

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVIII. SZÁZAD
VIII.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVIII. SZÁZAD

VIII.

Sorozatszerkesztő
BÍRÓ FERENC
DEBRECZENI ATTILA

KÖZKÖLTÉS ZET

2.

TÁRSASÁGI ÉS LAKODALMI KÖLTÉS ZET

Sajtó alá rendezte
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN
KÜLLŐS IMOLA

UNIVERSITAS KIADÓ
BUDAPEST, 2006

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

Megjelent
az Országos Tudományos Kutatási Alapprogram (OTKA)
NP 61192. sz.
pályázatának támogatásával

A szerzők kutatásait
az OTKA F 29470. és F 48440. sz. pályázata,
valamint a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány
támogatta

A kötet lektora
KERÉNYI FERENC

© Csörsz Rumen István, Küllős Imola, 2006

ISBN-10: 963-9671-06-1
ISBN-13: 978-963-9671-06-5

HU ISSN 0866-6776

Felelős kiadó
az Universitas Kiadó igazgatója
A kötet szerkesztője: Róbert Zsófia
Tördelés: Csörsz Rumen István
Betűtípus: jGaramond Old (GNU-licenz)
Nyomdai munkálatok: Argumentum Nyomda

Tartalom

Szerkesztői előszó	19
SZÖVEGEK	25
I. A) BORDALOK, IVÓNÓTÁK, TUSOK	27 467
1. I. <i>BORNAK DICSEÉRETI</i> . Vízet, pajtás, te ne igyál	27 469
III. <i>ARIA DE ODIO AQUAE</i> . Vízet, pajtás, te ne igyál	31 469
2. I. A, B, C, D, / Vigyázz ide	33 470
III. <i>ARIA DE BACHO</i> . A, B, C, D, / Vigyázz ide	34 470
V. <i>ABC-ÉNEK</i> . A, B, C, D, / Lucrum CD	36 470
VIII. A, B, C, D, / Luctus C, D	38 471
3. I. Hej, korsó, kis korsó	39 474
4. I. <i>SZÍVVIGASZTALÓ ÉNEK</i> . Jó bor e', gazda	39 474
VIII. Jó bor ez, gazda	40 475
5. I. <i>TRÉFÁS ÉNEKECSKE</i> . Kinek vagyon kedve mulatságra	40 476
II. <i>ÉJFÉLI TUS</i> . Igyunk reggelig gazda rovására	41 476
6. I. <i>SZÍVVIGASZTALÓ ÉNEK</i> . Minden nap, minden nap jó borral köll élni	41 477
III. Minden nap, minden nap jó borral kell élnem	41 477
IV. Minden nap, minden nap jó borral kell élni	42 477
V. <i>KRÁPULÁS TUS</i> . De die in diem vinum est bibendum	43 477
VIII. Elkopok én, attól kell félnem	43 478
7. <i>MIKOR VERSEKKEKEL AKAROD ELKÖSZÖNNI</i> <i>AZ POHÁRT, ÍGY KÖSZÖND</i> . Boldogsággal fémljék minden, aki igaz	43 480
8. I. <i>ARIA DE ARCE BUDENSI</i> . Országunkban egy nagy vár, kinek neve Buda	44 480
II. Vagyon egy fő város, melynek neve Buda	44 480
VII. Pest alatt egy víz, melynek neve Duna	44 481
IX. Vagyon egy fő város, melynek neve Buda	44 481
9. A, A, A, / Szomorú Pannonia	45 481
10. I. <i>Cur moratur otiatum nostrum poculum</i>	46 482
II. <i>SERMO LATINUS</i> . <i>Cur muratur, ociatur nostrum poculum</i> ...	46 482
11. Ó, mely szerencsétlen sorsom	47 482
12. I. Úr Zacheus, úr Zacheus, ez ugyan derék ember	48 483
III. Úr Zákeus, úr Zákeus! ez ugyan derék ember	48 483
13. I. Vesszen el e világ, csak teremjen szőlő	49 483
VI. Vesszen el a kender, maradjon csak szőlő	49 483
VIII. Vesszen el a világ, maradjon a szőlő	49 483
14. I. Igyunk egy pohár bort jó egészségért	50 485
IV–V. <i>BARÁTSÁGOS KÖSZÖNTÉS</i> . Igyunk egy pohár bort jó egészségért	51 485

	VII.	Igyunk egy pohár bort jó egészségért	52	485
15.		Adjon Isten szerencsét	53	486
16.	I.	Nyolcan voltak a mi ludaink	53	487
	II.	Nyolcan voltak a mi ludaink	53	487
	III.	Vagyon nekünk nyolc ludank, a hárma fekete	53	487
	V.	Nyolcan vannak a mi ludaink	54	487
	VI.	Nyolcan voltak a mi lúdjaink	54	487
17.	I.	E pohárra jól vigyázz	54	488
	IV.	Ez pohárra jól vigyázz	55	488
18.	I.	Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság!	55	488
	III.	Ez a pohár bujdossek, éljen a barátság!	55	488
	VII.	Ez a pohár bujdossek, éljen a barátság!	56	488
	XI.	Ez a pohár bujdosik, ellen a barátság!	57	489
	XII.	Hoc poculum vagatur, vivat societas	57	489
	XVII.	Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság!	57	489
19.	I.	Hála légyen, hála, elnyugszom	58	493
	III.	Hála légyen, hála, lenyugszom, lenyugszom	58	493
20.	I.	Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle	58	494
	II.	Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle	58	494
	IV.	Jó bort ittam, jó bort ittam, jó kedvem van tőle	59	494
21.	I.	<i>BOROSPALACKHOZ VALÓ VÍG ÉNEK.</i> Áldott palack, ki kezemben vagy	59	494
22.	I.	Élj, barátom, sok üdöket	60	495
23.	I.	Hallod-é, te szolgáló!	60	495
	II.	Kecskeméti csárdában	61	495
	III.	Bort iszom, én nem vizet	63	495
	XII.	Bort iszom, én nem vizet	64	496
	XIII.	Bort iszom én, nem vizet	64	496
	XXIII.	<i>MAGYAR DAL.</i> Víz van, de nem kellene	65	496
24.	I.	Dunán innen, Dunán túl	66	499
	II.	<i>IVÓ-ÉNEK.</i> Dunán innen, Dunán túl	66	499
	III.	<i>DIÉTAI TUS.</i> Dunán innen, Dunán túl	67	499
25.		Éljen, éljen, minden vendég éljen	67	500
26.	I.	Ittas vagyok, boros vagyok	68	500
	II.	Bort ittam én, boros vagyok	68	500
	III.	Bort ittam én, boros vagyok	68	500
	IX.	Kimentem én a szőlőbe	69	501
27.	I.	Úr iszik, úr	70	503
	II.	<i>KÖSZÖNTŐ S IVÓ-ÉNEK.</i> Úr iszik, úr	70	503
	III.	<i>TUS.</i> Úr iszik, úr	70	503
	IV.	Úr iszik, úr	71	503
28.	I.	Víz, víz, víz	71	503
	VI.	<i>A NAGYVÁRADI NÓTA.</i> Víz, víz, víz	73	504
	XI.	Víz, víz, víz	73	504
	XIV.	Víz, víz, Tisza-víz	74	504
	XV.	Bor, bor, bor	75	504

	XVI.	Víz, víz, Körös-víz	75	504
29.	I.	Nem kell nekem senki vize, barátom	76	507
	II.	Nem kell nékem a te vized, barátom	77	507
30.		Iszom, pajtás, nesze, igyál te is	77	508
31.	I.	<i>NOTA BACHI</i> . Isten áldjon, pajtás, nékem megbocsáss	78	508
	II.	Isten hozzád, pajtás, nékem megbocsáss	78	508
	VI.	Isten áldjon, pajtás, nékem megbocsáss	78	508
32.	I.	Hogy az ördög török uraimékat ijedtében	79	509
33.	I.	<i>BORIVÁS ELŐTT S ALATT</i> . Adná Isten, hogy száz esztendő múlva	79	509
34.	II.	Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot	80	510
	III.	Igyunk, barátim, kacagjuk ki a gondot	80	510
	X., XV.	Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot	80	510
35.	I.	E szép szóra: jurátus	81	511
I. B) MULATÓDALOK			83	512
36.	I.	<i>MULATÁSHOZ VALÓ NYÁJAS ÉNEK</i> . Élek én mindaddig, míg Isten akarja	83	513
	II.	Akárki mit szóljon, engem rágalmazzon	84	513
37.	I.	Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt	84	513
	II.	Mit búsulnék, mikor jól van dolgom	85	513
	III.	Bánatom nincs, élek vigassággal	85	513
38.	I.	<i>MENNYORSZÁGRÓL</i> . Mennyeországban jer, pajtás	86	505
	VIII.	Mennyeországba gyer, pajtás, gyer, pajtás	88	515
39.	I.	Gyere bé, rózsám, gyere bé	88	517
	XIII.	Gyere be, rózsám, gyere be	89	518
	XVI.	Gyere bé, rózsám, gyere bé	89	518
	XXV.	Gyere be, rózsám, gyere be	90	518
	III.	Béborula, jaj, elmúla a nap fényes világa	90	517
40.	I.	Így vigadnak a gerlicék: túr, túr, túr!	91	522
	II.	Így búsulnak a galambok: bú, bú, bú	91	522
	III.	Így turbékol a gerlice: túr, túr, túr!	92	522
41.	I.	Bárcsak esne, bárcsak fújna	93	523
	II, VII.	Egy pár files tallért adnék	94	523
	V.	Más a poltra, más a tallér	96	523
	VI.	Egy pár füles tallért adnék	97	523
42.	I.	Ó, te zsiros Kánaán, Hortobágy mellyéke	99	527
	II.	Ó, te zsiros Kanahán, Hortobágy mellyéke	99	527
	XII.	Ó, te zsiros Kanahán, Hortobágy melléke	99	527
	XVI.	Ó, te áldott Magyarország, be jó ország vagy te	100	528
43.		A, B, C, D, Örvendezz te	100	529
44.	II.	Katonának a temploma a pince, a pince	101	530
	III.	<i>KORCSMÁROSNÉ</i> . Korcsmárosné kápolnája a pince	102	530
45.		A fársáng ünnepe jött, jött	102	532
46.	I.	Haj, Mika, Mika, Mika	103	533
	III.	Haj, raki, raki, raki	103	533

	IV. Raki, raki, raki, raki	103	533
	VI. Hozz bort, Petró! a víz nem jó	104	533
	VII. Igyál, Pedró, fizess, nem jó	104	533
	VIII. Petró, fizess, nemigen jó	105	533
47.	I. Haj, bum, bum, bum, galambom	105	534
	II. Haja, bom, bom, galambom	106	534
48.	I. Szegény legény vagyok	106	535
	II. Szegény legény vagyok	106	535
	III. Szegény legény vagyok	106	535
49.	Örül még a cigány is	107	535
50.	I. Kilenc fiam, kilenc leányom	107	535
51.	Makariás pórul jára	108	536
52.	I. Ha minden bosszúságot felvészek	110	536
	II. <i>LAKADALMI</i> . Ha minden bosszúságot felvészelsz	110	536
53.	I. Ifjak vagyunk, éljünk frissen	111	536
	II. Ifjak vagyunk, éljünk frissen	112	537
54.	Ha elmegyek a korcsmába ballagvást	112	537
55.	I. Hallod-é, sponyol király	113	537
	II. Isten hozzád, ittasság	113	537
	IX. Isten hozzád, józanság!	114	538
56.	I. <i>BARÁTSÁGOS ÉNEK</i> . Akinek ma kedve nincs	114	538
	III. Akinek ma kedve nincs	116	538
57.	I. <i>VÍG ÉNEK</i> . Ence, Bence, medence	117	541
58.	I. <i>MAGYAR JÁCSZBERÍNYI ÉNEK</i> . Jancsi bácsi, Pista bácsi	118	542
	VI. Csaplárosné, gyűjts világot	118	542
	VIII. Jancsi bácsi, Pista bácsi	120	543
59.	I. <i>SZÉP VILÁGI ÉNEK</i> . Vigan élem világom	121	545
	XLII. Addig élem világom	122	549
60.	Öszvekerülénk, angyalom	123	554
61.	<i>RAB DANIDÁLA (1797)</i> . Tudtam én azt világoson	124	554
62.	Coki, kutya, coki, szajhának az ebe	124	554
63.	I. Vasárnap kell inni	125	554
	II. Vasárnap kell inni	125	554
I. C) TÁNCNÓTÁK		126	555
64.	I. <i>CANTUS CORYDONIS</i> . Kedves, víg barátom	126	556
	V. Szerelmes barátom	127	556
65.	Telekes bocskor, gyöngyös kapca, járjad, tubám, járjad!	127	557
66.	<i>TUS</i> . Verd ki, verd ki szívből a szomorúságokat	127	558
67.	Azért adtam egy polturát	128	558
68.	Viszketeges a talpam, hocca kezed, Sári	128	558
69.	III. Ó, átkozott kalajmajka	129	559
	V. <i>KALAMÁJKA</i> . Felbuzdulok és hevülök	130	559
II. A) INTÓ ÉS OKTATÓ ÉNEKEK		131	560
70.	I. Édes komám, hallgasd meg	131	561
71.	II. Pázsintos udvaron lakik az szegénység	137	562

	III.	<i>CANTIO DE PIGRIS MULIERIBUS.</i>		
		Pázsintos udvaron lakik az szegénység	140	563
72.	I.	Egyszer két leány virágot szedni	143	564
	III.	Egykor két leány virágot szedni	145	564
	VI.	Egykor két leány virágot szenni	147	565
	VII.	Egykor két leány virágot szedni	149	565
73.	I.	[Még az édes méz is, méz is keserű lesz]	151	567
	II.	Könnyű venni feleséget	152	567
	III.	Aki messze bujdos és jár	152	567
74.	I.	Ifjú legény lévén sokat gondolkodom	154	568
75.		<i>ARLA DE VOLENTE DUCERE.</i>		
		Ideje volna már nőtelenségem is	156	570
76.		<i>PERORATIO ALLA.</i> Nincsen mélységesebb örvény	157	571
77.		Jaj, a magános élet / Bizony ítélet	159	571
78.		<i>PERORATIO ALLA PUERILIS.</i>		
		Akik ide gyűltetek, mind ifjak, mind vének	161	572
79.	I.	Sok nyomorúsággal élünk ez világban	164	572
	II.	<i>A ROSSZ ASSZONY ORVOSSÁGA.</i>		
		Sok nyomorúsággal éltünk ez világon	165	572
80.		<i>LAKODALMI ÉNEK.</i> Szentíráson fundáltatott igazság	166	573
81.		<i>MÁS AZONRA VALÓ KÖSZÖNTŐ.</i> E világi életben nincs ..	167	573
82.		<i>SIT PLA, SIT PRUDENS, PULCHRA, PUDICA, POTENS.</i>		
		Hallom, jó barátom, te is házasodol	169	573
83.	I.	Okoson jó szeretni	169	573
	II.	Okoson jó szeretni	171	573
	III.	<i>LAKODALMI VERSEK.</i> Okoson jó szeretni	172	573
84.		Gondotok legyen ezután kerek kerengő rengőre	173	574
85.		Hát már osztán kontyot kell hordoznom mindég	174	575
86.		Győszte, pajtás, katonának, csapj fel, ha magyar vagy, velem ...	176	576
87.		Irigy szarka, rosszul csörgél vesztetre, vesztetre	177	576
88.		A feleség mindég az urától féljen	179	577
89.		<i>HISTÓRIA SZÉP, TRÉFÁS.</i>		
		Ha szép feleséget szerzettél magadnak	180	577
90.	I.	<i>ÚTBAIGAZÍTÁS.</i> Igen ritka madár a jámbor feleség	181	578
91.	I.	Házasságot, megtudjátok, Isten szerzette	184	579
92.	I.	Mi légyen a házasság	187	579
	IX.	Mi légyen a házosság	191	580
	XIII.	<i>A HÁZOSULANDÓKHOZ.</i> Mi légyen a házasság	194	581
93.		Dolgát az szent házasságnak	197	582
94.		Kerek az ég alja	200	583
95.		Eljött az az idő, hogy megházasodjam	200	583
96.	I.	<i>CANTIO ELEGANS.</i> A leány addig virágszál	201	583
	III.	Bezzeg a pártám megégett	203	584
	IV.	<i>A LEÁNYOK ÉNEKE.</i> A leány addig virágszál	205	584
97.		Tiszteletes, nemes lakadalmi sereg!	207	585
98.	I.	<i>LAKADALMI.</i> Szép a leány ideig	208	586

99.	<i>LAKADALMI</i> . Ha kívánsz unalmat	210	586
100.	Aki gyors és serény asszonyt lelhet	211	587
II. B) HÁZASÉNEKEK, HÁZASSÁGDICSÉRŐK ÉS KÖSZÖNTŐK				
101.	I. Szép egységnek most derült fel napja	212	588
102.	I. Csak a frisset, jó Juno nénénk	214	589
	II. Legyenek örvendetes napok	216	589
	IV. Legyenek örvendetes napok	217	589
	IX. <i>PRO CONCLUSIONE</i> . Verd le fejről koszorúját	218	590
	XI. Légyenek örvendetes napok	218	590
103.	Bezzeg a párta felégett	219	592
104.	<i>LUSUS ANIMI</i> . Marssal a fegyverét Pallás letehetette	219	592
105.	A lakadalom / Nem bús sokadalom	220	592
106.	Az egyes élet unalmas	220	592
107.	Az asszonyság nem szolgálát	221	593
108.	I. Hogyha sérelmére hangja chorusunknak	222	593
	III. <i>PRO INTROITU</i> . Hogyha sérelmére hangja chorusunknak	222	593
109.	<i>PRO DIE NUPTIALI</i> . Nosza, Múzsák, jöjjetek	222	593
110.	<i>EPITHALAMION H. D. MICHAELI MAGY RECTORI</i> <i>THORDENSI DATU</i> . Gyengén kezdi a vőlegény anygali szólását	223	594
111.	<i>CANTIONES NUPTIALES HUNGARICAE</i> . Jeles s feles úri gyülekezet	226	594
112.	I. Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot	231	594
	IV. Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot	232	595
113.	III. Kik vagytok? Pindusról jöttetek, vagy honnan?	234	596
	IV. Kik vagytok? Pindusról jöttök-e, vagy honnan?	234	596
114.	III. Jaj, már, jaj, már oda szabadságom!	235	597
	IV. Jaj már, mert már oda leányságom	236	597
115.	<i>LAKADALMI VERSEK</i> . Már e' bizony furcsa, akárki megnézi	236	597
116.	Csak ezek voltak azok, melyekre most érkezénk	237	598
117.	<i>CANTIO NUPTIALIS</i> . Szívünk vigad és örül	238	598
118.	<i>CONCLUSIO NUPTIALIS</i> . A mi versünk csak eddig volt	239	598
119.	<i>CANTIO NUPTIALIS</i> . A pirosló rózsának	239	599
120.	<i>CANTIO NUPTIALIS, SPONSUS SPONSAM</i> <i>ALLOQUITUR</i> . Állj meg, kegyes szüzem	240	599
121.	<i>SPONSA</i> . A szót, mely fülemet hatja	241	599
122.	<i>SPONSUS</i> . Engemet ha szeretsz, ritka madárra	242	600
123.	<i>SPONSA</i> . Meggyőzted már szívemet	242	600
124.	<i>CANTIO NUPTIALIS</i> . Miként felleg után fénylik az ég	243	601
125.	<i>KÉZFOGÁSKOR MONDATOTT EX TEMPORE</i> . Pallás, Thémis, Nymfa, Múzsá	243	601
126.	<i>LAKADALMI DISTICHONOK</i> . Násznagy urunk nekünk megadá szabados menedékünk.....	244	601
127.	V. Ne búsulj immár, drága lélek, megtaláltad párodát	245	602

IX.	Ne aludj immár, drága lélek! Feltaláltad párodat	246	602
128.	Ti szeretetetek légyen egy és páros	246	603
129.	<i>CANTIO NUPTIALIS.</i> Szép virágot, friss zöld ágot északi szélben	247	603
130.	<i>CANTIO NUPTIALIS.</i> Ó, mely drága dolog, aki szolgál Vénusnak	247	603
131.	<i>CANTIO NUPTIALIS.</i> Ez a lakodalmi sereg, trallallárom trallalla	248	603
132.	<i>LAKODALMI NÓTÁK PRO INTROITU.</i> Kiknek jöttünk tiszteletekre	249	604
133.	Egybegyülekezett nemes frequentia	250	604
134.	Márs jól tud a táborozáshoz	250	604
135.	Fére, párta, konty helyébe, pusztulj, bánat fellege!	253	605
136.	Gondos egek remeke	253	605
137.	<i>PRO INTROITU.</i> Ó, mennynek-földnek hatalmas királya	254	605
138.	I. Tor-é ez vagy lakodalom?	254	606
	II. Mikor ez házba bétértünk	255	606
139.	<i>PRO CONCLUSIONE.</i> Már minekelőtte elmennénk	256	606
140.	Öröm bételé szívünket	256	607
141.	De fordítjuk már beszédünket	257	607
142.	Látván víg örömötöket	258	607
143.	Ez volt régen várt öröme szíveteknek	259	607
144.	A' hív társ készen minden bajt elvesz egészen	260	607
145.	<i>NINCS SZEBB ÉLET, MINT A PÁROS.</i> Ó, kegyességgel fénylő pár	260	608
146.	Távozzatok, bajoknak szívepesztő ártjai	261	608
147.	Nincs boldogabb állat, mint a kedvére repdeső madár.....	262	608
148.	Már mi innét ezek után csak elmegyünk	263	608
149.	Egyes élet / Nagy ítélet	264	608
150.	Ez az óra a víg óra, ezen örülünk	265	609
151.	Mi lehet, hogy ez a főrend, trallalalom trallala	265	609
152.	Szomorúságok, pusztuljatok	266	609
153.	<i>MÁS LAKADALMI ÉNEK.</i> Változásról énekünk	267	609
154.	Bizony a páros élet	270	610
155.	Köss bokrétát, Flóra!	271	610
156.	A szent egység	271	610
157.	Kiket a szűz Hymen egyesít	272	610
158.	Víg légyen a menyasszony	273	610
159.	E fénylő napnak vígsága	273	610
160.	Mind a Természet egyenes törvénye	273	611
161.	Egy ártatlan kedves fogság az házasság	274	611
162.	Ki nem kap az házasságon	275	611
163.	Ez ifjú jól fordult, ma minden legény	275	612
164.	Ha Pünkösöd köt bokrétákat	276	612
165.	<i>ORÁCIÓ UTÁN.</i> Egy ilyen kincs / Nagy helyen nincs	276	612
166.	Kész a préda, már tiéd a', szorítja hajló karod	277	613

167.	Decemberbe' jön Szent Tamás	278	613
168.	Bírd, boldog vitéz, hát e Belgrádot	278	614
169.	Akik a nőtelenségnek / Rabjai a szüzességnek	279	614
170.	<i>ORATIO UTÁN KÉT PÁRRA MONDATOTT.</i>		
	Boldog két pár, kezdődik már arany idejek	279	615
171.	A Nap hogy a minap a Bak jelbe ére	280	615
172.	Már tehát Szentmiklósnak / Minden puszták hódolnak	281	615
173.	<i>LAKODALMI NŐTÁK.</i>		
	Cypria, szentséges lakodalmi szövétneket égess	282	615
174.	Felderült immár az az óra	283	616
175.	Szívem, amit várt	283	616
176.	Pinduson öröm vagyok	284	617
177.	Nincsen sohol szebb élet	285	617
178.	Rosa fiat quid quid calcaveritis	286	618
179.	<i>LAKODALMI VERSEK.</i>		
	Mit láttok itt, Múzsák, hogy most mind örülnek	286	618
180.	Szárazon is, lám, a farsang	287	618
181.	<i>CANTIO NUPTIALIS.</i>		
	Mint hajnal pirul Phosporus felköltén	288	618
182.	Feltetszett már nap fénye	290	619
183.	<i>CANTIO NUPTIALIS. MENYEGZŐI ÉNEK.</i>		
	Magánosan, mint párosan, veszedelmesebb élni	291	619
184.	Lakodalmi pompa, kik mostan idegyűltetek	293	619
185.	Vőlegényünk szívéről ím, hogy a szomorúság	294	620
186.	Az házasságnak / Isteni szentsége	295	620
187.	Ez nap fénylik újsággal	295	621
188.	<i>CANTIO NUPTIALIS.</i>		
	Mikor Phoebus, mint Epesbus, estve felére	296	621
189.	<i>BENEDICTORLA APPENEDIX.</i> Isten, az egekből		
	297	621	
190.	Aki próbál, csak a' nyér vagy vesz	298	622
191.	<i>UGYAN – LAKADALMI.</i> Vénus aranyalmát		
	299	622	
192.	<i>LAKADALOMRA VALÓ.</i> Múzsák serge, vigadozz!		
	300	622	
II. C) LAKODALMI KÖSZÖNTŐVERSEK, DIÁKRIGMUSOK			
302			
193.	I. Halljátok meg panaszimot, bizon nem kicsin van	302	624
	III. Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltok	304	624
194.	<i>RIGMI NUPCIALIS.</i> Jupiter az égben vendégséget hirdet		
	305	629	
195.	I. <i>RYTHMI NUPTIALES.</i>		
	Theseust régenten egy szűznek szerelme	308	629
196.	<i>NUPTIALES.</i> Bölcs tanácsú Isten első teremtésben		
	310	630	
197.	<i>ΗΠΙΘΑΛΑΜΙΟΝ.</i> Zengedez ékesen serege Musáknak		
	311	630	
198.	<i>ΕΠΙΘΑΛΑΜΙΑ.</i> Musám, Párnásusból ki minap származtál ..		
	313	630	
199.	I. <i>LAKODALMI KÖSZÖNÉS.</i>		
	Tisztességre, becsületre méltó jó uraink	323	631
200.	<i>LAKADALMI VERSEK.</i>		
	Halljátok meg szómot, kik idegyűltetek	324	631
201.	<i>JOCOSI.</i> Dikhadelesz bulesz szophengyelesz gazó		
	326	631	

202.	Ó, boldog anyáért be nagy kárt vallottam	327	632
203.	<i>MÁS LAKADALMI.</i> Köszöntöm örömmel ez öszveköttött párt	328	632
204.	<i>SZAVAK.</i> Miólta Istentől világ teremtetett	330	632
205.	<i>LÉHÁS LAKADALOMRA.</i> Lakadalmi házhoz egybengyült vendégek	332	632
206.	I. <i>VERSUS NUPTIALIS.</i> Hogyha gyönyörködött Apollo Deában	333	633
	II. <i>LAKADALMI ÉNEKI.</i> Parnasus hegyein mulató Múzsáknak	335	633
207.	<i>LAKADALMI KÖSZÖNTŐ VERSEK.</i> Minden rend, kevélség most mindjárt megszűnjen	336	634
208.	<i>APOSTROPHE EPITHALAMICA AD CONNINAS</i> <i>IAM IAM CIBUM SUN...PTUROS.</i> Régen a verseket szerző bölcs poéták	341	634
209.	<i>LAKADALMI KÖSZÖNTŐ.</i> Tekéntetes, nemes, vitélzó úri nép	344	635
210.	<i>VERSUS EPHITALAMICI.</i> Ariadna Theseust, Demophorust Phillis	346	635
211.	<i>BONYHÁDI MIHÁLY LAKODALMÁNAK</i> <i>TISZTELETÉRE ÍRATOTT KÖSZÖNTŐ VERSEK.</i> <i>ANNO 1787. DIE 17. JANUARY.</i> Becsületre méltó násznép s gyülekezet	348	635
212.	<i>IFJ. TÓTH PÉTER LAKODALMÁNAK</i> <i>TISZTELETÉRE ÍRATOTT VERSEK. 1787. DIE 21.</i> <i>JANUARY.</i> Becsületre méltó lakodalmi sereg	349	636
213.	<i>DÉSI ISTVÁN LAKODALMÁNAK</i> <i>ALKALMATOSSÁGÁVAL NAGYFALUBA,</i> <i>A LEÁNYOS HÁZNÁL ELMONDATOTT VERSEK.</i> <i>1781. DIE 31 JANUARI.</i> Minden becsületre méltó gyülekezet	350	636
214.	<i>UGYANAZON LAKODALOMNAK</i> <i>ALKALMATOSSÁGÁVAL MÁS NAPRA AZ ÚJ</i> <i>ASSZONYNAK TISZTELETÉRE ÍRATTATTAK.</i> Becsületre méltó víg lakodalmi nép	351	636
215.	I. Becsületre méltó lakodalmi sereg	353	636
216.	<i>LAKADALMI VERSEK.</i> Nemmel, becsülettel ékeskedő fejek	355	637
217.	<i>MÁS LAKADALMI VERSEK.</i> Siet a kék égnek felsőbb tetejére	358	637
218.	<i>PERORATIO NUPTIALIS.</i> Tiszteletre méltó, szép lakodalmi nép	361	638
219.	Lakadalom-é ez, avagy szomorú tor	362	638
220.	<i>VERSUS NUPCIALIS.</i> Soha nincs szebb dolog, mint a lakadalom	364	638

221.	<i>VERSUS NUPTIALES.</i> Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam	365	638
II.	<i>VERSUS NUPTIALIS.</i> Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam	367	638
222.	Elcirkálta szemem a föld kerekességét	370	639
223.	Szűz Hymen vendégi s menyegzői népe	371	639
224.	<i>VERSUS PRO OCCASIONE NUPTIENSIS.</i> Szűz Hymen vendégi, nemes frequentia	377	639
225.	<i>LAKODALMI DICTIÓK 1° NEMES BAKY ZSÓFLA KISASSZONY CSENTERITZ JÁNOS ÚRRAL VALÓ ŐSZVEKERÜLÉSE ALKALMATOSSÁGÁVAL ANNO 1798 DIE 18. DECEMBRIS.</i> A poéták írják: az istenek régen	380	640
226.	A jó Isten pedig e kedves változást	385	640
227.	Nincs annak éltében soha csendessége	386	641
228.	A bús élet lassú veszély	386	641
229.	<i>KÉSZÍTETETT CHYRURGUS BALOGH FERENC ÚR ÉS JÓSA MÁRIA, UGYAN JÓSA DÁNIEL ÉS VALY ZSÓFLA HÁZASSÁGI EGYBEKELÉSEK ALKALMATOSSÁGÁRA, ANNO 1798 DIE 12 JUNII.</i> Az házasságszerző Istennek jobb karja	387	642
230.	I. Páros élteteknek ma hasadt hajnala	388	643
231.	<i>MENYEGZŐI ÉNEK.</i> Zengjen Apollónak hangos citerája	388	644
232.	<i>ISZ [?] LAKODALMI KÖSZÖNTŐ P. SAJÓ.</i> A felsőbb részből Gömör vármegyének	390	644
233.	<i>LAKADALMI VERSEK.</i> Tudom, zergetőnek nyílik meg az ajtó	390	644
234.	<i>VERSUS NUPTIALES.</i> Kedves jó uraink, virtusak plántái	392	644
235.	<i>LAKADALMI VERSEK.</i> A jó szerencsének vagyon mit köszönjek	394	645
236.	I. <i>LAKADALMI VERSEK.</i> Micsoda sok ember, amelyet itt látok	398	645
237.	<i>VERSUS IN NUPTIIS A LARVATO DISTRIBUENDI.</i> Süket a vőlegény s a dáma vak legyen	401	645
238.	I. <i>EZ VERSEKBEN AZ ELSŐ VŐFÉNY AZ HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA.</i> Uraim, halljunk szót, szólok igazságot	404	647
239.	I. Sok szerencsétlenek voltak e világon	406	650
II. D)	<i>VŐFÉLYRIGMUSOK</i>	408	650
a)	<i>Vőfélyversek</i>	408	654
240.	<i>LEÁNYKÉRŐ LEVÉL.</i> Hanem amit szólok, szólok igazságot	408	654
241.	<i>HASONLÓ VERSEK.</i> Felfedezém titkát idejövésemnek	409	654
242.	<i>BOKRÉTAKIKÉRÉS.</i> Tudván kigyelmetek idejövésünknek	410	654

243.	<i>MIKOR A BOKRÉTÁT KIKÉRIK.</i>		
	Köszönettel visszük ez ajándékodat	410	655
244.	<i>HÍVOGATÁS.</i> Ezen háznépet is tisztelem, becsülöm	410	655
245.	<i>MIKOR A HÍVOGATÁST ELVÉGEZIK.</i>		
	Áldott az utazók vezérlő Istene	411	655
246.	<i>MIKOR EL AKARNAK JÖNNI.</i>		
	Kocsin futunk, mivel van az utca tele	411	656
247.	<i>MIKOR EL AKARNAK JÖNNI.</i>		
	Békesség adassék ez ház gazdájának	411	656
248.	<i>AZ ÁGYKIKERÉS.</i>		
	Uraim, én megjelentem: azért jöttem hozzátok	412	656
249.	<i>AZ ÁGYKIKÉRÉS UTÁN.</i>		
	Kedves egészségbe' légyen ez egész ház	412	656
250.	<i>AZ ÁGGYAL MEGÉRKEZÉS.</i> Mi gerlice galambunkat	413	656
251.	<i>BÚCSÚZTATÓ.</i> Szívem kívánságát, kedves barátaim	413	657
252.	I. <i>BÚCSÚZTATÓ VERSEK. LAKADALMI.</i>		
	Mikoron az fecskék elmenni készülnek	415	657
253.	<i>AZ ESKÜVÉSRRŐL MEGÉRKEZÉS HÁZNÁL.</i>		
	Ez a hely, ahová régen törekedtünk	416	658
254.	<i>MIKOR AZ ESKETŐRŰL A LAKADALMAS HÁZNÁL</i>		
	<i>VAGYNAK.</i> Drága jó uraim s nagy jó asszonyaim	417	658
255.	Ameddig én élek s szívem bennem dobog	418	659
256.	<i>BÚCSÚZIK A MENYASSZONY.</i>		
	Szerencsés jó estvét, áldást, békességet	418	660
257.	I. <i>A MENYASSZONY BÚCSÚZIK.</i>		
	Vajda, hegedűnek álljon meg zengése	420	660
258.	<i>MENYASSZONY BÚCSÚZTATÁSA AZ ÉDESATYJÁTÓL.</i>		
	Vajda, hegedűnek álljon meg zengése	421	663
259.	<i>LAKADALMI BÚCSÚZÓ VERS.</i>		
	Ez helyben egybengyűlt kedves gyülekezet	423	663
260.	<i>LAKADALMI BÚCSÚZTATÓ VERS.</i>		
	Valakinek szívét Cupido sebheti	425	663
261.	<i>LAKADALMI KURTA BÚCSÚZTATÓ.</i>		
	A bús gerlicéről írják a poéták	427	663
262.	<i>AZON ALKALMATOSSÁG UGYAN EFFÉLE</i>		
	<i>DERSI GYÖRGY ÁLTAL KESZÍTTETETT MEGFELELŐ</i>		
	<i>VERSEK.</i> Leányunk, ki valál házunkban szerelmes	428	664
263.	<i>OSKOLABÉLI GYERMEK-FELKÖSZÖNŐ.</i>		
	Skólabéli ifjak éneket mondani	431	664
264.	<i>PÁRTAFELKÖSZÖNTŐ.</i>		
	Herkules nagy vitéz volt, ezt tudhatjátok	431	664
265.	<i>PÁRTAFELKÖSZÖNŐ.</i>		
	Híres Nagy Sándornak vagyok generálja	432	334
266.	<i>FEKTETŐ VERS, LAKADALOMBA.</i>		
	Ragyognak, villognak az csillagok immár	433	665
267.	I. El kell búcsúznom pártámtól	436	665

268.		<i>MENYASSZONY-FELKÖSZÖNTŐ.</i>		
		Most öltöztél új ruhába	438	666
269.	I.	<i>MIDŐN MINDEN DOLGÁT ELVÉGEZTE, ÍGY BESZÉL A VENDÉGEKNEK.</i>		
		Drága jó uraim s kedves asszonyaim	438	666
270.		Életem búval teljes	439	666
271.		Jaj fejednek, be megesett	440	666
		<i>b) Tálalóversek</i>	442	666
272.		<i>VACSORA ELŐTT MONDANDÓ.</i>		
		Füleimmel hangos zördülést hallottam	442	668
273.		<i>ÉTEKFELKÖSZÖNŐ. Egybegyűléstek, / Rendes üléstek</i>	442	668
274.		<i>ÉTELFELKÖSZÖNTŐ VERSEK.</i>		
		Isten áldásait ez helyre felhozni	443	668
275.	I.	<i>MIKOR A VŐFÉNY AZ ÉTELT FELVISZI.</i>		
		Becsületre méltó jeles gyülekezet	443	668
276.	I.	<i>MIKOR A VENDÉGEKET ASZTALHOZ ÜLTETI.</i>		
		Uraim, az asztal meg vagyon terítve	444	669
277.		<i>ELSŐ FOGÁS ÉTEL. Itt van hát az első tál étel, béhoztam</i>	444	996
278.		<i>ELSŐ TÁL ÉTEL. Ígéretem szerént, ímé, beérkeztem</i>	445	670
279.		<i>LEVESRŐL. Ennek neve leves</i>	445	670
280.		<i>LEVESRŐL. E marhahúsleves, mely kezembe vagyok</i>	445	670
281.	I.	<i>MIKOR LÁTJA, HOGY A LEVES FOGY.</i>		
		Úgy bizony gyorsabban forgatom magamat	446	670
282.	I.	<i>MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI.</i>		
		Hogy a mi vendégek éhen ne légyenek	446	672
283.		<i>A HIDEG HÚSRÓL, TORMÁSRÓL.</i>		
		Ímé, itt van a hús téfellel, tormával	446	673
284.	I.	<i>TORMÁSRÓL. A torma magába' mérges keserűség</i>	447	673
	II.	<i>TÉJFELES LEVESHEZ VALÓ.</i>		
		Ez ecetes tormás mely nagy keserűség	447	673
285.	I.	<i>MIKOR A TEHÉNHÚST VISZI.</i>		
		Itt van a tehénhús mártással, tormával	447	674
286.	I.	<i>MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVISZI.</i>		
		Itt van, násznagy uram, az harmadik étel	448	674
287.	I.	<i>TYÚKBEVIVÉSKOR. Elhoztam a kakast egész taréjával</i>	448	675
288.	I.	<i>METÉLTRŐL VAGY CSIGÁRÓL.</i>		
		Szakállát, bauszát ki-ki csinyozgassa	448	675
289.		<i>CSIGÁRÓL.</i>		
		Ímé, felhoztam a tyúkhúst sok kunkorgós csigával	449	676
290.	I.	<i>KÁPOSZTAFELADÁSKOR.</i>		
		Itt a jó káposzta a friss disznóhússal	449	676
291.		<i>SZÁRMÁRÓL. E szármakáposzta, íme, jelen vagyok</i>	449	676
292.		<i>KÁPOSZTARÓL. Ez az országunknak, / Szép magyar hazánkunk / Dicsőséges címere</i>	450	676

293.		<i>ISMÉT KÁPOSZTÁRÓL.</i>		
		Itt van a káposzta, magyarok címere	450	677
294.	I.	<i>MIKOR BECSINÁLTAT VISZ.</i>		
		Itt a jó becsinált szegfűvel, babérral	450	677
295.		<i>SAVANYÚ BECSINÁLTRÓL.</i>		
		Ugyan megakadtam mostan a napokban	451	677
296.	I.	<i>MÁSRÓL.</i> Ezen tál eledel, mely kezembe' vagyok	451	677
297.		<i>DISZNÓFEJVTELKOR.</i>		
		Itt van a gyöptűró tejfellel, tormával	452	677
298.		<i>PALCALRÓL.</i> Mostan a mészáros megtisztelt bennünket	452	677
299.	I.	<i>KOCSONYÁRÓL.</i> Ezen tál eledel, mely kezembe' vagyok	452	678
	II.	E leveses étel, mely kezemben vagyok	452	678
300.	I.	<i>KÁSAFELADÁSKOR.</i>		
		Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva	453	678
301.	I.	<i>RIZSKÁSÁRÓL.</i> Ezen rizskásáért sokat fáradoztam	453	679
	II.	<i>RIZSKÁSÁHOZ.</i> Ezen rizskásáért mely sokat fáradtam	454	679
302.		... először hordadók	454	680
303.		<i>APRÓ JÓSZÁG, HÚS SÜLT.</i>		
		Ezen tál ételbe' a pintyőke feje	454	680
304.		<i>MIKOR A PECSENYÉT FELVISZI.</i>		
		Jó a sült pecsenye a vajás kásával	455	680
305.	I.	<i>PECSENYÉT HA VISZ.</i>		
		Pecsenyét is hoztam, de nemcsak egyfélélt	455	682
306.		<i>PECSENYÉRŐL.</i> Béugrik konyháról malac és a pulyka	456	682
307.		<i>A NYÚLRÓL.</i> Hogy jáger is v . ságod	456	682
308.		<i>BÉLESFELKÖSZÖNŐ.</i> Nemes és nemzetes jeles gyülekezet ...	456	682
309.	I.	<i>MIKOR NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁT FELVISZI.</i>		
		Halljon szót Ádámnak minden maradéka	457	683
310.		<i>BÉLESRÓL, RÉTESRÓL.</i>		
		Ímé, jelen vagyok apró szőlős béles	458	683
311.		<i>MÉZESRÓL.</i> Mostani órába' hogy a konyhán voltam	458	684
312.	I.	<i>TÉSZTASÜTEMÉNYT MIKOR VISZ.</i>		
		Itt vagyok tésztából jóféle sütemény	458	684
313.	I.	<i>MIKOR A BORT FELVISZI.</i>		
		Szív vidámítására Isten a bort adta	459	684
314.		<i>ISMÉT BORRÚL.</i> Jó borunk is vagyok, nem messzétől való ...	459	685
315.		<i>MARASZTÓ VERSEK.</i>		
		Még mi vagyok hátra, amit ti nem tudtok	459	685
316.	I.	<i>VÓFÉNY A VENDÉGÉT BIZTATJA.</i>		
		Víg az örömapa, mi is vígan légyünk	461	686
317.		<i>SZAKÁCSASSZONY.</i> A szakácsasszonyunk véletlenül jára	461	686
318.	I.	<i>A SZAKÁCSASSZONYRÓL.</i>		
		Halljunk szót, uraim, még itt perorálok	462	687
319.	I.	<i>MIKOR A KÁSAPÉNZT SZEDIK.</i>		
		Hogy szegény szakácsnének a kását keverte	462	688
320.		<i>VACSORA UTÁN.</i> Csekély vacsoránkért legyen engedelem ..	463	688

321.	<i>MUZSIKUSFELKÖSZÖNŐ.</i>	
	Itt áll egy szép legény, Plutónak pajtása	463 688
322.	<i>A MUZSIKUSOKRÓL. Új hír a faluba', érdemes uraim</i>	463 689
JEGYZETEK		465
	I. A) Bordalok, ivónóták, tusok	467
	I. B) Mulatódalok	512
	I. C) Táncnóták	555
	II. A) Intő és oktató énekek	560
	II. B) Házasesnekek, házasságdicsérek és köszöntők	588
	II. C) Lakodalmi köszöntőversek és diákrigmusok	623
	II. D) Vőfélyrigmusok	650
	a) <i>Vőfélyversek</i>	654
	b) <i>Tálatlóversek</i>	666
MUTATÓK		691
	Rövidítések jegyzéke	693
	Szó- és névmagyarázatok	695
	Forrásjegyzék	708
	I. Kéziratos források	708
	II. Nyomtatott források	715
	Bibliográfia	718
	Kezdősormutató	724
	Címmutató	731
	Nótajelzések mutatója	735
	Névmutató	736

FÜGGELÉK: Képmelléklet

Szerkesztői előszó

A XVIII. századi RMKT-n belül létrehozott közköltészeti sorozat második kötete sajátos, az első kötethez hasonló kiadási elvek szerint készült. A szerzőhöz köthető, autográf forrásokon (is) alapuló edíciókkal szemben e hatalmas versanyag (szám szerint 322 alkotás, a *Mulattatókat* egybegyűjtő, előző közköltészeti kötetnek több mint kétszerese!) anonimitása, variabilitása és népköltészeti kapcsolatai megkívánják, hogy ebben az antológiában is egyszerre érvényesítsük az irodalomtörténeti és folklorisztikai szempontokat.

E kiadás és egyben az egész közköltészeti sorozat alapelve: a XVIII. századi közszájon forgó dal- és versrepertoár *életének* bemutatása. Bár antológiánk versanyaga minden szempontból heterogén, egységesíti a kora újkori közköltészet egyik fontos jellemzője: az alkalmosság, a mindennapi élethez és (gyakorlati) funkcióhoz való erős kötődés – Kecskés András kifejezését kölcsönvéve: a szolgáltató jelleg. Értelemszerűen kerültek együvé a népszerű alkalmi dalműfajok (a *bordalok*, *ivónóták* és *tusok*, valamint a *mulató- és táncdalok*) és a *lakodalom költészete*, hiszen a közösségi szórakozásnak az egyik (bár nem egyetlen!) fontos helyszíne a lakodalmi multság volt. A *társas mulatáshoz* való vagy e témáról szóló *dalok* alkotják a kötet első részét, három kisebb, tartalmi/funkcionális csoportra osztva. A férfikompániákban született és jobbra csak férfimultságokban énekelt dalműfajok néhány nemzetközi „alapszövegre” vezethetők vissza, kevésbé variabilisak (szűkebb körben terjedtek, és csak részben folklorizálódtak), tehát esetenként jobban őrzik alkalmi „csinálmány” voltukat, műköltői, egyedi vonásaikat, mint azok a mulattatók, csúfolók, amelyeket sorozatunk első kötetében adtunk közre.

Más a helyzet a kötet nagyobbik felét kitevő *lakodalmi költészettel*, amely minden korban sajátos gyűjtőmedencéje az emelkedetten ünnepi, a tréfás-mulattató, valamint az egykor mágiikus céllal elmondott, az újkorban azonban csak a borközi hangulatból adódó, felszabadultan profán, erotikus célzásokkal és trágár kifejezésekkel teli alkotásoknak. A lakodalomban a legdivatosabb zene, tánc, költészet, ruhaviselet, étel- és italfélék mellett mindig jelen voltak (és vannak) a sokszor már értelmüket veszített, de a szokás (hagyomány) által tovább éltetett archaikus műveltségi elemek, jelenségek. Antológiánk második, mennyiségileg is jelentősebb, műfajait tekintve is változatosabb részében *lakodalmi énekeket* és *vőfélyrigmusokat* adunk közre.

A lakodalmi költészet egyik nagy csoportja (itt II/A, II/B, II/C) több évszázados múltra tekint vissza. Az *intő és oktató énekek*, *házassági tanácsok* és a *házasságot* dicsérő *énekek*, *verses (pár)köszöntők* egymástól tematikusan is alig elválasztható nagy családját alkotják a kora újkori alkalmi poézisnak. Első ismert magyar változataik a XVI. század közepén polgári, mezővárosi környezetben születtek, de a XVII–XVIII. századi kéziratos énekeskönyvek, valamint a XVIII–XIX. századi ponyvanyomtatványok tanúsága szerint több évszázadon át megtartották népszerűségüket. Puritán és határozottan férfiközpontú, feudális szemléletmódjukat, továbbá a mindennapi életből, a Szentírásból és az ókori mitológiából vett költői képeiket, szólás-

mondássá lett frázisaikat még a XIX–XX. századi parasztlakodalmak vőfélyverseiben, illetve népdalaiban is vizionálhatójuk, -hallhatójuk.

Külön csoportban közöljük azokat az énekelt vagy deklamált szövegeket, amelyek egyértelműen bizonyítják, hogy az újkori (paraszt)polgári multságokban fontos szerepe volt a helybeli papoknak, tanítóknak, illetve az általuk (be)tanított diákoknak. A maguk korában közismert dallamokra szerzett, énekelt *(pár)köszöntők* és a házasság isteni rendelésből fakadó intézményét dicsérő himnikus *házasénekek* nemcsak egy életfordulós ünnep rangját emelték, hanem egyfajta klasszikus műveltséget, biblikus ismereteket és keresztény etikai normákat népszerűsítettek igen széles körben. Valóban „alkalmazott költészet” (*poésie appliquée*) volt ez, amely célját tekintve egyesítette a szórakoztatást, ismeretközlést, ünneplést és köszöntést, továbbá lehetőséget teremtett a szokás- és hitgyakorlásra, illetve a közösség etikai normarendszerének megerősítésére. A diákok monologikus vagy párbeszédés formában előadott verseiből rendszerint nem maradtak el az adománykérő sorok, strófák sem. Különösen így van ez a *dramatikus vetélkedők*ben, melyek profánabb hangvételűek a himnikus házasénekeknél és köszöntőknél. E szinkretikus alkotások a legtöbb esetben nem haladták meg a versszerzés mesterségbeli szintjét, ritkán csillan fel bennük valódi „poézis”, de tudomásul kell vennünk, hogy ez az anyag is része a kortárs versszerzésnek, tehát a magyar irodalomnak, és bizony a XVIII. századi közköltészetnek ilyen színvonalú volt a túlnyomó többsége.

A kora újkori alkalmi költészet jellegzetes terméke a *vőfélykönyv*, amely a lakodalom menetének megfelelő verses rigmusokat (*étel-ital és köszöntőket, didaktikus/filozófikus házasságköszöntőket, búcsúztatókat, mulattató hazugságverseket, mulatódalokat*) és prózai szövegeket (*lakodalomba való hívogatás, a házasságot dicsérő oráció, a menyasszony, illetve az úgy kikérése, találós kérdések és tudáspróbák*) tartalmazott. A vőfélykönyv olykor kézzel írott, másolatokban terjedő füzet vagy olcsó ponyvanyomtatvány, olykor pedig a „mindenes” célra összeírt, éveken, évtizedeken keresztül bővülő énekes füzet egy része. Szerzőik többnyire iskolamesterek, kántorok, alkalmi versfaragók voltak, akik a helyi hagyományok szellemében megfogalmazott, ám gyakran alacsony művészi színvonalú szövegeikbe iskolázott voltukat bizonyítandó mitológikus és biblikus utalásokat, nyakatekert (gyakran nem is értett vagy félreértett) frázisokat és az adott életkörülményekhez nem mindig illő kifejezéseket szóttek. Mégis – stiláris egyenetlenségük és poétikai gyengeségeik ellenére – a lakodalom költészetének más énekcsoportjaihoz viszonyítva a vőfélykönyvek szertartás-szövegei és mulattató rigmusai bizonyultak a leghosszabb életűeknek, hiszen a XVIII. század végén ponyván kiadott szövegek kisebb-nagyobb változtatásokkal még a XX. századi lakodalmaknak is fontos kellékei maradtak a hagyományőrző vidékeken. Mi több: az utolsó néhány évtized folklorizmusa következtében a régi vőfélyversek reneszánszukat élik.

A kötetünk bázisát képező XVIII–XIX. századi diák énekeskönyvekbe általában nem jegyezték fel lakodalmi rigmusokat, tálalóverseket, ugyanis a vőfélykedés nem tartozott bele a diákság társadalmi, közösségi szerepkörébe. Ezzel szemben a lakodalomban is elhangzó egyéb, házassággal kapcsolatos alkotások (a házasénekek, párköszöntők, szórakoztató adománykérők, csúfolódó „panasz” dalok, dicsekvések, didaktikus versek) fontos részét alkották a diákokból lett vidéki papok, kánto-

rok, tanítók repertoárjának, hiszen az alkalmi versifikálás valós társadalmi igényt elégített ki, és keresetkiegészítésül is szolgált.

Az antológiában közzétett *Vőfélyrigmusok* legtöbbjét ponyváról, illetve a *Makói ék.*-ből (1826, STOLL 1267.) idéztük, ez utóbbi a legelső kéziratos vőfélykönyv. A korban hozzá legközelebbi, paraszt-polgári használatú vőfélyverseket és prózai szövegeket Kecskeméten írták össze 1839-ben, több különböző forrást (a nyomtatásban megjelent ponyvákat, a kéziratos előzményeket és a szóbeliségben élő hagyományt is) felhasználva (*Pántzél János-ék.*, STOLL 835.). A sárospataki és erdélyi kéziratokkal rokonságot mutató *Makói ék.*-ben a korabeli diákgyűjtemények átlagától eltérően egyébként is meglepően magas a lakodalmi versek, illetve az asszonyi sorssal foglalkozó alkotások száma. Ezért ezek jelentős részét (variáncsaládjukkal együtt) bedolgoztuk forrásantológiánkba. A makói vőfélykönyv forrását egyelőre még nem ismerjük, vőfély- és tálalórigmusai nem az országosan ismert ponyvák nyomán készültek. 23 tálalóverse között mindössze egyetlen azonos van az 1793 után Vácott nyomtatott anonim vőfélykönyv *Tyúkebevivés*kor ajánlott versének első szakaszával, mely itt a *Rizskekásáról* címet kapta. Egyébként a váci, anonim ponyvaszöveg vált a XIX–XX. századi kéziratot vőfélykönyvek forrásává és modelljévé.

Antológiánkban minden esetben azokat az alkotásokat közöljük főszöveggé, amelyek 1701 és 1801 között kerültek először lejegyzésre vagy (ponyva)-kiadásra. Változataik időhatárát 1840-nél húztuk meg, bár utalunk későbbi, a szájhagyományban, illetve a népi írásbeliségben (pl. a vőfélykönyvekben) tovább élő variánsaikra.

A kötet szerkesztés első fázisában még *Függelék*be helyeztük azokat az anonim szövegeket, amelyeknek egyetlen változatát ismertük, vagy amely konkrét személyekhez volt köthető (pl. egy-egy lakodalmi köszöntővers, házasének). Ám Kerényi Ferenc lektorunk javaslatára változtattunk szigorú kiadási szempontjainkon, és ezeket is főszöveggé adjuk közre, mert – ha szövegváltozatok híján nem is tarthatunk egy-egy alműfajon belül az általunk szövegcsaládnak nevezett kisebb egységekbe – mindegyikük mutatja a közköltészeti (al-)műfajok jellegzetességeit, s ismétlődő toposzaik, költői képek és frázisaik okán nem tekinthetők egyedi alkotásnak, hanem téma- és motívumvariánsnak foghatók fel. (E szemléletmód értelmében idézünk a *Jegyzetek* műfaji bevezetőiben prózai szövegeket, pl. *lakodalmi perorációkat, köszöntőket* is.) A többéves kéziratári munkával feltárt szövegek nyomán jól körvonalazódik e társasági és lakodalmi közköltészet topológiája. Az eljövendő évek egyik tanulságos feladata lehet az egyes műfajok és alműfajok szűsége-, illetve motívumkatalógusának összeállítása.

*

Antológiánk felépítése sok tekintetben hasonló az RMKT XVIII/4-hez. A fentebb ismertetett nagyobb műfaji (tematikus-funkcionális) csoportokon belül az egymással szövegszinten is közeli kapcsolatban álló ún. *szövegcsaládok* időrendben állnak. A változatokban gazdag és hosszú életű (két-három évszázados) szövegcsaládok esetében olyan alkotásokat idézünk főszöveggé, amelyek képet adnak a legkorábbi, a legteljesebb és a fejlődés során leginkább eltávolodó variánsról. A 322

szövegcsaládból álló korpuszt az egész köteten végigfutó arab sorszámozással, a változatokat római számmal közöljük (számuk meghaladja a 900-at).

Amennyiben a szövegcsaládot egy-két feljegyzés képviseli, vagy a főszöveg variálódása kismértékű, csak egyetlen alkotást közlünk. Az 1700–1840 közé eső variánsok egyedi versszakait, illetve a főszövegektől nagyon különböző szerkezetű, szövegű változatokat a jegyzetekben adjuk ki. E módszer nem veszélytelen, mert így az általunk teljesnek érzett, talán szintetikus – több forrás tudatos beolvasztásával és továbbköltésével létrejött – versek alkotják a kötet gerincét a motivikailag szegényesebb, de tipikus változatok helyett. Előnye viszont az, hogy e módszerrel a legjobban sikerült, nyelvilag leggazdagabb megoldásokat, a kor közköltészetének legjavát mutathatjuk be.

A mintaadó RMKT XVII. századi sorozathoz hasonlóan itt is főszövegbe került jó néhány XVIII. századi, ám csak 1801 után feljegyzett kéziratossá vált vers, melyek a populáris költészet életképességét jelzik; bár a válogatás során törekedtünk arra, hogy a XIX. századból datált főszövegek számát a minimálisra csökkentsük.

A verseket szöveghűen, modern átiratban közöljük, kivéve a kiejtést, nyelvjárási változatot is tükröző személy- és helyneveket. Ezekben kizárólag a nagybetűs kezdést javítottuk (ha szükség volt rá), a név beazonosításához szükséges emendálásnál viszont a sor számára hivatkozva lapalji jegyzetben adjuk meg az eredeti feljegyzés szóalakját. Az egész kötetet természetesen képtelenség egységes nyelvi rendszerben elhelyezni, hiszen a közköltészeti hagyomány lényegét és megjelenési formáját tekintve is heterogén. A vándorstrófák és közhelysorok miatt még egy szövegen belül is akadnak nyelvjárási és ejtésbeli különbségek.

Az átírásnál az aposztróf *a'* és *e'* helyett mindenütt *a* és *e* névmásokat használtunk, kivéve ott, ahol az aposztróf arra utal, hogy *az* vagy *ez* állna, illetve azon leoninusokban, ahol az aposztróf szótaghosszúságot is jelöl.

Mivel a közköltészeti anyag változó műveltségű személyek nem egyszeri és kanonizált szövegű, hanem társadalmi szerepkörükhöz tartozó, többször megismételt, gyakorlati célzatú alkotása vagy másolt szövege, a nyilvánvaló tollhibákat (betű- és szótagkihagyásokat) kijavítottuk, a gyakori szórövidítéseket feloldottuk (*Iú – Isten, Szt – Szent, ú – nem*). Értelemzavaró elírások, másolási hibák vagy jelentéssel bíró „félrehallások” esetében a főszövegben *kurzíválva* adjuk a javított szót, és a lap alján a megfelelő sor számával idézzük az eredetét, szögletes zárójelben [] pedig a javítás indokát. A *Jegyzetekben* idézett verseknél ugyancsak kurzíválással jelöltük javításainkat, de (hely híján) nem adtuk meg az emendálás magyarázatát. A téma-, motívum-, illetve szövegvariánsként felfogható népköltési változatokat forrásaik szerint idéztük, ám fonémahasználatunk (technikai okokból) többnyire a köznyelvit követi.

A verseket mindig a nagysor szempontjából tördeltük. A kéziratok igen változatos, többnyire következtelen lejegyzésmódját nem követtük; a verseket 2-4-6 soros szakaszokra bontva közöljük, a gondolati egységeknek, rímeknek, az esetleges dallamnak, illetve a fentebb említett metrikai szempontnak megfelelően.

A jobb áttekinthetőség kedvéért az énekek szakaszait megszámoztuk – az aposztrófokétól és néhány, strófákra nem tördelt alkotástól eltekintve –, valamint ötenként a verssorokat is. A versek végén előforduló adománykérő vagy egyéb szokáscelekvésre utaló formulákat (pl. *Amen, Dixi, Finis hujus operis* stb.), illetve a

lejegyzésre vonatkozó *Vége* és *Finis* kifejezéseket csak a jegyzetekben adjuk közre. Ez alól kivételt jelent, ha a záróformulák a szöveg versformájába illeszkednek (pl. *Látom, hogy vígan laktok...*, 193. sz.).

A főszövegek után következő *Jegyzetek* elsősorban a szövegek megértéséhez, illetve a szövegek és dallamok életrajzához szükséges információkat nyújtják.

A RMKT XVIII/4.-gyel indult közköltészeti alisorozat kiadási gyakorlatának megfelelően római számokkal jelezzük az arab sorszámmal jelölt alkotás (főszöveg) *összes* általunk ismert és feltárt *kézírtas, illetve ponyvaváltozatainak forrását*. (A leírás tartalmazza a szöveg lelőhelyét, a forrás feljegyzésének idejét, STOLL-számát, illetve azon belüli lapszámát vagy sorszámát.) Az antológiai részben kiadott változatok római számát a jegyzetben + -tel jelöljük. Abban az esetben, ha a forrás nem szerepelt a 2002-es, bővített STOLL-bibliográfiában, a jegyzetben könyvtári, illetve kéziratári lelőhelyét tüntetjük fel, csakúgy mint a ponyvanyomtatványok esetében.

Néhány sorban utalunk *a szöveg műfajára, funkciójára, eredetére, elterjedtségére és utóéletére* a folklórban. Feltüntetjük azt is, volt-e már publikálva a szóban forgó szöveg. A közhelysorok, folklórmotívumok és egyéb intertextuális vonatkozások magyarázata mindig a főszöveg(ek) sorainak számára utalva történik. *A XIX–XX. századi népköltési, illetve népzenei változatokra* csak néhány forrásértékű gyűjtemény figyelembevételével hivatkozunk, mivel célunk korántsem a teljes népköltési variánstúra feltárása volt, hanem annak jelzése, hogy a szöveg, illetve dallama (vagy ezek egy-egy részlete) tovább élt-e a szájhagyományban és a népi írásbeliségben.

Tekintettel arra, hogy a társasági és lakodalmi költészet témája és motívikája szempontjából is mélyen áthatja a deákos műveltség, az antik mitológia és irodalom, a Biblia, valamint a kortárs populáris kultúra ismerete, az RMKT XVIII/4. kötettől eltérően (helykímélés céljából) nem a Jegyzetekben, hanem külön szótárban adunk rövid magyarázatot az idegen vagy régies szavakra, a gyakran ismétlődő nevekre, fogalmakra és mértékekre. A kötet szerkesztés közös munkájából ezek a részek, továbbá a szövegfilológiai és műfaj történeti-etnográfiai problémák Küllös Imola feladatkörébe tartoztak. A szövegcsaládok strukturális-textológiai elemzése, a modern átírás, a dallamok összeállítása és jegyzetei (a szövegjegyzet után *-gal elválasztva), valamint a mutatók elkészítése Csörsz Rumen István munkája volt. Az egykorú szövegek és a népi változatok feltárását, valamint a kötet végső ellenőrzését közösen végeztük csakúgy, mint a sorrend kialakítását.

Az egyes szövegek jegyzetének végén közreadjuk a vizsgált időkoron belül (1700–1840) feljegyzett dallamváltozatokat, esetenként akár 4-5 kottát is. A kottás kéziratok és kiadványok körét kiterjesztettük Kiss Dénes kottás gyűjteményének I. részére (1844). A nótajelzéseként idézett dallamok esetében csak az időben vagy térben legközelebbi feljegyzést közöljük. Minden dallamot G-záróhanggal mutatunk be.

Forráskiadványnak szánt antológiánkat különböző *mutatók (forrásjegyzék, bibliográfia, szótár, kezdősor-, cím- és nótajelzés-mutató, névmutató)* segítségével kívánjuk könnyen használhatóvá tenni. A textológiai munka nehézségeinek érzékeltetésére függelék-ként, illusztrációs céllal közreadunk néhány XVIII. századi nyomtatott és kézirat-oldalt is, hogy láthassa az Olvasó, miből mi lett.

*

E sokféle szempontot felvető, többéves munkafolyamat végén – korántsem lezárva a kutatásokat – köszönetet szeretnénk mondani mindazoknak, akik szóval és tettekkel hozzájárultak e kötet arculatának kialakításához. Köszönetünk első sorban a sorozatszerkesztőket, Bíró Ferencet és Debreczeni Attilát illeti, akik nagy türelemmel várták az egyre bővülő anyag elrendeződését és a kötet megszületését. Hálásak vagyunk Kerényi Ferenc irodalmi és Domokos Mária zenei lektorunknak, akik sok megfontolandó, értékes javaslattal, valamint számos filológiai adattal járultak hozzá jelen és jövő munkánkhoz. Tüskés Gábor kezdeményezésére az MTA Irodalomtudományi Intézetének XVIII. Századi Osztályán többször is műhelybeszámolót tartottunk a kutatás során felmerülő filológiai, textológiai problémákról. Az említetteken kívül köszönettel tartozunk számos további kollégának, akik tanácsaikkal, ötleteikkel évek óta hathatósan segítik munkánkat, ide értve az I. kötetről megjelent recenziók szerzőit (Kecskés András, Hász-Fehér Katalin). Közülük e kötetért a legtöbbet †Borús Rózsa, Kilián István, Kisbán Eszter, Jankovics József, Szörényi László, Korompay H. János, Margócsy István, Jozef Minárik, Tari Lujza, Tóth Arnold, Szilágyi N. Zsuzsa, Szilágyi N. Sándor, Benedek Katalin, Voigt Vilmos, Bretz Annamária, Hegedüs Béla, Hovánszki Mária, Keszeg Anna, Gönczy Monika és Kobzos Kiss Tamás tette. Antológiánk a különböző közgyűjteményekben dolgozó magyarországi, illetve erdélyi könyvtárosok és reprográfusok segítségével nélkül sem jöhetett volna létre. Végül, de nem utolsósorban az Universitas Kiadó munkatársainak, Hargittay Emilnek és Thimár Attilának, állandó szerkesztőnknek, Róbert Zsófiának, illetve végtelen türelmű családtagjainknak kell hálás köszönetünket kifejeznünk.

A kötet szerkesztői

SZÖVEGEK

I. A) Bordalok, ivónóták, tusok

I.

I.

Bornak dicséreti

1. Vizet, pajtás, te ne igyál,
 Mert a vízben béka úszkál.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
5 Jó a jó borocska.

2. Finom olaj a borocska,
 Drága kenet, ha a' jócska.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
10 Jó a jó borocska.

3. Édesdeden lefoly, mint méz,
 Kedvesb, mint arany, ezüst, réz.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
15 Jó a jó borocska.

4. A bor színed megfrisséti,
 De erszényed üreséti.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
20 Jó a jó borocska.

5. A bor gyengéknek erejek,
 A véneknek kedves tejek.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
25 Jó a jó borocska.

- 30 6. A bor embert erősíti,
Lábait táncra készíti,
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.
- 35 7. A vitézeket mustrálja,
Szomorúkat vigasztalja.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.
- 40 8. Gyermekek jó a vizecske,
Bortúl lator, mint a kecske.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.
- 45 9. Szabó, vaj mit költsz a borra?
Odalesz a nadrág ára!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.
- 50 10. Szűcs, nem tudsz szőlőt kapálni,
Nem foglak borral kínálni.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.
- 55 11. Szakácsnak jó bort töltsetek,
Mert jó étket ő főz néktek.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.

³¹ munstrájja [értelem]

⁴¹ kölz [értelem]

12. Szakácsnak bort adni véték,
Megkozmásodik az éték.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
60 Jó a jó borocska.
13. Serfőzőknék jó a brecska,
A bor, mi nem hitván szecska.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
65 Jó a jó borocska.
14. Asztalos, ne bánts*d* a korsót,
Borral ne fessd a koporsót!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
70 Jó a jó borocska.
15. Mészáros, bor nélkül te légy,
Ökör helyett szamárt ne végy!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
75 Jó a jó borocska.
16. Béres, innen takarodjál,
Bár Tokajra ne vágyódjál!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
80 Jó a jó borocska.
17. A bor leányban igen rút,
Mert elveszti a koszorút.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
85 Jó a jó borocska.

61 főzőknék [értelem]

66 báncs [értelem]

82 elveszt [értelem]

18. Fazekas, lassan a borral,
Tarts te a szerdékcsuporral!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
90 Jó a jó borocska.
19. Énekesek, bort igyatok,
Hangos lészen a torkotok.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
95 Jó a jó borocska.
20. Deák, megérdemled a bort,
Oskolában nyelsz te sok port.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
100 Jó a jó borocska.
21. Salus drága s kedves szóciska,
Igyunk együtt, pajtásocska!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
105 Jó a jó borocska.
22. Köszönts reám a Gyurkócskát,
Ne kémeljük a borocskát!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
110 Jó a jó borocska.
23. Verjük meg, Gyurkó, a tótot,
Miért nem hoz nekünk jó bort?
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
115 Jó a jó borocska.

III.

Aria de odio aquae

1. Vízet, pajtás, te ne igyál,
Mert a vízben béka úszkál.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
5 Jó a jó borocska.
2. A bor *szíved* megfrisséti,
De az erszént üreséti.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
10 Jó a jó borocska.
3. A bor az elmét éleszti,
Táncra lábait vezeti.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
15 Jó a jó borocska.
4. A bor gyengéknek ereje,
A véneknek kedves teje.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
20 Jó a jó borocska.
5. Ha azt jól megiddogálsz,
Az ajtót meg nem találod.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
25 Jó a jó borocska.
6. Részeges jószág a szabó,
Ura szakállába kapó.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
30 Jó a jó borocska.

⁶ szívét [értelem]

7. Szabó, mért sietsz korcsmára?
 Odalesz a nadrág ára!
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
 35 Jó a jó borocska.
8. Szakácsnak bort adni vétek,
*Meg*kozmásodik az étek.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
 40 Jó a jó borocska.
9. Mert a szakács sokat iszik,
 Kevéssel torka nem telik.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
 45 Jó a jó borocska.
10. Asztalos, ne bántsod a korsót,
 Borral ne fessed a koporsót!
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
 50 Jó a jó borocska.
11. Fazikas, lassan a borral!
 Nem elégszik a fazékkal!
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
 55 Jó a jó borocska.
12. Szűcs, nem tudsz *szőlőt* kapálni,
 Nem szoktak borral kénálni.
 Dínom-dánom,
 Tölts, nem bánom,
 60 Jó a jó borocska.

³⁷ Mert meg kozmásodik [szótagszám, vö. I.]

⁵⁶ tucz kapálni [szótagszám, vö. I.]

13. A leányban részegség rút,
Mert elveszti a koszorút.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
65 Jó a jó borocska.
14. Deák, megérdemled a bort,
Nyelsz *te* iskolában sok port.
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
70 Jó a jó borocska.
15. Nosza, pajtás, a Gyurkócskát,
Köszöntsd reám a Gyurkócskát!
Dínom-dánom,
Tölts, nem bánom,
75 Jó a jó borocska.

2.

I.

1. A, B, C, D,
Vigyázz ide,
Ma Bachus innepe,
Ma vigadjon népe,
5 Vigyázz ide!
2. Da, de, di, do,
A szép Dido
Eneast szerette,
Majd' megholt érette
10 A szép Dido.

⁶² koszorót [rím]

⁶⁷ Nyelsz iskolában [szótagszám, vö. I.]

5 vigaz [értelem]

3. X, Z, U, V,
Nem kell kafé,
Gazda borral kénál,
Jó bor kedvet csinál,
15 Nem kell kafé.
4. N, O, P, Q,
A nagy torkú
Hajtsa fel iccáját,
Üsse guta fejét,
20 A nagy torkú.
5. J, F, G, H,
Szükség néha
Innya vígon a bort,
Lábbal rúgni a port,
25 Szükség néha.
6. A, L, X, *A/p*,
Adj jó szállást,
Testemnek nyugovást,
Szívemnek újulást,
30 Adj jó szállást!

III.

Aria de Bacho

1. A, B, C, D,
Vigyázz ide,
Ma Bachus ünnepe,
Vagyunk nagy örömbe,
5 A, B, C, D,
Vigyázz ide!

¹³ gazdag [értelem]

²⁶ [bizonytalan olvasat]

2. E, F, G, H,
Szükség néha
A jó bort meginni,
10 *A* bút felejteni,
E, F, G, H,
Szükség néha.
3. I, K, L, M,
Nem kémélem
15 A jó bort meginni,
A port lábbal rúgni,
I, K, L, M,
Nem kémélem.
4. N, O, P, Q,
20 A nagy torkú
Hajtsa fel üvegét,
Tegye fel süvegét,
N, O, P, Q,
A nagy torkú.
- 25 5. Ra, re, ri, ró,
Nincs itt béró,
Nincsen veszekedés,
Hanem szép éneklés,
Ra, re, ri, ró,
30 Nincs itt béró.
6. Nam, nem, nim, nom,
Hozz bort innom!
Vivat compania,
Tota frequentia!
35 Nam, nem, nim, nom,
Hozz bort innom!

¹⁰ És a [szótagszám]

¹⁶ És a pohárt láb allá rugni [szótagszám, értelem]

³⁶ ho [értelem]

V.

ABC-ének

1. A, B, C, D,
Lucrum C, D,
Gazda borral kínál,
Jó bor kedvet csinál:
5 A, B, C, D,
Lucrum C, D.
2. E, F, G, H,
Szükség néha
Vendégséget ütni,
10 A bút felejteni,
E, F, G, H,
Szükség néha.
3. I, K, L, M,
Nem kémélem,
15 Lábbol rúgni az port,
Meginnya a jó bort,
I, K, L, M,
Nem kémélem.
4. N, O, P, Q,
20 Te nagy torkú,
Jól ittál az borbúl,
Leestél az padrúl,
N, O, P, Q,
Te nagy torkú!
5. R, S, T, U,
25 Ujujuju!
Minden vígan legyen,
Bortúl kedve legyen,
R, S, T, U,
30 Ujujuju!

6. Ásítás,
Itt a szállás,
Másutt a nyugovás,
Itthon való hálás,
35 Ásítás,
Itt a szállás.
7. X, Ipsi^lom,
Így sorsolom:
Vigyázz, mert az Halál
40 Megöl, ha rád talál,
X, Ipsi^lom,
Így sorsolom.
8. Er, gir, gur, gor,
Igyunk, sógor!
45 Jó most három sódor,
Mellé egy akó bor,
Er, gir, gur, gor,
Igyunk, sógor!
9. Áríró,
50 Nem kell bíró,
Nincs itt perlekedés,
Köztünk veszekedés,
Áríró,
Nem kell bíró.
10. *Ar, ir, or,*
55 Mert jó *a* bor
Torkunkat tisztítja,
Gyomrunkat gyógyítja,
Ar, ir, or,
60 Mert jó *a* bor.

33 nyugovés [sh.]

55 [hiányzó sor, vö. 59]

56, 60 jó bor [szótagszám]

VIII.

1. A, B, C, D,
Luctus C, D,
Nam *Bachi feriae*,
Aguntur hodie,
5 Luctus C, D,
A, B, C, D.
2. E, F, G, H,
Farsang van már,
Dobzódom, jó lakom,
10 Táskámat megrakom,
E, F, G, H,
Farsang van már.
3. N, O, P, Q,
Az nagy kontyú
15 Leesett az patrúl,
Kimúlt az világbúl,
N, O, P, Q,
Az nagy kontyú.
4. Ba, be, bi, bo,
20 Vinum bibo,
Sunt pedes in saltum,
Et guttur in cantum,
Quando bibo,
Ba, be, bi, bo,
25 Vinum bibo.
5. Bár, ber, bér, bor,
De jó az bor!
Torkunkat tisztítja,
Gyomrunkat gyógyítja,
30 Bár, ber, bér, bor,
De jó az bor!

³ Bachyferya [rím, értelem]

¹⁵ patrúl [értelem]

¹⁸ kontyó [értelem, rím]

3.

I.

Hej, korsó, kis korsó,
Torkom megújító,
Korcsmárosné-búsító,
Ruhám rongyosító!

4.

I.

Szívvigasztaló ének

1. Jó bor e', gazda,
Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki ezt kapálta!
Issza már,
5 Issza már,
Most issza már,
Ma issza már,
Megitta már.
2. Jó bor e', gazda,
10 Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki ezt hozatta!
Issza már,
Issza már,
Most issza már,
15 Ma issza már,
Megitta már.
3. Jó bor e', gazda,
Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki ezt megissza!
20 Issza már,
Issza már,
Most issza már,
Ma issza már,
Megitta már.

VIII.

1. Jó bor ez, gazda,
Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki ezt kapálta.
- 5 2. Jó bor ez, gazda,
Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki ezt hozatta.
3. Jó bor ez, gazda,
Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki eztet adta.
- 10 4. Jó bor ez, gazda,
Jó szőlő hozta,
Az Úristen áldja meg, aki ezt megissza.
Issza már
A számár,
- 15 Megissza már a számár,
Meg is itta már a számár.

5.

I.

Tréfás énekecske

- Kinek vagyon kedve mulatságra,
Igyék egyet ura rovására!
Kinek vagyon kedve mulatságra,
Egyék-igyék gazda szakállára!
- 5 Ez iszik, mások nézik,
Ez iszik, mások nézik,
A maga hasznára.

II.

Éjjeli tus

Igyunk reggelig gazda rovására,
Hosszabb lopókat vessünk hordajára!
Ez iszik, mások nézik,
Ez iszik, mások nézik,
5 Ez is ihatnék!

6.

I.

Szívvigasztaló ének

Minden nap, minden nap jó borral köll élni,
Minden nap, minden nap jó borral köll élni,
Annyira, mennyire,
Annyira, mennyire
5 Meg köll részegölni.

III.

1. Minden nap, minden nap jó borral kell élnem,
Mennyire, annyira,
Mennyire, annyira
Meg kell részegelnem.
- 5 2. Kazdi den, kazdi den mine muszim piti,
Koliko, toliko,
Koliko, toliko
Múszim se opiti.
- 10 3. De die in diem est semper bibendum,
Qvalier, taliter,
Qvalier, taliter
Est inebriandum.

IV.

1. Minden nap, minden nap jó borral kell élni,
Minden nap, minden nap jó borral kell élni,
Annyira, mennyire,
Annyira, mennyire
5 Meg kell részegülni.

DEÁKUL

2. De die in diem vinum est bibendum,
De die in diem vinum est bibendum,
Taliter, qualiter,
Taliter, qualiter
10 ebriandum.

NÉMETÜL

3. A lecaj, a lecaj must man vaj intrinéken,
A lecaj, alecaj must man in trinéken
Zoffl, víhfíl,
Zoffl, vihfil
15 Must man vaj ín trínékem.

TÓTUL

4. Cazdiden, cazdiden dabra vina píth,
Cazdiden, cazdiden dabra vina píth,
Jaceno, kaceno,
Jaceno, kaceno
20 Dabra vina píth.

CIGÁNYUL

5. Molpiász, molpiasz szár kode napiász,
Molpiász, molpiasz szár kode napiász,
Molpitropi
Molpis tropi
25 Szárkode napiasz.

⁵ [nem olvasható]

^{6,7} et [értelem]

¹⁰ [nem olvasható, valószínűleg: *Est inebriandum*]

²² Molpszísz [vö. ²¹]

OLÁHUL

6. Gerfle, perfle trebuj szebeu sin,
Gerfle, perfle trebuj szebeu sin,
Ateta s
Ateta,
30 Trébuj szébeu sin.

V.

Krápulás tus

De die in diem vinum est bibendum,
Taliter-qualiter est inebriandum.
Minden nap, minden nap jó borral kell élni,
Annyira, mennyire,
5 Annyira, mennyire
Meg kell részegedni.

VIII. = XI.

Elkopok én, attól kell félnem,
Mindennap jó borral kell élnem.
Annyira, mennyire,
Annyira, mennyire
5 Jó kedvvel kell lennem.

7.

*Mikor versekkel akarod elköszönni az pohárt,
így köszönd*

Boldogsággal fémljék minden, aki igaz,
Aki pedig hamis, átkozott légyen az,
Légyen elvettetett az irigy, mint a gaz,
Éljen szerencsémre sok ideig amaz!

cím kösz... [szakadt lapszél]

8.

I.

Aria de arce Budensi

Országunkban egy nagy vár, kinek neve Buda,
Mellette *van* egy nagy vész, kinek neve Duna,
Duna partján egy nagy fa, kinek neve fűzfa,
Fűzfa alatt egy nagy hal, kinek neve harcsa,
5 Egymás szeretőköt az Úristen tartsa!

II.

Vagyon egy fő város, melynek neve Buda,
Buda mellett egy víz, melynek neve Duna,
A Dunában egy hal, melynek neve harcsa,
Egymás szeretőket az Úristen tartsa!

VII.

Pest alatt egy víz, melynek neve Duna,
Duna-parton egy fa, melynek neve hársfa,
Az alatt vagyon egy hal, melynek *neve* harcsa,
Az én bátyámnak van kít ökre, tartsa,
5 Isten kegyelmedet vélök együtt jó egészségben tartsa!

IX.

Vagyon egy fő város, melynek neve Buda,
Buda *mellett* egy víz, melynek neve Duna,
A Dunában egy hal, melynek neve harcsa,
Egymás szeretőket az Úristen tartsa!
5 Éljenek azok,
Akik igazok,
Akik nem azok,
Légyenek gazok!

I.: ² Mellet egy [szótagszám, értelem]
⁵ szeretőköt [értelem]

VII.: ³ melynek harcsa [szótagszám, értelem]

IX.: ² mellyet [értelem]

9.

1. A, A, A,
Szomorú Pannonia,
Ím, érkezik nagy búja,
Mert nem termett sok bora,
5 A, A, A,
Szomorú Pannonia.
2. É, É, É,
Nem ülhetek bor mellé,
Mivel elment másfelé,
10 Azért vegyünk sert elé,
É, É, É,
Nem ülhetek bor mellé.
3. I, I, I,
Meg ne kapjon valami,
15 Mert ha megkap, elviszi,
Soha többet nem hozí,
I, I, I,
Meg ne kapjon *valami*.
4. Ó, Ó, Ó,
20 Üres a vörös Gyurkó,
Nem kell üveg kotyogó,
Mert nincs bor belé való.
Ó, Ó, Ó,
Üres a vörös Gyurkó.
- 25 5. Ú, Ú, Ú,
Fehéredöl, mint hattyú,
.....

¹⁰ elő [rím]

²⁰ gyurk<o>a [rím]

IO.

I.

1. Cur moratur otiatur nostrum poculum,
Solvant eius quo tenetur retinaculum,
Ut cicius pergere
Protius *procedere*.
5 Possit ordo sitienter cito tangere.
2. Prosit haustus nunc exhaustus tibi Domine.
Totius commentalitatis precor Domine
Tot ut bibere plura
Possis plena pocula.
10 Illa enim tristitiae sunt obstacula
3. Miért késik s mulatozik már ez a pohár?
Ki felvégye, már régulta olyan *embert* vár.
Hogy hamarébb mehessen,
Frissebben kerülhessen,
15 Ki felvégye, hogy hamarébb jót köppenthessen.
4. Szolgáljon egészségére a bévett ital,
Legyen hasad olyan kövér, mint ez az asztal,
Hogy ihassál többet is,
Hetvenhét pohárral is,
20 Mert az megment tégedet szomorúságtól is.

II.

Sermo Latinus

1. Cur muratur, ociatur nostrum poculum,
Solvat ejus quotunetur retinaculum,
Posicius pergere,
Procimus *procedere*,
5 Illa enim Christitia cito tangere.

I.: 4 pro<si>cedere

¹² végy... [bekötött lapszél]; már olly' [értelem]

2. Miért késik, mulatozik a mi poharunk?
Hadd kerüljön, hadd forduljon, van elég borunk,
Jó gazdánk nem kéméli,
Sőt hordóját emeli,
10 Ha ez elfogy, azt mondja: van több is teli.
3. Prosit haustus, nunc est haustus tibi domine,
Totius convens salutatis precurnumine.
Fakut bibere plura
Possis mille pocula,
15 Illa enim Chrásititia sunt obstácula.
4. Véré váljon, úgy használjon ezen ivásunk,
Ez élessze, ez terjessze megújulásunk,
Poharakat többeket,
Üríts ki ezereket,
20 Adja Isten egészségedre mindezeket!

II.

1. Ó, mely szerencsétlen sorsom,
Mert íme, üres a korsóm,
Majd eljőnek társaim,
És nincsenek boraim.
- 5 2. Ma pediglen megígírtem,
És még őket szépen kértem,
Hogy ma hozzám jöjjenek,
S vacsorámon legyenek.
- 10 3. Bár most volnék Adalus,
Nem pediglen Dandalus!
Akkor volnék víg kedvvel,
Nem pediglen bús szívvel.
- 15 4. Azért ki-ki jól vigyázzon,
Hogy a nyelve jól megázzon,
Mert másképpen odalesz,
Egész böjtön néma lesz.

I2.

I.

Úr Zacheus, Úr Zacheus, ez ugyan derék ember,
Nem iszik üres pohárból,
Kortyon-fittyem bográcskából
5 Úri vendégjeivel:
Tehát miként?
Csak kortyonként
kortyon, kortyon, kortyon, kortyon, kortyon, kortyon, kortyonként.

III.

Úr Zákeus, úr Zákeus! ez ugyan derék ember,
Nem iszik üres pohárból,
Kótyom-fittyem bögrécskéből
5 Úri vendégjeivel:
Tehát miként, tehát miként,
csak kortyonként
Igyál
10 ökör
tó víz
Szabad a patak, de nem
15 a palack
kortyon
kortyon
kortyon
kortyon
kortyon
kortyon
kortyon
kortyonként,
A részegség ennek szülő édesanyja.

I3.

I.

Vessen el e világ, csak teremjen szőlő,
Amely munka nélkül legyen bőven termő,
Torkainkat élesítse,
Gégéinket nedvesítse,
5 Hajts, hajts, hajts,
Hajts, hajts, hajts,
Pajtás, te is hajts!

VI.

Vessen el a kender, maradjon csak szőlő,
Vessen el a kender, maradjon csak szőlő,
Ki kapálás nélkül legyen bőven termő,
Ki kapálás nélkül legyen bőven termő,
5 Torkunkat nedvesítse,
Mellyünket húvesítse,
Nyelvünket édesítse,
Elménket élesítse:
Hajts, hajts, hajts,
10 Hajts, hajts, hajts,
Nosza, pajtás, tölts és hajts!

VIII.

Vessen el a világ, maradjon a szőlő,
Mely kapálás nélkül legyen mindég termő!
Torkainkat nedvesítse,
Az elménket élesítse!
5 Hajts, hajts, hajts,
Egy itallal fel is hajtsd!
Nosza, pajtás, te is hajts!

I 4.

I.

1. Igyunk egy pohár bort jó egészségért,
Vigasság, barátság hosszas voltáért,
Nosza hát, csöppentsünk, töltsünk, hörpentsünk,
Poharakat emelítsünk és üresítsünk,
5 Száradt, fáradt torkot így nedvesítsünk!
2. Ezer jót kívánok úri gazdánknak,
Ki bennünket tart s vall jó barátjának,
Soha sója és búzája mind el ne fogyjon,
Csapra veretett hordója *vég* nélkül folyjon,
10 Bút ne tapasztaljon, se kárt ne valljon!
3. Tisztos úri háza szerencsés legyen,
Kedves élte párja sokáig éljen,
Gyermekitűl, cseléditűl minden rossz múljon,
Tyúkjából, lúdjaiból senki se lopjon,
15 Háza *fala, béja* meg ne romoljon!
4. Szinte úgy éljen az úri társaság,
Kit meg nem bántott e vidám nyájasság,
Szerencse jobb szárnya, karja legyen vezérje,
Ki ellene szól, ne legyen semmi ereje,
20 *Mint* a lúd, gágogjon nyelve, gégége!
5. Többször is kívánom, hogy megtörténjen,
Hogy ez úri háznál jókedvünk légyen,
Testi és lelki épségben egymást láthassuk,
Aki szomorú közöttünk, vigasztalhassuk,
25 Úr gazdánk jóságát megszolgálhassuk!

3 [szótagszámhiányos sor, vö. IV–V.]

9 víg [értelem]

15 [folt alatt]

20 Mind [értelem]

6. Ezer jót kívánok a kisasszonnak,
Kérem, hogy ismerjen jó barátjának,
Se a sofja [ʔ], se szoknyája el ne szakadjon,
Tyúkja, lúdja télbe-nyárba mindenkor tojjon,
30 Rokkája kereke maga forogjon!

IV–V.

Barátságos köszöntés

1. Igyunk egy pohár bort jó egészségért,
Vígasság, barátság hosszabb voltaért,
No hát, csöppentsünk, sőt töltsünk, és jót hörpentsünk,
Poharakat emelítsünk és üresítsünk,
5 Fáradt, száraz torkot úgy nedvesítsünk!
2. Szép köszönet légyen úri gazdánknak,
Ki bennünket tart s vall jó barátjának,
Soha sója és búzája mind el ne fogyjon,
Csapra ~~vetett~~ hordója szüntelen folyjon,
10 Bút ne tapasztaljon, se kárt ne valljon!
3. Tisztes úri háza szerencsés légyen,
Szíves élte párja sokáig éljen,
Gyermekétől, cselédjétől minden rossz múljon,
Tyúkja, lúdja télen-nyáron szüntelen tojjon,
15 Orsója, rokkája magában fonjon!
4. Szinte úgy éljen ez úri társaság,
Aki meg nem bántott e víg nyájasság,
Szerencse jobb szárnya, karja légyen vezére,
Ki ellenünk szól, ne légyen semmi ereje,
20 Mint a lúd, gágogjon nyelve, gégéje!

³⁰ Ropkaja [értelem]

⁹ vétetett [értelem]

¹⁷ A' kik [értelem]

VII.

1. Igyünk egy pohár bort jó egészségért,
Vigasság, barátság hosszabb voltáért,
Nosza tehát, cseppentsünk, töltsünk, hörpentsünk,
Poharakat emelítsünk és üresítsünk,
5 Száraz, fáradt torkot így nedvesítsünk!
2. Ezer jót kívánjunk *a* mi gazdánkknak,
Ki bennünket tart s vall jó barátinak,
Soha sója és búzája *mind* el ne fogyjon,
Csapra vetett hordója vég nélkül folyjon,
10 Bút ne tapasztaljon, se kárt ne valljon!
3. Tisztes úri háza szerencsés legyen,
Szíves *élte* párja sokáig éljen,
Gyermekétül, cselédjétül minden rossz múljon,
Tjúkja, lúdja télben-nyárban *szüntelen* tojjon,
15 Háza fala, héja *meg* ne romoljon!
4. Többször is kívánom, hogy megtörténjen,
Hogy ez úri háznál jó kedvünk legyen,
Testi és lelki épségben egymást láthassuk,
Aki *szomorú* közöttünk, vigasztalhassuk,
20 Úri gazdánk jóságát megszolgálhassuk!
5. Ezer jót kívánok *a* gazdasszonynak,
Kérem, hogy ösmérjen jó barátjának,
Soha *keze* és a lába el ne fáradjon,
Récéjébül, pókájából senki ne lopjon,
25 Feje, foga, gyomra soha ne fájjon!

⁶ mi [szótagszám]

⁸ búzája elne [szótagszám]

¹² élete [szótagszám]

¹⁴ Thukja [értelem]; nyárban tojjon [szótagszám]

¹⁵ soha meg ne [szótagszám]

¹⁹ számár [értelem, szótagszám]; köztünk [szótagszám]

²⁰ [szótagszámtöbblet, vö. I.: Úr gazdánk]

²¹ Gazd. Asszonynak [szótagszám]

²³ a keze [szótagszám]

I5.

Adjon Isten szerencsét,
Télbe meleg kemencét,
Nyárba sok boglya lencsét,
Borral teljes szelencét!
5 Igyál te is, Vitellia,
Itt a teli butellia,
Frigy, egészség utána!

I6.

I.

Nyolcan voltak a mi ludaink,
Hárma szürke, hárma fekete,
Gúnár a ketteje,
Gúnár a ketteje,
5 Gúnár, gúnár, gúnár...

II.

Nyolcan voltak a mi ludaink,
Három tarka, három szürke,
Kettő a gúnár,
Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
5 Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
Kettő a gúnár.

III.

Vagyon nekünk nyolc ludank, a hárma fekete,
Hárma pedig nem feje,
Gúnár a ketteje,
Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár
5 Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
Gúnár a ketteje.

V.

1. Nyolcan vannak a mi ludaink,
Három fejér, három fekete,
Gúnár a ketteje,
Szabad a mezeje.
5 Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
Gúnár a ketteje,
Szabad a mezeje.
2. Ember, ember, ember iszik most,
10 Ember, ember, ember iszik most,
Mondjuk tehát nékie:
Váljon egészségére!
Gére, gére, gére, gére,
Gére, gére, gére, gére,
15 Váljon egészségére,
Váljon egészségére!

VI.

- Nyolcan voltak a mi lúdjaink,
Három fehér, három fekete,
Gúnár a ketteje,
Szabad a mezeje.
5 Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
Gúnár, gúnár, gúnár, gúnár,
Gúnár a ketteje,
Szabad a mezeje.

I7.

I.

- E pohárra jól vigyázz,
Hidd el, torkod nem hibáz!
Emeld fel, készen tartsd,
Egy italra fel is hajtsd,
5 Hajtsd, hajtsd, hajtsd,
Nosza, pajtás, te is hajtsd!

IV.

Ez pohárra jól vigyázz,
Tudom, torkod nem hibáz!
Emeld föl, készen tarts,
Mind egy csöppig föl is hajts!
5 Hajts, hajts, hajts,
Hajts, hajts, hajts,
Mind egy csöppig föl is hajts!
Nosza, pajtás, te is hajts!

I 8.

I.

1. Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság!
Kézzől kézre adatik, ilyen a barátság!
Ilyen, ilyen, ilyen az,
Ilyen, ilyen, ilyen az,
5 Ilyen a barátság.
2. Ez a pohár töltetik, ilyen a barátság,
A szomszédnak adatik, ilyen a barátság.
Szomszéd uram issza már, issza már,
Issza már issza már, issza már.

III.

1. Ez a pohár bujdossék, éljen a barátság!
Kézzől kézre adassék, éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen a,
Éljen, éljen, éljen a,
5 Éljen a barátság!
2. Teljebb töltsd e poharat, éljen a barátság!
Ebből egy csöpp sem marad, éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen a,
Éljen, éljen, éljen a,
10 Éljen a barátság!

I.: ² kérul [értelem]

3. Igyunk s mondjuk: vigadjon ez úri társaság,
Ázt kiáltsa mindenik: éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen a,
Éljen, éljen, éljen a,
Éljen a barátság!
- 15

VII.

- I. Ez a pohár *bujdosék*, éljen a barátság!
Kézzől kézre *adassék*, éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen a barátság!
- 5
- 2a Nosza, pajtás, tölts immár, éljen a barátság!
Tele legyen a pohár, éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen a barátság!
- 10
- 2b Töltsd meg, pajtás, poharam, éljen a barátság!
Tele töltsd poharam, éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen a barátság!
- 15
3. Mind megittam a borom, éljen a barátság!
Mind egy cseppig megittam, éljen a barátság!
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen a barátság!
- 20

¹ bujdosik [Mátray alternatív széljegyzete]

² adatik [Mátray alternatív széljegyzete]

XI.

Ez a pohár bujdosik, ellen a barátság!
Kézzől kézre adassék, ellen a barátság!
Nosza, pajtás, tölts innom, ellen a barátság!
Föllebb töltsed poharam, ellen a barátság!
5 Éllen, ellen, ellen az,
 Éllen, ellen, ellen az,
 Éllen a barátság,
 Éllen a barátság!

XII.

I. Hoc poculum vagatur, vivat societas,
 Manuatim tradatur, vivat societas!
 Vivat, vivat, vivat haec, vivat societas!

2. Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság!
5 Kézzől kézre adassék, éljen a barátság!
 Éljen, éljen, éljen ez, éljen a barátság!

XVII.

I. Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság!
 Kézzől kézre adatik, ilyen a barátság!
 Ilyen, ilyen,
 Ilyen, ilyen
5 A barátság!

2. Töltsd meg, pajtás, poharam, ilyen a barátság,
 Tele töltsed poharam, ilyen a barátság!
 Ilyen, ilyen
 Ilyen, ilyen
10 A barátság!

3. Mind megittam a borom, ilyen a barátság,
 Mind egy cseppig megittam, ilyen a barátság!
 Ilyen, ilyen,
 Ilyen, ilyen,
15 A barátság!

I9.

I.

Hála legyen, hála, elnyugszom,
Hála legyen, hála, elnyugszom!
Mikor ilyen tizenkettőt megiszom.
Issza már, issza már, issza már,
5 Szomszéd uram issza már, issza már.

III.

Hálá legyen, hálá, lenyugszom, lenyugszom,
Hogyha illen tizenkettőt megiszom:
Megiszom,
Lenyugszom,
5 Hogyha illen tizenkettőt megiszom.

20.

I.

Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle,
Vén az uram, vén az uram, nem gondolok véle,
Ha lefekszem, ha lenyugszom, elfordulok tőle,
S ott a bűdös, ott a füstös, ihatik belőle.

II.

Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle,
Vén az uram, vén az uram, nem gondolok véle.
Ha lefekszem, ha lefekszem, elfordulok tőle,
Ott a füstös, ott a dohos, ihatik belőle.

IV.

Jó bort ittam, jó bort ittam, jó kedvem van tőle,
Vén az uram, vén az uram, nem gondolok véle,
Ha lefekszem, *ha lenyugszom*, elfordulok tőle,
Itt a füstös, ott a dohos, ihatik belőle.

21.

I.

Borospalackhoz való víg ének

1. Áldott palack,
Ki kezemben vagy,
Vígsgát adj,
Mert örömöm nagy.
5 Valét mondok mindennek,
Véget vetek ezeknek,
Vígsgát adj,
Mert örömöm nagy.
2. Pintes korsó,
10 Legyél bajtársam,
Teli hordó,
Kedves barátam.
Csak mindég iszom, iszom,
Mert mindég szomjúhozom,
15 Bortúl váróm
Boldog halálom.
3. Vörös Gyurkó – ez jó orvosság,
Más patika merő bolondság,
Ez nem szokott kínozni,
20 Gyomorfájást okozni,
Vörös Gyurkó,
Teli pintes korsó.

³ fekszem El fordulok [szótagszám]

¹⁵ váram [rím]

22.

I.

Élj, barátom, sok üdöket,
Csudáltosd a jövendőket
Esztendei^d számával;
Lásd unokád magzatjait,
5 Jó boroknak italait
Vedd éltednek hosszával!
Mennyit iszol az italból,
Élted annyival hosszabbul.

23.

I.

1. Hallod-é, te szolgáló!
Körmöljen meg az holló!
A víz nem ide való,
Bor szívet vigasztaló.
- 5 2. A víz másként jó lenne,
De béka lakik benne,
Még csömörbe ejtene,
Vagy kólikát szerezne.
- 10 3. Az orvos is tiltotta,
Hogy ne igyam, meghatta,
Vesszen *el* az eb fajta,
Biz én nem kapok rajta.
- 15 4. Mert tudom, hogy megbánnám,
Ha csak egyszer is innám,
Torkom rozsdásítanám,
Gyomrom vele rontanám.

22/I.: ³ esztendei... [tintafolt]

¹¹ vesszen az [szótagszám]

- 20 5. Úgyis csak erőtlenség,
Hasamban kész betegség,
A borban ízetlenség,
Csizmában rossz nedvesség.
6. Magát azért nem iszom,
De bort véle sem rontom,
Kezem ha megmosdom,
Elég néki, azt mondom.
- 25 7. Azért tehát, korsócska,
Nékem, édes borocska,
Lészesz én gyámolítóm,
Éltemben boldogítóm.
- 30 8. Igyunk tehát egyecskét,
Komámasszony, kettőcskét!
Kurva légyen az anyja,
Aki látja és bánja!

II.

1. Kecskeméti csárdában
Három betyár magában,
Úgy megiszik bújában,
Kifordított bundában.
- 5 2. Egyik fújja nótáját,
Hogy elfelejtse búját,
Félreveti bundáját,
Pengeti sarkantyúját.
- 10 3. Másik kiált: „Hozz több bort!”
Mert nem emleget ma tort.
Ha nem ér is öreg kort,
Rúgja lábával a port.

¹¹ kors [sh.]

- 15 4. A harmadik csak hallgat,
Szemeivel pillogat,
Néha sóhajt és jajgat,
Torka orvost kíváncsat.
- 20 5. Nosza, tölts nékem is még,
Mert a torkom úgy megég.
Ó, be jóízű vendég,
Úgy megszeretlek, hogy még!
- 25 6. Hallod-é, te szolgáló,
Körmölgön meg a holló!
A víz nem ide való,
Bor a szívvigasztaló.
- 30 7. A víz másképp jó lenne,
De béka lakik benne,
Még csömörbe ejthetne,
Hasrágást szerezhetne.
- 35 8. A doktor is tiltotta,
Hogy ne igyam, meghatta,
Maradjon az eb fajta,
Nem is kapok én rajta!
- 40 9. Jól tudom, hogy megbánnám,
Ha csak egyszer is innám,
A gyomrom megrontanám,
Torkom rozsdásítanám.
10. Magát hát nem ihatom,
De véle bort sem rontom,
Köszönje, ha megmosdom,
Elég néki, azt mondom.
11. Nosza, lyánka, hozz hát még,
Mert a torkom újra ég,
Fogadom, nem lesz elég,
Ha ötször hozol is még.

III.

1. Bort iszom én, nem vizet,
Kit Jáfet atya szerzett,
De nem amit érezett,
Ami mindent elvesztett.

- 5 2. A víz másként jó lenne,
De béka lakik benne,
Majd csömörbe ejtene,
Vagy kólikát szerezne.

- 10 3. A víz nem jó csizmába,
Sem asszony papucsába,
Sem paraszt bocskorába –
Hát az ember gyomrába?

- 15 4. A víz malmokat hajtson,
Hajót s hidakat tartson,
Szennyes ruhát tisztétson,
Tüzet és meszet oltson!

- 20 5. Barmoknak kell önteni,
Vájújokba tölteni,
Vagy holmit öblögetni,
Nem emberre költeni.

6. A borbúl egy-két ital
Vagy fáraszt, vagy nyugosztal,
Ha szomorú, vigasztal,
Ha szegény, felmagasztal.

- 25 7. Bár okos és bölcs ne légy,
Mint a néma, szót se tégy,
De csak egy pint bort bevégy,
Eszeden kívül is léssz.

- 30 8. Hallad ama nagy Szent Pált,
Borban mit fel nem talált?
Timotheusnak használt,
Egészségére szolgált.

- 35 9. Azért hát nékem bort tölts,
Hadd legyek okos és bölcs,
Ez valóban jó erkölcs,
Mindaddig *te* fel se költ!

XII.

1. Bort iszom, én nem vizet,
Kit Jáfet atyánk szerzett,
Víz volna, ha kellene,
De béka lakik benne.
- 5 2. Vízet igyék ökör s ló,
Mert az őnékik való,
Attól az ember gyarló,
Nyavalyára hajlandó.
- 10 3. Árt a víz a toroknak,
A paraszt bocskorának,
Kisasszony papucsának –
Hát az ember gyomrának?
- 15 4. Hajtson a víz malmokat,
Tartson erős hidakat,
Tüzet vagy meszet oltson,
Szennyes ruhát tisztítson!
- 20 5. Azért hát nékem bort tölts,
Attól van a jó erkölcs,
Attól a bolond is bölcs,
Tőkéből pottyán gyümölcs.

XIII.

1. Bort iszom én, nem vizet,
Mít Jáfet apánk szerzett,
Tapasztalta azt Nóé:
Hiába kapálta-é?

³⁶ Mind addig fel [szótagszám]

- 5 2. Árt a víz a csizmának,
Kisasszony papucsának,
A paraszt bocskorának –
Hát az ember torkának?
- 10 3. Árt ez a doktoroknak,
Concionátoroknak,
Oskola-rectoroknak
És így minden toroknak.
- 15 4. De vagyon egy hivatal,
Melybe' jó a vízital:
Ha vagy commissárius,
Tehát légy vizarius.
- 20 5. Vizet iszik ökör, ló,
Mert az azoknak való,
Szénát nem eszem velek,
Tehát vizet sem nyelek.
- 25 6. A víz másként jó lenne,
De béka lakik benne,
Még csömörbe ejtene
Vagy hasrágást szerzene.
- 25 7. Bort iszom hát, nem vizet,
Így a szőlő megfizet,
Állat azt nem kapálja,
Magyar ember osztálya.

XXIII.

Magyar dal

1. Víz van, de nem kellene,
Mert béka lakik benne.
Bort igyunk hát, nem vizet,
Kit Josef atyja szerzett.
- 5 2. A víz malmokat hajtson,
Szennyes ruhát tisztítson,
Tüzet vagy meszet oltson,
Embereknek ne ártson.

- 10 3. Vízet igyon ökör, ló,
Mert a' csak annak való,
Vízről az ember gyarló,
Nyavalyákra hajlandó.
- 15 4. Víz árt a cantoroknak,
Contionátoroknak,
Víz árt a doktoroknak,
Tehát minden toroknak.
- 20 5. Nosza, pajtás, most bort tölts,
Hagy legyek én okos s bölcs.
Ez ám ama jó erkölcs,
Tőkéről szedett gyümölcs.
6. Tehát a bor igen jó,
Vidámítani való,
Tapasztalta azt Noé,
Tótok mondják: „to moge”.

24.

I.

5 Dunán innen, Dunán túl,
Tiszán innen, Tiszán túl,
Duna, Dráva, Száva, Tisza,
Kurva 'z anyja, ki nem issza!
Issza már, most issza már,
Megissza már a számár.

II.

Ivó-ének

5 Dunán innen, Dunán túl,
Tiszán innen, Tiszán túl,
Száván innen, Száván túl,
Dráván innen, Dráván túl,
Duna, Tisza, Száva, Dráva,
Duna, Tisza, Száva, Dráva,
Kurvanyja, ki meg nem issza!

III.

Diétai tus

Dunán innen, Dunán túl,
Tiszán innen, Tiszán túl,
Dráván innen, Dráván túl,
Száván innen, Száván túl,
5 Dráva, Száva, Duna, Tisza,
Kurvanyja, ki meg nem issza!
Dráva, Száva, Duna, Tisza,
Kurvanyja, ki meg nem issza!
Megissza már,
10 Megissza már,
Meg is itta már.

25.

- I. Éljen, éljen,
Minden vendég éljen!
Éljen, éljen
Minden vendég éljen!
5 Éljen, éljen,
A gazda is éljen,
Ki nem kéméli borát,
Teletölti poharát.
2. Éljen, éljen,
10 Minden vendég éljen!
Éljen, éljen,
Minden vendég éljen!
Éljen a gazda is, éljen, éljen!
Kegyelmed is éljen,
15 Kegyelmed is éljen!

26.

I.

1. Ittas vagyok, boros vagyok,
Hazamennék, de nem tudok.
Aki tudja, miért nem mondja,
Merre menjek én már haza.
- 5 2. Bort iszik a szegény legény,
Mikor útnak indul szegény.
Ámbár olyan, mint a napfény,
Bort iszik a szegény legény.

II.

1. Bort ittam én, boros vagyok,
Hazamennék, de nem tudok.
Aki tudja, miért nem mondja,
Merre van a babám háza.
- 5 [2. Bort itt még ma ez a giga,
Holnap is azt iszik még a'.
Szegény legény csak andalog,
Mégis jól megyen a dolog.]
- 10 3. Kimentem én a szőlőbe,
Kapát vittem a kezembe',
Felakasztottam a fára,
Bort ittam az árnyékába'.

III.

1. Bort ittam én, boros vagyok,
Hazamennék, de nem tudok.
Aki tudja, miért nem mondja,
Merre van az ország útja.

5–8 [a strófa Czuczor Gergely szerzeménye]

- 5 2. Vagyok olyan legény, mint te,
Vágok olyan rendet, mint te.
Ha nem hiszed, gyere velem,
Fogd meg az én kaszanyelem.
- 10 3. Kimentem én a szőlőbe,
Kapát vettem a kezembe,
Felakasztottam a fára,
Bort ittam az árnyékába’.
- 15 4. Zsíros hajam vállam veri,
Gyolcs ingemet elkeveri.
Mosd ki, babám, ha nem tiszta,
Kertem alatt foly a Tisza.
- 20 5. Azér’, hogy én szegény vagyok,
Fekete négy lovon járok,
Négy fekete lovam karcsú,
A kocsisa barna fattyú.

IX.

1. Kimentem én a szőlőbe,
Kapát vittem a kezembe’,
Felakasztottam a fára,
Bort ittam az árnyékába’.
- 5 2. Bort ittam én, boros vagyok,
Hazamennék de nem tudok.
Aki tudja, mért nem mondja,
Merre van a rózsám háza.
- 10 3. Azért, hogy egy kicsit ragyás,
Ő lesz az én párom, nem más.
Illik neki rettenetes,
Hogy egy kicsit himlőhelyes.
- 15 4. Zsíros hajam vállam veri,
Gyolcs az ingem, bekeveri.
Mosd ki, babám, ha nem tiszta,
Házunk előtt foly a Tisza.

III.: ¹² arnyekara [értelem]

27.

I.

Úr iszik, úr,
Most iszik az úr.
Tele pohár a kezében,
Friss menyecske az ölében.
5 Issza már
A számár,
Mind megissza már.

II.

Köszöntő s ivó-ének

Úr iszik, *úr*,
Most iszik az úr.
Teli pohár a kezében,
Volt menyecske az ölében.
5 Úr iszik, úr,
Most iszik az úr.
Úr iszik, úr,
Most ivott az úr.

III.

Tus

Úr iszik, úr,
Most iszik az úr.
Elszaladt a nyúl,
Bassza meg az úr!
5 Tele pohár a kezébe,
Friss menyecske a kezébe.
Úr iszik, úr,
Most iszik az úr.

II.: ¹ [utólag zárójelben: *Ur iszik*]

IV.

5 Úr iszik, úr,
 Most iszik az úr.
 Tele kancsó a kezébe,
 Barna leány az ölébe.
10 Úr iszik, úr,
 Most iszik az úr.
 Igyál te is, Amália,
 Itt a tele butellia,
 Egészség utána,
 Egészség utána,
 Minden azt kívánja!

28.

I.

1. Víz, víz, víz,
 Ah, be rossz a víz!
 Víz, víz, víz,
 Ah, be rossz a víz!
5 Torkainkat nem tisztítja,
 Elméinket homályítja.
 Víz, víz, víz,
 Ah, be rossz a víz.
10 Víz, víz, víz,
 Ah, be rossz a víz!
2. Víz itasson szegény barmot,
 Víz tápláljon csukát, pontyot!
 Víz, víz, víz,
 Ah, be rossz a víz!
15 Víz, víz, víz,
 Ah, be rossz a víz!

3. Bor, bor, bor,
Ah, be jó a bor!
Bor, bor, bor,
20 Ah, be jó a bor!
Gégéinket nedvesíti,
Elméinket élesíti.
Bor, bor, bor,
Ah, be jó a bor!
25 Bor, bor, bor,
Ah, be jó a bor!
4. Bort, bort, bort,
Tölts hát ide bort!
Bort, bort, bort,
30 Tölts hát ide bort!
Ah, szőlőnek édes leve,
Melytől Noé részeg leve.
Bort, bort, bort,
Tölts hát ide bort!
35 Bort, bort, bort,
Tölts hát ide bort!
5. Bort, bort, bort,
Igyunk tehát bort.
Bort, bort, bort,
40 Igyunk tehát bort
Vendégeim jó kedviért,
A magyarok nagy neviért.
Bort, bort, bort,
Igyunk tehát bort!
45 Bort, bort, bort,
Igyunk tehát bort!
6. Áldja Isten országunkat,
Áldjon Isten mindnyájunkat!

3² Mennytől [értelem]

VI.

A nagyváradi nóta

1. Víz, víz, víz,
Be szép tiszta víz
Ez a Körös-víz!
Harcsa, potyka lakik benne,
5 Szép menyecske fürdik benne.
Be szép tiszta víz
Ez a Körös-víz!
2. Tisza, Duna lementében,
Száva, Dráva feljöttében
10 Nincsen olyan víz,
Mint a Körös-víz.
Be szép tiszta víz
Ez a Körös-víz!

XI.

1. Víz, víz, víz,
Nincsen olyan víz,
Mint a Bodrog-víz.
Harcsa, potyka lakik benne,
5 Szép menyecske fürdik benne.
Víz, víz, víz,
Nincsen olyan víz,
Mint a Bodrog-víz.
2. Bor, bor, bor,
10 Nincsen olyan bor,
Mint a mádi bor.
Melytől az úrfi szerelmes,
A kisasszony engedelmes.
Bor, bor, bor,
15 Nincsen olyan bor,
Mint a mádi bor.

3. Tűz, tűz, tűz,
Nincsen olyan tűz,
Mint az asszony-tűz.
20 Csecse-fara felmelegít,
Lába köze jól felhevít.
Tűz, tűz, tűz,
Nincsen olyan tűz,
Mint az asszony-tűz.

XIV.

1. Víz, víz, Tisza-víz,
Nincsen olyan víz,
Mint a Tisza-víz.
5 Harcsa, potyka lakik benne,
Szép menyecske fürdik benne,
Mert nincs olyan víz,
Mint a Tisza-víz.
2. Bor, bor, magyar bor,
Nincsen olyan bor,
10 Mint a magyar bor.
Ezt barátság poharába
Töltik gyakran víg órákba',
Mert nincs olyan bor,
Mint a magyar bor.
- 15 3. Bor, bor, német bor,
Nincs ez olyan bor,
Mint a magyar bor.
Olyan fojtós vackor íze,
Mint kénköves tónak vize.
20 Idd, német sógor,
Majd torkodra forr!

XV.

A Szabó Sándor verbunk nótájára megyen

- I. Bor, bor, bor,
Nincsen olyan bor,
Mint a mádi, mint a mádi, mint a mádi édes bor,
A szeretet játszik benne,
5 *A barátság* fürdik benne,
Nincs olyan bor,
Nincs olyan bor,
Mint a mádi édes bor.
2. Víz, víz, víz,
10 Nincsen olyan víz,
Mint a Körös-, mint a Körös-, mint a Körös-folyóvíz.
Harcsa, potyka lakik benne,
Szép menyecske fürdik benne.
Nincs olyan víz,
15 Nincs olyan víz,
Mint a Körös-folyóvíz.

XVI.

- I. Víz, víz, Körös-víz,
Csak nincs olyan víz,
Mint a Körös víz.
Száva, Dráva lementében,
5 Duna, Tisza feljöttében
Csak nincs olyan víz,
Mint a Körös-víz.
2. Víz, víz, Körös-víz,
10 Csak nincs olyan víz,
Mint a Körös-víz.
Harcsa, potyka lakik benne,
Szép menyecske fürdik benne,
Csak nincs olyan víz,
Mint a Körös-víz.

XV.: 4 <A> Szeretet [szótagszám]

5 <A> Barátság [szótagszám]

13 <menyecske> leány [szótagszám]

- 15 3. Bor, bor, magyar bor,
Csak nincs olyan bor,
Mint a magyar bor.
Ezt barátság poharában
20 *Szürtsögesük víg* órákban,
Mert nincs olyan bor,
Mint a magyar bor.
4. Bor, bor, német bor,
Nincsen olyan bor,
Mint a német bor,
25 Olyan fojtós vackor íze,
Mint kénköves fürdő vize.
Szíjd, német sógor,
Majd torkodra forr!

29.

I.

- I. Nem kell nekem senki vize, barátom,
A jó bortól szívem vidul, azt látom.
Ha egy pohár elég nem lesz, duplázom,
De ezt ugyan én senkire nem bízom.
5 Ah, mely kedves,
Kellemetes,
Ha lesz üres,
Majd lesz üres,
Mindjárt üres.
10 Ah, mely kedves,
Kellemetes,
Immár üres,
Téged keres,
Engem kövess!

¹⁹ Szürtsöges szügvég [értelem]

15 2. A vízivó megbocsásson énnekem,
Hogy a jó bort magasztalja énnekem:
Tartson lúddal, kinek tetszik, nem bánom,
De én ugyan e pohár bort felhajtom.
Ah, mely kedves,
20 Kellemetes,
Ha lesz üres,
Majd lesz üres,
Mindjárt üres.
Ah, mely kedves,
25 Kellemetes,
Immár üres,
Téged keres,
Engem kövess!

II.

Nem kell nékem a te vized, barátom,
Mert a bortól szívem vigad, azt látom.
Ha egy pohár nem lesz elég, duplázom,
Mert én aztat senki másra nem bízom.
5 Ó, be édes,
Kellemetes,
Majd üres lesz,
Majd üres lesz,
Már üres lett,
10 Már üres lett,
Érted volt ez, barátom!

30.

Iszom, pajtás, nesze, igyál te is,
Jobb az édes anyád tejénél is.
Ha kiittad, köszöntsd rám,
Holta előtt az apám
5 Hagyta, hogy felhajtsam e poharat,
Ha reám köszöntöd, ne adjak kosarat.
Bort ide, bort,
Kezdd el a sort:
Egy csöpp se maradjon benne,
10 Minden csöppért nagy kár lenne.
Bort ide, bort,
Folytassad a sort!

3I.

I.

Nota Bach'i

Isten áldjon, pajtás, nékem megbocsáss,
Kívánom Istentől, víg napokat láss!
Vélem együtt,
Veled együtt,
5 Holtom után,
Holtod után
Mennysországot láss!
Láss, láss, láss, láss, láss, láss!
Vélem együtt,
10 Véled együtt,
Holtom után,
Holtod után
Mennysországot láss!

II.

Isten hozzád, pajtás, nékem megbocsáss,
Kívánom Istentől, víg napokat láss!
Vélem együtt,
Veled együtt,
5 Holtom után,
Holtod után
Víg napokat láss,
Láss, láss, víg napokat láss!

VI.

Isten áldjon, pajtás, nékem megbocsáss,
Kívánom szívemből, víg napokat láss!
Láss, láss, láss, láss, láss, láss!
Vélem együtt,
5 Véled együtt,
Holtom után,
Holtod után
Mennysországot láss!

32.

I.

1. Hogy az ördög török uraimékat ijedtében
Vigye el a pokolba, Mahumet szent keblében!
Nékem egy barát azt mondta,
Nékem egy barát azt mondta,
5 Hogy Mahumet, hogy Mahumet rossz próféta.
2. Egyszer egy tüzes menkő gondolat jött az eszébe,
A boritalt megtiltá, megtiltá valójában,
Azonban megokosodott,
Azonban megokosodott,
10 Maga is meg-, maga is megbázasodott.

33.

I.

Borivás előtt s alatt

Adná Isten, hogy száz esztendő múlva
Én és te, te és ő, ő és ez, ez és mi
Volnánk épen, és nem halva!
De mivel hogy
Isten tudja! érzük-é?
5 Pohárhoz fogj:
Ne félj, jó pajtás, tőle,
Katonásan bánj véle,
S hol a pohár?
Üres immár!
Ez az élet jó élet!
10 Ez az élet jó!
Jól enni, jól inni,
Mindég vígan lenni:
Ez az élet jó élet!
Ez az élet jó!

¹⁰ [alternatív változat; a II-ban: megittasodott]

34.

II.

1. Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot,
Vígan fordítsuk szájára az hordót,
Majd elég időnk lesz az aggódásra, ha
Elnyel a papok telhetetlen zsákja.
5 Míg az ember ifiú, töltse vígan életét,
Hagyja vén korára az kedvetlenség terhét!

2. Vígan igyunk hát szintén a buggyanásig,
Valamíg a zápfogunk ki nem ázik.
Most van módunkba' az a szerencsés óra –
10 Hátha Szent Mihály ültet holnap lóra!
Ne vesztegessük tehát ezt a kis időnket el,
Amíg lógóba nyúlik utánunk a kötél.

3. Ha van borod, jó sódarod,
Nincs akkor semmi bajod, -jod -jod.

III.

- Igyunk, barátim, kacagjuk ki a gondot,
Vígan szájára fordítsuk a hordót!
Míg az ember ifiú, töltse vígan életét,
Hagyja vén korára a kedvetlenség terhét!
5 Majd elég idő lesz az aggódásra, ha
Eljő a papok telhetetlen zsákja.

X, XV.

- Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot,
Vígan fordítsuk szájára a kulacsot!
Majd még elég időnk lesz az aggódásra, ha
Elnyel a papok telhetetlen zsákja.
5 Míg az ember ifiú, töltse vígan életét,
Hagyja vén korára a kedvetlenség terhét!

35.

I.

1. E szép szóra: jurátus,
Jaj, be ráillik a tus, a bor tus,
Többet ér e', mint a jus,
Élj hát véle, jurátus!
- 5 2. Lásd, ósapád, Szent Ivó
Sohasem volt vízivó,
Hogy éltiben tusozott,
Azért szentté változott.
- 10 3. Ne légy tehát vízivó:
Megharagszik Szent Ivó.
Vízről kel a podagra, chyagra,
De nem száll szőlőágra, borágra.
- 15 4. Vízből lett a vízözön,
Minden elholt a földön,
Ha borözön lett volna,
Noé most is tusozna.
- 20 5. Már ő maga a Krisztus
Jól tudta, hogy mi a tus,
A vizet megmásítván,
Mondá: „A víz be hitvány!”
6. Moyses arany vesszeje
Szőlőnek volt vesszeje,
Mely a tengert szétveré kétfelé,
S a népet átereszté.
- 25 7. A bort hát addig igyuk, kiigyuk,
Még majd ki nem csírázzuk, rigázzuk
A leszaladt magvakat,
Kihajítván *azokat*.

¹⁷ maga Krisztus [szótagszám]

²⁸ mind azokat [szótagszám]

- 30 8. Még a vérünk tokaji
Nem lészen, vagy somlai,
Még leheltünk borszesszé
Válik, s csontunk borkővé.
- 35 9. E kadar szőlőlevél, zöld levél
Legyen fátyol, szemfedél,
A koporsónk nagy hordó,
Így jár, aki borivó.
- 40 10. Akó, pálca címerünk s keresztünk,
S e felírás mellettünk:
Evvel mérte a torkát,
A nagyszájú csutorát.
- 45 11. Majd búcsúztató papot, fapapot
S egy mestert kifagगतok,
Borprés alúl kikapunk,
S vélek ilyest mondatunk.
- 50 12. A pap *Ave* Mariát, Mariát
Verje s víg alleluját, hejhuját
Szerteszéllyel rikkantson,
S tele kancsót kihajtsion.
- 55 13. Fölöttünk álljon egy prés, nem könnyprés,
S azon legyen egy oly rés,
Melybűl borkönny csöpögjön,
S halálunkon könnyezzen.
14. Nem volna hát jurátus,
Ki nem tudná, mi a tus,
Mind paszitát, mind a tort
Imígy kezdjük: igyunk bort!

I. B) Mulatódalok

36.

I.

Mulatóshoz való nyájas ének

1. Élek én mindaddig, míg Isten akarja,
Nem gondolok semmit irigyek szavára.
Hajdula-dudálom,
Duna-vizem lementében,
5 Haj, dínom, dínom-dánom, gyönyörű,
Zö-, zö-, zö-, zö-, zöldellő,
Kedves Duna-vizem,
Édes Duna-vizem!
- 10 2. Akárki mit szóljon, engem rágalmazzon,
Fecsegő nyelvvel szüntelen gyalázzon.
Hajdula-dudálom,
Duna-vizem lementében,
Haj, dínom, dínom-dánom, gyönyörű,
15 Zö-, zö-, zö-, zö-, zöldellő,
Kedves Duna-vizem,
Édes Duna-vizem!
- 20 3. Zűrzavart és halált kívánjon énnékem,
De ha velem vagyon teremtő Istenem.
Hajdula-dudálom,
Duna-vizem lementében,
Haj, dínom, dínom-dánom, gyönyörű,
25 Zö-, zö-, zö-, zö-, zöldellő,
Kedves Duna-vizem,
Édes Duna-vizem!
- 30 4. Régen hallottuk ezt közpéldabeszédben:
Senki jót ne várjon a jóltett helyében.
Hajdula-dudálom,
Duna-vizem lementében,
Haj, dínom, dínom-dánom, gyönyörű,
30 Zö-, zö-, zö-, zö-, zöldellő,
Kedves Duna-vizem,
Édes Duna-vizem!

II.

1. Akárki mit szóljon, engem rágalmazzon,
Fecsegő nyelvével ő engemet szóljon.
Di-, di-, dínom, da-, da-, dánom,
Ez, ez, zö-, zö-, zöldellő
5 Drága Duna lementében,
Édes Tisza-vizem,
Édes Duna-vizem!
2. Csak egyedül abban táplál a reménység,
Jobb léssen én nekem az ifjú legénység,
10 Szívemet nem ír semmi keserűség,
Éltem nem rongálja semmi bú és ínség.

37.

I.

1. Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt,
Úgy tetszik, hogy másszor is vótunk itt.
Mulassunk hát továbbra is mink itt,
Végbúcsúnkat míg ki nem adják itt.
- 5 2. Ha kiadják, de mégis meglehet,
Ifjú legény akármerre mehet,
Akarmerre tégye a süvegét,
Csak legény ő, s úgy él, amint élhet.
- 10 3. Nem sínlődik rossz feleségével,
Nem bajlódik síró gyermekével.
Nem zsinóroz háromszor egy éjjel,
Estve fekszik, virradatkor kél fel.
- 15 4. Bort nem iszom, fogadásom tartja,
Vizet iszom, mikor kedvem tartja.
Még azt is úgy, ha szeretőm adja,
Annál inkább, ha szájából adja.

36/II.: ¹¹ rongolja [értelem]

37/I.: ⁸ il [hangzás]

II.

1. Mit búsulnék, mikor jól van dolgom,
Eszem-iszom, semmire sincs gondom,
Ha öszvevész erszényemmel *torkom*,
Békességre a korcsmára hívom.

- 5 2. Úgy tetszik, hogy jó helyett vagyunk itt,
Úgy tetszik, hogy másszor is voltunk itt.
Mulassunk hát jó kedvünkben most itt,
Végbúcsúnkat még ki nem adják itt.

- 10 3. Végbúcsúnkat kiadják, meglehet,
Szegény legény akármerre mehet,
Akarmerre üti a süveget,
Csak legény ő, másszor is elmehet.

- 15 4. Nem kínlódik rossz feleségével,
Nem vesződik síró gyermekével,
Estve fekszik, virradatkor kél fel,
Nem zsinóroz háromszor egy éjjel.

III.

- I. Bánatom nincs, élek vigassággal,
Vigadozok kedves barátimmal,
Barátságom közlöm az ifjakkal,
Ifjúságom teljes nyájassággal.

- 5 2. Vígan élek, nincs semmi bánatom,
Mít bánkódom, mikor jól van dolgom?
Mulatsághoz most vagyon jó módom,
Mivel még most csak magamra gondom.

- 10 3. Ha búsulok, csak magamat rontom,
Ha vigadok, magamat újítom,
Barátimhoz jó kedvemet nyújtom,
Pajtásimnak szívemből ezt mondom:

³ toldom [értelem]

4. Kérlek azért, halld meg az én szómat,
Jó barátom, értsd meg mondásomat,
15 Köszönd reám, kérlek, poharadat,
Hadd enyhítsem megszáradt torkomat!
5. Nosza, pajtás! köszönd reám, igyunk!
Mit bánkódogol? talán nincsen borunk?
Vigassághoz most vagyon jó módunk,
20 Mivel még most csak magunkra gondunk.
6. Tetszik, pajtás, jó helyen vagyunk itt,
Úgy tetszik, hogy másszor is voltunk itt.
Ha úgy tetszik, mulassunk azért itt,
Végbúcsúnkat míg ki nem adják itt.
- 25 7. De ha búcsút adnak is, meglehet,
Ifjú legény akármerre mehet,
Akarmerre tégye a süveget,
Csak legény ő, s úgy él, amint lehet.
8. Nem kocódik rossz feleségével,
30 Nem kél ő fel háromszor egy éjjel,
Nem bajlódik síró gyermekével,
Estve fekszik, virradtakor kél fel.

38.

I.

Mennyországról

- I. Mennyországbán jer, pajtás, jer, pajtás,
Ha meguntad éltedet,
Ottan lészen jó tartás, jó tartás,
Ott nem kínozod testedet.
5 Vége lesz szántásnak,
Kínos aratásnak,
Ottan mannát ehetünk, ehetünk,
Malomban sem köll mennünk,
Malomban sem köll mennünk.

- 10 2. Szőlőt sem köll kapálni, kapálni,
Hanem éppen csak szedni,
Ottan jó bort ihatni, ihatni,
Meg sem köll azt fizetni.
Ottan fol bor, *mint* víz,
15 Kiben *van* tokaji íz,
Ottan mihent ásétosz, ásétosz,
Az angyal pálénkát hoz,
Az angyal pálénkát hoz.
- 20 3. Egyik angyal furuglál, furuglál,
Másik pediglen dudál,
Egyik angyal tomborál, tomborál,
Arra mindenik ugrál.
Sípbal, dobbal járnak,
25 „Hopp, hopp, hopp!” – kiálnak,
Ha meghevülsz némelkor, némelkor,
Készen léssen jeges bor,
Készen léssen jeges bor.
- 30 4. Fölbredvén álmodból, álmodból,
Kolbászt hoznak konyháról,
Ürmös bor is hogyan dül, hogyan dül,
A kappany is mindjárt sül.
Hajdúkáposztával,
Jó lakhatsz gáncával,
35 Kedved töltvén sétálhatsz, sétálhatsz,
Avagy pedig kártyázhatsz,
Avagy pedig kártyázhatsz.
- 40 5. Ebéd ott, mint vacsora, vacsora,
Még elmúlik tíz óra,
Angyal néz a torkodra, torkodra,
Nem köll adni korsóra.
Sör, bor, mint a tenger,
Ihatik az ember,
Azért, pajtás, elmenjünk, elmenjünk,
Mennyországban siessünk,
45 Mennyországban siessünk!

¹⁴ mint a [szótagszám]

¹⁵ vagyon [szótagszám]

²⁹ konyháról [rím]

VIII.

Mennyországba gyer, pajtás, gyer, pajtás,
Ott biz *a víg* mulatás,
Ott biz a víg *mulatás*.
Egyik angyal furulyál, furulyál,
5 A másik sípol, dudál,
A harmadik trombitál, trombitál,
A negyedik csak ugrál.
Ser, bor foly, mint tenger,
Ihatik az ember,
10 Valahányszor ásítóz, ásítóz,
Száz angyal pályinkát hoz.

39.

I.

1. Gyere bé, rózsám, gyere bé,
Mert magam vagyok idebé.
Fejér galambocska képébe,
Nyitva az ajtó, bégyöhetsz.
- 5 2. Tiszta *a* lócám, leülhetsz,
Vetve az ágyom, lefekhetsz.
Két piros alma asztalon,
Csókold meg aztat, galambom!
- 10 3. Borom, pecsenyém mind elég,
Csak *a* szerelem oly kevés!
Addig házambúl ki nem mégy,
Még három szál gyertyám el nem ég.
- 15 4. Kovács József jurista vagyok én,
A Rác utcá**ban** lakom én,
Ott keress engem, Christinkám,
Megtanálsz engem, violám.

² biz víg [vö. 3.]

³ a' Víg etc.

⁵ Tiszta lócám [szótagszám]

¹⁰ Csak szerelem [szótagszám]

¹⁴ utcán [szótagszám]

XIII.

1. Gyere be, rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok idebe,
Két cigánylegény hegedül,
Csak magam járom egyedül.
- 5 2. Csicseri borsó, vad lencse,
Fekete szemű menyecske,
Most adott Isten kezemre,
Majd megjárom veled kedvemre.

XVI.

1. Gyere bé, rózsám, gyere bé,
Csak magam vagyok idebé.
Két cigánylegény hegedül,
Csak magam járom egyedül.
- 5 2. Veni intra mea, rosa,
Tantum ipse sum in domo.
Mos intra pono januam,
Et mos claudo tabulam.
- 10 3. Pitvarom, házam sepretnen,
Paplanos ágyam vetetlen.
Addig a házamból ki nem mégy,
Míg három szál gyertyám el nem ég.
- 15 4. Búza, bor, kalács elég van,
De szerelem, rózsám, *kevés* van.
Vigadjunk ketten táncolva,
Vigadjunk ketten táncolva!
- 20 5. Karsai hajdú vagyok én,
A kapufelen lakom én.
Szeretnek engem a lányok,
A menyecskéknek a lángjok.

¹⁴ elég [értelem]

XXV.

- I. Gyere be, rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok idebe,
Két cigánylegény hegedül,
Csak magam járom egyedül.
- 5 2. Mosott a lócám, leülhetsz,
Vetett az ágyam, lefekhetsz.
Bor, pecsenye is elég van,
Szerelem, kincsem, kevés van.

*

III.

1. Béborula, jaj, elmúla a nap fényes világa.
Karsai hajdú vagyok én,
A kapufélen lakom én,
Szeretnek engem a lányok,
5 A menyecskéknek a lángjok.
2. Vagy egyképpen, vagy másképpen folytatjuk dolgainkat.
Gyere be, rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok idebe,
Most adott Isten kezembe,
10 Majd megjárom veled kedvemre.
3. Az Isten ő szent felsége viselje már gondodat!
Katona vagy, rózsám, a' lettél,
Nekem ugyan nagy bút szerzettél,
Felkötötted, rózsám, kardodat,
15 Viselje már Isten gondodat!

³ hét [Mátray alternatív széljegyzete]

⁷ Bor, pecsenye rózsám [Mátray alternatív széljegyzete]

⁸ De szerelem [Mátray alternatív széljegyzete]

40.

I.

Így vigadnak a gerlicék: túr, túr, túr!
Így vigadnak a galambok: buku!
Így vigadnak a németek: ser, ser, ser!
Így vigadnak a magyarok: bor, bor, bor!
5 Így búsulnak a szegények: jaj, jaj, jaj!
Így vigadnak a deákok: hopp, hopp, hopp!

II.

AD NOTAM: *Rákos mezőn egykor*

1. Így búsulnak a galambok: bú, bú, bú,
Búval élük világokat, bú, bú, bú,
Bú, bú, bú,
Bú, bú, bú,
5 Búval élük világokat, bú, bú, bú.
2. Így búsulnak a gerlicék: tur, tur, tur,
Turral élük világokat, tur, tur, tur,
Tur, tur, tur,
Tur, tur, tur,
10 Turral élük világokat, tur, tur, tur.
3. Így búsulnak a szegények: jaj, jaj, jaj,
Jajjal élük világokat, jaj, jaj, jaj,
Jaj, jaj, jaj,
Jaj, jaj, jaj,
15 Jajjal élük világokat, jaj, jaj, jaj.
4. Így búsulnak a németek: ser, ser, ser,
Serrel élük világokat, ser, ser, ser,
Ser, ser, ser,
Ser, ser, ser,
20 Serrel élük világokat, ser, ser, ser.

5. Így búsulnak a magyarok: bor, bor, bor,
Borral élük világokat, bor, bor, bor,
Bor, bor, bor,
Bor, bor, bor,
25 Borral élük világokat, bor, bor, bor.
6. Így vigadnak a deákok: hopp, hopp, hopp,
Hoppal élük világokat, hopp, hopp, hopp,
Hopp, hopp, hopp,
Hopp, hopp, hopp,
30 Hoppal élük világokat, hopp, hopp, hopp.
7. Így vigadnak a korhelyek: korty, korty, korty,
Korttyal élük világokat, korty, korty, korty,
Korty, korty, korty,
Korty, korty, korty,
35 Korttyal élük világokat, korty, korty, korty.
8. Így vigadnak a cigányok: vas, vas, vas,
Vassal élük világokat, vas, vas, vas,
Vas, vas, vas,
Vas, vas, vas,
40 Vassal élük világokat, vas, vas, vas.

III.

- Így turbékol a gerlice: túr, túr, túr!
Így búsulnak a galambok: bú, bú, bú!
Így búsulnak a cigányok: vas, vas, vas!
Vassal élük világokat, vas, vas, vas!
5 A magyarok borral élük világokat: bor, bor, bor!
A németek serrel élük világokat: ser, ser, ser!
A zsidók is vajjal élük világokat: aj, vaj, vaj!

4I.

I.

1. *Bárcsak esne, bárcsak fújna,
Hogy a ménes beszorulna,
Hajja hujja...*
- 5 2. *Csikós, gulyás bort ihatnék,
Menyecskeével táncolhatnék,
Haja...*
3. *A csaplárné káposztát főz,
A szemére i..... a gőz,
Haja...*
- 10 4. *Gyakran felbillen a palló,
Sok katonát megrúg a ló,
Haja...*
- 5 5. *Többet keres a farával,
Mind az ura hat lovával,
Haja...*
- 15 6. *Ha kimegyen a mezőre,
Más fekszik a lepedőre,
Haja...*
- 20 7. *Egy pár füles tallért adnék,
Ha kedvemre kacsinthatnék,
Haja...*
8. *A négyszegű nem mind ráma,
A mezítlábas nem dáma,
Haja...*
- 25 9. *Más a pótra, más a tallér,
A kis fattyú nem gavallér,
Haja haj...*

1–2, 4, 5, 7, 8, 11, 14 [sérült, nem látható szövegrészek]

II, VII.

- I. Egy pár files tallért adnék,
Ha kedvemre mulathatnék,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 5 2. Egy-két tehén nem nagy csorda,
Az menyecske oldalborda,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 10 3. Uccu, kincsem, be jól esnék,
Ha a szomszédból nem lesnék,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 15 4. A gazdasszony káposztát főz,
A fejében hatott a gőz,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 20 5. A szolgáló tehenet féj,
Lába közé cseppent a téj.
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 25 6. A szép leány ha gatyát mos,
Akkor bizony ő sem álmos,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 25 7. Úgy gondolkozik felőle:
Hol van a mókus belőle?
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 30 8. Többet keres a farával,
Mint az ura hat lovával,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!

- 35 9. Csak annyit hajt az urára,
Mint a pendelymadzagára,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 40 10. Ha elmegyén az erdőre,
Más fekszik a lepedőre,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
11. Ha elmegyén a vásárra,
Más pattan fel a hasára,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 45 12. Mikor visszajön sokára,
Más hágott fel a kancára,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 50 13. Édes kincsem, be szeretném,
Ha az ágyadba fekhethném,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 55 14. Fáj a kutyának a lába,
Megütötte a szalmába,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 60 15. Fáj a disznónak az orra,
Mert megütötte a makkba,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
- 65 16. Nem adnálak hét petákért,
Az mérai nagy vásárért,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!
17. Megbocsáss, sógor, e' tréfa,
Bizony Isten, ja, ja, ja, ja,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, cicám, haj!

V.

1. Más a poltra, más a tallér,
A kis fattyú nem gavallér,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 5 2. Bárcsak esne, bárcsak fújna,
Gulya, ménes beszorulna,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 10 3. Volt szeretőm, de elhagyott,
Bomlott fékta az eb adott,
Hajja, hujja haj
Hajja, hujja haj!
- 15 4. Feleségül választanám,
Ha meghalna a vén Zsanám,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 20 5. Csikós, bojtár bort ihatnék,
Menyecskével táncolhatnék,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 25 6. Egy-két tehén nem nagy csorda,
Az asszony csak oldalborda,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 25 7. Abroncsolgatja a farát,
Hogy szeresse deák s barát,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 30 8. Többet keres a farával,
Mint az ura nyolc lovával,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!

²⁹ Többet a' farával [értelem]

- 35 9. A csaplárné káposztát főz,
A farába ütött a csősz,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 40 10. Azt akarnám, a vénasszony
Mind pokolba ülne láncon,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 45 11. Azt akarnám, a menyecske
Mind lábomhoz vóna kötve,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 50 12. Ha kimegyek az erdőre,
Más kakas ül az üldőre,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 55 13. A szegény gazda otthon nincs,
Tárva-nyitva ajtó, kilincs,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
- 60 14. Dúzs Istvánné szép szín alatt,
Sokat áll az eresz alatt,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!
15. Legény marka pendely alatt,
Csupor bor kötője alatt,
Hajja, hujja haj,
Hajja, hujja haj!

VI.

- I. Egy pár füles tallért adnék,
Ha kedvemre táncolhatnék,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!

- 5 2. Kocsmárosné káposztát főz,
A fejében ütött a gőz,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 10 3. Kocsmárosné tehenet fej,
A szemébe fersent a tej,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 15 4. Kocsmárosné jó bort árul,
Meg is tetszik a faráról,¹⁴
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 20 5. A szabóné egyet ötött,
Mindjárt az ujjába döfött,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 25 6. Bárcsak esne, bárcsak hullna,
Hogy a gulya bészorulna!
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 25 7. Egy-két tehén nem nagy csorda,
Az asszony csak oldalborda,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 30 8. Más a poltra, más a tallér,
Csak a deák a gavallér,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 35 9. Nem bánom én, ha szegény is,
Szegény legény vagyok én is,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!
- 40 10. Többet keres a farával,
Mint az ura hat lovával,
Hajja, cicám, haj,
Hajja, rózsám, haj!

¹⁴ faráról [rím]

42.

I.

- I. Ó, te zsíros Kánaán, Hortobágy mellyéke,
Be sok szegény legénynek édesanyja vagy te!
Kenyeret adsz kezében,
Pénzt az erszényében.
- 5 2. Nincsen itten drágaság, mert nem Tótország ez,
Kedves nálunk a jó bor, mert Magyarország ez,
Ó, be áldott kis ország, nincs hasonló ehhez.

II.

- I. Ó, te zsíros Kanahán, Hortobágy mellyéke,
Be sok szegény legénynek édesanyja vagy te,
Kenyeret adsz kezébe,
Pénzt az erszényébe,
5 Kenyeret adsz kezébe,
Pénzt az erszényébe.
2. Nincsen nálunk drágaság, mert nem Tótország ez,
Kedves nálunk a jó bor, mert Magyarország ez,
Ó, be áldott jó föld ez,
10 Nincs hasonló ehhez,
Ó, be áldott jó föld ez,
Nincs hasonló ehhez.

XII.

- I. Ó, te zsíros Kanahán, Hortobágy melléke,
Be sok szegény legénynek édesanyja vagy te,
Kenyeret adsz kezébe,
Pénzt az erszényébe,
5 Ó, be áldott jó föld ez,
Nincs hasonló ehhez.

I.: ¹ Hortobán [értelem]

XII.: ⁹ itt [szótagszám]

2. Dinnye terem a Nyírben, búza a Kunságban,
Alma, dió, magyaró a nagy Somogyságban,
Nincsen *itt*en drágaság, mert nem Tótország ez,
10 Kedves nálunk a jó bor, mert Magyarország ez.

XVI.

- I. Ó, te áldott Magyarország, be jó ország vagy te,
Be sok szegény legénynek édesanyja vagy te,
Kenyeret adsz kezébe,
Tallérokat zsebébe,
5 Kenyeret adsz kezébe,
Tallérokat zsebébe.
2. Itt terem szép piros búza, nem úgy Tótországban,
Itt vannak a híres borok, nem Németországban.
Ó, te áldott Magyarország, be jó ország vagy te!
10 Ó, te áldott Magyarország, be jó ország vagy te!

43.

- I. A, B, C, D,
Örvendezz te,
Én ugyan nem bánom,
Sőt inkább akarom,
5 A, B, C, D,
Örvendezz te!
2. F, G, H, I,
Mindennapi
Csak légyen kenyerem,
10 Másféle ételem,
F, G, H, I,
Mindennapi.
3. K, L, M, N,
Nem lesz nékem
15 Búsulásom
Avagy rossz lakásom,
K, L, M, N,
Nem lesz nékem.

- 20 4. O, P, Q, R,
Senki nem ver,
Az léssen jutalmom,
Távozzék bánatom,
O, P, Q, R,
Senki nem ver.
- 25 5. S, T, V, U,
Nem bánt a bú,
Szívemre nézhetek,
Kedvemre élhetek,
S, T, V, U,
30 Nem bánt a bú.
- 35 6. X, Y,
Eb sirasson
Az elmúlt napokat,
Jövendő dolgokat,
X, Y,
Eb sirasson!

44.

II.

1. Katonának a temploma a pince, a pince,
Imádságos könyvecskéje az icce, *az icce*.
Katonának vagyon pénze, hadd költse, hadd költse,
Csaplárosné arra való, hadd töltse, hadd töltse.
- 5 2. Katonának jól van dolga, mert sóra, se fára
Nincs ő néki ilyesekre legkevesebb gondja.
Katonának sokszor vagyon igen gyöngy élete,
Akkor vagyon telerakva gyönggyel az süvege.
- 10 3. A katona, tudja ki-ki, hogy ő Isten fia,
Az tarsolyán szép piros szíj, neve bagaria.
Kovártélyba nálam lenne, nem bocsájtánám el,
Csókot adnék orcájára, úgy mennék vele el.

¹⁵ [szótagszámhiány]

²⁵ S, T, U, V [rím, vö. 29]

² az ittze [szótagszám]

III.

Korcsmárosné

1. Korcsmárosné kápolnája a pince,
Imádságos könyvecskéje az icce,
Rója, rója rovására, hány icce,
Csak azt mondja a vendégnek: fél icce,
5 Fél icce, fél icce.
2. Korcsmárosné a térdeig szüzecke,
Térden fölül könyökéig menyecske,
Rója, rója rovására, hány icce,
Csak azt mondja a vendégnek: fél icce,
10 Fél icce, fél icce.
3. Korcsmárosné a szép legényt szerette,
Mit megivott, a vendégre metszette,
Rója, rója rovására, hány icce,
Már azt mondja a vendégnek: húsz icce,
15 Húsz icce, húsz icce.

45.

1. A *fársáng* ünnepe jött, jött,
Pártot akaratom üt, üt,
Kolbászt a szakácsom süt, süt,
Zsíros káposzta megfől, -fől.
- 5 2. Igyunk, ne búsuljunk! Mit, mit?
Míg léssen valami itt, itt,
Mert lesz annyi kupa bor, bor,
Mennyi a szobába' por, por.
- 10 3. Oly bő néktek ez a nap, nap,
Legyen mind a hordó, csap, csap,
Úgy, hogy mikor elég lesz, lesz,
Meg se kellessék ez, ez.
4. Igyunk, ne búsuljunk! Mit, mit?
.....

¹ fársángnak [szótagszám]

¹² [szótagszámhiány]

¹³ [a 3. vsz.-kal egybeírva]

46.

I.

Haj, Mika, Mika, Mika,
A Szemere szolgája.
A Szemere szeme fénye,
Vak a fél szemére,
5 Eb a tüzes lelke!

III.

1. Haj, raki, raki, raki,
A pénzemet te loptad ki,
Ha a pénzem visszaadnád,
Száz forintos bankóm
5 Neked adnám oda.
2. Igyál, Petró, fizet – nem jó,
Ez az igazi magyar szó,
Ha nincs bankó vagy rézkongó,
Itt marad a kankó,
10 De a' sem jó, Jankó!

IV.

1. Raki, raki, raki, raki,
A pénzemet te loptad ki,
Ha a pénzem visszaadnád,
Száz forintos bankóm neked adnám.
- 5 2. Igyál, pajtás, van most borunk,
Most szüretel a sógorunk.
Én is szeretem a szőlő-
Szemből szűrt levecskét
Meg a friss menyecskét.
- 10 3. Hej, Mikó, Mikó, Mikó, Mikó,
A Szemere szolgája,
A szerencse szeme fénye
Vak a fél szemére,
Eb a kutya vére!

- 15 4. Ha nincs bankó, van rézkongó,
Itt marad a kankó, de a' sem jó,
Igyál, Pedró, fizess – nem jó,
Ez az igazi magyar szó.

VI.

1. Hozz bort, Petról! a víz nem jó,
Ez az igaz magyar szó.
Ha nincs bankó vagy rézkongó,
Itt marad a kankó,
5 Jobb ennél a kancsó!
2. Hej, raki, raki, raki, raki,
A pénzemet kend lopta ki,
Annak pedig meg kell lenni,
Meg kell azt fizetni,
10 Vissza kell azt adni.
3. Hej, Mikó, Mikó, Mikó,
Ha szerencse szolgál, jó.
A szerencse szeme fénye
Vak az egy szemére,
15 Eb a kutya vére!
4. Nem is volt pap, nem is lesz pap,
Ki nem olvas könyvecskét,
Ki nem szereti a szőlő-
Szemből szűrt levecskét
20 S a magyar menyecskét.

VII.

- Igyál, Pedró, fizess, nem jó,
Ez az igazi magyar szó.
Ha nincs bankó vagy rézkongó,
Itt marad a kankó,
5 De a' sem jó.

VIII.

1. Petró fizess, nemigen jó,
Ez az igazi magyar szó,
Ha nincs bankó vagy rézkongó,
Itt marad az kankó,
5 Ez pedig úgy sem jó.
2. Hej, Mikó, Mikó, Mikó,
A szerencse szolgáljon,
A szerencse szeme fénye
Vak a fél szemére,
10 Eb a tüzes vére!
3. Hej, raki, raki, raki,
A pénzemet te loptad ki,
Az pedig énnékem nem jó,
Meg kell azt fizetni,
15 Pedig meg kell lenni.
4. Nem is volt pap, nem is lesz pap,
Ki nem tanult könyvecskét,
Én is szeretem a szőlő-
Szemből szűrt levecskét
20 És a szép szüzeckét.

47.

I.

Haj, bum, bum, bum, galambom,
Tapogasd meg a combom!
Nem esik fáradságod, hidd el, potomban.
Ne is kérj, ne is csalj, kedves galambom,
5 Nem veszhet el tőlem az ezüst gombom.
Meg akarom tartani,
De kezedbe nyújtani,
Jaj, nem lehet, ne is kérd, édes aranyom!

II.

- I. Haja, bom, bom, galambom,
Édes az én dorombom,
Tapogasd meg a combom,
Én senkinek sem mondom.
- 5 2. Be szép asszony, be szánom,
Él az ura, azt bánom,
Ha az ura meghalna,
Mindjárt reám maradna.

48.

I.

- Szegény legény vagyok,
Sok bánatim nagyok,
De mégsem búsulok,
Sőt, inkább vidulok.
- 5 Mikor tetszik, ha kedvem van, a korcsmára,
Bátran megyek szívem vigasztalására.

II.

Szegény legény vagyok,
Csak kicsinnyel bírok,
Mikor tetszik, ha pénzem van a korcsmára,
Jókat iszom szívem vigasztalására.

III.

- I. Szegény legény vagyok,
A bajaim nagyok,
De mégsem búsulok,
Sőt, inkább újulok.
- 5 Mikor tetszik, akkor megyek kávéházba,
Puncsot iszok szívem vigasztalására.

2.
.....
.....
.....
10 Kék nadrágja, kék mentéje, kék dolmánya,
Ez az igaz Magyarország hagyománya.

49.

- I. Örül még a cigány is,
A lova is, ha sován is,
Ugrándozik a bárány is,
A malac is, az ártán is.
5 Hát mi ugyan ne vigadnánk,
Magunknak fontot ne adnánk,
Elmaradnánk,
Elmaradnánk.
2. Hiszen ma nem megyünk céhbe,
10 Mivel a gazda zsebébe',
A társaság erszényébe'
Nincs annyi, mint a Györgyébe'.
Majd kural is örömébe',
15 Mert napja fénylik szívébe',
Még ma délbe',
Még ma délbe'.

50.

I.

- I. Kilenc fiam, kilenc leányom,
Ki jobb gazda már énnálom?
Jaj, korcsmárosnál jószágom,
Ugyanannál borrovásom.
- 5 2. Már megittam hat ökröcskét,
Kilenc borjas teheneckét,
Jószágomat elprédáltam,
Csak inget is alig hattam.

- 10 3. Én szolgálom így a császárt,
Noha nem őrzöm is a várt.
Jaj, korcsmárosnál rovásom,
Ott vagyon ájtatosságom.

5I.

- 5 I. Makariás pórul jára,
Nincsen a serének ára,
Minden szegény a bort kapja,
Beragadott a ser csapja.
5 Haj, haj, nincs még tél,
Minden ember borra/él,
Bátor süvöltsön a szél,
De a bor jól kél.
- 10 2. Én is voltam, ami voltam,
Mikor a sertől dúdoltam,
De most már bort is kaphatok,
Melytől inkább dúdolhatok.
Haj, haj, huj, sógor,
A sernél is jobb a bor,
15 Midőn rajtam van a sor,
Újulok akkor.
- 20 3. Ez esztendő nem volt meddő,
Azért vígsággal töltendő,
Bor, búza termett bővséggel,
.....
Haj, haj, most élünk,
Nem mindennel cserélünk,
Szomjúságtól sem félünk,
Mert Bacchus velünk.

⁴ ser [szótagszám]

⁶ Mégis minden [szótagszám]; borrae [értelem]

¹⁰ dadoltam [értelem]

²⁰ Nem mindennel cserélünk [értelem] [hiányzó lapszél]

- 25 4. Akinek most nincsen kedve,
Táncoltassa meg a medve,
 Vagy kergesse meg a bika,
 Gyötörje meg a kólyika!
 Haj, haj, barátom,
 30 Nincsen semmi bánatom,
 Mikor a kancsót látom,
 S jól megvonhatom.
5. Borban hever az igazság,
 Majd kikerül az hamisság,
 35 Mert ha bortól nedvesedünk,
 Bővebb beszédbe eredünk.
 Haj, haj, eredünk,
 A jó borban feredünk,
 S majd táncba kerekedünk,
 40 Ha törekedünk.
6. Igaz hát, amit feltettünk,
 Elébb a szánkban pengettünk,
 Hogy a sernek nincsen *ára*,
 Makariás ebül jára,
 45 Haj, haj, truccára,
 Igyunk bort étszakára,
 Nincsen szükségünk mára
*Ser*korcsomára.
7. Megnyertük, amit rég kértünk,
 50 Szörnyű borbővséget értünk,
 Káros volna most meghalni,
 S e világról eltalpalni,
 Haj, haj, Péter, Pál,
 Elébb állít az halál,
 55 E' még azért rád talál,
 Egyet jót igyál!

26 *tzántzoltassa* [értelem]

43 *arra* [értelem]

48 a *Ser* [szótagszám]

52.

I.

Ha minden bosszúságot felvészek,
Soha bútól üres nem lések.
Fére hát, bosszúság,
Nem kell szomorúság,
5 Akik velem vagynak,
Ne szomorkodjanak!
Kiknek van kedvetek,
Táncba merüljeteK,
Borban feredjeteK,
10 Vígan légyeteK!
Kiknek nincs kedvetek,
Innen elmenjeteK,
Vízben feredjenek,
Búban légyenek!

II.

Lakadalmi

I. Ha minden bosszúságot felvészel,
Soha bútól üres nem léssel.
Fére hát, bosszúság,
Nem kell háborúság!
5 Valakik itt vagytok,
Ne szomorkodjatok!
Kiknek volt kedvetek,
Táncban merüljeteK!
Borban feredjeteK,
10 Vígon éljeteK!

II.: ² üresz [értelem]

2. Ha minden szélzúgásra hallgatunk,
 Úgy egy víg napot sem láthatunk.
 Nohát, muzsikák,
 Hegedűk, trombiták,
 15 Orpheus húrjai,
 Apollo sípjai,
 Horsogva zengjetek,
 Kedvet szerezzetek,
 Hogy a víg vér,
 20 Igyunk, amég fér!
3. Ha soha nem volna lakadalom,
 Megölné talám az unalom,
 Fére hát, komorság,
 Üsse el a kórság!
 25 Azhol van ez öröm,
 Nem nő ott rád üröm,
 Ha teli a pohár,
 Lábunk táncol meg jár.

53.

I.

1. Ifjak vagyunk, éljünk frissen,
 A vén tyúknál szebb a pisen,
 Majd, majd ha megvénülünk,
 Osztán eleget ülünk.
- 5 2. Aki komor, nem gavallér,
 Az egy pipa dohánt nem ér.
 Karja helyett palitóp,
 Éljünk frissen, hopp, hopp, hopp!
- 10 3. Nincsen akkor
 Tőled lehet remélnem,
 Ha nem lopok, másként nem,
 A gátra kell a jó ember,

²⁸ lábánk [értelem]; jól [értelem, rím]

² szép [értelem]

15 Gantz unter enirszter diner [?]
In aller folkommen hájt,
In aller folkommen hájt.

II.

1. Ifjak vagyunk, éljünk frissen,
A vén tyúknál szebb a pisen,
Majd, majd ha megvénülünk,
Osztán eleget ülünk.
- 5 2. Aki komor, nem gavallér,
Az egy pipa dohánt sem ér,
Ideje, hogy vigadjunk,
S a búnak utat adjunk.
- 10 3. Nincsen, mint mi, több olyan pár,
Csak hogy pénzünk nincsen, a' kár,
Tőled lehet remélnem,
Ha nem lopok, másként nem.

54.

1. Ha elmegyek a korcsmába ballagvást,
Le is ülök a lócára nagy bízvást,
Ha egy icce bort kérek,
Másikért megfizetek,
5 Úgy iszom én a jó bort.
2. Ha elmegyek szeretőmhöz ballagvást,
Le is fekszem az ágyára nagy bízvást,
Karjaimat rárakom,
Csecsit-farát tapintom,
10 Szép orcáját csókolom.

55.

I.

Hallod-é, spanyol király,
Új táborral ellent állj!
Az országot elviszem,
Az országot elviszem,
5 A pénzt érte, a pénzt érte, a pénzt érte leteszem.

II.

1. Isten hozzád, ittasság,
Ilyen ám a józonság,
Mert aki sok bort iszik,
Az ördögök, az ördögök, az ördögök elviszik.
- 5 2. Nem bánom én, akárki,
Rántsa kardját azért ki,
Hogy másokat ölhessen,
Maga király, maga király, maga király lehessen.
- 10 3. Csak én egy jó pincébe⁹,
Üljek Bakhus ölében,
Igyam a jó piros bort,
Danolva, danolva, danolva rúgjam a port.
- 15 4. Hallod-é, spanyol király,
Most mindjárt előmbe állj!
Az országot megveszem,
A pénzt érte, a pénzt érte, a pénzt érte leteszem.
5. Madritnak az utcáit gyémánttal kirakatom,
Parisnak is falait bársonnyal, bársonnyal,
[bársonnyal bévonatom.]

⁹ pintzébe [rím]

¹⁰ Ülhessek [szótagszám]

IX.

1. Isten hozzád, józanság!
Ilyen ám az ittasság,
Hogy aki sok bort iszik,
Az ördögök elviszik.
- 5 2. Hallod-e, spanyol király!
Mindjárt itt előmbe állj!
Országodat megveszem,
Árát érte leteszem.
- 10 3. Madritnak az utcáit rubinttal kirakatom,
Az utcák lámpásfáit bársonnyal bévonatom.
4. Egész Spanyolországot majd járomba fogatom,
És korcsmákról korcsmákra magam velek vonatom.
- 15 5. Isten hozzád, józanság!
Ilyen ám az ittasság,
Hogy aki sok bort iszik,
A beszédjét sem értik.

56.

I.

Barátságos ének

1. Akinek ma kedve nincs,
Annak egy csöpp esze sincs,
Fogva tartsa vasbilincs,
Acéllakat és kilincs,
5 Akasszák fel a füstre
Vagy a pálinkás üstre,
Mert érdemes erre!

⁸ Az országodat [szótagszám]

⁹ Az árárt [szótagszám]

2. Nincsen abban egy jó ér,
Meghúlt benne már a vér,
10 Egy vadalmát az nem ér,
Csípje meg az hideg dér,
Rinc-ránc legyen homloka,
Essen le az ajaka,
Nyúljon meg a nyaka!
- 15 3. Úgyis szíve csak egér
Vagy pediglen denevér –
Csodálom, hogy közénk fér,
Mivel vigadni nem mér.
Sárga sült tök a feje,
20 Tökmag feje veleje,
Bocskor a gégéje.
4. Nem szabad ma hallgatni,
Sem tunyán szunnyadozni,
Annál inkább bánkódni
25 Vagy pedig haragudni,
Mivel nem bánt senki is,
Sőt vigad a gazda is,
Készen van a bor is.
5. Lúdull ki, aki búsulsz!
30 Hamar út, miért nem indulsz?
Mert látom, hogy nem vidulsz,
Mint a vadkan, csak dúlsz-fúlsz,
Hordd el magad, ne légy gáncs,
Üssen meg a fa, ne bánts,
35 Ragadsz, mint a kolláncs.
6. Rajta hát, mi tapsoljunk,
Vígan legyünk, táncoljunk,
Gazdánknek jót kívánjunk,
Egészségéért igyunk,
40 Aki ebben ellent áll,
Fején törjen három tál,
Orrán-száján kanál!

III.

- I. Akinek ma kedve nincs,
Annak egy csöpp esze sincs,
Fogva tartsa vaskilincs,
Acéllakat és bilincs,
5 Akasszák fel a füstre
Vagy a pálinkás üstre,
Tizenkét rét nyüstre.
2. Kinek mostan *nincs* nesze,
Bomuljon meg az esze,
10 Penész torkát rekesse,
Bagocs vérét eressze,
Fodor légyen a haja,
Repedjen el a szája,
Vesszen el a mája!
- 15 3. Köztünk ha van, ki nem vég,
Vagy valami giz-gaz nép,
Nem nemzetünk közé ép,
Akad, ragad, mint a lép,
Típd le a barókáját,
20 Tedd ki neki *rókáját*,
Ne töltse hurkáját!
4. Tartsa magát, mint egy úr,
Ki a deszkán lukat fúr,
Orrával tubákot túr,
25 A kápusztás tálba szúr.
Azt tudja, hogy ő legény,
Noha *csak* gyüttment legény,
Szája hideg lepény.

⁸ nintsen [szótagszám]

¹⁵ vig [rím]

²⁰ a rokkáját [értelem, szótagszám]

²⁷ Noha gyüttment [szótagszám]

- 30 5. Nincsen abban egy jó ér,
Meghúlt benne már a vér,
Egy vadalmát az nem ér,
Csípje meg a hideg dér,
Essen le az ajaka,
35 Vesszen el a *majaja*,
Görbüljön az háta!

57.

I.

Víg ének

1. Ence, Bence, medence,
Kis kemence, Velence,
Ne búsuljál semmit, Vince,
Teli van az icce, pince!
- 5 2. Nem szeretem a borsót,
Ásót, kapát, koporsót:
Jobb, ha teli pintes korsót
Forgathatom, mint az orsót.
- 10 3. Ha bú éri apádat,
Apád után anyádat,
Üssed össze két bokádat,
S vígan légy, mint én, hopp! látod.

34 [bizonytalan olvasat]

35 Györbüljön [értelem]

⁶ A' sót [értelem]

58.

I.

Magyar jászberényi ének

Bibari: Három a tánc

1. Jancsi bácsi, Pista bácsi,
Hej, csak a ládám hozza ken' ki,
Hej, csak a ládám hozza ken' ki.

2. Százforintos bankó benne,
5 Hej, hogy a gazda ki ne vigye,
Hej, hogy a gazda ki ne vigye!

3. „Korcsmárosné, van-é borod,
Hej, van-é kökényszem leányod,
Hej, van-é kökényszem leányod?”

- 10 4. „Borom is van, serem is van,
Hej, kökényszem leányom is van,
Hej, kökényszem leányom is van.”

VI.

1. „Csaplárosné, gyújts világot,
I! van-e kökényszemű lányod,
I! van-e kökényszemű lányod?

2. Ha nincs kökényszemű lányod,
5 I! aludjék el a világod,
I! aludjék el a világod!

3. „Söröm is van, borom is van,
I! kökényszemű lányom is van,
I! kökényszemű lányom is van.”

- 10 4. Istók bácsi, Jancsi bácsi!
I! csak a ládám vigye kend ki,
I! csak a ládám vigye kend ki!
- 15 5. Jól eltegye kend odaki',
I! rá ne találjon valaki,
I! rá ne találjon valaki.
6. Jól eltegye kend a gazba,
I! rá ne akadjon a gazda,
I! rá ne akadjon a gazda!
- 20 7. Százforintos bankó benne,
I! ki ne vegye kend belőle,
I! ki ne vegye kend belőle!
8. Ha kiveszi kend belőle,
I! négyannyit tesz kend helyébe,
I! négyannyit tesz kend helyébe!
- 25 9. Ne bántson kend, bátyámuram,
I! nemesember apámuram,
I! nemesember apámuram!
- 30 10. Hat ökre van, három lova,
I! fakó csikó jár utána,
I! fakó csikó jár utána!
11. Két malomra tartok számot,
I! negyedikből veszek vámot,
I! negyedikből veszek vámot!
- 35 12. Szeretőt is kettőt tartok,
I! az egyikkel vele hálok,
I! a másikkal csak tréfálok.

VIII.

1. Jancsi bácsi, Pista bácsi,
Hej, csak a ládám vigye kend ki,
Hej, csak a ládám vigye kend ki!
- 5 2. Jól eltegye kend az gazba,
Hej, rá ne akadjon gazda,
Hej, rá ne akadjon gazda.
3. Mert ha reáakad a gazda,
Hej, lángot vét az selyemruha,
Hej, lángot vét az selyemruha.
- 10 4. Százforintos bankó benne,
Hej, ki ne vegye kend belőle,
Hej, ki ne vegye kend belőle!
5. Ha kiveszi kend belőle,
Hej, kétannyit tesz kend helyébe,
15 Hej kétannyit tesz kend helyébe!
6. „Korcsmárosné, gyújts világot,
Hej, van-é kökényszemû lányod,
Hej, van-é kökényszemû lányod?
- 20 7. Ha nincs kökényszemû lányod,
Hej, aludjon el az világod,
Hej, aludjon el az világod!”
8. „Söröm is van, borom is van,
Hej, kökényszemû lányom is van,
Hej, kökényszemû lányom is van!”

⁴ el-tegyen [sh.]

^{5, 6} reá [vö. IX.]

¹⁹ lányom [értelem]

²⁰ világom [értelem]

59.

I.

Szép világi ének

1. Vígan élem világom,
Míg virít ifjúságom,
Eszem, iszom, vigadok,
Az bának helyt nem adok.
5 Búsuljon az, kinek tetszik: én vigadok,
Búmban, tudom, soha meg nem bolondulok.
2. Ez az élet úgysem sok,
Használják az okosok,
Zivataros néha bár,
10 Vesztegetni mégis kár,
Nem kell mindjárt lemondani ez világról,
Mézet lehet itt szedni minden virágról.
3. Elégedj meg sorsoddal,
Tulajdon vagyionoddal,
15 Senki pénzét ne kívánd,
Gazdagodjék más, ne bánd,
Szerezz annyit, amennyivel te megéred,
Költsd azt vígan: ez lesz minden földi béred.
4. Szerezz jó barátokat,
20 Szeresd híven azokat!
Az barátság kebele
Égi örömmel tele,
Ha megcsal is egy vagy kettő álnoksága,
Kipótolja csak egynek is igazsága.
- 25 5. Tarts öröminnepeket,
Szeress minden szépeket!
Vénus tüze melege
Legkedvesebb csemege,
Élj véle módjával, magadban ne tégy kárt,
30 Jó ez ugyan, de ami sok, minden megárt.

6. Tiszteld Bakhus oltárát,
Kóstolgassad nektárát,
Bakhus jó ízû teje
Az életnek ereje,
35 Ki mértékletesen ez kúrával élhet:
Víg napokat s boldog órákat szemlélhet.

7. Ez az igaz boldogság,
Így él ma az okosság,
Bolond, aki epeszti,
40 Magát búnak ereszti,
Kurva az anyja, aki bánja barátságom,
Tegyen róla, ha irigyli boldogságom!

XLII.

1. Addig élem világom,
Míg tart ifiúságom,
Eszem-iszom, vigadok,
A búnak utat adok,
5 Búsuljon, aki tud hozzá, nem búsulok,
Búmban, tudom, soha meg nem bolondulok.

2. Ez az élet úgysem sok,
Használjuk, mint okosok,
Zivataros néha bár,
10 Vesztegetni mégis kár,
Nem kell mindjárt lemondani e világról,
Mézet lehet itt leszedni minden ágról.

3. Szerez jó barátokat,
Szeresd híven azokat,
15 A barátság kebele
Égi örömmel tele,
Ha megcsal is egy vagy kettő csalárdsága,
Kipótolja csak egynek is igazsága.

35 kurvával [értelem]

- 20 4. Tarts öröminnepeket,
Szeress minden szépeket,
Vénus tüze melege
A legjobb bikk csemege.
Élj vele módjával, ne tégy magadba' kárt,
Jó ugyan ez, de ami sok, minden megárt.
- 25 5. Tiszteld Bakhus oltárát,
Csókolgassad nektárját,
Bakhus jóízú teje
Az igazság kútfeje;
30 Ki *e kúrával* mértékletesen élhet,
Víg órákat, hosszú időket szemlélhet.
6. Ez az élet boldogság,
Így élni már okosság,
Bolond, aki epeszti,
Magát bűnak ereszti,
35 Mert *így* ki-ki e világon boldog lehet,
E világi jókból legtöbb jót is vehet.
7. Barátim, hát így éljünk,
És senkitől ne féljünk,
Együnk-igyünk kedvünkre,
40 Ne hajtsunk irigyünkre!
Eb az anyja, ki irigyli barátságunk,
Tegyen róla, ki irigyli boldogságunk.

60.

1. Öszvekerülénk, angyalom,
Enyim vagy, drága rubintom,
Hajja!
- 5 2. Elhulltak és mind elmúltak,
Bánataim elnyomultak,
Hajja huj!

²⁹ Kí borával [szótagszámhiány]

³⁵ Mert kí kí [szótagszámhiány]

3. Én a tied, te az enyim,
Nálad nélkül nincsen semmim,
Haj!
- 10 4. Ketten élünk, ketten járunk,
Van mind a kettőnknek párunk,
Hajja!
5. Csak az a hűja, kedvünk legyen,
Mert eddig minden jól megyen,
15 Hajja hujja!
6. Most velünk minden vigadjon,
Kedvünkhöz örömet adjon,
Hajja hujja!
- 20 7. A hegedűk pendüljenek,
A poharak ürüljenek,
Hajja hujj!

61.

Rab Dani dala (1797)

Tudtam én azt világoson:
Belől vagyok az ágason.
Húzzad, édes muzsikásom,
Van még egy kajla márjásom!

62.

1. Coki, kutya, coki, szajhának az ebe,
Ne ugasd el tőlem kedves szeretőmet!
2. Mert ha elugatod, kenyeret sem adok,
Ha el nem ugatod, pogácsát is adok.
- 5 3. Lekötöm lábadat egy selyemzsinórral,
Bédugom a szádat egy zsömlyecipóval.
4. S eladtam anyámat egy kajla garason,
Megittam az árát a győri piarcon.

63.

I.

1. Vasárnap kell inni,
Hétfőn kell táncolni,
Kedden mulatozni,
Szerdán kell fizetni.

- 5 2. Csötörtök aluszní,
Péntek spacírozni,
Szombat kell kérdezni:
„Hej, mit kell dolgozni?”

II.

1. Vasárnap kell inni,
Hétfőn kell vigadni,
Kedden kell táncolni,
Kedden kell táncolni.

- 5 2. Szerdán mulatozni,
Szerdán mulatozni,
Csötörtök alunni,
Péntek dohányozni,

- 10 3. Szombat kell kérdezni,
Szombat kell kérdezni:
„Hej, mit kell dolgozni,
Hej, mit kell dolgozni?”

I. C) Táncnóták

64.

I.

Cantus Corydonis

1. Kedves, víg barátom,
Vagyon kedved, látom,
Gyerszte, menjünk táncba,
Sarkantyús csizsmába,
5 Az komám házába.
2. Kerülj egyet, pajtás,
Ugrik utánad más,
Pönög sarkantyúja,
Repöl menteuja,
10 Haja, héjja, hujja!
3. Zengjen hegedűszó,
Ennél nincs nagyobb jó,
Gerjeszti szívemet,
Ébreszti kedvemet,
15 Vidámét engemet.
4. Szól bátyám dudája,
Hipp-hopp a nótája,
Tapsoljunk utána,
Kutya, aki bánja,
20 Lábát aki szánja!
5. Dénom-dánom, sógor,
Igyunk, itt a jó bor,
Hozassunk rovásra,
Köszönjük egymásra,
25 Bátorság-adásra!

V.

1. Szerelmes barátom,
Vagyon kedved, látom,
Ugorjunk a táncban,
A komám házában
5 Sarkantyús csizmában.
2. Ugorj egyet, pajtás,
Ugrik utánad más,
Peng a sarkantyúja,
Lóg a menteujja,
10 Hajja, hejje, hujja!

65.

Telekes bocskor, gyöngyös kapca, járjad, tubám, járjad!
Telekes bocskor, gyöngyös kapca, járjad, tubám, járjad!
Másutt immár lefeküdtek,
Itt még ágyat sem vetettek,
5 Tedd le bocskort, tedd, tedd,
Tedd le a bocskort, tedd!

66.

Tus

Verd ki, verd ki szívből a szomorúságokat,
Indíts, pendíts régi igaz magyar táncokat,
Lengyel nótákat is vonj,
Mert van úrfi, kisasszony,
5 Vígan várják, el is járják, mert kedvek vagyon.

67.

Azért adtam egy polturát,
 Hogy fújja meg kend a dudát!
 Majd megjáróm a kotyogót,
 Öszveütöm a sarkantyút.
 5 Szeretõm ölébe megyek,
 Hogy világ közepin legyek.

68.

1. Viszketeges a talpam, hocca kezed, Sári,
 Hónom alá, gyönyörû, fordulj egyet, Klári,
 Vaj ki szép, mint a kép, az alak menyecske,
 Oly könnyû, mint ölyû vagy mint fiók kecske.
- 5 2. Násznagy uram, ha tetszik, szállok egyszer kendnek,
 Egyszer, kétszer, háromszor fogja kezét ennek!
 Ja frajlik, jól ugrik, hallgat a nótára,
 Még egyszer perdüljél, cicám, utoljára!
- 10 3. Hopp, asszonyom, galambom, ilyen a víg élet,
 E gyönyörû multság, igyunk, ha már így lett,
 Te cigány, tudod, hány garas a zsebembe,
 Vond meg hát, vagy mindjárt bújjál a verembe!
- 15 4. Egész binye, fél *mulcám*, másfél szinetyatye,
 Ez a pohár kendre jár, kedves domnyetate,
 Amennyiszer az oláh mondja: szinetyatye,
 Bedominye *binyezo*, zsupunye fertatye!
- 20 5. Nosza rajta, legények, üssük karikára,
 Ajtó mellé, szegények, várjátok sorjára!
 Csak vígan, untig van bor, pecsenye készen,
 Ládd, megy bor, rád, sógor – idd ki mind egészen!

¹³ [bizonytalan olvasat]

¹⁶ [bizonytalan olvasat]

6. Hát ama szűrt, leányok, nem vizitek tánkra?
 Jaj, be gyáva legények, hordanának sánkra!
 Hopp, talám asszonykám, mind a diófaig,
 Csak nekünk van székünk a garad aljáig.
- 25 7. Három a tánc, galambom, még csak kettőt jártunk,
 Fére, csikós, hat ökröt járomba nem zártunk,
 Menyasszony szót halljon, vetve van már az ágy,
 Völegény, tám szegény nyútózni mellé vágy.

69.

III.

1. Ó, átkozott kalajmajka,
 Ki a szüzet földhöz vágta.
 A szoknyáját felhajtotta,
 Csúnya lábát kimutatta.
 5 Ó, átkozott kalamajka,
 Miért a szüzet földhöz vágta?
2. Mint a szarka, szökdicsélek,
 Ha táncolok, úgy hevülök.
 Táncosomnak bokájára,
 10 Vigyázok a tactusára.
 Rontom-bontom testem, csontom,
 Rontom-bontom testem, csontom.
3. Neki nyújtom karjaimat,
 Öszveverem bokáimat,
 15 Úgy fordulunk mi egymáshoz,
 A szemünknek erányához.
 Rontom-bontom testem, csontom,
 Rontom-bontom testem, csontom.
4. Hadd repedjen a szûk nadrág,
 20 Az vígan' is, mert az nem tág!
 Úgy halunk meg ugráncolva,
 Vígan, russzisan táncolva.
 Rontom-bontom testem, csontom.
 Rontom-bontom testem, csontom.

- 25 5. Mely gyönyörű, mely szép dolog,
Mikor két szép együtt forog,
Együtt enyhül, együtt pihül,
Jaj, de mely szép dolgokat szül.
Rontom-bontom testem, csontom,
30 Rontom-bontom testem, csontom.
6. Hektikával nem gondolok,
Mikor kedvemre táncolok,
Megérdemlek, hogy én ezért
Köpjek napjában százszor vért,
35 Rontom bontom, testem csontom.
Rontom bontom testem csontom.
7. Aki e táncot koholta,
Nagy bolond volt, mert nem tudta,
Hogy mi következhet ebből,
40 Sok rosszt látunk hátol-elől.
Rontom-bontom testem, csontom.
Rontom-bontom testem, csontom.
8. Szeretömnek illik e tánc,
Mert ő olyan, mint a gyöngy lánc,
45 Nékibőszül ugrálásra,
Nem néz ő senki fiára.
Rontom-bontom testem, csontom.
Rontom-bontom testem, csontom.

V.

Kalamájka

1. Felbuzdulok és hevülök,
A táncoláshoz készülök,
Nyújtom néki karjaimat,
Öszeütöm bokáimat.
5 Rontom-bontom testem, csontom.
2. Megérdemli, hogy én ezért
Napjában százszor köpjek vért,
Hektikámmal nem gondolok,
Mikor kedvemre táncolok.
10 Rontom-bontom testem, csontom.

II. A) Intő és oktató énekek

70.

I.

1. Édes komám, hallgasd meg,
Míről való, tanold meg,
Ez egynehány versem!
Asszonyi állatokról
5 S az ő mesterseégekről
Leszen éneklésem.
2. Az asszonyi állat gyors,
Az gonoszságban okos,
Azt *minden* megvallja.
10 Akárkitől kérdezzed,
Úgy vagyon *az*, elhiggyed,
Minden helyben hagyja.
3. Annyira hitetlenek,
Föld színén önékiek
15 Nem leled másokat,
Ámbár elészámláljad,
Egyről-egyre vizsgállad
Minden állatokat.
4. Szájával hamisat szól,
20 Szívével gonoszt gondol,
Nyelvével rágalmaz.
Mi haszna sokat szólnom,
Rövid szóval megmondom:
Kevés benne igaz.

⁹ Aszt [szótagszám]

¹¹ vagjon [szótagszám]

¹² Helljben [szótagszám]

- 25 5. Szemek hunyorgatásra,
Mindenkoron kész másra,
Kezek lógatásra.
Az úton mikor megyen,
Lábával lép kevélyen,
30 Az farát mozgatja.
6. Én meg mernék eskünni,
Hüttel bizonyítani,
Hogy egy tagjok nincsen,
Ki igaz volna benne,
35 Mert ők sokat beszélnek,
De hazugság minden.
7. Magát sokszor ajánlja,
Hogy ő szeret, azt mondja,
Mondván: „Édes uram,
40 Szeretem kegyelmedet,
Mín/ az önnön lelkemet,
Lelkem, édes uram.”
8. Így ámít beszédével –
De cselekedetivel,
45 Higgyed, hogy megtagad.
Mihelt kimégy házadból,
Sétálni az városból,
Menten másnál akad.
9. Kit szívében hordoza,
50 Mindjárt hozzá hívatja,
Mondván szolgálónak:
„Eredj el szeretőmért,
Hozza el, azmit ígért,
De meg ne lássanak!”
- 55 10. Ő sem mulat sokáig,
Csak egy szempillantásig,
Hanem mihelt hallja
Az kerítőnek szavát,
Vevén kezében baltát
60 Megyen őhózzája.

⁴¹ Mín [értelem]

- 65 11. Eljutván őhozája,
Az asszon kezét fogja,
Viszi kamarába.
Ott esznek-isznak együtt,
Nem is másutt, egyebütt,
Tornácban *vagy ágyban*.
- 70 12. És az mulatás után
Derék játékhoz fogván
Játsziké egy darabig.
Elvégezvén játékot,
Legénnek szól ilyen szót:
„Ne légy itt sokáig,
- 75 13. Mert hazajő az uram,
Bizony én igen bánnám,
Ha itt kapna nálam!
Inkább, édes szerelmem,
Másszor is megizenem,
Mikor jöjj el hozzám.”
- 80 14. Te ebben semmit nem tudsz,
És mihelyen hazajutsz,
Ő mindjárt szól szépen:
„Hol volt uram, kegyelmed,
Hol mulatott szerelmed
Ennyi ideiglen?
- 85 15. Azt örömet hallanám,
És megtudni akarnám,
Görlicém, hol jártál?
Sírtnak az gyermekek,
Bánkódtak az cselédek,
90 Hogy itthon nem voltál.
- 95 16. Engem pedig mi lelt volt?
Kevéssé ledőltem volt,
Olyan rosszul voltam.
De hogy borbélt hívattam,
95 Mediát megvágattam,
Mindjárt jobban voltam.

⁶⁶ vágyban [értelem, szótagszám]

⁶⁹ Jadcz [szótagszám]

17. Jó ember az, igazán:
Az mediát megvágván
Az pénzt el nem vötte,
100 Söt ráígéré magát,
Ajánlván szolgálatját,
Csak küldjek *érette*.”
18. Igen könnyen ráveszen,
Elkéredzik, hogy megyen
105 Atyafiaihoz.
Elindul arrafelé,
De megfordul másfelé,
Megyen szomszéd*jáboz*.
19. Ott mindjárt égett borra,
110 Annakutána borra
Az szolgálót küldik.
Mely jók vendégeskedni,
Kész erszényből fizetni,
Míntha ők keresnék!
20. Gondold meg jól, hol veszik,
115 Kit úgy megeszik-iszik
Egyik az másikkal!
Néha az erszénye*dből*,
Néha az tárházadból
120 Telik az ki loppal.
21. Így tégedet, nyavalyást,
Mint az róka az farkast,
Csak könnyen megcsalhat.
Azt tudod, hogy mind igaz,
125 Azért reá sem vigyázzs,
Mint viseli magát.

102 utanna [rím, vö. II.]

108 szomszedsagban [rím, vö. II.]

118 erszenyeből [értelem]

22. Ha eszedben vönnéd is
Rosszaságát, de mégis
Nem mersz neki szólni,
130 Mert elhatja az méreg,
Mint egy kegyetlen féreg,
Veled kezd pörölni:
23. „Nyilván magad vagy olyan,
Azért fogod énreám,
135 Ördög tud, hol bagzasz!
Én cselédimmal itthon,
Te széllyel az városon,
Kurvákkal dorbézolsz!”
24. Ha ötöt pirongatod,
140 „Ne cselekedd!” azt mondd,
Öneki áll felljebb.
Ha te megszidod egyszer,
Ő téged megszid kétszer,
Úgy morog, mint az eb.
- 145 25. Ha *arcul csapod ötöt*,
Nem úgy üt meg tégedet,
Hanem sokkal jobban.
Lencsetörő kalánnyal
Vagy laskanyujtó fával,
150 Bizonyos légy abban!
26. Fenyeget bátyjaival,
Atyjával és anyjával,
Szörnyen vádol nekik,
Hogy minden okvetetlen
155 Hozzája vagy kegyetlen,
Bátyjaihoz bízik.

145 Ha ötöt arczul csapod [rím, v. ö. II.]

149 kalanyal [értelem]

27. Ő akar uralkodni,
Mindenben poroncsolni,
Mint egy hintóbéli.
160 Fertelmes szókkal illet,
Leginkább ember előtt,
Fejed is fáj bele.
28. Énnekem is olyan volt,
De miolta az megholt,
165 Ugyan megnyugodtam.
Vén ember még nem vagyok,
De hogysen olyat vegyek,
Meg sem házasulok!
29. Ha bírnál ezer szemmel,
170 Minden nap, minden éjjel
Vigyáznál reája!
Soha nem őrizhetnéd,
Ha mind csak azt mívelned,
Még gonoszabb volna!
- 175 30. Az ég papiros volna,
Az tenger tenta volna,
Az csillagok pennák,
Angyalok mind írának:
Az ő mesterségeket
180 *Le mégsem írhatnák.*
31. Édes lelkem, asszonyim,
Menyecskéim, leányim,
Mindent megbocsássatok!
185 Valamit ide írtam,
Tűtöletek hallottam,
Ne haragudjatok!
32. Isten legyen hozzátok,
Ez munkámért adjatok,
Ki-ki azmit adhat:
190 Keszkenyőt, nyakravalót,
Inget és lábravalót,
Kalácsot, pogácsát!

180 Megh sem írhatnak le [rím]

7I.

II.

1. Pázsintos udvaron lakik az szegénység,
Ott az kamarába beszorult a szükség,
Ennek útitársa az éhség, a szükség,
Ritkán telik ott ki az úri vendégség.

- 5 2. Azhol az béresek virradtig alusznak,
Az puckon nyújtózván csak napot számlálnak,
Délben is sokáig horcogva alusznak,
Pázsint szokott kelni az udvarán annak.

- 10 3. Azhun ványadt ebet találsz az udvaron,
Borzos szőrű macskát az háznál a puckon,
Szennyes, mocskos abroszt, lepedőt az ágyon,
Higgyed, hogy ott lakik részeges, rossz asszony.

- 15 4. Harmadüdön teplett kendert azhol találsz,
És háromesztendős kenderfonalat *látsz*,
Ágyat vígy magaddal, ha hálni ott találsz,
Mert tollason kelsz fel, ha derékaljon hálsz.

- 20 5. Hol az ház gerezdi rakva vagyon szösszel,
Az pest megi dugva páccal és kenderrel,
Az pucok nincs teli hol estve szöszpökkel,
Nem rakják az rudat ott cifra kendőkkel.

6. Hol vacsora után *mindjárt ágyat vetnek*,
Nem fonnak, ha esznek, vetkezni készülnek,
Mind egész virradtig az ágyban hevernek,
Nincs ott csinálása az orsó hegyének.

- 25 7. Hol színre az inget egy hétig viselik,
Más héten foná*ékul* fordítva felveszik,
Osztán szapullani az szomszédban viszik,
Jó gazdaasszonnak az kitől mondatik?!

¹⁴ találsz [szótagszám]

²¹ ágyat vetnek mingyárt [rím]

²² vetkeni [értelem]

²⁶ fonaul [értelem]

- 30 8. Virradtig ha nyugszik az ágyban az anyja,
Az leány is addig aluszik, *ne*m bánja,
Akkor felébredvén, az guzsalyát hányja,
Egy cseppel sem lesz jobb, *mint* az édesanyja.
- 35 9. Azhol az guzsalyból gyakran tüzet téznek,
Egy kős fonal fogni szép nyüstöt keresnek,
Orsóárulónak nem sokat fizetnek,
Ne félj, hogy tavasszal vásznat feje*rit*nek.
- 40 10. Azhol az gyermekek szurkason felkelnek,
Ki sem nyílt az szemek, már kenyeret kérnek,
Mosdatlan, rút kézzel nekik mindigárt szelnek,
Ne keresd ott színét a tiszta életnek!
11. Azmely gazdaasszony tálát akkor mossa,
Mikor immár megfőtt az sótalan kása,
Asztalhoz leülvén tányérát vakarja,
Annak az tányérát nem viszik az tor*ba*.
- 45 12. Azmely leány ismét borzos fővel szítál,
Az liszt langja fején, mint malomban, úgy áll,
Azmiként jár nappal, étszaka is úgy hál,
Igen derék bogárt *ott* senki nem talál.
- 50 13. Dagasztván nem meri feltúrni az ingét,
Mert fél, hogy meglátják rút, mocskos könyökét,
Három hétig egyszer fésüli meg fejét,
Heában fárasztod azért az nász népét.
- 55 14. Azmely szegény gazda ősszel sok kast megtölt,
De az gazdaasszony hír nélkül sokat költ,
Csak búza, liszt, kenyér, valahány inget ölt,
Az udvarán annak már régen pázsint költ.

30 nen [értelem]

32 mind [értelem]

36 fejerittesz [értelem, rím]

44 torban [rím]

48 o [értelem]

53 szegény [értelem]

15. Hol dörgéssel hallod az asszonynak szavát,
Az férfinak pedig lassan suttogását,
Sok „Bestye lélek!”-nek gyakorta zúgását,
60 Simon bíró hajtja ott elöl az lovát.
16. Azmely faluban van sokfelé korcsoma,
Ki melyik minémû, azmely asszony tudja,
Gyakron részegen jár, betegségnek mondja,
Ne véld, az szuszékét hogy telí elhagyja.
- 65 17. Külön erszént azhol tart asszon urától,
Ha mit vásárol is ház-szükségre abból:
„Add meg, uram, kölcsön, mert kértem komámtól!” –
Nincs ott hû szeretet, igen félek aától.
18. Ha mikor vendéggé megy valamely házhoz,
70 Az asszon morgással rugod az kutyához.
Kérdezed, félen néz, szól egyet tíz szóddhoz,
Vakarodjál onnan, ne ülj bár asztalhoz!
19. Azhol délben seprik a házat, nem reggel,
Azt is penig elöl, igen sietséggel,
75 Találsz ott szemetet az ágy alatt reggel,
Ne menj oda násszal, igen nagy sereggel.
20. Hol mosdatlan kézzel az tehent *megfejik*,
Azt is akkor, mikor az másét már ûzik,
Az tejszûrõt penig ágy alatt keresik,
80 Nem kár, az kerítõ ha onnat elkésik.
21. Több jegyek is vadnak, melybõl kitanolhadd,
Mely háznál micsoda gazdaasszon, láthadd.
Ezeknek egy részét az leányokra hadd,
Én immár meguntam írni; te is írhatt.
- 85 22. Lehet még bélyegje, sõt mind az kettõnek,
Nagyot érdemlenek, *bol* ezek nincsenek,
Azkik nem ilyenek, rám nem nehezkednek,
Azkik pedig rosszak, mind otthon süljenek!

68 adtol [értelem]

71 Kédezed [értelem]

72 onn [értelem]

77 fejik meg [rím]

86 az hol [szótagszám]

III.

Cantio de pigris mulieribus

1. Pázsintos udvaron lakik az szegénység,
Ott az kamarában beszorult az szükség,
Ház népire szállott ott az ínség s éhség,
Nem telik ottan ki az úri vendégség.
- 5 2. Ahol az béresek virradtig alusznak,
Felkelvén mindjára pipát gyújtogatnak,
Az gazda dolgához szunnyodozva fognak,
Tavalyi búzáját ritkán cséplik annak.
- 10 3. Ahol az szolgálók estve lefeküsznek,
Az szép hajnal után csak elig ébrednek,
Sok mellyékfonalat ott nem tekergetnek,
Ingeket pediglen ribancost viselnek.
- 15 4. Mely háznál az férfi hogyha jelen vagyon,
Mégis az asszony nép fejszít forgat ottan,
Fát vág, csépel és szór, malomban jár gyakron,
Annak az férfinak gyalázat az nagyon.
- 20 5. Ahol ványadt ebet találsz az udvaron,
Borzos macskát pedig tűzhelyen vagy puckon,
Szennyes, mocskos vánkost, lepedőt az ágyon –
Higgyed, hogy ott lakik rest és tunya asszony.
- 25 6. Hol az ház gerezdi rakva vagyon szösszel,
Az cserép mellyéke kenderrel s csepûvel,
Nincsen pedig rakva az tűzhely pökszösszel,
Nem rakják az rudat ott cifra kendőkkel.
7. Ahol az guzsalyból gyakron tüzet tesznek,
Egy küs fonalt fonni csépyelet keresnek,
Orsócsinálóknak keveset fizetnek,
Türedék vásznakot ott nem fejéritnek.

³ s az eség [szótagszám]
¹⁴ ottán [rím]

- 30 8. Hol nyugszik az asszony virradtig az ágyban,
Eladó leánya nyújtózik más ágyban,
Reggel, mikor felkel, az guzsalyát hányja,
Egy cseppel sem lesz jobb, mint az édesanyja.
- 35 9. Azmely gazdaasszony hogy felkél virradva,
Zsinatlani elfut mindjárt az szomszédba,
Mindaddig jár, míglen talál fertályosra,
Szárad vagy ég nyilván annak az ő torka.
- 40 10. Kévés nem lesz elég, valamíg az nyolcra
Fel nem hág, s nem iszik egy véka búzára.
Addég iszik, míglen kontyát elhullatja,
Estve hazamenvén morog az urára.
- 45 11. Sepretlen rút házát valamint elhatta,
Fostos gyermekeit mocskoson találja,
Pendelye ribancát elől s hátul nyomja,
Feje szédelgése őt is ágyban nyomja.
- 50 12. Az szegény férfiú nappali munkába
Elfárad, s elbágyad az ő sok gondjába,
Estve, hogy lefekszik társához az ágyba,
Felesége őtöt ódalba okádja.
- 55 13. Mely asszonynak pedig mellye csak tátva áll,
És az ő két csücsce verőfényen künn áll,
Testin az ruhája csak lehullólag áll,
Kár annak az férfi hogyha mellette hál.
- 60 14. Hol csoporttal gyűlnek össze az asszonyok,
Elhiggyed, hogy lesznek ottan perfolyások,
Amellett pediglen sok emberszólások,
Temondábúl álló sok tanácskozások.
- 60 15. Hol dörgéssel hallod az asszonynak szavát,
Az férfinak pedig lassú suttogását,
Sok „Bestye lélek!”-nek gyakorta mondását,
Simo~~n~~ bíró hajtja ott elől az lovát.

⁶⁰ Simo [értelem]

16. Ahol az férfiú váslott csondoráját
 Elig kapja szegény tákos bocskorkáját,
 Felesége pedig szép piros csizmáját,
 Minden nap viseli sűrű potyolatját,
- 65 17. Ottan az süvegre az kontyot felvonták,
 Az jámbor férfinak az szemit bedugták,
 Sivítő beszéddel az eszit kitolták,
 Asszonyomot ottan mások is ostromlják.
18. Nem fognak ottan be csábúl s hízbúl hatot,
 Szomszéd híre nélkült nem kerül az hatot,
 Az mezőben pedig nem rak az asztagot,
 Aratáskor pedig arat az aszatot.
- 70 19. Azmely szegény férfi ősszel sok kast megtölt,
 De a gazdaasszony hír nélkült is csak költ,
 Búzát, lisztet bővön ad, azki font vagy szőtt,
 Ott az dohos búza tavasszal nem füstölt.
- 75 20. Ahol az gyermekek szurkoson felkelnek,
 Az szemek sem nyílt ki, kenyeret úgy kérnek.
 Rút, mosdatlan kézzel nekik csak szelnek –
 Ne keresd ott színit az tiszta életnek!
- 80 21. Hol délben seprik ki az házat, nem reggel,
 Akkor is csak könnyen, igen sietséggel,
 Tele az ágy alja s pad alja szeméttel,
 Oda nász népivel ne menj nagy sereggel!
- 85 22. Azmely gazdaasszony tálát akkor mossa,
 Amikor már meghűlt az sótalan kása,
 Az asztalnál az rút kalánt vakargatja,
 Rest gazdaasszony az, ki-ki gondolhatja.
- 90 23. Mely leány vagy asszony, guzsalya felszúrva,
 Az utcákon sétál fel s alá dúdolva,
 Az olyan csak magát másnak mutogatja,
 Vagy az szegény urát azzal is megcsalja.

⁸⁶ Mikor [szótagszám]

24. Mely leánynak nagyok ujjain körmei,
Az két karján pedig koszosok könyöki,
95 Borzos fővel szokott gyakorta szitálni –
Barátom, bár ne menj oda mátkásulni!
25. Mely embernek pedig ilyen az háztája,
Legfőképpen pedig gonosz az szomszédja,
100 Megöszülhet annak hamar az ő haja
Az ő mindennapi keserves bújában.
26. Hogyha mind papiros az kék ég lehetne,
Mind tenta pediglen az tenger mélysége,
Nem írhatná azt fel sokaknak az keze,
Az gonosz asszonynak hány az mestersége.
- 105 27. Azkik nem olyanok, ne vegyék magokra,
Ne haragudjanak az énekmondóra,
Inkább fizessenek torka váslására,
Mintsem szoruljanak pázsintos udvarra.
28. Egynehány versekkel megszaportottam,
110 Hogy jó barátimtúl ezekről hallottam,
Melyeket magam is világosan láttam,
Hol másnál s hol nálam sokat tapasztaltam.
29. Ezer felett hétszázharminchatodikban,
115 Miüdön hogy jutánk az Böjtmás havában,
Én ezeket írák szívem bánatjában,
Itten Szentléleken, én pusztá házamban.

72.

I.

1. Egyszer két leány virágot szedni
Elindulának, kezdének menni,
Egyik másiktól kezdé kérdeni:
„Ment-é tehozzád valaki kérni?”
- 5 2. „Engemet, mátká, tízen kéretnek,
A tízek közül melyikhez menjek?
Adj jó tanácsot árva fejemnek,
Hogy virág helyett kórót ne szedjek.

- 10 3. A legelsőnek János az neve,
Annak szívemben van nagy szerelme,
Inkább szeretném őtet kedvemre,
Ha lépett volna *Venus* kertébe.
- 15 4. Második Mihály, azzal én szívem,
Meg nem nyughatik azzal én lelkem.
Mert ha ezelőtt legkisebb vétkem,
El nem szenvedí ok nélkül nékem.
- 20 5. Harmadik Péter, az igen fősvény,
Annak az házát tudom, hogy szegény.
Ha ehhez mégyek, perpatvar leszen,
Így leszen nekem jajos életem.
- 25 6. A negyediknek a neve István,
Ebben ez a kár csak: igen hitván,
Bár e' feküdjék a bal oldalán,
Nyugalmat éjjel *nemigen* talál.
- 30 7. Az ötödiknek a neve Zsigmond,
Ha megharagszik, a' kurvának mond,
Leszen kezében korbács és dorong,
Így száll fejemre keserves nagy gond.
- 35 8. Hatodik Ferenc, *bátyja* Jánosnak,
Ez, amint vélem, fia Venusnak,
Nem rossz fia ez a sernek, bornak,
Felén sem nyugszik az éjszakának.
- 40 9. Hetedik Tamás, ez is szeretett,
Több legények közt engem kéretett,
Ő hálójában nem keríthetett,
De még eddiglen el nem ejthetett.
10. Nyolcadik András, dolgai számát
Kiszégezte volt régen hálóját,
Mihelyen fogja kedves galambját,
Csak csókolgatja piros orcáját.

¹² Venusnak [szótagszám]

²⁴ Nyugodalmat éjjel ez nem igen talál [szótagszám]

²⁹ bátyja [vagy párja] [értelem]

11. Kilencediket már Pálnak hívják,
De azt a kurvák szüntelen vájják.
A Pál mind ilyen, bár megpróbálják,
Jó voltát néki soha nem látják.
- 45 12. Györgyöt szeretem, mert jó játékos,
Az ő ruhája, tudom, aranyos,
Az ő konyhája szüntelen zsíros,
Az paripája negyven talléros.
- 50 13. Sámuel itten, lám, legutolsó,
Látom, kezében nagy boros korsó,
Szép leányokkal ő gyakran játszó,
Fejér csecseket gyakran megfogó.
- 55 14. *Meghallád, mátká, az ő neveket,*
Tudom, hallottad az ő híreket,
Nem vesszük fontos mértékben őket,
Ne vesd meg tehát e szép szüzeket!
- 60 15. Kérjed Jupitert az ő nevére,
Hogy adjon néked egyet kedvedre,
Hogy mikor jutol öregségedre,
Viseljen gondot te életedre.
16. Az pendely alja egy tallér ára,
A felhajtása két arany ára,
Minden útése tíz-tíz pénz ára,
Az alatta való két krajcár ára.”

III.

1. Egykor két leány virágot szedni
Messze indulván, kezdének menni,
Egyik az mástól kezdé kérdezni:
„Járt-e sok legény hazzád kéretni?”
- 5 2. „Húszan s harmincan s többen is kérnek,
Az többi között tízet említek.
Adj jó tanácsot árva fejemnek,
Hogy virág helyet kórót ne szedjek.

53 ... hallád [olvashatatlan]

- 10 3. A legelsőnek János a neve,
Annak szívemben van nagy szerelme,
Inkább szeretném őtöt kedvemre,
Ha lépett volna Venus kertébe.
- 15 4. Második József, ezzel én lelke
Meg nem nyughatik, mert csendességem
Nem lenne vele, eddig is bennem
El nem szenvedné legkisebb vétke.
- 20 5. Harmadik Péter, ez igen fősvény,
Annak az háza rongyos és sövény,
Ahhoz nem megyek, mert az oly kemény,
Hogy haragjában zavar, mint örvény.
6. Az negyediknek az neve István,
Jó volna másként, csak igen hitván,
Szüntelen forog min²³két oldalán,
Nyugalmat éjjel soha nem tanál.
- 25 7. Az ötödiknek az neve Zsigmond,
Ha megharagszik, a' kurvának mond,
Leszen kezében korbács és dorong,
Így száll fejemre keserves nagy gond.
- 30 8. Hatodik Ferenc, eccse Venusnak,
Vagy talám fia az víg Bachusnak,
Jóakarója az sernek s bornak,
Felét alussza az étszakának.
- 35 9. Az hetediknek az neve András,
Hirtelen pattan, mérges, mint darázs.
Szerelmében is sokféle kandász,
Másként szép *legény*, és ugyan formás.
- 40 10. Györgyöt szeretem, mert jó játékos,
Minden ruhája cifra s aranyos,
Jó táncos lova hetven talléros,
Hanem konyhája nemigen zsíros.

²³ mint [értelem]

²⁷ doromb [értelem, vö. I.]

³⁶ legyen [értelem]

11. Kilenc'dik Imre, sokszor siratom,
 Velem tett jókért gyakran óhajtom,
 Ettől, ha lehet, én meg nem válom,
 Tudom, hogy vele lesz nyugodalmom.
- 45 12. Sámuel itten ám legutolsó,
 Látom, kezében van üres korsó,
 Oly gyüleletes nálam, mint orsó,
 Legyen torára hát *száraz* borsó!”

VI.

1. Egykor két leány virágot szenni,
 Nagy messze utat kezdének menni,
 Egyik másiknak kezdé mondani:
 „Volt-e már téged valaki kérni?”
- 5 2. „Engem már, mátká, tízen kértetek,
 Az tízek közül melyikhez menjek,
 Adj jó tanácsot szegény fejemnek,
 Hogy virág helyett kórót ne szedjek.
- 10 3. Az legelsőnek János az neve,
 Ennek *kedvemben esett szerelme*,
 Inkább fogadnám aztat férjemnek,
 Ha termett volna Vénus kertében.
- 15 4. Második Mihály, ehhez a lelkem,
 Meg nem nyughatik soha énnekem;
 Mert már ezelőtt semmicském vétkem,
 El nem szenvedni immár énnekem.
- 20 5. Harmadik Péter, ez igen fösvény,
 Az *báza* ennek csak merő sövény,
 Ha ahhoz menek, perpatvar leszen,
 Ott leszen nekem bajos életem.

⁴⁸ páras [értelem]

¹⁰ kedvében esett szerelmem [értelem]

¹⁸ hasa [értelem]

6. Az negyediknek *a neve István*,
Abban sincs semmi *csak* igen sovány,
Akar alunni az bal oldalán,
Nyugodalmat nem lel sovány oldalán.
- 25 7. Az ötödiknek *az neve Simony*,
Azt jól tudjátok, hogy kurvának mond,
Vagyon kezében korbács és dorong,
Így száll fejemre siralmas nagy gond.
- 30 8. Hatodik Ferenc, társa Jánosnak,
Azaz, mint látom, fia Vénusnak,
De idegen fia *serénységnek*,
Felén sem alszik az étszakának.
- 35 9. Hetedik András, dolgai számát,
Kiszögezte volt régen hálóját,
Mihelyt megfogta kedves madarát,
Megcsókolta volt a szép Trézáját.
- 40 10. Nyolcadik Márton, ez is igen szép,
Az ő józága olyan, mint a lép,
De ha tekinted, *ohy*, mint festett *kép*,
Semmi dolgában nincsen jó és szép.
11. Kilencediket Gáspárnak híják,
Ezt a sok kurvák szüntelen víjják,
Ez Pál, mind olyan, bár megpróbálják,
Jó voltát ennek *soba ne* várják.

²¹ István a neve [rím]

²² csak hogy [szótagszám]

²⁵ Simony az neve [rím]

³¹ a serénységnek [szótagszám]

³⁸ Józága [értelem]

³⁹ olyan [szótagszám]; festet [rím]

⁴⁴ jo hane [értelem]

- 45 12. Az tizediknek Mátyás a neve,
Nagy jámborsággal van megterhelve,
Ki csak a pecsit tartja nagy hírb^{en},
De semmi nincsen az erszényében.
- 50 13. Lám, látod, mátká, az ő neveket,
Ő nevek között a szép rendeket,
Adj jó tanácsot és jó értelmet,
Hogy virág helyett kórót ne szedjek.”

VII.

1. Egykor két leány virágot szedni,
Elindulának, kezdének menni,
Egyik másiktól kezdé kérdezni:
„Ment-é valaki téged kéretni?”
- 5 2. „Engemet, mátká, tízen kérettek,
Most a tíz közül melyikhez menjek?
Adj jó tanácsot szegény fejemnek,
Hogy virág helyett kórót ne szedjek.
- 10 3. A legelsőnek János a neve,
Annak szívemben megvan szerelme,
Inkább szeretném őtet kedvemre,
Ha lépett volna Vénus kertébe.
- 15 4. Másik Sámuel, azzal én szívem
Meg nem nyughatik véle én lelkem,
Mert lám, ezelőtt legkisebb vétkem
El nem szenvedti ok nélkül nékem.
- 20 5. Harmadik Péter, az igen fősvény,
Annak a házát, tudom, hogy sövény;
Ha ahhoz mégyek, perpatvar léssen,
Jaj lesz énnékem egész életem.

6. Már negyediknek a neve István,
Abban az a kár, hogy igen hitván,
Ha fekünnék is a jobb oldalán,
Nyugodalmat ő soha nem talál.
- 25 7. Az ötödiknek volt neve Zsigmond,
Ha megharagszik, ő kurvának mond,
Lészen kezében korbács és dorong,
Szállna fejemre keserves nagy gond.
- 30 8. Hatodik Ferenc, bátyja Jánosnak,
Ő nem szereti nyelét ásonak,
Nem is rossz fia a sernek s bornak,
Felét sem alussza ki éjtszakának.
- 35 9. Szeretem Gábort, mert nem utolsó,
Látom, előtte van boros korsó,
Szép leányokkal ő gyakran játszó,
És azok után mindég kapdosó.
- 40 10. Györgyöt szeretem, mert jó játékos,
Annak ruhája, tudom, aranyos,
Paripája is hatvan talléros,
A konyhája is mindenkor zsíros.
11. A kilencediknek neve András,
Ki hűségesen szegte hálóját,
Hogy megfoghatná kedves mátkáját,
Régen óhajtja édes galambját.
- 45 12. Tizedik Mihály, most is óhajtom,
Vélem tett jókért meg is siratom,
Mert ő volt nékem édes gyámolom,
Ő szép személyét magamnak tartom.”

35 gyakran [szótagszám; vö. X.]

I.

- I.

 Még az *édes* méz is, méz is keserû lesz.
- 5 2. Ha szépet véssz, másnak veszed,
 Megemésztí minden kéncsed,
 Vendégségben leszen részed,
 Cégér nélkül korcsoma lesz feleséged.
- 10 3. Hogyha pedig rútat veszsz,
 Vajon rútat miként szeretsz?
 Kedvedre vele nem élhetsz,
 Rútból pedig szépet, szépet te nem tehetsz.
- 15 4. Hogyha leszen hosszú nyakú,
 Dombos hátú, nagy ajakú,
 Sánta lábú, rúttjárású,
 Az éjjeli csók is, csók is keserû lesz.
- 20 5. Ha restet véssz, az kártól félsz,
 Mint bagolyra, úgy tekintesz,
 Szennyes inget gyakran viselsz,
 Szítálatlan laskát, laskát, *laskát* ehetsz.
6. Ha meg akarsz házasodni,
 Jól megnézzéd, kit kell venni,
 Az öt P-re szert kell tenni,
 Lesz kedvedre – vígan, vígan lehet élni.

1–3 [hiányzó sorok]

4 éjjeli [értelem, vö. 16.]

¹⁶ Meg az [szótagszám]

²⁰ laskat laskat [szótagszám]

²² nezd [szótagszám]

II.

1. Könnyû venni feleséget,
Csakhogy ne végy ellenséget,
Avagy ne végy merõ mérget,
Száz közül is alig-alig találsz egyet.
- 5 2. Ha gazdagbat véssz magadnál,
Asszony módra rajtad regnál,
Nem lesz békesség házadnál,
Mert elébb szól jérce, jérce kakasánál.
- 10 3. Hogyha pedig szegényt veszesz,
Megeszitek, amit keressz,
Csuprot, kalánt kár, mit szerzesz,
Még az édes méz is, méz is keserû lesz.
- 15 4. Hogyha leszen himlõhelyes,
Görbe nyakú, nem egyenes,
Nem lesz neked kellemetes,
Játékod is neked, neked keserû lesz.

III.

1. Aki messze bujdos és jár,
Hol szerencse, hol éri kár,
Gyakran tartóztatja rosszal,
Szabadságot óhajt, óhajt, óhajt, mint az madár.
- 5 2. Könnyû venni feleséget,
Csak hogy ne végy ellenséget,
Avagy merõ irigysíget,
Száz közül is alig találsz egy jó feleséget.
- 10 3. Hogy ha leszen himlõhelyes,
Görbe nyakú, nem egyenes,
A szomszédal semthetsz,
Még éjjel *is csóke i ke*

11–12 [szakadt lapszél]

4. Hogyha pedig szegényt veszesz,
 Megeszitek, amit keressz,
 15 *Tálat*, kalánt miből vészesz?
 Még az édes méz is, *mész is, méz is* keserű lesz.
5. Ha leányt véssz, tanítnod kell,
 Azzal is idő telik el,
 Mikor a csordát hajtják el,
 20 Még akkor is azon instáll: mellőle ne kelj fel.
6. Ha gazdagbat véssz magadnál,
 Asszony módra rajtad regnál,
 Nem lesz becsület házadnál,
 Mert elébb szól *jérce, jérce, jérce* kakasánál.
- 25 7. Ha vénasszonyt találsz venni,
 Nem győződ halálát várni,
 Tudod, könnyű szert rá tenni,
 Nehéz, elhidd, *elbidd*, a vén orcát megcsókolni.
8. De nem nehéz az ő kincsét,
 30 Elkölteni minden pénzét,
 Kíásni az ő két szemét,
 Nyársra húznád, húznád, *búznád* az ő bőrét.

¹³ veszés [értelem]

¹⁵ Tál alatt; vészes [értelem]

¹⁶ Meg az édes méz is keserű lesz [szótagszám, vö. 4]

²⁴ Mert elébb szól jértze kakassánál [szótagszám, vö. 4]

²⁸ Nehéz elhid a vén Ortzát meg tsokolni [szótagszám, vö. 4]

³² Nyársra húznád húznád az öbörít [szótagszám, vö. 4; rím]

74.

I.

NÓTA: *Boldogtalan fejem mire jutott*

1. Ifjú legény lévén sokat gondolkodom,
Magános sorsomon mely igen bánkódom,
Dolgomat már merre fordítsam, nem tudom,
Mert ideje volna jó társra akadnom.

- 5 2. Meg kellene tehát feleségesülnöm,
Páros gerlicéként fészkekben repülnöm,
De az van előttem, hogy kit kelljen vennem,
Sok út van előttem, melyikre erednem?

- 10 3. Egyik út a szépség, amely kívánatos,
Másik pedig rútság, amely utálatos,
Harmadik gazdagság, aki volna hasznos,
Ki szert reá tehet, szerencse fér ahhoz.

- 15 4. Negyedik út pedig lészen a szegénység,
Mely az emberek közt utolsó nagy ínség,
Aki reá talál, éri keserűség,
Falusi, városi közt van nagy különbség.

- 20 5. Mert ha szépet veszek, elég fejem gözi
Lészen, azt strázsálni ki mindenkor győzi?
Hamar elhódítják, ha ember nem őrzi,
Így is bánat árja én fejemet éri.

6. Ha rút lesz, a rútat, jaj, hogy szerethetem?
Igaz jó kedvemből meg nem ölelhetem,
Veszöttség s kárhozat lészen véle élttem,
Minden örömömet vele eltemetem.

- 25 7. Ha gazdagot veszek, lesz súlyos kereszttem,
Azt hányja szememre, hogy csak készre jöttem,
Az övé a jószág, akit nem kerestem,
Azt is panaszolja, amit iszom s eszem.

- 30 8. Hogyha szegényt veszek, jaj, miként élhetek?
Most is szegény vagyok, még szegényebb lészek,
Egy koldusból kettőt, nyomorultat tészek,
Így lész házasságom gondból rakott fészek.
- 35 9. Ha udvarit veszek: nem szokott munkához,
Nem kell bízni sokat gazdasszonyságához,
A sült galamb pedig nem repül szájához,
Ha serényen nem lát ő maga dolgához.
- 40 10. Ha falusit veszek: otthon nőtt, goromba,
Nem tud böcsületet, és éppen ostoba.
Nem léssen életem vele boldog soha –
Látom, a szerencse nékem csak mostoha.
11. Ennyi sok út között úgy eltévelyedtem,
Sok gondolkodásban annyira merültem,
Bánat tengerében fejemet kevertem,
Ily sok habok között fel s alá vettettem.
- 45 12. Egyedül csak ebben táplál a reménység:
Jobb léssen énnékem az ifjú legénység,
Úgy nem éri fejem annyi bú és ínség,
Szívemet nem rontja semmi keserűség.
- 50 13. Ha eszem s vagy iszom, lészek békességben
Valahová megyek, nem veszik kérdésben,
Éjtszakát álommal töltöm békességben,
Nem háborgat senki ez árnyék életben.
- 55 14. Csak te benned, Uram, vetem reménységem,
Minden dolgaimban reád bízom igyem,
Hogysem ennyi búval terheljem én életem,
Jobb holtig viselnem ifjú legénységem.
- 60 15. Ezerhétszáz felett ötvenötödikben,
Karácson havának harmadik hetében,
Írám ez verseket nőtelenségemben,
Hányatván szélvészről megbúsult elmémben.
16. Ki hasonló hozzám, jól tekintsen ebben,
Mint igaz színt adó világos tükörben,
Meglátja, teendő mi légyen éltében:
Jobb néki maradni ifjú legénységben.

Aria de volente ducere

1. Ideje volna már nőtelenységem is,
Meg kéne már nékem feleségednem is,
De még az a kérdés, hogy kit kell elvenni?
- 5 2. Ha városit veszek: rávág a cifrára,
A cifraság mellett kilenc sing fátyolra.
Meg fogom ruházni, meg fogják szeretni,
Csak a béró házát ördög győzi járni!
- 10 3. Ha nemeset veszek, az igen dolgotlan,
Csak fűasztal körül szokott üldegülni,
Az csipkét, csipkécskét igen szokott kötni,
Csak a sárga tűcskét ördög győzi venni!
- 15 4. Jobb vót vóna nékem nőtelenül élni,
Nőteleniségemet frissen elviselni,
Mint valami rosszal világomat kötni,
Mint valami rosszal világomat kötni.
5. Asztal mellett ülvén, *rám* ne kacogass,
Közel ülvén hozzám, lábom ne nyomogasd!
Ne súgj-búgj, eb lelkû, hallgasd, vond meg magad!
Ha sokat vicsorgasz, elárulod magad!
- 20 6. Trézsi, szévem, Trézsi, Trézsi a te neved,
Tiszta *Eger* mentén híred vagyon néked.
Szép mosdóvizedben apró hal teremjen,
Apró lábod nyomán liliom teremjen!
- 25 7. Isten hozzád, szévem, széveamtûl már megválsz!
Mézzeled folyó szódban nem tanáltam hibát,
Virágos kertednek más szedi virágját,
Gyümöcstermõ *fádnak* hajtogatja ágát.

14, 15 Mínd [értelem]

16 rám [szótagszám]

18 búj [értelem]

19 vicsorgas [értelem]

21 Egernek [szótagszám]

27 fõdnek [értelem]

76.

Peroratio alia

1. Nincsen mélységesebb örvény,
Lelket *epeszítő tekervény*,
Mint a magános élet.
Boldogtalan, ki abban jár,
5 Mert azt környülvészi, mint vár,
A bú, gond és ítélet.
2. Bánatban gyötrődik szíve,
Mert nincsen házának híve,
Ki sérelmét tekintse.
10 Nincsen gyámola fejének,
Nincs, ki sebhető tüzének
Égő langját enyhítse.
3. Kesereg puszta házában,
Vagy forog üres ágyában,
15 Mint a talpatlan kerék.
Nem nyughatik víg kedvére,
Álom nem jöhet szemére,
Bár ágya légyen derék.
4. Ha felkél, nincs kihez szóljon,
20 Nincs, *akinek* parancsoljon:
Száll a dolog vállára.
Maga fűt, maga mosogat,
Tűzre fát maga hordogat,
Maga néz a konyhára.
- 25 5. Nem mer szolgálót fogadni,
Mert tudja, hogy az fog adni
Szomszédjának szalonnát,
Jószágát csak pazarolja,
Mézze borát felforralja,
30 Eszik vajjas ozsonnát.

² keserítőbb törvény [alternatív bejegyzés]

²⁰ kinek [szótagszám, vö. II]

6. Ha ifjat fogad házához,
Azt hamar kötik ágyához
Az irgalmatlan nyelvek.
A vén pedig lassan forog,
35 Vagy nyög, vagy perel, vagy morog,
Mint a tövises fenyvek.
7. Hogyha küszöbét elhagyja,
Magát mulatságra adja,
Fél, hogy házát felverik,
40 Pénzét, búzáját ellopják,
Borát hordóból kiszopják,
Vagy csapját kitekerik.
8. Ha mégyen más háza felé,
Majd megvásik foga belé,
45 Szolgál gyalázatjára.
Mondják: innen takarodjon,
Más után ne ólálkodjon,
Menjen haza dolgára.
9. Így sohol sincs nyugovása,
50 Sem kinn, se benn maradása
Szegény árva fejének.
Egész nyavalya, gyötrelem,
Lelket epesztő sérelem
Folyása életének.
10. Hát akinek van ideje,
55 Hogy a mételynek ereje
Fejét meg ne szédítse,
Magát a szent házasságra,
Házassági nyájasságra
60 Jó előre készítse!
11. De bétölt itt várt reményem,
Látom, kegyes vőlegényem
E jó utat követte,
65 Amint szemesen vizsgálta,
Kedves társát megtalálta,
S maga mellé ültette.

⁶⁰ eleve [értelem]

- 70 I2. E két páros személyekre,
Vígssággal tölt életekre
Az Úristen vigyázzon,
Mennyből szállott áldásival,
Lelki s testi javaival
Bőséggel koronázzon!
- 75 I3. Becsületek nevededjen,
Asztalok is bővelkedjen,
Minden földi áldással,
Lássák fioknak fiait,
Virágként nyílt unokáit
Zöldellő újulással!
- 80 I4. Végre, akik itt mulatnak
S szép nyájasságot mutatnak
Ez örömmek idején,
Éljenek friss egészségben,
Lakozzanak békességben
Az élőknek mezején!

77.

AD NOTAM: *Mint medvék*

- 5 I. Jaj, a magános élet
Bizony ítélet...
Búval tölt nyarat-telet,
Bár a kikelet
Hozzon zöldellő levelet,
Lehervaszt az árva szellet.
Jaj, szegény
Nőtelen legény!
- 10 2. Ha szelek habot vernek
A nagy tengernek,
Sok veszélyek kevernek,
S hajót levernek.
Így van dolga nőtelennek,
Bizony, az árva legénynek,
15 De a pár
Bánattól elzár.

3. Nötelen csak kesereg,
Élete méreg
Ágya, melyen fentereg,
20 Megaszott kéreg.
De a páros búval nem él,
Derül, vigad, ahol jár-kél,
Jó a pár,
Mert bútól elzár.
- 25 4. Gondolkodj hát előre,
Ne hagyd későre,
Tégy szert e drágakőre,
Mint jövőre,
30 Azt bizonynal *megsiratod*,
Ha szerencséd halogatod,
Ládd: a pár
Bánattól elzár.
5. Már menne valahova,
De ó, jaj, hova?
35 Maga menne másuva,
Csak a szomszédba,
De fél, hogy majd meghúrolják,
Megszólják vagy megmocsokolják.
Jó a pár,
40 Mert ettől elzár.
6. Ha eljő a setétség,
Már lefekünnék,
Nincs az ágya megvetve,
Melyre ledülne.
45 Ha meg van is, de kedvetlen,
Ágyra fekvése kelletlen,
Ha nincs szûz,
Ki bánatot ûz.

²⁹ siratod [szótagszám]

Peroratio alia puerilis

1. Akik ide gyűltetek, mind ifjak, mind vének,
Halljátok meg: megmondja e rövid kis ének,
Egyszer egy jámbor napa mit monda menyének,
Mikor ketten a padkán rokkára ülnének.
- 5 2. „Hogy”, úgymond, „Éva anyánk az almát megette,
A Teremtő férjünket rajtunk fővé tette,
Tiszteld hát a Teremtőt mindennek előtte,
Becsüld férjed illendően, azután érette!
- 10 3. Cselekedj, ne csak mutass, menyem, kegyességet,
Mert az ékesíti meg a jó feleséget.
Elsőben meggondold, ha van-é nyereséged,
Minden nap úgy rendeld a szükséges költséget.
- 15 4. Csizmában költötök, ha bocskorban kerestek,
Mennyből áldást várhattok, ne légyetek restek.
Kevés szóból megértsed, mindent le nem festek,
De nagyra ne vágyjatok, mert hamar megestek.
- 20 5. Álomra elég légyen mindenkor hat óra,
Hogyha órátok nincsen, hallgass kakasszóra,
Szakadozott ruha száll a délig alvóra,
Amint a bölcs megintett bennünket a jóra.
6. Mikor urad elmégyen kertben vagy a céhben,
Ne menj ifjú legénnyel addig a pincében,
A boros csuprot se rejtsd el a kemencében,
Kevés nem árt senkinek hírében-nevében.
- 25 7. Tudom, gonosz a török, ifjantan próbáltam,
Míatta az uramtól majd hogy el nem váltam.
Egyszer a moslékosba estem, ott is háltam,
Végre, de már későre, a bort megutáltam.
- 30 8. Hat-hét komámasszonnyal mikor öszveültünk,
Három-négy kövér ludat rakásra leöltünk,
Ülőhelyünkben addig kétszer fel se költünk,
Hét-nyolc napi keresmént míg fel nem hörböltünk.

9. Szégyenlem, de megvallom a magam hibáját:
A korcsmára elvittem az uram gatyáját.
35 Ha kérkedte, hol vagyon, bédugtam a száját,
»Szárazasztóról ellopták«, s így vetém el baját.
10. Részeg voltam, s az uram, szegény, sírt és morgott,
Én tagadtam, de szemem *fejesivel* forgott.
40 Nyelvem úgy járt, mint kinek akasztják a horgot,
Számból jött a rút borbûz, lábam is tántorgott.
11. Intésem, édes menyem, meglásd, meg ne vessed,
Ha magamban rosszat látsz, még azt se kövessed!
Urad erőtlenségét fedezd, meg ne vessed,
Hogy a jó feleségnek áldását vehessed.
- 45 12. Mikor urad fejében a ház búja forog,
Akkor dül-fül, csatázik, kedvetlen és morog,
Mindent hány, vét, fenyeget, szíve csak háborog,
Te szólj szépen vagy hallgass, semmi rajta nem fog.
13. Azt mondja, némely ifjú világát hadd élje,
50 De aki jó keresztyén, az jól megítélje:
Világát abban élje, hogy az Istent félje,
Jó világát a rosszért hogy fel ne cserélje.
14. Otthon légy dolog komja, vagy aki házaló,
60 Megesmerhedd, ha sokat csácsog, mint a holló,
Úgy van háza, mint melyet feldúlt a kóbolló,
Minden tövel-heggyel van, hamuba az olló.
15. Mikor mit kell keresni, egy óra *kell* néki,
Ki ő házánál olyan, mint most jött vidéki,
Mert semmi helyén nincsen, porral rakva széki,
60 Légyszarral van tapasztva *a* tála környéki.
16. Ha valakit látni méggy, ottan ne felejtsetd
Magadat, hogy híredet gyanúba ne ejtsetd.
De az is ritkán legyen, magad jobb elrejtsetd,
Keveset szólj, de bölcsen, álmodat ne fejtsetd!

38 [bizonytalan olvasat]

57 a' kell [szótagszám]

60 tála [szótagszám]

- 65 17. Ha legény jövend hozzád, magad véle ne légy,
 Kerüld a gyanút, ajtót-ablakot bé ne tégy,
 Két-három tanút házba jobb magad mellé végy,
 Semmi tekintéssel hozzá kacér ne légy!
18. Tiszta legyen az abrosz, és fejér a kendő,
 Mert az ifjú asszonyhoz bizony ez illendő.
 Kétszer megmosd egy héten, úgy lész dicsérendő,
 Hidd el, menyem, nehéz csak az első esztendő.
- 75 19. Ki cifrább akar lenni, mint ura kívánja,
 Más kedvéért cselekszi, a pénzét nem szánja.
 Ura cudar, de maga, mint Kolhis báránya,
 Szoknyát, vállát, mentéjét arannyal meghányja.
20. Ha kis gyermektek leszen, urad külön szálljon,
 Avagy csak esztendeig tetőled megváljon,
 Gyermeked a rútságban, szennyesben ne háljon,
 80 Hogy nőjön, *s esztendőre* a talpára álljon.
21. Hívd, mikor kereszteltetsz, javát a komáknak,
 Akikre gondját bízhasd a szegény árváknak,
 Három-négy elég, hasznót ne hajt a bábáknak,
 Tartsd meg inkább költséged tanító deáknak.
- 85 22. Ha felnő: avagy csak van nékie fél lába,
 Hatodik esztendőre menjen oskolába,
 Mert másképpen pokolra neveled hiába,
 El ne hagyd gyermekedet, mint szokta a bába.
- 90 23. Ha felküldöd, ne rakd meg bélessel, kaláccsal,
 Mert el nem szoktathatod azután korbáccsal.
 Haragos intésiddel vagy kemény tanáccsal,
 Ezekkel annyit gondol, mint reves forgáccsal.
- 95 24. Gyermek egészségére, mint szemed fényére,
 Úgy vigyázz, ne adj enni a maga kényére,
 Kétszersültet vagy főttet délre és estvére,
 Reggel, délután szoktasd csak száraz kenyérré.

⁸⁰ esztendőre 's [értelem]

25. Mikor fiad akarod adni házasságra,
Ne nézz múló szépségre avagy gazdagságra,
Fajra nézhetsz, de inkább erkölcsre, jóságra,
100 Mer' úgy jut jövendőben örök boldogságra.”
26. Eképpen oktatógátá vén anyós a menyét,
Mely beszéd jóra inthet sok tudatlant s henjét.
De azonba' ha hoznák a bort s a peccsenyét,
Én is kiöblítném már száradt torkom szennyét.

79.

I.

1. Sok nyomorúsággal élünk ez világban,
Mert Ádám atyánkkal ettünk az almában,
Legfőképpen azok vadnak nyavalyában,
Kinek gonosz asszony lakik az házában.
- 5 2. Mert akinek vagyon gonosz felesége,
Soha sincsen annak semmi csendessége,
Ötféle orvasságot kell annak keresni,
Kiért patikába nem szükséges menni.
- 10 3. Az első orvosság áll csak három részben:
Cserfa, tölgyfa, bikkfa hajlós pálca légyen,
Hogy mikor az asszonyt harag bolondítja,
Hajlós pálca hátát akkor megindítja.
- 15 4. Második orvosság: lencsét, borsót főzni,
Vadalma levével fel kell eresztetni,
Mérgek asszony hátát avval kell locsolni.
5. Harmadik orvosság: jó korbácsot venni,
Süüdisznó bőrivél bé kell teríteni,
Azt az ő testébe belé kell jól verni.

² almaba [rím]

³ nyavalyaba [rím]

⁴ házába [rím]

⁷ [szótagszám-többslet]

¹⁷ diszno [értelem, szótagszám]

- 20 6. Negyedik orvosság: egy supkát szerzeni,
Azt pedig szurokkal teli kell önteni,
Azután a füstre asszonnal feltenni.
- 25 7. Ötödik orvosság: apró tollat szedni,
Aztot sebeibe bele kell keverni,
Mikor ő testébe jó száraz fog lenni,
Azután, mint ludat, meg kell kappasztani.

II.

A rossz asszony orvossága

- I. Sok nyomorúsággal éltünk ez világon,
Kik Ádám atyánkkal ettünk az almában,
De súlyosabb dolog nincs állapotunkban,
Mint akinek vagyon mord asszony házában.
- 5 2. Mert akinek vagyon gonosz felesége,
Ő szívének nincsen tőle csendessége,
Az asszonyt ötféle olajjal megkenje,
Bécsben ilyenért hát nem szükség mennie.
- 10 3. Legelső orvosság három részben legyen,
Vagy tölgy-, vagy cser-, vagy sompálca három legyen,
De felette száraz, porhanyó ne legyen,
Hogy eszedbe vegyed: pálca három legyen,
- 15 4. Hogy mikor az asszonyt harag felindítja,
A jó három pálca farát megingassa,
Nem illik kémélés első orvosságban,
Hogy megcsillapítsad asszont a morgásban.
- 20 5. Második orvosság: lencsét, borsót főzni,
Vadalmával, sülttel azt megvegyíteni,
Asszont ruhájából ki kell vetkeztetni,
A jó olajt reá kell ki kenetetni.

¹² Hagy [értelem]

6. Harmadik orvosság: apró tollat szedni,
A sebeiben azt bé kell nyomogatni,
Hogy mikoron az is hozzá fog száradni,
Mint az ludat, ötet meg kell kopasztani.
- 25 7. Negyedik orvosság: lóvakarót venni,
Mint a lovat, ötet jól meg kell vakarni,
Hogy mikor az olaj hozzá fog száradni,
Ne gondolj vele, ha búzi is fog menni.
- 30 8. Ötödik orvosság felföldön találtatott,
Az olaj igen jónak mondattatott,
De igenis felette hasznosnak mondatott,
Legfőképpen azoktól, melyektől próbáltatott.
- 35 9. Egy nagy fejű botot előkészíteni,
Szőrös disznóbőrrel azt megborítani,
Verőfényen meg kell szárítani,
A rossz asszony hátát azzal kell dörgölni.
- 40 10. Ezt, jó asszonynépek, ne nehezteljétek,
Mert aki énreám ezért haragszik,
Tudom, olaj nélkül az is szűkölködik,
Vagyon patikámba', amennyi kelletik.

80.

Lakodalmi ének

1. Szentíráson fundáltatott igazság,
Tisztességes mindennek a házasság.
2. Nem jó az embernek egyedül élni,
De jobb házosságban élni, mint égni.
- 5 3. Sem pap, sem barát nem szólhat ez ellen,
Rugódozni nehéz az ösztön ellen.
4. Ki járt az Istennel közelebb szemben,
Mint a zsidó főpap Jeruzsálemben?

^{29–32} [szótagszámzavaros sorok]

- 10 5. Mégis, hogy lenne néki felesége,
Szûzleányt rendelt mellé Őfelsége.
6. Szabad hát minékünk is ezt követni,
Szabad, szabad egy szûzleányt szeretni.

81.

Más azonra való köszöntõ

[...]

1. E világi életben nincs
Szebb, jobb és drágább kincs,
Mint az igaz feleség.
- 5 2. Kit ékesít a szeretet
(Mint virág a kikeletet)
És az engedelmesség.
3. Mint a galamb hû férjéhez,
Ragaszkodik kegyelméhez,
Másra szemét nem veti.
- 10 4. Engedelmes mindenkben,
Nagyokban és kicsinyekben,
Hivatalát követi.
5. Mégyen hozzá, ha szólítja,
Bánatos szívét újítja,
15 Kíván jární kedvében.
6. Ugrik gyorsan egy szavára,
Hallgat parancsolatjára,
És nyugszik kebelében.
- 20 7. Reggel felkél, dolgához lát,
Tisztogatja háza falát,
Párnás ágját felveti.

² [szótagszámbíány]

8. A tyúkoknak ád enniek,
Parancsol vizet vinniek,
És libáit eteti.
- 25 9. Tehenet fej, köpül vajat,
Nyom sajtot, csinál olajat,
Hizlal kövér szalonnát.
10. Dagaszt, süt, főz, fon fonalat,
Veszen kezébe kanalat,
30 A főzést nem restelli.
11. Nem tart lágy, gyenge tenyeret,
Ritkán kér kölcsön kenyeret,
Ritkán eszik ozsonnát.
12. Munkásira vagyon gondja,
35 Nincs házánál semmi rongya,
Cselédit nem terheli.
13. Azért boldog ez az óra,
Mely juttat^{ta} e nagy jóra
Kedves völegényünket.
- 40 14. Kívánságunkat kiteszük,
Tudjuk, jutalmát is vesszük
Fiúi készségünknek.
15. Nem esik pecsenyénk porba,
45 Ha nem ültetnek is sorba,
Lész elégség kedvünknek.
16. Akik mostan eggyé lettek,
Légyen szép párban életek,
Mint Napnak újulása,
17. Éljenek kívánt kedvekre,
50 Folyjon, mint eső, fejekre
A nagy Úrnak áldása!

³⁸ juttatott [értelem]
⁵⁴ bővölködjön [rím]

18. Teljen házok virágokkal,
Drága csemeteágokkal
Asztalok bővelkedjen,
- 55 19. A szeretet és egyesség,
Az igazság és kegyesség
Közöttök nevelkedjen!

82.

Sit pia, sit prudens, pulchra, pudica, potens

1. Hallom, jó barátom, te is házasodol,
De meggondoltad-é, milyent párosodol?
2. Itt nem testiségtől kell ösztönöztetni,
Sőt isteni kéztől vezéreltetteni.
- 5 3. Ezáltal igyekezz szert oly társra tenni,
Kivel életedben boldog tudjál lenni.
4. Olyat keress, kiben feltaláltassanak
Ezen öt fő dolgok, s téged újítsanak:
- 10 5. Okosság, gazdagság, szépség és kegyesség,
Tündököljön benne a szemérmetség.
6. Hidd el, így szerencsés leszen házasságod,
Éltedben s holtodban meglesz boldogságod.

83.

I.

- I. Okoson jó szeretni,
Nem kell hertelenkedni!
Mert ha Hûbele Balázs,
Lész belőle megcsalás.
- 5 Jó a kását megfúni,
Másként szád meg fog égni.

2. Dolgod ha rosszul kezded,
Rosszul is végezended.
Ha lassan jársz, tovább érsz,
10 A tótnál szállást nem kérsz.
Kocka, kártya szemesé,
Alamizsna koldusé.
3. Jó a pénz, de olvasva,
Fazekat végy kongatva!
15 Ember kell itt a gátra,
Ki néz előre-hátra!
Azt aratod, amit vetsz,
Ha megsüllyedsz, nem mehetsz!
4. Gyakran, ha szeretsz szépet,
20 Nyersz csupa festett képet.
Egy tál korpán megfejnek,
Ürmöt is mondod téjnek.
Éjjel tehén mind barna,
Hímmel vak rosszul varrna.
- 25 5. Néha ugyan megesett,
Hogy réz helytt arany fénylett,
De jobb egy veréb mára,
Mint egy túzok hónapra.
Nem mindenkor pap sajtja,
30 Azt minden bölcs úgy tartja.
6. Kovács búsul a szénen,
Macska szeme egéren.
Szájadba galamb sülve
Nem megyen be repülve.
35 A szeget szeggel tolni,
Félj károdon tanulni!
7. De ó, boldog ez óra,
Hogy juttatott e jóra!
Mert az ilyen házasság
40 Drága kincses vigasság.
Héj, tudja Pál, mit kaszál,
Strázsa hiába nem áll.

²² mondd [szótagszám]

²³ Mejel [értelem]

8. Így akarta az Isten,
Hogy már éljetez ketten
45 Nyájason, furcsán, frissen,
Éljetez hát kedvesen!
Úgy lesz kedves az élet,
Melyhez nem fér ítélet.

II.

AD NOTAM: *Világ haszontalanság*

1. Okoson jó szeretni,
Nem kell hertelenkedni,
A Hûbelé Balázs
Többnyire kárvallás.
5 Jó a kását megfűjni,
Másként szád megégeti.
2. Késő akkor felszedned
Lábod, mikor megütöd,
Akkor fõsvénykedni,
10 Mikor nincs költeni.
Esõ után köpönyeg,
Foly, ha hasadt, az üveg.
3. Kár, hogy az asszonyokat,
Az eladó lányokat
15 Vásárra nem hajtják,
Kongatni nem hagyják,
Próbahetet tölteni,
Úgy kén' beszélõdtetni.
4. Szembekõtõt játszanak,
20 Akik megházasonak.
Mít fogtak, nem tudják,
Gondolomra hagyják,
Patkót talált a vak is,
Fûsût néha kopasz is.

- 25 5. Bezzeg nem így vásárlott,
Ez vőlegény nem bomlott,
Előre kinézte,
Addig el nem vette,
Míg jól meg nem esmérte,
30 Virtusait szerette.
6. Boldog az oly házasság,
Melyet szerez okosság,
Ott van a szeretet,
Hűség, csendes élet,
35 Ha a kettő egymással,
Megegyezhet párjával.
7. Áldjon meg az Úristen
Titeket bővségesen!
Házatok fiakkal,
40 Ékes leányokkal
Legyen, szívből kívánjuk,
Adja Isten, nem bánjuk.

III.

Lakodalmi versek

- I. Okosan jó szeretni,
Nem kell hirtelenkedni.
A Hűbele Balázs
Többnyire kárvallás.
5 Jó a kását megfűjni,
Másként szád megégeti.
2. Látatlanban ugrani,
Nehéz jól vásárlani,
Ha meg nem vizsgáltad,
10 Jól meg nem gondoltad.
Szemesnek jó a játék,
Vaknak alamizsna kék.

3. Késõ osztán felszedned
 Lábad, ha megütõtted,
 15 Akkor fõsvénykedni,
 Ha nincs mit költeni,
 Aki más kárán tanul,
 A feje meg nem fájul.
4. Ha fazekat vásárlasz,
 20 Meglásd, könnyen kárt vallasz,
 Ha meg nem kongattad,
 Hangját nem *ballgattad*,
 Esõ után köpönyeg,
 Foly, ha hasadt, az üveg.
5. A hordót kiforraszták,
 25 Elébb megbodnározták.
 Rossz a zsák, ha lyukas,
 A kappan nem kakas.
 Mustrát kérj a kasznából,
 30 Kóstolót a hordóból!

84.

[AD NOTAM:] *Gyalogolni kurta farkú*

Gondotok legyen ezután kerek kerengõ rengõre,
 Zubbonra, cickartonkára, bádog csergõre.
 Kell bokros rózsás féketõ, pántlika, cipellõ,
 Hogy Petit vagy Juliánnát ne járja a szellõ.
 5 Könnyû lesz mindezt venni Szent György-napi vásárba',
 Por lesz akkor a sátorba', nem hágtok a sárba.

¹⁴ A Labad [szótagszám]

²² kongattad [értelem]

[AD NOTAM:] *Hol lakik*

1. Hát már osztán kontyot kell hordoznom mindég,
 Akárki legyen a háznál gazda, vendég?
 Jobb szeretnék kalapot
 Viselni, mint egy kontyot,
 5 Szomszédasszony!
2. Szösz, párnahaj, *dunya*, *roka*, *gyűszű*, *orsó*,
Forog emellett kezembe boros korsó,
Csak a gazdát, kedvesem,
 10 *Onnan bázul ellesem*,
Vigan élek.
3. De bezzeg a bölcse is egyszer megszólal,
Bezzeg akkor lesz nagy bajom a pólával,
Egyik karomon egyik,
 15 *A másikon a másik*,
Szópni kérek.
4. Alig van pedig két hete, szomszédasszony,
 Hogy felköté kend a kontyom, szomszédasszony,
 Már mindenütt gyermek sír,
 Körültem csak ez a hír,
 20 Ainz, cvaj, traj, fir.
5. Meg is tetszik rajtam már a hordozása,
 Feldomborította hasam hurcolása,
 A derekam görbíti,
 Szoknyámat emelíti,
 25 Rövidíti.
6. Ha a gazdám néha már meg talál verni,
Egy-két hét alatt ki lehet azt beverni,
Majd csak hadd vénüljön meg,
 30 *A nagy sutba üljön meg*,
Nem parancsol!

6–10, 12–15, 27–30, 32–35, 37–40 [a strófák kiegészítésére a kézirat ad utasítást egy korábbi szövege nyomán]

7. Ha haragszik, egy-két csókkal megvakítom,
Akármit mond, én nem bánom, megtódítom,
Tudom, hogy hajlík szíve,
Vitéz az asszony íve,
35 *Csak vigyázzon!*
8. De azonba' én is ötet megnyergelem,
Nem csinál ám, amit akar, mindent velem!
Én is parancsolgatók,
Néha rá is szaggatók
40 *Asszony módra.*
9. Egy feleségből kitelik ágyú, puska,
Kivált, ha goromba, durva léssen Zsuzska,
Pardont mindenkor nem ad,
Még nyerges is teszen rád,
45 Bár ezt megládd!
10. Ha haragos, komor, durva, mérges léssel,
Meglássad, gazda, hogy egy hétig sem eszel,
De tán még véled sem helyet
Tenéked nem áll
50 *Nem is cedért.*
11. Vén korodba dudoragva sutba ültet,
Hogy sokat ne heverj, veled tyúkot ültet,
Patkót talált a vak is,
Fűsűt néha kopasz is,
55 Véletlen is.
12. Ládd, szegény férjfi, egy asszony hogy nyergel meg –
Jó barátom, ó, miért házasodtál meg?
Ne kapj az asszonyokon,
Se a vénleányokon,
60 Mert megfőznek.
13. De még a lány se vágyjon ám legénycsókra,
Itt akad rá véletlen a mérges pókra,
Mikor oldalba rúgják,
A rudas mellé fogják,
65 Úgy sámfázzák.

48–50 [romlott sorok]

AD NOTAM: *Gyalogolni kurta farkú*

1. Gyöszte, pajtás, katonának, csapj fel, ha magyar vagy, velem,
Ládd, én is császárom mellett kardom emelem.
A magyar hazáért holtig harcolok véremmel,
Nem gondolok semmit hamar múló életemmel.
- 5 Gyere, pajtás, ha testedben a pulsusod jól vér,
Nem gavallér, ki nem próbál, kardot fogni nem mér.
2. Hol van régi atyáinknak híres férjfi-kurázsijok?
Azokat nem követik ám ezeknek fiok.
A magyarnak már ma éjjel puszta neve hallik,
10 De a vére s a virtusa egészen hanyatlik.
Atillának, Bocskainak hol van a magzatjok?
Tán már szegény magyaroknak nincs is igaz atyjok!
3. Talám, pajtás, megbódultál, és meg akarsz házasodni?
Szép, megvallom, egy hív társsal megpárosodni.
15 Ó, de hányszor vak a kocka szegény házatokra,
Csak elhúlnak, mely nagy bilincs szálla a lábokra.
Hány perpatvar, dér-dúr, morgás zörög, csattog köztök,
Két tüzet így egy csomóba, ó, miért kötöztök?
4. Talám bizony ágyúmorgás, puskadongás rettentett el?
20 Nagy kár, hogy a kántor eddig nem temetett el.
Hol van nemesebb halál, mint vitézül *el*esni?
Hazájának dicsőségét *ezzel* keresni.
Végy pendelyt rád, ülj a sutba, fonj szöszt, tyúkot ültess,
Sok híjod van, férjfi módra hogy lóra felülhess!
- 25 5. Hát a házasságban mely sok ezer bajok összejönnek,
Melyekkel telik nagy része az esztendőnek.
Egy feleségből kitelik harc, ágyú és puska,
Kívált, ha goromba, durva talál lenni Zsuzska.
Nincs itt pardon, sem retera, hanem szüntelen mars,
30 Kiáltják: az ellenséggel egyenes frontot *tar*ts!

^{15, 17} [felcserélve, de + jellel korrigálva]

²² [átírt, nehezen feloldható rövidítés]

³⁰ tars [értelem]

6. Feleséged ha haragszik, majd tüzel rád ágyú módra,
Dúl-fúl, pusztít, tör, ront mindent, nem hallgat szódra.
Egy kenyeret, egy sót eszik veled ellenséged.
Az ilyenhez holtig hogy lesz fogadott hívséged?
35 Véle kötött esküvése, ó, hányszor felbontod,
Hitszegéssel Istenedet is mindég bosszantod.
7. A sok gyermek trupponként rád szaporodik, szegény gazda,
Sok kenyérkérőt hogy tartasz? Jobb, bújj a gazbal!
40 Őt-hat beteg gyermekeid majd nótára sírnak,
Hidd el, a conscriptióba nem hiába írnak.
Gyöszte, pajtás, fogj hát kardot, ne lesd itt a pendelt,
Végtére is szegénységbe s veszedelembé ejt.

87.

[AD NOTAM:] *Sexták mondják, hogy atrium*

1. Irigy szarka, rosszul csörgél vesztetre, vesztetre,
Búk fellegit hoztál csendes éltetre, éltetre.
2. Rám hozál egy porancsoló vendéget, vendéget,
Ezzel bezzeg szegény fejem megégett, megégett.
- 5 3. Eddig szabad madár voltam mindenbe, mindenbe,
Azt csináltam, ami állott kedvembe, kedvembe.
4. Már most látom, megkötöztek pórázra, pórázra.
Átkozott konty, miért jövél rám gyászra, rám gyászra?
- 10 5. Sokak előtt a konty tetszik becsesnek, becsesnek,
De én tartom csak csalogató lépnek, -tó lépnek.
6. Szegény leányt csalogatják, ámítják, ámítják,
Kerülgetik, amíg meg nem vakítják, vakítják.
7. Egy leányság jobb, mintsem száz asszonyság, asszonyság,
Jobb jó szomszéd, jobb, mint a rossz rokonság, rokonság.
- 15 8. A leánynál ki él jobban kedvére, kedvére?
Minden nap új szeretőt vár estvére, estvére.

9. Amint akar, válogat a legénybe', legénybe',
Egyaránt a gazdagba' s a szegénybe', szegénybe'.
- 20 10. Minduntalan új csókokba feresztik, feresztik,
Szívét kedves kalitkába rekesztik, rekesztik.
11. Hány szem hízik megigézõ lépésén, lépésén,
Termetének csuda egyenlőségén, -lőségén!
12. A leány hát nem egyéb: egy ró²³za-kép, ró²⁴za-kép,
Aki széllyel minden szívnek fogó lép, fogó lép.
- 25 13. De ha osztán a leány ís asszony lesz, asszony lesz,
Akkor minden vigasságot féretesz, féretesz.
14. Szép színébõl vetkezik, lész halvánnyá, halvánnyá,
A cédrusi termet válik bálvánnyá, bálvánnyá.
- 30 15. Változik a szép szabadság rabsággá, rabsággá,
Leánykori csendes élte aggsággá, aggsággá.
16. Az urának kell a kedvét keresni, keresni,
Ha otthon nincs, éjjel-nappal kell lesni, kell lesni.
17. Sokszor szegény asszonyt meg is botozzák, botozzák,
R³⁴égi sebét majd új sebbe/ foltozzák, foltozzák.
- 35 18. Titkon ha tart szeretõt, forr torkára, torkára,
Ekkor jut el ebek harmincadjára, -cadjára.
19. Egy férjfiival kell szegénynek megérni, megérni,
Nem szabad a szomszéd fájához férni, -hoz férni.
- 40 20. A sok gyermek majd rakással rátódul, rátódul,
Csuda, hogy szegény feje meg nem bódul, nem bódul.
21. Egyik kenyért kér, a másik sír s fázik, sír s fázik,
Mínthogy rongyos, hol micskéje kilátszik, kilátszik.

23 ró²³za [értelem]

24 ké²⁴p [értelem]

34 Az ujj [értelem]; sebbet [értelem]

22. Ezért is a szegény asszonyt mocskolják, mocskolják,
Minden kúton-úton ötöt csak szólják, csak szólják.
- 45 23. Télen szegényt a sok fonás epeszti, epeszti,
A legény helyett a csepűt mellyeszti, mellyeszti.
24. Szegény asszony nem egyéb: oldalborda, -dalborda,
Ördög hozta kontya csak barát-korda, -rát-korda.
- 50 25. Ha megvénül, a neve lesz boszorkány, boszorkány,
Ládd-é, mire jutsz végtére, ó, leány ó, leány!
26. Jobb volna mind holtig pártát viselni, viselni,
Csakhogy nehéz szárazon kitelelni, -telelni.

88.

1. A feleség mindég az urától féljen,
Mindég jó, magános, szép életet éljen.
Parancsolja nekünk ezt szemérmesség,
A törvény és a szép jó mértékletesség.
- 5 2. Micsoda más forma, mikor egyenetlen
Ökör van járomba, és rossz, kéméletlen!
Légyen szeretetben neked példaképpen,
A páros galambok legyenek eképpen.
- 10 3. Kívánod megtudni, milyen feleséged?
Lesz valaha néked nem-e ellenséged?
Az anya erkölcsit, milyen volt, azt nézzed,
És a leányét is aképpen intézzed.
4. Vajon milyet vegyek? asszont-e vagy leánt feleséget?
Mondd meg, hogyha tudós vagy ezekben a dolgokban!
- 15 5. Özvegyet valaha hogyha én vehetek,
Morgolódásából nem csendesíthetek,
Senki ő házánál vénasszont nem szenved,
Inkábblan más háznál ő addig is senyved.
- 20 6. Hogyha én valaha még szaporát veszek,
Ő sok gyermekével magamnak kárt teszek,
Hogyha utoljára veszek terméketlent,
Nem lesz becsülete, fortyog, mint esztelen.

- 25 7. Feleségnek gazdagasszont miért vegyek?
Hogy én békességben soha is ne légyek?
Vajon szegény asszonyt vegyek feleségnek?
Nem veszek, mert nem tud adni eleséget.
- 30 8. A kevés beszédû nem tud mulatozni,
Beszédével nekem nem tud játszadozni.
Fecsegõt nem veszek, mert az igen csúnya,
A nagy nyelvû asszony es igenis rusnya.
9. Hogyha szépet veszek, aztat énelõlem
Elszeretik õtet mindenkor éntõlem.
Ha csúnját veszek el, az egész büntetés,
Az életed *veszeges* türtõztetés.

89.

História szép, tréfás

1. Ha szép feleséget szerzettél magadnak,
Dolgaid miatta mind hátrébb maradnak.
Otthon õrzöd, tartod el galamb *madárnak*,
Búzás edényeid üresen maradnak.
- 5 2. Ha kimegy házadtól, nincsen csendességed,
Mert másoktól félyted kedves feleséged.
Hiába kötöted vele szövetséged,
Nincs megbízásához semmi reménséged.

25 vigyek [értelem]

34 [romlott sor]

89.: ² mint [értelem]

³ maradnak [értelem]

90.

I.

Útbaigazítás

1. Igen ritka madár a jámbor feleség,
Ha ki jóra talál, van ott fél-segítség,
De ha engedetlen léssen a segítség,
Elbomlik életek, léssen csak vesződés.

- 5 2. Tehát reguláit adom értésedre,
Hogy itt főképp vigyázz te idvességedre,
Sólyom helyett bagoly ne jusson kezvedre,
Avagy örök bánat ne szálljon fejedre.

- 10 3. Mert gyakran megbánást szül az hirtelenség,
Azt pedig követi holtig becstelenség,
Hosszas tanáccsal jár a tökéletesség,
És osztán olyannal lesz örvendetes vég.

- 15 4. Ki az házasságnak lép síkos útjára,
Ereszti a' magát kétséges kockára,
Mert egyiknek sincsen írva homlokára:
Jó-é, rossz-é, kit vett, s mi lesz utoljára.

- 20 5. A mostani világ teljes sok vétkekkel,
Kiket nem láthatni mindenkor szemekkel,
Mert palástaltatnak azok szép színekkel,
Sokan megsalatnak károsan ezekkel.

6. Vagyon pedig legtöbb csalás a nyöszésben,
Merthogy már szemesek a leánynezésben,
De úgy megbotlanak ott a szemlélésben,
Hogy csak bürköt szednek rózsakeresésben.

- 25 7. Senki szemöldöke, szeme, nyaka, szája,
Ajaka, dereka, homloka, orcája,
Kincse, sok jószága, nemzete, hazája,
Vakul ne hódítson tégedet hozzája!

- 30 8. Hanem, ha tudod, hogy szeléd erkölcsében,
És nincs semmi csorba hírében s nevében,
Szüzesség laurus a megvan a fejében,
Hidd el, hogy csak akkor lehetsz jó hiszemben.
- 35 9. Amit Isten javall, a' nem lehetetlen,
Mínthogy édes atya ő, és nem kegyetlen,
Nincs semmi igája elviselhetetlen,
Csak ne fogjon ahhoz valaki illetlen.
- 40 10. Kerüld tehát rühét a rossz társoknak is,
Bélpoklos fekélyét bordélyházaknak is,
Ragadó mirigyét borcsiszároknak is,
Így nem ragad reád mérge másoknak is.
11. Vannak pediglen még több veszedelmek is,
Epesztő bűk, gondok s egyéb keresztek is,
De holtig kell túrni, ámbár nehezek is,
A többi között még olyak, ím, ezek is:
- 45 12. Hogy némely rest, tunya, dologhalogató,
Némely pedig kényes, finnyás, válogató,
Ez hazug, részeges, sok helyt látogató,
Ez lusta, ez pipes, cifrára szaggató.
- 50 13. Amaz igen vidám, ez mord és kedvetlen,
Ki mód nélkül játszó, ki igen értetlen,
A' pedig tékozló, e' könyörületlen,
Némely nyelves, némely igen beszédetlen.
- 55 14. Márpedig hogy győződ mindenkor nógatni
A restet, hogy serény légyen pirongatni,
A részegest józan életre szoktatni,
Hazuggal a görbe mondást elhagytatni?
- 60 15. Mindenben kedvezni hogy tudsz a kényesnek?
Hogy dugod bé száját felettébb nyelvesnek?
A mód nélkül furcsát hogy teszed csendesnek,
A felettébb bártort pedig szemérmesnek?

³² Hiddel-el [sh.]

16. Nehéz a kikapót mindenkor őrzened,
A válogatónak mindenben tetszened,
A maga-megunttal vígságot kezdened,
A cifrát űzőnek mindent megszerzened.
- 65 17. Nehéz elszenvedni a gyanós játékot,
Eltűltani a megszokott mondalékot,
A kinn nyargalásban tenni tartalékot,
S kivenni kezéből a sok ajándíkot.
- 70 18. Úgy takarékosná a tíkozlót tenni,
Az irgalmatlanból irgalmasat tenni,
Az értetlenséget emberségre venni,
Elmerülés nélkül ezeken ált' menni.
- 75 19. De vannak olyak is, kik tudják vétkeket,
Mindazáltal mégis elveszik ezeket.
Megbánják azután csakhamar tetteket,
És keserves szívvel jajgatják veszteket.
- 80 20. Úgymint: aki vént vesz csupán csak pénzéért,
Avagy pedig kurvát jó nemzetségéért,
Vagy más vétekbélit másoknak kedvéért,
Csuda, mit nem mível eképpen vesztéért.
21. Végre, ha ki szegényt választott magának,
A' duplázza terhét nyomorúságának,
Annyit bánja dolgát házasodásának,
Mennyi szüksége van naponként házának.
- 85 22. Ki gazdagra talál, van annak is gondja,
Nem övé a jószág, társa gyakran mondja,
Nincsen panasz nélkül akármí kis rongya,
Úgy bán véle, mintha volna csak bolondja.

63 kezdenek [értelem, rím]

64 meg-szerzenet [sh.]

70 irgalmatlankól [sh.]

72 El-merűlts [sh.]

83 dolgait [értelem, szótagszám]

84 hazának [értelem]

- 90 23. Annak is, akinek rút a felesége,
Lehet azzal igen kis gyönyörúsége,
Mert a szeretetnek régi ellensége,
Amely orcának nincs semmi ékessége.
- 95 24. Kinek pedig széppel esik házassága,
Annak őrzésében van nagy fáradtsága,
Másként szaporodik hamar sógorsága,
És amiatt támad sok nyomorúsága.
- 100 25. Ugyanis mint lehet annak csendessége,
Akinek van ezek közül felesége?
Mert az az urának nem fél-segítsége,
Hanem örök pokla, dühös ellensége.
26. Mert elesett kedvek egymástól ezekkel,
Az ennekelőtte nem tudott vétkekkel,
És midőn azokat látják már szemekkel,
Töltik életeket rút vesződésekkel.
- 105 27. Amaz urára vét, az feleségére,
Ki-ki elég okot talál mentségére,
Sok mocskokat hánynak egymásnak szemére,
Mely van mindkettőnek becstelenségére.

91.

I.

1. Házasságot, megtudjátok, Isten szerzette,
Paradicsomnak kertében elsőbb rendelte,
Midőn Évát Ádámnak csontjából teremtette,
Ott az első násznagyságot maga végezte.
- 5 2. Eztet látván első atyánk igen örüle,
Hogy csontjából feleséget néki rendelne,
Méltó hálákat adá, jóvoltát megköszöné,
Kezdé ottan az Úristent felmagasztalni.
- 10 3. Mivel tehát e szerzetet maga rendelte,
Hogy Szent Fia megtisztelné, Kánánba mélte,
Mária is jelen volt,
Még Péter is vígan volt,
Mindnyájan hálákat adtak, mert jó borok volt.

- 15 4. Házasságra akarsz lépni? Jól meggondoljad!
Rabbá ejtsed ott magadat? Szükség, fontoljad.
.....
Te az övé, ő a tiéd, mely szép állapot!
- 20 5. *Ha* akarsz te házasodni, hasonlót keress,
Kit az Isten néked megád, csak benne bízzál.
Ha hasonló lesz párod, jámborságban úgy élhetsz,
Dolgaidban így mindenkor, hidd, előmehetsz.
- 25 6. Ha rongyos vagy, leány cifra, már az nem helyes,
Elhidd, ottan a szeretet soha nem teljes,
Egyenlőnek kell lenni,
Ha egy test akar lenni,
Mert az ilyen gyakran szokott másoké lenni.
- 30 7. Hogyha akarsz házasodni, ne higgy a szónak,
Házasságban sok ámító szók gyakran vannak.
„Öcsém, sógor” – úgy szólnak,
Mézes szóval biztatnak,
Mesterséges ravaszsággal így körülfognak.
- 35 8. Ne higgy azért minden szónak, vigyázz magadra,
Azon szerént az asszonynak, mert ravasz róka,
Még násznagy is van olyan,
Ki noha ugyan vígan
Kíván lenni, és lakozni a te lagzidban,
- 40 9. De azután akármiképp folytasd életed,
Csak ő egyszer jól lakhasson, békösse szemed.
Ha jó ételt főzöttél,
Jó bort készítettél,
Tudd meg: addig mesterkedik, hogy egybeszentel.
- 45 10. Tóbiás is az ő fiát miképp rendelte,
Mídön Rages városába őtet küldötte?
Rafael angyal ment véle,
Hogy jó *asszonyt* szerezne,
Kivel élte idvessége nékie lenne.

16 [hiányzó sor]

18 Akarsz [szótagszám]

27 házasodni [sh.]

45 férjet [értelem]

46 idvessége [értelem]

- 50 II. Szükség, ti is tiszteteket hogy megértsetek,
Élvén Isten szerént, ti egymást szeressétek,
Egymást igaz munkával mindenkor éltessétek,
Egymást ti megbecsüljétek és tiszteljétek.
12. Mert boldogok azok, akik az Istent félik,
Igaz hittel, szeretettel kik ötet veszik,
Parancsolatját néki mindenekben megteszik,
Kenyereket kézmunkával igazán eszik.
- 55 13. Eképpen a jámbor embert megáldja Isten,
Felsége, mint szép termő szőlőtő lészen,
Fiai asztal körül letelepednek szépen,
Nevelkednek, mint olajfavesszők az hitben.
- 60 14. De hogy vége légyen immár ezen verseknek,
Tiszt és becsület itt légyen az új férjeknek!
Adja Isten malasztját,
Ossza rájok áldását,
Minden ember Ament mondjon,
Szépen vigadjon!
- 65 15. Tinéktek is, most egybegyűlt úri vendégek,
Azt kívánom, szívből mondom, hogy élhessetek,
Völegényt segítsétek,
Majd vígabbak lehettek,
70 Nékem pedig fáradságért innom töltsetek!

⁵⁶ Felsége [értelem]

92.

I.

1. Mi legyen a házasság,
Evilági párosság?
Noha nem próbáltuk,
Még eddig megálltuk,
5 De úgy halljuk, hogy bajos,
Szegény legénynek jajos.
2. Ezt mindenek megvallják,
Valakik tapasztalják:
Addig él kedvére,
10 A legény kényére,
Míg meg nem házasodik,
Öszve nem párasodik.
3. De ha egyszer mással hál,
Baja nő, mint a fűszál.
15 Gondja szaparadik,
Pénze takarodik,
Laposul az erszénye,
Fogyatkozik reménye.
4. Házát miként tarhassa,
20 Társa kedvét láthassa,
Mind azon törődik,
Esze tekeredik,
Még álma is abból áll,
Bár feleségével hál.

¹⁹ tarhassa [sh.]

²⁴ Feleséggel hal [szótagszám, értelem]

- 25 5. E' bizony nem *is* csuda,
Mert amit *még* nem tuda,
Az asszony tudtára,
Esze bunkójára
Adja az ő férjének,
30 Így nő baja szívének.
6. Gazdasszonynak kell tûzház,
Ha nincs: tudd meg, hogy megráz.
Ütéssel ha teli,
Már kedvét nem leli,
35 Panasszal lát dolgához,
Haraggal szól urához.
7. Asztal, ágy, szék, *pad*, fogas,
Melyre tálat támagass,
Házad ékesítse,
40 A kancsó kerítse:
Mert ha különben lészen,
Asszony kedvet nem vészen.
8. Tükör házban ha nincsen,
Melybe beletekints^{en},
45 Már morog magába',
Dúl-fúl haragjába',
Mert fél, hogy éri szégyen,
Ha haja félremégyen.
9. Pomádét ha nem vészesz,
50 Így is bectelen lészesz,
Fátyoly, főkötő kell,
Mert fején nem emel,
Cipő lészen karmazsin,
Mert néki nem kell más szín.

25 nem tsuda [szótagszám]

26 a' mit nem [szótagszám]

3¹ Gazda-Asszonynak [szótagszám]

33 üressel [értelem]

37 szék, fogas [szótagszám]

46 tekints [szótagszám, rím]

- 55 10. Függjön az ágyon firhang,
Abban légyen úri rang,
Fekete boríték,
Előtte egy kis szék,
Másként belé nem fekszik –
60 Meglásd, hogy így cselekszik.
11. Házad előtt ha tót jár,
Már *ő hajt*, mint a tatár:
Csipkét, mást egyebet,
Tudj' ördög, mi ebet,
65 Parancsolja, hogy *vegyél*,
Másként veled felcserél.
12. Ülőrokka unalmas,
Az ujjának ártalmas.
Pergőt hát kell vened,
70 Kedvét így kell tenned,
Hogyha helybe nem találsz,
Biz' a vásárra sétálsz.
13. Kesztyû, pintli, főkötõ,
Tarka szoknya, gombostõ,
75 Arra sok pántlika,
Mely merõ muzsika,
Kell biz' a feleségnek,
Ez oka szegénységnek.
14. De ki gyõzné számlálni,
80 Eszével feltalálni,
Az asszony szükségét,
Eb a legénységét!
Ne is próbáld, mert felsülsz –
Jobb bizony, hogy mellé ülsz.
- 85 15. Jaj, hát még a konyhára
Több kell, mint a szobára,
Mert ha nincs, majd lesz per,
Nem kettõ, de ezer,
Ha minden szerszámod nincs,
90 Bár szemébe se tekints!

⁶² óhajt [értelem]

⁶⁵ reggel [értelem]

16. A konyha légyen derék,
Melyben férjen tál s fazék,
A rántást s a főzést,
Mosogatást, sütést,
95 Hol kedvére tehesse,
Ételét készíthesse.
17. Tűzhelyen ha nincs katlan,
Az asszony irgalmatlan,
Azon ha nincsen üst,
100 Kedve múlik, mint füst,
Ha nincs láncon a bogrács,
Mindjárt azt mondja: „Nix tajcs!”
18. Begréknek, fazékaknak,
Tányéroknek s tálaknak
105 Hely légyen igen jó,
Tűzhelyen vasfogó,
Pecsenyesütő, vasláb,
Sótartó is legalább.
19. Lapát, dézsa, meszelő,
110 Sajtár, túróreszelő,
Serpenyő, vasrostély,
Köcsög, melybe áll tej,
Gyúróedény *tészta*nak
Szükséges a gazdának.
- 115 20. Tekenyő, szita, rosta,
Dagasztóláb, borosta,
Sűrű is szükséges,
Légyen elégséges,
120 Hordó, veder a kútra,
Tyűkborító a sutra.

⁹² Mellyen térjen [értelem]

¹¹¹ vas-rostély [értelem, vö. X.]

¹¹³ gyúró edény szükséges [vö. X.]

21. Kicsin kalán, nagy kalán
Álljon a konyha falán!
Bors, sáfrán, szegfű, só,
Gyömbér is ha van, jó,
125 Malozsa és mandola –
Ni, asszony mit gondola!
22. Tájnek-vajnak hely legyen,
Mert megtudd, hogy ér szégyen,
Pulyka, tyúk, kácsa, lúd
130 Ha nincs, főzni sem tud.
Nyúlspékélőd ha nincs, végy,
Máskülönben boltba mégy.
23. Pemét, pizskafa, orsó,
Szévonó, túri korsó
135 Soha nincsen elég,
Török, pusztul mindég.
A gazdát így fogyasztja
Az asszony gondolatja.
24. Hát még bölcsöt hol veszel?
140 Pedig csak arra esel:
Addig ürög-forog,
Hol örül, hol morog,
Míg rengőpad nem léssen,
Arra egy bölcső készen.

IX.

- I. Mi legyen a házosság,
Evilági párosság?
Valakik azt vizsgálták,
Avagy pedig próbálták,
5 Mind azt mondják, hogy bajos,
Szegén legénnek jajos.

¹³¹ Nyúl-spekélőd [értelem]

2. Csak addig él kedvére
A legén ő kényére,
Míg meg nem házosodik,
10 És meg nem párosodik;
De ha egyszer mással hál,
Baja nyöl, mint *a* fűszál.
3. E' bizon nem is csuda,
Mert amit még nem tuda,
15 Majd-majd adja tudtára,
Eszének bunkójára
Asszon az ő férjének,
Így nő baja szívének.
4. Gazdaszonnak köll ház, tűz,
20 Ha nincs, néki a' rossz bűz.
Szobádban és konyhádban,
Pincédben, kamarádban
Légyen ám elégséges,
Valami csak szükséges!
- 25 5. A szobádban asztalod,
Légyen szép meszelt falod,
Szép nyoszola, pohárszék,
Láda, pad, renddel karszék,
Kés, kalányok tucattal,
30 Teli öveg ecettel.
6. Faladon légyen fogas,
Arra tálót támogass,
Sereggel az tányérod,
Ha hét is sok tallérod,
35 Megkívánja, hogy légyen,
Másként ér majd nagy szégyen.
7. Pörgő rokka, mángolló,
Kefe, ruhasikáló,
Nagy tükör, melyben nézze,
40 Magát szépen intézze,
Kisebb-nagyobb matolla,
Pántlikás iskátula.

¹² mint fű [szótagszám]

8. Jaj, hát még a konyhára
Több köll, mint a szobára!
45 Kis-nagy sajtár, tekenyő,
Cserépedén, serpenyő,
Kicsin kalán, nagy kalán
Álljon a konyha táján!
9. A sok fazék, a sok tál,
50 Elhidd, ugyan megrostál.
Köll vödör és fél fütü [?],
Hát még a kásahûtü,
Sodródeszka, reszelő,
Dagasztószék, meszelő.
10. Lábos edén, lábotlan,
55 Likas kalán, likatlan,
Téjszûrû, fejökanna
Hogy légyen, megkívánja,
Mozsár, sôtartó, rosta,
60 Szekrén, szita, borosta.
11. Ha nincs sütôlapátod,
Megharagszik, meglátod.
Hogyha nincsen még katlan,
65 Meglásd, lesz irgalmatlan.
Köll szénvonyó és pemét,
Ezt sem termi a szemét.
12. Tepszi, rostél, szapuló,
70 Moslékos, tökgyaluló,
Kis szakasztó, nagy véka,
Tányértartó fatéka,
Vasfazék, nyárs, melence,
Csontot vágni szekerce.

⁵⁹ soö [értelem]

⁶¹ Lapátad [rím]

13. Hát még majd a ruhára,
Mit költesz a cifrára!
75 Köll papucs és cipellő,
Ha az csizma nem kellő,
Szoknya, kötén, keszkenő,
Itt lesz ám a bekkenő!
14. Házod előtt ha tót jár,
80 Már úgy hajt, mint *a* tatár:
Végy csipkét, más egyebet,
Tudja ménkű, mi ebet.
Lakat, olló köllenék,
Köménmag, vánkosfenék.
- 85 15. Hát még bölcsőt hol veszöl?
Pedig csak arra eszöl:
Mindaddig ireg-forog,
Hol nevet, hol már morog,
Még egy rengő nem léssen,
90 Vagy pedig bölcső készen.

XIII.

A házოსulandókhoz

1. Mi legyen a házasság,
Evilági párosság?
Akik csak próbálták,
Vagy eddig vizsgálták,
5 Csak azt mondják, hogy bajos,
Szegény legénynek jajos.
2. Ez ugyan nem is csuda,
Mert amit még nem tuda,
Majd adja tudtára,
10 Esze bunkójára
Asszony az ő férjének,
Így nő baja szívének.

80 mint Tatár [szótagszám]

87 mint [értelem]

3. Gazdasszonynak kell ház-tűz,
Ha nincs, a' néki nagy búz:
15 Szobádban, konyhádban,
Pincéd- s kamarádban
Légyen ám elégséges,
Valami csak szükséges.
4. Mert hogyha lát szükséget,
20 Nem üthet vendégséget:
Már akkor nincs kedve,
Mormol, mint a medve,
Mireg-morog urára,
Mondja: „Hozta csudára!”
5. Szobádba szép asztalt végy,
25 Falra cifra tükröt tégy,
Nyoszolya, pohárszék,
Kell láda és karszék,
Tele üveg ecettel,
30 Rózsavíz-, más kenettel.
6. Hát így hogy kedvet tehess,
Te mindent venni siess,
Kell rokka, motolla,
Borsos iskátola,
35 Kell sótartó, mángolló,
Kefe, ruhasikáló.
7. Háza előtt ha tót jár,
Már úgy hajt, mint a tatár:
40 Végy csipkét s egyebet,
S tudja kő, mi ebet.
Lakat, olló kellenek,
Győszû, tő s más ilyenek.
8. El kell menned vásárra,
Költened a ruhára,
45 Kell kapca, cipellő,
Ma papucs nem kellő,
Módi karton-keszkenő –
Itt lesz ám a bökkenő!

- 50 9. Néha búbját neveli,
Dróttal feljebb emeli.
Bíbort és pántlikát,
Csipkét, szép fodrocskát
Vészen minden vásáron,
Adják akármely áron.
- 55 10. Jaj, hát még a konyhára
Több kell, mint a szobára!
Kell sajtár, tekenyő,
Cserép s vasserpenyő,
Kicsiny kalán, nagy kalán
60 Álljon a konyha falán!
- 65 11. A sok fazék, a sok tál,
Elhidd, hogy a' megrostál.
Nyárs, rostély, szapuló,
Hát még tökgyaluló,
Szérvonó, lapát, pemét?
Ezt sem termi a szemét.
- 70 12. Lábas edény, lábatlan,
Likas kalán, likatlan,
Szita, rosta, mozsár,
Kell szakasztó kosár,
Sodródeszka, reszelő,
Dagasztószék, meszelő.
- 75 13. Ez is eddig elég jaj,
De van hátra még egy baj.
Mondani átollom,
De el nem titkolom:
Még arra is kell menned,
Hogy bölcsőt is kell vened.

⁶⁵ pemet [rím]

⁶⁶ szemet [értelem, rím]

93.

1. Dolgát az szent házasságnak,
 A törvényes párosságnak
 Noha tudjuk kevésbé,
 Mindazáltal úgy ítéljük,
 5 Mások is hiszik,jük
 Hogy sok tézsi tévessé.
2. Mert aki megházasodik,
 Mindjárt azon aggódik,
 Házát miként tarthassa,
 10 Amit eddig csak kényére
 Költött maga személyére,
 Sokfelé hogy osztthassa.
3. De kedvét az ház sem leli,
 Ha csak üressel van teli,
 15 Lát panasszal dolgához.
 A gazdasszonynak tűzház kell,
 Amelyet ha készen nem lel,
 Nincs kedve a gazdához.
4. Szobát asztal ékesítse,
 20 Ágy, szék, pad, fogas kerítse,
 Melyen álljon kancsó, tál.
 Sőt szükség: tükör is légyen,
 Másképpen érheti szégyen,
 Ha fátyola féreáll.
- 25 5. Az ülőrokka unalmas,
 Az ujjaknak is ártalmas,
 Pergő rokkát kell venni!
 Ha nincs, be áruljon,
 Gazda vásárra lóduljon,
 30 Mégis szerit kell tenni!

⁵ [pacás, olvashatatlan szó]

²⁸ [pacás, olvashatatlan szó]

8. De ki győzné elszámlálni,
Söt elmével feltalálni,
Ami kell a konyhára.
De senki ne iszonyodjon,
35 És feletébb ne aggódjon
Ezen sok galibával!
7. Hát még mennyi dolog vagyon,
Melynek megszerzése nagyon
Szükséges a konyhára!
40 Ki nem akar pert hallgatni,
De békességbe maradni,
Tűzhelyet jót kerítsen!
8. Hogy a rántás, főzés, sütés,
Emellett kemencefűtés
45 Akadályt ne találjon.
9. Hely legyen a fazikaknak,
Tányéroknak és tálaknak,
Hogy gyakran ne törjenek,
Másképpen a szatócs tótok,
50 A füstös fazakasboltok
Mindenből kiforgatnak.
10. Ha nincsen üst a katlanon,
Serpenyő, lábas a falon,
Gyúróedény tésztának,
55 Vaslapát, dézsa, tekenő,
Sajtár és túróreszelő:
Mondnak szegény gazdának.
11. Rosta, szita tekenővel,
Dagasztóláb a szütővel
60 Mind egyaránt szükséges.
Köcsög, pemét, túri korsó,
Szérvonó, piszkafa, orsó
Soha nincs elégséges.

⁴⁹ satóts [értelem]

^{50–51} [pacás, olvashatatlan szavak]

⁶⁰ mint [értelem]

- 65 12. Aki azért feleséget,
Akar venni segítséget,
Ezt jól meghányja-vesse!
Mert a búcsút pénzzel jární
Kell, és nem lehet azt várni,
Hogy tökmagon vehesse!
- 70 13. Mivel a feleség, ha jó,
Olyan, mint a kincses hajó,
Isten mondja szavával.
14. Hisszük, hogy ily kedvesére
Talált örömére
75 M..... völegényünk
Nem lesz vígságának tora,
Melyet hozott ez az óra:
Vagyon teljes reményünk.
- 80 15. Azért, keresztény párosok,
Kívánjuk: drágák, árosok
Az Istennél légyetek!
Az ő nagy dicsőségére
És mindeneknek kedvére
Szerencsésen éljetek!
- 85 16. Áldjon meg csendes étellel,
Szíveteket szeretettel
Egybekösse, szorítsa!
Magzatitok ékessége,
Mint zöld olajfák szépsége
90 Életetek újítsa!
17. Végre, kik itt leültetek,
Hogy itten légyen részetek
A vígan lakozásba',
Maradjon drága híretek,
95 Életetek és nevetek
Mindörökké áldásba'!

⁷⁴ [pacás, olvashatatlan szó]

⁷⁵ [pacás, olvashatatlan szó]

⁷⁷ az [értelem]

94.

1. Kerek az ég alja,
Violával rakva,
Rózsafürt karimája,
Napfény ragyog rája.
- 5 2. Ha mezőben a fű mind kalamus volna,
A tengeren a hab ha mind ténta volna,
3. Az égen a csillag ha mind gyertya volna,
Szeretőmnek nevét felírhattam volna.
- 10 4. Azt hallottam, pajtás, hogy megházasodtál.
Segéljen az Isten, ha jóra találtál!
5. Jól meggondold, pajtás, elejét-utolját,
Hogy kivel kötteted bé két szemed világát!
6. Mert nem kölcsönkenyér, hogy visszaadhatnád,
Nem is széna, szalma, hogy megrázinthatnád.
- 15 7. Nem is tinóféle, hogy vásárra hajthatnád,
Nem is tollas vánkös, hogy megfordíthatnád.
8. Egyél, igyál, légy víg, nem lesz ez mindég így!
Mert aki megszorít, meg is vigasztal még.

95.

- Eljött az az idő, hogy megházasodjam,
De mitévő legyek, hogy azt jól tanáljam?
Ha nálomnál gyengébb, majd csúfol atyjának,
S a fiatal fickók házomnál járkálnak.
- 5 Ha elértet veszek, a rossz nyelv azt mondja:
„Anyád lehetne ez, te világ bolondja!”
Özvegyasszonyt kérnék, de a' csak szomorú,
Annak minden szava jaj, égiháború.
Kaphatnék valami rútot, tehetős ráncot,
10 De ki viselhetne ily unalmas láncot?

94.: ¹ Kerék [értelem]

¹² [szótagszámtöbblet]

A pénzes jó volna, ha soká nem élne,
 De hosszas éltétől az ördög is félne.
 Vehetnék gazdagot, ki hozna eleget,
 De kevély kontyától féltem a süveget.
 15 Szegény leányt úton-útfélen találnék,
 Egy koldusból kettőt de miért csinálnék?
 A jó szaparítót sem hozom házamhoz,
 Mert sok gyermekeket köt majd a nyakamhoz.
 Tanáltatnék, tudom, ha kéne magtalan,
 20 Úgy, de gyümölcs nélkül a fa haszontalan.
 Furcsa legény vagyok, kaphatnék sok szépet,
 De sok nyalánk madár szereti a lépet.
 Rútat holtig való csömörnek mért vészek?
 Jaj, nem kell feleség, ifjú legény lészek.

96.

I.

Cantio elegans

- I. A leány addig virágszál,
 Míg másodmagával nem hál,
 Becsülik, járnak utána,
 Míg neve Anna s Zsuzsánna.
 5 De ha *egyszer* jegyet vált,
 Vagy már legénnyel is hált,
 Sok baja van, jajt kiált,
 Már kóróvá vált.
2. A szép leány ábrázatja
 10 Sok legény szívét meghatja,
 Ki-ki magáról tudhatja,
 Ha nem hiszi, próbálhatja.
 Addig *ugyan* gyöngyvirág,
 Élte csupa uraság,
 15 De ha fejére konty hág,
 Akár megaszott ág.

5 ha jegyet [értelem, szótagszám, vö. IV]

13 Addig gyöngy [értelem, szótagszám, vö. IV]

16 [szótagszámtöbblet]

3. Azért kíván férjhez menni,
Tüze ellen mérget venni,
Hogy betöltse kívánságát,
20 Így hagyja el leányságát.
Nem sokáig van kontya,
Már sikolt a porontya,
Akkor bámul el magán,
Nyomorúságán.
- 25 4. De még egy baj szorongatja,
Hogy Cupido háborgatja,
Már itt nem tudja, mit tégyen,
Azért, hogy ne érje szégyen.
Férjhez menne, de nem is,
30 Lány is lenne, asszony is,
Néha vigad, néha sír,
Nincs szívének ír.
5. Ha orcája mutat szépet,
Szíve rejt el titkon képet,
35 *Ha nincs, akit, is bánja, kit,*
Mert szerencsét rosszat reményl,
Mégis ugyan szeretné,
Ha jó legény kéretné,
Magát ahhoz tehetné,
40 Úgy illethetné.
6. Némely leány cifra tőke,
Mint a barna, jobb a szőke,
Így hiszi ezt, aki írta,
Mert még a *barnát* nem bírta.
45 Ezt is ugyan szereti,
Kivált, ha van keleti,
Mert ebben is forr a vér,
Pulsusa jól vér.

35 [romlott sor]

41 tofra [értelem]

44 a <szőkét> barnát

- 50 7. Ha mely leányt szép színben látsz,
Erre nem tudom, miért vágysz.
Szép színben van, mert biztatták,
Kívánságát kipótolták.
Ez is mi, ládd, kikapó,
Ahol látják, csak ott jó,
55 Nem hervad ő, nem is fél,
Mert kéretőt vél.
- 60 8. A has éhes legyen azért,
Akármint kiből vesznek vért,
Mindenik rosszra hajlandó,
Nem is lesz soha állandó.
A vére még vett nem jó,
.....
Ha szelíd, jámbor, nem szép,
Csak faragott kép.

III.

1. Bezzeg a pártám megégett,
Neki ugyan nyaka szegett.
A kony alá fejem jő,
Megkérni vajon ki jő?
- 5 2. Hív férfira már találtam,
Hadnagynénak már béálltam,
Mert, tudjátok, leányok,
Hogy viszket a prattátok.
- 10 3. Ha gonddal rakva vagyon is,
Ha sok ezer a baja is,
De van abba vigasztaló,
Aki nem hiszi, csupa ló.
- 15 4. Kettőre száll már a teher,
Mind egymás mellet úgy hever,
Úgy küszködik a bajjal,
Sokféle kínos jajjal.

55 Nem hervad nem fél [szótagszám]

62 [hiányzó sor]

3, 23, 31, 45 kóny [értelem]

- 20 5. A leány addig virágszál,
Míg másodmagával nem hál,
Addig járnak őutána,
Míg neve Kata, Zsuzsánna.
6. De már eddig jegyet is vált,
Élete egész uraság,
De hogyha fejére konty hág,
Már ő akkor meghervadt ág.
- 25 7. A szép leány ábrázatja
Sok legény szívét meghatja,
Ki-ki magáról tudhatja,
Aki nem hiszi, próbálja.
- 30 8. Addig a leány gyöngyvirág,
Élete egész uraság,
De hogyha fejére konty hág,
Már ő akkor meghervadt ág.
- 35 9. A leálynak nincs szüksége,
Csak ez egy keserűsége,
Hogy nem tudja, kihez menjen,
Kést *kinek búsához* fenjen.
- 40 10. Férjhez mennék én, de nem is,
Leány lennék és asszony is,
De jó volna a legény is,
Néha vigadnék ám én is.
11. Ezér' nem kár férjhez mennem,
Tüze ellen mérget vennem,
Hogy bétöltse kívánságát,
Jaj, hagyjad *ő* leányságát!

¹⁸ hal [értelem]

²³ kóny [értelem]

³¹ kóny [értelem]

³⁴ keserűsége [értelem]

³⁶ ki húsa hól [értelem]

⁴⁴ hagyjad Leányságát [szótagszám]

- 45 I2. Nem is régen van még kontyom,
Máris sikolt a porontyom,
Akkor bámul el ám magán,
Nyomorúságán és kínján.
- 50 I3. Töletek már búcsút vészek,
Hajadon leányok készek,
Ily szerencse várásokat,
Üsse mind a két markokat!

IV.

A leányok éneke

- I. A leány addig virágszál,
Még másodmagával nem hál,
Becsülik, járnak utána,
Még neve Örzse, Zsuzsánna.
5 De ha egyszer jegyet vált,
Vagy már legénnyel is *bált*,
Sok baja van, jajt kiált,
Már kóróvá vált.
- 10 2. A leálynak nincs szüksége,
Csak az egy keserûsége,
De nem tudja, kihez menjen,
Kést ki konyhájához fenjen,
Jár-kél, mégyen szabadon,
15 Jány, asszony e világon,
Nem mondják, hogy hová mégy,
Itt vagy amott légy.
- 20 3. A szép leány ábrázatja
Sok legény szívét meghatja,
Ki-ki magáról tudhatja,
Ha nem hiszi, próbálhatja.
Addig ugyan gyöngyvirág,
Élte csupán uraság,
De ha fejére konty hág,
Már megaszott *ág*.

⁶ vált [értelem]

²⁴ meg-aszott. [értelem, rím]

- 25 4. Mégis kíván férjhez menni,
Tüze ellen mérget venni,
Hogy bétöltse kívánságát,
Úgy hagyja el leányságát.
Nem sokáig van kontya,
30 Már sikolt a porontya,
Akkor bámul el magán,
Nyomorúságán.
5. Némely leány cifra tőke,
Szebb a barna mint a szőke,
35 Úgy hiszi ezt, aki írta,
Mint aki a szökét bírta.
Jól van néki mindene,
Be van kötve a feje,
Tejesedik a mellye,
40 Csurrog a teje.
6. Huszonhárom esztendeje,
Hogy pártás fejem teteje.
Ne csudáld ezt, hogy megmondtam,
A pártámból kiszorultam.
45 Bár valaki elvenne,
Kontyot fejemre tenne,
Illene már a konty is,
Ha nem igen is.
7. De ha szinte nem illenék,
50 Mégis egy napot sem várnék,
Mert huszonhárom esztendő,
Ugye, bizony nem kis idő?
Majd' egy ember élete,
Kettőé is lehetne.
55 Itthon vagyok én mégis,
Héj, keserves is.
8. Azt a szokást de utálom,
Ha a leányt kérni látom!
Szegény leányt senki sem kér,
60 Kínálkozni pedig nem mér.
Nagyon vissza vagyok ez,
Bizony rossz szokás ám ez!
Jobb nekünk, leányoknak,
Kérjünk magunknak.

- 65 9. Ha leány kérné a legényt,
Nem sütném itthon a lepényt,
Százat is kérettem volna,
Ha egy nem, más elvett volna.
Már most ugyan dúdolnék,
70 Sok vénleányt csúfolnék,
De most engem csúfolnak,
Vénnek mondanak.

97.

1. Tiszteletes, nemes lakadalmi sereg!
Meg ne fojtson senkit köztetek a méreg,
A pincét, kamarát ne *pusztítsa fereg*,
Előre kívánja a diáki sereg.
- 5 2. Jár, fut a madarász a küs madárkáért,
Röpül a göl*ice* elveszett párjáért,
Hevül a katona vére adásáért,
A szúrást szenved*i* más is a rózsáért.
- 10 3. A leány a pártát mihelyen elveti,
Tormával a lencsét mindjárt megeteti,
Azután a nyergét urára teheti,
Osztán a jó gazdát pokolig veszít*i*.
- 15 4. Fortélyos az asszony, azt meg kell vallani,
Gonoszabb ördögnél, azt szokták mondani,
Cseregni, pattogni, kész mindent rantani,
Ha kezd a gazdája ellen*e* szólani.
- 20 5. Az asszony miatt van háznak füstelgése,
Az szegény gazdának keserves *nyögése*,
Sok jó embert megront *nyelvének zengése*,
Igen csudálatos istenteremtése.

³ nepusztitassa a fereg [értelem, szótagszám]

⁶ agoletzi elveszt [értelem, szótagszám]

⁸ rosasért [értelem]; szenved*i* [értelem]

¹¹ uralrateheti [értelem]

¹⁶ ellen*i* [értelem]

^{18–19} [hiányzó sorvégek]

6. Rövideden mondom: olyan, mint a medve,
Mint a dongó, dunnog, soha nincs jókedve,
Éppen olyan – hogy már kimondjam kérkedve –,
Mint a csíki tubák, mikor le van szedve.
- 25 7. De mast köntöst szabok már az asszonyokra,
Így két pár verseket készítek számokra.
*Megs*alt, ha találok valahol a jóra,
És egy arany láncot gondolak nyakokba.
- 30 8. *A* gazda magának irgalmas bírāja,
Ha lehet, nem mondja, mi az ő hibája,
A gazdaasszonynak *nincs egy jó órája*,
Mégis reátámad az ura rossz szája.
- 35 9. Ékísíti házát az szép jó feleség,
Csak reá nízni is merő gyönyörűség,
Bőség, jó nyereség hasznos a feleség
.....

98.

I.

Lakadalmi

1. Szép a leány ideig,
Tizennyolc esztendeig,
Ha idejét múlatja,
Lesz legények bolondja.
- 5 2. Szép a legény ideig,
Huszonöt esztendeig,
Ha idejét múlatja,
Lesz leányok bolondja.

²¹ amedvi [értelem]

²² jokedvi [rím]

²⁴ szedvi [értelem]

²⁵ [nem látható sorvég]

²⁷ [szakadt lapszél]

²⁹ [bizonytalan olvasat]

³¹ nint egy jóraja [értelem, szótagszám]

³² Reatamnad [értelem]

³⁴ mirő [értelem]

- 10 3. Okoson hát gondolta,
S a vőlegény fontolta,
Hogy mátkáját elvette,
Kinek képét szerette.
- 15 4. Nyertesén is ám ő járt,
Mivel talált kedves párt,
Már nem lészen címere
A leányok bolondja.
5. Menyasszony is jól tette,
Hogy vőlegényt szerette,
Hogy időt nem múlatta,
És szívét ideadta.
- 20 6. Szép leány volt eddig is,
Mindez ideig²⁰/*en* is,
Míg fején volt a párta,
Táncot ezzel eljárta.
- 25 7. De most lészen százszor szebb,
Szökéllőbb, még kedvesebb,
Mihelyt konty ér *fejére*,
Tésznek gyolcsot *mellyére*.
- 30 8. *Forgódj* hát, minden legény,
Hogy hamar légy vőlegény!
Nehogy üdöt mülassad,
S légy leányok bolondja!
- 35 9. Sok leány is hogy *kapjon*
Párta helyett a kontyon,
Hogy lehessen menyasszony,
Urával friss gazdasszony.

²⁰ Szívének [szótagszám]

²¹ idejig [szótagszám]

²⁷ a fejére [szótagszám]

²⁸ a mellyére [szótagszám]

²⁹ Forgódjál hát [szótagszám]

³¹ az üdöt [szótagszám]

³³ Legény [értelem]; kapjan [rím]

³⁶ Az Urával [szótagszám]

10. Már a násznagy is kapjon
Borral teli poháron,
Mindeneken megálljon,
Hogy kedvünk talpán álljon!

99.

Lakadalmi

NOTA: *Vénus aranyalmát*

1. Ha kívánsz unalmat,
Csinálj lakadalmat!
Magad házasságra,
Adjad vett rabságra,
5 Mert lám, a házasság
(Valóban igazság)
Nem egyéb kész rabságnál,
Elvesztett szabadságnál,
Hát még mézzel kent méreg,
10 Hol lappang sok féreg,
Ily munka unalmas,
Jobb hely a tilalmas.
2. A házasság s víg tánc
Bút szerző aranylánc,
15 A párta s főkötő
Különböz e kettő,
Mint palást a párta,
Míg addig nem árta,
De ha egyszer asszonyka
20 Lehet a menyasszonyka,
Párta alól áspis kél,
Ily vendég helyet lél,
Ily lánc a feleség,
Csak ritkán nyereség.

37 kapjan [rím]

- 25 3. A feleség bilincs,
Ujjad maró kilincs.
Inkább a világra
Mennék bujdosásra,
Mintsem feleséget,
30 Vennék ellenséget,
Mert látjuk: ha feje fáj,
Míg elmúlik, ott strázsál!
Így ha lehetsz kedvében,
Kétszín szerelmében,
35 Mely is nem állandó,
Mint szín, változandó.
3. Nincs kéz, gonoszszágot,
Asszony-ravaszságot
Rendre leírhatná.
40 Én is csak kedvezek,
Többet nem nevezek.
Néha asszonyi köröm
Falát lehúzza bőröm,
Melytől pedig úgy félek,
45 Hogy inkább, míg élek,
Fogadom s voxalok:
Asszonyról nem szólok.

I00.

Aki gyors és serény asszonyt lelhet,
Buzgó szívet Istenhez emelhet.
Mert ez oly drága és szükséges kincs,
Melynél szebb és drágább jó sohol sincs.
5 Kincsért, gyöngyért akármerre mennél,
Haszontalan fáradságot tennél,
Mert ezek téged csak gyötrenének,
Meznél többen, szebben fénylenének.
De a serény asszony mindezeket
10 Feljülmúlja, viszi szépségeket,
Mert ő férjének egy bizodalma,
Benne van szívének nyugodalma,
Ami bízatik az ő kezére,
Takargatja nagyobb szükségére.

⁸ mejnél [értelem]

II. B) Házasesénekek, házasságdicsérők és köszöntők

IOI.

I.

1. Szép egyességnek most derült fel napja,
Melyen szívünköt
És mű lelkünköt
Az víg örömmnek
5 Nagy árja elkapja.

2. Most költ fel Hymen kedves társával,
Fáklyát most gyújtott,
Pendítött lantot,
10 Jártat friss táncot
Ékes leányával.

3. Most nyert szép társat Paris az almával,
Kit adott Venus,
Hogy ne legyen bús,
15 Mert szüve lágú hús,
Vigad mátkájával.

4. Most vett Teseus Tróján győzedelmet,
Immár Helena,
Nem mint Leona,
20 Sőt mint báránka,
Hajtott néki *térdet*.

⁶ társával [szótagszám]

⁹ Jartam [értelem, vö. IV]

¹⁰ Leanyával [értelem]

¹⁸ Leena [értelem]

²⁰ elmet [értelem]

5. Mert két egyes szû *ölnek* egy szekérben,
Két ellenkező
Lett egyetértő,
Egymást *nem* sértő –
25 Nyugosznak egy szûben.
6. Vendéget gyűjtött, meleg tüzet tött,
Öszvebékélett
Szépség, egység,
Kettőt megfizöt,
30 Vagyon mast békesség.
7. Pendítsd az lantot, most idegyűlt vendég,
Mert az völegény
Bútól, nám, szegény,
Mert lett az remény,
35 Jókedvében most *ég*.
8. Vonjad, hegedűs, az menyasszony táncát,
Mert az menyasszony,
Mint piros bársony,
Lánggal *ég* nagyon,
40 Elvötte bús táncát.
9. Mü is örüljünk ez szép egységnek,
Éneket mondjunk,
Kettőt itt áldjunk,
Sok jót kívánjunk,
45 Egyenlőt kedveljünk.
10. Völegény uram, élj vígan sokáig,
Jegyzett társaddal,
Szép Helenáddal
Mondjunk egy szájjal:
50 Éljetek sokáig!

21 *ölnek* [értelem]

24 Egymast azt *nem* [szótagszám]

26 [szótagszámhiány]

35 egy [rím, értelem]

38 piros bársony [szótagszám]

47 Idezet [értelem, szótagszám]

11. Násznagy uram is sok napokat éljen,
Kedves társával,
Nyűszolyójával,
Egész házával
55 Vígan sokat éljen!
12. Éljen itt minden *mas* holnap kedvére,
Sőt ezután is
Sok napot, jót is,
Többször is,ilyent is
60 Érhessön szüvére!

102.

I.

1. Csak a frisset, jó Juno nénénk,
Itthon van már a papnénk.
Ha eddig nem volt is a miénk,
De már a mi menyecskénk.
5 Uncia,
Lucina,
Oldd az övet, Czintzia!
2. Mit szuszogsz, te bamba kis Iris?
Itthon Erzsók vagy Máris,
10 Konty kell ennek, nem pedig gláris,
Alig várhatja máris.
Fejkötőt,
Gombostöt,
Hozd hamar mind a kettőt!

⁵³ Nyűszolyojával [értelem]

⁵⁶ Mas [értelem]

⁷ öld [értelem]

- 15 3. Vedd le fejeéről koszoróját,
Borkának add pártáját,
Az hajtőjét, egyéb jószágát,
Készítsd a jegyruháját!
Fátyolát,
20 Az kontyát,
Konkorítsd fel az *haját!*
4. Legyenek örvendetes napok,
Itthon vagynak a papok,
Le van téve tisztos kalapok.
25 Ha egy cimbalmot kapok,
Apollót,
Táncolót,
Majd hívok muzsikálót.
5. Ne siess, hűséges szolgálóm!
30 Nem kell itten cimbalom,
Nincs itt helye a vigasságnak,
Mert e' pap-lakadalom.
Nem vígan,
Csak hígan
35 Töltöm *itt el* hajnalom.
6. Legyen az Úr páros éltetek
Mindenkori vezére,
Homályát napotok fényének
Úzze igen messzire!
40 Dolgotok
S gondotok
Az Úr vegye kezére!

²¹ haja..... [festékfolt alatt]

³⁵ ítél [értelem]

⁴⁰ Dolgotok [rím]

II.

- I. Legyenek örvendetes napok,
Egybegyűltek a papok,
Le van téve tisztes kalapok.
Ha egy cimbalmot kapok,
5 Nagy papot
Vagy hatot
Majd jól megtáncoltatok.
2. Be vígan élnek a kántorok,
Nem úgy, mint a rectorok,
10 Kiváltképpen, ha vagon borok,
Nem szárad meg a torok.
Kántorok,
Táborok
Azért olyan bátorok.
- 15 3.
.....
A szántók követik dolgokat,
Dúdolják nótájokat,
Az ekén,
20 Isztekén
Török durva markokat.
4. A marhák rétekre oszolnak,
A fűvön haracsolnak,
Méhek seregenként omolnak,
25 A darázsok mormolnak.
Kerteken,
Berkeken
A dongók dorombolnak.

15–16 [hiányzó sorok]

IV.

1. Legyenek örvedetes napok,
Együtt vagynak a papok,
Fel van téve tisztes kalapok.
Ha egy cimbalmost kapok,
5 Apollót,
Táncoló⁶
Majd hívok, s muzsikálok.
2. Csak siess, húséges lokájom,
Mert kell itten cimbalom:
10 Nem hígan,
De vígan
Töltöm itt el hajnalom.
3. De *eddig* mind csak tréfálának,
15 *Miolta* megállának,
Néminemű davorit mondának,
Szkalait kántálának,
Már jóra-
Valóra,
Fordul nótánk ily szóra.
- 20 4. Légyen az Úr életeteknek
Mindenkori reménye,
Homályát napotok fényinek
Úzze igen messzire,
Dolgotok,
25 Gondotok
Vége az Úr kezére!

⁶ tántzolok [értelem, rím]

¹³ még eddig [szótagszám]

¹⁴ Amiolta [szótagszám]

¹⁵ [szótagszámtöbbletes sor]

¹⁶ [bizonytalan olvasat]

IX.

Pro conclusione

[AD NOTAM:] *Legyenek öröndetes napok*

- I. Verd le fejeröl koszorúját,
Add Sárának pártáját,
A hajtőjét s egyéb jószágát,
Készétsd a jegyruháját!
5 Fátyolát,
A kontyát,
Kunkorítsd fel a haját!
2. Legyen az Úr páros éltetek
Mindenkori vezére,
10 Homályát napotok fényének
Úzze igen messzire,
Gondotok,
Dolgotok
Az Úr vegye kezére!

XI.

- I. Légyenek öröndetes napok,
Öszvegyűltek a papok,
Fel van téve tisztes kalapjok,
Ha egy cimbalmost kapok,
5 Majd papot,
Vagy hatot
Majd jól megtáncoltatok.
2. Itt van Klári, Julis, Máris is,
Konty kell néki, nem *kláris*,
10
Alig várhatja már is,
Főkötőt,
Gombostöt
Hozz hamar mind a kettöt!

¹ Légyen [szótagszám]

⁹ fjjd [?] Klaris [szótagszám, értelem]

¹⁰ [hiányzó sor]

15 Fátyolát,
A kontyát,
Domborítsd fel a hasát!

3. Vígabban élnek a kántorok,
Mint akármely rectorok,
20 Kántorok,
Táborok,
Azért olyan bátorok,
Mert van nékik jó borok,
Nem szárad meg a torok.

I03.

Bezzeg a párta felégett,
Neki ugyan nyaka szegett.
A konty alatt fejem nem fõ.
Mekéretni vajon ki jõ?
5 Hív férjre találtam.
Hadnagynak beálltam,
Mert néktek, leányok,
Csak fittyet hányok.

I04.

Lusus animi

Marssal a fegyverét Pallás letehetette,
Szívét nyilaival melyen megsebhette,
Egy fordulást tett szállásán,
Megakadt szíve e nimphán,
5 Addig járt,
Amit várt,
Megvagyon, nem vallott kárt.

I03.: 3 fõj [értelem]

4 jõi [értelem]

7 méktek [értelem]

I04.: 4 Nimpham [értelem]

Ebben itt Iris haját felkontyozza,
Már felketőjét Luciana is hozza,
10 Maldlicsot a vakszemére.
Aranybogyót két fülére,
Jutott kedvére.
Pártát a pártára,
Min/ megunt ruhára,
15 Hányynak a nyakára.

I05.

A lakadalom
Nem bús *s*akadalom,
Nem a vénséget kínzó akadalom.
Ropogó nótát is mondunk,
5 Ahhoz még jobban is tudunk,
Ha hozzája fogunk.
Míg azzal kántálnánk,
Azt mondja szívünk, szánk:
Sokáig éljete!

I06.

Az egyes élet unalmas,
De a páros nyugodalmas,
Ha az én lábom nem forog,
Ha a kerekem tántorog.
5 Az én hitvesem,
László Pál kenyeresem
Kipótolja szükségem,
Nem ellenségem.

105.: ² akadalom [értelem]

106.: ³⁻⁴ [vége felcserélve]

107.

- I. Az asszonyosság nem szolgálát,
A konty nálam nem utálat.
Már Cupidót csak bosszontom,
Kitöle a prófontom.
- 5 2. Ha elhull a virágom,
Van kedvesebb jószágom,
Van oly uram, drágább kincs
Kinél nékem nincs.
Azt az *vélje*, pártát szánom,
10 Eszem azon vetem s hányom.
3. Hermofrodus bár légyek,
Hogy fejemre azt végyek.
Ebben ugyan irigyek
Sok leányoknak legyek.
15 Itt jön rájok a farsang,
Kert alatt lappang.
Énnekem van kötve kívánságaim jól.
4. Csendesen *él vele*, ami vagyunkát bír,
Sem uram, sem aprós gyerekeim.
20 De ha férjhez mégyek, buja dologim,
Sok hervasztó gonddal rakva a fejkető.
Ha gonddal rakva vagyon is,
A házasság ha bajos is,
De van ebben vigasztaló,
25 Aki nem hiszi, a' csupa ló,
Kettőre szállt a teher.
Mindent egymás mellett hever.
Úgy küszködnek a bajjal,
A kínos jajjal.

107.: ² Akóny [értelem]

⁷ drága [értelem]

⁹ vellyhe [értelem]

¹⁶ kartalat [értelem]

¹⁸ élvek [értelem; bizonytalan olvasat]

²⁵ La [értelem]

30 5. Jószerencse-várásokat,
Üsse mindkét markotokat.
Te pedig, kegyes vér,
Máshoz tőlem már ne térj!
Én is, míg tart a lélek,
35 Csak veled élek.

108.

I.

Hogyha sérelmére hangja chorusunknak
Nem lenne terhére vőlegény urunknak,
Kedvéért hárfánkat,
Éltéért nótánkat,
5 Megpendítjük muzsikánkat.

III.

Pro introitu

Hogyha sérelmére hangja chorusunknak
Nem lenne terhére tisztos jó urunknak,
Megnyitnánk a szánkat,
Megvérnénk hárfánkat,
5 Kedvéért kótánkat,
Éltéért nótánkat,
Megzendítnénk citeránkat.

109.

Pro die nuptiali

I. Nosza, Múzsák, jöjjetek,
Pindusról siessetek,
Velünk örvendezzetek,
Verset énekeljete!
5 Calliópe, hárfádat,
Pengessed citerádat,
Te is, Apollo, készítsed muzsikádat,
Verd öszve örömdben bokádat!

2. Mert amit régen vára,
Kedvéért sokat jára,
Ez ház ura párjára,
Ma talált galambjára.
Mely kedves mátkájával,
Kedves, kellő társával
Ez nap örömmel öszevele,
Víg tavasszá vált háborgó tele.
3. Ez örömnök helyére
Seregünk is élére,
Hogy ezen pár életére
Áldást mondjon fejére.
Azért is víg kedvéből,
Örvendező szívéből
Áldáskívánásra felnyitja száját
Így fújja örömnök nótáját.
4. Az Úr, ki testeteket,
Teremté lelketeket,
Szeressen benneteket,
Kedvelje élteteket!
Sokkal jókkal látogasson,
És megvirágoztasson,
Egymás szerelmében sokáig éljete,
Sok szép magzatokkal nevelkedjete!

I IO.

Epithalamion H. D. Michaeli Nagy rectori Thordensi datu

- I. Gyengén kezdi a vőlegény angyali szólását,
Palástolja asszonykám is gyenge pirulását:
Marjulása van szívének,
Nyila Cupido ívének
Sértette,
Sebhette,
Folyamodik orvosához,
Sebgyógyító flastromához
Fülelget s felelget kedvelt jegyesének.

¹⁸ Mi Seregünk [szótagszám]

VÖLEGÉNY

- 10 2. A virágok királynéja gyöngy koronájával
Sûrû tövis közt mosolyog kláris ajakával,
A tövissek testörzõi,
Szüzessége szemlélõi,
Rózsával,
15 Magával,
Aki akar beszélni,
Nem kell vérét kémélni,
Mivel vért a kárért visznek vitézlõi.

MENYASSZONY

- 20 3. Maga! Tudom, hová céloz jegyesem panasza,
De panasszal friss ajakit nincs miért fárasza,
Vér nélkül nyerte rózsáját,
Liliumszín Zsuzsannáját,
Nem talált
Még halált,
25 Mert gyenge kezét féltette,
A seb előtt elrejtette,
Hogy sír: kár – mert immár elnyerte mátkáját.

VÖLEGÉNY

- 30 4. Megértette s észrevette beszédem értelmét,
Kifente s kiköszörülte asszonykám az elmét.
Félek, ha még disputálunk,
Süvegből kontyot próbálunk,
Synthesist,
Mathesist,
35 Physicát, arithmeticát,
Doctorságot, grammaticát,
Hideget, meleget s mindent confundálunk.

MENYASSZONY

- 40 5. Isten őrizz örömemnek elsõ napján harctól,
Lakadalmi pompa helyett siralmas kudarctól!
Tudunk ugyan felelgetni,
Tûzért tûzzel fizetgetni,
De nem kér
A jó vér
Kis dolgokért bosszúállást,
Az haragnak nem ad szállást,
45 Nem is kell fegyverrel más fegyvert kergetni.

VÖLEGÉNY

6. Ha jegyesem ezután is ily szóban maradna,
Tudom, szívem jobban-jobban szívéhez ragadna.
Reménlem is jámborságát,
Szelídségét s más jóságát,
50 Szerelmét
S félelmét,
Engedelmet és hűségét,
Halcyoni kegyességét,
Aranynál s gyémántnál drágább barátságát.

MENYASSZONY

- 55 7. Mindezeket ő magával természetem hozta,
Másokért kedves voltomat egyedül okozta.
Jer, gyémántom, velem élni,
S kezdj arany üdöt szemlélni,
Fejünkre
60 S éltünkre
Harmat módra áldás szálljon,
Háború, szél ne tanáljon,
Siessen sebesen örömünk bételni!

VÖLEGÉNY

8. Gyöngyöm, drága gyöngyvirágom, rózsám, narcissusom,
65 Szüzek tüköre, Diánám, Minervám s Venusom,
Földi koronám s laurusom,
Gyémántom s kárbunkulusom,
Homloka
S ajaka
70 Kláris-, szivárvány öltözet,
Mordság onnan elköltözött,
Virágom, zöld ágom, zöldellő myrthusom!

MENYASSZONY

9. Vajha soha mindezeket vissza nem mondaná,
Hat-hét esztendővel éltem meghosszabbítaná,
75 Ne is válják öröm aggá,
A rózsakertek virággá:
Mindvégig
Az Égig
Szeretetünk nevedjék,
80 Ritka voltával kérkedjék,
Fenn álljon, s ne váljon kedvünk bosszúsággá!

VÖLEGÉNY

10. Itt legyen a párna Hymen füstölgő oltára,
Vigyázzon Isten ma virradt éltünk hajnalára!
Aranyláncokat készítsen,
85 S úgy egymáshoz édesítsen,
Hogy sem fény,
Sem örvény
Egymástól el *ne* szakasszon,
Bokros búkkal *ne* hervasszon,
90 És végre az Égre kézfogva repítsen.

III.

Cantiones nuptiales Hungaricae

- I. Jeles s feles úri gyülekezet,
Kit Pán egybehítt, s kinek kedvezett,
Mint seregünk igyekezett,
Hozzátok eljött s férkezett,
5 Érkezett,
Hogy tisztelje, kiket a hit egybenkötelezett.
2. Hymen régen fûzött koszorúját,
Pándora jóra nyíló ládáját,
Melyben Apolló hárfáját
10 Zárta, s Vénus jegyruháját,
Munkáját
Elküldte, hogy a két kész szív *ne* vallná hibáját.
3. Két hív egy szív lenne valójában,
Ki-ki vigadna kedves társában,
15 Látván még ifjú korában,
Életének virágjában
Házában
Szép szerelmét, kivel éltét élné vígságában.

88 nem [értelem]

- 20 4. Ugyanis Lachésis fonalára,
Halál mérges felhúzott nyilára,
Könnyebben megyen próbára,
Ki nézhet kedves társára,
Párjára,
Mert szívének s reményének van erős kövéra.
- 25 5. Jajos s bajos a magános élet,
Mint megannyi halál és ítélet,
Búval tölt az nyarat s telet,
Bátor hozzon a kikelet
Levelet,
30 Ő élte kín s megcsaló szín, tart az árva szelet.
6. Zárja s nagy árja van a tengernek,
Midőn szelek habot törnek s vernek,
Sőt hány fűszálak teremnek,
Partján hány kövek hevernek
35 Ligernek,
Annyi jaja vagyon s baja az árva embernek.
7. Ha fordul s járul hideg ágyához,
Hogy fogjon unalmas nyugalmához,
Nincs, kit hívjon ő magához,
40 Hiában szól párnájához,
Szavához
Mert az nem ért, ragad kiért nyelve ajakához.
8. Sírással s óhajtással szemléli,
Sorsát annak, ki párját öleli,
45 Szíve helyét alig leli,
S magát holtnak lenni véli,
Ítéli,
Mellyel fonnyasztó bánatját naponként neveli.
9. Ha ül, már hevül szíve s kesereg,
50 Étele s itala merő méreg,
Ágya tömlőc, kin tekereg,
Melyben megasz, mint fakéreg,
Ősz féreg –
Ó, mely boldog, ez ily nagy bú akit nem emészt meg!

- 55 10. Azért aki ért már oly időre,
Melyben szert tehet egy drágakőre,
Végye dolgait kérdőre,
Gondolkodjék még előre:
Későre,
60 Jaj, ne hagyja, mert megbánja ezt még jövendőre.
11. Nincs is drágább kincs, bárki próbálja,
Mint a szép kegyes asszony formája,
Boldog annak háza tája,
Télben is zöld nyoszolyája,
65 Párnája,
Kit vidámít és melegít kedves madárkája.
12. Drága virága s nagy dicsősége
Van annak, kinek szép felesége,
Háza dísze s ékessége,
70 Fénylik, mint Nap kegyessége,
Szépsége,
És oly, mint a rubintkőnek vidám fényessége.
13. Fénlő s egyenlő két szép orcája,
Mint a tavasznak kinyílt rózsája,
75 Csókra termett kerek szája,
Természet rendes munkája,
Csudája,
Ennél szebbet már nem festhet Apelles pennája.
14. Nézd s jól íteld meg szeme járását,
80 Fejér testének egész állását,
Ajakának mosolygását,
Gyenge nyelvének szólását,
Mozgását:
Nem találhadd, sem kívánhadd soha ennek mását.
- 85 15. Ó, díszes s ékes élet illatja,
Hajnalnak frisselő szép harmatja,
Ó, mely boldognak mondhatja
Magát, ki e jót láthatja,
Tarthatja,
90 Beszédével s szerelmével szívét mulathatja.

16. Mikor néhánykor a búnak árja
Töri szívét, s mint nyíl, általjárja,
Már készen van hitves párja,
Ki bánatit eltakarja,
95 Két karja
Apolgatja s takargatja, jó kedvét így várja.
17. Ha sír, elég ír vagyon mellette,
Ha fáradt, ím, nyugalma előtte,
Mert kedves párja érette,
100 Ágyát már elkészítette,
Vetette.
Boldog óra, mert ily jóra Vénus őt vezette.
18. Hát jóság s okosság ily életre
Menni s szert tenni egy szép termetre,
105 Kivel mindjárt kikeletre,
Álljon tiszta szeretetre,
Egy hitre,
Hogy ne fogja halál íja a nagy ítéletre.
19. Gondold, fontold meg, s vedd hát próbára,
110 És tekints e két galamb dolgára,
Kiket a szeretet mára,
Mint két szívet, egybenzára:
Kárára
Lész-é vagy mind a kettőnek fordul várt javára?
- 115 20. Jóra s javokra, bár elhidd, lészen,
Mert Hymen régen már vagyon készen,
Ki két szívből egyet téssen,
Minden pártolást egészen
Elvészen,
120 Feltette, hogy szép étellel a sírba eressen.
21. Illik is e pár egymás kezére,
Bár ki-ki végye ítéletére,
Ez Helena személyére,
Amaz Páris termetére,
125 Egy vére,
S talám egy nárcissus-ággá válnak még végtére.

22. Ha mi különbség vagyon testekben,
Nem hibáznak, elhidd, semmit ebben,
Mert egyeznek elméjekben,
130 Tartják egymást kebeleikben,
Szívekben,
Olyak, mint páros galambok s rárók egy fészekben.
23. Ó, tavasznak kinyílt szép rózsái,
Természet rendes kívánt munkái,
135 Kiknek Diána nymphái,
Nem Megaera unokái,
Leányi
Szolgálának és valának nevelő dajkái.
24. Diána s Helena bátor élne,
140 S Páris, mint vőlegény, közben ülne,
Ha itt lenne, módot lelne,
Vajon, kérlek, s mit mívelne?
Felkelne,
Ily két páros személyeket ekképpen tisztelne.
25. Mi is hát fordítjuk énekünket,
Elkövetjük, mint lehet, tisztünket,
Megmondjuk követségünket,
S úgy rendeljük beszédünket,
145 Nyelvünket,
150 Mint tanított és oktatott Apolló bennünket.
26. Az Úr, ki teremtett mindenedet,
És egybenköti a két szíveket,
Tartsa meg végig ezeket;
Oltalmazza életeket,
155 Akiket
Arra vive, hogy tennék le egymáshoz hiteket.
27. Mint Aloës kedves szép illatja
Vagy a Kármel frisselő harmatja,
Mely a füveket meghatja,
160 S mint hû dajka, apolgatja,
Mulatja,
Úgy, míg élnek, e két szívnek légyen állapotja!

28. Míg léssen készen együtt világok,
Virágozzanak, mint szép virágok,
165 És mint pálma- s cédruságok,
Nevekedjék nyájasságok,
Vígóságok,
Légyen öröm, és nem üröm ebéd s vacsorájok.
29. A tiszta szeretetnek gyümölcse,
170 Víg szíveket egészen bétöltse,
S a józan élet erkölcsse
Házok táját ékesítse,
Szépítse,
Kegyelmecit az Úr végig rajtok felderítse.
- 175 30. Lássák fiaiknak szép fiait,
Mint Hymen kedves ajándékait,
Hallják ezeknek szavait,
Szemléljék vidám napjait,
Dolgait,
180 Phoebus míglen a szép égen forgatja lovait.
31. Végre estvére ha kél járása
A napnak, s megszűn Clothó fonása,
Légyen csendes kimúlása,
Mindkettőnek nyugovása,
185 Lakása,
Dicsőítse meg az Úrnak örökké látása!

II 2.

I.

- I. Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot
Vagy zöldellő, kedves, kellő pálmafaágot.
De, ó, mely nagy szerencse,
Bár akárki tekintse:
5 Nálam maradt Istennek egy drága kincse.

¹⁶⁵ ágak [rím]

¹⁶⁹ Tiszta [szótagszám]

5 [szótagszámhiány]

2. Az házan túl, az utcán túl alig sétálék,
Kertet frisset és ékeset mindjárt találék,
Melyből rózsaszálamat,
Zöldellő virágomat,
10 Leszakasztám s élem vele friss világomat.
3. Olyak ugyan sokan vannak, kik sok országot
Békerülnek, mégsem lelnek ilyen jószágot,
De ím, mely kisded város,
Mely nemigen oly záros,
15 Azt mívelte kegyes *Eros*, hogy lennék páros.
4. Őszi szélben, hideg télben kinyílt virágok,
Megfonnyadnak, elszáradnak mind a zöld ágok,
De ki ezt feltalálja,
Életének pálmája
20 Megzöldellik télben-nyárban ő nyoszolyája.

IV.

1. Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot
Vagy zöldellő, *kedves*, kellő pálmafaágot.
De, ó, mely nagy szerencse,
Bár akárki tekintse,
5 Nálam vagyon Istenemnek egy drága kincse.
2. A *bázon* túl, az utcán túl alig sétáltam,
Kertet frisset és ékeset mindjárt találtam,
Melyből rózsaszálamat,
Gyönyörű virágomat
10 Leszakasztám, élem vele friss világomat.
3. Nagy jót kértünk, jót is nyertünk a nagy Istentől,
Már nem félünk, amíg élünk, csak éljünk szentül,
Ez az öröm elmúlják,
Mérges ürmre válják,
15 Véletlen hogy messze tölünk véletlen állják.

¹⁵ Er. [VERSÉNYI kiegészítése]

² kelles [értelem]

⁶ hozan [értelem]

⁸ roso [értelem]

¹¹ Istentől [rím]

4. Én kegyesem, szerelmesem, tudom, mi legyen,
Az szerelem, engedelem tudom, mi legyen,
Melyre ajánlatodat,
Hited, fogadásodat
20 Tetted, és így önnönmagad énekem adtad.
5. El is hiszem, hogy éntőlem meg nem tagadod,
Tiszteletem, becsületem híven megadod,
Tapasztald hűségemet,
Hozzád szívességemet,
25 Tartsd meg ezért szép galambi szelídségedet!
6. Olyak ugyan sokan vagynak, kik sok országot
Bekerülnek, mégsem lelnek ilyen jószágot,
De íme, ez a város,
Mely nem oly igen káros,
30 Azt mívelte, kegyesemmel hogy lennék páros.
7. Őszi szeles hideg télben minden virágok
Elhervadnak, megszárodnak némely zöld ágok.
Aki ezt megtalálja,
Életének pálmája,
35 Megvirágzik télben-nyárban szép nyoszolyája.
8. Völegényünk, egy reményünk osztán végtére
El-feleml szerelmével fényes egekre,
Mennyei lakadalma,
Ő lész lelkünk oltalma,
40 Ez az egymást szeretőknek drága jutalma.

23 hűségedet [értelem]

25 szelídségemet [értelem]

27 josagott [értelem]

32 agak [rím]

II 3.

III.

1. – Kik vagytok? Pindusról jöttetek, vagy honnan?
– Nem lehet jobb helyről sohonnan.
2. – *Tik* hát Múzsák vagytok? – Azok.
– Hogy megtudjam, nem fáradozok.
- 5 3. – Mi vagyon szájába Múzsák seregének?
Ha ének: jó, hogy idejövénnek.
4. – Kit tiszteltek meg? – *Tán* e frigykötöket,
Áldjuk meg hát ez egybekelőket!

IV.

1. – Kik vagytok? Pindusról jöttök-e, vagy honnan?
– Onnan.
– Nem lehet jobb helyről sehonnan.
Ti hát Múzsák vagytok, amint irányozok.
- 5 – Azok.
– Hogy megtudjam, nem fáradozok.
2. – Mi vagyon szájába Múzsák seregének?
– Ének.
– Ha ének: jó, hogy eljövénnek.
- 10 Kit tiszteltek hát meg? *tán* e frigykötöket?
– Őket,
Áldjuk meg az egybekelőket!

³ [szótagszámhiányos sor, vö. IV.]; Kik [értelem]

⁷ Hát mán [értelem, szótagszám]

⁶ tudták [értelem]

¹² égbe [értelem]

II 4.

III.

1. Jaj, már, jaj, már oda szabadságom!
Mert már, mert már oda leányságom!
De én nem bánom,
De én nem bánom,
5 Eddig is azt óhajtottam,
Eddig is azt óhajtottam,
Szívből vártam.
2. Oh csak, oh csak egyedül azt bánom,
Hogy el-, hogy eladám szabadságom.
10 De én nem bánom,
De én nem bánom,
Eddig is azt óhajtottam,
Eddig is azt óhajtottam,
Szívből vártam.
- 15 3. Mégis, mégis könyvvel telik szemem,
Ha jó, ha jó barátimat nézem.
De én nem bánom,
De én nem bánom,
Eddig is azt óhajtottam,
20 Eddig is azt óhajtottam
Szívből vártam.
4. Végre, végre nektek is kívánom,
Hogy ily, hogy ily szerencse felváltson.
De én nem bánom,
De én nem bánom,
25 Eddig is azt óhajtottam,
Eddig is azt óhajtottam,
Szívből vártam.

² [lapszél]

⁷ [lapszél]

⁹ [lapszél]

²³ [lapszél]

IV.

Jaj már, mert már oda leányságom,
Jaj már, mert már oda vigasságom!
Eb, aki bánja,
Eb, aki szánja!
5 Mert már régen óhajtotta,
Mert már régen óhajtotta,
E szerencsét: a kontyot.

II5.

Lakadalmi versek

1. Már e' bizony furcsa, akárki megnézi,
Méltó, ha csudára elméjét intézi,
Hogy a farkasok légyenek
Öszvegyülve, és tégyenek
5 Most lakadalmazást,
Együtt mulatozást.
2. Boldogasszony hava már régen elmúla,
Szent Iván havára a nap ma fordula.
Báránfarsang neve ennek,
10 Melyen a farkasok mennek,
Erdőkre, rétekre,
Rejtekes berkekre.
3. Hát itt a farkasok vajon mit keresnek?
Talám juhot vagyis inkább bárányt lesnek?
15 Úgy van, és immár fogtanak,
Egynéhányat megnyúztanak,
Talám meg is ették,
Eddig tönkre tették.
4. Bizony, mégis itten nem olyan farkasok
20 Vagynak, kik volnának másnak ártalmasok,
Igaz, a bárányt megeszik,
De a ködmenét leveszik,
Kifeszítik szépen,
Hogy maradjon épen.

25 5. Szelídek is nagyon, mert ma elragadtak
Seregekből egyet, mégsem haragudtak,
Hanem istenes áldással,
Szívekből jött kívánással
30 Szépen megáldották,
Útnak bocsátották.

*

6. El is ért eddig, de nem a rétre, nem a rétre,
Hanem vitték ötet Kecskemétre, Kecskemétre,
Ottan menyecske léssen,
Kontyot fejére téssen
35 Már van készen.

7. Jó rendben vagyon hát a szénája, a szénája,
Hozzá van láncolva a mátkája, a mátkája,
Szerelmesét esméri,
Többé ötet nem kéri
40 Már a Kéri.

8. Nem csuda hát, hogy itt öröm vagyon, öröm vagyon,
A farkasok vígak ilyen nagyon, ilyen nagyon,
Semmi kárt nem vallottak,
Hanem megszorodtak,
45 Fiat kaptak.

II 6.

AD NOTAM: *Sirasd meg azt az időt*

- I. Csak ezek voltak azok, melyekre most érkezénk,
De valamint jól tudtuk, úgy jól is elvégezénk,
Másszor hát többeket megígérni merünk:
Többször is itt megállunk, hogyha kedvet nyerünk.
- 5 2. Már most ez egyszer elég – nosza, haza siessünk,
Pihenjünk, hogy másszor még tiszteletet tehessünk!
Nyisd az ajtót, menjünk már, nem szabad pihenni,
Ezer a kedv meg kettő, tám el sem tudsz menni!

117.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Világ baszontaláság*

1. Szívünk vigad és örül,
Néztén ez házat körül,
Mert vőlegényünknek,
Mi egy örömünknek
5 Jegyese elérkezett,
Fogván vele jobbkezet.
2. Mely nagy drága szerencse,
Bár akárki tekintse!
Ím, párja itt vagyon,
10 Kit szíve várt nagyon,
Véle együtt vigadozzon,
Más után *ne* ingadozzon!
3. Ti is hát, kik itt vagytok,
Mindnyájan vigadjatok,
15 Mert szép szerencsére,
Rátalált kincsére,
Mely drágább mindeneknél,
Földi jövedelmeknél.
4. Mi is hát azon vagyunk,
20 Hogy nekik áldást mondjunk,
Hogy ők békességben
És szép csendességben
Éljenek szeretettel,
Mindenkor becsülettel.
5. Végre pedig örömben
25 Menjenek az egekben,
Dicsőült szentekkel
És az Úristennel
Szüntelen vigadjanak,
30 Alleluját mondjanak!

11–12 [szótagszámtöbbletes sorok]

12 *nem* [értelem]

II 8.

Conclusio nuptialis

AD NOTAM: *Ki nem kapott szeretőre*

- I. A mi versünk csak eddig volt –
Hegedűsünk talán megholt?²
Amelyekre kívánkoztunk,
Már azokra eljutottunk,
5 Utoljára is ezt mondjuk,
Teljes szívünkben kívánjuk:
Vigadjatok!
2. Titeket is az Úristen,
Akik jelen vagytok itten,
10 Mind egytől egyig éltesse,
Sok áldásával szeressen,
És végtére az egekbe,
A szenteknek seregébe
Idvezítsen,
15 Idvezítsen!

II 9.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Világ haszontalosság*

- I. A pirosuló rózsának,
Tövis van fájának,
Ezt valakik szedik,
Szúrását szenvedik,
5 Fullánkkal készül a méz,
Más az arany, más a réz.
2. A szerelem almáját,
Gonddal szedik rózsáját.
Bár legyen unalma,
10 De drága jutalma
Nehézségét elüzi,
Mert nincs a jónak bűzi.

3. Bátor a páros élet
Noha merő ítélet,
15 De ha jó, nincs mása,
Oly Isten áldása,
Mert ahol van egység,
Van ott csendes békesség.
4. Az egyes élet bajos,
20 Sok veszélyekkel zajos.
De kész a segítség,
Hol van férj, feleség:
Megoszol ott a sok gond,
Ahol kettő egyet mond.
- 25 5. Ha van kedvetlensége,
Egyiknek betegsége,
Kész vigasztalója,
Ott apolगतója.
Ilyen áldott az a pár,
30 Kit szerelem egybezár.

I 20.

Cantio nuptialis, sponsus sponsam alloquitur

1. Állj meg, kegyes szüzem,
Ládd, mely sebes tüzem,
Forralja a szívemet,
Alig lelem helyemet.
- 5 2. Ó, kellemetes kép,
Szerelmed, mint a lép,
Járásomat aggatja,
Bús mellyemet szaggatja.
3. Nincsen oly segítőm,
10 Ki lenne építőm,
Hanemha azt fogadod,
Hogy magad nékem adod.
4. Nincsen oly félelmem,
Mely tőled, szerelmem,
15 E' tiltsa, s hogy ne legyek,
Árva halálra megyek.

- 20 5. Nem lesz én szívemnek,
Más kincse fejemnek,
Csak te azért, kegyesem,
Légy az én várt jegyesem!

I 2 I.

Sponsa

AD NOTAM: Ó, bárcsak egyszer

- 5 I. A szót, mely fülemet hatja,
Elmém jól meg nem foghatja,
Mert mézben fonnyasztó mérget,
Szép piros rózsában férget
Elrejtve csudálok,
Jaj, törre találok.
- 10 2. Mert miként a madarásznak
Fortélyos hangja sípjának
Madárkát hálóba kerít,
Azután halálba merít:
Ki hamar kész, így jár,
Ki-ki higgye el bár.
- 15 3. Éppen Dido is így jára
Eneásnak a szavára,
Kit Didó igen kedvele,
Eneásnak de nem kelle.
Én tehát életem
Ily bajba nem vetem.
- 20 4. Jobb lesz a szûz Diánnával,
Szûzesség szép példájával
Maradni szûz táborába',
Mint páros élet bajába'
Küszködven hevülni,
Bánatba merülni.

I 22.

Sponsus

AD NOTAM: *Bodrok partján nevedett*

- I. Engemet ha szeretsz, ritka madárra
Találsz, komor teled fordul jó nyárra,
Homály nélkül derül fel várt hajnalod,
Éjszaka nem követi szép nappalod.
- 5 2. Bajaidat egybefűzöm bajommal,
Károdát is mind elűzöm haszonnal.
Személyedhez illő, szíves szerelmet,
Nálam találsz ínségidben védelmet.
- 10 3. Szentül, ím, ezt felfogadom hitemmel,
Melyet meg is erősítek kezemmel.
Végy hát búcsút *már* szüzek táborától,
Megszabadulsz a szüzesség bajától.

I 23.

Sponsa

AD NOTAM: *Csak ez nékem keserves*

2. Meggyőzted már szívemet,
Néked adom kezemet,
Szeretlek, hitvesemet,
Úgy, mint önnön lelkemet.
- 5 3. Meglett már, mit szíved várt,
Feladtam én is a várt,
Egyikönk se vallunk kárt,
Áldjuk azt, ki egybezárt.

¹¹ már a' Szüzek [szótagszám]

I24.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Bámulva bámultam*

1. Miként felleg után fénylik az ég,
Úgy napom tündöklik, mivel jó vég
Követte – mert öröm
Helyett vagyon öröm,
5 Újul szívem.

2. Feltetszett az Úr kegyelme fénye
Ez házon, melynek csak ő reménye,
Mert akit régen kért,
Kiért ontana vért,
10 Azt megnyerte.

3. Élteteket bőv áldás kövesse,
Friss fiakkal házatok szeresse,
Testi-lelki jókkal,
Égi harmatokkal
15 Élesztgesse!

4. Végre, kik itt letelepedtetek,
Ez helyen tisztességet tettetek,
E szívességtekért
Adjon mennybe' bő bért
20 A szent Isten.

I25.

Kézfogáskor mondatott ex tempore

Pallás, Thémis, Nymfa, Múzsza,
Örvend néked, Rózsika!
Kinek szíve szép virtusa
Láncán függ már Józsika.

Lakadalmi distichonok

- Násznagy urunk nekünk megadá szabados menedékünk,
 Míg valamit, ha lehet, szánk ajakára vehet.
 Légyen azért szádnak kevesig nyugovása pofádnak,
 Míg az enyim kelepel, csak kis időn megyek el.
- 5 Jól szalad a' vérem, van igaz diadalmi vezérem,
 Van szekerem, kerekem lagzira, másra nekem.
 Nincs Atalanta, Didó, kit meg ne gyalázna Cupidó
 Bár szövevényt keresel, végre gödörbe esel.
 Vénus ezen szókat magyarázza, de meg se csalókat,
- 10 Mert valamerre kerül, teljes örömbbe merül.
 Úgyhogy akar intsen, jobb kézre vagy erre tekintsen,
 Nincs bokor és szegelet, melybe' találna telet.
 Páfusi várában mi lehet mulatása Cretában,
 Thália mindezeket megmagyarázza neked.
- 15 Thália társával kísérik Eufrosinával,
 Vigadoz, itt tekereg nymphai gyenge sereg.
 Úgy, de vagyon még több örömének célja, ki legfőbb.
 Meglőve két madarat, ritka, de bőven arat.
 Ebbe' szerencsés volt, hogy az általa sértegetett holt
- 20 Szólt, pihegett, nevetett, még mire is mehetett!
 Kedve vagyon táncban, szeret ugrani tiszta zománcban,
 Illyen az, a' kibe fog vénusi drága dolog.
 Megsebesült egyszer, szíved leve száztizenegyszer,
 Víg örömed madarad, mert te magadra marad.
- 25 Hamvay úr, véged boldog leve, szép feleséged,
 Boldog az ég tetején Hamvay úr, de nem én.
 Klára keservében nevetett mosolyogva szemében,
 A' mikor így kesereg: Nincs feleség, se gyerek.
 Van feleséged már, kibe' nincs kivetőre való kár,
- 30 Klára kies nevezet, boldog örömrre vezet.
 Homloka Klárának, ki esett, maga tartja magának,
 Hamvay úr, de nem én, bikkfa, fenyőfa legény.
 A' derekát látom, melyért az Égre kiáltom
 Azt, ki vagy az ajakát, vagy tapogatja nyakát.
- 35 Hamvay úr lészen pedig olyan boldog egészen,
 A' ki csak arra mehet, hogy nyeresége lehet.
 Éljetek egymással nevetés-, kacagás-, mulatással,
 Éljetek istenesen, vígan is és kegyesen.
 Érkezik, ó, hív pár, tereád víg tél, tavasz, ősz, nyár,
- 40 Hogyha te is szereted Istened, és követed.

Hol vehetett sok jót Salamon? tele mert vala sok bolt?
Mert kegyes, azt felelem: volt vele nagy kegyelem.
Erre ti is készek legyetek, hogy ebbeli részek
Rátok is oly szaporán folyjanak estve korán.

Bérekasztás

45 Itt vagyok a' végem, van grácia, van nyereségem,
Szólani hogy lehetett, Crésus ölébe betett.
Szívesen elvettem, valamit zsebbembe tehettem.
Érdememet haladott grácia pénzt is adott.
Nincsen alattomban nevetek befedezve potomban
50 Nálam ugyan, hanem ég – úgy, de beszélnem elég.

I 27.

V.

- I. Ne búsulj immár, drága lélek, megtaláltad párodat,
Szereti szíved, neked hal-él, nem kívánja károdat,
Kedvesit, már itt rózsája, fája,
Tekintsed
5 Kincsed,
Bilincsed.
Nincsen zár,
Nem lesz kár,
Ölelő karja készen vár.
- 10 2. Kedve legyen hát minden népeknek ez örömnök napja,
Minden örüljön, vígan üljön: nem fagy be hordó csapja.
Akit azért vár,
Tele pohár
15 Jól jár,
El ne harapja:
Felcsapja,
Megkapja,
Már kivetődik kalapja.

IX.

Ne aludj immár, drága lélek!
– Feltaláltad párodat,
Szerető szívem érted élek,
– Nem kívánom károdat.
5 Izates itt vár,
– Itt rózsája fája,
Tekintsed: kincsén,
Bilincsen
Nincsen zár,
10 Nem lesz kár,
– Ölelő karja készen vár.

I28.

1. Ti szeretetetek legyen egy és páros,
Egész életetek egymáshoz határos,
Távozzék tőletek, ami nektek káros,
Az egyenetlenség, amely igen káros.
5 Végre ez hozzátok legyen a szent város,
Távozzék tőletek minden, mi nem hasznos.
2. Hív s igaz társai egymásnak legyetek,
Mennyből áldásokat sokokat végyetek.
Mivel a szerencse kedvére éltetek,
10 Egybenkötve arany időket érjetek.
3. Valakik pediglen Isten félelmében
Letelepedtetek számosan ez helyben,
Tisztességtételre hogy így helyesebben
E szent dolog menjen véghez jelesebben,
- 15 4. Az Úrnak áldása tóduljon reátok,
Fejetekre soha ne szálljon az átok,
Mint folyó borostyán, terjedjen házatok,
Számptalan időkjig tartson maradástok.

¹⁸ időkik [értelem]

I29.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Ritka kertben találisz*

1. Szép virágot, friss zöld ágot északi szélben,
Ritka helyen bár némelyen szakasztasz télben,
2. Arany ágra, szép virágra nehéz szert tenni,
Sok csatákon, sok próbákon kell általmenni.
- 5 3. Megtalálta, mint próbálta ezt völegényünk,
Itt vagyon már, kit régen vár, a mi reményünk.
4. Már élete el is nyerte a szép virágot,
Legyen hát a': megtalálta az arany ágot.
5. A feleség fél segítség, gyémánt korona,
10 Melyet szentség és békesség együvé fona.
6. Életeket, víg kedveket jó egészségben,
Töltsék ezek a kedvesek szép békességben!

I30.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Sírasd meg azt az időt*

1. Ó, mely drága dolog, aki szolgál Vénusnak,
Mert szabadon sétálhat közepén Phaphusnak,
Hol sok ezer rózsák a földet szépítik,
Szélfúvásra fejeket gyengén emelítik.
- 5 2. Már ennek a tövis is terem pomagránátot,
A tölgyfa is számára lépes mézet bocsátott,
Minden lépésében teremnek liliomok,
Ahol kél, jár, mindenütt kizöldül a homok.

- 10 3. Látok itt is, *ha* széllyelnézek, egy oly boldogot,
Aki örülhet annak, amit markában fogott,
Fekszik árnyékában mivel egy szép rózsának,
Kéért a görögök is, tudom, megvínának.

I 31.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Midön szeretőjét várja*

1. Ez a lakodalmi sereg, trallallárom trallalla,
Amint látom, csak kesereg, trallallárom trallalla,
Eszik, iszik, minden örül,
Táncol is, ha reá kerül,
5 Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
2. A gazda is azt kívánja, trallallárom trallalla,
Tőlök borát nem is szánja, trallallárom trallalla,
A kancsókat tölteti,
Mert vendéget szereti,
10 Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
3. Egyek, igyék hát a násznagy, trallallárom trallalla,
Tudjuk, hogy torka igen nagy, trallallárom trallalla,
Iszik a kunkapitány,
Jól csúsz nála, mint a szán,
15 Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
Eszik a kunkapitány,
Bezzeg orra alá hány,
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
4. Az asszonyok csak tálalnak, trallallárom trallalla,
20 Látom, itt benn jókat falnak, trallallárom trallalla,
Az ételnek vége lesz,
Már minden a táncra kész,
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.

130.:⁹ Látok itt is széllyel népek [értelem, szótagszám]

11 [szótagszámtöbbletes sor]

- 25 5. A vőlegény s a menyasszony, trallallárom trallalla,
Legény, leány, szakácsasszony, trallallárom trallalla,
Már minden kész örülni,
Táncolásba merülni,
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
- 30 6. Először is a vőlegény, trallallárom trallalla,
Megmutatja, hogy ő legény, trallallárom trallalla,
Párjával majd egyet jár,
Lábok most is időt vár,
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
- 35 7. Hova bújtál már, hegedűs? Trallallárom trallalla,
Ha jóllaktál, nótákat üss! Trallallárom trallalla,
A vendéget vidítsad,
Táncolásra indítsad,
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
- 40 8. Mit akarsz hát te is, főfély, trallallárom trallalla,
Járj a vendég körül, ne félj, trallallárom trallalla,
Hordj a kamarából bort,
Csinálj köztünk rendet s sort!
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.
- 45 9. De hogy itt már véget vessünk, trallallárom trallalla,
Hogy józanon elmehessünk, trallallárom trallalla,
Utoljára hát nekünk
Ez a márs lesz életünk.
Trallallárom, trallallárom, trallallárom trallalla.

I 32.

Lakodalmi nóták pro introitu

- 5 I. Kiknek jöttünk tiszteletekre,
Isten békességet fejekre
Öntözzön bőv áldásival,
Lásson s tartson javaival,
Hasznaival!

2. Élessze tüzöket békesség,
Legyen házokba' fő ékesség,
Éltek az Isten karja,
Amiként szívek akarja,
10 Úgy takarja!

I 33.

AD NOTAM: *Hol lakik kend*

1. Egybegyülekezett nemes frequentia,
Kinek atyja, kinek lyánya, kinek fia!
Engedelmet instálunk,
Csak addig, míg itt állunk,
5 Muzsikálunk.
2. Igaz ugyan, hogy az idő igen kevés,
De azonba' lehet bátran ivás-evés,
Míg megnyitjuk szájunkat,
10 És elfújjuk nótánkat,
Citeránkat.
3. Áldja meg Isten mi völegény urunkat,
Mellé rendelt hív társát, menyasszonyunkat,
Hogy szentül élhessenek,
15 És holtig lehessenek
Szerencsések!

I 34.

AD NOTAM: *Legyenek örvendetes napok*

- I. Márs jól tud a táborozáshoz
És a várostromlás^{hoz},
Ámbár ^a felleget tetézzé,
De ^{ezt} jól elintézzé,
5 Fegyverrel,
Tűszerrel
Bír akárhány ezerrel.

⁴ ez [értelem]

2. Nincs szándéka előtt semmi gát,
Elmegy oda, hová lát.
10 Az halál, hogyha jól találom,
Előtte csupán álom,
Mennydörgés,
Kardcsörgés
Előtte üres zörgés.
- 15 3. Jaj a várnak, ha fogát feni,
Mészárló vasát keni,
Lövi rémítő tűz-záporát,
Szór sebesen ón-darát.
Jajgatást,
20 Riadást
Nem hall, csak kér feladást.
4. Bár az öröknek vitézsége
Áll ellent dühössége,
De végre bérohan a várba,
25 Bészáll egyszer határba,
Tapsolnak,
Dombolnak,
Vitézi dorombolnak.
5. Venús is szokott táborozni,
30 Ostrom-utat nyomozni,
Nincs oly felemelkedett elme,
Kit le nem csal szerelme.
Vagy mézzel,
Méreggel,
35 De bír az ellenséggel.
6. Titkoson lő tüzes nyilakat,
Átbúj vas-, ércfalakat,
Édes bombit hajgál a szívbe,
Gyújt tüzet a mellyü*n*kbe,
40 Majd belől,
Szívünk**ből**,
Pardont teker szívünk**ből**.

12 Mer dörgés [értelem]

17 tűzi [szótagszám]

39 melyü*m*bbe [értelem]

7. Egy dámát tüntet a szemünkbe,
S már tûz lángol szívünkbe,
45 Egy szépségek eleven halma
Fáradtságunk jutalma.
Egy szép szûz
(Addig ûz)
Míg szûz szívére felfûz.
- 50 8. Nem használnak itt a sorompók,
Mert sebesek a tempók,
Hiába ásatnak a sáncok,
Nincsenek ellen' láncok.
Szerelmünk,
55 Szerelmünk
Átszöki mindezt velünk.
9. Ennek tanúi e párosok,
E szerelmes házások,
Kik egymás szívét már megvették,
60 Köz-tûzöket érzették.
Életek,
Szerelmek
Legyenek hát édesek!
10. E két szív öszveforradásán,
65 Lett megpárosodásán
Mindnyájan szívünkben tapsoljunk,
Fejekre áldást szórjunk!
Éljenek,
Éljenek,
70 Bõven gyümölcsözzenek!
11. Te cigány, pattogtasd brúgódat,
Dudáld el új nótádat!
Készen áll lábom, egyet perdül,
Míg a kancsó elkerül.
75 Trallolom,
Cimbalom,
Szép szovadat hadd hallom!

I 35.

1. Fére, párta, konty helyébe, pusztulj, bánat fellege!
Fényesülj szemünk világa, derüljön kedvünk ege!
Vale mondatik tinéktek, vale, szüzek serege,
Akiket meg nem hevített a szeretet melege.
- 5 2. Hajam hármass fonatékja, kunkorodj a konty alá!
Tokba menj már – már ezután fővel nem csüggesz alá.
Párta, vale, és maradj el a leányok fejébe’,
Pártámnak, kontytönek fátyol jönnek *immár* helyébe.
- 10 3. Gyöszte, Hymen, gyújts közöttünk menyegzői tüzeket!
E párosult személyeknek kösd együvé szíveket!
Tedd szakadhatatlanokká szerelmeknek láncait,
Hogy tölthessék víg örömmel életeknek napjait.
- 15 4. Minékünk is e kötésnek szívesen örülnünk kell,
Nosza, pendüll meg, hegedû, még ma itt táncolni kell!
Hozzanak csak egy kancsó bort, hadd igyunk egyet mi is,
Azután dolgunkra mégünk, nincs már hátra semmi is.

I 36.

1. Gondos egek remeke,
Szép anya gyöngy gyermeke!
Érted szívem lobogva
Ég, s miattad van fogva.
- 5 2. Mérges tüzét te oltsd el,
Kedvesedet ne hadd el,
Hozd el meleg kebeled,
Hadd éledjek fel veled!

⁸ konty [értelem]; jönnek helyébe [szótagszám]

I 36.: ⁵ oltsadd [szótagszám]

⁷ elő [szótagszám]

I37.

Pro introitu

AD NOTAM: *Rectius vives Licini*

1. Ó, mennynek-földnek hatalmas királya,
Felséges voltod nyelvünk magasztalja,
Tégy jól fiaiddal,
Áldd meg javaiddal
5 Völegényünket,
Völegényünket!
2. Áldd meg hív társát, kit mellé rendeltél,
Nemes hazánknak javára neveltél,
Hogy szentül éljenek,
10 És holtig legyenek
Dicsőségedre,
Dicsőségedre.

I38.

I.

1. Tor-é ez vagy lakodalom?
Nem tor, mert nincs itt siralom,
Nem lagzi, mert nincs cimbalom,
Nem peng, a szavát nem hallom.
- 5 2. Tor biz e', mert itt a sok tor,
Elöl ül a prédikátor,
Utána sorba' a kántor,
Itt is vagyon két cantator.
- 10 3. De bizony lagzi, nézd meg bár,
Nincs itt, mint torba, ember-kár,
Sőt, amott látom, van egy pár,
Kiket szeretet egybezár.
- 15 4. Ha tehát ez öröm napja,
Nem fagy itt bé hordó csapja.
Azért mostan minden kapja
Poharát, s értek felcsapja,
Mert aki félbeharapja,
Kivettetik kalapja.

II.

1. Mikor ez házba bétértünk,
Alig hogy vissza nem tértünk,
Midőn látnánk e víg népet,
Tekintetre igen szépet,
5 Mert mit keres, bár próbáltuk,
Mégis fel nem találtuk.
2. Tor-é ez vagy lakadalom?
Nem tor, mert nincs itt siralom,
Nem is lagzi, mert cimbalom
10 Nem zeng, a szavát nem hallom.
Mi lehet hát, ha nem álom?
Talám csak sokadalom.
3. De lakadalom, nézd meg bár,
Nincs itt, mint torba', ember-kár,
15 Sőt egy helyett vagyon egy pár,
Kiket szeretett egybezár.
Nézd el, a szájok miként jár,
Lábok is csak időt vár.
4. Ha tehát ez öröm napja,
20 Nem fagy itt bé hordó csapja.
Azért mostan minden kapja
Poharát, értünk felcsapja,
Mert aki félbeharapja,
Kivettetik *kalapja*.

⁷ lakadalón [értelem]

²⁴ a kalapja [szótagszám]

I39.

Pro conclusione

[AD NOTAM:] *Legyenek öröndetes napok*

Már minekelötte elmennénk,
Hogy többé itt ne lennénk,
Most mindenekről engedelmet,
Kérünk békét, kegyelmet,
5 Vigadást,
Táncolást,
Kívánunk jó mulatást!

I40.

AD [NOTAM]: *Ki nem kapott szeretöre*

1. Öröm bételé szívünket,
Megújítá reményünket,
Látván tisztos seregünket,
Friss lakadalmi népünket.
5 Nosza, azért vigadozzunk,
Örömmel lakadalmozzunk,
Mulatozzunk!
2. Éljen ezen frequentia,
Tisztos nemes compania!
10 Legyen áldott melodia,
Öröm ez, nem tragoedia,
Melyre Múzánk is kardot ránt:
„Tota compania vivant,
Omnes bibant!”

140.: 7 [lapszél]

¹² musikánk [értelem]

I4I.

1. De fordítjuk már beszédünket,
Újabb öröme víg kedvünket,
Mert szívünk teljes vígsággal,
Kedvünk újul ez újsággal.
- 5 2. Mert itt van, akit óhajtottunk,
Akiért gyakran fohászkodtunk,
Kívánságunk megadatott,
Reményünk meg nem csalatott.
- 10 3. T. K. Sámuelünk,
A mi kedves urunk s emberünk
Rátalált immár társára,
A kedves Máriájára.
- 15 4. Pallásnak sokat táborában
Szolgáltál volt armadájában,
Ott dicsőséget szerzettél,
De Venustól többet vettél.
- 20 5. Legyen hála a nagy Istennek,
Aki szerzője leve ennek,
Hogy lenne urunknak híve,
Akin megnyugodna szíve.
6. Légy hát drága kincse férjednek,
Ő is viszontag te szívednek,
Egy lélek legyen bennetek,
Amint egy testté lettetek.
- 25 7. Végre kérjük, az Úr titeket
Tartson meg, nyújtsa élteteket,
Áldjon meg boldog időekkel,
Békességes esztendőekkel!
- 30 8. Áldjon meg kedves magzatokkal,
Mint kívánatos virágokkal,
Házatok úgy virágozzon,
Hogy bánat ne harmatozzon!

²⁰ A meg [szótagszám]

I42.

[AD NOTAM:] *Ki nem kapott*

- I. Látván víg örömötöket,
Hímmel varrott kedveteket,
Hogy elértétek végtetek,
Megnyertétek az egeket,
5 Vigassággal,
Tombolással,
Vígóságos énekmondással
Vigadozzunk!
2. Boldogságtok nem szomorít,
10 De még örömmel elborít,
Fusson hát, ami háborít,
Jöjjön, ha kedves, bátorít.
Jó rectorunk,
Hív tutorunk,
15 Tisztes, nemzeti jó urunk,
Menyasszonyunk.
3. Hymen, akinek kilincse,
Már kezeteiken bilincse,
Házatokat jóval hintse,
20 A rosszat innen elintse.
Jó rectorunk,
Hív tutorunk,
Tisztes, nemzeti jó urunk,
Menyasszonyunk.
- 25 4. Víg örömünknek jeléül
Ez verseket címeréül
Tésszük szemetek elébe,
Tegyétek szív kebelébe!
Jó rectorunk,
30 Hív tutorunk,
Tisztes, nemzeti jó urunk,
Menyasszonyunk.

I43.

[AD NOTAM:] *Hol lakik kend*

1. Ez volt régen várt öröme szíveteknek,
Hogy elmúljon rút ideje teleteknek,
Ezt hát berekesszétek,
És megpecsételjétek
5 Vigassággal!
2. Mindenitek elnyerte kedves sajátját,
Már elhullatja orcája bágyadtságát,
A sárgát majd tetszínnel,
A halvánt rózsaszínnel
10 Ha cserél fel.
3. Ki a szeretetet szívetekbe adta,
Egyiteket a másikkal megáldotta,
A' tegye állandóvá
És örökkévalóvá
15 Szíveteket!
4. Legyetek holtig egymásnak örömére,
Egyitek se legyen a másik terhére.
Agyatok ne hibázzon,
Sok szép gyümölcsöt hozzon,
20 Virágozzon!
5. Legyen az Úr életeteknek kormánya,
Gondviselését titöletek ne szánja,
Egész szívességéből,
Szívünk teljességéből
25 Szánk kívánja.

⁸ tetszínnel [értelem]

¹⁸ Agyatok [értelem]

I44.

1. A' hív társ készen minden bajt elvesz egészen,
Jabesi jussa lehet, szert ha ki erre tehet.
2. Oly jeles egyesség, lakozik bizony ott egyenesség,
Múlatoz ott ölelés, nyájas öröme kelés.
- 5 3. Csüggedez a' párján, kit kedvese tart keze zárján,
Megmelegül, ha hideg, mit mivel egy kis ideg!
4. Együtt is tûrnek, együtt szerelembe merülnek.
Egy kedv s egy akarat hasznot is egyet arat.
5. Mely boldog lettél te is, a' mikor erre mehetél,
10 Boldog célra futál, várt örömödre jutál.
6. Nem vagy már árván, ötet kebeledbe bészárván,
Nyújtsd ki, mihelyt akarod, kész ölelésre karod.
7. Eljetez egymással különös szeretetbe jutással,
Egy öröm, egy szeretet zárt szívetekre vetett.
- 15 8. Házatok épüljön, napotok sok időre derüljön,
Míg élvén eleget, nyertek azonnal eget.

I45.

Nincs szebb élet, mint a páros

1. Ó, kegyességgel fénylő pár,
Reményed véget ért immár,
Nem csalatik, többet nem jár,
Haszon nélkül soha nem jár,
5 Ez egyesség oly zár,
Mely minden bajt elzár.
2. Vegyen az Úr jobb karjára
Élted mindenik pontjára,
Vigyázzon lelked javára,
10 Légyen élted erős vára,
Idődnek határa
Terjedjen sokára!

3. Adj hálát Istennek készen,
Ki veled ilyen jót térszen,
Végre magához felvészen,
Mindörökké Atyád lérszen,
Hol sorsod egészen
Esik a jobb részen.
- 15
4. Nincs szebb élet, mint a páros,
Ketten élni, ó, nem káros,
Kivált, ha a szív határos,
Olyan, mint a kulcsos város,
Ha kettő egy záros,
Már e' bizony áros.
- 20

I46.

AD NOTAM: *Sírasd meg azt az időt*

- I. Távozzatok, bajoknak szívepesztő árjai,
Múljatok el, jajoknak öszvetódult habjai!
Legyen minden verséneke,
Éneklő nyelvének,
Bútól üres szívének
Fő célja végének.
- 5
2. Mert ím, Hymen maga is citerát tart kezében,
Vigasságot mutató laurus vagy *fejében*,
Attól, aki ehhez jut,
A sok baj távol fut,
Ó, örömmel teljes út,
Hogy szerezhetnél bút?
- 10
3. Távozzon hát özöne minden bánat árjának,
Ne legyen itt öröme semmi veszély súlyának,
Mert ez öröm házának,
Zöldellő ágának,
Ma felderült napjának
Fénye világának.
- 15

⁸ kezében [értelem]

I47.

AD NOTAM: *Gyalogolni kurta*

1. Nincs boldogabb állat, mint a kedvére repdeső madár,
Mert amerre kedve tartja, szabadosan jár.
Most a magos levegőbe vészi palotáját,
Majd zöld erdők árnyékába' játszódtatja száját.
5 Semmi bánat, keserűség fejét nem szédíti,
Ha mi van is, a szabadság azt lecsendesíti.
2. De ha szegényt a gyors vadász keríti kalitkájába,
Bár tegyék Semiramisnak palotájába,
Néki e dicső tisztesség nem egyéb, csak vaslánc,
10 Mint ellenségétől csinált kegyetlen, erős sánc.
Elmúlt arany szabadságát jajgatja, siratja,
Panaszos baját búsongva Echo hangoztatja.
3. Ily súlyos fogságnak látszik ez a házasság kötele,
Ha csak vitorlájának nem volt kedves szele.
15 Elmúlik a leányságnak gyönyörű tavasza,
Jő a konty fejére, szívét hogy búval fonnyassza.
Úgy hagyják el a szerencsét a szegény leányok,
Amint múlnak a kertekbe' a zöld tulipánok.
4. Fekszik a gazdaságnak egy súlyosabb terhe vállára,
20 Onnan jő rá szomorúság, honnan nem vára.
Akármely párnak baja lesz, itt ér kölcsönössé,
Ez, ami a házasságot teheti terhessé.
Ó, leányok, hogy unhatjátok meg szűz pártátok?
Hiszem ezt akármeddig is viselni nem átok!
- 25 5. Sokszor a mord gazda komor, haragos szava menydörög,
Mérgezes kezében sebesen egyet-más zörög.
A szegény feleség merre veheti az útját?
Futna, de féltében nem tudja az ajtó nyitját.
Addig holmi kemény eszköz hátán ugyan játszik,
30 Káprázdo szemének majd' minden kettőnek látszik.
6. De hát mi van e világon, ahol minden fogyatkozás?
A gyönyörűséget követi unatkozás.
Tarkáson van elrendelve a Természet dolga:
Ha egyik méltóságos úr, a másik csak szolgál.
35 Nemcsak baj van, hanem jó is a dolgok rendében,
Így állanak minden sorok egymás ellenében.

7. A házasság oly társaság, melynek sohol nincsen párja,
Bár az eget, földet, vizet szemed eljárja.
A föld kerekességét gondold egy aranygyűrűnek,
40 Ebben semmiféle kövek oly szépen nem illnek,
Mint a tiszta, hív szeretet kölcsönös gyémántja,
Ha semmi ellenkező tűz a fényét nem bántja.
8. Itt a két szív eggyé lesz, a két tűz egy meleggel ég,
A két indulat együtt jár, együtt van mindég.
45 Négy szem, négy fül, négy kéz, négy láb egy végre sietnek,
Mint a szívesség és a szeretet vezetnek.
Hát a szent házasság vajon nem Paradicsom-kert,
Hol minden gyönyörűséget mind a két fél megnyert?
9. Mi is kívánjuk, hogy Isten e mostani házassokat
50 Szeresse, adjon házokba sok áldásokat!
Áldja meg társaságokat kedves gyermekekkel,
Ékesítse hajlékokat díszesen ezekkel,
Szálljon minden munkájokra az egek harmatja!
Ezzel végződik kívánságunk szíves szózatja.

I48.

1. Már mi innét ezek után csak elmegyünk,
Hogy többé az urak terhére ne légyünk,
Kérünk most mindenekről,
5 Engedelmet ezekről
A versekről.
2. Jaj, gyere fussunk,
És ne mulassunk,
Mert mindjárt leszén nyolc óra,
Ne figyelmezz a dobszóra,
10 Eb legutol,
Eb legutol!

I49.

AD NOTAM: *Elmebetsz már, nem kellesz*

1. Egyes élet
Nagy ítélet,
Mert társa kinek nincs,
Bár sok legyen a kincs.
5 De csak szegény
Az a legény.
2. Bizodalma,
Nincs oltalma,
Mert társa, kinek nincs,
10 Bár sok legyen a kincs.
De csak szegény
Az a legény.
3. A házasság,
Nagy vigasság,
15 De társa kinek nincs,
Bár sok legyen a kincs.
De csak szegény
Az a legény.
4. Sok járással,
20 Bujdosással
Ezen jóra futott,
Helyre is eljutott
Haszonnal már
E tisztos pár.
- 25 5. Örül szívek,
Hogy új hívek
Ketten eggyé lettek,
Egy szívvé tétettek.
A házasság
30 Nagy vigasság.
6. Sok időkre,
Eszteendőkre
E pár virágozzon,
A jó csuportozzon
35 Rajtok, amen,
Amen, amen!

I50.

AD NOTAM: *Ritka kertben találisz*

1. Ez az óra a víg óra, ezen örülünk,
Bánatoktól, sok bajoktól mind kikerülünk,
Mert az idő kívánja,
Gazda borát nem szánja,
5 Menyasszonyunk curatorunk kedves leánya.
2. Nosza, híven, hát víg szívvel most szolgáljatok,
Tiszteletben ezen helyen jól eljárjatok,
Siralomnak nincs helye,
Már ez öröm mezeje,
10 Ki kell vetni, akinek most megfájul feje.
3. Mi is készen ezen részen tartsuk magunkat,
Megduplázzuk, quadruplázzuk kívánságunkat:
Éljenek a házások,
Éljenek a párosok,
15 Éljenek, végre legyenek mennybe' lakosok!

I51.

AD NOTAM: *Mikor szeretőjét*

1. Mi lehet, hogy ez a főrend, trallalallom trallala,
Amely itt van, vigad, örvend, trallalallom trallala?
Azok közt, kik itt ülnek,
A poharak kerülnek,
5 Trallalallom, trallalallom, trallalallom trallala.
2. Oka már bétölt reményünk, trallalallom trallala,
A mi kegyes vőlegényünk, trallalallom trallala,
Amit régen várt, lesett,
Megvan, amit keresett,
10 Trallalallom, trallalallom, trallalallom trallala.
3. Megvan már, drága jegyesét, trallalallom trallala,
Majd hazaviszi kedvesét, trallalallom trallala,
Leszakasztván virágát,
Kedves liliom-ágát,
15 Trallalallom, trallalallom, trallalallom trallala.

4. Ó, egybefűzöttetett pár, trállalallom trallala,
 Kik egybekeltetek immár, trallalallom trallala,
 Áldásunk harmatját vedd,
 Vigasságid között szedd,
 20 Trallalallom, trallalallom, trallalallom trallala!
5. A szerencse jobb szárnyára, trallalallom trallala,
 Vegyen fel, hogy soha kára, trallalallom trallala,
 Életednek ne legyen,
 Míg hanyatlás²⁴ra mégyen,
 25 Trallalallom, trallalallom, trallalallom trallala.
6. Egymáshoz igaz hűséggel, trallalallom trallala,
 Légyetek, nem gonosz véggel, trallalallom trallala,
 Míg lelketek javára
 Lesz az ég kies vára,
 30 Trallalallom, trallalallom, trallalallom trallala.

I 52.

[AD NOTAM:] *Legyenek örvendetes napok*

1. Szomorúságok, pusztuljatok,
 Szemeink, viduljatok,
 Szívünk homályi, tisztuljatok,
 Gráciák, induljatok!
 5 Jó szívvel,
 Jó kedvvel
 Vig nótákat fújjatok!
2. Hajdú István urat nézzétek,
 Személyét tiszteljétek,
 10 Kedves jegyesét szemléljétek,
 Örömét neveljétek,
 Párosult,
 Társasult
 Szíveket kedveljétek!

²⁴ hanyatlása [értelem]

- 15 3. Menyegzői fáklyák égjenek,
Szerte-széllyel fényljenek,
Nymfák, seregenként jöjjetek,
Itt parádét tegyetek,
Énekkal,
20 Versekkel
Tiszteletet tegyetek!
4. Egek, e kötést állandóvá
S végig maradandóvá,
Tegyétek gyümölcsöt hozóvá,
25 Házokat virágzóvá,
Adjatok,
Hagyjátok
Kívánságunkat jóvá!

I53.

Más lakadalmi ének

- I. Változásról énekünk,
Légyen ma kész mű kedvünk,
Lakadalmi díszünk.
Azért tessék mulatni,
5 Magokat megnyugotni,
Csendesen hallgatni!
Változást mert nagyobbra
Magyarázzuk legjobbra.
Követközzék lakadalom,
10 Várt nyugalom!
2. Változik az esztendő,
Ó után új jövőndő,
Tám jóra menendő.
Változtassa időnket,
15 Vigasságra kedvünket,
Teljes életünket
A felséges Úristen!
Hogy elmondhassuk itten:
Lakadalom *kies* álom,
20 Örök nyugalom.

¹⁹ [összefirkált szó]

3. Csak változik az ember
 Az üdöben, mint tenger,
 Míg végső véget ér.
 Változtassa hát jobbra,
 Szerencsére, nagyobbra
 25 Életét az ember.
 Hadd örüljön szívében,
 Elmondhassa kedvében:
 Lakadalom kies álom,
 30 *Örök nyugalom.*
4. Változik ifjú legény,
 Ha jó párt kap, nem szegény,
 Táplálja *jó* remény.
 Dolga jól foly, serényen,
 35 Csontja hízik keményen,
 Szíve áll csendesen.
 Ki- s bójárván nem búsul,
 Jókedvéből így dúdol:
 „Jó párt nyértem, célt elértem,
 40 Ah, jó nyugalom!”
5. Változik a szûzleány,
 Mint égen a szivárvány,
 Társszerető bárány.
 Elhagyja szülét, atyját,
 45 Más
- Élte állapotját.
 Végig nem ül egyedül,
 Máshoz megyen *egészül*,
 Ilyenképpen teljesíti
 50 Isten poroncsolatját.

30 [hiányos, olvashatatlan szó, mely a refrént jelzi]

33 a jó [szótagszám]

45 [olvashatatlan sor]

50 [szótagszámtöbbletes sor]

6. Változásnak fomáját,
Lásd eleven példáját
Ezen kegyes párban!
Változik a vőlegény,
55 Jó párt nyérvén nem szegény,
Táplálja *jó* remény.
Változik a menyasszony,
Lángul arcul, mint bársony,
Hív szívének akit *tartsom*,
60 Mert elérte, bizony.
7. Változik a pár életre,
Boldog kimenetelre,
Legjobb szerencsére.
Éljen frissen, kegyesen,
65 E világon csendesen,
Bánattól üresen!
Eggyé lött pár a rosszra,
Ne változzék gonoszra,
E világon szert tehessen
70 A legfővebb jóra!
8. Örömöknek világot,
Életeknek virágot
Gyümölcsöt teremjön!
Mindkettőnek fejében
75 Jövendő életében
Korona tétessék!
Szeresse a gazdagság,
Vezérelje *boldogság*,
Jót tégyen e párral
80 Isten s

56 a jó [szótagszám]

59 tártsom [értelem]

78 [láthatatlan szó]

80 [láthatatlan szó]

9. Változzék víg vendég is,
Lakadalmi sereg is,
Örüljön az ég is!
Változzék most a násznagy,
85 Elöl járjon, mint hadnagy,
Gyalázatban ne *bagyj!*
Változzék most hegedűs,
Víg nótákra a dülű is,
Lakadalom mert három nap
90 Tartó nyugodalom.
10. Forgódjék a szakácsné,
Jó bort hozzon csaplárné
Megszáradt torkunknak!
Megváltoznak mindjára,
95 Már elhagyjuk dúdolást,
Magunk helyett perorálni
Állítsunk más pajtást!

I 54.

- I. Bizony a páros élet
Gyönyörűséges élet!
Ezzel jár a vigasság
S a szabados nyájasság.
5 Enélkül be nagy baj,
Az élet csupa jaj!
Aki teng csak egyedül,
Nem vígan hegedül.
2. Orvosság az házasság,
10 Bajos a magánosság.
Ha nincs kihez szólani,
Meg fog a vér bomlani.
Ki Vénussal mulat,
A' könnyvet nem hullat:
15 Hogyha szívét fájlalja,
Van, ki vigasztalja.

85–86 [láthatatlan betűk]

3. Aki páros életre,
Léphet hű szeretetre,
Szerencsésnek mondhatni,
20 Boldognak kiálthatni.
De aki remete:
Unalmas élete,
Él is, nem is, nyomorult,
Hogy magára szorult.

I 55.

I. Köss bokrétát, Flóra!
Vénus parancsolja,
Fűzz rózsát csomóra,
Lesz, aki szolgálja:
5 Júnó, Pallás itt van,
Örvendeznek mostan,
Vígóság a lakodalomban.

2. Két szûz, két bölcs szívet
A tiszta kegyesség,
10 Mint egymáshoz hívet,
Mégköt szent egyesség.
Két testben egy lélek,
Lész szûz hûség vélek,
Boldogságot itt reménlek.

I 56.

I. A szent egyesség
És kötelesség,
Mely készült kegyesen,
Légyen állandó
5 És maradandó,
Kívánjuk szívesen:
Az új párok vidám napokat,
Sokszor tizenkét holnapokat
Hogy láthassanak,
10 Számlálhassanak,
Óhajtjuk, engedjék az egek.

2. A bú távozzon,
Egy nap se hozzon
Bajt, hív párok, rátok:
15 Sem kedvetlenség,
Sem más ellenség
Ne férjen hozzátok!
Tiszta kegyesség gyakorlása
Legyen élteteknek lámpása!
20 A jámbor vénség,
Ha eljön a vég,
Légyen a mennyben örökségtek.

I 57.

- I. Kiket a szűz Hymen egyesít,
A Virtus s Kegyesség nemesít,
Örvendetes friss énekkel,
Tiszteljük vidám versekkel,
5 Hívséggel,
Jó véggel.
2. A szűz szerelem e világot
Feltartja, köt szent házasságot:
Megfrisseli az életet
10 A csendes és hív szeretet,
Új párok,
Lássátok!
3. Az egyes erő sikertelen,
És nem ér sokra, tehetetlen,
15 Egynél kettő többet tehet,
Akármikor tovább mehet,
Megvallja,
Ki hallja.

¹⁹ éltetek [szótagszám]

I58.

1. Víg legyen a menyasszony
És a nyoszolyóasszony,
Búja már nem lehet,
Ó, be kár, nem nevet,
5 A sírás távozzon messzére!
2. Bölcs a férj: a feleség,
Ne féljen, lesz eleség.
Békesség emellett,
Mert oly személlyel lett
10 Eggyé, ki szent békesség papja.

I59.

1. E fénylő napnak vígsága,
Emlékezete drága:
Cupidó két szívet meglőtt,
Eggyé tette a kettőt,
5 Kedvességét, édességét egyeztette kettőnek,
Oly szerelmek, oly , mint mágnes kőnek.
2. Ó, mely boldog, szép szerencse,
Kit szeretet bilincse
Ilyetén formán rabbá tett,
10 Ily gyengén törben ejtett.
Jöjj el, Flóra, vigyázóra, köss ékes bokrétákat,
Hymen legyen jelen, végyen lánggal égő fáklyákat!

I60.

1. Mind a Természet egyenes törvénye,
Mind az Istennek szava, szent Igéje,
Az házasság szent dolog az megvallják,
Rendre javallják,
5 Rendre javallják.

159.:⁶ [hiányzó szó]

2. Szent egyességre ki magát elszánta,
Ha szentül élt-kélt, soha meg nem bánta,
Most egy új hív pár ugyanezt állítja,
Ezt bizonyítja,
10 Ezt bizonyítja.

I 61.

AD NOTAM: *A bandéros magyar*

- I. Egy ártatlan kedves fogság az házasság,
Unalmas szabadság a mord magánosság,
Tömlőc a hálószoba,
A nyoszolya kaloda,
5 Más bilincsen
A rab nincsen,
Csak az ölelkező két karok gyengén szorító láncain.
2. Itt a kedves törvényt maga Venus szabja,
Ennek egy pár ember önként örök rabja,
10 Esküszik az Istenre,
Juno- s Venus-, Hímenre:
El nem válnak
Az halálnak
Sentencia-mondásáig e két rabok soha egymástól.
- 15 3. Százszemű strázsájok az esküdt szeretet,
Kit semmi ajándék meg nem vesztegethet,
Órára nem változik,
Soha nem szunnyadozik,
Nappal, éjjel
20 Nem jár széllyel,
Szüntelen egyetlenegy kedves rabja körül patuljífroz.
4. E rabokat fogják a kérő násznagyok,
Kik kemény ordellel jönnek, mint hadnagyok,
25 Drabontok a vőfélyek,
Mint fegyveres személyek,
Fakard a bot,
Mely két rabot
Vérszínű pántlikájával, szûzvér-ontásával fenyeget.

I62.

AD NOTAM: *Ki nem kapott szeretőre*

1. Ki nem kap az házasságon,
Hiába él e világon,
Szíve fagyos kebelében,
Savó, nem vér foly ereben.
5 Álljon facipős barátnek,
Ha ötet semmi zsarátnak
Nem hevíti.
2. Egy tyúkültető gavallért,
Ki nem érne két fatallért,
10 Klastromba kell költöztetni,
Szőrharába öltöztetni.
Ha nincs e világhoz kedve,
Mormoljon ott, mint a medve,
Éjjel-nappal.

I63.

AD NOTAM: *A rózsaszálak közt*

1. Ez ifjú jól fordult, ma minden legény
Forduljon, táncba kerekedjen!
A gondoknak ködét oszlassuk széllyel,
Mindeneknek kedvek eredjen,
5 Töltsük vígan a farsangot,
Siket is halljon muzsikahangot!
2. Itt a példa, minden ifjak, nőtlenek,
Ha ti is egyet fordulnátok,
Vagy széllyelnéznétek itt a városban,
10 Társat ti is találhatnátok.
Aki pedig itt találna,
Messze földre miért is járkálna?

I62.: 3 kebelébe [rím]

I64.

AD NOTAM: *Ki nem kapott szeretőre*

1. Ha Pünkösöd köt bokrétákat,
Vénus vérén nőtt rózsákat,
Rakván érzékeny helyekre,
Az alabástrom mellyekre,
5 Rendi az a természetnek,
A tavaszi kikeletnek
Szüleménye.
2. De hogy a jegek cserepén,
A havazó ősz közepén
10 Még elevenebb virágok
Nyílnak: már ezek újságok.
Ímé, látjuk, hogy itt Flora
Virágokat rak a hóra,
Meleg ágyba.
- 15 3. Völegény úrnak is nyitott
Ez az idő hiacintot.
Oly virágot szakaszt keze,
Melynek a dér s hó kedveze,
Ki szerencsés történettel
20 Élő boldogságot vett el
Házastársul.

I65.

Oráció után

AD NOTAM: *Elmebetsz már*

1. Egy ilyen kincs
Nagy helyen nincs
Nem is minden göröngy
Alatt hever ily gyöngy.
5 Egy ilyen kincs
Nagy helyen nincs.

2. A Természet
Itt tetézett
Erejét próbálta,
10 Mikor ezt formálta.
Egy ilyen kincs
Nagy helyen nincs.
3. Egy nemébe',
Érdemébe',
15 Böjtölhet pénzteket,
Ki kap ily remeket.
Egy ilyen kincs
Nagy helyen nincs.
4. Az ilyen szûz
20 Eleven tûz:
Gerjeszt melegeket,
Olvaszthat jegeket.
Egy ilyen kincs
Nagy helyen nincs.
- 25 5. Boldog legény
A völegény,
Szentmiklós Venusa,
Kihez vagyon jussa.
Boldog legény
30 A völegény.

I66.

[AD NOTAM:] *A nap kerül*

Kész a préda, már tiéd a', szorítja hajló karod,
Más óra kopp – ott légy, hipp-hopp, ahol akarod!
Duna, vized csendes légyen,
Rajtad egy hajó most mégyen:
Egy jó feleség.
5 Nohát, földvári révészek,
Légyetek mind egyig készek,
Evezetek, siessetek, vár Dunaföldvár!

I 67.

AD NOTAM: *Ki nem kapott szeretőre*

1. Decemberbe' jön Szent Tamás,
Öke' me is fázik, mint más,
Csak hideg -ber a december,
Még ebbe' fázik az ember.
5 Ördög vigye a birkebört,
Ha találnék melegebb szőrt,
Azt venném rám.
2. Az Erzsébetnek dunnája,
Ha bebúhatnék alája,
10 Tudom, hogy melegebb lenne,
Ott a jég is felengenne.
Egy húsos oldalbordának,
Mint akármely nagy subának,
Több heve van.
- 15 3. Azért jövék Szentmiklóstra,
Hogy melegítő *fontosra*
Tehetnék szert, és úgy tetszik,
Hogy a vérem már melegszik.
Mely sokkal jobb Szentmiklóson,
20 Mint a pusztá Szenttamáson,
Most hiszem már.

I 68.

Oratio után

AD NOTAM: *Búmat, gondomat*

1. Bírd, boldog vitéz, hát e Belgrádot,
Melyet násznagy úr kezedre adott,
Mihelyt szemed csorbát
Valahol rajta lát,
5 Csókokkal cementezd falát.

¹⁶ fontosra pro fundus [értelem]

2. Így mindég kies lesz e vár frontja,
Merőn fenn áll a csúcsa vagy kontya.
Ha ledűlsz is mellé, nem ér a szél belől,
Bár fújjon Vak Tamás felől.
- 10 3. Fejtsétek meg, ha tudósok vagytok, a mesénket,
Mi majd addig locsolgatjuk borral a gégenket.

I 69.

NOTA: *Ki nem kap az házasságon*

- Akik a nőtelenségnek,
Rabjai a szüzességnek,
Ízét a gyönyörűségnek
Nem kóstolták meg, csak égnék.
5 Jobb a töltött káposztánál
És a bárány cupákjánál
A házasság.

I 70.

Oratio után két párra mondatott

AD NOTAM: *Igen fűrge*

1. Boldog két pár, kezdődik már arany idejek,
Mirtusokkal, bokrosokkal ékesült fejek.
Csak boldogság árnyéka
Nőtelennek szándéka;
5 A nyájaskodó feleség drága portéka.
2. Ó, Himennek már pihennek karjai között,
A boldogság, méltó vígság rajtok fűrtözött.
Nem lesz unalom már itt,
Sok aggódást elhárít
10 Szorítván szíveitekhez egy Zsófit s Márit.

I 71.

AD NOTAM: *Örülj, magyar, igaz okod van reája*

1. A Nap hogy a minap a Bak jelbe ére,
Baki Mihály úrnak azonnal a vére
Majdan jéggé vála,
Hogy magába' hála
5 Fagyos szobájába'.
2. Bár béhúzta magát farkasbundájában,
De azzal is takaródzott csak hiában,
Vacogott az álla,
Deres volt szakálla,
10 Jégcsap bajuszába'.
3. Ily fagyosan még csak reggelt sem is vára,
Készül, nyergel, kandarodik a lovára,
Szankra megy egy szûzhöz,
Egy eleven tûzhöz,
15 Nem is lõn kárára.
4. Mivel vére megenyhüle s felhevüle,
Amelyért is elébb el sem jöve tõle,
Mígnem azt fogadja,
Hogy vagy két hét múlva
20 Szankot odahagyja.
5. Már itt van, eljöve kedves Mihályával,
Kit forró csókjával, pelyhes dunnájával
Melenget. – Fogadja,
Hogy fázni nem hagyja,
25 Ámbár csikorogna.

I72.

AD NOTAM: *Már bát vége éltemnek*

- I. Már tehát Szentmiklósnek
Minden puszták hódolnak.
Szenttamás elkezdette,
Szank-pusztá ezt követte,
5 Mert mind legénye, mind lánya
A szeretet bálványá.
Aki eztet megkívánja,
Tudom, soha meg nem bánja,
De nem is csudálom,
10 Mert ha jól megvizsgálom,
Szank magyarul lesz „szent”.
Szent Tamás régen szent,
Szent Miklós meg igen szent.
2. Omne trinum perfectum,
15 Szank desertum huc allectum,
Sanctus Thomas huc venit,
Hic requiem invenit.
Három szent itt együtt van hát,
Itt ütöttek tanyát.
20 Együtt vagyon a lakások,
Felkelések, nyugvások.
Szentnek szent a társa,
Mint madara, oly nyársa,
Már e szép szerencse,
25 *Akárki* tekintse,
Ez egy ritka szerencse.

²⁵ Bár akárki [szótagszám]

Lakodalmi nóták

1. Cypria, szentséges lakodalmi szövétneket égess,
Hol meggyújtva közel tábori fáklya tüzel.
2. Házasodás, frigy, lánc, köz-megmaradásra vetett sánc,
Mostoha-visszavonó, szíveket öszvefonó.
- 5 3. Törzsök az ős fának, veteményes kertje hazának,
Fészekben ül, szaporít, ifjakat ölbe szorít.
4. Harc idején belső nagy erő, paizs, oltalom első,
Melyet az egy szeretet szűz nyoszolyára vetett.
- 10 5. Egy eleven kincstár, melyből haza lelket, erőt vár,
Hogyha belőle kikél, házasok ágya nem él.
6. Hol szeretettel dús Cytheris hadi *kassa*...
Cypria, bár ne szeress, a' hadi tár is üres.
7. Már egyedül vészen nevet, az nemes emberi léssen,
A' ki kirántani mért kardot az oltalomért.
- 15 8. Állj meg elébb, hazatérj: atya, gazda, fiak, feleség, férj,
Nemzeni, szülni magot, hagyni nevelni tagot.
9. Ímhol, ezekben áll egy nemzet egét emelő váll,
Egy ország ereje, egy haza sarka, feje.
- 20 10. Itt ül az elsőség, mellette vitézi dicsőség,
Kard ha tehát szükség, adjon atyád és az Ég.
11. Ó, szeretet! kelj fel, patyolat zászlókat emelj fel,
Most, mikor így fenyeget háború földet-eget.
12. Márs ha kikél harccal, szemben mosolyoghat ez arccal,
Hol lova harcra nyerít, jó, ha Cupido kerít.

¹¹ [lapszél]

I74.

AD NOTAM: *Báró, tartsd fel fejed*

1. Felderült *immár* az az óra,
Juttata mely víg örömszóra,
Szívetek régen mit vára,
Értetek annak halmára.
- 5 2. Apollo tegzes Diánnával,
Paris is a szép Helenával
Magokot egybenkapcsolták,
És hív társul ajánlották.
- 10 3. E párokat az Úr szeresse,
És egymással soká éltesse,
Töltse házokat áldással,
Ékesítse virágzással!

I75.

AD NOTAM: *Mi hasznát vettem*

- I. Szívem, amit várt,
Elnyerte a párt,
Felderüle szép napfényem,
Már ettől el nem zár
- 5 Semmi veszély és kár,
Benne nagyon nagy reményem.
Tündöklő egeim
Mostan pirulnak,
Szép citeráim
- 10 Zengésre indulnak.
Őszi sárgaságát,
Orcáim hervadását
Végképpen elhadja,
Soha nem tagadja,
- 15 Hogy megtalálta
Jó párját.

¹ már [szótagszám]

2. Már veled élvén,
 Semmit nem félvén,
 Bátran lakom házam táját.
 20 Vigan meg is futom,
 Bizonnyal jól tudom,
 Éltemnek szabott pályáját.
 Nem forog, tudom,
 Szerencsém sík jegen,
 25 Hanem Nap módon
 A szép magas egen.
 Fel is gyúlt már régen
 Szívem a jó végen,
 Vigadjunk ils
 30

 Dicsőségen.

I76.

AD NOTAM: *Ne sírj, ne sírj*

I. Pinduson öröm vagyok,
 Vigad ott minden nagyon,
 E pár sorsán, szépségén,
 Mindkettő ékességén
 5 Cupidónak győzödelmén
 Is öröm van Ida hegyén,
 Örülök ezeknek szerelmén is.
 – Én is.

2. – Vajon ki lehet itt ez,
 10 Aki visszazengedez?
 Echo, nem más, úgy vélem,
 Többet is szól majd vélem.
 Jöjj közelebb, *had*d vigadok,
 Hozzád közelebb szaladok,
 15 Kérlek, adj szót, míg én itt maradok.
 – Adok.

30–31 [valószínűleg hiányzó kissorok]

⁶ Cupido [szótagszám]

¹³ hat derű vigadok [értelem, szótagszám]

3. – Miért jöttél, mondd okát!
 Hogy vegyük öröm sokát,
 Talán amazért, azért,
 20 A szerelemről az ért.
 Egy kevésé hát leüljünk,
 Beszédre egybekerüljünk,
 Ez örömbé' együtt részesüljünk!
 – Ülünk.
- 25 4. – E párt, egybekelőket,
 Esméred hát már őket,
 Lásd, mely vidámok, szépek
 Mind a ketten, és épek.
 Egymásnak mint megörülnek,
 30 Szerelemtől nem szédülnek,
 Sőt egymás ölében már készülnek.
 – Ülnek.
5. – De a célra siessünk,
 Hogy attól el ne essünk.
 35 Még az egyet tisztünknek
 És kötelességünknek
 Tartjuk, hogy megáldjuk e párt,
 Mert lám, hogy nem hiába járt,
 Cselekedd meg, én is megígértem.
 40 – Értem.

I 77.

AD NOTAM: *Világ haszontalanság*

1. Nincsen sohol szebb élet,
 Mint ki mással eggyé lett,
 Mint aki párjával
 Úgy bír, mint magával,
 5 Szelíd galamb formán él,
 Párjában örömet lél.
2. Itt a hív páros hűség,
 Az egyenesszívűség
 Amint kötelezett,
 10 Mossa kéz a kezét.
 Az ily élet magasztal,
 Bánatunkba' vigasztal.

15 3. Céloamat én elértem,
Istenemtől mint kértem,
Boldog hoppot mondok,
Oszoljatok, gondok!
Egy kéncsem vagyok velem,
Napom vígan is élem.

20 4. Mi megáldjuk ezeket
A páros személyeket.
Mi is hoppot mondunk,
Arra van nagy gondunk,
Hogy tiszteletet tégyünk,
Azután utat végyünk.

I 78.

1. Rosa fiat quid quid calcaveritis,
Germinet quid quid seminaveritis.
Nulla procella obruat corda sed ante,
Exspistetis lingua seculo exsuperante.
- 5 2. Valamerre jártok, légyen szerencsétek,
Szívetek óhajtván, légyen csemetétek,
Semmi rossz veszedelem ne bántsa szívetek,
És sokára majd meghalván menny légyen helyetek!

I 79.

Lakodalmi versek

NÓTA: *Kik vagytok*

1. Mit láttok itt, Múzsák, hogy most mind örülnek,
S ülnek,
Nemsokára útra készülnek.
- 5 2. Mért? tám a menyasszony hogy elvitessék?
– Tessék,
Csakhogy a jók közé tétessék!

¹⁸ vegan [hangzás]

3. – Nem is lehet másként, mert ők mind igazok.
– Azok?
E' hát most az örömrre az ok.
- 10 4. – Miben fáradnál hát most legszívesebben?
– Ebben,
Hogy megáldom e párt frissebben.
5. – Én is ezt tisztelnék lenni megismerem.
– Értem.
15 Már hát céloim én is elértem.
6. Számos esztendőket e pár hát esmérjen!
– Érjen,
Juno szállást hozzájok kérjen!
- 20 7. – Végre menjenek fel a nagy dicsőségre!
– Égre,
Ama legfényesb felsőségre.

I 80.

NOTA: *Tor-e ez vagy lakodalom*

1. Szárazon is, lám, a farsang
Szintúgy elcsúsz, ó, kedves hang!
Meg is koszorúzzuk végét,
Hogy közlöttem emberségét.
5 Felkoszorúzzuk fejünket,
Megmutatjuk kedvünket.
2. Szüzek, most fáklját gyújtatok,
Kik tudtok, muzsikáljatok,
Junót, Diánnát és Vénust
10 Kérjétek, hogy adjon szép juszt,
Melyben holtig vigadjatok,
Benne megmaradjatok!

⁷ faját [értelem]

- 15 3. A házasságnak kötele,
Kit egybekötözött vele,
Légyen a másik részének
Mindene s társa kincsének.
Így maradjon, így vigadjon,
Ebben alább ne hadjon!
- 20 4. Szívet szívért itten adjon,
E cserébe' megmaradjon.
Vesszen az egyes unalom,
A magános aggodalom!
Amije van, légyen páros,
Az öröm nem határos.
- 25 5. Gerlicét kell már áldozni,
S a Júnóval barátkozni,
Az új párok ezzel mennek
Köszöntésére Istennek,
Hogy sok jót tőle vegyenek,
30 És áldottak légyenek!
- 35 6. Áldjuk meg mi is már a párt,
Aki elérte, amit várt,
A sok áldás bokrosával,
Áradjon rá folyásával,
Rajtok holtig megmaradjon,
Tőlök el ne szakadjon!

I 8 I.

Cantio nuptialis

AD NOTAM: *Örvendetes...*

- 5 I. Mint hajnal pirul Phosporus felköltén,
Örült lelt gyöngyön,
Ember drágakön,
Becsüs jószágon,
Szívében repesvén.

- 2 Vagy mint Diána nyertes vadászatján,
Tegzit letévén,
Töribe ejtvén,
Sebes vadait
10 Erdein meghajtván.
3. Így van itt kettő találván kívánt tört,
Egy pálmán két szív
Szeretettel hív,
Virágzásban nőtt,
15 Immár nagy böcsre költ.
4. Melyet vigasság- s kedves örömházban,
Sok láb táncot jár,
Sok szív vígan jár,
Noha eltölt nyár,
20 De gyöngyét szaglatja.
5. Ez kedves órán Hymen is felkészült,
Víg Cassandrával,
Helenájával,
Szûz leányával
25 Egyes rendbe ülnek.
6. Bús Ariádna nem óhajt Theseust,
Szép Laviniát,
Aranyalmáját
Tiurinus elviszi,
30 Szíve ne lássson bút.
7. Publikán mutat szép piros rózsaszínt,
Most magánosság
Kedvetlen fogság,
A páros világ
35 Egymáshoz kedvvel int.
8. Elnyerte Jason kolhisi Medeát,
Szakasztván rózsát,
Kedvesb virágát,
Vendéget gyűjtött,
40 Mutatja vígságát.

4⁶ modgya [értelem]

9. Örvendj hát, Hymen, kedves vendégidben,
Mert bétölt remény,
Két szív, nem kemény,
Táncban is mégyen,
45 Vigad ez jó télben.
10. Ez pár kedvére minden szív, száj mondja:
„Völegény uram
S menyasszony jóban
Töltsék napjokat,
50 Örökös áldásban!”
11. Mint smaragd s rubint fénlík a gyûrûkben,
Napotok szentség,
Légyen békesség,
Szeretettel ép –
55 Éljetek örömben!

I 82.

AD NOTAM: *Búbánottal beborít*

- I. Feltetszett már nap fénye,
Reménye
Betölt szívemnek,
Jutottam bár sokára
5 Céljára
Víg öröömönnék,
Mert íme, párjához,
Kedves galambjához,
Társához
10 Juték éltemnek.

¹ Feltezett [értelem]

7–10 [a szövegrész ismétlésére egy csonka sor utal]

2. Minthogy szívem e szépet,
Gyöngy képet
Igen szerette,
Még éjjel is álmába',
15 Nyugtába'
Nem felejtette,
Hogy engem kövessen,
Velem egy lehessen,
Szeressen,
20 Szívem azt kérte.

3. Te is hát, ó, kedves kincs,
Már tekints
Reám szívesen!
Én lések igaz híved,
25 Hát szíved
Mást ne szeressen!
Egymás örömére,
Szívünk tetszésére,
Kedvére
30 Éljük kegyesen.

I 83.

Cantio nuptialis. Menyegzői ének

1. Magánosan, mint párosan, veszedelmesebb élni,
Apostollal, a Szent Pállal, melyrül lehet beszélni,
Hogy jobb házasságban élni,
Mintsem gyötrettetni s égni,
5 Vétek hát nem követni.
2. Első embert, Ádámot merthogy Isten teremtette,
Magánosan, nem párosan éltét nem kedvelte,
Mély álomban merítette,
Egy oldalsontját kivette,
10 Kívánatosá tette.
3. Feleséggé, segítséggé, melybül Évát formálta,
Szép személyben elejiben hogy Isten állította,
Örömeben azt mondotta:
„Testem, csontom!” – csókolgatta,
15 Holtig el sem is hagyta.

4. Szaporodjék, sokasodjék hogy az emberek száma,
Az halakon, madarakon légyen neki hatalma,
Minden állat birodalma
Ember kezében vagyon ma,
20 Ez Istentúl jutalma.
5. Szentíráson, nem is máson, fundáltatott igazság,
Mind külsők közt, mind belsők közt tisztesség a házasság.
Ezt a mennyei uraság,
Szerzette a Szentháromság,
25 Van reá sok bizonyság.
6. Többek közül nem hátul ül mennyeknek országában,
Zakariás, ki pap, nem más volt Isten városában,
Részes volt szent házasságban,
Örült Erzsébet asszonyban,
30 Kegyes hitvestársában.
7. Az Istentúl minthogy szentül tanítottatott férjfi is,
Tiszteletes, engedelmes Laszli József urunk is,
A mennyei felségnek is,
Sok kegyes embereknek is
35 Kész engedni ebben is.
8. Hogy tüköre, szép címere lenne sok házaspárnak,
Eleget tett, mert társra *tett szert*, ki kedves az Úrnak,
Olyra, jóra hajlandóra,
Szóra s másra vigyázóra,
40 Már holtig együtt járnak.
9. Eddig egyes, de már jegyes hitvestársaddal te vagy,
Örül szíved, tudom, kedved Pálfi Erzsébeten nagy.
Tisztod: Istennek hálát adj,
Ebben semmit hátra ne hagyj,
45 Minden bút felejts, s vigadj!

¹⁶ embere [értelem]

³¹ A [értelem]

³⁷ szert tett [belső rím]

10. Tiszteletes, kellemetes kegyes pár, amit vártál,
Az Istentől mivel szentül kértél, reátaláltál.
Szelíd férfi, nem hibáztál,
Kegyes asszony, jól vigyáztál,
50 Szép társot választottál.
11. Mert oly szelíd, azt el is hidd, tiszteletes férjfiú,
Akit nyertél, társa lettél, engedelmes, mint a juh.
Pálfi Erzsébet, hát a bú
Nem emészthet, mint fát a szú,
55 Életed legyen hosszú!
12. Mind a ketten, akik itten egymásnak öröme
Együtt ültök, eggyé lettek Isten dicsőségére,
Éltetek hosszú időre
Terjedjen sok esztendőkre,
60 Ament mondunk ezekre.
13. Oly szelídre, együgyűre, kegyes férjre tettél szert,
Kiben leked, minden kedved az Istentől nagy jót nyert.
Ily tiszteletes jó ember,
Kegyes asszony, megbecsülj, mert
65 Az Úristen jót rendelt.

I 84.

NOTA: *Dicsőült helyeken*

1. Lakadalmi pompa, kik *mostan* idegyűltetek,
Hogy atyafiúi szeretettel örüljete,
Kívánjuk szívből, hogy békesség,
Köztetek legyen jó egyesség,
5 Távazzék zûrzavar, mérgesség!
2. Himen is készüljön, völegénynek vessen ágyat,
Menyasszont legénynek, mert tudjuk, nem hoztak lágyat.
Völegényünk van vidám s deli,
Kinek is örömét neveli,
10 Hogy mellette társa, öleli.

63 ember [értelem]

1 kik ide [szótagszám]

3. Kegyes menyasszonyunk van ugyan lehajtott fővel,
Mert ő kegyességgel ékes, mint adamás kövel.
Egész teste, rendes formája,
Ajaka, dereka, orcája,
15 Legényünket vonja hozzája.
4. Nohát e kedves pár majd nyugodjék szerelmesen,
Holnapot is érje vígan és békességesen!
Ne érje soha kár vagy szégyen,
Éltek az Úrtól áldott légyen,
20 Amelyre Áment ki-ki tégyen!

I 85.

1. Völegényünk szívéről *ím*, hogy a szomorúság
Eltávozott, és immár van helyette vigasság,
Hát ennek örömen mi is most örülünk,
És szívünkről minden bút, minden bút mindnyájan letégyünk.
- 5 2. Az indítsa öröme, hogy kedvesét meglelte,
Mely meglelésének végét immár elérte,
Ó, bizony boldog vagy már, kedvedre élhetsz,
A te kedves mátkáddal, mátkáddal nagy örömebe lehetsz.
- 10 3. Nohát mi is mindnyájan minden jókat kívánjunk,
Isten őket kedvelje, egy szívvel, szájjal mondjuk!
Jó egészségéket most mindnyájan igyunk,
Tiszta szívből, hogy vivát, hogy vivát, szívesen kívánjuk!
- 15 4. Lelki *testi* áldást e földön, kívánjuk, végyen,
Ez világon rajtatok semmi szégyen ne légyen,
Ez élet elmúlván magához felvigyen
Isten, és nagy örömebe, örömebe a mennyekbe tégyen!

¹ nem hogy [értelem]

⁶ [szótagszámhiány]

¹¹ egészségéket igyuk [értelem]

¹³ Lelki és testi áldás [értelem, szótagszám]

I 86.

1. Az házasságnak
Isteni szentsége,
A párosságnak
Közös áldása,
5 Melynek nincs mása,
Életünk fő vége.
2. Itt is egy hív pár,
Ez áldást öleli,
Ettől mindent vár,
10 Ebben vígságát
És boldogságát
Hiszi, hogy megleli.
3. Sőt, midőn ezek
Az egymást szeretők
15 Megfogván kezek,
Mondván hiteket,
Esküvéseket
Kövesse életek!

I 87.

1. Ez nap fénylik újsággal,
Szívünk örvend vígsággal,
Mert vőlegényünk párjával
Úl együtt, mint galambjával.
- 5 2. Hajtsa szívét szívéhez,
Mint kegyes jegyeséhez
Kívánom, *Isten* éltesse,
Sok javaival szeresse!
- 10 3. Nyújtson áldást fejekre,
Vigyázzon életekre,
Menyasszonyt emlétek,
Kik az asztalnál ültök.

⁸ ölelik [értelem, rím]

⁷ az Isten [szótagszám]

¹¹ [szótagszámhiány]

4. Most a búk felejtők
Mondom én is, éljenek,
15 Sok esztendőt érjenek,
E páros személyek vígan légyenek!

I 88.

Cantio nuptialis

1. Mikor Phoebus, mint Epesbus, estve felére
Mégyen, derül, akkor merül szívünk kedvére...
Mert ez házban van öröm,
Nincs keserűségbe',
5 Mert itt két szív lett már egy hív pár és...
2. Nohát, zendíts, hárfát pendíts, ékes Apolló!
Mü hárfánk is lesz, Múzsánk is ékesen szóló,
S ez háznak tiszteletet,
Teszünk nagy complimentet,
10 Szívünk újul, elménk vidul, s örömmre hajt ismég.
3. Volt Phillisnek, volt Biblisnek sűrű sírása,
De ma nincsen, mert két kéncsen itt,
Nagy örömmel zengedez,
Víg énekkel csengedez,
15 Hogy Ámornak, nem komornak, itt van járása.
4. Már hív párját, Helénáját Páris felkapta,
Szép Médéját s aranynyáját Jáson ellopta,
Már mint egy szép jutalmát,
Venus itt arany almát
20 Kebelében és ölében *kegyesen* fogta.
5. Az völegény már nem szegény s árva társ nélkül,
Már menyasszon lesz gazdasszon, s párjának örül,
Kívül hát, hív nyájasság,
Szívetekben igazság,
25 Légyen csendes, tréfás, rendes éltetek s szentül.

¹³ [szótagszámhiány]

¹² [bizonytalan olvasat]

²⁰ kegyensen [értelem]

²¹ Tár [értelem]

²³ nyájasság [értelem]

6. Már kelj, minden, minden rendes áldásmondásra,
Asszony, férjfiú, vén és ifjú, jókívánásra,
Völegény- s menyasszonnak
Mind áldást kíványónak
30 nk első ..atánk fordítjuk másra.

I89.

Benedictoria appendix

Isten, az egekből
Tekints le mennyekből
E dészkes menyegzőre,
Mint szép kies mezőre!
5 Ennek völegényét,
Szerelmes reményét
Áldásad előlvégye,
És boldogakká tégye.
Adjad békességgel
10 S kívánt egészséggel:
Köztök az hív szeretet
Szüljön egyes életet,
Mezejek bővséggel,
Házak csendességgel
15 Ékeskedjék sokképpen,
Virág'zzék hótig szépen!
Mikor éltek bomlik,
Sárházak leromlik,
Vidd fel a fényes égre,
20 Mennyei dicsőségre!

27 Ifju [szótagszám]

28 ... Legény [lapszél]

30 [olvashatatlan szavak]

I90.

NOTA: *Hallatik a jel-trombita*

1. Aki próbál, csak a' nyér *avagy* veszt,
Vagy vadat, vagy galambot bérekeszt.
Aki itten nyerhet, ugyan jól jár,
Mert rája talál, ha mit rég vár,
5 Ily munkában a sietést
Nem kell sajnálni, fizetést
Mert ad gyakorta gazdagot,
Bár tövis is volt gazdag ott.
2. Tövis közt nõ a rózsavirág is,
10 Bajjól adja szépét a világ is.
Ahol arany van, gyakor a réz is,
Fullánk közt van az édes méz is.
De mégis a kéz elállja,
Bár sűrű tövis szurkálja,
15 Csakhogy miért kötött fegyvert,
Abban egyszer *lehessen* nyert.
3. A völegény is ilyen úton járt,
S már megkapta, amit régolta várt,
Tömött haját a jó szerencsének
20 Megragadta, mert menyecskének
Mulathat öröm-ölében,
Vigadhat hív szerelmében,
Soha is köztek e jó bor
El ne fogyjon, mely most így forr!

¹ vagy [szótagszám]
¹⁶ tehessen [értelem]

191.

Ugyan – Lakadalmi

1. Vénus aranyalmát
Nyert, s rég várt jutalmát
Elvette, s ám jól járt,
Nem vallott semmi kárt,
5 Mert boldog s sokat nyert,
Ily kincsre hogy tett szert,
Melyért ugyan örül,
Örömben majd elmerül.
Mü is tisztelésünkke/
10 Ím, jelentésünkke/
Semmit is nem késünk,
Ne légyen vétésünk!
2. Ez örömnök napján,
Kedvetek óráján
15 Igen szép sereggel,
Múzsák, egyes szívvel
Örömünknek jelét,
Áldozzuk reggelét,
Midön két szív eggyé lett,
20 A hit is megpecsétlett.
Éljen már e kegyes pár,
Ne találhassa kár!
Éltek virágozzék,
Mint pálma zöldelljék!
- 25 3. Völegény párjával,
Szép menyasszonyával,
Kívánjuk, egyességben,
Légyen békességben!
Számláljon napokat,
30 Örömmel folyókat.
Légyen e pár élete,
Mint zöldellő csemete,
Életek sok ideig
Légyen boldog végig,
35 De midön jut végre,
Eljusson az Égre!

⁹ tisztelésünket [értelem]

¹⁰ jelentésünket [értelem]

I92.

Lakadalomra való

1. Múzsák¹ serge, vigadozz!
Elméd miért lankadoz?
Mert most van ideje,
Szíved öröm telje,
5 Midőn kettő eggyé lett,
Egymás között frigyét tett.
2. Itt nincs szomorúságnak
Helye, sőt vigasságnak
Örüljen hát ma minden,
10 Teli pohárt is végyen,
Hogy ürüljen a hordó,
Táncot járjon Sáríkió!
3. Örvendjen a völegény,
Társa vagyon, nem *szegény*,
15 Ki felsegítője,
Lesz melegítője,
Dolga foly *serényen*,
Csontja hízik keményen.
4. Ki- s bójárván nem búsul,
20 Jókedvéből így dúdol:
„Haja! dínom-dánom,
Dolgamat sem bánom,
Enyim vagy, te feleség,
Bár, nosza, légy ellenség!”
5. Örvendjen a menyasszony,
25 Kontyát tégye csinason!
Pártáját mérgében
Vesse sós tengerben,
Mert elnyerte, mit rég várt,
30 Ugyanis nem vallott kárt.

¹ Musánk [értelem]

6. Örvendjen a násznagy is,
Töltsen koncsót, pohárt is!
Köszönje vendégre,
E díszes seregre,
35 Talám jobb hasznunk lészen,
Sergünk jutalmat vészen.
7. Örvendjen a szakácsné,
Jó bort hozzon csaplárné!
Lúd, pulyka számunkra,
40 Bor vidulásunkra
Légyen jelen négy káddal,
Így torkunk jobban dúdol.
8. Örvendjen egész sereg,
Talám nem is kesereg,
45 Búját elfelejtse,
Bor torkát enyhítse,
Hipp-happ-hoppot kiáltson,
Táncot járjon csinason!
9. Mondjuk, hogy éljen e pár,
50 Ne találja bú és kár,
Végre légyen *mennyben*
Korona fejében.
Éljen, éljen a szép pár,
Ne találja bú és kár!

¹³ Örvendjen [értelem]

¹⁴ szégyen [értelem, rím]

¹⁷ keményen [értelem]

II. C) Lakodalmi köszöntőversek, diákrigmusok

I93.

I.

1. Halljátok meg panaszimot, bizon nem kicsin van,
Mert hasamban nagy üresség jóllakás miatt van.
Úgy búsulok, hogy az tálban,
De nem az én tarisznyámban
5 Hever az sült kappan.
2. Igen látom: vígan laktok, s engem nem kínáltok!
Elfogadnám, ha vagy egyszer borral kínálnátok!
Soká ne turocolnátok,
Csukákkal hanyigálnátok,
10 Ne sopánkodnátok!
3. Mondá ugyan völegény úr: „Majd egy lépént adok.”
De én azzal sem keverem hitván condorámot,
Az én üres tarisznyámot,
Hogy felrontsa az vállamot,
15 Igen bánám aztot!
4. De bár avagy egy mondaná, ülnék asztalfőre,
Én nem bánám, *hogya* nem is az menyasszon mellé,
Bár szüzek közt egyik mellé,
Csak ne az kemence mellé,
20 Bár az ajtó mellé!
5. Amaz konc mit áll előtted? Adjad az kezemben!
Völegény uramot féjtem, verik az fejiben,
Helye léssen az zsebemben,
Nem verem senki fejiben,
25 Míg tart az verőben.

¹⁷ ha [szótagszám]

6. Ha az konc megfogyatkozik zsebemben verõtűl,
Völegény úr szüntesse magát az örömtűl,
Mindjárt tartson az veréstűl,
Feje tőriben eséstűl,
30 Mint rossz esővíztűl!
7. Az szűzek csak is suttognak, nem *t'om*, mit akarnak?
Gondolom, hogy jól tartani engemet akarnak,
De csak ne mosolyognának,
Nem szólnék ellenek annak,
35 Ő akaratjoknak.
8. Azoknak is vagyon kedvek, látom, az italtra,
De igen rosszul vigyáznak ōk az én torkamra,
Az én üres tarisznyámra –
Nem hajtnak ōk semmit arra,
40 Hogy vagyon sok hja.
9. Völegény úr, előtted az lepény majd meghűl!
Asszonyom, amaz pohár bor előtted majd feldűl!
Köszönd reám, torkam hevűl,
Ne igyad meg csak egyedűl,
45 Mert fejed elszédűl!
10. Völegény uramot látom, szép személy mellett ül,
Kin elhiszem, hogy neki is szíve igen *örűl*,
De én búsulok vesszettűl,
Hogy csak így élek egyedűl,
50 Míg az szer rám kerül.
11. Az torkamot az pókháló szintén általfogta,
Tenyeremet az éneklés szintén felrontotta,
Senki dutkáját nem adta,
Noha énekem hallgatta,
55 Ha csak mosolgatta.

³¹ tum [értelem]
⁴⁷ virűlul [értelem]

12. De hadd legyen, még vőlegény, tudom, én is lészek,
Elöttem is vajas béles, tudom, akkor léssen,
Engemet is az szép szüzek,
Hivatalos szép vendégek,
60 Tudom, fenn tisztelnek.

III.

1. Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltok,
Tyúkcombbal hajgálnátok, ne sopánkodnátok.
Vőlegény uram, a lepény előtted majd meghül,
Menyasszonyom, a pohár bor előtted majd feldül,
5 Köszönd reám, torkom hevül,
Ne igyad meg csak egyedül,
Mert fejed elszédül!
2. Hogyan mondád, vőlegény uram, majd egy lepényt adok,
De én azzal nem terhelem az én condorámat,
10 Az én üres tarisznýamat,
Mert feltörné az vállamat,
Nem akarnám én azt.
3. Elmenék én a szőlőbe szitát kötözgetni,
Odajöve Jankó bátyám engem veregetni,
15 Elszaladék a nádosba, egy vaskót találék,
Egy sípot faragék,
Az én sípom csak azt mondja: déb-dáb, daruláb,
Tarka szoknya, szép menyecske,
Fordulj az ölembe!
- 20 4. Tíz a gyermek, gazdaasszony, hány kenyérem vagyon?
Talán egy, talán kettő, tán egy falat sincsen,
Hiszem tudod, pogány lelkű, hogy a borra hoztad!
Nem szeretem az apámat, azt a nagy szakállút,
Mert eladta hat ökrömet, vasas szekéremet.

⁵⁶ legény [értelem]

⁸ legényt [értelem]

¹⁰ Az üres [szótagszám]

²² hoztad [értelem]

- 25 5. Ó, én édes kis kutyám, te vagy az én bundám,
Hátravetöm s tarisznyám, minden alamizsnám,
Péter bátyám a szakállját félvállra vetette,
Ami kicsiny esze volt, zacskóba kötötte,
30 A zacskó zsíros vala, a kutya megette,
Jaj, szegény Péter bátyámnak egy csepp esze sincsen.
6. Servus domine Tömösvár,
Bika fecit magnum kár,
Rétet-határt őszvehánt.
Finis hujus operis,
35 Ma sem ettem egyszer is,
Tegnap ettem hatszor is,
Bort is ittam tízszer is.

I94.

Rigmi nupcialis

1. Jupiter az égben vendégséget hirdet,
Minden istenasszonyt oda elívezet,
Csak egyet közülök innen kirekesztett,
Discordia neve, kit be nem eresztett.
- 5 2. Itt vagyon az Juno az kegyes Venussal,
Pallas istenasszony a szép Minervával,
Az Jupiter háza tele muzsikával,
Halld meg, mint járanak az Discordiával!
- 10 3. „Istenasszony vagyok”, úgymond, „mint az Venus,
Mégsem hívata el az Jupiter Deus,
De ma bosszút állok certissime Deus,
Hogy megszédül bele maga is Teséus.”
- 15 4. Azon gondolkodik, bosszút miként álljon.
Tudja, mit cselekszik, csak módot találjon,
Ha ő szegyet vallott, másra is hadd szálljon,
Hogy ő hatra állott, más is hatra álljon.

¹⁵ szegent [értelem]

5. Egy szép aranyalmát az kezében veszen,
Kinek tetejére ilyen írást teszen:
„Detur pucriori, ki szép, azé leszen”,
20 Ezt közökben hajtja – már az bosszú készen.
6. Mindenik akarná magának tartani,
„Én vagyok a szebbik” – nem meri mondani.
Jupiter sem tudja, melyiknek kell adni,
Ítélo bírónak *Parist* fogja tenni.
- 25 7. Paris, már mit csinálisz? Ez mind a három szép,
Nincs testében csorba, mindenik igen ép,
Nem tudnád mondani, cifrábban melyik lép,
Mind az három *oly* szép, mint arany öntött kép.
- 30 8. Az ajándék, látom, meghajtá az embert,
Az a nyertes, aki adhat kedvesebb bért,
Juno biradalmat ígért, amennyit kért,
Menerva tudományt, azmennyi beléfért.
- 35 9. Venus egy szép asszont az almáért ígért,
Paris ehhez semmit egyebet nem is kért,
Venus mellé hajol, vaxa is arra tért,
Hogy ő legyen az szebb, az alma hozzá fért.
10. Látom, mü köztünk is illen dolog lett ma,
Völegény uramnál van egy aranyalma,
Ő kertében felnött Amor fája
40 „Amo te”, ez vagyon *az* almára írva.
11. Ezért Udvarhelyszék kénálta Junóval,
Töle kitelhető sok szép gazdagsággal,
Homoród mellyéke tudós Minervával,
Vele együtt jelen szép tudományával.

24 parjat [értelem]

28 oljan [szótagszám]

34 Maris [értelem]; egjeb [szótagszám, értelem]

36 haza [hangzás]

38 ö Legjen [értelem]

40 vagjon almara [szótagszám]

- 45 12. De nemes vármegye ígért érte jobb bért,
 Vőlegény uram is erre szépen rátért,
 Egy jó, jámbor és szép menyasszonyt ad ezért,
 El is nyerte, mert ím, odaadták azért.
- 50 13. Látod-e, mely bücsüs az szép jámbor asszony?
 Az aranyalmát is érte adják bizony,
 Junóval gazdagság van, bíbor és bársony,
 Mégsem adják neki: kedvesebb az asszony.
- 55 14. Ezt a jeles vásárt caetusunk hallotta,
 Hogy ide ne jőne, meg is nem állotta,
 Zöngedőző lantját azért indította,
 Áldáskívánásra száját mozdította.
- 60 15. Éljen az vőlegény nyert menyasszonyával,
 Az menyasszony éljen aranyalmájával,
 A kettő egy legyen szüvével-májával,
 Szeme, kedve, lelke teljék be egymással!
16. Az vőlegény (meg is mondom) vígan éljen
 Szép menyasszonyával, bútól is ne féljen,
 Egyik a másikat egy mértékben kéljen,
 Ho/tig szállást ki-ki hű társával éljen.
- 65 17. Násznagy uram éljen nyoszolyóasszonnyal,
 Az örömanya is víg örömapjával,
 Élj te 's, nemes vendég, mindenik társával,
 Éljetek sok üdöt kedves mulatással!

46 legyen [értelem]

47 er [szótagszám, értelem]

50 almaat erte [értelem]

52 keveseb [értelem]

57 Legyenj [értelem]

61 Legyen [értelem]

64 Hotik [értelem]

65 Aszszonjával [szótagszám]

- 70 18. Mind, kik ez vásárban *vagytok is most jelen,*
Völegény, menyasszony hogy egy löttek ketten,
Éljetek, érjetez sokat ilent éppen,
Ezt kívánja nektek az mű Múzsánk, Amen.

I95.

I.

Rythmi nuptiales

1. Theseust régenten egy szûznek szerelme,
Ki miatt szûvünknek vala nagy sérelme,
Meggyőzőé szájának mosolygó szerelme,
Mert nem vala nála halált félő elme,
- 5 2. Kinek szava *benne bátorságot* szüle,
Az Minotaurussal azért szemben kele,
Dedalus várában csak bátron kerüle,
Szép szerelme által de visszakerüle,
- 10 3. Paris is fegyverre kele Hélénaért,
Troja tíz esztendőt harcola az egyért,
Jupiter az Eget elhagyá Junóért,
Plutho is az Poklot szép Proserpináért.
- 15 4. A Jasonért Kolkist elhagyá Média,
Te is az Didóért harcolál, Aénea,
Deciust Rómából elvivé Paulina,
Az Palidorusért meghala Hecuba.

⁶⁹ vasarban jen vadtokis [értelem, szótagszám, rím]

⁷⁰ Legyenj [értelem]

⁷² musák [értelem]

³ Megh gjöző [értelem]

⁵ hírré társoságot [értelem, vö. II.]

5. De most is, úgy látom, esik ilyen dolog,
Mert szép Venus szíve most is kemént lobog,
Az völegény szíve örömében dobog,
20 Egy szûhöz csatlotta *ajdán* felnőtt horog.
6. Mert az menyasszony is, úgy látom, hogy nem bús,
Szíve kegyeséhez nem kő, hanem lágy hús,
Eggyé lött az kettő, melyen *örül Phoebus*,
Ezen penget lantot víg szívvel Orphéus.
- 25 7. Ezért gyűlt most ide jó kedvvel ez vendég,
Az szűznek kedvébe azért, mint láng, úgy ég,
Az nyuszolyóasszony talám búban nem ég,
Így nagy örömében örül, hogy ugyan ég.
- 30 8. Mű is nagy örömet hogy itten hallottunk,
Éneket mondani, ím, ide állottunk,
Áldott békességet ezeknek kívánunk,
Minden rendre sok jót szûvünkéből szállítunk.
- 35 9. Éljen az völegény, de sokáig éljen,
Éljen az menyasszony, de bútól ne féljen,
Így eggyé lött kettő, mindenitek éljen,
Élvén az Istentől minden áldást végyen.
- 40 10. Éljen ez az ház is, amelyben most ültök,
Éljetek *mindnyájan*, valakik itt ültök,
Ha mikor ily jóra többször is készültök,
Segéljen az Isten, hogyha hozzá fűltök.
11. Éljetek sokáig, bútól ne féljetek,
Isten előtt kedvet *mindnyájan* leljetek,
Völegény s menyasszony, *azt* mondom: éljetek,
Számos sok üdökre terjedjen éltetek!

11 Éget [értelem]

20 *ajdán* [bizonytalan olvasat]; [lapszél]

23 Égjenlött [értelem]; Phoebus örül [rím]

26 *lángj* [értelem]

38 *minjojan* [értelem]

42 *minjojan* [értelem]

43 *oszt* [hangzás]

I96.

Nuptiales

1. Bölcs tanácsú Isten első *teremtés*ben
Látván, hogy egy ember volna még erőtlen,
Ádámnak csontjából Évát igen bölcsen
Kivevén, társául rendelé Édenben,
- 5 2. Hogy a jó társ legyen fele segítsége,
Ember életének minden dicsősége,
Hírének, nevének tündöklő tüköre,
Ez vala Istennek az ű jó *teszt*ése.
- 10 3. Ezt mondja Salamon legdrágább eszköznek,
Aranynál, ezüstnél kedvesb nyereségnek,
Istentől adatott hasznos leleménynek,
Ím, minden jó rejtve van alatta ennek.
- 15 4. Így ámbár valaki Cresus gazdagságát,
Alexandernek is bírná birodalmát,
Epicurusnak is gyönyörű lakását,
Enélkül nem látná mégis boldogságát.
- 20 5. Nincsen, ím, ég alatt olyan nyomorúság,
Kinek jó házastárs nem elég orvosság,
Estveli bánatod (ne félj, ha ez jószág
Nálad van) hogy reggelt írjen sok bosszúság.
6. De immár kevéssel én feltött célomra
Hogy közelebb lépjek, s utat vigasságra
Nyújtsak N V N – – -ra,
Szívem ez dologban néz függed Urára.
- 25 7. Oh, kegyes Istennek kegyelmes munkája,
Kinek beszédében egy jota s *punctum*ka
Hiában nem marad – bölcs igazgatója,
Te vagy mindeneknek eleve tudója.

¹ [bizonytalan olvasat]

⁸ tectése [értelem]

²⁰ [lapszél]

²⁶ spuntumka [értelem]

- 30 8. Tudtad és esmérted ez két személyeket,
Hogy anyjok méhében béalkottad őket
És így

I97.

Ηπιθαλαμιοιον

1. Zengedez ékesen serege Musáknak,
Harsognak szavai hangos trombitáknak,
Hallatik zengése gyönyörű nótáknak,
Nincs semmi szüneti szép melódiáknak.
- 5 2. Utánok Venus is ékes ruhájában,
Júdögél aranyas színű szép hajában,
Nincsen semmi szeplő piros orcájában,
.....
- 10 3. Jő a Sylvanus is öreg orcájával,
Jobbkezét töltötte szép bokkrétájával,
Liliomot fogott balkeze ujjával,
Feje ékesítve van koronájával.
- 15 4. Hozzám Musák közül egyik közelgete,
Erato engemet arra serkengete,
Sőt keményen szólván meg is fenyegete,
Értvén, hogy írjam le, amit beszélgete.
- 20 5. „Avagy nem látod-e köztünk Vénus asszont,
Ki most szerelemmel két személt egybevont,
Aranyas láncával erősen öszvefont,
Melyet semmi erő már soha fel nem bont.
6. Zengését is hallod nálunk citeráknak,
Látod sok virágát öreg Sylvanusnak,
Nem látod itt szűkit semmi muzsikáknak,
Reád csak szükségek vagyon a Musáknak.”

⁸ [hiányzó sor]

- 25 7. Álomból, ezt hallván, mindjárt felszerkenék,
Pennámat ragadám, asztalomhoz menék,
Hogy mindent megírnék, valami kellenék,
Házatok díszire ékesen illenék.
- 30 8. Sípolván elkezdé Euterpe nótáját,
Terpsicore nézi jeles citeráját,
Sétálván Eráto így kezdé el szavát,
Éneki zeng, szóval tölté el nótáját:
- 35 9. „Oh, egymás kedvére felnőtt két virágszál,
Kiket most szeretet lánca egybenszámlál,
Áldás az egekből, tudom, reátok száll,
Szálljon is, mennyi van fejeteken hajszál.
- 40 10. Kezdeti egymással való élésteknek
Légyen kellemetes először Istennek,
Legyen örömökre kegyes embereknek,
Kivált, kié veltek esméretben mennek.
11. Éljenek, azkikre szeretetnek lánca
Tétetett, szépétse szerelem zománca,
Bú miatt ne legyen orcájának ránca,
Sőt, túlök hallassék örvendezők tánca.
- 45 12. Légyen egészséges éltek sok üdökig,
Idejek terjedjen számos esztendeig,
Kegyességek érjen a magas felhőkig,
Hírek nevedjen jósággal tengerig!
- 50 13. Lakások egymással legyen békességgel,
Békességek nőjön kívánt csendességgel,
Kedvességből egymást szeressék hűséggel,
Hűségből származzék minden jó bűséggel!
- 55 14. Igazság hűséggel egymáshoz légyenek,
Az egekből áldást bűséggel végyenek,
Vígán szegényeknek melyből részt tégyenek,
Jóízû falatot magak is egyenek!

31 [bizonytalan olvasat]

35 ekekből [értelem]

37 éléstekek [értelem]

40 ki veltek [értelem]

15. Éljenek, azkiken szeretetnek láncá,
 Nevelkedvén köztök a szeretet árja,
 Mert ötet egyik is szívében nem zárja,
 60 Hogy meg ne tetszenék, akarmint akarja.
16. Én is a Musáknak zengő seregével
 Kívánom: fényljetek egymás hűségével,
 Búbánat ne rontson titeket mérgével,
 Ahelyett éljete borral, csemegével!”
- 65 17. Kevés éneklése így van Eratónak,
 Én is békét hagyok most már több szavamnak,
 Még egyet kívánok az új házásoknak,
 Verseim hallásán magát gyakorlóknak:
- 70 18. Számos esztendeig amidőn élnétek,
 A mennybéli Istent kegyesen félnétek,
 Angyali tábortól megőriztessetek,
 Szent üdvözétése legyen mellettetek!

I98.

Epithalamia

1. Musám, Párnásusból ki minap származtál,
 Ez idegen földre messze szakadoztál,
 Van-e még valamid, amit onnét hoztál?
 Már munkálódj, mert lám, sokat mulatoztál.
- 5 2. Igazgasd hát, kezem, percegő pennádat,
 Nézd, pennám, nem igen fekete tentádat,
 Fesd, tintám, versekkel szép fejér hártádat,
 Vedd kedvesen, kérem, rád írni magamat!
- 10 3. A Caucasus mellett Helicon tetején
 Musám, aki nőttél Minervának tején,
 Nyugodtál Pégasus gyönyörű kútfején,
 Villagtál minap is Pallásnak tetején.

57 az kikkre [értelem]

4. Hozd el, poësisom mit tart kebelében,
Mi vagyon fejednek gyenge velejében,
15 Hogyha jó uradnak esmértségében
Akarsz jutni, küldd el sietve kezében!
5. Azért segítséget jó Istenedtől kérj,
Kérvén, szándékhoz sietve hamar térj,
20 Térj, hogy kedves véget ez jó dologban érj,
Hogy érhes, verseket azért sietvén mérj!
6. Merj s mondd Istenednek: jövel, segítséggel
Légy, hogy munkám legyen kívánatos véggel.
Nem írok verseket most szinte búséggel,
Mert elmém is nagyon szinte gyengeséggel.
- 25 7. Légy gyenge elmémnek megerősítője,
Erősítvén ismét megélesítője,
Ékesetvén pedig előlsegítője,
Segétven mindvégig renddel ébrezője.
8. ...vesd így, munkám lesz kívánatos véggel,
30 Kívánt véggel, noha írom sietséggel,
Sietséggel, mivel nincs időm búséggel:
Bűv idő verseket ad csak elégséggel.
9. Elégséggel ekképp verseim is lesznek,
Lévén áldásokat két személyre tésznek,
35 Tésznek, köszönetet ismét túle vésznek,
Vésznek, de munkámnak kell úgy lenni késznek.
10. Késznek kész is leszen, készen is nagyon már,
Készen van, mert elmém más gondot távoly zár,
40 Távoly zár, s csak ennek végezésében jár,
Jár, mivel múlása lenne kedvetlen kár.
11. Kár lenne, hogy addig nem ismert urának,
Urának s nekie kedves új párjának,
Párjának s házasságbeli szép társának,
Társá lévén kit tart új koronájának,

²⁹ [sérült papír]

- 45 12. Ha házasságának öröme napjára
Adna olyan munust, mely nagy lausára,
Szolgálna mindkettő szíve vígságára,
Völegény, menyasszony szép applaususára.
- 50 13. Szándékomnak azért most materiáját,
Materialiter írák le formáját,
Formálja úgy kezem percegő pennáját,
Völegény, menyasszony ne lelje hibáját!
- 55 14. Hibáját nem leli, ha kegyességével,
Kegyességgel együtt járó szépségével,
Szépségével fénlő ez ékes testével,
Testének szépségét múló elméjével.
- 60 15. mioltán ha készen,
Kész occasióval Músám adót véssen,
Vevén, beszélgetést veled együtt téssen,
Tíszem és ekképp kívánt vége léssen.
16. Lészen végi ugyan, de köszönetekkel,
Köszöntő egynehány pár magyar versekkel,
Dicsérvén kezdem el beszédem ezekkel.
.....
- 65 17. Kettős tiszteletre méltó s becsületes,
Becsülettel mindeneknél tiszteletes,
Tiszteletes, tudós, azért kellemetes,
Kellemetes, mivelhogy könyörületes.
- 70 18. Könyörületesség lakozik szívedben,
Szíved szerént féled Istened, s kedvedben
Kedvesen tartod ő törvényét kezdedben,
Kézen fogva sokat hordasz s vissz kebledben.
- 75 19. Kebledben hordozod az erőtleneket,
Emelvén segéted az el-ledülőket,
Gyógyítod a míreg miatt betegeket,
És vezeted a bal útra téretteket.

55 Szép szépséggel [értelem]

57 [üresen hagyott félsor]

64 [hiányzó sor]

20. Ily jó pásztor lévén azért *új* örömmel
Tölti most szívedet, nem pedig ürömmel,
Akit nézhesz kívánt vidám s jeles szemmel,
80 Örömdöt fel sem találok eszemmel.
21. Örömd vagyon, mert eddig egyes lévén
Ebéded-vacsorád oly társ nélkül evén,
Jó társért, jó párért sok sühajtást tévén,
..... örülsz már feleséget vevén.
- 85 22. Mely igen szép dolog legyen az házasság,
Isten szerzése ez, azért is vigasság,
Jeles dolog is ez az ilyen párosság,
De csak szomorúság amaz magánosság.
- 90 23. Az házasság tészén elég kedvességet,
Mert kinek az Isten ad jó feleséget,
Minden dolgaiban talál könnyebbséget,
És szerez szívének sok gyönyörúséget.
- 95 24. Kedv indító szava bánatját kergeti,
Biztató beszéde kárát felejteti,
Ha haragra indul, addig édesgeti,
Hogy szép szerelmével attól is elveti.
- 100 25. Szükségét segéti nagy szíves készséggel,
Ha mikor az Isten látja betegséggel,
Forog körülötte igaz serénységgel,
És kedvét keresi minden tehetséggel.
26. Másként is a földnek legékesb állatja
Az asszonyi rendnek kedves állapotja,
Mint a felkelő Nap, olyan ábrázatja,
És azt akárki is szeretve láthatja.
- 105 27. Szép szemöldökének hajlott szivárványa,
Az alatt mosolygó szeme ragyogványa,
Hatható *vollamit* valamerre hányja,
Annak társaságát méltó, hogy kívánja.

⁷⁷ ély [értelem]

⁸⁴ [üresen hagyott hely a sor elején]

¹⁰⁷ [bizonytalan olvasat]

- 110 28. Gyenge lilioma fejr homlokának,
Szép ölelő nyaka alabástromának,
Egyenes cédrusa karcsú derekának,
Mosolygó clarisa piros ajakának.
- 115 29. Kedves rendben szabott testének állása,
Méltóság viseli vidám indulása,
Hajnal hasadása képző mosolygása,
Musákkal érkező nyelvének szólása.
- 120 30. Szép fehér serege rendes fogainak,
Mely van zárja alatt kedves ajakinak,
Azok közt mérséklett hangja szavainak
Elúzi a szívet ez köz bánatinak.
31. Mind égen s mind földön azon házasságot,
Találunk tengerben szintén párosságot,
Madarak s négylábú állatok sokságát,
Ha nézünk, látunk ott olyan társaságot.
- 125 32. Az gelice, tudjuk, vigadoz társával,
Vígán tölti éltét szerelmes párjával,
De bánkódik ismét s emészti bújával
Magát, ha nem lehet véle lakásával.
- 130 33. Vagy ha halál miatt társa elvitetik,
Mindaddig szomorú itallal töltetik
Gégéje, míg tőle társ nem találtaik,
Melódiájokat úgy énekelgetik.
- 135 34. Az erős oroszlán ezen szokásában
Vagyon, mert vigadoz ő is a társában,
Mindenféle állat az ű barlangjában
Társával él s lakik, ez van szokásában.
- 140 35. A tengert ha nézem, noha nem láttam volt,
De gondolom, ott is e szokás meg nem holt,
Mivel a természet mindenben ilyet olt,
A' most is megvagyon, megleszen, meg is volt.
36. Az élőfák ugyanezen természettel
(Mint Plinius írja) erős készüllettel,
Vagynak az emberek eképp szeretettel
Társokhoz – vagyok én ilyen ítélettel.

- 145 37. Jó férfiú, bizony, örömdönek napja,
Ma lehet ily dolgon, s tudom, szíved kapja,
Akit érnem ada idvességed papja,
Újtestamentomi igazságnak napja.
- 150 38. Ugyanis ha nézem szép ifjúságotat,
Ifjúságban miként élted világotat,
E világban eddig való lakásodat,
Feltalálom mindjárt nagy méltóságodat.
- 155 39. Sámuel-t találok éppen személyedben,
Mivelhogy Istennek szentelt életedben
Töltötted idődet szép kedvességemben,
A kolégyiomban, mint jó műhelyedben.
- 160 40. Itt a tudománynak nagy vízözönyében
Kedvedért kerítvén s virági kertében,
Elegendőt szedvén fejed velejiben,
Szép humort szívtál be Minerva tejében.
41. Ahonnét mikoron nagyobb dicsőségre
Isten s emberek közt való bölcsességre
Kívánczován menni, nézvén a nagy égre,
Nagy utat vivél fel
- 165 42. Hogy ott *nagy böséggel, mint méh, megrakodván,*
Jönél el hazádban sokképpen vágyódván
Erre, hogy az Úrnak házában forgódván
Élnél, el is érted érette fáradván.
- 170 43. Vagy *immár* az Úrnak kegyes, hű szolgálója,
Sok szegény lelkeknek éltető dajkája,
Nyakadban a Krisztus könnyű, szép igája,
Tudom, sokakat is hódítasz alája.
- 175 44. Ez királyi nemes városban kegyesen
Szolgálván mindennek szentül és kegyesen
Voltál, éltél, szóltál gyönyörűségesen –
Légy, élj, szólj többet is jó egészségesen!

150 eltem [értelem]

164 [üresen hagyott félsor]

165 meg rakodvan nagy böseggel mint méh [rím]

169 vagyis már [értelem]

45. Ha nézem azértan nagy bölcsességedet,
Bölcsességgel együtt szép kegyességedet,
Kegyesen viselő ékes termetedet,
180 Termetes, jeles magadviseletedet:
46. Salamonban látok olyan bölcsességet,
A kegyes Dávidban olyan kegyességet,
Abszolomban pedig oly termetességet,
És Timóteusban oly minemúséget.
- 185 47. Ha tekintem mégis jó természetedet,
Természettül való ékes beszédedet,
Kedves, kellemetes, jeles személyedet,
Öregbítem mindjárt szép dicsőségedet.
48. Mert galambhoz illő kegyes természeted,
190 Mézzel folyó szavad midőn beszélgeted,
Abszolombúl eszedben magad veheted,
Szépséged mivoltát róla megértheted.
49. Hogy szóval egészen te ékességedet,
Istentől adatott szép bölcsességedet,
195 Virtusok közt fénlő jó kegyességedet,
Már ki nem mondhatom minemúségedet.
50. Hasonlatos hozzád kedves feleséged,
Aki leszen ismét nagyubb ékességed
És mindenek előtt mint egy tisztességed,
200 Házadban pediglen legkedvesb szépséged.
51. Ha nézem neki is szebb minemúségét,
Minemúségének jelét, ő szépségét,
Minden dolgok körül való serénységét,
Hozzád s egyebekhez való kegyességet:
- 205 52. Minervának nem volt szép minemúsége,
Helénának sem volt ékesebb szépsége,
A serény Mártának nem jobb serénysége,
Lydiának sem volt nagyobb kegyessége.

208 [bizonytalan olvasat]

- 210 53. Ha látnám magával viselő jóságát,
Jóságokkal fénlő nemes méltóságát,
Dicséretre méltó virtusi sokságát,
Szűzhöz illő galamb forma jámborságát.
- 215 54. A jó Tabitának ha volt ily jósága,
Nagy Cleopatrának ilyen méltósága,
Okos Juditnak volt ilyen okossága,
A szűz Diannának dicsért jámborsága.
- 220 55. Dicsírettel fényes, mivelhogy igen szép,
Esze nagy, keze friss, minden testében ép,
Vidám, jeles, kegyes, személye kedves kép,
Gyönyörű termete szemeket fogó lép.
- 225 56. Ha látnám személye szép miníműségét:
Apellesnek győzi minden mesterségét,
Szeme, szemöldöke szép feketeségét,
Karbunkulusok sem győzik meg szépségét.
- 230 57. Ajakinak midőn látszik mosolygása,
Olyan, mint hajnalnak piros hasadása,
Beszédének midőn hallatik hangzása,
Vagyon a füleknek szép vigadozása.
- 235 58. Két szép orcájának pirosult rózsája,
Két szép rózsáinak gyönyörű orcája,
Olyan, mint az hajnal, szép vidám formája,
Venus sem lehetett hasonló hozzája.
- 240 59. Két szép kezeinek jelesen hányása,
Jeles derekának egyenes állása,
Lábainak ékes, egyenes járása
Éppen az pávának ékes sétálása.
- 240 60. Kezei, mint fejér márványok, ékesek,
Lábai járásban módosok, jelesek,
Tagai szépségtől majd ugyan terhesek,
Ily tetemek hogyne volnának kedvesek!

²¹² jámborsága [értelem, rím]

61. Egy szép kertnek egyszer láttam volt rózsáját
 Álmomban, s mellette tündér almafáját:
 Valóságban nézem most annak példáját,
 Ha nézem vőlegény s menyasszony formáját.
- 245 62. Kegyes jó férfiú! azon almafában,
 Új társaddal együtt, kit piros rózsában
 Mostan tapasztalok bizony példájában,
 Látom már álmomnak ő valóságában.
- 250 63. Mellette nem messze állott szép pálmafa,
 Amellett jó szaggal illatoz olajfa:
 Ennek jelentését sem hajtom máshuva,
 Hanem tőreátok: ezt ide, azt oda.
- 255 64. Pálmafa magad vagy, oh, te tiszteletes
 Fírfiú, mindenek előtt becsületes,
 Olajfa menyasszony, igen kellemetes,
 Kellemetes, mivelhogy könyörületes.
- 260 65. Nagy dicsőség már ez mindkettő élteinek,
 Nagy öröm mind a te, mind az ű szívinek,
 Nagy vigasság ember-, kegyes jó lelkeknek,
 Vigad az férjének, ez feleségének.
- 265 66. Vigadhattok, mivel *mit* szívetek vára,
 Elérte, elnyerte, bezzeg jól is jára.
 Nem búsítja immár semminemű kára,
 Mivel jószágának vagyon már jó zára.
- 270 67. Jó zár ez minderre, drágább az aranynál,
 Erősebb az erős, hegybűl lett márványnál,
 Tűle, tudom, semmi jószágot nem szánnál,
 Sőt vele sok időt tölteni kívánnál.
- 270 68. Kívánsz ugyan magad, de kívánok én is,
 Hogy mint már kezdete s eleje meglén is,
 Sok ideig fényljék rajtatok ily fény is,
 Mert ez szívetekre vigasságot tész is.

²⁶¹ mint [értelem]

69. Áldott volt az óra, azmelyben születél,
Mert immár boldog vagy, boldoggá is lettél,
275 Mivel oly jó kincset, koronát szerzettél,
Magadnak amidön kegyes társat vettél.
70. Mellyel valameddig élsz itt e világon,
Ámbár úgy élj, mint szép madárka az ágon,
280 Általmenj is bátor kis nyomorúságon,
De vele oly lesz, mintha élnél virágon.
71. Mert gyönyörűséged szemed előtt lészen,
Istentől bú áldást minden napon vészen,
Jószágodhoz többet gyűjt, rak avagy tészén,
Éltek békességben – ez vagyon már készen.
- 285 72. Minden jószágodat ő megszaportéja,
Amit szaporított, naponként újítja,
Szívedet mind maga, mind szava vidítja,
Minden bánatidat rólad elhárítja.
- 290 73. Gyermekkel ismét házadat bűvétí,
Mint olajágakkal, szépen ékesíti,
Oltalmával körös-körül bekeríti,
Minden áldásait fejedre teríti.
74. Tart közönségesen kívánt békességben,
Személytekre nézve de jó egészségben,
295 Maga s embereknél méltó tisztességben,
Halál után osztán felviszen az égben.
75. Míg pedig az eljő, hosszú élet lásson,
Áldása reátok az egekből hasson,
Jó egészségtek is úgy virágozhasson,
300 Hogy hosszú éltetek sok időt láthasson.
76. Valamit kívántok, adja meg bőséggel,
Tartson mindenkoron teljes elégséggel,
Légyen lakástokhoz nagy kegyelmességgel,
Hogy legyen éltetek kívánotos véggel.

297 [bizonytalan olvasat]

301 Valamint [értelem]

- 305 77. Kedves dolgok sokszor szálljanak fejedre,
Áldás és békesség áradjon éltedre,
Édesség, békesség úgy szép kegyesedre,
Kegyesséddel együtt osztán mindenekre.
- 310 78. Mint sok szolgálóival, veled is azt tégye,
Kedves társad is azt örökösül végye,
Békével, örömmel ételét úgy egye,
Hogy mindkettőtök így vigasságát vegye.
- 315 79. Lelketeket osztán az Isten elhíván,
Amikorons tetszik, tudom, akkor kíván,
Testetek a földben nyugodjék aluván,
Kívánja, szóljatok
- 320 80. Egy szóval: valami kell a békességben,
Mennyi öröm vagyon a jó egészségben,
Mindazok rajtatok légyenek bőségben,
Lelketek úgy végre érkezzék az égben!

I99.

I.

Lakodalmi köszönés

1. Tisztességre, becsületre méltó jó uraink,
Kegyességgel, szelídséggel fénylő jó uraink,
Ez szép házban vigassággal *gyűlt jóakaróink*,
Fületekkel, szívetekkel értsétek szavaink!
- 5 2. A nagy Úrnak, mint királynak, neve legyen áldott,
Áldásokkal, háladással felmagasztaltatott,
Hogy tinektek, híveinek ily üdöt megadott,
Ez órára s ki *az jóra* titeket juttatott.

316 [üresen hagyott felsor]

³ vig asság hoz [?] [értelem]; begyűlt [szótagszám]; jokairón [értelem]

⁸ aziro [értelem]; juttatatt [rím]

- 10 3. Azmelyekben itt ez helyben ilyenkor vendéget,
Mely Istennek híveinek nyújt *keszöntéseket*
Visztek végben, s nagy örömben tesztek egyességet,
Hogy az Úrnak, mint királynak, szereztekszet.
- 15 4. A nagy Isten éltetekben számos esztendőig
Gyönyörködjék, s örüljete nagy hosszú időig,
Hogy bánatnak s gyászos jajnak szava mindörökig
Ne hallassék, se láttassék köztötök felhökig.
- 20 5. Kiket pedig a szeretet láncsal öszvekötött,
Kiket Vinus, mint Niremphus¹⁸, nyállal általlövött,
Elrebeklem: könyörgéstek kedves Isten előtt,
Legyen olyan, mint az tömjén, oltárra kitöltött.
6. A békesség és kegyesség házatokban legyen,
Az igazság és csendesség hozzátok bemenjen,
Virágokkal, mint áldással, éltetek terjedjen,
Hogy Isten²⁴ dicsérhesetek – Amen és úgy legyen!
- 25 7. *E'vettük* s köszönjük gazdálkodástokat,
Hirdetjük s dicsérjük hozzánk jószágtokot,
Kíért titeátok venni áldásokat,
Istentől kívánunk örök boldogságot.

200.

Lakadalmi versek

- I. Halljátok meg szómot, kik idegyültetek,
Szép renddel asztalhoz letelepedtetek,
A muzsikaszónál vígan *isztok-esztek*,
Engem ajtó megett elfelejtettetek.

¹⁰ [lapszél]

¹⁸ Niremphus [értelem]

²⁴ Istenet [szótagszám]

²⁵ [bizonytalan olvasat]

³ esztek isztok [rím]

- 5 2. Nem akarnám restebb mindeneknél lenni,
 Ez házban bėjöttem tisztességet tenni,
 Szomorú menyasszonyunk *meg*vigasztalni,
 Mégis, *ami*nt látom, reám sem néz senki.
- 10 3. Azért panaszomat majd *el*-kifakasztom,
 Mert mivel tartoztam, *mindennek* megadtam,
 Tisztességet tenni mindenütt ott voltam,
 Vígságra verseket gyakran is mondtam.
- 15 4. Méltó gyümölcsében de keveset láttam,
 Mégis, *mi*nt az néma, eddig csak hallgattam,
 Azért én is bizony már magam nem hagyom,
 Mert csak elnevettek mindnyájan, *mint* látom.
- 20 5. Mi haszna, szátokat hogy mind rám tátjátok?
 Tréfás verseimre csak mosolyogjatok,
 De a zsebeteket nem nyitogatjátok,
 Sem az erszényteket nemigen vájjátok.
- 25 6. Jobb volna bizony, hogy meggondolkodnátok,
 Nyavalyás erszényem sustákkal raknátok,
 Beteges éh gyomrát azzal gyógyítnátok,
 Versmondó torkamot jó borral mosnátok.
- 30 7. Egy mesét mondanék, ha kitalálnátok:
 Legnemesebb fából házakat nem raknak,
 Nemesebb madarat nyársra fel nem vonnak,
 Ónból csinált ekén parlagot nem szántnak.
- 30 8. Ez a jeles mese, mi nem vége,
 Sem az veres torok rossz ízû cibréje,
 Hanem e völegény ajakának verse,
 Minden ember azért pohárt rám köszöntse!

7 jo meg vigasztalni [szótagszám]

8 amit [értelem]

9 elé [értelem]

10 mindeneknek [szótagszám]

14 mit [értelem]

29 [bizonytalan olvasat]

- 35 9. Meg egy mesét mondok tisztos völegénynek,
Ha kitalálhatja értelmét mesémnek,
Menyasszony csókjába' része leszen, hidd meg,
Meg sem csal, megadja, csak mesém fejtéd meg.
- 40 10. Mesém azér' halld meg, nemigen nehéz lesz:
Aki soha nem volt, és soha nem is lesz,
Mégis, csak hol nőjt is, eszik, iszik, hal, ész.
Mesém ha megfejtéd, menyasszony tiéd lesz.
11. Voltam oly országba', azhol az ekébe
Egy ludat fogtanak, s úgy szántottak véle,
A szántásnak pedig fehér vala földje,
De fekete magot vetettek beléje.
- 45 12. Tisztos völegénynek dicsérem elméjét,
Meg tudá fejteni *katona* meséjét,
Erre menyasszony is megkönyvezé szemét,
De már mindkettőnek öröm éré szívét.
- 50 13. Induljon vígságra mindeneknek szíve,
Pohárt emelgessen mindeneknek keze,
De az versíró is ne legyen felejtve,
Ki most szomorkodik, „piha” legyen neve!

201.

Jocosi

1. Dikhadelesz bulesz szophengyelesz gazó,
Ebnek poroncsoljon sem Peti, sem Palkó,
Nem ládd-é, kezembe egy nagy dühös hurkó,
Vakarodjál innét, haszontalan rajkó!
- 5 2. A kakas kiáltja: megfött a káposzta,
Kecse-kicse lében kappannyal jól hívva.
Töltsetek azonba' italt a korsóba,
Mindjárt készen legyen, hadd töltsem torkambal!

³⁶ fejtéd [értelem]

⁴⁶ kutsora [bizonytalan olvasat]

- 10 3. Látom, asszonyomnak mosolyog a szeme,
A keze is pedig kotorász a zsebbe,
Talám vagy két garast pendít a kezembe,
Melyért én is osztán szolgálok éltembe’.

202.

1. Ó, boldog anyáért be nagy kárt vallottam,
Örömömnek napját csak hiában vártam,
Az elmúlt éjjel is álmomban megláttam,
Hogy kedves dámámat másnak szalasztottam.
- 5 2. Nem gondoltam, pajtás, hogy ide tapogass,
Hogy az én dámámtúl engemet megfoszthass,
Jó futó kancámon te többet nyargalhass,
Csak egyet szólok még – kérlek, meg ne csapass!
- 10 3. Megalkudtam volt én a menyasszonyoddal,
Melyet te édesen kínálsz, látom, csókkal,
Nem gondolsz énelem semmit, barátoddal,
Ide hátranyelem nyálamat éhkoppal.
- 15 4. Gazda is, nem tudom, talám megszedült volt,
Hogy tenéked adta, aki az enyim volt,
Kivel az fonóban meg is alkudtam volt,
Kéért csizmám talpa a sárban béborult.
- 20 5. Higgyed, hogy panaszra megyek főbíróra,
Tudom, hogy panaszom ha jól meghallgatja,
Az mi dolgaikat jól eligazgatja,
Dámámat énnekem re ad indikálja.
6. Halljátok meg, mégis vagyon egy panaszom,
A jólakás miatt igen korog gyomrom,
A jó bort pediglen én meg nem ihatom,
Több *koncot* éhomra most meg nem rághatom.

²⁴ koncot pedig [szótagszám]

- 25 7. A vőlegény mondja: egy lepényt majd hozat,
Násznagy uram poltrát, petákat fitogat,
A vőfily karikós táncsal majd megugrat,
Ha jól megverik is, András elszaladhat.
- 30 8. Erre vártam ám én, látod, e jóllakást,
Könyves szemmel nézem ama jó rizskását,
Fogjátok számomra a második fogást,
Ne csak hallgassátok a sok sóhajtozást.
- 35 9. A bagoly titeket bár megrezeltessen,
Akár a menyasszonyt, ha elküld üresen,
E gyülekezetnek tagja a' nem léssen,
Kinek erszényében fillér nincsen készen.
- 40 10. Úgy látom, szátokat mind rám tátottátok,
Erszényetek üres, nincsen garasatok,
Beszédemnek árát meg nem adhatjátok,
Kérlek, hogy üresen el ne bocsássátok.
11. Nem szólok már többet, hanem csak rebegek,
Cseberrúdon innét, tudom, majd kivettek,
Odaki' pediglen jól megemlegettek,
Hátamat, fejemet öszvekötözitek.

203.

Más lakadalmi

- I. Köszöntöm örömmel ez öszvekötött párt,
Himaneus rájok vetett kilincses zárt.
Ez öszvegyült sereg unalom- s zûzavart,
Köztetek ne tégyen veszekedő patvart,
- 5 2. Hanem az egyesség, társa békességnek,
Kegyess élet, neme ez a szeretetnek,
Azért koronája légyen fejeteknek,
Az egyesség dísze légyen élteteknek.

³³ megreszeltessen [értelem]

² várt [értelem]

- 10 3. Csak eddig vagynak most én áldásmondásim,
Melyet most hallátok, drága hallgatóim.
Ezek után lássuk egy kevés tréfáim,
Melyre hallgassatok, csillagim, uraim!
- 15 4. Most van lakadalom: én véle álmadtam,
Egy darab kalácsot a szájamba fogtam,
Amellé hét singes kolbászt ragasztottam,
Felkelék jó reggel – hát üres az hasam.
- 20 5. Az éjjel álmadtam, olyan álmat láttam,
Álmadtam, *hogy megszáradt vala a torkam*,
Úgyhogy ez verseket szintén nem mondhattam –
Adjatok egy kancsó bort nékem, hadd igyam!
6. Mert látod, atyafi, nem vagyok én fejeér,
Mégis szállást talál nálam ezer tallér.
Adj te is egy-kettőt, az Isten meg nem vér,
Mert ez az én versem többet ér, mint fillér!
- 25 7. Adjon az Úristen sok szép áldásokat,
Lencsét, borsót, kását, tejet, mézet, vajat,
Erszénytekbe pedig sok szép garasokat,
Mellyel segítsetek szegény tanulókat.
- 30 8. Pompára nem vágyok, hanem csak itt állok,
De menyasszonyomtól egy-két garast várok,
Mert olyan nagy lapos ó erszénnyel vagyok,
Üressége miatt szintén elájulok.
- 35 9. Azért én itt többet most nem protestálok,
Én szegény sorsomról többet nem papolok,
Mert amint én látám, ti is úgy látjátok –
Adjatok, ha adtok, mert én elébb állok.
- 40 10. Áldjon meg az Isten mindnyájan titeket,
Aki nem szánjátok éntőlem pénzetek,
Istentől, ne tőlem légyen fizetetek,
Ilyenképpen mostan búcsúzom tőletek.

¹⁸ a' torkam hogy meg-száradt vala [rím]

²⁴ koncot pedig [szótagszám]

³³ megreszeltessen [értelem]

- II. Beszélgetésemnek én immár fonalát
Elmetszem, s nem nyújtom tovább a folyását,
Másfelé fordítom bak paripám száját,
S megvárom a tallért, fáradságom zsoldját.

204.

Szavak

Menyegzői sollemnitás! Méltóságos s. a t. uraink s asszonyaink! Felső, közép s alsó rend! Mi örömünk! Mi ékességünk! Ily dicséretes s arany betűkkel kinyomtatni méltó szavait olvassuk egy tudománnyal megaranyoztatott szájnak: „Az emberi nemzet társaságszerető, annak a társaságnak pedig feje s principiuma a házasság.” Ezen mondanak bizony helyet is adhatunk, ha jól felnyílt szemekkel megtekintjük, mert a mindeneket bölcsen teremtő Úr az egyes embert még az épségnek állapotjában sem szerette, hanem társat adott melléje, s nevezte őket egy testnek. Ezen szent házasságot a teremtéstől fogva sok kegyes és megboldogult lelkek követték, ama szerint:

Miólta Istentől világ teremtetett,
Ha jól eltölthetett annyi esztendőket,
Hogy már feleséget magának vehetett,
Férfi ám nem sok élt különös életet.

- 5 Pátriárkák s a próféták megházasodtanak,
Feleséget, drága kincset elválasztottanak,
Békességben, csendességben azokkal laktanak,
Áldásokkal, magzatokkal Istentől áldattak.

Ám élnek ma is házasságban az újtestamentomi hívek, kivált, akik az apostal tanítását tudják, ama szerint:

- 10 Minden, ki a bűntől magát tartóztatni
Akarja, s kívánja magát béavatni
A mennybe, nem illik annak halasztgatni
A páros életet, sőt inkább szorgatni.

Tűz és víz nélkül lehetetlen embernek élete, de mégis a tűznél és víznél sokkal szükségesnek írja Plutarchus, így szólván:

- 15 A víz az emberi nemzetnek szükséges,
Tűz is kell a házhoz gyakran elégséges,
De ha feleséged vagyon emberséges,
Nincs semmi világon oly gyönyörűség.

Olvasunk egy jeles embert, ki midőn szép párjára, kedves galambjára, feleségére, mint kincsére, rátalálna, s véle volna, ilyen szókra fakada: *omnia habeo*, azaz:

Semmin nem búsulok, sőt örvendek nagyon,
Mert kedves galambam a kezembe vagyok.
Kinek szíve, tekintete hozzám köttetett.

Te is bizonyára, T. T. férfi, rátaláltál a szüzességnek élő példájára és angyali képet magán viselő szemérmességére, úgyannyira, hogy bátron mondhatod, s tudom is, hogy mondod: *omnia habeo*.

20 Kincsre, szépre, drágakőre ráakadtam, találkoztam,
Szívem, kedvem, józan elmém, akin vagyok, ott maradjon.

Én is, már midőn látom ez örömmek napját, víg óráját,

Oltárt építetek, melyen Istentől reátok áldást kérek,
Tudom is, nyerek, sok jókat vészek.

25 Napokat az Isten ti napjaitokhoz,
Adjon víg órákat víg óráitokhoz,
Sok esztendő után vigyen fel magához,
Azholott nem juttok soha változáshoz.

30 Tegye mindkettőnek az Isten életét
Oly széppé, mint látjuk a fáknak legszépét,
Mely ő idejében meghozza gyümölcsét,
De el nem hullatja zöldellő levelét.

Kívánom, hogy légyetek egyesek a szeretetben, erősek a békességben! Éljetek hosszú időnkig nagy örömben! Igyekezétek munkálkodni az Istennek országát, igazságát!

35 Légyetek olyanok, mint a szép pálmák,
Jerusálemben az aranyalmák,
A bőv Giléádban az olajfák,
Hogy jó híreket mindenek hallják!

A békesség, hűség csókolják egymást a ti pitvaritokban.
Úgy fénylik a ti világosságtok, igazságatok az emberek előtt, hogy látván mások is jó cselekedeteiteket, istenes tiszteteket, dicsérjék a ti mennyei Atyátokat, Uratokat. Szeressen Isten titeket magzatokkal, mint zöldellő és gyümölcsöző olaj- s palmaágakkal, és

Kellemetes, hosszas együtt légyen lakástok,
Szép hírrel, névvel zengjen az udvartok,
Fáradságtok után szaporítsa Isten jószágotok,
Minden jó dolgokban teljék bé kívánságtok!

40 Mit kíván szívetek, adja meg Istentek,
Hív s igaz párjai egymásnak légyetek,
Mennyből áldásokat sokakat végyetek,
Egybenkötvén, aranyidőket érjete!

45 Valakik pediglen Isten félelmében
Letelepedtetek számosan ez helyben
Tisztességtételre, hogy így helyesebben
Minden véghez menne annál jelesebben:

50 Az Úrnak áldása tóduljon reátok,
Fejetekre soha ne szálljon az átok,
Mint folyó borostyán, terjedjen házatok,
És hosszú időnkig tartson maradéktok.

205.

Léhas lakadalomra

1. Lakadalmi házhoz egybengyűlt vendégek,
Nemes, becsületes férfíúi rendek,
Mosolygó s nevető asszonyi seregek,
Hallgassatok szómra, talán nem lesz vétek.
- 5 2. Nagy dolgot mondanék, de el nem hiszitek,
Ha hazudok pedig, azt csak nevetitek,
De hiszem, a tréfát ti is megértitek,
Erszényem guttával meg nem üttetitek.
- 10 3. Az Oláhországban voltam oláh mester,
Az Évangéliát kétszer dúdoltam el,
De pereckurát is sokat dörmöltem fel,
Támaszkodó mankót kettőt viseltem el.

4. Minden rossz faluban négy oláh pap vagyon,
Mégis a templomba mergye ritkán vagyon,
15 Futja a pománát sokszor haragoson,
Nappal beszerikál, éjjel lopni vagyon.
5. *Törvénye e' vagyon: fure és facsero,*
Mely miatt is gyakran virágzik a karó,
Nustia, nam vezut, azt mondja a maró.
20 De mentsége vagyon nékie romlandó.
6. Aki e verseket többé nem hallotta,
Avagy versmondóját üresen bocsájtja,
Kívánom, hogy jusson oly nagy uraságra,
A jövő tavasszal disznópásztorságra.

206.

I.

Versus nuptialis

1. Hogyha gyönyörködött Apollo Deában,
Hogyha örvendezett Paris Héléában,
Völegény uram is örvendez társában,
Aki mellett most ül, víg menyasszonyában.
- 5 2. Bezzeg öröm napja jött ma ez világra,
Mert völegény uram készen az ugrásra,
Szeme, keze, lába jár a menyasszonyra,
Vígon annak szépen szóló ajakára.
- 10 3. Biztatja szüntelen mellette a társát,
Ha nem szégyellené, látnád csak szólását.
Nem is csuda, mert elérte kívánt napját,
Ki nem hiszed kedvét, lássad, próbáld mását.
- 15 4. Hát még a menyasszony vajon szólhatna-é?
Búbánat a szívét vajon érdeкли-é?
Gondolod-é, egyet ha kacaghatna-é?
Búbánatja után ha vidulhatna-é?

¹⁷ Fure es fatsero törvénye e vagyon [rím]

- 20 5. Ne higgy azért neki, hogy lenéz a földre,
Ne higgy, hogy szemérmes, mert kész nevetésre,
Ha sír is, a sírást becsüli két pénzre,
Ne hidd, hogy bút mutat, mert kész nevetésre.
6. Miért nem eszik? talám jól lakott az reggel?
Avagy kési nincsen, azért van éhséggel?
*Vőfély mindjárt étkeket adjan bőven reggel,
Bort is az javából ejteles üveggel!*
- 25 7. Integet szemével gyakorta társára,
Tapasszad a szívét: ugyan repül arra,
Szép gyengén lábait teszi az lábára,
Hogy szégyelli szólni, kész nyomogatásra.
- 30 8. Te is örvendj, vendég, ha ezen örvendnek,
Zúzáat és a máját adjad vőlegénnek,
Vidulj, és ne mutasd búját a szívednek,
Menyasszony kívánja cobókját récének.
- 35 9. Vőfély, viselj gondot küsség a vendégre!
Kerüljen az pohár, te nézz a pincére!
Bort jót adj, ne jöjjen kukukk a fészekre!
Hideg szőlővizet kell hozni gégére!
- 40 10. Köszönd, gazda uram, ne sajnáld borodot,
Ha elfogyott, meg kell fúrni más hordódot.
Végyed, csaplár, töltsed üres poharodot,
Majd megvidul, hogy aki megszomorodott.
11. Köszönjed a pohárt vőlegény uramra,
Szemet csalogató vidám menyasszonyra,
Minden ő nyelvével kívánható jókért,
Együtt való hosszas egyes életékért.

23–24 [fordított sorrendben, az összeíró által kijavítva]

29 kezen [értelem]

38 hordodat [rím]

39 poharodat [rím]

II.

Lakadalmi éneki

1. Parnasus hegyein mulató Múzsáknak
Zengjen trombitájok az ékes nimfáknak,
Hangos citerája pengjen Orféusnak,
Mert jelen van napja most a vigasságnak.
- 5 2. Tengernek istene, hatalmas Neptunus!
Hírrel, névvel fénlő idegyűlt numerus,
Tündököljél/ mostan te, gyönyörű Phebus,
Indíts vigasságot, szerelmetes Vénus!
- 10 3. Mert ha örvendezett Apolló De/usbán,
Avagy Hippolitus formás Diánában,
Völegény uram is örvendez társában,
Akit mostan elnyért, szép menyasszonyában.
- 15 4. Bezzeg öröm napja jön ma e világra,
Mert völegény uram készen ugrik táncra,
Szeme, keze, lába jár a menyasszonyra,
Víg, hogy már eljutott feltett szándékára.
- 20 5. Biztatja szüntelen az ő kedves társát,
Ha nem szégyenlené, látnád csókolását,
Nem is csuda, mert elérte kívánságát,
Ha nem hiszed, lásd meg mostan mosolygását.
6. Hát még a menyasszony? Vajon.....
Búbánat a szívét vajon érdekli
Gondolod-é, egyet ha kacag.....
Sok bánatja után már vígan ihatna.

⁷ tündököljék [értelem]

⁹ Debusban [értelem]

¹⁴ [olvashatatlan sorvég]

¹⁵ menyasszonyval [rím]

^{21–23} [a fotón nem kivethető sorvégek]

- 25 7. Nem eszik, mert talám jól lakott a reggel,
Avagy kési nincsen, azért van éhséggel.
Vőfély uram mindjárt *rádgy bé kést egy véggel*,
Bort is a jovából ejteles üveggel.
- 30 8. Vőfély, gondot viselj, vigyázz a vendégre!
Kerüljön a pohár, ne nézz a pincére!
Bort jót adj, ne jöjjön panasz a fejedre,
Higgyed, jó önteni jó bort a gégére!
- 35 9. Köszönd, gazda uram, ne sajnáld borodat!
Ha elfogyott, meg kell fúrni más hordódat.
Végyed csaplártól *is* üres pohárodat,
Majd megvidul, ha ki most megszorodott.
- 40 10. Köszönjük a pohárt vőlegény uramért,
Szemet csalogató díszes menyasszonyért,
Minden önekiek kívánható jókért,
Együtt való hosszas, kedves életökért!

207.

Lakadalmi köszöntő versek

- I. Minden rend, kevélség most mindjárt megszûnjen,
Hegedû, zûrzavar mind lecsendesüljen,
Minden csetépaté házon kül kerüljen,
Hadd szóljak vagy kettõt, s erszényem is teljen!
- 5 2. Kedves jó uraim, kik idejöttetek,
Ez öröm házához vigadni jöttetek,
Kevés verseimre hajtsátok fületek,
Hogy légyen ezekbõl kívánt örömetek!
- 10 3. Nem lesz proicatori patvaros actio
Avagy igen híres folyó orátio,
Sem nem igen hosszas, *bajos* constructio,
Hanem egy óráig tartó deductio.

25, 27 [nem kivethetõ sorvégek]

35 is még [szótagszám]

¹¹ *bajos* [értelem]

4. Nem jó az embernek csak egyedül lenni,
Mert elesvén nincsen kinek felemelni,
15 Bölcs Salamon mondja, meg lehet elhinni,
Szép dolog s szükséges hát megházasodni.
5. Várták e menyegzőt a szakácsasszonyok,
Amaz száraz torkú szegény muzsikások.
Várták a legények és tü is, leányok,
20 Kivált, kik akartak lenni menyasszonyok.
6. Úgy tetszik, hirtelen hogy reám tekinté,
Menyasszony asszonyom hunyoríta s inte,
Talám azt akarja mondania színte,
Hogy ez napot érje, alig várta s hitte.
- 25 7. Tüzet venni miként kész száraz pozdorja,
Vagy árva gölice, mikor nincsen párja,
Nem nyugszik, eképpen Tzibrédi akarja,
Hogy drága gyémántját szoríthassa karja.
8. Van dolga szívének, mert most pirottodik,
30 Most változik színe s elhalaványodik,
Most ájul elméje, megint háborodik,
Szerelem s szemérem benne tusakodik.
9. Nem lett volna ma oly olcsó sokadalom,
Ezen kívül más ily híres lakadalom,
35 Melyben elment volna, és oly kedves álom,
Melyből fel ne serkent volna menyasszonyom.
10. Mezei munkára nem ment volna sokért,
Bár ígértünk volna kettős jutalmat, bért,
Talám örömében ma még enni sem kért,
40 A kertben ha fordult, oda is virágért.
11. Diána sergének szép híres nymphái,
Délus szigetének vizében feredni
Hogyha hítták volna, vagy pedig vadászni,
Ilyen feleletet fogott volna tenni:

25 lész [értelem]

28 gyemáttjat [értelem]

43 hittuk [értelem]

- 45 12. „Én most egyikre is arra nem érkezem,
Díána vadait vadászni nem merem,
Azoknál kedvesebb vadra vontam tegzem,
Melyet alig fogtam, mert immár meglöttem.”
- 50 13. Násza nyuszalyája mihelyen érkezett,
Míg a násznagy egy küs discursust végezett,
Minden parafernum addig kiköltözött,
Ruhás láda s egyéb nyuszolya-öltözet.
- 55 14. Magát penig hogy az szugolyba rejtette,
Onnan hogy a vőfély vontatva vezette,
Vagy sírt, vagy zokogott, míg a pap eskette,
Magát vonogatta – talám csak tettette.
- 60 15. Most is, hogy alánéz, azért ne higgy néki,
Jegyesének mert nem koporsóját nézi,
Hanem kegyesének szerelme epeszti,
Ölelné s csókolná, csak éppen szégyelli.
16. A vőlegénynek is van ezen öröme,
Mert egy szép csillagra tekintte a szeme,
Kínálod, úgy látom: egyék ökegyelme,
Köszönj egy pohár bort, hadd igyam érette!
- 65 17. Megérdemlem én azt, mert nagy coma vagyok,
Nagy messzünnen jöttem, s tudományim nagyok,
Az éjjel is láttam álmamban, hogy fogok
Egy kalácsot számban – s hát üresen vagyok.
- 70 18. Az éjjel álmamban olyan álmat láttam,
Hogy egy nagy kalácsot a fogamban fogtam,
Melyen örülvén én erősen domboltam,
Tapasztám: hát semmi nincsen a hasamban.
- 75 19. Mikoron sétálnék egykoron pusztában,
Nagy kietlen helyen, pes’ megett az ágyban,
Egy csepűcsákánnyal egy vén kofa hátban
Úgy csapa, hogy nyolc nap fekvém a hagymázban.

⁵² Ruhát [értelem]

⁶⁷ fogyok [értelem]

20. Ez nagy nyavalyámból végre felgyógyulék,
Egy tetűvel mindjárt hadakozni állék,
Azonban egy hörcsök a pundrámban búvék,
80 Melytől ijedtemben majd' tolvajt kiálték.
21. Gyömbér az én nevem, ha akarod tudni,
Sáfrány, szekfű, citrom mind atyámfiai,
Arany tallér, dutka erszényem sógori,
Polivac és mándro személyem rakoni.
- 85 22. De hogy titulusom s titulusom hagyjam,
S magam dicsíreti mostan elmaradjon,
Cafrangos verseim s paripám fordítom,
Másnak is küs üdő, akarom, maradjon.
- 90 23. Immár megfordítom beszédem, azhonnan
Eltávoztam vala, mert jöttem másonnan,
Félek is, üstöknél fogva húznak onnan,
Azhová indultam vala én sohunнан.
24. Immár, jó vőlegény, fejedről a nagy gond
Leszállott, s hajódat csendes partra kivond,
95 Bujdosó elmédnek vitorláját levond,
Mert mit hálód fogott, arany és nem porond.
25. De vagyon előttd egy nagy széles tenger,
Ki megházasodik, ugyan légyen ember,
Házadban savanyú víz vagyon két veder,
100 Melyet édes borra tehet hét szeptember.
26. Hogy máris adj innyak ezekből, nem kérik,
Kik most szeretetből asztalodat ülik,
Aki jó boradat kímíletlen nyelik,
Énreám egyszer is ők de nem köszönik.
- 105 27. No, ha, jó uraim, huc sitis intendi,
Ne csak a kancsóból légyetek contendi,
Aki dutkát, poltrát nem igen pengeti,
Szerecsen madarak szemeit ássák ki!
- 110 28. Aki ez verseket többé nem hallotta,
Avagy a versmondót üresen bocsátja,
Kívánom, hogy jusson oly nagy uraságra,
A jövő tavasszal disznópásztorságra.

29. Beszéltél, jó uram, tudom, erszényeddel,
Ez lakodalom is, tudom, volt híreddel,
115 Mert fél esztendeig ennyi költségeddel
Jól megérted volna szép szerzeményeddel.
30. Mert itt gazda uram minthogy nem oly fősvény,
A gazdálkodásban bőkezű és serény,
120 Teli az asztalán tál és minden edény,
Jóllaknék itt majd az versmondó is szegény.
31. Ide bėjöttemben a konyhára térék,
Mely nagy kandérokkaal főznek, elijedék,
Egyéb kulínárét ott sokat szemlélek,
A tiédből tölt ki, s nem volt mind ajándék.
- 125 32. Szakácsasszonyoknak volt igen jó kedvek,
Egy nagy deres fazék bort mért s köszöngetnek
Egymásra, most pedig nékik akkor vitték –
Tudom, másszor nem téssz kecskéket kertésznek.
33. Veszed-é eszedben: kong a boros hordó,
130 Mert felette igen sok volt a borhordó,
Ha mégis fel nem kél az asztali ordo,
Holnap, ha mást nem fűrsz, nem lesz innyavaló!
34. De vendégid ezzel semmit sem gondolnak,
Holnap is, ha hívod, viszont eléállnak,
135 Akkor szintén, mint most, ha adsz, esznek-isznak,
Tudom, hogy engemet akkor is kihadnak.
35. Én igen felette ezt nem is szégyellem,
Csak hogy most mindjáraát adassék ki bérem,
Bárcsak annyi pótra légyen, mennyi versem,
140 Emellett egy kupa bor és egy tál étkem.
36. De hogy oratióm bévégezzem végre,
Kezeim, szemeim emelem az égre,
Azon kérem Istent, hogy ez menyegzőre
Tekintsen kegyesen, mint kies mezőre.

¹³⁷ széggellem [értelem]

- 145 37. Ennek völegényét együtt menyasszonnyal
Az élet kútfeje lelki s testi jókkal,
Áldja meg az Isten kedves magzatokkal,
Éltek szeresse hosszú jó napokkal!
38. Szíveket is kösse egyben a szeretet,
150 Adjon Isten lelki s igaz ismertetet,
Mindaddig, míg végzi halál életeket,
Az koronáig, kit néktek az Úr letett.
39. Nyájás, szép s jeles pár – föld szélességére
Terjedjen jó hírek tenger mélységére,
155 Szelíd jó erkölcsök ég kerek ségére,
Sebes szárnyon menjen világnak végére!
40. Életeknek fáját soha bűnnek árja
Ne fonnyassza, fejét se bánat ne járja,
Egész életekben éltek erős zárja
160 Légyen a békesség, mely fejeket várja!
41. Éltetek orsóját serényen fordítsa,
Cloto és Lachesis fonalát tágítsa,
Atropos ollóját rozsdá elborítsa,
Sokáig Istennek karja hosszabbítsa!
- 165 42. Nagy Istennek rajtak lássék erőssége,
Múzsámnak is a' lesz egész nyeresége,
Ha Istennél kedvet talál reménysége,
A páros életnek későre lesz vége.

208.

*Apostrophe Epithalamica ad Conninas
iam iam Cibum sunt...pturos*

- I. Régen a verseket szerző bölcs poéták
Azt a lakodalmat híresnek tartották,
Melyben Peleusnak Thetist hazaadták,
Mert az isteneket abba mind behítták.

² [lapszél]

- 5 2. Itt volt a Jupiter mennykő-pálcájával,
Neptunus nagy háromágú villájával,
A hadakozó Mars hegyes dárdájával,
Fekete Plutó is rozsdás két kulcsával.
- 10 3. A több istenek is leültenek sorba,
Egyiknek sem esett pecsenyéje porba,
Meg akarnak innya jól a finum borba,
Gondolván, nincsenek hogy siralmas torba.
- 15 4. Az istenasszonyok sem maradtanak el,
Örömet akarnak mulatni férjekkel,
Igen cifrák s fénylők sok ékességekkel,
Hogy vígan lakjanak, magokban vélték e/.
- 20 5. Itt vagyon a Júnó fényes pávájával,
Nem dülja asszonyát meg cifraságával,
Vigyorgó Venus is piros orcájával,
Szemközben ült a bölcs, vitéz Minervával.
- 25 6. Egyszóval az istenasszonyok egészen
Ragyogó pompával itt voltak jelen;
Csak a Discordia hagyatik ki innen,
Háborút ne tenne hogy valamiképen.
- 30 7. Igen megharagvék ezen Discordia,
Hogy őt el nem hívták a lakodalomba,
Magával sem egyez immár búsultába',
Hogy állja bosszúját, mesterkedik abba'.
- 35 8. Hesperus kertébe hamarjába mégyen,
Hogy ott egy szép aranyalmára szert tégyen,
Hesperus leányi adnak néki ingyen,
Melyre ő ezt írja: „A szebbiké légyen.”
9. Viszi immár aranyalmáját örömmel,
A menyegző-házat mihelyen éri el,
A vendégek közé leveti ily véggel,
Hogy az asszonyokat összeveszti ezzel.

10. A bévetett almát Iupiter elkapja,
Mercurius isten tolmácsát szólítja,
Hatalmas szavával űzi, parancsolja,
40 Hogy a rajta való írást elolvasza.
11. Feláll Mercurius, olvasván azt mondja,
Hogy az asszonyoknak küldetett ez *alma*,
De ily *conditio* feküszik alatta,
Hogy aki formásabb közülük, az *kapja*.
- 45 12. Mindenik tartaná magát valaminek,
De mindazonáltal szólani nem *mernek*,
Mert vagynak még mások náloknál *főbbek*,
Iuno, Venus, Pallás, azok.....
13. Ez háromra hagyják azért az osztozást,
50 Ki-ki mindjárt kezdi el a maga
Nem tészén magában egyik is alázást:
„Érdemlem az almát, s adok *reá áldást*.”
14. Iúnó Iupiterrel bizonyít magára,
Szép Venus apellál szerelmes *Marsára*,
55 Pállásnak gondja van maga formájára,
Mert mindenik vágyik az *aranyalmára*.
15. Egy darabig rajta mind civakodának,
De ugyan afelől meg nem alhatnak,
Mely dolgon mindnyájan megháborodának,
60 A jólakást félben hagyván *eloszlanak*.

40 [kifakult lapszél]

42 [kifakult lapszél]

44 közülünk [értelem]; [kifakult lapszél]

46 [kifakult lapszél]

48 [kifakult lapszél]

50 [kifakult, szakadt lapszél]

52 [kifakult, szakadt lapszél]

54 [kifakult, szakadt lapszél]

56 [kifakult, szakadt lapszél]

60 [kifakult, szakadt lapszél]

16. Nemzetes uraim, kik idegyűltetek,
Szép tisztességet hogy ez háznak tégyetek,
Lakodalmi pompát itt véghez vigyetek,
Hasonló dolgról nincs ok, hogy féljetek.
- 65 17. Nem hívtak ide olyatén istenek,
Kik csak az emberi agytúl költettenek,
Hanem ez világon akitül mindenek
Hatalmasan s bölcsen s jól teremttenek.
- 70 18. Azt hívtuk mi ide, ki régen Ádámnak,
Násznagya volt Éva szent lakodalmának,
Kit menyegzőjében Kána várasának
Szent anyjával együtt vendégül hívtanak.
- 75 19. A rút Discordia itt jelen nem léssen,
Ravaszságával is hatalmat nem vészen,
A békesség Ura mellettünk van készen,
Ha mit indítana, ellene áll menten.
- 80 20. Ő megcselekeszi, hogy az új jegyesek
Testben és lélekben légyenek egyesek,
És valakik mostan itt megjelentetek,
Egymáshoz egyenes szívvel vitesetek.
21. Én uram házánál azért letégyetek
Minden nehézséget, jó kedvet végyetek,
Víg a gazda, vígan mindnyájan légyetek,
Készek már mindenek, igyatok s egyetek!

209.

Lakodalmi köszöntő

- I. Tekéntetes, nemes, vitézlő úri nép,
Mind egyig nemzetes nemmel ékesült szép,
Teljességgel fénylő, egy szóval friss és ép,
Melyet öszvekötött szerelem-fogó lép.

84 [szakadt lapszél]

- 5 2. Most jöttem sebesen Erdély országából,
Tündér Ilonának szép erős várából,
ig...*jöttem* ide nymfák táborából,
ítam e földnek jóízû borából.
- 10 3. A pohárt kezemből jól le se tehettem,
 Elég lélegzetet még nem is vehettem,
 Magam, amint illik, rendben sem szedhettem,
 Azonnal mindjárt ízenetet vettem.
- 15 4. De mit? itt már arról eléggé folyt a hír,
 Mondják, hogy egy kegyes asszony fundussal bír,
 Melyhez még hasonlót nem szült az egész Nyír,
 Aki hát ezzel bír, az jó pennával ír.
- 20 5. Nékem is ezekhez van kötelességem,
 Magok sem tagadják el – hiszem – vérségem,
 Amit tehet tehát vélek gyengeségem,
 Azt el nem mulatja tenni szívességem.
- 25 6. Kívánom hát: éljen szerencsésen immár,
 Ne érdekelje ezt soha szomorú kár,
 Örvendeztesse meg sok kellemetes nyár,
 Nyíljon meg végtére néki az égi vár!
- 30 7. Míg ez lenne pedig, sok szép olajágok
 Nyöjenek bokrosan, mint annyi virágok,
 Mindkét résznek ebben legyen multságok,
 Teljen bé már régen kívánt kívánságok.
- 30 8. Kívánt kívánságok még sz...nek ideig,
 Mégpedig húsz, harminc, negyven esztendeig,
 De ha az hetvennek érnek adig,
 Egyedül maradnak élteknek végéig.

6–8 [szakadt lapszél]

9 [szakadt lapszél]

11 [szakadt lapszél]

13–14 [kopott lapszél]

25 ola... ágak [értelem, rím]

26–28 [kopott lapszél]

29, 31 [szakadt papír]

- 35 9. Jól van, jól a dolog, nem vagytok idősök,
Nem nyolcvan, kilencven, százhusz esztendősök,
Gyermekeitek is lehetnek kettősök,
Hogyha tú magatok nem léstek meddősök.
- 40 10. Közel járjon tehát a tüdő a májhoz,
Amint szoktak járni pásztorok a *nyájhoz*,
A Takta sem igen messze folyik Bájhoz,
A szív a vesével ragadnak a hájhoz.
11. Vígán legyen ki-ki, senki se búsuljon,
Új vendég érkezett, mindjárt megújuljon,
A gond, a baj messze ez háztól táguljon,
Akinek kedve nincs, az ágy alá bújjon!

210.

Versus ephitalamici

1. Ariadna Theseust, Demophorust Phillis,
Kesergő Oinone, s sír, mert hadta Paris,
Leänderért Hero *ajakáról* a kláris
Hulla – búsul, gondol: nem látja soha is.
- 5 2. Örömnök napja ez, nincs itt ilyen dolog,
Eggyé lött kettőnek mert új szíve lobog,
Hymen fiainak elméjek így forog,
Jó táncos lábokra ne vettessék horog!
- 10 3. Minapi szép álmom éppen ezt mutatja,
Adonis kertében nőtt aranyalmafa,
Sólyom madár arról jobb kezemre szálla,
Ily páros világra magyarázom ezt ma.

38 [lapszél]

¹ Theseus; Demophorus [értelem]

² kesergi [értelem]

³ ajakáról [szótagszám]

4. Ím, sólymát megfogta szeretetnek fia,
Kinek is szívében az Amor rabszíja,
15 Nincsen ennek zsoldja s feloldozó díja,
Tudom, Jupiter *is* szómat bizonyítja.
5. Menyasszony is leszen e dolog példája,
Ki hív Párisának már magát ajánlja,
20 Vajha látszó volna a szívnek *táblája*,
Az is lenne szómnak kiábrázolója.
6. Bétölt reménységtek, s már végyen szárnyára,
Jó hír a kék égnek emeljen táljára,
Szeretetnek tolla Icarus módjára
Ne légyen olvadó, érjen várt parájára.
- 25 7. Völegény s menyasszony szavain ilyen jók,
Kedves orcátookról kölcsönös szedett csók
S azzal együtt járó szeretet-nemző szók,
Légyenek sokáig víg napokkal folyók!
8. Ne légyen, kívánom, e szeretetben vég,
30 Szívünk is örömmel ez jóban ugyan ég,
Ég, örülj, té 's örvendj és élj, kedves vendég,
Éltetekben légyen áldás és békesség!
9. Éljen a völegény, de sokáig éljen,
Éljen a menyasszony, bútól üresüljen,
35 Élj, eggyé lött két szív – ki-ki Istent féljen,
Éltetek Istentől kívánt áldást végyen!
10. Násznagy úr *is* éljen, szolgálatot tégyen,
Víg, boldog napokat kedves vendég érjen,
Völegény s menyasszony friss délszínt szemléljen,
40 Ez napon pároson hetven táncot tégyen!

¹⁶ Jupiters [szótagszám, értelem]

¹⁹ tállája [értelem]

²⁴ paryára [értelem]

³⁷ ur élyen [szótagszám]

211.

Bonyhádi Mihály lakodalmanak tiszteletére íratott köszöntő versek

Anno 1787. die 17. January

1. Becsületre méltó násznép s gyülekezet,
Vígóságunk órája, ímé, elérkezett,
A mi vőlegényünk egy menyasszonyt vezet,
Kivel a mai nap öszveszövetkezett.

- 5 2. Ma tölt bé óhajtott régi kívánsága,
A kezéhez került legföltöbb jószága,
Örömöt s kedvet szült fájdalmas rabsága,
Látván, hogy nem esett porba fáradsága.

- 10 3. Kedves hites társát, ímé, hazahozta,
Ha akadt a vadra, mind addig nyomozta,
Áldott az Úr, aki kezein hordozta,
Éltét mindeniknek híven oltalmazta.

- 15 4. Hogy megmutathassuk mi is örömünket,
Ültessük helyére vőlegényünket,
Mellé a menyasszonyt, közikbe kedvünket,
Azután hozzák fel sorba' ételünket.

- 20 5. De lassan! míg véghez vinnénk mindezeket,
Leültetnénk ezen páros személyeket,
Majd előszámálom minden ő tiszteket,
Azután megáldom egész életeket.

6. Akitől származott ez a hív szeretet,
Aki adott nékik szerencsét, életet,
Akinek nevébe' a hit letétetett,
Adják meg annak az illő tiszteletet.

- 25 7. Tiszta szeretettel egymáshoz légyenek,
Szüleik szavának híven engedjenek!
Az Úrtól sok időt nyernek az ilyenek,
Kik a szüleikhez nem engedetlenek.

¹⁴ [üresen hagyott hely]

- 30 8. Fedezze egyik a másiknak vétségét,
Ebbe' mutassa meg a férjfi hívségét,
Hogy ne szolgálónak tartsa feleségét:
Feleségnek hívja fele segítségét.
- 35 9. Az asszony is férjét nevezze urának,
Nem pedig embernek, sem pedig gazdának.
Az elsőséget is ne tartsa magának:
Nem Ádám fejből lett teste Évának.
- 40 10. Ezekből mindenik tisztét megérthette,
A szent házassággal melyre magát vette,
Holtig való hívség alá rekesztette,
Illik, hogy maradjon holtig hát mellette.

212.

Ifj. Tóth Péter lakodalmának tisztületére íratott versek.

1787. die 21. January

- 5 Becsületre méltó lakodalmi sereg,
Mit látok? közöttünk egy asszony kesereg.
Mi a baja? hiszen, lám, legény mellett ül,
Ilyen állapotba' csuda, hogy nem örül.
Mi az oka tehát keserűségének?
Nem tudom – talán sír halálán férjének.
Elhinném, de látom: gyászba nem öltözött,
Nem is ülne ilyen víg emberek között.
- 10 Esmerem a legényt, aki ül mellette,
Nőtelen ez, oda vajon ki ültette?
Ki ültette? Tudom, most juta eszembe,
Mely nagyon hibáztam eddig beszédembe!
Hiszen Nagyfalura ma ez útját vette,
Jól tudom azt is, hogy miért cselekedte,
- 15 Nem másért, hanem hogy hozna feleséget,
Letenné válláról a nőtelenséget.
El is hozta, amint látom, azt magával,
Már most hát együtt ül Péter az Évával,
Azt mondja, hogy eztet annyira szereti,
Hogy holta napjáig soha meg nem veti.
- 20 De vajon mit kíván az igaz szeretet,
Amely alá mind a kettő rekesztetett?

A magyarázatját magamra vállalom.
 S kötelességeit mind előszámálom.
 25 Ezek a tisztai a páros életnek,
 Ezeket tartsák meg, kik híven szeretnek,
 Először adjanak hálákat Istennek,
 Mert mindezek lettek tetszéséből ennek.
 Azt a férjfit áldja meg jó feleséggel,
 30 Aki hálákat ad s bír nagy kegyességgel.
 A jó férjet annak az asszonynak adja,
 Ki háládatlanul jóvöltát nem hadja.
 Kegyesség illeti a hív szeretetet,
 A kegyes házasok élnek víg életet.
 35 Az ilyeneket az Isten is szereti,
 Emberek előtt is nagyon becsületi.
 Másodszor tartsák ezt kötelességeknek,
 Hogy ne legyen fogyta hív szereteteknek.
 Az asszony a férjét urának nevezze,
 40 Eshető hibáit okoson fedezze.
 A férj se asszonynak hívja feleségét,
 Így mutathatja meg hozzája hűségét.
 Harmadszor tisztje még ez mind a kettőnek,
 Hogy atyjokat tartsák az házban elsőnek.
 45 Atyjoknak, anyjoknak híven engedjenek,
 Hogy az Úrtól hosszú időket nyerjenek.
 Meg is áldja az ily jámbor házasokat,
 Mi is mondjunk rájuk ilyen áldásokat.

213.

*Dési István lakodalmának alkalmatosságával
 Nagyfaluba, a leányos háznál elmondott versek*

1781. die 31 Januarii

1. Minden becsületre méltó gyülekezet,
 Nagyfaluba lakosi és más felekezet,
 Íme, közitekbe egy legény érkezett,
 Ki is, amint mondja, egy leányt elvezet.
- 5 2. Azt kérditek tőlem: de miért vezeti?
 Nem másért, hanem hogy szívesen szereti,
 Aki kívánságát ebben meg nem veti,
 Annak előttünk is léssen becsületi.

- 10 3. Éppen ez a célja eljövételünknek,
Hogy kedvét keressük a völegényünknek,
Hogy eggyel neveljük számát víg népünknek,
Így sem léssen semmi híja örömünknek.
- 15 4. Míg kérjük, hát addig adjátok kezünkhöz,
Hadd ültessük őket a völegényünkhöz,
Nem is kellett volna ülni ebédünkhöz,
Míg nem kezdénk vala ezen kérésünkhöz.
- 20 5. Addig nem volt szükség, most van annak helye,
Induljunk az útnak, eljött az ideje,
Vigyük el, száz szónak ez a veleje,
A lett esküvésnek így tartja ereje.
6. Nem beszélek többet, Isten már hozzátok,
A menyasszonyunkat, hol van, mutassátok –
Így a fejetekre nem száll semmi átok,
Sőt inkább ahelyett áldást mondok rátok.

214.

*Ugyanazon lakodalomnak alkalmatosságával
más napra az új asszonynak tiszteletére irattattak*

1. Becsületre méltó víg lakodalmi nép,
Köztetek szemembe tűnt egy idegen kép,
.....
.....
- 5 2. Honnan jött ez megint ide, s hol vettétek?
Eddig szemem elől hogy elrejtettétek?
A tegnapi leányt meg elcseréltétek,
Vagy tûröm-tagadom: már e' bizony vétek.
- 10 3. Tegnap leányt hozott a völegényetek,
Én vagyok bizonyosság, mert jártam veletek.
De hát már azolta meg mást jegyzettetek –
Miért változott meg eránta kedvetek?

3-4 [hiányzó sorok]

4. Hiszen Nagyfaluba' ti azt fogadtátok:
Csak jöjjön hozzátok, holtig eltartjátok.
15 Mi az oka, hogy már elbocsátottátok?
Szégyen, hiteteket hogy megmásoltátok!
5. De jaj, mit beszélek! be eltévelyedtem,
De talán megenged, akit megsértettem.
20 Nem csuda, hogy hamar meg nem esmerhettem:
Tegnap a szegletből rá se tekinthettem.
6. De mondhatom ezt is magam mentségére,
Hogy másnak láttatott lenni személyére,
Mert tegnap koszorút tettek a fejére,
Most főkötőt kötött annak a helyére.
- 25 7. De hát a pártáját vajon hova tette?
Csak tegnap jött ide, máris elvesztette?
Nagy gondatlanság ez, hogy ezt cselekedte,
Azolta bizony még a moly meg nem ette.
8. Hol a koszorúja, ti jobban tudjátok,
30 Akik tegnap estve még itt maradtatok.
Adjátok vissza azt, hogyha eldugtátok,
Idegen létére meg ne csúfoljátok!
9. De mit szól? azt mondja, eleget hordozta,
Már őnéki nem kell, tán meg is átkozta.
35 Áldott, aki ötet Tótfaluba hozta,
Ezt a szerencsáját nem is álmodozta.
10. Felderült hajnala, újul vigassága,
Elmúlt régtől fogva megunt leánysága,
Bétölt már szívének minden kívánsága,
40 Mert a párta helyett fejére konty hága.
11. Ha így van a dolog, viselje békével,
Töltse békeességben napjait férjével,
A szerencse frigyét kössön életével,
Soha ne forduljon alá kerekével.
- 45 Éljenek mindketten számos esztendőket!

³⁴ néki [szótagszám]

³⁷ hajnal [szótagszám]

215.

I.

1. Becsületre méltó lakodalmi sereg,
Mínthogy víg a gazda, szíve nem kesereg,
A mi kívánságunk is azon kénszereg,
Üljön vesztég minden, míg a nyelvem pereg.
- 5 2. Hadd szóljak vagy hármat a szent házasságról,
Paradicsomban lett nagy atyafiságról,
A páros életben való boldogságról,
Azután az ágas-bogas sógorságról.
- 10 3. Mikor az Ádámot Isten teremtette,
Hogy csak maga légyen, azt nem eléglette,
Hanem oldalából Évát építette,
Hogy segítőtársul legyen ömellelte.
- 15 4. Mellyel jelentette az isteni felség
Ezt, hogy az embernek lenne gyönyörűség,
Az ő élte párja igen nagy nyereség,
Nem lába kapcája az okos feleség.
- 20 5. Pipa, dohányzacskó, farmatring, heveder,
Szüleinkről marad pénz, paripa, fegyver,
De jó feleséget Istentől nyer ember –
Mint a drága gyémánt, nem mindenütt hever.
6. Szúk a jó feleség, nehéz szerit tenni,
A szépért s a jóért nem kár messze menni,
De jobb holtig való árvaságban lenni,
Hogysemmint bal körmű, durcás aszonyt venni.
- 25 7. Miként bársony nyereg nem illethet számárt,
Vagy miként a tehén nem viselhet gatyát,
Az asszonymnak is kell úgy viselni magát,
Hogy orránál fogva *ne hordozza urát*.

²⁸ fogva hordozza az Urát [értelem]

- 30 8. De még a férfi is mindent félretégyen,
Élete párjához igaz hitű légyen,
Tudván: a feleség, ki öhozzá mégyen,
Nem kalendárium, hogy mindjárt mást végyen.
- 35 9. Ezeket így látván, ő lesz a tudomány,
E világi jókban hasznosabb adomány.
A jó feleségnél nincs drágább tartomány,
De rossz házastársnál jobb egy pipa dohány.
- 40 10. Ne kövesd azokat, kik magok kuttognak,
Példáját követvén a fülesbagolynak,
Ennyi sok időre meg nem házasodnak,
Mint a ravasz kakukk, csak más alá tojnak.
11. Tiszteld hát: ezekből, ki még nőtelen vagy,
Mostani farsangból éppen ki ne maradj,
Sőt házasságodról mindjárt parolát adj,
Mit sóvárgasz annyit? Jobb, társaddal vigadj!
- 45 12. Eladó leányok, ne váraozzatok,
Sőt a jó szerencsén két kézzel kapjatok,
A páros világgal megbarátkozzatok,
Leányból asszonnyá már elváltoztatok!
- 50 13. Már völegény urunk mindezekre szert tett,
Mert ímé, magának jó feleséget vett,
A páros világnak testvér sógora lett,
Ma a komaságnak fundamentomot tett.
- 55 14. Kívánjuk szívesen, áldott óra légyen,
Együvé keléstek melyen véghez mégyen,
Soha gyászt éltetek magára ne végyen,
Hívségtekben semmi változás ne légyen.
- 60 15. Már a *ti* szívetek együvé ragadjon,
Egymás közt hűséget, szeretetet adjon,
Isten éltetekben *sok jókkal megáldjon*,
Végre az egekbe magához fogadjon.

57 a hogy [értelem]

59 veletek maradjon [alternatív megoldás]

16. Titeket is, akik itt ültök rendesen,
Minden kívánt jókkal az Isten szeressen,
Csakhogy arra kérünk, uraink, szívesen,
Ne bocsássátok el tőletek üresen.
- 65 17. -----

Megfordítom immár szívem gondolatját,
Köszönöm a vendég nagy jó akaratját.
- 70 18. Ha csak fel nem töri az ének markunkat,
Vagy ha bé nem lepi pókháló torkunkat,
Másszor se sajnáljuk kész fáradságunkat,
Ajánljuk mindenkor kész szolgálatunkat.
- 75 19. Hol az a hegedűs? hadd rántsa keresztül!
Mert látom, a vendég tánra nem is készül,
Ipsilon módjára ki-ki csak veszteg ül,
A boros kancsó is bűvában majd feldül.
- 80 20. Jó vőlegény urunk, ha idefáradtunk,
Parancsold, hogy nekünk bort adjanak innunk,
Még a szakácsnék is nem adtanak ennünk,
Köztetek meghalván éhhel, majd elmegyünk.
21. Násznagy uram tudja, köz-példabeszédbe:
Hívatlan vendégnek ajtó megett helye,
De minket ott kinn vár kulacs bor, csemege,
Értünk a „Dixi!” azt kiáltja: vége.

216.

Lakadalmi versek

- I. Nemmel, becsülettel ékeskedő fejek,
Öregek és ifjak, atyafiak, vejek,
Azok is, akiknek meg nem gyúlt a tejek,
Egyszóval mindenek, kiknek itt van helyek!

65–66 [a kéziratban is jelzett kihagyás]

79 adtak [szótagszám]

84 Értünk [szótagszám]

- 5 2. Mit és mennyit tehet Vénus Cupidóval,
Ama kellemetes, ékes leányzóval,
Míg ezt ⁷beszélem két vagy három szóval,
Tisztítsa ki fülét ki-ki fülvájóval!
- 10 3. Hallottam, tanultam, gyakran is próbáltam,
Hogy ha kapaszkodva csak egy helybe álltam,
Sült kappant, galambot nemigen pofáltam,
Mert ülő helyemben egyet se találtam.
- 15 4. Mi az oka, hogy ki csak egy helybe megül,
Annak a szájába sült galamb nem repül,
De ki a dolognak ugyancsak nekidül,
Oly dobasz, azt vélnéd, hogy majd gyermeket szül.
- 20 5. És így sem nyer, sem vesz, aki száját tátja,
Aki csak otthon ül, a vásárt nem látja,
A sutban ülőnek fajankó barátja,
Sokat próbálónak szerencse a bátyja.
- 25 6. Megtetszik sokakban ennek bizonyossága,
Előttünk van, ímé, tanúbizonyossága,
Mégis, hogy nyilvánbban légyen valósága,
Az elmém egy jeles, friss példára hága.
- 30 7. Volt régen Danaë egy szép szűznek neve,
Aki is, mihelyen csonka szárnya leve,
Az atyja egy magas toronyba felteve,
Hogy meg ne süthetné a szerelem heve.
- 30 8. Mégis, majd mit próbál Jupiter érette,
Aki ezt a szüzet felettébb szerette:
A zsindelezetet felbontá felette,
Ilyen módon magát az ölébe tette.

⁷ le beszéllem [értelem]

²⁹ aprobal [értelem, szótagszám]

9. --- is tudom, s el merem mondani,
Kész lett volna ilyen próbát kiállani,
35 Még a toronyba is e szüzért szállani,
Érette „Ó! hol vagy?” szívből így szólani.
10. Mert látta, hogy nincs szebb a páros életnél,
Itt egy intés többet ér egy feleletnél,
Oly drága valami van a szeretetnél,
40 Hogy olyat másunnan nem is reménylhetnél.
11. Völegény uram is eztet bizonyítja,
Mert ez élet ötet oly igen újítja,
Hogy szívét az öröm majd kettéhasítja,
„Társom, egy galambom!” ötet így szólítja.
- 45 12. Eddig akárhol is míg csak maga hála,
Ölekezett, de csak semmit se talál,
Éjjel amit hallott, mindent megszámlála,
Már most mindezekből örömet megvála.
13. Megvan egy reménye, kedves kincsecskéje,
50 Mellette van szíve, az ő menyecskéje,
Ő azé, e' pedig az ő szívecskéje,
Éppen a szomszédból érkezett fecskéje.
14. A menyasszonynak most jobban vér a szíve,
Mint odahaza, mert most közel ül híve.
55 Ó, mint szenved e két természetnek míve,
Mint lőtte meg őket a Cupidó íve.
15. De nem siralmas ám ilyen törbe esni,
Szántszándékkal kell az ily puskást keresni,
Sőt még a nyomát is nagy haszon meglepni,
60 Ránk lőtt nyila előtt az utat megnyerni.
16. Ti is, még eladók, majd úgy meglövettek,
Akik csak valami elevent szerettek,
Hajtőt, pártát, vállat, mindent férevettek,
Egy főkötő-kontyot nem adtok érettek.

33 [kihagyott szótagok, a kéziratban is így jelölve]

- 65 17. Javaslom is, sokat ne vára-
 kozzatok,
 Sőt a jó szerencsén két kézzel kapjatok,
 A páros világgal megbarátkozzatok,
 Lám, milyen jó példát én néktek mutatok!
18. Én már kedvem szerént folytatom napomat,
 Szedem Cupidótól járó lenungomat,
 Felette szeretem kontyos mondéromat,
 Bánat nélkül élem vígan világomat.
- 75 19. A szerelem lánca úgy öszveszoríta,
 Amely szorongatás ugyan megújítja.
 El merem mondani: nemo vivit ita,
 Mint akit Cupidó konty alá szoríta.
20. Sokáig teljen el kedvetek ideje,
 Éljen sok ideig, végre mennyben helye
 Légyen azoknak is, akiknek a teje
 80 Meg nem gyúlt mindétig, ép legyen tüdeje.
21. Vigyázzon reátok Isten őfelsége,
 Ne lásson bút soha a férj felesége,
 Ennek is, annak is légyen egészsége,
 Éppen itt vagyon már beszédemnek vége.

217.

Más lakadalmi versek

1. Siet a kék égnek felsőbb tetejére
 A fényes nap ennek heves melegére,
 Vidul, minden öröm érkeztén szívére,
 Hogy érkezett tavasz kívánt idejére.
- 5 2. Nem csuda, mert a nap van oly erejében,
 Ha kinek mordságot találna szívében,
 Hogy elűzze – ha csak maga kebelében
 Márványkövet nem tart lágy szívnek helyében.

- 10 3. *Va nem Leves* elnek e dolog hírekkel,
Nagyon örömkben tapsolnak kezekkel,
Harcol kiáltások a magas egekkel,
Víg kedvetek, tudom, mutatják ezekkel.
- 15 4. Régen elhiszem, hogy az aranyidőben,
Mikor kedves szellő járván a felhőben,
Vetés nélkül minden termett a mezőben,
Szüntelen ez öröm volt ily nagy erőben.
- 20 5. A mi kedvünket is az megkettőztette,
Szívünket egészen megörvendezettette,
De amíg rálépnek, addig is helyette
Elmém két példára pennám egyengette.
6. Volt tudnillik egy szűz: Heró volt a neve,
Kit mihelyt az atyja a szárazra teve,
Mindjárt sok legények bágyasztója leve,
Érette a bánat sokat is megeve.
- 25 7. *Történt*, egy legénynek esett szerelmében,
Leandernek hívtak kit lakta földében,
Háza volt építve háza ellenében,
Úgy, hogy *kacs*inthatnak egymásnak szemében.
- 30 8. De bezzeg egymáshoz nem könnyen mehettek,
Mert egy nap nagy víz folyt el köztetek, mellettetek,
Hajó mivel nem volt, arra nem ülhettek –
Jaj, mit csináltok, ha együtt nem lehettek?
- 35 9. A legény mégis itt egy nagyot próbála,
Ezt, hogy minden éjjel hozzája úszkála,
Ily móddal sok ízben a leánnyal hála,
Estvétől hajnalig játszadozott nála.

⁹ [romlott sor]

²⁵ Történyt [értelem]; Legennyek [értelem]

²⁸ kitsint hattak [értelem]

³⁰ közötttek [szótagszám]

³⁶ jatzadotott [értelem]

10. A Természet még más szüzet is dolgozott,
Ki mind télben-nyárban az erdön lakozott,
Míg ott lakott, addig annyit futkározott,
40 Hogy végre az őzzel verse~~ny~~t is marsozott.
11. Ennek száz meg ezer kérői valának,
A kérők ötöle ily választ hallának:
Hogyha futósabbak nálánál volnának,
Vélek hál – de ha nem, úgy mind meghalának.
- 45 12. E szűznek a neve vala Atalanta,
A legény az alkut mindenik megbánta,
Mert lábait a szűz oly sebesen hánta,
Hogy mindenik legény lett mellette sánta.
13. Már itt az ifjaknak bajos volt próbálni,
50 Mivel életektől meg kellett válni.
De mégis egy legény a placcot megállni
Merészel, ámbár csak lassan tud sétálni.
14. De a futás közben, midőn elfárada,
A leány elibe aranyalmát ada,
55 Amíg azt kapdozta, ő frissen szalada,
Szalada annyira, mint Poson, halada.
15. A legény a célra így hamarabb ére,
Okos futásának leány lett a bére.
Mint feleségéhez osztán hozzá tére –
60 Ó, mely nagy pulsussal folydogált a vére!
16. Vőlegény uram is csak éppen így jára,
Mert virradott mára oly boldogságára,
Hogy hamarébb jutott ő a tett métára,
Szert teve mellette ülő mátkájára.
- 65 17. Tudom, hogy míg futott, ugyan igyekezet,
A feltett cél felé ő gyorsan evezet,
Lett is haszna, mert így hamarébb érkezett
A célra, jó móddal hozzája érkezett.

40 verset [értelem]

- 70 18. De tám a menyasszony futását úgy tette,
Lábát szán' szándékkal lassan billegette,
Hogy kedvese furcsán futna el mellette,
Mert másként nagy próbát tett volna érette.
19. De csak hogy a dolog jutott már végére,
Elért e két személy kívánt örömére,
75 Majd ha megy az óra tizenegy felére,
El is mennek, tudom, valahova fére.
20. Ó, mely nagy boldogság ily kincsre szert tenni,
Két szívnek egy szívvé, egy lélekké lenni,
Messze földre sem kár már ilyenért menni,
80 Enélkül jóízűt nem is lehet enni.
21. Kívánom, hogy áldás nemes házatokra
Szálljon, s álljon az Úr oltalmazástokra.
Készen azok pedig essenek nyakokra,
Irigy szemmel akik néznek sorsotokra!
- 85 22. Nemes házatok is nagyra emelkedjék,
Zöld olajágakkal szépen ékeskedjék,
Kiknek számok végre úgy megnevedjék,
Hogy egész nemzetség innen kerekedjék!
- 90 23. Számos esztendőig éltetek fáklyája
Ragyogjon, melynek ne légyen oly órája,
Hogy áldást ne végyen házatoknak tája! –
Kívánja ezt velem minden szíve, szája.

218.

Peroratio nuptialis

1. Tiszteletre méltó, szép lakadalmi nép,
Minket ez egy dolog szorongat, szaggat s tép,
Tetszik-e itt minden, valaki csak belép,
Gazdag, szegény, erős, erőtelen és ép.
- 5 2. Mi is jelen volnánk mint gyenge edények,
Nem derék emberek, csak szegény legények,
Efféle dologban igen jövevények,
Ha csak nem élesztnek igen sült lepények.

- 10 3. De mindazonáltal szólni bátorkodunk,
Az örvendezők közt mi sem szomorkodunk,
Egy frequentíától meg sem háborodunk,
De a tisztességtől el sem tántorodunk.
- 15 4. A többekkel mi is majd fogunk örülni,
Kiket ily szép renddel látunk itten ülni,
Kivált, hogyha belé nem találunk sülni,
Így kezdünk torkunkkal nektek hegedülni.

219.

Lakadalom-é ez, avagy szomorú tor,
Amelyet most tartat ez a jó curator?
Régen hányom-vetem rajta csekély eszem,
5 Úgy, hogy kezem-lábom majd hogy meg nem eszem.
Régen találgatom, hogy e szép sokaság
Mit akar, mi legyen ez alkalmatosság?
Mert forr a sok ember, mint a munkás hangya,
Mikor még tarlóján van a sok kalangya,
10 Soká tusakodtam magamba', és féltem,
Hogy talám tor van itt, már éppen azt véltem.
De míg itt kinn álltam gondolkodásomba',
Úgy tetszik, muzsikaszó pendül azonba',
Melynek hallására egész felébredtem,
S a kitalálásra szint' új erőt vettem,
15 Hogy itten nem tor van, hanem lakodalom,
Azért sátoroz itt e nagy sokadalom.
Hogy is lehetne tor e tisztos udvarba',
Hogy lehetne minden szív itt sebbe s varba?
Holott itten lehet látni oly példákat,
20 Melyek arról adnak bizonyos próbákat,
Hogy öröm háza *ez*, nem szomorúságé,
Nem epesztő bánat-, hanem vigasságé.
Mert a torba minden csak búsna láttatik,
De itt, ó, jó Egek! vigasság hallatik,
25 A torba' többnyire sírnak és jajgatnak,
Itt pedig ahelyett brúgót harsogtatnak.

²¹ háza nem [szótagszám]

A halottas háznál gyászruhák látszanak,
Itt pedig borral tölt palackok játszanak.
Osztán ki is látott tort temetés előtt,
30 Hogy előre mintegy lakják az emelőt?
Innen pedig még ma senkit sem temettünk,
Ez háztól a gyászos sírba nem rejtettünk.
Pedig kántor s deák nélkül nem temetnek,
Hacsak minden régi szokást meg nem vetnek.
35 Hogy gondolék hát itt tort? Ó, bizony csuda,
Holott itt hegedű peng, legalább duda.
Nemes Hajdú István már kedves párjával,
Régen óhajtott s várt menyasszonykájával
Ez nap egybekerült, egybeszövetkezett,
40 Szeretet láncával már egybekötöttet.
Kiket is az Isten kíséren hazáig,
Ott is vélek legyen életek fogytáig.
Örömök, amelyek ma derültek fényre,
Halálokba' későn jussanak éjféltre.
45 A csendes egyesség s az igaz szeretet,
Mely most szíveikre arany závárt vetett,
Tartsa őket holtig, hogy elmondják mások:
Ezeknek egy szívtől vagyon a mozgások.
A harag s gyűlölség ártalmas mételye
50 Ártatlan szíveket soha ne metélje.
Későn üssön az a szerencsétlen óra,
Amely mind a kettőt hívja koporsóra.
Néked pedig, egész lakodalmi sereg,
Mely az öröm miatt, látom, nem kesereg,
55 Kik e jó gazdának házához gyűltetek,
Hogy itt vigadjatok, véle leültetek,
Kívánom, az Isten éltesen titeket,
Szerencsés órákra tegyen benneteket!
Most közelebb adjon kedves mulatságot,
60 Kegyes beszédeket és víg barátságot,
Hogy teljes örömben mindnyájan légyetek,
A teli pohárban elég részt végyetek!

Versus nupcialis

1. Soha nincs szebb dolog, mint a lakadalom,
Nem ér ezzel harmincezer sokadalom,
Mert a sokadalom csak sok akadalom,
De a lakadalom örök nyugadalom.
- 5 2. Ha minket mindeddig ama jó feria,
Pünköst és karácson, áldott kanicula,
Kivált lakadalom nem biztatott volna,
Már eddig a scholát odahattuk volna.
- 10 3. De hogy meghallattuk, hogy csak hamarságban
Lakadalom esik itt, Városfolvában,
A kopac féreg is sípol a *condr*ában,
Tudván: garas, kalács lészen tarisnyámban.
- 15 4. Azért, mint pünkösti bárány a farkassal,
Játszik a forgósél a földnek porával,
Ekkén' a *võlegény* szerelmes párjával
Mulasson, s teljék bé a földnek jóvával!
- 20 5. Légyen *võlegénynék* singes szalánnája,
Gréci tallérakkal teli a ládája,
Légyen elég bora, zabja és búzája,
Minden héten hétszer jó feles a szája.
6. Menyasszony is vígon s szerencsésen éljen,
Virágozzék, miként lilium, ékesen,
Nőjön mindenfelé magoson, szélesen,
Mert e' kompániánk kívánják szívesen.

⁷ lakadolom [hangzás]

⁸ scholat [szótagszám]

¹⁰ Lakadolom [hangzás]

¹¹ ácondoraban [szótagszám]

¹⁵ Legyény [értelem]

¹⁷ Legyénynek [értelem]

221.

I.

Versus nuptiales

1. Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam,
Nem ké' még most nékem ellenséggel v́nam,
Még az anyám tőgye körül kéne ŕnam,
Hogy folyna kedvére számból dánam-d́nam.
- 5 2. A minap egy éjjel azt láttom álmomban,
Hogy a szent Horvátság van lakadalamban,
Zeng-peng az hegedű, gardon dong azokban,
A világ úgy fordul, mint kerék malomban.
- 10 3. Felserkenvén, álmom kezdém magyarázni,
Hát rosszabbul tudok ahhoz, mint kártyázni.
Lódulok a paphoz értelem vadászni,
Ő is gyengeségem így kezdi gyalázni:
4. „Nem tudod-é, ecsém, mit jelent az álam?
Tudatlanságodat eléggé sajnálam,
15 Látszik, hogy nálodnál hosszabb a szakállam,
Nálad van nescio – scio vagyon nálam.
5. Vagy más házasul meg, vagy te nem mégé férhez,
Mert más vágyik inkább az eleven vérhez.
Elmegyen görbéhez, sántához, sükethez,
20 Kivált, mikor közel van a borcégérhez.”
6. Mint okos, bölcs ember, jól beszélett a pap,
Melynek bizonyosága ez jelenvaló nap,
Jár a borrhágónál negyvenesben a csap,
Boldog anya szülte, ha ki ebből mit kap.

¹³ jelen [értelem]

¹⁵ [kikopott lapszél]

²¹ Mind [értelem]

- 25 7. Íme, a völegény, a nequam, hova ült,
Azhova nékem is szívem valóban fült,
De mikar most látom, az vérem is meghûlt,
Bezzeg boldogtalan anya, ki engem szült.
- 30 8. Ím, a menyasszony is rám nézne, de nem mér,
Örömében penig bőrében alig fér,
Hogy párjával ülhet, jól lakott, nem is kér
Enni, még pártáját nem cseréli kontyér’.
- 35 9. Völegény ökeme mindaddig füttyerelt,
Míg a legénségből egészen kitelelt,
Csudáltam, mi dolog, hát ő ezen perelt,
Hogy a szamszéd leányát elvegye, kit kedvelt.
- 40 10. Házasadhatnék volt igen a völegény,
De a nagy leány is sokat danalt szegény,
Hát jól tudták egymás dolgát még elején,
Még mikor jártanak Bánátus mezején.
11. Már ketten felülnek az ugarkafára,
Veti kezit egyik másiknak vállára,
Csókját nem sajnálja tenni orcájára,
Nem jár egyik másiknak bosszúságára.
- 45 12. Mostan hegyen-vögyen lakadalam vagyom,
Jobbra és balkézre hegedülnek nagyom.
Egyik kél, a másik esik a sík fagyom,
Egyik a másikat csaknem üti agyom.
- 50 13. Íme, mindenfelől a sok szakácsasszony,
Zsíros a szakálla, ne félj, hogy megasszon,
Ne búsulj, hogy száraz kalácsot dagasszon,
Jobban él ő most, mint Teleki kisasszony.
- 55 14. Itt a muzsikásnak tűzkupás a torka,
A pénz-elvételre hatölös a marka,
Isznak a vajdánék, Picáno és Borka,
Mindenik könyökin figyel egy szotyorka.

²⁸ boldogtalám [értelem]

15. Sok a boros kandér, seregel a szakács,
 Mindenek fogában egy-egy darab kalács,
 Feredik a zsírban, mint téjben *síror bács*,
 60 Itt találja helyét mind ács, mind a kovács.
16. Én is nyolcadnapja immár, hogy nem ettem,
 Lakadalam napját hogy eszembe vettem,
 Torkom nyolc kupára jól elkészítettem,
 Gyomrom kilenc tálra megüresítettem.
- 65 17. Melyeket elnyervén, tudam, bátrabb leszek,
 Recommendatiót felöletek tészek,
 Melyre két nyelveim immár régen készek,
 És osztán többekre most nem is tenyészek.
- 70 18. Isten nektek minden jókat éltetekben
 Adjon, szeretetet öntsön szívetekben,
 Éltessen lelki és testi békességben,
 Jövendőben pedig vigyen bé mennyekben!

II.

Versus nuptialis

1. Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam,
 Nem ke' még most nékem ellenséggel vínom,
 Még az anyám tőgye körül kéne rínom,
 Hogy folya kedvére számból dajnom-dínom.
- 5 2. Mindazáltal ez hírt hallván alattomban,
 Hogy Szentmihályfalva van lakadalomban,
 Zeng-peng a hegedű, gardon dong azonban,
 Tisztességtételre jöttem lagzitokban.
- 10 3. Rég, hogy a vőlegény azon gondolkozott,
 Amit a nász népe ide eléhozott,
 Éjjel is gyakorta arról gondolkozott,
 Nappal is jegyese felé ásítózott.

⁵⁹ [bizonytalan olvasat]

⁶⁴ Gyombrom [értelem]

4. Immár a vőlegény, a nequam, hova ült,
 15 Azhova nekem is szívem valóban fült,
 De mikor most látom, a vérem is meghûlt,
 Bezzeg boldogtalan anya, ki ingem szült.
5. A menyasszony, látom, rám nézne, de nem mer,
 Örömeben pedig bőrében alig fér,
 20 Hogy párjával ülhet, jobb lakot nem is kér
 Enni, még pártáját nem cseréli kontyér’.
6. Vőlegény ökeme mindaddig füttyörélt,
 Míg az özvegyeségből egészen kitelelt,
 Csudáltam, mi dolog, hát ő ezen perelt,
 Hogy Gombos Borbárát elvegye, kit kedvelt.
- 25 7. Házasodhatnék volt igen a vőlegény,
 Sokat fáradt e szép menyasszonyért szegény,
 De jól tudták egymás dolgát még elején,
 Még mikor jártanak a Venus mezején.
8. Menyasszony is férhez elmehetett volna,
 30 Csak el is ment volna, ha elvitték volna,
 Friss menyasszony lenni régen kívánt volna,
 Hogy vénleány neve rá ne ragadt volna.
9. Várt leány várat fog végtére megvenni,
 35 Kús nyuszolyó mégsem kíván olyan lenni,
 Készebb Caucasus-hegyen túl szaladni,
 Hogysem a pártában holtig várakozni.
10. Hamar száz aranyat két ötven heánnyal,
 Tallért s más szénû pénzt egynehány magjával
 40 Szerez a menyasszony orsó-guzsalyával,
 Csak meg ne siratná szüzek bújájával.
11. Azt a jó szerencsét igen rég hogy várta,
 Hogy az ő fejről szálljon le a párta,
 Lakadalom napját igenis akarta,
 Melyen a nyuszolyó kontyát rájázarta.

37 száz [értelem]

38 Tallert is [szótagszám]

- 45 12. Vénasszonyoknak is kész volt ő fizetni,
Két-három kerítőt egymásra fogadni,
Csak jószerencsére tudna verekedni,
Hogy holtig ne kéne nekie szenvedni.
- 50 13. Majd meghasadt egy szép legényért a szíve,
Aki jó szót adott többször önekie,
De csak becsapás volt tám ügyekezete,
Jobb volt a vőlegény jó emlékezete.
- 55 14. Sajnálja, eddig is hogy a sík mezőre
Nem ment vőlegénnyel, vagy a lepedőre,
Örül, hogy most jutott erre az időre,
Melyben találhatott egy avas tüdőre.
- 60 15. Nem meri mondani esztendei számát,
Harminczor ágyában tétetett új szalmát,
Vőlegén is nagyvenszer szedett Paris-almát,
Vési *fel* mindenik esztendeje számát.
16. Vőlegény jegyesét nemcsak a kertében,
Hanem drága kincsét titkos kebelében,
Elrejtván ültette rózsáját ölében,
Éljenek mindketten az Isten kedvében!
- 65 17. Még az aludtját is jó szívvel hallgatja,
Amikor poroncsol almát, halogatja,
„Légy enyém, én tiéd”, mindenkor azt mondja,
Ne uralkodjék itt háborúság gondja.
- 70 18. Ezen descriptiót valaki hallotta,
Vőlegény hűségét az kitanulhatja,
Menyasszony jószágát által is láthatta,
Erszényit számamra még meg is nyithatta.
- 75 19. Isten nektek minden jókot éltetekben
Adjon, szeretetet öntsön szívetekben,
Éltessen lelki és testi békességben,
Jövendőben pedig vigyen be mennyekben!

59 Nagyvenszer [értelem]

60 fel már [szótagszám]

75 s [szótagszám]

222.

1. Elcirkálta szemem a föld kerektségét,
Láttam az életnek sokféle szépségét,
Legszébbnek esmértem az asszony szépségét,
..... így gyönyörűségét.
- 5 2. Jajos, elhidd, bajos a magános élet,
Mely mint annyi halálos tor és ítélet,
Terhes búval tölt az mind nyarat, mind telet,
Kit mint maga rabját tart az árva élet.
- 10 3. Hány zavaros árja vagyon életednek,
Annak köves partján hány kövek hevernek,
Söt hányféle színű fűszálak teremnek,
Annyi búja vagyon az ifjú embernek.
- 15 4. Ha ifjú szolgálót fogadand házához,
Azonnal irigy nyelv köti az ágyához.
Viszont ha vénasszonyt hívand ő magához,
Ad nagyobb unalmat terhes unalmához.
- 20 5. Azért aki már ért ily drága üdöre,
Amelybe szert tehet ily szép drágaköre,
Javallom, ne hadja dolgait későre,
Keressen hív társat mindjárt előre!
6. Jutott völegényünk ily boldog órára,
Amelyben rátalált szerelmes párjára,
Nézhet immár vígan az ő galambjára,
Tudom, e drága kincs lesz kívánt javára.
- 25 7. Szomorúságának elhajtja fellegét,
Vidám életének felderíti egét,
Ádja örömének megkívánt örömét,
Hogy lássa fiai szé..... seregét.
- 30 8. Áldja is meg az Úr ezeket valóba',
Ne kerítse halál hamar hálójába!
Egy szóval kívánjuk: élünknek folytába'
Ezeket a nagy Úr végye oltalmába!

⁴ [pacás, olvashatatlan sor]

⁶ Meg [értelem]

223.

1. Szûz Hymen vendégi s menyegzõi népe
Hol vagyon, és melyik az a szépek szépe,
Kit megfogott egy hív szerelmesnek lépe,
Akinék megtetszett egy bölcs férjfi képe?
- 5 2. De mi dolog? hát már áll a lakadalom?
Ez hirtelenséget kevésbé fájlalom:
Még hátra van a nagy pompás sokadalom,
Én mi jó hírt hoztam, majd elõtálolom.
- 10 3. Az szerelmes hajnal vette volt kedvében
S ültette Kéfalust rózsás szekérében,
De minthogy csak Procris forgatta eszében,
Viszálkodásáért elcsapta mérgében.
- 15 4. Majd ismét az ékes Tithont ölelgette,
Ki Memnonnal ötet teherben ejtette;
De az hosszas idő hogy megvénítette,
Ráunt, s hangicsáló prücskőcskévé tette.
- 20 5. Én, mint Éndymion, aludtam édesen,
Sárgálló házából hogy kijött fényesen,
Vidám sugárral illetett csendesen,
Felrettentem, akkor így szólott szívesen:
6. „Nézzed felnyílt szemmel tündöklő léteimet,
Arannyal s gyöngyökkel tarkás szekeremet,
Fényemet, színemet, de kivált engemet!
Engemet! ki néked adom szerelmemet.
- 25 7. Kelj fel! kelj fel! ide magamhoz ültetlek,
Vénhedt Tithon helyett tégedet szeretlek:
Újul ragyogványom, hogyha megnyerhetlek,
A napfényt haladom, ha megölelgetlek.”
- 30 8. Ekkor tartóztatván pirosuló lovait,
Kettőztetve villámfénnyel sugárait.
Én is kezem közé kócsolván karjait,
Rugdostam lefelé az éj csillagait.

- 35 9. Hát Vénus előttünk utaz nem messzére,
Karjait felrakta gyenge csípőjére,
Tekingetett vissza fáradt kisdédére,
Pihegő Cupidó véle alig ére.
- 40 10. Lankadtak szárnyai, már nem repülhetett,
Cypria maga is jóllehet sietett,
Most oly gyors, oly virgonc, oly friss nem lehetett,
Mint midőn Paristól szépnek ítéltetett.
11. Felakasztgatta volt libegő ruháját,
Fátyollal bévonta meghevült orcáját.
Bezzeg most találná Momus több hibáját,
Mint midőn mocskolta csikorgó csizmáját.
- 45 12. Megrázta köntösét, hogy látott érkezni,
Mihelyt észrevettük felénk igyekezni,
Ily szorgos útjáról kezdtünk értekezni,
Szelíd galamb cukkját hol hagyta? – kérdezni.
- 50 13. Ő minekelőtte feleletét tette,
Kínálta az Hajnal, sőt kérte felette,
Üljön szekereére – meg is cselekedte,
Nyilas fiát maga mellé helyhezette.
- 55 14. Én is megakadtam csak ugyan a bakon,
Vénus szépségére tekingettem vakon,
Bámultam szerfelett ezen gyöngy alakon
És Cupidón, aki jár tüzes szárnyakon.
- 60 15. Öleiben borult tegzes fiacskája,
Vénusnak magának ily szókra nyílt szája:
„Ugyan megfárasztott a fiam próbája,
Pedig hogy szerencsés leve praktikája.
16. Páfusban mulattam volt a minapában,
Ültem egy zöldellő myrtusfa aljában,
Hozzám jő e kisdéd nagy bosszúságában,
»Jaj« – úgymond –, »be sok lest vesztettem hiában!«
- 65 17. Kezdettem egy kemény szívet ostromlani,
Nem lehet megvíni, nem akar hajlani.
Jöjj el, anyám! te meg tudod hódítani,
Csak szólj, nyilam fogom én előrántani.

- 70 18. »Vezess el hát oda« – felelék – »éngemet,
Azhol előszednem kell mesterségemet.
Én is egy szív után vetettem lesemet,
Ez el nem kerül megfogó lépemet.«
- 75 19. Az én tegzes fiam akkor kél szárnyára,
Vezet egy bársonyszín folyóvíz partjára,
Repül egy csinosan készült ház héjára,
Kinek ólálkodott vala gazdájára.
- 80 20. Onnan leszáll s bójön a szobába velem,
A személyt s a szívet titkon megkémelem,
Súgom: löjje! – Lötte! máris a szerelem
Gerjed, hogy felgyúljon, a módját fellelem.
- 85 21. Közepin egy tágas főnyes pusztának,
Mellette s közötté sok homoksziklának
Egy város választott vidéket magának,
TÉRJ BE, NÉZD! ily nevet nékie adának.
- 90 22. Ide tért, be is tért és meg is nézgelte,
Elmúlatja baját, gondolom, úgy vélte,
De hogy nyavalyáját ottan kibeszélte,
Újult sebe, s hogy meggyógyul, nem remélte.
- 95 23. Elment a főpaphoz magát jelenteni,
Kérte, méltóztasson rajta segíteni,
Ott egy képre szépre talált tekinteni,
Itt kezdettem mindjárt törbe keríteni.
- 100 24. Egy lágyszívű leány szűz szíve lágýára
Lövettem fiammal szerencsés próbára,
Amaz erre, ismét e' tekintett arra,
A gyógyulást ettől, ez amattól vára.
25. Amaz, hogy e' szívét ellopta, mondotta,
Ugyanazt amarról ez is állította,
Ez amaz vétségét de megbocsátotta,
Amaz is már a vett kárt nem sajnállotta.
26. Mert nem különbözött e kettőnek szíve,
Mindkettőt sértette szűz szerelem íve,
Egyik a másiknak lett örökös híve,
Ily hathatós ám az indulatok míve.

- 105 27. Megkötözve vannak szeretet láncával,
Örökös s állandó frigyre lépnek mával,
Most én az új párok istenasszonyával
Akarok szólni Júnóval magával.”
28. Az hajnallal éppen értünk udvarához,
110 Béméne Vénus ez mérges mostohához,
Mondván: „Hymen készül egy vidám pompához,
Hívatja Júnót az új párok házához.
29. Nyoszolyóasszonyok légy az házásoknak,
Én friss egybenkelést okoztam azoknak,
115 Elkövetésére már a több dolgoknak
Jöjj el, s tégy eleget e kívánságoknak.”
30. Felel Júnó: „Igaz, most is van eszemben,
Hogy megsúfoltattál igaz szépségemben,
De most csendesedem kevéssé mérgemben,
120 Elmégyek, minthogy áll kötelességemben.
31. De kik ez új párok, kik párosodának?”
Vénus szól: „Egyikét bölcs Pallás fiának,
A másikat a szûz Vesta leányának
Mondhatni, egymásnak kik meghódolának.
- 125 32. E nagy anya nevelt vala négy szüzeket,
Szüzeket, szépeket, amellet bölcseket,
Bölcssekhez, szépekhez ki adta ezeket,
Nyolccá tette méltó csudával négyeket.”
33. „Hát (kérdézi Júnó) a Vesta szüzeit,
130 Hogy mered illetni a Pallás tisztjeit?
Kerülik ezek a szerelem tüzeit,
Utálják Cupidó nyilait s sebeit.”
34. Szól e nyilas lélek: „Halld meg csak szavaim!
Tegzekkel terhesek mindkét oldalaim,
135 De jobbfelől szüzek s csendesek nyilaim,
Ezekkel sebhettem e szelíd rabjaim.
35. Bölcs itt a férjfiú, bölcs az egyesség is,
Szûz itt a leányzó, szûz a szívesség is,
Szent itt a hivatal, a kötelesség is,
140 Szemérmes és kegyes az esmeretség is.

36. Nem okoztam itt rút szerelem fertelmét,
Nem Páris és buja Heléna szerelmét,
Nem hamar érzékeny Didónak sérelmét,
Egyeztettem két szűz szívet s tiszta elmét.
- 145 37. Már a lakadalmi csendes pompa készen,
A nyoszolyóleány itt Astraea leszen,
Vigasságot a bölcs Múzsák hada tészén,
Ki-ki szűz szívében szűz örömet vészen.”
- 150 38. Ekkor Júnó cifra páva madarait,
Csinosgatja Iris rubintszín hámjait,
Vénus is befogta szelíd galambjait,
Lesimítván néhol felborzadt tollait.
- 155 39. Én azonban kaptam Hesper szekerére,
Kikísérte Fébus tenger vidékére,
De elkéstem nagyon, s érkeztem estvére
A tisztelendőknek megtisztelésére.
- 160 40. De jaj, még most látom Júnót jelen lenni,
Nyoszolyóasszonyi szolgálatot tenni.
Ah, be frissen tudnak madarai menni!
Megelőzött, mert nem engedte pihenni.
41. Én akartam lenni a Júnó követe,
Hát még elébb meglett az ő tisztelete.
Én véltem: Hymennek még nincs készülete,
Hát már mindeneiket szép rendbe ültete.
- 165 42. Ah, mely vidám nap az, s mely szerencsés óra,
Melyen egy sok kinccsel ékesült Pandóra
Akadt egy Pallástól nevelt pártfogóra,
Éppen hogy kerteit csinozgatja Flóra.
- 170 43. Jelen Júnó – ez ad méltó tisztességet,
Jelen Pallás – ez ad igaz bölcsességet,
Jelen Vénus – szerez ez szűz egyességet,
Jelen Astraea is – tanít kegyességet.
- 175 44. De már csendesítem poétai vérem,
Hogy a csontkapuktól jövök, megesmérem,
Hív békességteket már csak addig kérem,
Míg egyenes s feltett célomat elérem.

- 180 45. Ó, tisztos völegény, tégedet festelek,
Ó, drága menyasszony, tégedet értelek!
Víg szökat s örömet tinéktek szentelek,
Kiket tökéletes egyességben lelek.
46. Egy erős Istennek erős férjfiának
S egy kellemes, kegyes, kedves Grátíának
Hív szeretet enyve által lett párjának,
Víg szívem, szám áldást mond s egész házának.
- 185 47. Az Úr szándéktokat aki hagyta jóvá,
Tégye szíveteket, új párok, buzgóvá,
Szűz szerelmeteket holtig állandóvá,
Szép békességteket megmaradandóvá!
- 190 48. Tiszteletes férjfi, ki az Úr számára
Életed szentelted szent szolgálatjára,
Légyen e nap szíved vigasztalására,
Várt boldogságodnak gyarapítására!
- 195 49. Mindazok, kik téged atyjoknak vallanak,
Kik szádból mennyei tudományt hallanak,
Páros életedre áldást kiáltanak,
Jókívánságidra mind áment mondanak.
- 200 50. Lány a szív – Szilágyi Anna most tudhatja,
De hogy lány volt szíve, s hogy annak adhatja,
Kinek hozzá hajol holtig indulatja,
Magát tökéletes boldognak mondhatja.
- 205 51. De érdemes is volt ezen boldogságra,
Mert akár tekintek azon nemes ágra,
Melyről szakadt, akár nézek a jóságra:
Méltó ily személlyel esett barátságára.
52. Légyen neve szerint az Úrnak kedvében,
Légyen csendességgel ártatlan éltében,
Ne tünjön irigyek áspisi szemében,
Teljes nyugodalmat leljen bölcs férjében!
- 210 53. Tündököljön mindég víg éltetek ege,
Soha se verődjön setétes fellege,
Ha néha támad is ködös fernyetege,
Oszlassa Igazság Napjának melege!

215 54. Őrizze ez házat mennyei oltalom,
Hogy ne közelítsen hozzá az ártalom,
Azhol dolgozik az isteni hatalom,
Meg nem háborodik ott a nyugodalom.

220 55. Vigyázzon reátok Isten őfelsége,
Ne lásson bút soha a férj s felesége,
Ennek is, annak is legyen egészsége,
Itt van tehát immár beszédemnek vége.

224.

Versus pro occasione nuptiensis

1. Szûz Hymen vendégi, nemes frequentia,
Ifjából s vénekből álló compania,
Kik között, jól tudom, nagy a harmónia,
Örülök, ha lehet szavammal venia.
- 5 2. A vén Természetnek egy jeles törvénye
A páros életnek kellemes örvénye,
Melyben ha keverül a Venus legénye,
Örömmel derül fel búsongó reménye.
- 10 3. Az egyes életnek majd egész folyása
Mindenkor erről van főbb gondolkodása,
Járása-kelése, éjjeli nyugvása,
Jó móddal hogy lenne megpárosodása.
- 15 4. Ezt nem egy-két, ezer példák bizonyítják,
Nem egy-két páratlan személyek állítják,
Valakik az égre szemeket felnyitják,
Ha életrevalók, tudom, nem rútitják.
- 20 5. Egy ifjú elindul feleséget venni,
Mert nem tudott már mit bús szívébe tenni,
Átallott is mástól leánynak izenni,
Azért elvégezte: magának kell menni.
6. Sokat bébarangolt akkori útjában,
De mégsem találta mátkája nyomában,
Azért a többek közt egykor bujdosztában
Betér Görögország egyik városában.

- 25 7. Bémenvén a kapun, vigyáz szemre-főre,
Hol hátra, ódalra, hol pedig előre,
Hogy hol találhatna kedve keresőre,
Aki felesége lenne jövendőre.
- 30 8. Midőn így forgatná bánatos szemeit,
Hullatná a földre keserves könnyeit,
Kívánván látnia a város szüzeit,
Egy öreg csak nézi cselekedeteit.
- 35 9. „Mért vigyázzsz” az öreg így szól „a szemeddel?
Miről gondolkodol bánatos szíveddel?
Hova mégy, mit akarsz keserűségeddel?
Talám segíthetek rajtad – kérlek, mondd el!”
- 40 10. Az ifjú így szól az öreg kérésére,
Hogy ő feleségért jött volna ennyire,
Mert a bú, mint a víz, folydogál szívére,
Egy szóval: nem élhet pár nélkül kedvére.
11. Az öreg ezt hallván, fejét csak csóválja,
Az ifjú szavait éppen mi próbálja,
Azért, hogy könnyebben ennek útját állja,
Kapá, s az ifjúnak ím, ezt comendálja:
- 45 12. „Amely úton jöttél, siess visszamenni,
Minden szándékidről igyekezz letenni,
Mert ha feleséget akarandasz venni,
Elhidd, ezer közül nem fog egy jó lenni.
- 50 13. Ugyanis ha szépet veszel, kell félteni,
Mert mindenek fognak reá nyeríteni,
Kik a tenyészésben készek segíteni,
De ha gyalázat ér, nem fognak menteni.
- 55 14. Ha rútacskát találsz venni feleségül,
Már úgy kevés embert számlálhatsz vendégül,
Sem szerelmed nem lesz hozzád elégségül,
Mert szíved hidegül, véred tőle meghűl.

15. Így hát vedd nyakadba már próbált utadat,
 Hazamenvén jobb lesz követni dolgodat,
 Mert ha tovább űzöd e gondolatodat,
 60 Meglásd, el nem éred vár/ boldogságodat.”
16. A vén az ifiat így bolondította,
 Mely nagy kárt tett néki, hogy megszólította!
 Hogy így szóljon néki, mi ok indította?
 Ezt a nagy irigység néki sugárította.
- 65 17. De mi ne higgyünk e vénember szavának,
Tartván vénembertől költetett pletykának.
 Ha fundamentomát nézzük e munkának,
 Meglássá, találjuk egészen hibának.
18. Mert lehet feleség gyönyörű *termetű*,
 70 De azonban kegyes, tiszta természetű,
 Lehet rubint képű, vidám tekintetű,
 Azonba’ lehet is jó emlékezetű.
19. Ha rút, így se lehet lelkednek terhére,
 Mert másban szolgálhat néki öröme,
 75 Egész udvarának lehet nagy díszére,
 Melyet látván férje, nem hűl meg a vére.
20. De már csendesítem könnyen folyó vérem,
 Hogy a csontkaputól jövök, megesmérem,
 Hív békességteket már csak addig kérem,
 80 Míg egyenes, feltett célomat elérem.
21. Kellemes völegény, tégedet tisztellek,
 Egy szerelmeseddel tégedet értelek,
 Víg szokat s örömet tenéked beszélek,
 Akit békességben s jó kedvvel szemlélek.
- 85 22. Meg van, amiⁿ gyakran nyughatatlankodtál,
 Hol nappal, hol éjjel elmédben hánykódtál,
 Elhidd, hogy a jóért, amelyre találtál,
 Nem egyszer s nem kétszer jól fohászkodhattál.

60 vár [értelem]

66 *Tarván* [értelem]

69 *termetű* [értelem]

85 ami [értelem]

- 90 23. Ó, gyönyörű élet, ó, ki ne szeretne?
Nincs a fejrénp közt, akiket megvetne,
Ki a pártát konttyal fel ne cserélhetné,
Csak élte napjait ily jók közt tölthetné.
- 95 24. Erre minden legény vágy – minden vágyhat is,
Ezért sokat fárad – sokat fáradhat is,
Vigad, ha megnyeri – méltán vigadhat is,
Ez is, az is kedvet mutat – mutathat is.
- 100 25. Légyen bennetek is egy szív, egy értelem,
Égjen szívetekben a buzgó szerelem,
Szálljon fejetekre mennyei kegyelem,
Ezekhez járuljon isteni félelem!
- 105 26. *Tündököljön soká víg éltetek ege,*
Soha ne virradjon setétes fellege,
Ha néha támad is borzas fergetege,
Oszlassa Igazság Napjának melege!
27. Mindaddig, míg éltek, jó kedvvel éljetez,
Harmatos csókokat egymástól szedjetez,
Örömmel keljetez, úgy is feküdjetez,
Sok jókat éretez, az Isten veletez!

225.

Lakodalmi dictiók 10

Nemes Baký Zsófia kisaszony Csenteritz János úrral való

összekeverülése alkalmatosságával

Anno 1798 die 18. decembris

A poéták írják: az istenek régen
Öszvegyülekeznek egy nagy vendégségen,
Mikor vígan laknák Tethis lakodalmát,
Bebetnek a házban egy szép aranyalmát.

¹⁰¹ kölyön [a gépiraton is így]

cím Lakodalmi [értelem]

5 E' volt reá írva: „a legszebbé legyen” –
A dolog azonnal voksolásra mégyen.
Juno, Vénus, Pallás hárman perbe szállnak,
Mindenik állítja: ő szebb! – disputálnak.
Választják magoknak Parist közbírának,
10 Aki pásztorkodott alján az Idának.
Ennek, hogy az almát tőle megnyerhesse,
Igyekszik, hogy szívét megvesztegethesse,
Egyik gazdagságot, másik bölcsességet,
Ígér az harmadik egy szép feleséget.
15 Ifjú gavallér volt a főbíró, Páris,
(Ki lett hát a nyertes, tudhatjátok máris):
Enged a venusi kedves erőszaknak,
A Juno aranyát nézi csak salaknak.
Nem állhatták hát ki az erős ostromot,
20 Ez a mértéktálba sokkal többet nyomott.
Megszégyenült Juno s Pallás, és az alma
Lett a szépet ígért Venusnak jutalma.

Urak s asszonyságok, fényes gyülekezet!
Ez a mese engem céлом felé vezet.
25 Minden ifjú, mikor jut azon időre,
Melyben a szüzeket vészi már nézőre,
Egy második Páris – a gond heve főzi,
Habzik, szinte ugyan bokros feje gözi.
Elméje hol ebbe, hol abba ütközött,
30 Nem tud választani három-négy kincs között.
Egyik szép a jeges szívet is olvasztja,
A bámuló szemet magára ragasztja,
Másik jó: ezt vétek volna nem szeretni,
Salakjáért a jó aranyat megvetni.
35 Egy más harmadikat gazdagsága szépít,
Nem jó üres zsebbel: bír sok császár képít.
Kell a nemzetet is tekintetbe venni,
Nemes vér, nem szabad ezt megfertéztetni.
– Mínd a négyet együtt egybe fel nem leli,
40 Egyiket a másik nélkül nem kedveli.
Nem csonkítaná meg kívánsági számát,
Holott ritka bokor ugrat fel ily dámát.
– Nem utolsó ízlés az ilyen, megvallom,
Nemes képzelődés, magam is javallom.
45 De szűk a Természet marka: ennek osztja
Egy-két javát: de már a többtől megfosztja.

De mégis, hogy szabad szerencsét próbálni,
Egy helyen minden jót fel lehet találni.
Van példa: nem pusztá álom a reményünk,
50 Ily szerencsés a mi nemes vőlegényünk.
Amiktől hát Páris a szépért elesett,
Sok szépbe' amit már hiába keresett,
Baky Zsófiában mindazt concentrálta
A Természet, s férje benne feltalálta.
55 Leginkább négy dolgot vigyáz a szeretet:
Erkölcst, szépséget, értéket, nemzetet.
E négy drága gyöngyök tündökölnék rajta,
Melyeket rá sok szív párázva sóhajtja.
Ha nemzetét nézem: a Baky-ház híre
60 Kiterjed a Kunság, Jászság vidékire.
A másik fa, mely több anyáról származott,
Nemkülönben nemes törzsoektől ágazott.
Ha hát e házaspár nemzetét vizsgálom,
Az illendőséget köztök feltalálom.
65 Ily ifjat illete ez az aranyalma,
Hogy lenne személye s érdeme jutalma.
Mikor tehát nemes Csenteritz úr keze
A tövis közt ez szép virághoz férkeze,
S a Baky-kertnek egy rózsáját szakasztja,
70 S balfelől a szíve felibe akasztja:
Nincs illendőbb helye a nagy árú kőnek
Kimetszett fészkeben az aranygyűrűnek.
A nemes nemzetnek egy fő ékessége,
Ha vagyon érteke, gazdag tehetsége.
75 Ha tehát egy szűznek ékes koszorúja
Egy gyönggyel is a több pártát feljűlműlja,
S több nemes érdemit ezzel is tetézi,
Már úgy a nézőket jobban megigézi.
Ceres s Bakhus nélkül fázik a Cupido,
80 Cárthagóval kedves Eneásnál Dido.
A régiség noha az Amort úgy festi,
Hogy annak ruhával nincs befedve testi,
Gazdag ruhában is van tiszta szeretet,
Szenvedheti tehát ez az öltözetet.
85 Legjobb ízű éték ugyan a békesség,
Mely nélkül az élet méreg, nem édesség,
Ez az házásoknak legédesb nectárja,
Ha házokban ennek árad és foly árja.
Így a boldogságnak úsznak örömebe',
90 Nyakig állnak minden öröm özönébe'.

Százszor boldog az ily házaspárnak sorsa,
 Mert ez az életnek mind sava, mind borsa.
 De úgy ér ez a sors tökéletességet,
 A békesség mellett ha nem lát szükségét.
 95 A szívet mihelyt a szükség férge rágja,
 E' minden kedv aranyláncát kettévágja.
 Világon s a világ fiai közt élünk,
 A testiség – testek lévén – közös vélünk.
 Másokhoz kell szabnunk magunkat minékünk,
 100 A rang illendőséghez zsinórmértékünk.
 Kit-kit aminek gyúrt a Természet keze,
 Vagy ahova a sors szárnyain evezte:
 Álljon ki magához illő tekintettel,
 Amely egyezzen meg a nemes nemzettel.
 105 Amely személyt viselsz élted játékában,
 Szükség járnod ahhoz illendő ruhában,
 Minthogy pedig már azt nem adják tökmagon,
 Nem rosszul álmadtál, ha kapsz a gazdagon.
 Nem mondom, hogy ez a házasság fő célja,
 110 Csak a kövér prédán kapkodj, mint a héja,
 De hogy mint egy régi idő bolond bölcse,
 Az ember kincseit a Dunába töltse,
 E' már haladná a bölcsesség határát,
 Ki magának maga munkálkodná kárát.
 115 Jó a fót a zsákon, ha a férj ebédet
 Készített, s jól tartja a házi cselédet.
 A feleség várja vacsorára készre,
 Így oszlik a tereh s a költség két részre.
 Boldog az úri pár más sok pontra nézve,
 120 De ezt a kincset is megnyerte tetézve.
 Az aranygyapjúért fáradt Jáson messze,
 Hogy azt vállaira gallérul terjessze.
 Amit mesésen ad elől, ez a préda,
 Nemes vőlegény úr, igazán tiéd a'.
 125 A te báránycádnak tiszta arany gyapja,
 Érdemed jutalmul magának azt kapja.
 Te töröd Eneas igaz aranyláncát,
 Hogy lásd Eliseum földi boldogságát.
 Ezek felett az ég egy szép ajándéka,
 130 A szép test, szép orca a lélek hajléka.
 A szem a szeretet vezér kalahuzza,
 Mely a szívet mintegy maga után húzza.
 A szem is azért kell, kell ez az ábrázat,
 Az a természeti, de legszebb ruházat.

135 A gyöngy gyöngy volt, amíg csigába' hevert is,
 Az arany arany, bár salakkal kevert is.
 De ha kitisztítja a mesterség keze,
 Azzal annak nagyobb árt s becsét szereze.
 Ha kipallérozzák a követ, megmetszik,
 140 Az áros szemeknek méltán jobban tetszik.
 Vagyon a szépségnek ígésző ereje,
 Amelyre lángot vét az ember veleje.
 Ki nem tud becsülni egy szépség bálványát,
 Úgy nézem a szívét annak, mint kőbányát.
 145 Talám ott született, ott szopott, ott lakott,
 Ahol a tél jégből barlangokat rakott,
 Az Észak százados hóhegyei között,
 Így a fagy erei vérébe költözött.
 Ha már ezen szűznek érdemeit fontba
 150 Hányván, formáját is vesszük nézéspontra:
 Úgy látszik, hogy ötet, mint munkás remeket
 Szülte a Természet – megnyert sok szemeket.
 Úgy tetszik, az három Gratia magának
 Testét választotta lakó hajlékának.
 155 De még a legkisebb a sok érdem között,
 Amelyekbe lelke s teste felöltözött.
 Szép a szépség, kedves, senki sem tagadja,
 De annak az első helyt az ész nem adja.
 Szép feleséget vett, némely benne vesztett,
 160 Mert a szépre mások sem vetnek keresztet.
 E féltő kincs után sokan *ólálkodnak*,
 Tizedik törvénnyel keveset gondolnak,
 És így vagy strázsa kell ajtónak-ablaknak,
 Vagy a férjnek lenni kell siketnek, vaknak.
 165 Ha hát a szépnek nincs virtusa, erkölcsse,
 Amely az értelmes nevelés gyümölcse,
 Nem egyéb: aranyos pilula a képe,
 Mely rossz az ízlésnek, bár a szemnek lépe.
 A virtus a szűznek egy szebbik vonása,
 170 Nem ér ezzel semmi festék mázolásá.
 De mi az a virtus? Az a hív szeretet,
 Mellyel két szív s lélek együvé szövetett.
 Az a tűz, mely felgyúlt legelső tárgyára,
 Légyen olthatatlan, Vestának oltára.

161 <leselkednek> olálkodnak

175 Csak magával együtt légyen lángjába' vég,
 Ez a virtus, vagyis szüzesség és hűség,
 Mely a házások közt a fő gyönyörűség,

 Ez ama drága kincs: aki ezt elveszti,
 180 Többet meg nem nyeri, végképp elereszti.
 Ezt (*a szüzességet*) az időt, a szót aki elbocsátod,
 Lengyel követ, Noé hollója: nem látod.
 Oly felső madár ez, hogy ha elrepíted,
 Lépes vesszőidre többbe nem keríted.
 185 A szüzesség kincsét csak egyszer vesztet el,
 Többször meg nem szerzed semmi költségeddel.
 Ez a legszebb gyöngye az asszonyi főnek,
 A többi virtusok közt tartom kútfőnek.
 Ha már kérdezitek: e virtus példája,
 190 E lefestett képnek egy originálja
 Itt vagyon, nem szükség azért járni-kelni,
 S fáklával keresni – itt fel lehet lelteni.
 Ha volt a zsidóknak egy Józsefek régen,
 Aki uraságot sem vett szüzességén,
 195 Ha Róma városnak volt Lucretiája,
 Volt Szentmiklósnak is Baký Zsófiája.
 Ily négy ritka kincset nyert hát egy summában
 Nemes völegényünk e kisasszonykában.
 Boldogságotoknak, amelyet nyertetek,
 200 Nincsen egyéb híja, hanem hogy éljete!

226.

[...]
 A jó Isten pedig e kedves változást
 Tegye szerencsésé, hogy e mulatozást
 Oly élet kövesse, melybe bú ne légyen,
 Sőt a nagy örömbé' mindenik részt végyen.
 5 Nemes völegényink hírek emelkedjen,
 Az áldás is nálók ezzel nevelkedjen.
 Minden veszedelem messze járjon tőlök,
 Hogy örömet halljon az ég-föld felőlök.

178 [hiányzó sor]

181 [zárójeles megjegyzés a kéziratban]

10 Végre, midõn soká e földõn élhetnek,
Fiaikban elég örömet lelhetnek,
Vigye fel az Isten magához az égbe,
A minden szenteknek készült dicsõségbe!

227.

[...] Nincs annak életében soha csendessége,
Akinek még nincsen egy jó felesége.

[...] Legyetek is mindég, kívánjuk, boldogok,
Ne árthasson néktek Zoilusok fogok!
Terjedjen sokára éltetek határa,
Lévén az Úr annak oltalmazó vára,
5 Hogy megláthassátok fiatok fiait,
Mint Istennek rátok mért szép áldásait.

228.

A bús élet lassú veszély,
Csendes elmével, vígan élj,
Így lesz életed élet. [...]

5 Hasonló a tisztség Zizifus kövéhez,
Amelyet gördítvén a hegy tetejéhez,
Mikor véli, hogy már munkája végéhez
Eljutott, újobban fog ismét terhéhez.
Nem mehet annyira, hogy szívét megnyugtathassa,
Mert ha szíve, amit kíván, megnyerheti,
10 Majd elméjét ismét nagyobbakra veti.
A sok munka, a sok baj
Neki bezzeg ezer jaj. [...]

Hol sok kincs van, úgy találom,
Nem lehet ott csendes álom. [...]

15 Meg ne említsem-e ennek okosságát,
Mellyel a dolognak mind belsõ jóságát
Mérõ fontba vetvén, mind hiánosságát,
Meveti, aminek látja rosszóságát.

Ó, tehát mely boldog és szerencsés leszen,
20 Aki ilyen jó párt maga mellé vészen,
És szert aki ilyen drága kincsre téssen –
Ímé, amit kívánt, látja már azt készen.
De a kegyes szűz is méltán örvendezhet,
A jó szél mentében vidámon evezhet,
25 Víg éneklésekkel méltán zengedezhet,
Mint hogy oly párja lesz, kivel megegyezhet.
Szálljon mennyből áldás bőven házatokra,
Álljon az Úr készen oltalmazástokra,
Hogyha meg nem térnek, essenek nyakokra,
30 Irigy szemmel akik néznek sorsotokra!
Számos esztendőig éltetek fáklyája
Ragyogjon, melynek ne legyen oly órája,
Hogy áldást ne végyen házatoknak tája –
Ezt kívánja vélem minden szíve, szája.

229.

*Készítettett chyrurgus Balogh Ferenc úr és Jósa Mária,
ugyan Jósa Dániel és Vally Zsófia
házassági egybekelések alkalmatosságára,
Anno 1798 die 12 junii*

Az házasságszerző Istennek jobb karja
E két pár házasok életét takarja!
Légyen erős cement köztök a szeretet,
Melytől minden mordság messze számkivetett!
5 Köztök az ölelő kar aranyláncokká
Váljon, amely tégye szerencsés rabokká!
Éljenek örömmel, és virágozzanak,
Sok szép gyümölcsöket s csemetét hozzanak!
Későn érkezzon el az az idő pontja,
10 Mely ez öszveoltott négy ágát elrontja.
De akkor se légyen végek mindazáltal,
Az ég Édenjébe plántáztatván által.

230.

I.

Páros élteteknek ma hasadt hajnala,
Hosszú esztendőknék legyen víg nappala!
Minden nap örömet hozzon felköltével,
Hadjon békességet elenyészésével!
5 Légyen hajlékotok szeretet szállása,
Virágozzon rajta az Egek áldása!
Remek magzatokkal úgy gyümölcsözzetek,
Hogy holtotok után benne élhessetek,
Unokáitoknak lássátok fiait,
10 Haladván az idős Nesztornak százait!

231.

Menyegzői ének

1. Zengjen Apollónak hangos citerája,
Szerelmes Pallásnak sok szép muzsikája,
Szóljon vígan kedves Charitesnek szája,
Himennek is legyen készen nyoszolyája.
- 5 2. A Múzsák nyájosan itt megjelenjenek,
Egész seregestül itt vígan légyenek,
Clio, Calliope itt beszélgessenek,
Ékes énekléssel mind zengedezzenek.
3. Mert a Venus *is* ím, ide *é*rzekett,
10 Szerelem láncával öszve is kötözött,
Két hív szívet s szüzet ugyan egybefűzött,
Egyik a másikkal öszveölelkezett.
4. Méltán is, mert egynek semmi nyájassága
Nem lehet éltében öröme s vígsága,
15 Hanem mindenkben kész szomorúsága,
Valahová fordul, van nyomorúsága.

⁹ Venus im [szótagszám]; érkezett [szótagszám]

- 20 5. Hogyha elesendik, nincs, ki gyámolítsa,
Felsegítse, féltse, magához szorítsa,
Szemeit kegyesen ki reá fordítsa,
Sok szomorúságit róla elhárítsa.
6. Ha lefekvendik is, nyughatatlankodik,
Nincs, ki melegítse: fázik, fagyoskodik,
Ily nyavalyás sorsán szíve búslakodik,
Nem tud hová lenni, szüntelen bánkódik.
- 25 7. De midőn kedvesen ketten lefeküsznek,
Őszveölelkezvén úgy megmelegesznek,
Hogy szeretet által víg örömet vesznek,
Melyben mind a ketten életekben lesznek.
- 30 8. Nohát, kedves párok, méltán örülhettek,
Hogy ketten kedvesen már együtt élhettek,
Most is itten szépen párosan ülhettek,
Egymás orcájára csókokat hinthettek.
- 35 9. Az Úr élteteket sokára is nyújtsa,
A szerelem tüzét jobban-jobban gyújtsa,
Szívetekben hogy azt semmi meg ne fojtsa,
Az Úr jobbkezében legyen annak kulcsa!
- 40 10. A ti szerelmetek ne csak virágozzon,
Hanem, mint a jó fa, gyümölcsöt is hozzon,
Páros életek sokra kiágozzon,
Zûrzavar töletek nagy messze távozzon!
11. Az irigyek mérge titeket ne sértsen,
Általok a Sátán soha ne kísértsen,
A vizályt szerzőket Isten szégyenítsen,
Magok hálójokba s vermekbe kerítsen!
- 45 12. Csak akkor légyetek ti bánatos szívvel,
Ha gyenge báránka birkózik medvével,
Vagy mikor a holttest mindent úgy megmível,
Mint az eleven kéz harcol a kézívvel,

⁴⁶ Medvel [értelem, szótagszám]

- 50 13. Vagy mikor az halak felettünk úszkálnak,
A madarak pedig a víz alatt szállnak,
Kaszások az égen, mint réten, kaszálnak,
A vizek tüzekké, tüzek vízzé válnak.
14. Ti is, most e helyre kik öszvegyűtetek,
Atyafiságosan együtt leültetek,
55 Hogy itt tisztességet ezeknek tégyetek,
Az Úrtól áldottak fejenként legyetek!

232.

Lakodalmi köszöntő P. Sajó

1. A felsőbb részéből Gömör vármegyének,
Hol kőszáli vagynak a Radzim hegyének,
Köveknél egyebek hol alig termének,
Ki hitte volna, hogy rózsák is nőnének?
- 5 2. Mégis, mi ez hegynek északi aljára
Érkezőnk, mint hívják a tótok, Slaviára.
Ily kietlen helyen akadtunk rózsára,
Tekintetes nemes Stehlo Máriára.
- 10 3. Ó, kietlen Radzim északi oldala,
Minket ítéletünk felőled megcsala,
Hogy rózsát is nevelsz, azt nem véljük vala,
De látom, a Sajó nem hiában nyúla.
- 15 4. Gyenge a rózsaszál szelek fúvásához,
Azért, hogy ne jutna meghervadásához,
Kötöttük mindjárt illendő párjához,
Tekintetes nemes Putnoki Istvánhoz.

233.

Lakodalmi versek

1. Tudom, zergezőnek nyílik meg az ajtó,
Kérőnek adatik a nagy boros koncsó,
Hazugnak s bátornak fut jobban a patkó –
Forgódjunk s vigadjunk, nosza, rajta, Palkó!

- 5 2. Még a bikkfáról is verve vesznek makkot,
Miként *diófákról* szép tokos diókot,
Úgy rossz asszonyokból veréssel, hidd, jókot,
Hol süvegekkel nem cserélik kontyokot.
- 10 3 De mit mondék? kérlek, tám a nyelvem botlik,
Hiszem amely tejből túró reszra válik,
Csak könnyen paripa magától megugrik,
Amit ér valaki, a' mindjárt kilátszik.
- 15 4 Mert mikor az ebet bottal kezdik úzni
A nyúl után, kevés vadat lehet fűzni,
A ló oldalára kétfelől kötözni,
Igen könnyen lehet azt bizony megfőzni.
- 20 5 Csillagzó asszonyim, mind erre tekintsen,
Járó szemeitek engem ne felejtсен,
Sőt szép kezeitek pótrákot pengessen
Számamra, hogy nyelvem reátok szót ne ejtsen.
- 25 6 Igen szépen szólék, lám, ez asszonyoknak,
Ne sajnálja senki, mert hagyományoknak,
Kit imitt, kit amott kaptak ömagoknak,
Mindnyájon részesi vagyunk mindazoknak.
- 30 7 Völegény uramnak egy áldást mondanék,
Szép párjával együtt ha fülök megnyílnék
Szómra, és kezeket erszényekre vetnék,
*Hogy*ha verseimnek lába ki nem törnék.
- 30 8. Említett uramnak adjon Isten sok jót,
Legyen bővön tele *mind* a pince és bót,
Ne tessék köntösén soha meg a rút fót,
Bővítse Parajdon számára a szép szót!

⁶ diok [értelem]

¹⁰ [bizonytalan olvasat]

²⁵ áldost [értelem]

²⁸ Ha [szótagszám]

³⁰ mint [értelem]

- 35 9. Aki e versemnek váltságát nem adja,
Avagy hogy ezeknek párjokot nem mondja,
Azt kereszteleetlen cigány pap ne hagyja,
Ily jót kíván annak poétának szája.

234.

Versus nuptiales

1. Kedves jó uraink, virtusak plántái,
Vitézségre termett Palás unakái,
Tü is, asszonyságak virágzó pálmái,
Nemes férjeitek gyöngyös koronái.
- 5 2. Akiket tiszteltek pompás vendégséggel,
Örül nekik Hymen a csillagos éggel,
Múzsákat is küldött vidám követséggel,
Fogadjátok őket illendő készséggel.
- 10 3. Nemcsak a poéták elmés álmodása,
Kirá! Cupidónak szerény koldulása,
Csattagó szárnyai rendes harsagása,
Ellött nyilainak egyenes járása.
- 15 4. Ím, jelen van itt is gyémántos tegzével,
Jelen van aranyban foglalt kézívével,
Nyilát egyengeti piros!ó kezével,
Jaj, talám meg is szórt tollas vesszejével.
- 20 5. Már lött, lebocsátá feltekert kezívét,
S két édes angyalnak megsebezé szívét,
Mégkötozé őket, mint elrablott hívét,
S velek csudá!tatja ily hatalmas mívét.
6. Tekintetre méltó ifjaknak lauréája,
Nemes (Nomen sponsi inferátor), hazánk koronája,
Jobb kezénél illő gyöngyös (Nomen sponse) Júliája,
Ezer gyémántaknál kedvesebb mátkája.

¹⁹ Megy [értelem]

²⁰ tsúdástattya [értelem]

²⁴ Ezert [értelem]

- 25 7. Boldog óra, melyben ezek születettek,
Boldog csillag alatt gyöngyül nevedtek,
Boldogak, mióta ketten rabbá lettek,
S aranyas rabszíjra boldogul fűzetek.
- 30 8. Nem így járt Dárius arany békójával,
Orcáját hintette zápor siralmával,
Nem volt ott Cupido gyémántas láncával
S gyönyörű fogságban vivő rabszíjával.
- 35 9. De ezeket rabbá titkasan ejtette,
Mihelyt tollas nyílát szíveknek szegezte,
Azért kezében is titkos láncát vette,
Mellyel a két szívet egy hív szívvé tette.
- 40 10. Ne is légyen fegyver, amely elválassza,
Hív szerelmek láncát kétfelé szakassza,
Isten áldásait házakra áraszsa,
S szívek éjtszakáját friss *napra* virrasszal!
11. Forogjon víg kedvek szerencsés keréken,
Üljen szerencsétek álhatatus széken,
A szép magas ég is, mely festetett kéken,
Éltetek napjait hordozza vas féken.
- 45 12. Víg örömmel fussa mindenik pályáját,
Addig, míg elnyeri laurus-bokrétáját,
Harmatak öntözzék friss éltek rózsját,
Míg elnyérik az ég fényes palotáját.
- 50 13. Éltetek tavaszra mézzel harmatozzék,
Sötét éjtszakára napjak ne váltazzék,
Bánat örvényében kedvek ne habozzék,
Állandó szerelmek végig virágazzék!
- 55 14. Végre boldog lelkek mennyben ragadtassék,
Déadalmi ének szájokban adassék,
Az élet könyvében nevek béírássék,
Vitézlő fejekben korona nyomassék!

40 népre [értelem]

54 Déadalmi [értelem]

55 élet [értelem]

Lakadalmi versek

1. A jó szerencsének vagyon mit köszönjek,
Amely cselekedte, hogy ide bėjőjtek.
Mert minden³ megnémul, hogy csak én beszélek.
Némelyek zúgnak, de nem gondolok vélek.
- 5 2. Figyelmetességgel légy hát, jeles sereg!
Látjátok, hogy vidám elmém nem kesereg,
Mint halálozóknak, torkom is nem beteg,
Sőt, nyelvem vidító szép versekkel pereg.
- 10 3. No azért, Múzsácskám, tégy ki most magadért,
Hadd el minden dolgod ez hivatalodért!
Majd minden süvegel küs fáradságodért,
Tisztességre emel jelen virtusidért.

ALTER

- 15 4. Állj meg, állj meg, pajtás, állj hátrébb egy küsség!
Hallgass szovaimra, lakadalmi község!
Úgy-é, hogy itt engem illet a tisztesség,
Ezt pedig mellettem csak kupta mesterség?
- 20 5. Ugyonis engemet mindenek esmérnek,
Hadnagyti titulust vitézek ígérnek,
De mások is arra méltónak ítélnék,
Disputatióban tőlem sokan félnek.

ALTER

6. Honnan jövél, kérlek? Micsoda ember vagy?
Talám a csapszékről, hogy itt belém akadj?
Avagy csengő *szájod* miért hogy olyan nagy?
Bizony, amint nézik, magad kőműves vagy.

³ mind [szótagszám]

¹⁴ lakadalmi [értelem]

²³ szójád [értelem]

- 25 7. Igaz, mint a napfény, nem tisztnek termettél,
Mert a Természettől izmos testet vettél,
Hanem, hogy kőfalra meszet emelgetnél,
Illenek markodban vastag csigakötél.

ALIUS

- 30 8. Hiában, hiában, nincsen bátorságod,
Felső méltóságra sem aktivitásod!
Látja benned minden a te gyarlóságod,
Meholt bizony régen királybírótságod!
- 35 9. Igaz az, hogy minap egy küs inspectorság
Hágott volt nyakomban, mert amely majorság
Volt ingem ráncában, kiszedték hamarság,
Az ilyen tisztséget verje le a kórság!
- 40 10. Vajon honnét jöve ez az alkalmatlan?
Talám a sátorból, mert ugyan mosdatlan!
Ily jeles gyűlésbe mért jöve hívatlan?
Hogy nem tud szégyellni, látom, az orcátlan!
11. Nem méltó, hogy vélem hát leültessétek,
Sőt, hogy ne is lássam, messze kergessétek!
Ebrúdon szaporán innen kivessétek,
E jó munkájáért meg se kövessétek!

ALIUS

- 45 12. Mit fened oly igen reám a fogadot?
Jobb volna, ha te is megnézned magadot!
Hiszen ha fél kézzel megfogom hátadot,
Kirepítlek innen, mint egy küs madarat!
- 50 13. Jobb lesz hát, ha engem becsülleni kezdesz,
Éntölem afféle históriát kérdesz,
Melyet gyengeséged szerént meg nem értesz,
Másképpen énvelem ma meg nem békélesz!

ALIUS

- 55 14. Jól látom, nem tudod te, hol patvarkodol,
Nem gondolod, kiken alkalmatlankodol.
Bizony, az örökös néked meg nem hódol,
Csak felszedd a sátort, itt nem uralkodol.

15. Azzal kérkedel, hogy praeceptorom lennél,
De bár akkor tejjel több puliszkát ennél!
Mikor a classisban rajtam erőt vennél,
60 Nem győzsz meg, ha feljebb nem perorálsz ennél!

ALIUS

16. Ugyan, ugyan, pajtás! úgy, de haragszol-é?
Vagy valami bolond hideggel fázol-é?
Békesség házánál vagyunk, nem tudod-é?
Én eddig tégedet szerettelek, úgy-é?
- 65 17. Nohát kérlek, tovább miért veszekednénk?
Jobb volna, ha egyéb jókban dicsekednénk!
Elménkkel ezeknél feljebb emelkednénk,
Mások előtt hírben, jókban dicsekednénk!

ALIUS

18. Úgy, de beszédinket micsodás rithmuson
70 Kezdjük és folytassuk, vagy melyik lakoson?
Talám jó lesz ama nagy hírû Vénuson,
Aki hatalmon volt nemcsak tízen-húszon.

19. Kérjük hát Apollót, adja segedelmét,
Úgy énekelhessük Vénusnak szerelmét,
75 Hogy aki azáltal látta győzedelmét,
Nyújtsa mühözánk is jókedvét, szerelmét!

ALIUS

20. Háj, domine frater, erős dominához
Fogtál gyermek lévén éles beretvához!
Hercules erős volt, bízott is karjához,
80 Mégis *annak* kellett szokni igazához.
21. Ez a Vénus Cannust, Aeneást meggyőzte,
Ezt Didóval, amazt Biblissel fekette,
Demophont Phillissel hamar öszvefűzte,
Hát mégis, *puño*, evvel szembe mész te?

65 mért [szótagszám]

80 nak [értelem]

83 hamaz [értelem]

84 [bizonytalan olvasat]

ALIUS

- 85 22. Nosza, ne nevezgess jobb embert náladnál,
Mert ha velem együtt tágosabb helyt volnál,
Majd megmutatnám, hogy több resputát adnál,
Mert bizony nem tudom, mely fele szaladnál!
- 90 23. Igaz ugyan, Venus hogy bátor menyecske,
Mert nincsen emberben oly féltett részecske,
Melyet úgy ne járna, mint kősziklát kecske,
A rút is miatta úgy tetszik, szépecske.

ALIUS

24. Nem csudálom hát én, ha itt is nyilával
Két szívet általjárt, egyé tett lángjával,
95 ----- Zsuzsánnájával
Egymás mellé tette kedves mátkájával.
25. Ha örvendezett hát Apolló Délusnak,
Nemkülönben Páris kedves Helénának,
Völegény uram is örvendez társának,
100 Aki mellett most ül, szép menyasszonyának.

ALIUS

26. Nékem sincsen nagyobb örömem semmiben,
Mínthogy ama szép párt az asztal szegiben
Szemlélem, mert tudom, egymás szerelmében
Nyugosznak, egyiknek sincs kétség szívében.
- 105 27. Nohát, ajakinkat szép áldásmondásra
Mozdítsuk, s kívánjuk, hogy szomorúságra,
Éltetek ne jusson soha kárvallásra,
Békesség és bővség szálljon a házokra!

ALIUS

- 110 28. Én is azt kívánom az ingemen belől,
Az igaz szeretet őket jobb kéz felől,
Békességes tûrés őrizze másfelől,
Semmi el ne vesse az igazság mellől.
29. Mennyi fővény vagyon a tenger árkában,
Mennyi csillag villog az ég fátyolában,
115 Mennyi fűszál fennáll Szent Iván havában,
Annyi részek légyen Isten áldásában!

Lakadalmi versek

1. Micsoda sok ember, amelyet itt látok,
Melynek szemlélésén majdon elbámulok,
Mesterembereknek céhbéli sok számok
Gyülekezett talám, itt nem jó helyt járok.

ALTER

- 5 2. Nem, te boldogtalan, lakodalom vagyon,
Nézd meg, hol ül amott menyasszony asszonyom,
Völegénye mellett langoson, pirosan,
Hogy egymást megnyerték, nagy öröme vagyon.

ALTER

- 10 3. De hogy lehet üdő lakodalmozásra,
Holott szorgos üdő volna a munkára?

ALTER

Nem tudod-é, hogy csak mostan e napokban
Megáradott vala a Szalom pataka,

4. Amelynek is vagyon olyan gőzölgése,
Házasulandóknak szíveket égesse.

ALTER

- 15 Azt mondják, kénösös, azért van ereje,
Hogy az ifiakat házasságra verje.

² [az utolsó szótag nem látszik]

⁷ pirosan [hangzás, rím]

ALTER

- 20 5. Különben is: kire a házasulás jut,
A' nem leli helyit, mindenfelé úgy fut,
Még azt sem vizsgálja, hol vagyon a jó út,
Keresztülugorja, ha van előtte kút.

ALTER

6. Hadd házasuljanak, most vagyon ideje,
Ha fársáng eltelik, nem izzaszt tőkéje
A nagy leányoknak, s ez kül szeretője,
A páros életnek ember kedvelője.

ALTER

- 30 7. Nemes és nemtelen állatok szeretik
Társaságban élni, hogyha megnyerhetik,
Érzékenség nélkül valók, azt mívelik,
A kövek is az ő társokat kedvelik.
- 35 8. Mindeneknél inkább okos embereknek
Társaságban élni szükséges ezeknek,
De mindenek felett ugyan jónak, egynek,
Társának kell lenni csak egynek mindennek.
- 40 9. Házasuló személy azért ő magának
Keres fáradtsággal élete párjának
Szép, jó s jámbor személyt ő házastársának,
Hogy jól folyjon rendi világi dolgának.
10. Páris elment messze a szép Hélénaért,
Jupiter az eget elhagyta Júnóért,
Nagyot cselekedett Jáson Médéaért,
Fáradtak még ma is az illeténekért.
- 45 11. Innen fogott amaz mondás is támadni:
A szépért s a jóért nem kár volt fáradni,
Sok költséget tenni, s messze földre menni,
De a rosszért kár még *csak* egyet is lépni.

¹⁷ házasulást [értelem]

⁴⁸ még egyet [szótagszám]

- 50 12. De ha szeme bétölt az ilyen személynék,
Valamely személye s tetszik *õ* kedvének,
Annál is inkább, ha az is híve ennek,
Tartja *õ* magának, kedves édesének.
13. Az ilyen dologról sokan sokat mondnak,
Talám itt is mostan sokan gondolkodnak,
55 Elhagyom én *õ*köt, hadd munkálkodjanak.
Pajtás, most mondd jól meg, miben van a dolog!
- [ALTER]
14. Völegény uram is felkeresésire
Felindult keresni szívének egyére,
60 Talált is egy társat a jobbik kezére,
Kivel víg szívében örvendez kedvére.
15. Völegény uramnak jobb részül adaték,
Menyasszony asszonyom már feltaláltaték,
Ez öröm házához mostan béhozaték,
Völegény urammal egybekapcsoltaték.
- 65 16. Ez örömnék napját ma lenni hallottuk,
Völegényt s menyasszonyt együtt lenni tudtuk,
Násznagyot s nyuszolyót felkészülve láttuk,
Hogy ne köszöntenők mü is, nem állhattuk.
- 70 17. A völegény éljen nyert menyasszonyával,
Menyasszony is éljen völegény urával,
Násznagy uram éljen szép nyuszolyójával,
Frissen ki-ki éljen, s légyen víg orcával!
18. Sergünk mégis mondja: a völegény éljen
75 Friss napokat, bútól is ne féljen,
Mennyei tárházból rá bõ áldás térjen,
Isten s emberek közt kívánt áldást leljen!

⁵⁰ *ë* [értelem]

⁶³ béhozatott [rím]

⁶⁷ [az első két betű nem látszik]

⁷⁶ napotot [értelem; szótagszámhiányos sor]

19. E menyasszonyoddal kívánt békességben
Boldog, jó napokat friss jó egészségben
ÉrjeteK, s éjeteK ketten egységben,
80 Igaz, tökéletes egymás szeretetben.

237.

*Versus in nuptiis
a Larvato distribuendi*

SPONSO

1. Süket a vőlegény s a dáma vak légyen,
Úgy hív szeretetek gyors lábakon mégyen.
A süket ha vakkal nyomorog, nem szégyen,
Ezt ha nem érti ke'd, megmondom, mit tégyen.
- 5 2. Esze rövid, haja hosszabb a dámának,
Dugd bé füled, ne higgy minden tanácsának.
Ha sokat karicsál fülében urának,
Mefújja tollóját a meleg kásának.
- 10 3. Az asszony vak légyen, s ne lásson mindeⁿ csínt,
Ha az ura másnak hunyorog egy kicsint,
Ha vagy szemivel vág, vagy ha kezivel int,
Ne mutasson hozzá csak azért pokol színt.

SPONSÉ

4. Pere volt farkával egyszer a kígyónak,
A fark nem tartotta magát utolsóⁿak.
15 Elöl került, s úgy ment egy hegyes karónak,
Hogy már elöl járni ő nem inti jóⁿak.
5. Csak fark a menyasszony s a vőlegény a fő,
Nincs a farknak szeme, nem mehet elöl ő.
Elég a dámának, ha fon, ha varr s ha sző,
20 Ha fegyvere guzsaly, s hegyestőre lesz tő.

⁷⁹ érjeteK [értelem]

⁹ minde [értelem]

¹⁶ nem [szótagszám]

6. A római dámák guzsalyt is vittének,
S gyapjúpárnán ültek, míg mások ettenek.
Egy királynét fonva pucokba leltenek –
Ke'd is, édes kécncsem, párja légyen ennek.

ÖRÖMANYA VERSE

- 25 7. Mártzellus senátort temették Rómában,
Felesége helyet nem tanált bújában,
Elhervadt orcáit karcolta kínjában,
A földhöz is verte magát búsultában.
- 30 8. Ennek két senátor fogta BÚS kezeit,
Hogy azokkal ki ne vájja BÚS szemeit.
A BÚS asszony nézvén azok személyeit,
Egyiknek ígérte búsult szerelmeit.
- 35 9. Ma is sok BÚS özvegy majd ilyenformán jár,
Egy férjfi halála nem feneketlen kár!
A leányát kéri, s maga is kérőt vár,
Aki itt tapogat, jól imádkozzék bár.

SPONSAE IBID ALT.

10. Egy szép leány mikor magát egyengette,
Meglátta a medve, s majd' megholt érette.
Maga is udvarolt, s mással is kérette,
40 A medvék közt magát ki is hirdettette.
11. Boldog vagy! tanáltál magadnak jeles párt,
Ő sem esett porban, s te sem vallottál kárt.
Aki férjhez mehet, csak menjen ma mindjárt,
Mert a várakozás mán *tull* félek, megárt.

[NÉV]

- 45 12. nem minden jut Venus vitézéhez,
.... leány, ne *fuss* egy szöcslegénykéhez,
Aki mostan *mégyen* minden kérőjéhez,
Félek, elmégyen még a szőrös medvéhez.

44–47 [bizonytalan olvasat]

NYOSZULYÓ

50 13. Egyszer az egerek oly törvényt töttenek,
Hogy a bak macskára harangot kössenek.
Vettek is csengettyút, s kötél kerestének,
De aki felkösse, senkit sem leltenek.

14. A nyuszolyó mindent felrak a dámára,
Kár, hogy harangot is nem köt a nyakára.
55 Jöjjön, kincsem, velem gavallériára,
S ez a nyuszolyóság nem fordul kárára!

ÁGNES

15. Egy hintó ment, s repült egész vitorlával,
Egy légy verset futott az hámos kancákkal,
60 Nem járt az ághegyen koslató bábákkal,
Együtt szekerezett a pompás dámákkal.

16. Az hintó tetején Szingur hegyesen ül,
Nagy por emelkedik, s benn a dámákra gyűl,
Hákognak a dámák – a légy megesküdt kül,
Hogy azt a nagy port mind ő rúgta egyedül.

65 17. Egy leány csak egy légy, s nem csál sokadalmot,
Egy kártya víz soha nem hajt el egy malmot.
Ugyancsak ha nekünk ígér ke'd jutalmot,
Mü csapunk ke'dnek is egy nagy lakadalmot.

18. Aki ma leány még, holnap férjhez mehet,
70 Ma koszorút s holnap potyolatot vehet.
Ágnes asszonynak is jó reménye lehet:
Ki tudja? fejére holnap kontyot tehet.

ALTER

19. Ezer fickók között egy jót tanálni bûz,
Várj csak, holnap megnyúz, aki ma elgyûrûz.
75 Jól megnézd, kihez mégy, míg rabszjira nem fûz,
Majd ostorral ölel, s fûzhutyoróval ûz.

ALTER

20. Akire ke'd vágyik, mérges, mint a medve,
Mint a dungó, dunnog, soha nincs jókedve.
Éppen olyan – hogy már kimondjam kérkedve –,
80 Mint a csíki tubák, mikor le van szedve.

PARANYM

21. Ládd, a gyapjú langal, s csak hallgat a csepû,
A csepsz rég meggyúlt, s nem füstöl a gypü.
Ecsém, ne légy olyan, mint a beteg tetû,
Házasodjál meg, mert megeszen itt a nyû!

STUDENTI

- 85 22. Akit egyszer megfog a deák ígízet,
Három esztendeig íhat szenes vizet.
Ha fordul a kocka, s kezd mutatni tízet,
A virgonc dámára keresztet õ sem vet.

238.

I.

Ez versekben az elsõ vőfény az házasságot kommandálja

1. Uraim, halljunk szót, szólok igazságot,
Nem beszélek tréfát, hanem valóságot,
Adjanak hát nékem egy kis szabadságot,
Még előlbeszélem a szent házasságot.
- 5 2. Ádámot az Isten mikor teremtette,
A szent házasságot még akkor szerzette,
Egy oldala csontját Ádámnak kivette,
Melyből Éva asszonyt mellé készítette.
- 10 3. Maga volt a vőfény az egek királya,
Amint a Mójsesnek szent históriája
Böven előladja, bár ki-ki vizsgálja,
S ezt minden értelem bámulja, csudálja.

- 15 4. E szent rendelése az egek urának
Tetszett Ádám atyánk sok maradékának,
Mind pátriárkának s évangyélistának:
Páratlan életet kevesen tartának.
- 20 5. Bizony boldognak is lehet azt mondani,
Kit az Úr jó társsal szeret megáldani,
Sok példát lehetne itt előlhordani,
Mellyel meg lehetne azt bizonyítani.
6. Boldog, kinek vagyon hív s jó felesége,
Mert a jó feleség a ház ékessége.
Boldog, kit így megáld Isten öfelsége,
Ezt minden elhiggye – itt versemnek vége.

A KIS VÖFÉNY A HÁZASSÁG ELLEN MOND

- 25 7. Állj fére, barátom, hadd én is beszéljek,
Még olyan legénytűl, hidd el, hogy nem félek.
Magános éltemmel veled nem cserélek,
Éljél te párosan – én egyedül élek.
- 30 8. Nem vala Szent Pálnak soha felesége,
A Kristus kereszte volt gyönyörűsége,
Ugyan a Kristus lett az ő öröksége,
Meg is adattatott örök dicsősége.
- 35 9. Soknak a házasság vagyon nagy kárára,
Nem mindenik talál a kegyes Sárára,
Nem Szent Erzsébetre s Mária anyjára,
Sőt talál sok ember hazug Délilára.
- 40 10. Amaz erős Sámson hogy társa szavának,
Hitt mézes beszédű rossz Délilájának,
Halálos sérelmet okozott magának,
S ezáltal vége lett élete napjának.
11. Jobb, pajtás, hogy te is meg nem házasodol,
Majd úgy a konyháról nem is gondolkodol,
De hidd el, ha egyszer te megpárosodol,
Mit egyetek ketten, azon sopánkodol.

- 45 12. Kell a gazdasszonynak szita s rosta s kanál,
Azt akar^{ná}, mindég száz ökröt hajtánál.
Majd ott is vakarod, ahol nem is viszket,
Ha a feleséged ily dolgokra kísztet.

FELEL AZ ELSŐ VÖFÉNY

- 50 13. Látom, a garadra most jó/ felöntöttél,
S a szekszárdi borból jól felhörpentettél.
A házasság ellen azért beszéléttél,
De tudd meg, hogy engem most el nem hitettél.

239.

I.

KIS VÖFÉNY SZÓL

1. Sok szerencsétlenek voltak e világon,
Kik nagy mohón kaptak a szent házosságon,
De utóbb állottak meg ez igazságon,
Hogy egyedül élni jobb volna világon.
- 5 2. Mert a páros élet némelynek kalitka,
Mivel az igaz társ igen nagyon ritka,
Itt van a szívemnek minden belső titka,
Bár fejemre szálljon sok asszonynak szitka.
- 10 3. Ezért dicsőült meg Szent Pál is régenten,
Hogy éltét folytatta sok ideig szenten,
Nem vett feleséget, nem is csalatkozott,
Nem volt az asszonytúl neve is átkozott.

ELSŐ VÖFÉNY FELEL

- 15 4. Megállj, nemsokára felelek szavadra,
Tudom, lakatot vetsz pittyedt ajakadra,
Néked gondod légyen csupán csak magadra,
Különben ütleket kapsz ma a hátadra.
De most már elmegyek, bort és ételt hozok,
Jövök hamarjába', sokat nem motozok. [...]

⁴⁶ akar^{ná} [sh.]

⁴⁹ jó [értelem]

BESZÉL A KIS VÖFÉNYNEK

5. Hallod-é, barátom, állj elő egy szóra,
De nem hívlak ám most borra, sem savóra,
Hanem megfelelek az előbbi szóra,
Hogy megbomlott agyad fordíthassam jóra.
- 5 6. Igaz, hogy Szent Pálnak nem volt felesége,
De nem azért lett ám örök dicsősége,
Hanem mivel példás vala ő szentsége,
Azért leve néki a menny öröksége.
- 10 7. Lám, hiszen Judás is nőtelen legény volt,
De hogy mesterétől hitetlen elpártolt,
Felakasztá magát, s a Pokolba lábolt,
Hol álnokságáért keservesen lakolt.
- 15 8. Rossz Delilája volt az igaz Sámsonnak,
De hogy oly ebül járt, maga oka annak:
Nem kell kibeszélni mindent az asszonyok,
Mivelhogy ők titkot tartani nem tudnak.
- 20 9. Igaz, az asszonyok olyat is kívánnak,
Amiket a férjek nekik nem adhatnak,
De meg kell engedni, barátom, azoknak,
Kik a férjfiaknak bordáiból vagynak.
10. Osztán egy pár ember jobban boldogulhat,
Mivelhogy két pár kéz csak jobban dolgozhat.
Egy ember csak ugyan nem messze haladhat,
Azonba' mely könnyen veszélybe akadhat.
- 25 11. Nagy kincs a jó asszony, barátom, a háznál,
Ha ők nem volnának, most te sem papolnál,
Ki tudja, mely ország szélén kurutyolnál,
Azért hát jobb volna, ha egyet se szólnál.
- 30 12. Sok példát hozhatnék a hestóriából,
Mind a régi, mind az utóbbi világból,
Mennyi jó származik a szent házasságból –
Látod-é, atyafi, nem vetsz ki sarkamból!

II. D) Vőfélyrigmusok

a) Vőfélyversek

240.

Leánykérő levél

1. [...] Hanem amit szólok, szólok igazságot,
E háznál dicsérek egy rozmaringágot.
Ha leszakaszthatnám ezt a szép virágot,
Úgy tetszik, elérném a fő boldogságot.
- 5 2. Vélem, ezt a Nymphák szoptatták szűz téjjel,
Phébus a ragyogást erre bírta éjjel,
Aki erre tekint, csatázik veszéllyel,
Ez után kuncsorog bús szívem is széllyel.
- 10 3. Ez a Nimpha gyűjtá szívem szerelemre,
Tudom, szíve hajol, kész engedelemre,
Magam is ha jutnék ezen értelemre,
Keresztet vetnék úgy minden gyötirelemre. [...]
- 15 4. Szép volt az Apelles festett Helénája,
De annak is akadt mocskoló vargája,
Az irígység minden jónak a rozsdája:
Amit meglát szeme, azt mocskolja szája.
- 20 5. Talál az irigység mindenkben okot,
Még a napfényben is keresgél ő mocskot.
Irigyek nyelvére ki vethet lakatot?
Ugatnia tartják a komondorakat. [...]

²⁰ komondorakat [rím]

241.

Hasonló versek

1. Felfedezém titkát idejövésemnek,
Kinyitom ajtaját előtted szívemnek:
Igaz hitves társ kell egyes személyemnek,
Ki vigasztalója légyen életemnek.
- 5 2. Egy virágszál nőtt fel fényes udvarodban,
Kata kisasszony ez, áll szabadságodban,
Hogy nékem add, bízom jóakaratedben,
Talám megvigasztalsz válaszádsodban.

Válasz erre

- 10 3. Mint a felkelő Nap fényes szekerében,
Mosolyog, tündöklök játszó szépségében,
Vagy miként régenten Heléna ölében
Ékeskedett Pári's ritka személyében.
- 15 4. Úgy fénylik rajtad is az a szerelmes kép,
Amely szívemnek lött éppen megfogó lép,
Nincsen az ég alatt oly nemzet és oly nép,
Melyben találatnék, mint te, oly jó s oly szép.
- 20 5. Mint hálcion madár tenger szélvészében
Kesereg, panaszra fakadván fészkében,
De ismét öröme indul énekében,
Ha látja a tengert szép csendességében.
6. Úgy szívem is rajtad majd meghasadással
Kesereg, mikor vagy megszomorodással,
De mikoron kedved újul vidulással,
Rólam is a bánat tágul eloszlással.
- 25 7. Vígágom szívemnek ölében alig fér,
Hallván, hogy szerelmed magának engem kér,
Szép szüzességemnek elég lészen e bér,
Ha szerelmed fényes palotámban bétér.

242.

Bokrétakikérés

Tudván kigyelmetek idejövésünknek
Okát, módját: tehát valami jeleket
Adjanak minékünk, hogy megesmérjenek.
De hogyha nem tellne, engedelmet kérünk,
5 Elmegyünk, mert itten soká nem ülhetünk.
Sok dolgot bízott ránk a mi vőlegényünk,
Isten oltalmába ajánljuk – no, menjünk!

243.

Mikor a bokrétát kikérik

Köszönettel visszük ez ajándékodat,
Mellyel felruháztad a mi ruháinkat.
Isten adjon néked ezerannyi jókat,
Holtod után pedig örök nyugodalmat.
Szívből kívánjuk!

244.

Hívogatás

Ezen háznépet is tisztelem, becsülöm,
Hogy idejöttömmel nem véték, ítélem,
Mert ez általam tiszteli,
Vendégivel szerdán örömét kiönti.
5 Mert ő maga tartja fia lakodalmát,
Amelybe reményli holtig nyugodalmát.
Nagy öröm, muzsika *tánzigást*...
Melybe ezen ház nép szerdán
Jelenjenek meg *hívására*
10 Is

7–10 [olvashatatlan]

245.

Mikor a hívogatást elvégezzük

1. Áldott az utazók vezérlő Istene,
Ki utazásunkba' mindig jelen leve,
És megoltalmazott mindenféle bajtól,
Szíves köszönetet vettünk ma sokaktól.

- 5 2. Légyen azért áldott ez háznak gazdája,
..... bízott ország szol....a
Serényen eljártam a magam dolgába,
Szép vendéget gyűjtök ez házhoz szerdára.

246.

Mikor el akarnak jönni

Kocsin futunk, mivel van az utca tele,
Menyasszony asszonyunk csak azt emlegette,
Hogy soká ne járjunk, de haza siessünk,
Vigyázzunk, valami szégyenbe ne essünk.

247.

Mikor el akarnak jönni

1. Békesség adassék ez ház gazdájának,
Ki ily személyt nevelt, de *nem ő magának*,
Áldás és tisztesség az édesanyának,
Mert tiszteletére jöttünk magzatjának.

- 5 2. Kívánom, az Isten jó hitvestárst adjon,
Tégedet, férjedet soha el ne hadjon!
Viselje gondodat addig az ideig,
Míg ez ez ez ez elviszen házáig!

245.:⁶ [hiányzó laprész]

246.:¹ féle [értelem]

³ [roncsolt laprész]; hazo [értelem]

247.:¹⁻² [roncsolt lapszél]

³ a [értelem]

248.

Az ágykikérés

1. Uraim, én megjelentem: azért jöttem hozzátok,
Hogy a mi menyasszonyunkat, melyet elbocsátatok,
Eddig szárnyaitok alatt őtet ápolgattátok,
Mint gyümölcsöt törzsökéről, le nem szakajtottátok.
- 5 2. Ma szakajta le kedvese, és választá magának,
Ettől az időtől fogva örökös hív párjának,
.....lunk hát menyasszo..... elméteket,
Hogy amit az ő számára tulajdon készíttetek,
- 10 3. Most hát ágyat, szépet, még ugyanis puhát,
Egy s két derékaljat, paplant avagy dunnát,
Egy vagy két lepedőt, három vagy négy párnát,
Emellé pediglen szép pesti nyoszolyát.
- 15 4. De még ez nem elég, még mást is szólhatunk,
Mert menyasszonyunknak ládája is vagyon,
Hogy ezt egyúttal *mi* mostan itt ne hadjuk,
Ha szükséges pedig, az árát megadjuk.

249.

Az ágykikérés után

1. Kedves egészségbe' légyen ez egész ház,
Ékesítsen téged gyönyörűséges máz,
Ne fedezzen rút fény, mely alatt *van* sok száz,
Amely már nem egyéb, csak egy rémítő váz.
- 5 2. Légyetek áldottak Istentől örökké,
Ezen örömötök ne váljon ürömmé,
Maradjatok hát már Isten oltalmába',
Míg felviszen Isten dicső országába!

⁷ [roncsolt sor]

¹⁵ mostan [szótagszám]

249.: ³ alát sok [szótagszám]

250.

Az ágygal megérkezés

Mi gerlice galambunkat
És kedves menyasszonyunkat
Itt várja *egy* puha fészek,
Számára mindenek készek.

251.

Búcsúztató

1. Szívem kívánságát, kedves barátaim,
Kik addig voltatok, mint *sok* rokonaim,
Tírátok fordítom tetsző, jó szavaim,
Mert látom eljöni elrendelt óráim.
- 5 2. Kikkel nyájasságban, barátságban éltem,
Az Istent veletek, mint Atyát, úgy féltem,
Áldásait miránk én jöni szemléltem,
Kedves barátaim, én még ezt nem véltem.
- 10 3. Jól tettem veletek, amint jól tudjátok,
Egynehány esztendőn ha megszámláljátok,
Barátsági jóság volt köztünk, látjátok,
Mer' már mindezeket, tudom, elhagytátok.
- 15 4. Jelen van, kin léssen nékem búsulásom,
Már nem lehet itten mostan maradásom,
Léssen titóletek mai nap válásom,
Elmegyek tőletek, mondom búcsúzásom.
- 20 5. Elmégyek, amerre Isten én utamat,
Vezérli szent Atyám minden járásomat.
Rád bízom s ajánlom tenéked magamat,
Járásom, kelésem, szemem, lábam, szómat.

250.: ³ várja púha [szótagszám]

251.: ² s [értelem, szótagszám]
¹² [kikopott lapszél]

6. Nem lehet már itten többé mulatásom,
Nem lehet köztetek nekem virágzásom,
Veszem hát tőletek mostan búcsúzásom,
Ezeket kívánja szívem, szám, szólásom.
- 25 7. Isten, aki lakóhelyül úgy szeretted
Az harmadik eget, és azt teremtetted,
Ezt minden mennyei jókkal ékeztetted,
Melyekkel magadat megdicsőíttetted.
- 30 8. Áldjon meg titeket a mennyei jókkal,
Napotok nyújtassék tovább sok napokkal,
Az ég öbli rakva mennyi csillagokkal,
Teljesek légyetek annyi áldásokkal.
- 35 9. Földnek határai mennyi harmatokkal,
Bővölködik Erdély mennyi aranyokkal,
A föld kerületi hány ezer halmokkal,
Teljesek légyetek ennyi ezer jókkal.
- 40 10. Isten ügyes-bajos dolgokat kezére
Vegye fel, vigyázzon, mint örökségére,
Áldásait rátok nyújtsa, mint népére,
Úgy vigyázzon rátok, mint az övéire.
11. Az *nisdniüopolis* víz mennyi ércnemekkel,
A nagy Oceanus mennyi csepp vizekkel,
Teljes az India mennyi szépségekkel,
Annyival teljes légy jótéteményekkel!
- 45 12. Életednek vége mikoron elmúlik,
Éltetek fonala továbbra nem nyúlik,
Találjon lelketek az mennyben Jézusra,
Amely meg nem rothad, olyan koronára.

³⁸ [lapszél]

⁴¹ [bizonytalan olvasat]

Búcsúztató versek. Lakadalmi

1. Mikoron az fecskék elmenni készülnek,
Díszes szép sereggel akkor egybengyűlnek,
Éneklések által egymásnak örülnek,
Idegeny szállásra azután repülnek.
- 5 2. Pllineus jedzette az ő gazdájoknak,
Ezáltal jót mondnak régi szállásoknak,
Helyét megtisztelik nyári lakásoknak,
Eljövén ideje már utazásoknak.
- 10 3. Vala énnékem is ez háznál lakásom,
Mind ez óráiglan boldogul szállásom,
Isten tetszéséből történ változásom,
Innen más szállásra való mozdulásom.
- 15 4. Fecskéknek példáját hát én is követem,
Hálaadásomat amint mívelhetem,
Édes szüleimet el sem felejtetem,
Hanem búcsúzásra most elmémet vetem.
- 20 5. Atyám, édes atyám, aki kebeledben
Engem, leányodot, buzgó szerelmedben
Tartottál s neveltél atyai kedvedben,
Apolgattál sokszor kegyesen öledben,
6. Atyád légyen Isten világi éltedben,
Ezer egészséget adjon te testedben,
Mindenkor örömet szállítson szívedben,
Részt adjon mennyégben végre dücsőségben.
- 25 7. Anyám, édesanyám, éngemet neveltél,
Vízitől-tűztől híven mindenkor őriztél,
A kegyes életre oktattál s intettél,
Helytelen élettől idegenyítettél.
- 30 8. Ezekért az Isten teveled áldását,
Lelki s testi jóvát s minden áldomását,
Teveled közölje kegyelme látását,
Engedje: adhassam jóvoltodnak mását!

- 35 9. Testvérem, akivel tiszta szüzességben
Üdömmöt töltöttem eddig egységben,
Szép atyafiúi csendes békességben
És minket illető drága kegyességben,
- 40 10. Az Isten téged is végyen jobb karjára,
Bocsásson szerencse szerencsés szárnyára,
Tetsszék fel néked is víg kedvednek nyára,
Hogy ne legyen soha életednek kára!
11. Léány jó barátim, szüzeknek serege,
Ne ártson néktek is bánatok fellege,
Sőt derüljön szépen kedveteknek ege,
Isten kegyelmének kerüljön fellege!
- 45 12. Ezen helyben levő lakadalmi sereg,
Tőletek távozó szívem mely kesereg!
Jókedvetek közü ne eledjék méreg,
Soha vigasságtok ne bánthassa féreg!
- 50 13. Mindnyájon énnékem mind megbocsássatok,
Ezután is élek, örömmel lássatok,
Istentől fejenként mind megáldassatok,
Mennyégben Báránhoz, kívánom, jussatok.

253.

Az esküvőről megérkezés házánál

1. Ez a hely, ahová régen törekedtünk,
Isten jóvoltából már el is érkeztünk,
Fére hát, bú, bánat, takarodj mindentől,
Szaladj, szomorúság, a vigasság-helyről!
- 5 2. Ide ezen nemzet békével érkezett,
Ezen minden szív, száj igen örvendezett.
Azért minden népek ugorgyanak tánra –
Nosza, muzsikások, szóljon a muzsika!

⁵¹ mintd [értelem]

² [hiányzó laprész]

254.

I.

Mikor az esketőrül a lakadalmas háznál vagynak

ELSŐ VÓFÉNY

1. Drága jó uraim s nagy jó asszonyaim,
Kik tekintvén szorgos fáradozásaim,
Meg nem vetettétek hívogatásomat,
Tűrjétek el, ha lesz, fogatkozásomat.

- 5 2. Tudjátok mindnyájan: nem sokat tanultam,
Az oskola elől gyakran elszaladtam,
Nem sokat porozták az én alfeletem,
És nem is plágázták a két tenyeremet.

- 10 3. Amit imitt-amott té-túl tanulgattam,
Azért ám keveset nyughatatlankodtam,
Hanem ami szegény házamtúl kitelik,
Szolgállok vele, ha kedveteket lelik.

- 15 4. Mivel jó gazdánknak az az akaratja,
Hogy vendégi vígan légyenek, biztatja
Általam, s jelenti: készül a vacsora,
Csapra is van *verve* mind sere, mind bora.

MÁSODIK FŐFÉNY

5. Minthogy már a nagyján immár általestünk,
Vigadjunk! Elég, ha akkor pityeregtünk.
Eddig is úgy volt az, ezután is úgy lesz –
20 Meglátja kend, szomszéd, ha feleséget vesz.

6. Nosza, Laci koma, cimbalmod zendüljön,
Úgy, hogy a menyasszony füle megcsendüljön!
Verd el a Rákótzai híres áriáját,
Melyet danult, mikor vívta Belgrád várát.
Lám, hiszen nem látsz itt egyet is apácát,
Járjuk el hát frissen a vőlegény táncát!

¹⁶ véve [értelem]

255.

Ameddig én élek s szívem bennem dobog,
Atyafiságtokhoz hív szerelmem lobog,
Éltemet s véretem értetek áldozom,
Véretekből való, néktek adakozom.
5 Ha jutok éltemnek olyatén pontjára,
Éltemet értetek ereszttem kockára,
Ha meghalok, s letek síromnak halmára,
Vigyáztok szívemnek porrá vált hamvára,
Közötte találtok önnön nevetekre,
10 Mert szívem halva is eszmél hívségtekre.

256.

Búcsúzik a menyasszony

1. Szerencsés jó estvét, áldást, békességet,
Egy kevés ideig kérek csendességet,
Üljön ki-ki helyre, intvén a községet,
Hogy tégyek mindennek kész kötelességet.

Atyjától búcsúzó versek

- 5 2. Búcsúzásom elébb tereád fordítom,
Kedves édes atyám, lábom itt állítom,
Tudom, szemeidből könnyedet csordítom,
Zokogó szívednek sebeit újítom.
- 10 3. Már most te engemet szárnyamra eresztél,
De hiszem, hogy azért még meg nem vetettél,
Házadtól végképpen el nem rekesztettél,
Engemet, lányodat férjemhez engedté.
- 15 4. Ezen jószágodért az Úr jót fizessen,
Kérésedben téged soha meg ne vessen,
Ne vessen, de végre annyira szeressen,
Hogy az élet után mennybe felvezessen.

Anyjától s mindentől búcsúzik

- 20 5. Kedves édesanyám, jó dajkám ki voltál,
Soha ártásomra énnékem nem voltál,
Mind sok jót, mind rosszat mellettem kóstoltál,
Ha bajom érkezett, értem majd' megholtál.
- 25 6. Ne felejtse Isten hű szeretetedet,
Írántom mutatott gondviselésedet.
Ha Istennek tetszik, tartsa meg éltedet,
Holtod után vigye mennyben a lelkedet.
7. Atyám cselédinek valakik tartattok,
Kicsinyek és nagyok, valakik itt vagytok,
Sajnálom, megvallom, tőlem elváltatok,
Hogy már többé velem ti majd nem *szólbattok*.
- 30 8. Kiviszen az Isten engem közületek,
De kérlek, engemet el ne felejtsetek,
Bú miatt szomorúk soha ne légyetek,
Tiszteletet mindég Istennek tégyetek.
- 35 9. Látom leányságom: elhagy ékessége,
Elmúlik éltémnek minden kedvessége,
Hervadozik, szárad fejem fényessége,
Háborúságával múlik kegyessége.
- 40 10. De ha változik is vígsága éltémnek,
Feltetszett afelől hajnala egemnek,
Amely lész ezentúl vezére fejemnek –
Menjünk hát, itt véget vetvén beszédemnek.

¹⁹ [lapszél]

²⁶ és [értelem]; [lapszél]

²⁸ [kikopott lapszél]

A menyasszony búcsúzik

1. Vajda, hegedűnek álljon meg zengése,
A sarkantyúnak is szűnjön meg pengése,
Mert búcsúzásomnak most leszen kezdése –
Legyünk csendességben, még leszen végzése!
- 5 2. Elsőbb is tehozzád nyújtom én szavamat,
Kedves édes atyám, én búcsúzásomat,
Mert te Isten után viselted gondomat,
S sajnálod is mostan tőled válásomat.
- 10 3. Azért rád kívánom az Úrnak áldását,
Szállítsa rád, mint a bő víz áradását!
Amikor elvégzed életed folyását,
Adja meg lelkednek örökös szállását!

Édesanyjától

4. Kedves szülőanyám, már tehozzád térek,
Míg új szállásomra tetőled elérek,
15 Áldást Istenemtől én tereád kérek,
Akit én szívemből szü/telen dicsérek.
5. Kedves dajkám voltál, engemet szerettél;
Jóra tanítottál s a rossztól intettél,
Mint anyja leánnyal, velem cselekedtél,
20 Most pedig szárnyamra engemet eresztél.
6. Látod, kedves szülém, elvisznek mellőled,
Bocsánatot azért most kérek tetőled:
De ha elmegyek is most, szülém, mellőled,
Jó gondolatom lesz mindenkor felőled.

¹⁶ szütelen [értelem]

¹⁸ roszól [értelem]

²⁰ eresztél [értelem]

- 25 7. A mennyei Atya légyen mindég veled,
 Valamíg életed ez világon éled,
 Mikor pedig élte²⁷ halállal cseréled,
 Adja meg Jézusod te örökös béred!
- 30 8. Kedves leánybarátim, hozzátok fordulok,
 S ha reátok nézek, ugyan megújulok;
 De azon szívemben már nagyon búsulok,
 Hogy seregetektől más útra indulok.
- 35 9. Nem lesz már veletek többé maradásom,
 Már férjem házánál lészen maradásom,
 Mint az uram fűjja, úgy lesz táncolásom –
 Jaj, be hamar elmúlt az én leányságom!
- 40 10. Az Úr tinéktek is jó hitvestártst adjon,
 Férjetekkel együtt soha el ne hadjon,
 Áldása Istennek rajtatok maradjon,
 Vége az egekben magához fogadjon!

258.

Menyasszony búcsúztatása az édesatyjától

1. Vajda, hegedűnek álljon meg zengése,
 A sarkantyúnak is szűnjék meg pengése,
 Mert búcsúzásomnak most lészen kezdése –
 Legyünk csendességbe', még lesz a végzése.
- 5 2. Dicsőség először a nagy magasságban
 Istennek, ki lakik fénylő boldogságban,
 Ki rendelt énnékem egy igazi társot,
 Kivel hogy megnyervén mennyei országot.
- 10 3. Reszketnek ajakim belső félelemtől,
 De még jobban remeg szíved sérelmétől.
 Engedj meg, ó, Atyám, ha megbántottalak,
 És hogy téged sokszor háborítottalak.

²⁷ élte' [értelem]

- 15 4. Az Istenért kérlek, engedd meg vétkeket,
Hogy el ne veszejtsem én szegény lelkemet,
Köszönöm atyai nagy szeretetedet,
Melyet nem érdelek, gondviselésedet.
5. Az Úristen áldjon ezekért tégedet,
És szent országában vigye fel lelkedet.

Menyasszony búcsúztatása az édesanyjától

- 20 6. Majd kiesik nyelvem megbágyadt helyéről,
Könnyeim, mint patak, úgy folynak szememből,
Midőn hozzád nyújtom ezen búcsúzásom,
Kedves édesanyám, tőled elválásom.
- 25 7. Ó, szerelmes anyám, látom, miként indulsz
Ájulásnak, többé tán meg sem is vidulsz.
Ismérem te gyenge anyai szívedet,
Ismérem asszonyi erőtlenségedet.
- 30 8. Azt fogod sajnálni, engem mint neveltél,
Emlőddel tápláltál, széltől is őrzöttél.
Édes drága anyám, ne epeszd magadat,
Bocsáss el engemet, kedves leányodat.
- 35 9. Ha megbántottalak: Kristus sebeire
Kérlek, bocsássál meg, az ő szent vérére!
Isten fizesse meg sok fáradságodat
És énmellettem tett dajkálkodásodat.
Vigyen fel ezekért tégedet a mennybe,
Vigadjál szüntelen örök dicsőségbe!
- 40 10. Kedves testvéreim, tőletek búcsúzom,
Szívemből néktek is ezeket kívánom,
A nagy Úristennek áldása maradjon
Mindétig rajtatok, és el se is hadjon!
Végre az egekben magához fogadjon,
Az örök életben néktek is részt adjon!

³⁰ leányodat [rím]

11. Kedves leánybarátim, hozzátok fordulok,
Ha reátok nézek, szintűgy megújulok,
45 De seregetektől más útra indulok,
És tőletek mostan immáron megválok.
12. Az Úristen adjon néktek is igaz párt,
És szívből szeretett szerelmes hitvestárst,
Vége az egekbe fogadjon magához,
50 Legyetek érdemes szűz koszorújához!
13. Kedves alsó-felső, jószívű szomszédim,
S mindenféle kegyes, szép jóakaróim,
Áldjon meg az Isten, szívemből kívánom,
Vigyen fel az mennybe magához, én mondom!

259.

Lakadalmi búcsúzó vers

1. Ez helyben egybengyűlt kedves gyülekezet,
Mindenféle népből álló felekezet,
Kiket a szeretet ide kötelezett,
Így intézem hozzátok *én* beszédemet.
- 5 2. Nem akarok néktek hosszason beszélni,
Hosszas beszédemmel unalmat szerezni,
Egy-két ügyes szómmal magam kedveltetni:
Kérem figyemetek felém fordítani.
- 10 3. A muzsikának *is* álljan meg zengése,
A sarkantyúknak is cifra pengetése,
Mert búcsúzásomnak most léssen kezdete,
Kedves szüleimtől, kik gondom viselte.
- 15 4. Elsőben is hozzád intézem szavamat,
Kedves édes atyám, én búcsúzásamat,
Mert te Isten után viselted gondomat,
Azért én is adom meg tartozásamat.

⁴ az én [szótagszám]

5. Azért rád kívánam az Úrnak áldását,
Szállítsa is reád, mint víz áradását.
Mikor te *elvégz*ed életed folyását,
Adja meg lelkednek az örök szállását.
- 20
6. Kedves szülőanyám, már tehozzád térek,
Míg új szállásamra tetőled elérek.
Istentől én reád minden jókat kérek,
Akit én szívemből mindenkor dicsérek.
- 25
7. Leánybarátaim, hozzátok fordulok,
Ha rátok tekintek, nagyon megújulok,
De mégis szívemből erősen búsulok,
Hogy közületek már *más* útra indulok.
- 30
8. Már veletek nem lesz többé mulatásom,
Férjemnek házánál léssen maradásom,
Férjem ahogy fújja, úgy lesz táncolásom –
Talám adja Isten, eztet meg nem bánom.
- 35
9. Nektek is *Isten* rendeljen hív társokat,
Férjetekkel együtt sok jeles napokat,
E földön mindvégig legyetek boldogok,
Vége az egekben mennyei polgárok!

⁹ musikának ályan [szótagszám]

¹⁷ áldosát [értelem, hangzás]

¹⁸ mínd [értelem]

¹⁹ le [értelem]

²⁸ már útra [szótagszám]

²⁹ mulatásam [rím]

³⁰ maradásam [rím]

³³ az Isten [szótagszám]; tarsakot [rím]

³⁶ Polgárok [rím]

Lakadalmi búcsúztató vers

1. Valakinek szívét Cupido sebheti,
Vagy Venus tőrének markában ejtheti,
Az ily szüleitől búcsúját veheti,
Jóakaróit az keblébe rejtheti.
- 5 2. Ilyen dolog esett nemrég ezen háznál,
Mely tudva is vagyon már az egész násznál,
Világosabb ez a szép tündöklő máznál
Vagy akármi szépen fejjérett váznál.
- 10 3. Mert Cupido sebes irányozásában,
Venus is ő hosszas fáradozásában,
Talála szép véget várakozásában,
Mert kettő lett eggyé hite mondásában.
- 15 4. Azért is a madár valamint társától,
Elválni nem akar szerelmes párjától,
Úgy a menyasszony is hütös mátkájától
Nem marad el, s megyen szerető atyjától.
- 20 5. De amíg elmenne, szája búcsúzásra,
Kifakad lábo is majd' a szaladásra,
Azért az atya is végbúcsút adásra,
Kész legyen az anya az elbocsátásra.
- 25 6. Nohát, én szerető atyám, ki neveltél,
Magadnak felőlem sok jókot ígértél,
Drága kincseddel is sokszor segítettél,
De immár végtére szárnyra eresztettél.
7. Ne találjon téged soha keserűség,
Örömedben is ne legyen soha is vég,
Hanem végre tartson a szép csillagos ég,
Ez jókévánságban szívem lobogván ég.

²⁶ saha [hangzás]

- 30 8. Anyámasszony, édes anyai szívedet,
Mivel kötözzem be sérelmes sebedet?
Hogy törölhessem el bánatos könyvedet?
Úgy, hogy én szívemre felírom nevedet.
- 35 9. Nem nyughatom érted tám még álmban is,
Nem lesz nyugodalmam, még ha aluszom is,
Homályosnak látszik még a fényes nap is,
Mert sírnak utánam a szép élőfák is.
- 40 10. Sírok most hát én is, siratlak tégedet,
Siratván óhajtom anyai szívedet,
Közöljed énvelem tovább is kedvedet,
Hadd áldjam minden nap anyai nevedet!
11. Eddig volt hűséges dajkálkodásodért,
Áldjon meg az Isten tanácsadásodért,
Ezekért az Úrtól végy jutalmat és bért,
Melyeket az Úrtól én szívem reád kért.
- 45 12. Kedves testvéreim, valakik itt vattok,
Tudom, végbúcsúdra búcsúpohárt adtok,
Azután elmenni engemet még hattok,
De visszajőni is maholnap megláttok.
- 50 13. Kévánom, az Isten atyafiságtokért
Adja meg tünéktek azt a jutalmat s bért,
Melyeket én szívem rátok áldásul kért,
Ezzel búcsúzásom végső végire ért.
- 55 14. Nympháknak serege, édes szűz társaim,
Halljátok s vegyétek most búcsúzásaim,
Írjátok fel végre jókévánságaim,
Melyeket mindjárt dictálnak verseim.
- 60 15. Legyetek olyak, mint a tisztaságos szűz,
Melyet meg nem győzhet a harapódzó tűz,
Ilyen kévánságot társatok rátok fűz,
Mely tüközületek kiszólít s el is űz.

⁶¹ najat [értelem]

16. Mikoron éritek örömtök napját,
Akkor a nagy pap is, levévén kalapját,
Áldjátok mindnyájan az ég vára papját,
Hogy meg adta érni örömtök napját.
- 65 17. Lakadalmi sereg, mind, akik itt vattok,
Tudom, hogy búcsúma nekem búcsút adtok,
Mind megbocsássátok, én is megbocsátok,
S azután elmenvén, Isten már hozzátok!

261.

Lakadalmi kurta búcsúztató

1. A bús gerlicéről írják a poéták,
Az ő jó társokot miképpen siratják,
Mikor elveszétik, szomorán jajgatják,
De ha feltalálják, örömmel fogadják.
- 5 2. Éppen ennek jeles példáját mutatta
Mi vőlegényünk, hogy társát feltalálta,
Vidám örömeinek jelét is mutatta,
Társát hogy elvigye, magában elszánta.
- 10 3. De amíg e' lenne, el kíván búcsúzni,
Bátyjainak jóért sok jókot kívánni,
Meg nem szűnik most is Istent azon kérni,
Hogy áldásit hagyja reájok áradni.
- 15 4. Bátyám, Csiki András, engem befogadtál,
Édes atyám helyin engemet tartottál,
Kicsind csemetémmel gyakran dajkálkodtál,
Köszönöm, hogy hozzám ily jókot mutattál.
- 20 5. Kívánom, az Isten áldjon meg tégedet,
S adjon tenéked is egy olyan segédet,
Aki jobban, mint én, őrizzen tégedet,
Erősítse gyakran gyarló életedet!

⁶ [romlott sor]

6. Szomszédomban lakó bátyám, Csiki Zsigmond,
Az én szám ezúttal tenéked is jót mond,
Ne nyomja fejedet sok bánat és sok gond,
Sőt inkább laurusból szép koronádot fond.
- 25 7. Közel s távol való jó rokonságaim,
Mindnyájon halljátok búcsúzó szavaim,
Mind megbocsátsatok, édes jó társaim,
Maradjon az Isten veletek, barátim!
- 30 8. Lakadalmi sereg, mind, akik itt vattok,
Tudom, hogy búcsúmra nékem búcsút adtok,
Kerüljön tüstököt mind egyig az *átoke*,
Az Isten áldása szálljon le reátok!

262.

*Azon alkalmatosságra ugyan efféle
Dersi György által készítettett megfelelő versek*

1. Leányunk, ki valál házunkban szerelmes,
Mivel eszed vala okos és értelmes,
Azért a mű szívünk éretted sérelmes,
Búcsút adni mégsem vagyunk késedelmes.
- 5 2. Bocsánatkérésed mindenek hallják itt,
Vendég hívó örömnápra kit idehítt,
A vőlegény téged, látjuk, magához szítt,
Aki a napokban jegyet adott és vitt.
- 10 3. Köszönöd atyai hív szeretetemet,
Hozzád, leányomhoz való hívségemet,
Továbbra is kéred atyai szívemet,
Mutassam ki hozzád jó segedelmemet.

²⁵ Közleb [értelem]

²⁷ Mid [értelem]; botsátsatok [értelem]

³¹ egyik [értelem]; [bizonytalan olvasat]

¹ Leanyuk [értelem]

⁷ [tintafolt alatt]

¹¹ Atya [értelem]

- 15 4. Kedves édesatyád voltam és a' lészek,
Te segedelmedre karjaim is készek,
Eshető károdról ha csak lehet, tészek,
Így, tudom, tőled is dicséretet vészek.
- 20 5. Most pedig kívánom: mint a kinyílt rózsa,
Illatozzál, ne légy soha odorosa
Vagy pedig mord szívvel kedvetlen morosa,
Ne is légy soha is nyögve dolorosa!
- 25 6. Boldog napjaidhoz boldogok álljanak,
Jókedved fényére ködök ne szálljanak,
Bánat szélvészai ne ostromoljanak,
Boldog esztendeid kedvedre folyjanak!
- 30 7. Isten boldogítsa elmeneteledet,
Áldja békességgel távollételedet,
Hadd halljuk másszor is búcsúvételedet,
Ehessük kedvünkre jól főtt ételedet.
- 35 8. Hadd szóljon tenéked már édesanyád is,
Hadd adja búcsúját nevelő dajkad is,
Mert már elbocsátott szerető atyád is,
Majd búcsúját adja öcséd és bátyád is.
- 40 9. Tőled, leányomtól el kell már maradni,
Kertemben a rózsák el fognak száradni,
Nem sajnáltam érted sokat is fáradni,
Most pedig kívánok sok jót rád áradni.
10. Nyíljék meg tenéked a kékre festett ég,
Mely a színpecséttel just szerzett vala rég,
Melynek örömben még akkor sem lesz vég,
Mikor e nagy világ sebes tűzzel megég.
11. Írjon fel az Isten maga levelében,
A Bárány élete pecsétetes könyvében,
Részeltessen ama fának gyümölcsében,
Mely nőtt Paradicsom kerte közepében.

²⁴ kedvere [értelem]

- 45 12. Menj el hát, elbocsát tégedet egészség,
Kövessen az áldás és a szép békesség,
E' lesz az anyai kívánság s szívesség,
Hogy környüled legyen az égi fényesség.
- 50 13. Ecséd s öcséd ugyan atyafiságodért
Jót kívánnak néked jókívánságodért,
Szeretnek tovább is ismért jóságodért,
Kívánják, hogy Kristus jöjjön váltságodért.
- 55 14. Köszönik pediglen minden jóságodat,
Körülettek való forgolódásodat,
Kívánnak tenéked ezerannyi jókot,
Az egen gondolhatsz mennyi csillagokat.
- 60 15. Jó utat kívánnak jó szomszédaid is,
Elbocsátanak immár a több rakonid is,
Mebocsátanak neked leánybarátid is,
Legyenek áldottak lakó határid is!
16. Légy ékes Zsuzsanna kegyes példájával,
Légy Nestor ő hosszú ideje napjával,
Ezt kívánja papné s mesterné párjával,
Így szól a mester is jól tanult papjával.
- 65 17. A leányi sereg, mint tisztaságos szűz,
Melyben volt tehozzád szeretet s égő tűz,
Tovább kebelében nem szorít és nem fűz,
Hanem jegyesedhez s majd Jézusodhoz űz.
- 70 18. Tudja bizonyoson: senki hiba nélkül,
Fel nem nevedett fogyatkozás nélkül,
El nem bocsáthat hát megbocsátás nélkül,
Mínthogy te sem hagytad búcsúvétel nélkül.
- 75 19. Mebocsátván néked köszöni jóvoltod,
Kívánja, változást ne szenvedjen *utad*,
Parcak sok ideig ne hozzák el holtod,
S ne kezdjék készíteni föld várán a boltod.

⁷⁴ [bizonytalan olvasat]

⁷⁷ [bizonytalan olvasat]

20. Örömdnek napján kik most vagyunk *készen*,
 Minthogy nyelved tőlünk mostan búcsút veszen,
 Mindenikünk neked jót kíván egészen,
 80 Elbúcsúzásodra ilyen választ téssen.
21. Köztetek férjeddal gyöngy élet lakozzék,
 Csendesség s békesség egybetalálkozzék,
 Áldás és békesség innen ne távozzék,
 Jókedvetek rosszra soha ne változzék!
- 85 22. Élteteknek jó szél fújja vitorláját,
 Habok ne ostromhák kedvetek sajkáját,
 Mikor kifutjátok éltetek pályáját,
 Vegye el fejetek dicső koronáját!
- 90 23. Azt kiáltjuk: menj el, gyönyörű szép alak,
 Társadnak öröm légy, ne savanyú salak,
 Tápláljanak téged a szaloni halak,
 Végtére tartsanak a mennyei falak!

263.

Oskolabéli gyermek-felkőszönő

1. Skólabéli ifjak éneket mondani,
 Az új házasokat versekkel áldani,
 Áldásokat rátok reánk szánt.....
 Akarják, ezeket meg fogjuk hallani.
- 5 2. Előállítom hát őket, hallgassátok,
 Étellel-itallal megkínálgassátok,
 Erszényetek szíját mostan megnyissátok,
 Nékiek pénzt, poltrát és garast adjatok!

264.

Pártafelkőszöntő

1. Herkules nagy vitéz volt, ezt tudhatjátok,
 Ilyen vagyok én is, amint láthatjátok,
 Én vitézségemet tapasztalhatjátok,
 Most mit vittem véghez, mindjárt meghalljátok.

- 5 2. Úgy történt: a tündérseregre akadtam,
Szemben menvén vélek, sokat megragadtam,
Testüket a kardom élire feladtam,
Ottan vitéz módon szépen megmaradtam.
- 10 3. Herculesi kezem hánytatván erejét,
A tündér királynak fegyveremmel fejét
Elvettem – ím, ennek most lássátok jelét,
Mert korona nyomja kardomnak tetejét.
- 15 4. E vitézségemet itt mindön láthatja,
Nemes gyülekezet ezt tapasztolhatja.
Áldjon meg titeket a minden jók atyja,
Ezeket szívesen szívem kívánhatja.

265.

Pártafelköszönő

1. Híres Nagy Sándornak vagyok generálja,
Vitézség a placcot mindenkor megállja,
Most is nemes vérem, lám, már azt mustrálja,
Megindult, de szüzek táborát találja.
- 5 2. Ennek nagy sereggel jön reánk tábora,
Melynek is szintén majd égig ér a *pora*,
Eső módra száll ránk nyilának horogja,
Mint tenger fövénye, rajtunk oly p...
- 10 3. Mi is ugyan hárman ellene indulánk,
De mint látja kentek, csak ketten *maradánk*,
Majd levertek ugyan, de megszabadulánk,
Királyát meggyőzvé, tovább nem indulánk.

¹³ midön [értelem]

265.: ³ [lapszél]

⁶ [lapszél]

⁷⁻⁸ [lapszél]

¹⁰ [lapszél]

¹¹ [lapszél, megtört sorral]

¹² [lapszél]

4. Koronáját kardom hegyén kik látjátok,
Vitéz vagyok, ugye, azt ti megvalljátok,
15 Ha többet nékie fején azt látjátok,
Az harc dicsőségét nekem ne adjátok.

266.

Fekető vers, lakadalomba

1. Ragyognak, villognak az csillagok immár,
Öszeölelközve nyugszik sok kedves pár,
Téged is, menyasszony, nyoszolyád készen vár,
Kivel megesküdtél, az téged oda vár.
- 5 2. Tégyed hát, leányzó, kezedet kezemben,
Téged majd elviszlek a nyugalom-helyben,
Kivel megesküdtél, annak szerelmében
Beviszlek, nyugodjál annak kebelében.
- 10 3. Nohát, én társaim, engem szeresettek,
Indulván utánam, engem kövessetek,
Menten gyors lábakkal mostan jöhessetek,
Hogy hírt-nevet ti is itten nyerhessetek.
- 15 4. Étél, ital, álom, szükséges ez három,
Ez leányzónak is szükséges az álom,
Mostan már tőletek én ötöt elzárom,
Ki is ezt kiáltja: „De nehezen várom!”
- 20 5. Ó, miként indítsam szólásra ajakim,
Látom, miként égnek lobogó fáklyáim,
Jelen vagynak immár kívánt víg óráim,
Melyet víg orcával szemlélték szemeim.
6. Istenem, tenéked adok háláadást,
Bocsáss egeidből mireánk is áldást,
Távoztass mitőlünk házassági rontást,
Hogy tegyünk tenéked szívbéli fogadást.

⁶ Tegyed [értelem]

⁸ De [értelem]

- 25 7. Kedves édesatyám, tőled búcsúzásom,
Könyvező szemekkel könyveim bocsátom,
Mert keserves nékem tőled megválásom,
Öreg szárnyad alól ki kelletik szállnom.
- 30 8. Köszönöm tenéked atyálkodásodat,
Véres vejtékkal esett munkáidat,
Éjjeli s nappali fáradozásidat,
Hogy ennyire tartád együgyű lányodat.
- 35 9. Kedves édesanyám, ki engem feltartál,
Emberi koromra emlíddel tápláltál,
Légyen Isten velünk, ki fejünk felett áll,
De immár engemet szárnyamra bocsátál.
- 40 10. Tartóztasd magadat a könyvhullatástól,
Ne keseregi igen, szűnjél a bánattól,
Mert halál származik bokros bánatid**ból**,
A' pedig megesik te sok siralmid**ból**.
11. Ó, mennybéli Isten, hozzám tett jó voltát,
Ne nézd behunyt szemmel sok fárado**zását**,
Mert nem szánta értem nyughatatlanságát,
Isten azért reád árasztja áldását.
- 45 12. Rokonim, öcseim, én atyámfiai,
Bátyáim, nénéim, sok anyám**lányai**,
Közel s távol lévő vérség magzatjai,
Reátok fordulnak szívem búcsúzási.
- 50 13. Én vérem vérére áldás, mennyből leszállj,
Tündökölj örökké, mint az üveg kristály,
Ne fogjon titeket, mint eget, az homály,
Éljetek sokáig, gyönyörű virágszál!

²⁸ szárnyaid [szótagszám]

³⁰ vejtékkal [értelem]

^{39, 42} [lapszél]

⁴⁶ Anyám [szótagszám, értelem]

14. Tiszta szeméremmel tündöklő szüzesség,
55 Akikben lakozik a tiszta kegyesség,
Táborotokból már férjhez kötelesség
Kénszerít, hogy menjek: az igaz szívesség.
15. Isten irgalmának gyémánt koszorúját,
60 *Mikor éritek* éltetek végóráját,
Mégfutván, végezvén éltetek pályáját,
Veszessétek akkor gyenge violáját.
16. Kívánom, hogy Isten tinéktek is adjon,
Egy jó férfúval benneteket áldjon,
Akiben lelketek, szívetek maradjon,
Végre az egekben tinéktek részt adjon.
- 65 17. Tiszteletre méltó lakadalmi sereg,
Én tisztességemre egybengyűlt vendégek,
Megbocsássatok, mint igaz hív emberek,
Mint kicsinytől nagyig megkövetlek, hívek.
18. Kedvelje az Isten itt mulatástokat,
70 Igaz keresztyéni vigadozástokat,
Hogy megtiszteltétek jóakarótokat,
Bocsássatok már el szép menyasszonytokat!
19. Többet már nem szólok, az áldás maradjon,
75 Amely is veletek örökké maradjon,
Kinek-kinek Isten jó étszakát adjon,
Egy-egy egészségben holnapra virradjon.
20. Elmégyek, de immár senki azt ne bánja,
80 Mert szeretet lángja kedvesemet hányja,
E szép szerencsémet tőlem egy se szánja,
Aki pedig bánja, légyen eb az ángya!

5⁸ Amikor <el> éritek [szótagszám]

267.

I.

AD NOTAM: *Bárcsak esne, bárcsak fújna*

1. El kell búcsúznom pártámtól,
Édes atyámtól, anyámtól.
Ó, mit csináljak?
Innét hogy váljak?
- 5 2. Mert itt a bölcsőmtől fogva,
*Amikor*on kézen fogva
Felneveltettem,
Melegíttettem.
- 10 3. Készebb szívem megrepedni,
Mint ily változást szenvedni,
Egek, látjátok,
Bajom tudjátok.
- 15 4. Ilyen erős kormányokkal,
Akárminémű bajokkal
Könnyű harcolni,
Rajtok truccolni.
- 20 5. De ha gyenge hajóm tőlök,
Messze elhalad előlök,
Örvénytől félek,
Többé nem élek.
6. Kedvesem ugyan mellettem
Lész, kikél ő énérettem,
Szövetneke ég,
Oltalmaz mindég.
- 25 7. Hát ha ő is gyengélkedik?
Akármiként törekedik,
Hanyatlik kardja,
Bár intéz karja.

⁶ Míkoron [szótagszám]

- 30 8. Mindketten hajótörésbe,
Esünk gyászos szenvedésbe.
Ó, egek, egek,
Gyászos fellegek!
- 35 9. De hol jár melancholiám,
Kellene zabolázni ám,
Mert csak tétováz,
Rútul rongál s ráz.
- 40 10. Hát az isteni kegyelem
Vajon nem lehet-é velem?
Ó, kicsiny hitem,
Ezt nem említem.
11. Ő lész, aki megbátorít,
Semmi hát meg nem tántorít,
Isteni erő
Ó, *nem és ő.*
- 45 12. E dolgunk kormányozója,
Lesz fejünk oltalmazója,
Híveit tartja,
Mint kegyes Atya.
- 50 13. Fére, bánat, keserűség,
A *konytom* lész már könnyebbség,
Hajja, hujja, haj,
Hajja, hujja, haj!
- 55 14. Ó, szüzek, ez a drága kincs,
A házasság nem vasbilincs,
Hajja, hujja, haj,
Hajja, hujja, haj!
- 60 15. Már muzsikák, örömünket,
Hirdessétek jókedvünket,
Hajja, hujja, haj,
Hajja, hujja, haj!

⁴¹ akit [értelem]

⁴⁴ [szótagszámhiányos, romlott sor]

⁵⁰ konytom [értelem]

268.

Menyasszony-felköszöntő

Most öltöztél új ruhába,
Ez asszonyi ábrázatba,
Isten éltesen sokára,
Páros gerlice módjára.
5 Virágozzon éltetek csendes békeséggel,
Áldjon meg az Isten friss jó egészséggel,
Férjedet, tégedet jó egyenességgel,
Áldjon lelki-testi belső *frisseséggel*.
Végre, mikor Isten.....
10 Va.....
Örömmel végzetek el a pályafutást,
Halljatok meg mennybe' angyali trombitálás!

269.

I.

Midőn minden dolgát elvégezte, így beszél a vendégeknek

1. Drága jó uraim s kedves asszonyaim,
Kik megtiszteltetek engem s rokonaim,
Már köztetek töltöm ezután napjaim,
Azért kiterjesztem felétek karjaim.
- 5 2. Fogadjatok engem társoságotokba,
Ha már részesülök gondoskodástokba',
Részesüljek együtt multságotokba',
Bízhassak mindenkor barátságotokba'!
- 10 3. Ez az egy gondolat éleszti lelkemet,
Hogy már közöttetek találok helyemet,
Ajánlom hát néktek szerető szívemet,
Mint én, szeressetek ti is úgy engemet!

268.: cím fel készkenő [értelem]

8–10 [hiányzó laprészek]

¹² trombitálás [értelem, rím]

- 15 4. Most pedig mindnyájan vígan mulassatok,
Mint kedvetek tartja, aszerént bánjatok,
Mulatástok után bátran nyughassatok,
És jóakaróim holtig maradjatok!

270.

1. Életem búval teljes,
Szívem gondokkal terhes.
Volt árvaságomban,
Magánosságomba//
5 Nem tudtam, hová légyek,
Vigasztalást hol végyek.
2. A számos gondolatok,
Mint megannyi bajnokok,
Tartanak szívemen,
10 Magános fejemen
Elviselhetetlen bajt,
Űztek kíméletlen zajt.
3. Hogy azoknak ellene
Szívem vígságot venne,
15 Éltem párosságra,
Aadtam házasságra,
Hogy lenne vigasztalóm,
Míg történne halálom.
4. Ó, mely boldog ez óra,
20 Mely juttatott e jóra,
Hogy ily társat vegyek,
Kivel egy test legyek,
Mint aminél drágább nincs –
Nálam vagyon ez a kincs.
- 25 5. Flora kerte virágát,
Leszakasztám zöld ágát.
Elmúlt szívem tele,
És tavaszra kele.
Már nincsen semmi bajom,
30 Megszűnt keserves jajom.

4 Magánosságomba [rím]

6. Kedvem setét homálya,
Felderült szívem zaja.
A duplázott öröm
35 Jön, távozik üröm.
Van szívemnek vígsága,
Mert betölt kívánsága.
7. Már fejemet kedvesen,
Megnyugtatom csendesen.
Kedvesem ölébe',
40 Drága kebelébe'.
Ez az a kedves élet,
Melyet Isten szeretett.

27I.

1. Jaj fejednek, be megesett,
Nem találta, mit keresett.
Vágyván csendes boldogságra,
Akadtál kemény rabságra.
- 5 2. A szerencse vakot vete,
Hogy kontyot reá tétete.
Alighogy napod kiderült,
Már ködbe, homályba merült.
- 10 3. Így kelle a szerencsének,
Hinni hitetlenségének.
Csalárd szavai hálóba,
Kötözték lábad békóba.
- 15 4. A drága tulipánokkal
Hazug és költött okokkal
Bár így a kertész kegyetlen,
Metszi ki őket véletlen.
- 20 5. Azt mondja, hogy palotába,
Küsasszonyok ablakába
Majd teszi, s ott ragyogzások,
Lesznek megannyi lámpások.

6. Sok színt magokra tekernek,
Azokba tüzet kevernek,
Csudájokra csoportozva
Húznak sok szemet halmozva.
- 25 7. Hát egy s két óra hogy múlt el,
Minden tündérségek hull el,
Hanyatlik szép deliségek,
Lankad friss elevenségek.
- 30 8. Már a szemek unva nézik,
Becsés helyekről levészik,
Kivetik s eltapodtatják,
Mert karójokat mutatják.
- 35 9. Így járál, ó, szűz barátom,
Állapotod amint látom,
Ha sorsod elmémbe' forog,
Szememből könyv árja csorog.

b) Tálalóversek

272.

Vacsora előtt mondandó

1. *Füleimmel bangos* zördülést hallottam,
Szakácsunk jó voltát igen tapasztaltam.
Konyhamester lévén én is forgolódtam,
Jóízű étkekkel szolgálni akartam.

- 5 2. De majd kitekintek: meglátom, hogy vagynak,
A szakácsasszonyok miként forgolódnak,
Tányérzörgetéssel minket ne tartsanak,
Jóízű étkekkel szolgálni akartam.

- 10 3. Ígéretem szerint, imé, béekeztem,
Kedves vendégimnek ezzel tisztelkedtem,
Vége hát most ki-ki tőlem ezt szívesen,
Apetitust hozzá kívánok szívesen.

273.

Étekelköszönő

- Egybegyűléstek,
Rendes üléstek,
Mulatástok,
Kívánom szívesen,
5 Legyen az Úrban, amen.

¹ Hangós füleimmel [értelem]

274.

Ételfelköszöntő versek

1. Isten áldásait ez helyre felhozni,
Kívántam ténéktek ezzel adakozni,
Egészséget néktek fog ajándékozni,
Isten segedelme által ez most hozni.
- 5 2. Kinek-kinek azért mostan közületek,
Hozzon egészséget ezen főtt tál étek,
Ne történjen néktek mostan betegségtek,
Ennek megevése után jók legyetek!

275.

I.

Mikor a vőfény az ételt felviszi

1. Becsületre méltó jeles gyülekezet,
Férfi- s asszonyrendből álló felekezet,
Kiket a szeretet ide kötelezett,
Halljon szót, valaki ez helyre érkezett!
- 5 2. Nem céлом, hogy itten soká peroráljak,
S a hosszas beszéddel unalmat csináljak.
Céлом, hogy tisztemben serényen eljárjak,
Ételt hozzak, s osztán innét elébb álljak.
- 10 3. Nagy öröme vagyok a gazdánk szívének,
Hogy ily szép vendégi házába gyűlének,
Azért parancsolta nékem, vőfényének:
Hozzak ételt, hogy az vendégi ennének.

275.: 3 hőtelezet [sh.]

276.

I.

Mikor a vendégeket asztalhoz ülteti

1. Uraim, az asztal meg vagyon terítve,
Kés, tányér villával s kalánnyal készítve.
Jőnek az étkek is most mindjárt sorjába',
Ez a sok legénység nem áll itt hiába.
- 5 2. Nehogy az asztalon az étel meghűljön,
Felmelegetése dologba kerüljön,
Tessék kelmeteknek helyre telepedni,
Úgyis a muzsikus meg kezd melegedni.
10 Én mindent, mi tőlem telik, elkövetek:
Jó appetitussal egyenek kelmetek!

277.

I.

Első fogás étel

1. Itt van hát az első tál étel, béhoztam,
És hogy el ne ejtsem, mindég imádkoztam.
A szakáccsal jól megfűszerszámoztattam
Bors-, sáfrány-, gyömbérrel, és meg is szóztam.
- 5 2. Örvendek, ha tálát viszem ki üresen,
Úgy a vendég gyomra nem marad üresen.
Lássanak hát hozzá, uraim, de frissen,
Jó appetitussal, kívánom szívesen.
- 10 3. Rút a vén katona, rút a vén szerelmes,
Mivel mindkettőnek dolga veszedelmes.
Rút dolog, ha vőfény ily helyen nem szemes,
Nem is vagyok ám én, uraim, szemérmes!

² imádhoztam [sh.]

³ megfűszerszámoztam [értelem, szótagszám]

278.

Első tál étel

Ígéretem szerént, ímé, beérkeztem,
Kedves vendégimnek ezzel tisztelkedtem.
Vegye hát most ki-ki tőlem ezt szívesen,
Apetitust hozzá kívánok szívesen.

279.

Levesről

Ennek neve leves:
Reménylem, hogy kedves
Mindeneknél fog lenni,
Mert ez az eleje,
5 Több étkek veleje,
Tessék hát ebből enni!

280.

Levesről

E marhahúsleves, mely kezembe vagyok,
Násznagy uraméknak szükséges ez nagyon.
Az én kérésem ez hát, násznagy uram:
Vegyék el hát tőlem, amit idehoztam!

278.: ³ Vigye [értelem]

280.: ³ [szótagszámhiányos sor]

281.

I.

Mikor látja, hogy a leves fogy

Úgy bizony gyorsabban forgatom magamat,
Míntha balhák csípnék a két oldalamat.
Mikor bor áztatja meg száraz torkomat,
Nem minden szeméten találni páromat.

282.

I.

Mikor a második ételt felviszi

Hogy a mi vendégünk éhen ne legyenek,
S hogy üres gyomorral haza ne menjenek,
Más *ételt* is hoztam, azért hát egyenek,
Isten áldásából megelégedjenek.

283.

A hideg húsról, tormásról

Ímé, itt van a hús téfellel, tormával,
Téli uborkával, avagy is céklával.
De hogy a hideg hús annál jobban essék,
Itt van a jó bor is: akinek kell, tessék!

282.: ¹ vendégünk [értelem]
³ ételt-is [sh.]

284.

I.

Tormásról

A torma magába' mérges keserűség,
Véle termett ezzel mérges keserűség,
De eloltja eztet a téfel-édesség,
Azért jóízűen kinek-kinek tessék!

II.

Téjfeles leveshez való

Ez ecetes tormás mely nagy keserűség,
Véle együtt termett igen nagy erősség,
De előli őtet *czelerté* édesség –
Hadd távozon tőle minden keserűség!

285.

I.

Mikor a tehénhúst viszi

1. Itt van a tehénhús mártással, tormával,
Jobb ez, mint a hering a vereshagymával.
Ábrahám ilyennel éle Sárájával,
Azért élt oly soká e kedves párjával.

- 5 2. Bátran tehát ebből mindnyájan egyenek,
Jó nagy szeleteket tányérra vegyenek,
Arra bőven mártást, de sót is tegyenek –
Húzd rá, Bandri koma, vígan hadd legyenek!

284/II. 3 [bizonytalan olvasat]

286.

I.

Mikor a harmadik ételt felviszi

Itt van, násznagy uram, az harmadik étel,
Még más következik, éljék egészséggel!
Szívesen adja ezt a háznak gazdája,
Ételét s italát tőlünk nem sajnálja.

287.

I.

Tyúkbevivéskor

1. Elhoztam a kakast egész taréjával,
Jó puhára főzve apró rizskásával.
Nem gondolt jó gazdánk a maga tyúkjával –
Költsék jóízűen Isten áldásával.

- 5 2. A szakácsasszonyunk erősen esküszik,
Hogy miolta a szép nap alatt sütközik,
Jobb ízű eledelt még ennél nem kóstolt,
Hetven esztendőön bár keresztülgázolt.

288.

I.

Metéltről vagy csigáról

Szakállát, baúszát ki-ki csinyozgassa,
Kését és velláját csigának aggassa,
Mert ennek addiglan nem lesz maradása,
Míg két szájok szélén nem léssen *folyása*.

288.: 4 [hiányzó laprészek]

289.

Csigáról

Ímé, felhoztam a tyúkhúst sok kunkorgós csigával,
Melyet a szakácsok csináltak isztergával.
Kóstolják meg csak kelmetek is, egyenek belőle,
Bizony tudom, minden jókat fognak szólni felőle.

290.

I.

Káposztafeladásakor

1. Itt a jó káposzta a friss disznóhússal,
Jól megeszkábálva, mint a szekér gúzzsal.
Egyenek csak ebből, uraim, gustussal,
Legyenek mindvégig jó appetitussal.
- 5 2. Ez a magyaroknak híres eledele,
Melyet ha valaki jóízűn nyele le,
Nem lett annak aznap semmi veszedelme,
Sőt inkább távozott ő minden félelme.
- 10 3. Úgy örül jó gazdánk, ha vendégi esznek,
Jó nagy porciókat ebből is bévesznek,
Így tudom, kedvére most mindnyájan tesznek,
Magok is tán üres gyomorral nem lesznek.

291.

Szármaról

E szármakáposzta, íme, jelen vagyok,
Ki-ki serénységgel azon iparkodjon,
Hogy a restség miatt éhen ne maradjon –
Mikor a bort rágják, fogok csikorogjon!

289.: ² [szótagszámhiányos sor]

291.: ² [hiányzó laprés]

292.

Káposztáról

Ez az országunknak,
Szép magyar hazánknak
Dicsőséges címere.
Aki ebből eszik,
5 Tudom, nem vétkezik,
Lészen egészségére.
Ó, áldott káposzta,
Áldott, aki hozta,
Méltó a dicséretre.

293.

Ismét káposztáról

Itt van a káposzta, magyarok címere,
Veres és fejér bor mely jól esik erre!
Tudom, kedvelik ezt az itt való szüzek,
De sokért nem adják az itt való vének.

294.

I.

Mikor becsináltat visz

1. Itt a jó becsinált szegfűvel, babérral,
Ebből minden szedjen két jó nagy tányérral.
Nemrégem beszéltem egy nagy gavallérral,
Kinek a két zsebe tele volt tallérral.
- 5 2. Bámulásra méltó vala kövérsége,
Holott tudom, hogy volt már hét felesége.
Kérdeztem: honnan van ilyen egészsége?
Azt mondta: becsinált volt az elesége.

292.: ⁸ hizta [értelem]

- 10 3. Egész életébe' mindég ilyennel élt,
Sok kácsát, sok csirkét, libákat felmetét.
Esküvéssel mondta, mikor velem beszélt,
Hogy azolta soha betegségtől nem félt.
- 15 4. Hogy hát kelmetek is kövérek legyenek,
S nehogy valamiképp megbetegedjenek,
De sőt mindenképpen megelégedjenek,
Ezen becsináltból jó rakást egyenek.
- 20 5. Jó erre a bor is, azért hát iganak,
A tálba s kancsóba semmit se hagyjanak,
Nehogy nálunk éhen-szomjan maradjanak:
Ha üres az edény, nékem jelt adjanak!
6. Egybe' telehozom: van a kamarába',
Majd telecsapolom amúgy hamarjába',
Kedves vendéginknek nyomom a markába –
Ördög bújjon, koma, a kend brúgójába!

295.

Savanyú becsináltról

Ugyan megakadtam mostan a napokban,
Mert citromot alig kaptam a boltokban,
Mert a görögöknek volt nagy karácsonyok,
Hogy sok nincs benne, engedelmet instállok.

296.

I.

Másról

Ezen tál eledel, mely kezembe' vagyon,
Kezem melegíti, érzem, igen nagyon.
Vegyék el hát tőlem, mert csak attól félek,
Kezem megégeti, bár nem bes

295.: ² Tzitrómot [szótagszám]; boltokba [rím]

296.: ⁴ [hiányzó laprészt]

297.

Disznófejevitelkor

- I. Itt van a gyöptűró tejfellel, tormával,
Szakácsasszonyunknak jó ajándékjával.
Bökjék ki kelmetek hegyes villájával,
Azután költsék el Isten áldásával.
- 5 2. De a kancsóhoz is tessék ám nyúlnia,
A szomjúság ellen eleget innia,
Kézzel kézre tessék a kancsót adnia,
Ha kifogy, majd frisset fogok én hoznia.
Szakadozzon el a húrod,
10 Bandri koma, miért nem húzod?

298.

Palcalról

Mostan a mészáros megtisztelt bennünket,
Ezzel szaporítván jeles ételünket.
Pacallal, hurkával szolgálok, barátim,
..... bort hozatok mindjáraim.

299.

I.

Kocsonyáról

Ezen tál eledel, mely kezembe' vagyon,
Kezem hidegíti, érzem, igen nagyon.
Vegyék el hát tőlem, mert félek, a fagyon
El találok esni, magam ütöm agyon.

298.: 4 [hiányzó lapszék]

II.

E leveses étel, mely kezemben vagyok,
Kezem melegíti, melyet érzek nagyon.
Vegyétek el tőlem, mert félek, a fagyon
El talállok esni, elfolyik majd nagyon.

300.

I.

Kásafeladásakor

1. Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva,
Apró szőlővel van jól kipallérozva,
Meg van a teteje pörccözve, zsírozva,
Nem is kapta ezt meg a tűznél a kozma.
- 5 2. Nem kell semmi erő ennek rágásához,
Hanem csak szellőcske a megfűvéséhez.
Az árátul pedig semmit ne féljenek,
Csak bátran mindnyájan kelmetek egyenek.

301.

I.

Rizskásáról

1. Ezen rizskásáért sokat fáradoztam,
Másfél óra alatt Pestre fel~~utaz~~tam.
Fáradásom után mégis hogy kaphattam,
Szerencsémnek tartom, hogy idehozhattam.
- 5 2. Nem különben én is, valamiként Paris,
Eveztem tengeren messze földre én is,
Helenát nem láttam, talállok én más is,
Akinek szolgálok, kezembe' a tál is.

301/I.: ² [hiányzó laprészek]

II.

Rizskásához

1. Ezen rizskásáért mely sokat fáradtam,
Másfél óra alatt Pestre felnyargaltam,
Mely serénységgel vissza is jutottam,
Tartom szerencsémnek, hogy ide felhoztam.
- 5 2. Ezen tál ételben van pintyőke feje,
Veréb és pacsirta, ökörszem veleje,
Ettől kinek-kinek teljen meg az begye,
Friss kapásal adom, ki-ki vegye, egye!

302.

..... először hordadók
.....

- 5 Kása ennek neve, jól meg van zsírozva,
Szakácsasszonyoktól jól meg van borsolva.
Vegyék el hát tőlem, kérem, násznagy uram,
Éljék egészséggel, amit idehoztam.

303.

I.

Apró jószág, hús sült

Ezen tál ételbe' a pintyőke feje,
Veréb és pácsirta, ökörszem veleje,
Ezzel kinek-kinek teljen meg a begye,
Friss lépéssel adom, ki-ki egyék, vegye!

302.: 1-2 [hiányzó és olvashatatlan laprészek]

304.

I.

Mikor a pecsenyét felviszi

Jó a sült pecsenye a vajás kásával,
A sárgarépa is a disznó farkával,
A sült pecsenyével itt a vajás kása,
Egyenek, mivel ez az Isten áldása.

305.

I.

Pecsenyét ha visz

1. Pecsenyét is hoztam, de nemcsak egyfélét:
Köszörűje ki-ki jól meg evőkését!
De el ne törjék ám a tányérnak szélét –
Húzza meg kend, bátyó, rekedt hegedűjét!
- 5 2. Nincs párja világon a jó pecsenyének,
Mert ez vidámságot szerez az elmének.
Régi jó atyáink miért voltak oly vének?
Azért, hogy szüntelen pecsenyét evének.
- 10 3. Te is, Laci koma, ne búsulj, mert mindjárt
Hozok én néktek is – húzz addig egy nótát,
Hadd teszem inamhoz a lábomnak talpát,
Igazítsad hamar a cimbalmod húrját!

304.: ³ kása [sh.]

305.: ² Köszörűje [sh.]

⁸ Azét [sh.]

306.

Pecsenyéről

Béugrik konyháról malac és a pulyka,
Nem fújja nótáját többé véres torka.
Malacnak ízenként hulljon el a farka,
Pulykahússal teljen kinek-kinek gyomra!

307.

A nyúlról

Hogy jáger is v ságod
Kezemből kitetszik, azt ugyan mondhatom,
Mert ha egyet lőttem, hármát is találtam,
Magamhoz hasonló nyulászt nem találtam.

308.

Bélesfelköszönő

1. Nemes és nemzetes jeles gyülekezet,
Nagyobb-kisebb rendű díszes felekezet,
Tőletek, tőlünk is, ím, ez a végezet,
Hogy kit-kit jól tartsunk, ne kívánjunk rezet.

- 5 2. Íme, azért hoztunk szép tiszta műveket,
Sóval és nádmézzel meghintette/eket:
Készítsen hát ki-ki jó éles késeket,
Jól fogunk tartani ingyen benneteket.

- 10 3. Asszony és nyoszolyóleány ajándéka,
Kinek áldott légyen minden maradéka,
Soha üres nekik ne légyen a véka,
Akiktől származott e zsíros portéka.

307.:¹ [sérült laprészek]

308.:¹³ fáradságok [szótagszám], készítettél [értelem, rím]

4. Sok *fáradtság* után már elkészítettete,
Cifra virágokkal felékesítettek,
15 Zsíros szép tésztával körülkerítetttek,
Külömb-külömb féle mézzel is hintetete.
5. Cifrázatját vették a görög boltjában,
Tudom, belékerült vagy száz forintjában.
Eszteideig laktak urak udvarában,
20 Amíg belékaptak ez úri formában.
6. Olasz tészta vagyon ennek közepében.
Százzrétű rétes is *szélllyel az széleben*.
Malozsaszőlő bújt ennek rejtekében,
Tündöklük jó nádméz széles tetejében.

309.

I.

Mikor nyoszolyóasszony ajándékát felviszi

1. Halljon szót Ádámnak minden maradéka,
Akit befogadott a gazdánk hajléka,
Még előlbeszélem szívemnek szándéka,
Ne légyen szavamnak semmi akadéka.
- 5 2. Nyoszolyóasszonyunk a vendég számára
Ajándékot küldött üres asztalára.
Egyék meg csak frissen, mert meghűl sokára,
Aki ebből eszik, forduljon hasznára.

¹⁶ hintettettek [szótagszám, értelem]

¹⁸ [lapszél]

²² szélllyelís szélllyel az szében [értelem, szótagszám]

310.

Bélesről, rétesről

Ímé, jelen vagyok apró szőlős béles,
Cukorral meghintett, mely minémű édes.
Ez a szüzek előtt, tudom, kellemetes,
Tessék tehát, mivel igen dicséretes.

311.

Mézesről

Mostani órába' hogy a konyhán voltam,
Szakácsasszonyunkkal vígságba indultam.
Ezen tál eledelt édességre hoztam,
Mert egy kalán mézet felette hordoztam.

312.

I.

Tésztasüteményt mikor visz

1. Itt vagyok tésztából jóféle sütemény,
Nincs ebbe sem ánizs, sem mustár, sem kömény,
Porhanyó, jóízű, ez éppen nem kemény,
Aki ilyennel él, nem bántja a köszvény.
- 5 2. Kívül-belől meg van erősen cukrozva,
Mint a borbélylegény, bé van púderozva,
Malozsaszőlővel bépárfümirózva,
Nem kell néki kés is: meg van e' hámozva.
- 10 3. Édes ez, valamint csupádon a színméz,
Mindjárt megkívánja az ember, ha ránéz.
Bátran lehet enni, gyomornak nem nehéz,
Fogjon hát rá villát most mindjárt minden kéz.

313.

I.

Mikor a bort felviszi

1. Szív vidámítására Isten a bort adta,
Amint a zsoltárban Szent Dávid mondotta.
Azért is hordóját gazdánk kifúratta,
Teli kancsó borát ide felhozatta.

- 5 2. Azért, jó uraim, e borból igyanak,
Ez lakadalomban vígan mulassanak,
Köszönjék a kancsót, s el ne aludjanak,
De az vőfénynek is borocskát adjanak.

314.

Ismét borról

Jó borunk is nagyon, nem messzéről való,
Tokaj városából hozta most vagy hat ló.
Nem keverek öszve ménesit, szekszárdit,
Hanem igya ki-ki, valamint makait!

315.

Marasztó versek

1. Még mi vagyon hátra, amit ti nem tudtok,
Azért egy kevésbé megállapodjatok!
Melyen magatokat ha fel nem fújjátok,
Ezennel éntőlem ezt megtanuljátok.

- 5 2. Közpéldabeszéd az, ha a szarka csörög,
Akkor a ház körül már vendég tekereg.
De én rá nem tarték, üsse meg a méreg,
Hacsak bosporral is készült rosta kéreg.

313.:¹ [szótagszámtöbbletes sor]

- 10 3. De mindazonáltal el ne szélyedjeteK,
Mert hiában léssen eddig ittléletek!
De ha itt maradtok, léss elég ételtek,
Úgy, hogy jólakástúl könyökön is mentek.
- 15 4. Mert mint a szélkelep, forgódik a szakács,
Meg is főtt, higgyed el, már egy fakalapács.
Fánkot is most készít, kit faragott az ács,
Lábosban pirítva lesz szép tatár korbács.
- 20 5. Ezek után léssnek ily drága étkek már:
Korpa, hüvelymadzak, vajban pirult kantár,
Szépen megspékelve egy eltörött záváR,
Malac helyett lesz egy egészen sült számár.
- 25 6. A második fogás lesz bagolynyerítés,
Vajban rántott tökmag, két borjúköhögés.
Kalamárisdugó, hét görbe tekintés,
Ezeket követi a kemencenyögés.
- 30 7. A harmadik fogás: patkány vadmacskával,
Fias borz, denevér készültek citrommal,
Hörcsök, szúnyog, trücsök bőven léss tormával,
Ezek heten a vért újítják jó móddal.
- 35 8. Egy gyócsos tótot is csak elibb vezettek,
Melyet eddig tudom, a tűzhöz is tettek,
Vetrécés levessel már elkészítettek,
Ez a szátok ízét meghozza, higgyétek!
- 40 9. Mely drága étkekre léss ital is bőven,
A hosszú hordókkal csak bánjanak szépen!
A csapot csak belí ne törjétek éppen!
Ma haza – azt tudom – kit-kit anyja viszen.
10. Itt nem léss senkinek ma fogyatkozása,
Étel-ital bőven, nem bor sen..... kása
Melyeknek nem hiszem, hogy lehessen mása,
Aki éhen marad, önnönmaga *láss*!

³⁸ [olvashatatlan betűk]

³⁹ hiszen [értelem]

⁴⁰ lássa lássa [értelem, szótagszám]

11. Nincs már egyéb hátra, hanem az asztalhoz
Üljön bé minden, ki bízik a fogához.
Mert tudjátok, jó fog kell a kalapácshoz,
Kiváltképpen pedig annak rágásához.
- 45 12. Ezeket elköltvén, ki-ki elébb álljon,
Nem gondolok véle, ballagjon a fagyon!
Hogy mostan reátok ily nagy gondom vagyon,
Szükség, *most* énnékem minden válét mondjon!

316.

I.

Vőfény a vendégét biztatja

1. Víg az örömapa, mi is vígan légyünk,
Nosza, jó uraim, vígan igyunk s együnk!
Nem siralmas ház ez, itt ne szomorkodjunk,
Az örömanya is víg – mi is vigadjunk!
- 5 2. Zsákkal hordom a sert, rostával a jó bort,
Lakjuk meg kedvünkre ez lakodalmi tort,
Kerítsük a kancsót ugyan csak szaporán –
Hozok bort, hiszem nincs lakat a kamarán.

317.

Szakácsasszony

- I. A szakácsasszonyunk véletlenül jára
A főzés dolgában, ne vegye tréfára,
Midőn talált volna pattogós kására,
Sebet csinált, midőn kapott a markára.

317.: ⁵ Léerte [értelem]

⁸ kinek azö [szótagszám]

318.: ¹ perolálok [értelem]

- 5 2. Borbély uram érte kér tíz forintokat,
Harminc számból álló feles márvásokat,
Melyér' is az hívek adakozásokat,
Várják kinek-*kinek* az ő márvásokat.

318.

I.

A szakácsasszonyról

1. Halljunk szót, uraim, még itt perorálok,
A szakácsunk mellett mivel most felállok,
S addig kelmetektől én el sem is válok,
Még azt meg nem nyerem, amiért instállok.
- 5 2. Bezzeg, jó uraim, szomorú hír vagyok,
A szakácsunk keze sebes igen nagyon.
Szegény hogy a kását ott kinn kevergette,
A tűz a jobbkezét nagyon megégette.
- 10 3. Ennek a számára most erszényt oldjanak,
Garast és petákat számára adjanak,
A pénzen Budáról flastromot hozzanak,
Hogy mérges sebei jól bégyógyuljanak.

319.

I.

Mikor a kásapénzt szedik

1. Hogy szegény szakácsnénk a kását keverte,
A kezét a meleg gőz nagyon felverte,
Nagyon pöffedezvén szörnyen megégette,
De ott hamarjába mindjárt békóttette.
- 5 2. Öregbül szüntelen fájdalma sebjének,
Már az orvosságért doktorhoz küldének,
Kéri kelmeteket: megszárván, szegénynek
Ha e tányérkába egy-két pénzt vetnének!

320.

Vacsora után

Csekély vacsoránkért legyen engedelem,
Ezen szép vendéget mellyel megtiszteltem.
Egészség, békesség, friss láb az ugrásra –
Nosza, muzsikások, szóljon az muzsika!

321.

Muzsikusfelköszönő

1. Itt áll egy szép legény, Plutónak pajtása,
Hogy laposra szemét az holló kiássa!
Ő is azt akarja, mert nincs maradása,
Szörnyű panaszi közt csak van maradása.
- 5 2. Szörnyű panasza közt azért hozzátok tér,
A pénzből petákat, márvást és húszast kér.
Hedegűn tinéktek nótákat szépet vér,
Ha nem adtok, benne mindjárt megfagy a vér.

322.

I.

A muzsikusokról

1. Új hír a faluba', érdeemes uraim
S becsületre méltó jeles asszonyaim!
Még hát elbeszélem itten panaszaim,
Kérem, hallgassák meg együgyű szavaim!
- 5 2. A muzsikusunknak nagy baja érkezett,
S véletlen szerencse reá következett:
Mert a hegedűje öszvetőredezett,
Amelyet a minap jól öszveenyvezett.

321.: 4 [lapszél]

- 10 3. Akinek hát a tánc vagyon most kedvében,
Tekétsen jól belé teli erszényében,
A vajda szép nótát von majd örömében,
Csak húszast hányjanak a hegedűjében!
- 15 4. Márjást is elveszen, ha húszast nem adnak,
De még jobban örül, ha tallért mutatnak.
Mondja, hogy virradtig vígan táncolhatnak,
Ha pénzt a számára bőven adogatnak.

JEGYZETEK

I. A) Bordalok, ivónóták, tusok

„Éljünk mi ketten, kurvanyja a harmadiknak” – idézi DUGONICS András (1820, 193.) Padányi Bíró Márton veszprémi püspök kedves mondását, s ebben remekül összefoglalta a borivás társas pszichológiáját. A boriváskor elhangzó dalok és rigmusok valóban elsőrangú mentalitástörténeti forrást jelentenek. A XVIII. század közepe táján a korábbi századokból csak szórványos adatokkal igazolható bordalok, ivónóták és pohárköszöntők száma váratlanul megugrik, a műfaj repertóriumra pedig kiszélesedik. A kötetünkben közreadott szövegek többsége a század utolsó harmadából, illetve a XVIII–XIX. század fordulójáról való, ekkorra már saját alműfajok is kialakultak: 1. *bordicsérő dalok* (először többnyire a víz, később a másfajta alkoholos italok: a sör, a pálinka és a pezsgő ellenében) a középkori vágáns hagyományból és az iskoladramák certamenjeiből eredeztethetők; 2. *tusok, borköszöntő dalok és rigmusok* (áldás- és átokformulák a jelenlévők egészségére, illetve az irigyek, rágalmozók és vénasszonyok távoltartására); 3. *a borivó életforma identitás-szövegei*, a korhelyek dicsekvései (ezek egy részét a mulatódalok között, az I. B fejezetben adjuk közre); 4. *antikézáló bordalok*, melyekben a mámor főként a bánat és a mulandóság érzésének feledtetésére szolgál; 5. *hazafias, nemzeti öntudatot kifejező bordalok* (a reformkorra jellemző, irodalmi ihletésű műfaj).

Az utólagos kontextusvizsgálat során sajnos aligha tudunk pontos képet adni arról, hogy valójában mi és hogyan hangzott el a társas férfimulatságokon. A kollégiumi diákok latin szertartással kísért titkos ivászatai során például – mint azt Jókai *Eppur si muove* című regényének elején olvashatjuk – nemcsak bordalokat énekeltek, hanem néha egy teljes liturgikus paródiát (ilyen már a középkori vágáns hagyományban is megtalálható), avagy tiltott, rebellis énekeket, mint például a *Rákóczi-nóta* változatait. A bor (antik és középkori elemekből szőtt) kultuszának hazai neolatin emlékeiről l. CSÖRSZ 2006a (megjelenés alatt).

A *tus* kifejezés önmagában kétértelmű, s ezt a vonását máig őrzi. A régiségben egyaránt így jelölték a pohárköszöntő verseket vagy dalokat, illetve a fogások felhozatalakor megszólaló zenei szignálokat. Mint egy reformkori lakodalomleírás utal rá, a két funkció összemosódhatott: „A muzsikusoknak szokások, hogy minden ebéd és vacsora közepe táján elkezdik a tust húzni, mindennek kell, még az asszonyoknak külön tusra inni, és a tushúzásért minden fizet, avagy csak egy krajcárt.” (*A Köz-nép házasodásának módja Baranyában*, HOFFMANN 1954, 526.)

Az *Ótódjélszáz énekek* (1813) és más források arra figyelmeztetnek, hogy olyan szövegeket is *tus*nak, vagyis pohárköszöntő dalnak-versnek tekintettek a régi feljegyzők, amelyek szövegében nincs utalás a borra vagy a társas mulatozásra, hanem közönséges tematikus csúfolók (ilyen vénasszonycsúfolókat l. RMKT XVIII/4. 43. sz.), vagy más műfajokból származnak. Egy XVII. századi szerelmi dal töredéke él tovább az *Isten áldjon, pajtás, nékem megbocsáss* kezdetű dalban (31. sz.), az alábbi erdélyi strófa pedig egy ismeretlen virágének részlete lehet:

Mikor versekkel akarod elköszönni az pohárt, így köszönd:

Élj, ékes kertemnek szép piros rózsája,
Gyöngyökkel tündöklő arany koronája,
Diána sergének szép ékes nimfája,
Keserves szívemnek megvigasztalója!

Böloni Kozma István-ék. (1765–1768) STOLL 1076. 44a.
(CSÖRSZ–KÜLLÖS 2004, 347.)

Legalább ennyi kérdést vetnek fel a ponyván kiadott, XIX. századi kéziratokban is felbukkanó *tusfüzérék*, amelyek több különálló (néha töredékes) szöveg láncolataként értelmezhetők. Az így összet-

padt strófák kora nagyon eltérő. A sokszor füzérkezdő, kiemelt pozícióban feljegyzett *Kurva az anyja rossz embernek...* például a *Sokan szólnak énellem...* kezdetű, irigyekkel hadakozó átokdalból származik (1670-es évek; RMKT XVII/3. 116. sz.), egykori előadói kontextusát főként ezek a késői adatok magyarázzák. A tusfüzérek minden bizonnyal nem egy „hajtásra” hangzottak el, hanem szövegegységként, egy-egy koccintás alkalmával. A kéziratokban a bordalok, azon belül a szigorú értelemben vett tusok szintén gyakran alkotnak tematikus csoportokat (pl. *Ivó-dalok* alcímmel, külön alszámozással jelölve). Kötetünkben ezeket a verseket külön-külön, saját szövegesaládjuk kronológiája szerint ismer-tetjük, de mindig utalunk a füzérben betöltött helyükre.

A műfaj terjedéséhez és poétikai előképeihez egyaránt hozzájárultak az iskoladramákban és a nép-színművekben elhangzó, gyakran deviánsok és negatív szereplők (zsványok, korhelyek, római katonák stb.) szájába adott ivónóták, pl.:

Haj, sza, sza, sza, happ, happ!

Jobb a kutya, mint a macska,
Mert a kutya nagyobbacska!
Inkább iszom palackokból,
Mint az Úrjás poharakból,
Haj, butty!

Kapát, csépet a parasztnak,
Búsuljon, kit felakasztnak!
Addig iszom én, ha bor van,
Míglen csak tart a korsóban,
Haj, butty!

Kik ráérnek, dolgozzanak,
A nagy urak aggódjanak!
Tölts jól nékem, korcsmárosom,
Majd magam meg kialuszom,
Haj, butty!

Fejér György: *A tisztstégre vágódók* (1789) iskoladráma (957–971. sor);
RMDE XVIII. 3. 10. 320–321. Fegyverneki szövege)

A XIX. század első felének bordalaiban felbukkanó moralizáló vagy szentenciázó hangnem éppúgy megfigyelhető a XVIII. század végétől. Egy jellegzetes példa az 1820-as évekből:

Nincs jobb annál a barátnál,
Kibe’ minden titok megáll.
Nincs jobb annál a kulacsnál,
Melybe’ mindég fain bor áll.
Igyunk hát, igyunk hát,
Míg a szemünk egy helyett hatot nem lát.

Félegyházi Lajos melodiáriuma (1827) 32b.

I.

+ I. *Beregszászi Tóth Péter gyűjt.* (1736–1738) STOLL 197. II. 2a–b. *BORNAK DICSEÉRETI*. Ks.: *Vizet, pajtás, te ne igyál...*

Kiadása: VÉV 266. sz.

A refrént csak az I. vsz. után írja ki; a II. nyomán egységesítettük.

II. *Tökemagfűlkő* (Sárospatak, 1768). Ks.: *Vizet, pajtás, te ne igyál...*

Kiadása: RMDE XVIII. 4/2. 679–680.

A verset egy jezsuita iskolai komédia szövege után jegyezték fel, a katona és a diák párbeszédéként. A bordicsérő vsz.-ok csak küszöbstrófként szerepelnek:

MILES

1. Vizet, pajtás, te ne igyál,
Mert a vízben béka úszkál.
Dinom, dánom, tölts, nem bánom,
Dinom, dánom, tölts, nem bánom,
Jó a jó borocska.

2. Katonaság, forgandóság,
Az országért feltett jószág,
Hol nyereség, hol veszteség,
Mégis mindenkor tisztesség,
Kedves jó barátom!

3. Gyere tehát katonának,
Mondj végbúcsút jó hazádnak,
Pantalléros katonának,
Áll te hozzánk fő káprálynak,
Kedves jó barátom!

STUDIOSUS

4. Sok bort, pajtás, te ne igyál,
Mert a borban mérég úszkál,
Megtántorét, megrészegét,
Meggyullasztja benned a vért,
Kedves jó káprálom!

5. Jobb írópennával élni,
Mintsem hiában elveszni,
Vagy burgus kezében esni,
S még így is semmit *sem* nyerni,
Kedves jó káprálom!

6. Nem én tehát katonának,
Hanem jóvára hazádnak,
Bölcsességét deákságnak,
Megtanulom iskoláknak,
Kedves jó káprálom!

+ III. *Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. 9–30. *ARLA DE ODIO AQUAE*. Ks.: *Vizet, pajtás, te ne igyál...*
15 vsz. A refrénre a 2. vsz.-tól csak utalás.

A dal korabeli szlovák változata, egyben átdolgozása:

Nepi, Janko, nepi vody,
Neb ve vode žaba chodí!
Vínko srdce obèerstvuje
A mešték vyprazdòuje.

Liptászentmiklósi gyűjt. (1761–1781);

MÍNÁRIK 1984, 45–47.; CSÖRSZ 2005a, 225.

Magyar népi tematikus változata csupán egy töredékes sorpár egy betlehemes játékból:

Nem öregnek való a bor,
Jó neki a víz mindenkor.

MNT II. 370/III. sz. (Mikóháza, Zemplén m.)

I.

85 *Tarts te a szerdék csuporral* – te csak igyál aludtjejet

2.

+ I. *Szádeczky-Miscellania* (1755) STOLL 251. 243. Ks.: *A, B, C, D, vigyázzz ide...*

Kiadása: VARGA 1955, 54–55.

6 vsz.

II. *Furuglyás-ék.* (1764 k.) STOLL 272. 9. Ks.: *Bar, ber, bir, bor...*

2 vsz., első a bordal-családba, a második a szerelmi tematikájuk közé tartozik.

Bar, ber, bir, bor,	O, L, M, nem,
Be jó az bor!	El kell mennem,
Torkomat gyógyítja,	Tetőled, violám,
Színnyemet újítja,	Gyenge majorannám,
Bar, ber, bir, bor,	O, L, M, nem,
Be jó az bor!	El kell mennem.

+ III. *Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. 17–18. *ARIA DE BACHO*. Ks.: *A, B, C, D, vigyázzz ide...*

6 vsz., sorrendjük: I/1, I/5, V/3, I/4, V/9, XV/9. Ugyanebben a kéziratban a daltípus szerelmi témaváltozatát is megtaláljuk (44., *Aria Introvoco Amaziae*).

IV. *Vígjáték-töredék* (1768 k.) Ks.: *A, B, C, D, luctus cede...*

Kiadása: RMDE XVIII. 4/2. 676.

2 vsz. (1 latin, 1 magyar). A magyar strófa:

E, F, G, H,
Fársáng van ma,
Dobzódom, jól lakom,
Haskómat megrakom,
Fársáng van ma.

A jezsuita vígjáték töredékében – mely talán a *Tökmaffilkó* c. színdarab zárójelenete – a DECEPTOR (Csaló) szövegeként hangzik el, az alábbi bevezetővel: „Mi van egyéb hátra, hanem hogy vígan töltssem napjaimat.” (*Fundit sibi poculum vini et considet.*)

+ V. *Eb-marásra Kutya-szőr* (é. n.) OSZK 803.098. 3. sz. *ABC-ÉNEK*. Ks.: *A, B, C, D, Lucrum C, D...*

10 vsz. (a latin nyitó sorpár kivételével végig magyar), az utolsó strófa kezdősora véletlenül kimaradt. Tagolatlan, folyó szövegeként adták ki.

VI. *A rendes pipázás privilégiumjai ...* (é. n.) OSZK 820.783; 803.097. *ABC-ÉNEK*. Ks.: *A, B, C, D, lucrum C, D...*

10 vsz., csaknem szó szerint (még hiányzó sorával is) megegyezik az V. változattal.

VII. *Miksa László-gyűjt.* (XVIII. század vége–XIX. század eleje) STOLL 501. V. 169a–b. *CANTICUM TRIUM PERVERSORUM PUERORUM*. Ks.: *A, B, C, D, luctus C, D...*

9, váltakozó nyelvű vsz. (1–2. és 7.: latin, 3–6. és 8–9.: magyar). Sorrendjük: V/1, X/2, III/3, I/4, I/3, V/8, VIII/4, EI, X/7. Egyedi (8.) és ritkább (2, 7, 9.) szakaszai:

2.	E, F, G, H, Nostra C-H. Vivat compania, Tota frequentia, Nostra C-H.	8.	Da, de di, dó, Boros hordó Légyen a koporsóm, Hogy jól légyen sorsom, Boros hordó.
7.	Bá, bé, bi, bo, Quando bibo, Guttur est in cantu, Pedes sunt in saltu Quando bibo.	9.	Sá, se, si, só, Jaj, be jó sós! Anyám reám bízta, Néném jól megsózta, Jaj, be jó sós!

+ VIII. *Dunántúli verseskötnyv* (1802) STOLL 563. 3a. Ks.: *A, B, C, D, luctus C, D...*
 5, váltakozó nyelvű vsz. (1. és 4.: latin, 2–3. és 5.: magyar); sorrendjük: IV/1–2, E1, VII/7, II/1.
 A 4. strófa egy latin pótsort is tartalmaz. Magyar szakaszai a megszokott formulák után egyedi sorokkal folytatódnak (vö. az V–VI. ponyvaszöveg megoldásait).

IX. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 26a–b. *IVÓ-DAL*. Ks.: *A, B, C, D, vigyázz ide...*
 11 vsz. (10 magyar, 1 latin–magyar); sorrendjük: I/1, I/5, III/3^v, I/4, E1, I/3, V/7^v, E2, I/2.
 Egyedi szakaszai (5, 8):

5.	R, S, T, Ú, Hosszú nyakú, Úgy issza a borát, Lefolyja bajuszát, R, S, T, Ú, Hosszú nyakú.	8.	Any, eny, iny, ony, A menyasszony Mátkáját szeresse, Kedvét is keresse, Any, eny, iny, ony, A menyasszony!
----	--	----	---

8. strófájának tanúsága szerint lakodalomban is énekelték.

X. *Wén József-éke.* (1809–1810) STOLL 610. 75. Ks.: *A, B, C, D, luctus cede...*

8 vsz. (1–2. latin, 3–8. magyar). Sorrendjük az V.-hez képest: 1, VII/2^v, 8, 3–5, VII/9^v, I/3.
 Nehezen olvasható, a sérült lapszél miatt is töredékes szöveg.

XI. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 49. sz. Ks.: *A, B, C, D, luctus cede...*

Kiadása: VÉV 269. sz.

7 vsz., sorrendjük az V.-hez képest: 1–5, XII/6, IX/6. Jól reprezentálja az 1820–30-as évekre jellemző új, zártabb szerkezetet (vö. XII.). Ritkább szakasza (vö. XII, XIV.):

6. X, Y,
Most eb sírjon,
Inkább vigadozzunk,
Jó kedvet mutassunk,
X, Y,
Most eb sírjon!

XII. *Veress János-gyűjt.* (1828–1830) STOLL 1287. 226–227. Ks.: *A, B, C, D, luctus cede...*

7, váltakozó nyelvű vsz. (1. és 3.: latin, 2. és 4–7.: magyar). Szerkezete megfelel a XI.-nek, de a 3. strófa ott magyar, itt pedig latin nyelvű (vö. XIV.):

I, K, L, M,
Amo talem,
Qui bene bachatur,
Vino purgatur,
I, K, L, M,
Amo talem.

XIII. *Almás Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 23. sz. *A, B, C, D, luctus C, D...*

8, vegyes nyelvű vsz., dallammal. Az első két szakasz latin; az összeíró ezeket később áthúzta, s pótlólag magyar változatukat írta melléjük. A strófák sorrendje az V.-hez képest: 1, I/1, VII/2, E1, 3–5, I/3, 8. Egyedi szakasza (2b):

E, F, G, H,
Fordítsd alá
A kiürült pohárt,
Mely mily sok bár, nem árt,
Fordítsd alá!

Az összeíró 1840-es évekre datálható másik gyűjteményében (I. 104. sz.) ugyanezzel a dallammal szerepelnek ugyanezek a szakaszok, de csak magyar nyelven.

XIV. K. R. *gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. 3. csomó, 38b–39b. Ks.: *A, B, C, D, luctu cede...*

8, váltakozó nyelvű vsz., sorrendjük az V.-hez képest: 1–2, XII/3, 3–5, XI/6, I/3.

XV. *Énekeskönyv* (XIX. század I. fele) STOLL 853. 182–184. *BORISZÁKOK ABC-JE*. Ks.: *A, B, C, D, vigyázz, Tádé...*

9 vsz., sorrendjük az V.-hez képest: 1–2, XII/3, 3–5, XI/6, I/3. Ritkább strofái (6, 8, 9):

6.	V, X, Y,
Így szól Szólón:
Az halál, az halál,
Az halál lekaszál,
V, X, Y,
Így szól Szólón. | 8. | Ab, eb, ib, ob,
Harcon a dob,
Itt muzsika zengjen,
Lant, hegedű pengjen,
Ab, eb, ib, ob,
Harcon a dob. | 9. | Nam, nem, nim, nom,
Jó bort innom,
Vivat compania
Tota frequentia,
Nam, nem, nim, nom,
Jó bort innom. |
|----|---|----|---|----|--|

Az éneknek csupán latin strofái szerepelnek *Beregszászi Tóth Péter gyűjteményében* (1736–1738, STOLL 197, 3a; *A, B, C, D, luctus C, D...*).

A, B, C, D, jövel ide kezdettel egykorú szerelmi parafrázisa is fennmaradt. A *Herschman István-ék.* (STOLL 310.) változatának 2. vsz.-a közös a mulatódaléval (egyéb egyezés nincs a két szövegcsalád között):

E, F, G, H,
Szükség néha
A bút felejteni,
Vígágot ejteni,
E, F, G, H,
Szükség néha.

Ugyanezt a szerelmi változatot I. még: *Högyész Ferenc-ék.* (1761) STOLL 264. 389b; *Énekeskönyv-töredék* (1760-as évek) STOLL 292. 17a. A *Furughyás-ék.* (1764 k.) idézett változatában (II.) éppúgy elkeverednek a különböző műfajú strofák. Külön főszöveggént, a mulatódalok közt mutatjuk be a daltípus egyik travestíáját, melyet az *Alsókubini kéziratból* ismerünk (1779–1782; *A, B, C, D, örvendezz te...*; 43. sz.).

Az iskolai betűtanulást parodizáló, diák eredetű *ábécé-nóták* Nyugat-Európában már a XVII. században állandó szereplői voltak a borívó szokásoknak. Előképeik nyilván oktató célú versikék lehettek, pontosan egyezőt jelenleg még nem ismerünk, de Pálóczi Horváth Ádám kéziratában – szinte közvetlenül az *A, A, A, laeta sunt tempora* kezdetű ének után – találkozunk egy *Silabizálás* című dallal (*A, b, ab; e, b, eb; i, b, ib...*, *Ötödfélszáz énekek*, 1813, STOLL 639. 319. sz.) – ilyesmink kell elképzelnünk a műfaj ősrétegét.

Magyarul e verstípus elsőként *A, B, C, D, luctus cede* kezdettel bukkan fel. Hazai, széles körű terjedését Amade László *A, A, A, Te vén tőrökéja* kezdetű quodlibetjének köszönheti (RMKT XVIII/7. 112. sz.). Falucsúfoló változatát az 1764 körül összeírt *Furughyás-ék.*-ből adtuk közre a *Közköltészet* I. kötetben (114. sz., *A, A, A, Nemes, nemes Darasma*), de szlovák kéziratokban lánycsúfolóként is megtaláljuk. Pálóczi Horváth Ádám jegyzi föl a II. Lipót koronázásán, 1790-ben énekelt *A, A, A, laeta sunt tempora* kezdetű latin ünnepi változatot (*Ötödfélszáz énekek*, 1813; BARTHA–KISS J. 1953. 317. sz.). Korszakunkból más bordalként is ismerjük (*A, A, A, szomorú Pannonia*; kötetünkben 9. sz.). A XIX. század elején lakodalmi énekként jegyezték fel Erdélyben: *A, A, A, Vigán légy, minden, ma!* (*Benczédi Sámuel-ék.*, 1806–1807, STOLL 581. 23a–24a). A legnépszerűbb szöveg azonban, mely ezt a strofáépítkezést követi, még későbből adatható: *A, A, A, éljen a nagy csutora* (elsőként: *Hasznos Multságok*, 1823/I. félesztendő, 160.).

A szövegcsalád jellegzetessége, hogy az ábécé rendjét követő, majd egyéb ötletekkel kiegészített strofákezdő sorok után a 3–4. sorok elég képlékenyek, néha egymással is kicserélődnek a szakaszok között. Ez a latin és magyar nyelv tekintetében is igaz: némely latin szakaszok a magyarok helyett szerepelnek egy másik változatban. A strofák alapsorrendjét tehát nemigen lehet megállapítani; csupán arra törekedhettünk, hogy a főszövegben a legépebb XVIII. századi variánsok kapjanak helyet. Általánoságban igaz, hogy a variánsok nem követik végig az ábécé betűinek sorrendjét, hanem ötletszerűen el-

eltérnek tőle. Többségükben a legkorábbi (I.) feljegyzés, illetve a ponyvaszöveg (V–VI.) strófáinak elvegyült változataiból épülnek föl.

A *Bar, ber, bir, bor*-strófában idézett szótagoló játék kései követőjét egy keltezetlen, XIX. század első feléből származó kéziratban találjuk, hangjegyekkel:

Mak, mek, mik, mok, muk, Jó pipán a luk, Lalala...	Mar, mer, mir, mor, mur, Hallik néha durr, Lalala...
Mert ha luka nem volna, Szél által nem járhatna, Lalala...	Mert ha szelek meggyűlnek, Retket, babot temetnek, Lalala...
Mat, met, mit, mot, mut, A bolha nem rút, Lalala...	Más, mes, mis, mos, mus, Asszonytúl ne fuss, Lalala...
Mert szép is befogadja, Vérét véle szívatja, Lalala...	Mert ha megharagítod, Eleget kacaghatod, Lalala...

Kottás énekeskönyv (XIX. század I. fele) STOLL 862. 4b.

A bordal népi változatai pl. MNT III/B 42. sz. (Kiskanizsa, Zala m.); MNGY XV. 270. sz. (Nagyszalonta, Bihar m.; ezt a dallamot dolgozta fel Kodály Zoltán a *Háry János*ban); MNTK I/A III (G) /149 b) (Mohi, Bars m.). Gyerekmondókévé alakult változata pl.:

Á, bé, cé, dé,
Meghalt Czégé,
Holnap lesz a temetése,
Te leszel a felesége.

(Nagyszalonta, Bihar m.; FARAGÓ–FÁBIÁN 1982, 4221. sz.)

III.

33–34 *Vivat compania, / Tota frequentia!* – Szabad fordításban: Éljen a társaság, az egész sokaság! (Itt jegyezzük meg, hogy az egyes, nem is mindig helyesen leírt latin szavak magyarázatát a *Szótár*ban adjuk meg.)

VIII.

3–4 *Nam Bacchi feriae, / Aguntur hodie* – Szabad fordításban: Ma ünnepeljünk, mert Bacchus ünnepe van.
19–25 Szabad fordításban: (Amikor) bort iszom, táncolok és énekelek, amikor iszom, bort iszom.

*

Dallamát a XIII. változatnál találjuk meg. Saját olvasatban, népi változatok alapján módosított ritmizálással és ütemezéssel közöljük (eredetileg 2/4, d-moll, dúr előjegyzéssel). Azonos dallammal szerepel a *Magyar Dalnok* 1840-es évekbeli kolozsvári kéziratában (I. 104. sz.).

A, B, C, D, Luc - tus C, D,
 Stíl - ta - rum fé - ri - e, A - gun - tur ho - di - e,
 Luc - tus C, D, Luc - tus C, D.

3.

+ I. *Szakolczai István-ék.* (1760–1762) STOLL 266. 124a. Ks.: *Hej, korszó, kis korszó...*

Kiadása: STOLL 1984, 77.

Az ének alcíme (*Más azon nótára*) a kézirat előző szövegére (*Két tyúkom tavalyi*) utal nótajelzésként, de annak 12, 13-as beosztását rímelő felsorokra bontja.

II. *Dugonics András: Magyar példa beszédek és jeles mondások* (1820) 192. Ks.: *Ej, korszó, kis korszó...*

*

Dallama az I. nótajelzése szerint a *Két tyúkom tavalyi* kezdetű énekével azonos. E szöveg felbukknásai korszakunkban: *Kozma-ék.* (1777–1781) STOLL 327. 15b; és *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 263. sz. (2. vsz., dallammal). Utóbbi helyen 12, 13, 14, 14 szótagú sorokból álló, módosult strófafelettel találjuk meg. Az itt feljegyzett dallamnak tehát csak redukált változata illeszkedhet énekünkhöz.

4.

+ I. *Szakolczai István-ék.* (1760–1762) STOLL 266. 124a. *SZÍVVIGASZTALÓ ÉNEK.* Ks.: *Jó bor e', gazda...*

Az ének eredetileg egyetlen, mindhárom sorvégződést tartalmazó vsz.-ből áll; a későbbi, több strófaban lejegyzett változatok nyomán egészítettük ki.

II. *A' SZÁNTÓ-VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI.* (é. n.) OSZK 819.060. [Ks.:] *Jó bor, gazda...*

Csak az I. vsz. nyitósorainak változata, egy tusfűzér 1. darabja. Az *Egynébány szép mesék* c. prózai szövegrészben: „Mondd meg, Pista, bizonyrágot mi nem kíván? A jó bort mikor isszák, és danolják felette: *Jó bor gazda...*”

III. *A szántó-vető-embernek igen-igen szép hármás éneki* (é. n.) OSZK PNY 2.961. [Ks.:] *Jó bor, gazda...*

Csak az I. vsz. nyitósorainak változata, Megegyezik a II. változattal.

IV. *A' SZÁNTÓ VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI* (é. n.) OSZK PNY 2.955. [Ks.:] *Jó bor, gazda...*

Megegyezik a II. változattal. A fűzér az *Úr Zachens*, majd az *Ez a pohár bujdosik* kezdetű szövegekkel folytatódik.

V. *KI-VÁLOGATOTT FURCSA MESÉK...* (é. n.) OSZK 819.069. [4a] Ks.: *Jó bor, gazda...*

A II. és IV. ponyvákon szereplő szöveg rövidebb változata, a többi tus nélkül. „Kérdés: Mondja meg kend, Jancsi bácsi: mi az, ami bizonyrágot nem kíván? Felelet: A jó bor, mikor isszák, és danolnak felette: *Jó bor gazda, jó szőlő hozta, az Úristen áldja meg, aki ezt kapálta.*”

VI. HAMAR ELMÉJŰ FURCSA TALÁLTMÁNYÚ MESÉK... (é. n.) OSZK 820.790. [Ks.]: *Jó bor, gazda...*

Csak az 1. vsz. nyitósorainak változata, tréfás, prózai kérdések között: „Mi az, ami bizonyoságot nem kíván? A jó bor, mikor isszák, és danolnak mellette: *Jó bor gazda...*” Vö. V.

VII. *Szirmay Antal: Hungaria in parabolis* (1804) 59–60; (1807) 73. Ks.: *Jó bor e', gazda...*

3 vsz., „tömörítve” az *et repetitum* szavakkal. Tuszfűzér 3. darabja (*Kurva az anyja rossz embernek, egy szó úgy, mint száz;* 72–74).

+ VIII. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1800–1817, Pest, Zemplén és Esztergom m.) I. 20. Ks.: *Jó bor ez, gazda...* 4 vsz., *Frissecskén* éneklendő dallammal. A codát (*Issza már...*) csak a pohárköszöntő strófkák után, *Berekesztésül* énekelték. (Zongorakiséretes tisztázata: uo., I. 281.)

IX. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1810) STOLL 1087. 262. Ks.: *Jó bor e', gazda...*

A kézirat 1807-ben összeírt részében, a *Tus-nóták* c. fejezet 8. darabjaként szerepel. Közel áll a ponyvaváltozathoz. Záróformulája (melyet Farkas csak a „szakaszfők” lejegyzése után írt le):

Megissza már,
Megissza már,
Kend issza már.

X. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 22a. [Ks.]: *Jó bor e', gazda...*

3 vsz., egyetlen szakaszba tömörítve, egy hosszú tuszfűzér (*Ivó-dalok*, 22a–23b) első egységének 3. részlete; előtte az *Ökör iszják kelve...* mondás.

XI. *Pálóczy Horváth Adám: Ötödfülszáz énekek* (1813) STOLL 639. 350. sz. SZÜRETI TUS. Ks.: *Jó bor ez, gazda...*

Kiadása: BARTHA-KISS J. 1953, 420; ÉP 265.

2 vsz., I/1. és 3., dallammal.

XII. *Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. 62b. [Ks.]: *Jó bor ez, gazda...*

2 vsz. (I/2. és 3.), az ivásra buzdító félstrófa nélkül. A *Tus-énekek* c. fűzér 3. darabja, a fűzér kezdősora: *Három leány a szőlőből...*

XIII. *Felvidítő VI. Nóták II.* (1824) STOLL 720. 248. sz. Ks.: *Jó bor e', gazda...*

2 vsz. (I/1. és 3.), az ivásra buzdító félstrófa nélkül.

XIV. *Magyar ivó- és víg dalok* (1830-as évek) 1b. Ks.: *Jó bor ez, gazda...*

3 vsz.-nyi szöveg, de egyetlen szakaszba tömörítve, egy tuszfűzér részeként; Rumy Károly György írásával.

Jó bor ez, gazda!
A tőke hozta;
Az Úr Isten áldja meg
Aki ezt kapálta,
Aki ezt hozatta,
Aki ezt megissza!
Issza már, issza már!
Issza már, issza már!
Megittam már.

További előfordulásai a XIX. században: pl. *Keservesen kesergő ... énekek* (é. n.); *Hat szép új világi énekek* (é. n.); *Hat vidám nóták* (é. n.); ERDÉLYI 1846–1848, I. 182. sz., THALY 1864, II. 125–26.

Egy Kecskemét környéki vőfélykönyv borköszöntő rigmusában már átalakult metrummal találjuk:

Jó bor ez, uraim, jó szőlő termette,
Áldja meg az Isten, aki ezt ültette,
De még azt is, aki ezt kapálta,
Avval egyetemben, aki ezt meg issza: vivat!

Pántzél János-ék. (1839) STOLL 835. 3. Ks.: *A bort gazdánk akárhol veszi...*

Dallamának első feljegyzését Mátray Gábornak köszönhetjük (VIII., 1800–1817), melyet saját átírásban közlünk, eredeti hangnembben.

Jó bor ez, gaz - da, Jó sző - lő hoz - ta,
 Jó bor ez, gaz - da, Jó sző - lő hoz - ta,
 Jó bor ez, gaz - da, Jó sző - lő hoz - ta,

Az Úr - is - ten áld - ja meg, a - ki ezt ka - pál - ta.
 Az Úr - is - ten áld - ja meg, a - ki ezt ho - zat - ta.
 Az Úr - is - ten áld - ja meg, a - ki ez - tet ad - ta.

Isz - sza már a sza-már, meg - isz - sza már a sza-már.

Meg is it - ta már a sza - már.

Közel egykorú dallamát a XI. változatból, Bartha Dénes olvasata nyomán közöljük (BARTHA-KISS J. 1953, 694.)

Jó bor ez, gaz - da, Jó sző - lő hoz - ta,
 Az Úr - is - ten áld - ja meg, a - ki ezt ka - pál - ta!

Meg - isz - sza már, meg - isz - sza már, Meg is it - ta már.

5.

+ I. *Szakolczai István-ék.* (1760–1762) STOLL 266. 124b. *TRÉFÁS ÉNEKECSKE.* Ks.: *Kinek vagyon kedve mulatságra...*

A 2. sor tanúsága szerint ez a dal a részeges asszonyok ivónótája (a II.-ban erre nincs utalás).

+ II. *Pálóczi Horváth Adám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 336. sz. *ÉJFÉLI TUS.* Ks.: *Igyunk reggelig gazda rovására...*

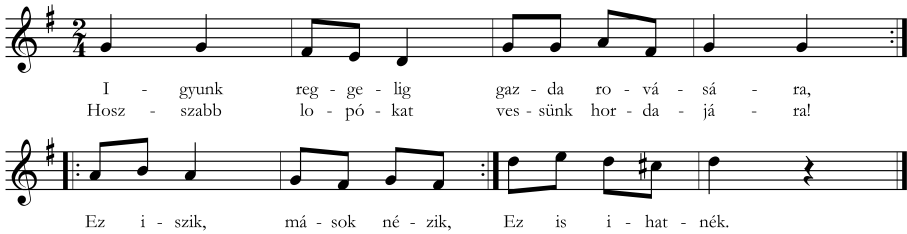
Kiadása: BARTHA-KISS J. 1953, 414.

Egy szakasz, dallammal.

2, 4 I.
rovására, szakállára – értsd: számlájára, költségére

*

Dallamát a II. változat nyomán, saját olvasatban közöljük.

I - gyunk reg - ge - lig gaz - da ro - vá - sa - ra,
Hosz - szabb lo - pó - kat ves - sünk hor - da - já - ra!

Ez i - szik, má - sok né - zik, Ez is i - hat - nék.

6.

+ I. *Szakolczai István-ék.* (1760–1762) STOLL 266. 125a. *SZÍVVIIGASZTALÓ ÉNEK.* Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élni...*

Az első sor ismétlését a *repetatza* rövidítéssel jelzi. Az énekszöveg után bosnyák fordítását is megtaláljuk, 138. számmal (125a).

BOSNYÁKUL AZON NÓTÁRA

Szvaki dan, szvaki dan vincze móram piti,
Szvaki dan, szvaki dan vincze móram piti,
Koliko, toliko,
Koliko, toliko,
Móram pian biti.

II. *Jankovich János versgyűjteménye* (1788–1793) STOLL 401. 101b. Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élni...*

I magyar vsz.

+ III. *Cantillena. Énekek. Pesnicki.* (XVIII. század 2. fele) STOLL 452. 16b. Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élnem...*

3 vsz. (magyar, szlovák, latin). A felsorok ismétlését a *rep.* szó jelzi. 1834 körül Kelecsényi József is lemásolta saját kéziratába (XII.).

+ IV. *Benczédi Sámuel-ék.* (1806–1807) STOLL 581. 1a–2b. *TUS...* Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élni...*

6 vsz. (magyar, latin, német, szlovák, cigány, román). A kézirat agyonfodrosított és telefirkált első lapján kezdődik, így a magyar és latin strófa olvasata bizonytalan, más változatok nyomán egészítettük ki. Az idegen nyelvű vsz.-ok címe mellé utólag a *Thus* szót is beszúrta az összeíró.

+ V. *Pálóczi Horváth Adám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 343. sz. *KRÁPULÁS TUS.* Ks.: *De diem in diem vinum est bibendum...*

Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 417.

2 vsz. (latin, magyar), dallammal.

VI. *Taby Gáspár: Hasznos Multságok* (1821–1839) STOLL 1237. 142b. Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élni...*

I magyar vsz. A 3–5. sor ismétlését is jelzi. A végén: *s a t.* A *Hasznos Multságok* 1821. évi 22. száma után bekötött lapon, a *Királyné a rózsza a virágok között* kezdetű vers társaságában szerepel.

- VII. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 220. sz. Ks.: *De die, in diem vinum est bibendum...*
 2 vsz. (latin, magyar), a V. változattal csaknem szó szerint egyező szöveg.
- + VIII. *Régibb és újabb, részint érzékeny, részint vig, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826), 211. sz. Ks.: *Elkopok én, attól kell félnem...*
 Egy szakasz, önállóan, átalakult kezdősorral. A IX. változatot valószínűleg erről másolták.
- IX. *Keller Antal-ék.* (1827) STOLL 745. 300–301. [Ks.]: *Elkopok én, attól kell félnem...*
 Kiadása: PESOVÁR F. 1957, 305–306.
 Egy háromtételes tusfűzér utolsó darabja (a fűzér kezdősora: *Múljon el a világ, csak teremjen szőlő...*). Valószínűleg a VIII.-ról másolták.
- X. *Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar dall...* (1832) 40. sz. Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élni...*
 1 vsz., dallammal. A kottasor végén Mindszenty megjegyzéseként: *Ezt minden nyelven szokták danolni a vidor mulatságokban.*
- XI. *Érzékeny és Vig Dalok* (1834) 162. Ks.: *Elkopok én, attól kell félnem...*
 Egy szakasz, önállóan. A (talán főlösegesen kiírt) ismétlőjeleken kívül megegyezik az I. kiadás szövegével.
- XII. *Kelecsényi József: Mulattatók Tára* (1832–1840) STOLL 783. 121a. INNI KÖLL. Ks.: *Minden nap, minden nap jó borral kell élnem...*
 3 vsz. (magyar, szlovák, latin). A III. változat másolata.
- XIII. *Sebestyén Gyula-ék.* (XIX. század I. fele) STOLL 875. 47b. Ks.: *Alle Tag, alle Tag muß mein (!) gut Wein trinken...*
 4 vsz. (német, szláv, latin, magyar). Idegen nyelvű strófái:

1. Alle tag alle tag mussz mein gut vein trinken
 Alle tag alle tag mussz mein gut vein trinken
 Zaffil vi fil, zaffil vi fil
 Zaffil vi fil, zaffil vi fil
 Muß mein getrinken zei [!]
2. Kasdiczen, kasdiczen dobre vino trebapity
 Kasdiczen, kasdiczen dobre vino trebapity
 Kolkotelko, kolkotelkó
 Kolkotelko, kolkotelkó
 Dobre vino trebapity.
3. De die in diem vinum est bibendum
 De die in diem vinum est bibendum
 Taliter qualiter, taliter qualiter
 Taliter qualiter, taliter qualiter
 Est inebriandum.

Az alábbi változatban csak az idegen nyelvű strófák szerepelnek, ráadásul elkeveredve (a „német” félig szlovákul van, a „francia” versszak pedig javarészt németül, a *Tout soir* vagy *Tout jour* nyitóformula kivételével):

TUSS

1. De diem in diem vinum est bibendum,
 De diem in diem vinum est bibendum,
 Taliter qualiter traliter [!] qualiter
 Taliter qualiter traliter [!] qualiter
 Est in ebriandum

NÉMETŰL

2. Aletag aletag muszi vina piti
 aletag aletag muszi [vina piti]
 oliko koliko oliko koliko
 oliko koliko oliko koliko
 muszi vina piti

FRANCIÁUL

3. Tutztsor tutztsor muszaj vain trinken
 Tutztsor tutztsor *muszaj vain trinken*
 Zofil vilfil Zófil vilfil
 Zofil vilfil Zófil vilfil
 muszaj vain trinken

Dávidné Dudája (1809) STOLL 602. 22.

A magyar kezdőstrófa hibásan lejegyzett idegen nyelvű (szláv, német, latin, francia, cigány, román stb.) változatait mindenütt betűhíven adjuk.

XIX–XX. századi folklórvariánsai pl.: ERDÉLYI 1846–1848, II. 405. sz.; SZÍNI 1865, 162; BARTALUS 1873–1896, II. 184. sz.; *Kiss Lajos kézírata* (1864–1879) I. 142. sz. (DOBSZAY 1984, 258. sz.); LIMBAY 1879, 1880–1888, I. 149. sz.

*

Dallamát legkorábban Pálóczi Horváth Ádám jegyezte fel (V.). Bartha Dénes olvasata nyomán közöljük (BARTHA–KISS J. 1953, 688.).

De di - e in di - em vi - num est bi - ben - dum,
 Ta - li - ter - qua - li - ter est in - e - bri - an - dum.
 Min - den nap, min - den nap jó bor - ral kell él - ni,
 Any - nyi - ra, meny - nyi - re Meg kell ré - sze - ged - ni.

A Mindszenty Dánielnél (X.) szereplő dallamot saját olvasatban közöljük (eredetileg A-dúr, E-finalis; a 2. sor daktilikus ütemei eredetileg anapesztikusak).

Min - den nap, min - den nap jó bor - ral kell él - ni,
 Any - nyi - ra, meny - nyi - re, Any - nyi - ra, meny - nyi - re meg kell ré - sze - ged - ni,
 Meg kell ré - sze - ged - ni.

7.

Böloni Kozma István-ék. (1765–1768) STOLL 1076. 44a. MIKOR VERSEKKEK AKAROD ELKÖSZÖNNI AZ POHÁRT, ÍGY KÖSZÖND. Ks.: *Boldogsággal fémlyék minden, aki igaz...*

Egy szakasz.

A tus-műfaj korai képviselője Erdélyből. A kéziratban közvetlenül mellette feljegyzett, szintén egyszakaszos, szerelmi eredetű pohárköszöntőt a műfaji bevezetőben idéztük.

¹ *fémlyék* – fényeskedjék

8.

+ I. *Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. 204–205. *ARLA DE ARCE BUDENSI.* Ks.: *Országunkban egy nagy vár, kinek neve Buda...*

+ II. *Szirmay Antal: Hungaria in parabolis* (1804) 60; (1807) 73. Ks.: *Vagyon egy fő város, melynek neve Buda...*
 Egy szakasz, tusfűzér 8. darabja (*Kurva az anyja rossz embernek, egy szó úgy, mint száz*).

III. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 22a. [Ks.]: *Vagyon egy fő város, melynek neve Buda...*
 Egy szakasz, egy hosszú tusfűzér (*Ivó-dalok*, 22a–23b) harmadik szövegegysége.

IV. *Királyi Xavér József: Sententiae Diversorum Auctorum* (1828–1843) 120b. *KÖSZÖNTŐ.* Ks.: *Vagyon egy fő város, melynek neve Buda...*
 Egy szakasz.

V. *Magyar ivó- és víg dalok* (1830-as évek) 2b. [Ks.]: *Vagyon egy fő város, melynek neve Buda...*

Egy szakasz, verses és prózai pohárköszöntők sorozatának 6. egysége. A fűzér kezdősora: *Ökör iszik kelve, ember barátságért.* Folytatása egy darabig a II. és VI. változatával azonos, ám a legutolsó szövegrész csak itt szerepel (3a), valószínűleg az 1815. évi Trattner-féle pesti kalendáriumból (OSZK 855/1815):

Sok ifjú hullt a porba,
 Mért sietett a táborba?
 Sok legényért ittak torba',
 Mért bújt be a monostorba?
 Guta üti azt meg orrba,
 Aki vizet tölt a borba.
 Ígyunk tehát tisztán sorba,
 Így jutunk el a vén korba.

A szöveg lábjegyzetében az összeíró, Rummy Károly György pontosan megjelöli: *Ezen strophát [sort] csak maga az, aki ivott, ivás után énekel.*

- VI. *Mindenes gyűjtemény* (1830-as évek) STOLL 1363. 13a. *POCULUM VINI PROPINANDI FORMULA*. Ks.: *Vagyon egy fő város, melynek neve Buda...*

Egy szakasz, verses és prózai pohárköszöntők sorozatának nyitó darabja. Folytatása megegyezik azokkal a versekkel, melyek a II. változatban követik:

Éljenek azok, Akik igazok, Légyenek gazok, Akik nem azok!	Adjon Isten minden jót, Bort, pecsenyét, olcsó sót, A lengyelnek sok borsót, Ellenségnek koporsót!
Adjon Isten minden jót, Tele legyen mind a pintze, mind a bót, Ne legyen a ruhánkon semmi fót, Szolgáljon a magyarnak oláh, német és a tót!	Adjon Isten egészséget, Magyarok közt egységet, Bort, pecsenyét, békességet, Szép és jó, friss feleséget!

- + VII. *L. J. énekeskönyve* (1830–1835 k.) STOLL 864. 55b. [Ks.]: *Pest alatt egy víz, melynek neve Duna...*
Egy szakasz, verses és prózai pohárköszöntők sorozatának 4. egysége. A füzér címe: *Éljen a barátság*, kezdősora: *Fogjunk, barátim, az italhoz...* (vö. VIII.) szövegünk előtt az alábbi sorpár áll (másutt is kontaminációban):

Egészséggel, vitéz,
Látom, hogy a szemedből is bor néz.

- VIII. *Kelecsényi József: Mulattatók Tára* (1832–1840) STOLL 783. 43a–44a. *ÉLJEN A BARÁTSÁG*. [Ks.]: *Pest alatt egy víz, melynek neve Duna...*

Egy szakasz, verses és prózai pohárköszöntők hosszú sorozatának utolsó előtti egysége. A füzér kezdősora: *Fogjunk, barátim, az italhoz*, szövegünk előtt az *Egészséggel, vitéz* kezdetű sorpár áll (vö. VII.).

- + IX. *Gyurikovics-gyűjt.* (1830–40-es évek) 21a–b. [Ks.]: *Vagyon egy fő város, melynek neve Buda...*
Egy szakasz, verses pohárköszöntők sorozatának 2. egysége. A füzér címe: *Ivó-dal*, kezdősora: *Vesszen el a világ, maradjon a szőlő...* Eredetileg az előző szöveg (*Kurva az anyja rossz embernek...*) is ide tartozott, az átjavított számok erre utalnak. Az átszámozás és a mai helyére beiktatott cím Rummy Károly György kézírása. Az *Éljenek azok...* kezdetű négy soros szakaszt egyértelműen ehhez a vershez társítja, ezért mi is így közöljük.

A szövegcsalád jól példázza a tus-szövegek, borköszöntők spontán összekapcsolódását. Verstani szempontból érdekes, ahogy a lőcsei változat vágáns 7+6-os sorai a XIX. században felező 12-essé alakulnak.

Folklórváltozatai pl. MNT III/B 75. sz. (félsorismétlő változat; Zselickisfalud, Somogy m.), VIKAR 1906, II. 230; VASAS–SALAMON 1986, 348. (A₁₅₂, Kalotaszeg, locsolóvers)

9.

- Szárnyai Márton-ék.* (1772) STOLL 1086. 59b. Ks.: *A, A, A, szomorú Pannonia...*

A szöveg váratlanul megszakad.

Az ábécé-nótákról l. a 2. szöveg jegyzetét.

IO.

- + I. *Szentgyörgyi József-ék.* (1779) STOLL 333. 28. Ks.: *Cur moratur otiatur nostrum poculum...*
4 vsz. (két latin és két magyar).
- + II. *Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 15b. 24. sz. *SERMO LATINUS.* Ks.: *Cur muratur, ociatur nostrum poculum...*
- III. *Benczédi Sámuel-ék.* (1806–1807) STOLL 581. 2b–3a. [TUS] Ks.: *Prosit potus nunc exhaustus tibi, domine...*
2 szakasz (1 latin, 1 magyar), az utóbbit idézzük:

Szolgáljon egészségre a bévett ital!
Kévéanom, hogy bút ne okozz magadnak azzal,
Hogy ihassál többet is,
Hetvenhét pohárral is,
Mert a' megment téged a szomorúságtól is.

- IV. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 1251. 219. Ks.: *Miért késik, mulatozók a mi pobarunk...*
4 vsz. (két magyar, majd a *Deákul* alcím után két latin nyelvű), megfelelnek a II. szakaszainak.

Nótajelzéseként:

Neptunus és Bacchus vetélkedése (1795 k.) – az RMDE XVIII. 1/2, 43. sz. alatt még nem ismertetett kéziratban (Szeged, EK, Dézsi-hagyaték, Ms. 984. 10b) a játék harmadik szakaszára utal (KÜLLÖS 2006, sajtó alatt).

Csak a latin strófák szerepelnek az alábbi változatban:

Cur moratur, otiatur nostrum poculum,
Solvant eius quo tenetur retinaculum,
Ut citius pergere,
Promtius [?] procedere,
Possit ordo sitientes cito tangere.

Prosit potus nunc exhaustus tibi Domine
Totius commensalis praecor homine
Fac ut bibere plura
Possis mille pocula
Illa enim tristiciae sunt obstacula.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 101a;
vö. *Ekelii gyűjtemény* (1767–1790) STOLL 1079. 340b.

Latin–magyar ivónóta. Az I/1–2. latin strófa magyar változata a 3–4. szakasz, a II.-ban egymást követik.

II.

cím latin beszéd, prédikáció (lat.)

II.

- Aranka György-gyűjt.* (1782–1790) STOLL 345. I. 44b. Ks.: *Ó, mely szerencsétlen sorsom...*
4 vsz.

Tréfás farsangi dal, mely az énekes szomjúságát panaszolja. Nem kizárt, hogy eredetileg egy iskolai színjáték betétdala volt. Néhány sora későbbi közköltészeti és folklóralkotásokkal rokon.

- 9 *Adalus* – szövegromlás, nyilván egy mitológiai személy vagy az iskolai színjáték szereplőjének neve
10 *Dandalus* – helyesen: *Tantalosz*

I 2.

- + I. *A' SZÁNTÓ VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI* (é. n.) OSZK PNY 2.955. [Ks.:] *Úr Zacheus, úr Zacheus, ez ugyan derék ember...*
Tusfűzér 2. darabja, az *Egynébány szép mesék* című prózai rész egyik párbeszédében (a fűzér kezdősora: *Jó bor, gazda*). Tördelése nem képversszerű, hanem folyamatos.
- II. *A' SZÁNTÓ-VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI*. (é. n.) OSZK 819.060. [Ks.:] *Úr Zakebus, úr Zakebus, ez ugyan derék ember...*
Tusfűzér 2. darabja, az *Egynébány szép mesék* című prózai rész egyik párbeszédében (a fűzér kezdősora: *Jó bor, gazda*).
- + III. *Két szép Világi énekek* (é. n.) OSZK 803.113. Ks.: *Úr Zacheus, úr Zacheus, ez ugyan derék ember...*
A vers a ponyvafüzet címében „megígért” két ének (*Kedves társom, vajon hol vagy; Jerünk, koma, a korcs-mára*) után, helykitöltőként áll. Képversszerű tipográfiáját megtartottuk.

Közelebbről meg nem jelölt változatát közli (hű tipográfiával) LUKÁCSY 1981, 225–226. Az egyik sort *Szabad a patak, de nem a palack* formában proverbiumként idézi DUGONICS 1820, 195.

I 3.

- + I. *Székárosi–Járdánbázi-melodiárium* (1787–1792) STOLL 375. 238. Ks.: *Vesszen el e világ, csak teremjen szőlő...*
Kiadásai: HARSÁNYI 1913, 299.; BARTHA 1935, 115. sz.
Dallammal.
- II. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 50b. Ks.: *Vesszen el a világ, maradjon a szőlő...*
Egy szakasz. Az ének sorszámával Jankovich megjegyzése: *plint [?] ante 83.*, vagyis a kézirat 83. számú tusfűzéréhez tartozik (kezdősora: *Ez pohárra jól vigyázz*).
- III. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 57b TUS. Ks.: *Vesszen el a világ, csak maradjon szőlő...*
Az I. változata.
- IV. *Szarka János melodiáriuma* (1798) STOLL 439. 216. TUS. Ks.: *Vesszen el e világ, csak teremjen szőlő...*
Csaknem szó szerint azonos az I. változattal.
- V. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. 8b. Ks.: *Vesszen el a kender, maradjon csak szőlő...*
Az I. változatnak megfelelő terjedelem.
- + VI. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. 40b. Ks.: *Vesszen el a kender, maradjon csak szőlő...*
Egyszakasznyi, kibővített változat; a nyitósorok ismétlését is előírja. Az *Ivó-dalok* c. tusfűzér 2. darabja (a fűzér kezdősora: *Ez a pohár bujdosék*).
- VII. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 103a. Ks.: *Vesszen el a világ, maradjon a szőlő...*
I vsz., önállóan. A II. másolata, forgatókönyv és az *E pohárra jól vigyázz* kezdetű tusfűzérhez tartozás jelölése nélkül.
- + VIII. *Szirmay Antal: Hungaria in parabolis* (1804) 60.; (1807) 73. [Ks.:] *Vesszen el a világ, maradjon a szőlő...*
Egy szakasz. Tusfűzér 7. darabja (*Kurva az anyja rossz embernek, egy szó úgy, mint száz*).

- IX. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) STOLL 1087. 262. Ks.: *Vesszen el az világ, maradjon csak szülő...*
Egy szakasz. A kézirat 1807-ben összeírt, *Tus-nóták* c. fejezetének 7. darabja. Zárósora itt megegyezik az *Ez pohára jól vigyázz* kezdetű tuséval (261., kötetünkben: 17/IV.).
- X. *Kiss Pál-ék.* (1807–1808) STOLL 587. 9. Ks.: *Vesszen el e világ, csak maradjon szülő...*
Egy szakasz, önállóan.
- XI. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 23b. [Ks.]: *Vesszen el a világ, maradjon a szülő...*
Egy szakasz, egy hosszú tusfűzér (22a–23b) nyolcadik egységének 3. részlete; előtte a *Sárgarigó, tarka tőrözeges kalapácsot* kezdetű quodlibet részletei olvashatók.
- XII. *Sebestyén Gábor-ék.* (1810–1813) STOLL 617. 109a. Ks.: *Vesszen el e világ, csak maradjon szülő...*
Az I. változatnak megfelelő szöveg.
- XIII. *Révész Pál-ék.* (1813–1815) STOLL 640. 41b. Ks.: *Vesszen el a világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan.
- XIV. *Fehédtő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 213. sz. TUS. Ks.: *Múljon el a világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan.
- XV. *Pesti ék.* (1825) STOLL 730. 58b–59a. Ks.: *Múljon el az világ, maradjon az szülő...*
Egy szakasz, önállóan, rövidítve (a pohár kiívásakor elhangzó szövegrész hiányzik). A vers fölött szőlőfürt és virágfűzér rajza látható.
- XVI. *Régibb és újabb, részint érzékeny, részint vig, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826) 208. sz. Ks.: *Múljon el e világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan.
- XVII. *Cseke Sándor-ék.* (1826) STOLL 732. 9a. MAGYAR TUS, A BORIVÁSKOR. Ks.: *Vesszen el a világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan. A megszokott strófa végén rövid toldás:
- Egészség utána,
Palulia, babelia,
Be nagy egy új bojuha [?]
- XVIII. *Kecskeméthy Csapó Dániel-ék.* (1827–1830) STOLL 744. 2b. Ks.: *Vesszen el a világ, csak maradjon szülő...*
Egy szakasz, önállóan.
- XIX. *Keller Antal-ék.* (1827) STOLL 745. 300–301. Ks. *Múljon el a világ, csak teremjen szülő...*
Kiadása: PESOVÁR F. 1957, 305–306.
Egy háromtételes tusfűzér első darabja.
- XX. *Szentpéteri Sámuel-ék.* (1832) STOLL 785. 28. 32^{AK} DALL (TUSCH). Ks.: *Múljon el a világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan, vegyes tusok és bordalok között.
- XXI. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 78. sz. Ks.: *Múlják el a világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, az ivást „parancsoló” sorok ismétlése nélkül.
- XXII. *Érzékeny és Vig dalok* (2. kiadás) (1834, Sárospatak) 161. Ks.: *Múljon el e világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan; megegyezik az I. kiadás (XVI.) szövegével.
- XXIII. *Túri Dániel-ék.* (1834–1835) STOLL 802. 50a. Ks.: *Múljon el a világ, csak teremjen szülő...*
Egy szakasz, önállóan.
- XXIV. *Gyurikovics-gyűjt.* (1830–40-es évek) 21a–b. Ks.: *Vesszen el a világ, maradjon a szülő...*
Egy szakasz, verses tusfűzér I. egysége. A sorozat címe: *Ivó-dal* (Rumy Károly György írásával). Az előző szöveg (*Kurva az anyja rossz embernek...*) eredetileg szintén a fűzér része volt, az áthúzott 2. sorszám és cím is erre utal. Pontosán megegyezik a XXV. változattal, melyet Rumy talán innen másolt.
- XXV. *Magyar ivó- és vig dalok* (1830-as évek) 2a. [Ks.]: *Vesszen el a világ, maradjon a szülő...*
Egy szakasz, verses és prózai tusok sorozatának 4. egysége. Folytatása részben megegyezik azokkal a versekkel, melyek a VIII. változatban követik. A 6. sor mellett (*a.*) rövidítés szerepel, feloldását nem ismerjük. Megegyezik a XXIV. változattal, talán onnan másolta az összeíró, Rumy.

Kiadásai a XIX. század közepén: KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, I. 78.; ERDÉLYI 1846–1848, III. 169. sz.; THALY 1864, II. 127.; SZÍNI 1865, 48. sz.; BARTALUS 1873–1896, IV. 139. sz.; LIMBAY 1879, 1880–1888, III. 591. sz.

A kender említése nem véletlen; az asszonycsúfolókban a jó bor csaknem mindig a „kenderpor” lemosására szolgál, azaz a hagyományos női munkák feledtetésére.

Népköltési változata pl. MNGY II. 211.

*

Dallamát saját átírásban közöljük, az I. változat Bartha-féle kiadása nyomán (Harsányi olvasatát is figyelembe véve), dúr olvasatban.

Vesz - szen el a vi - lág, csak te - rem - jen szó - ló,
A - mely mun - ka nél - kül le - gyen bő - ven ter - mó,
Tor - ka - in - kat é - le - sít - se, Gé - gé - in - ket ned - ve - sít - se,
Hajts, hajts, hajts, Paj - tás, te is hajts!

I 4.

- + I. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 51a. Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
6 vsz.
- II. *Vass János-ék.* (1797–1812) STOLL 434. 24b. Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
6 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal.
- III. *Thaly-kolligátum* (XVIII–XIX. század) STOLL 511. 70b. *IVÁS KÖZBEN VALÓ ÉNEK.* Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
6 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal. Nem kizárt, hogy Jankovich Miklós kézírása egy zömében német verseket tartalmazó, kolligált füzetben.
- + IV. *Énekes Gyűjtemény II.* (1801) 89. sz. *BARÁTSÁGOS KÖSZÖNTÉS.* Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
Kiadása: SEBESTYÉN 1913, 113–114.
4 vsz.
- V. *Énekes Gyűjtemény II.* (1823) 89. sz. *BARÁTSÁGOS KÖSZÖNTÉS.* Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
4 vsz., megegyezik az I. kiadással (IV.).
- VI. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 105a–b. Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
6 vsz., az I. másolata, kisebb eltérésekkel.
- + VII. *Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. 40b–41a. Ks.: *Igyunk egy pohár bort jó egészségért...*
5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 3^V, 5, 6^V. Több sorának szótagszáma eltér a dallam valószínű kereteitől.

A borköszöntőbe foglalt jókívánságok jellege és sorozata megegyezik a népköltési újévköszöntőkkel, lucázó versekkel. Folklorvariánsa a XIX. századból pl. *Dessenffy Virginia küldeménye* (1840-es évek) MTAK Irodalom 8^r 206/58. 18a–b.

I.

28 *Se a sofja [?], se szoknyája – se a rokkja (kabátja), se szoknyája*

*

A dal versformája és rímképlete megegyezik a *Csak el nem ájultam, hogy meghallottam* kezdetű németcsúfolóval (RMKT XVIII/4. 104. sz.), illetve a *Csak szívemben búlok, hogy vagy hitetlen* kezdetű szerelmi replikával. Nagy valószínűséggel ennek dallamára énekelték, melyet *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) c. kézirata nyomán a *Középköltészet* I. kötetben, a 104. szöveg jegyzetében közöltünk.

I 5.

Pap Mihály melodiáriuma (1789?) STOLL 386. 18b. Ks.: *Adjon Isten szerencsét...*

Kiadása: MURÁNYI 1969, 123.

Egy szakasz, ötszólamú kottával.

Az 5–7. sor változatát önálló szöveggként őrizte meg *Farkas Pál gyűjteménye* (1773–1817), mely a Tolna vármegyei Tamásiban keletkezett:

Usszu, bizon, Rozália,
Teli van a butélia,
Ez édes,
Nem mérges,
Konty alatt elfér ez.

262. (a *Tus-nóták* c. fejezet 9. darabja, 1807 körül)

Változatát Pálóczi Horváth Ádám jegyezte fel:

Én iszom kedvedért,
Friss egészségedért,
Igyál te is, Vitellia!
Igen jó ez butellia,
Jó édes,
Nem mérges,
Semmi az, hogy veres.

Ötödfélszáz énekek (1813, STOLL 639) 338. sz. BARTHA–KISS J. 1953, 415.

*

Dallamát, vagyis a tenor szólamot Murányi Róbert Árpád kiadásának felhasználásával, saját olvasatban és ritmizálással közöljük. (Dúr értelmezés is elképzelhető.) Az utolsó három hang eredetileg egy szekundummal magasabban állt – az akkordokkal együtt!

Ad - jon Is - ten sze - ren - csét, Tél - be' me - leg ke - men - cét,
 Nyár - ba' sok bog - lya len - csét, Bor - ral tel - jes sze - len - cét,

I - gyal te is, Vi - tel - li - a. Frigy, e - gész - ség u - tá - na!
 Itt a te - li bu - tel - li - a,

16.

- + I. *Ekelí gyűjtemény* (1767–1790) STOLL 1079. 358b. Ks.: *Nyolcan vannak a mi ludaink...*
Egy szakasz.
- + II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. V. 89a. Ks.: *Nyolcan voltak a mi ludaink...*
Egy szakasz.
- + III. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) STOLL 1087. 263. Ks.: *Vagyon nékiünk nyolc ludank...*
Egy szakasz, a kézirat 1807-ban összeírt, *Tus-nóták* c. fejezetének 10. darabja.
- IV. *Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar dal* (1832) 64. sz. Ks.: *Nyolcan voltak a mi ludaink...*
Egy szakasz, dallammal.
- + V. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833.VIII. 10a. Ks.: *Nyolcan vannak a mi ludaink...*
2 vsz.
- + VI. *Magyar ivó- és víg dalok* (1830-as évek) 8b. Ks.: *Nyolcan voltak a mi ludjaink...*
Egy szakasz. Az összeíró, Rummy Károly György lábjegyzetben közli, hogy a felköszöntött személynek a *Gúnár, gúnár...* sorok alatt kell kiinni a poharat.

Folklorváltozatai a XIX–XX. századból pl. BARTALUS 1873–1896, I. 152. sz.; LIMBAY 1879, 1880–1888, II. 353. sz.; MNT I. 976-981. sz. (Borsod, Heves és Zala m.); MNT III/B 107. sz. (Kisnémedi, Pest m.); VIKÁR 1906, II. 227.

*

Dallamát a IV. változat nyomán, saját átírásban, az eredeti díszítőhangokkal együtt közöljük (eredetileg D-dúr).

Nyol - can vol - tak a mi lu - da - ink,

Há - rom fe - ke - té - je, Gú - nár a ket - te - je.

Gú - nár. gú - nár, gú - nár, gú - nár, gú - nár, gú - nár. gú - nár, gú - nár,

Gú - nár a ket - te - je, Sza - bad a me - ze - je.

17.

- + I. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 29b. Ks.: *E pohárra jól vigyázz...*
1 vsz., egy tusfűzér nyitó darabja. Jankovich az ivószokás forgatókönyvét is feljegyezte, latin vezényszavakkal.
- II. *Jankovich János versgyűjteménye* (1788–1793) STOLL 401. 101b. Ks.: *Ez pohárra jól vigyázz...*
- III. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 63a. Ks. *E pohárra jól vigyázz...*
Az I. tusfűzér másolatának nyitótétele, a forgatókönyv nélkül.
- + IV. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) STOLL 1087. 261. Ks.: *Ez pohárra jól vigyázz...*
Egy szakasz; a kézirat 1807-ben összeírt részében (a *Tus-nóták* c. fejezet 4. darabja). A 6. sort helyettesítő macskakörmök után Farkas külön is kiírta az ismétlőjelet (:/ /), tehát lehet, hogy a *Hajts, hajts* sort összesen négyszer énekelték.

Az I.-ben szereplő, hibásan feljegyzett latin széljegyzet arra utal, hogy addig kell ismétlni az utolsó két sort, amíg a felköszöntött ki nem itta a poharát.

Versformájának echós játéka a *Mennyországba jer, pajtás* (kötetünkben 38. sz.) és a *Ha valaki vígan él* kezdetű dalok szerkezetével rokon.

18.

- + I. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 29b. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság...*
2 vsz., egy tusfűzér 2. darabja. A fűzér kezdősora: *E pohárra jól vigyázz*. Jankovich latin forgatókönyv-jegyzeteiből tudjuk, hogy a refrénsorokat az ivócimborák kórusa, a változó szövegrészeket pedig egy-egy szólista énekelté. A 2. strófát más forrásból nem ismerjük: a *Jó bor ez, gazda* refrénjével rokon, illetve a *Hála légyen, hála* I. változatának záradékával.
- II. *Jankovich János versgyűjteménye* (1788–1793) STOLL 401. 101b. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*
1 vsz.
- + III. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. 40b. Ks.: *Ez a pohár bujdosnék, éljen a barátság...*
- + IV. *Az Ivó Dallok* sorozatának 1. darabja. 3. strófáját más forrásból nem ismerjük.
- IV. *A' szántó vető-embernek igen-igen szép hármas éneki* (é. n.) OSZK PNY 2.955. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, éljen a pajtáság...*
1 vsz., egy tusfűzér 3. darabja, az *Egynébány szép mesék* című prózai rész egyik párbeszédében. Versformája átalakult:

Ez a pohár bujdosik, éljen a pajtáság!
Kézről kézre adassék, éljen a pajtáság!
Éljen az, éljen az, éljen az,
Éljen a pajtáság,
Éljen a pajtáság!

- V. *A' SZÁNTÓ-VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI.* (é. n.) OSZK 819.060. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, éljen a pajtáság...*
1 vsz., egy tusfűzér 3. darabja, az *Egynébány szép mesék* című prózai rész egyik párbeszédében.
- VI. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 63a. [Ks.] *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*
2 vsz., a I. tusfűzér másolata, forgatókönyv nélkül. A fűzér kezdősora: *E pohárra jól vigyázz...*
- + VII. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1800–1812, Pest, Zemplén) I. 8. Ks.: *Ez a pohár bujdosnék, éljen a barátság...*
3 vsz., *Vígan* éneklendő dallammal. Mátray az eredetileg kétstrófányi vers mellé alternatív szövegváltozatokat is feljegyzett, majd pótlólag a 3. vsz.-ot. A zongorakíséretes, letisztázott változatnál

(I. 175–177.) megjegyzi, hogy „E dal a német régi eredeti után s ennek dúdja szerint készült. A német így kezdődött: ‘Unser Gläschen’. (177). Itt a kottában is jelöli, hogy a nyitósorokat a szólista, a refrént a kórus éneкли, vö. I.

VIII. *Szirmay Antal: Hungaria in parabolis* (1804) 60.; (1807) 73. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság...*

I vsz., mely két alapstrófa nyitósoraink összevonásával született, akárcsak a XI. Egy tusfűzér 4. darabja (*Kurva az anyja rossz embernek, egy szó úgy, mint száz*).

IX. *Kiss Pál-ék.* (1807–1808) STOLL 587. 6. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

I vsz.

X. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 22b. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

I vsz., kettős nyitósorppárral, ami a régi változatok közt ritka, a folklórban viszont előfordul. Egy hosszú tusfűzér (22a–23b) második szövegegyisége.

+ XI. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1810) STOLL 1087. 262. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éllen a barátság...*

I vsz., mely két alapstrófa nyitósorainak összevonásával született. A kézirat 1807-ben leírt, *Tusnóták* c. fejezetének 5. darabja. Közeli rokona a VIII.

+ XII. *Sebestyén Gábor-ék.* (1810–1813) STOLL 617. 110a. Ks.: *Hoc poculum vagatur, vivat societas...*

2 vsz. (1.: latin, 2.: magyar).

XIII. *Pálóczi Horváth Adám: Ötödfejszáz énekek* (1813) STOLL 639. 341. sz. KERENGŐ TUS. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 416–417.; ÉP 162. sz.

4 vsz. (1–2.: magyar; 3–4: latin). 2. egyedi strófáját és a latinokat alább közöljük:

Ezt a pohárt megittam, éljen a barátság,
Csak egy cseppet sem hagytam, éljen a barátság,
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen, éljen, éljen az,
Éljen a barátság!

Hoc poculum vagatur, vivat societas,
Manuatim tradatur, vivat societas,
Vivat, vivat, vivat haec,
Vivat, vivat, vivat haec,
Vivat societas!

Hoc poculum ebibi, vivat societas,
Neque guttam omisi, vivat societas,
Vivat, vivat, vivat haec,
Vivat, vivat, vivat haec,
Vivat societas!

XIV. *Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. 62b. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

Egy szakasz, tusfűzér 4. részlete, 2. sorszámmal (a fűzér kezdősora: *Három leány a szőlőlől...*)

XV. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 125I. 216. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

Egy szakasz, önállóan.

XVI. *Fehvidító V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 223. sz. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

2 vsz. (1.: magyar; 2.: latin).

+ XVII. *Régibb és újabb, részint érzékeny, részint víg, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826), 210. sz. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság...*

3 vsz. Nem tudjuk, hogy a refrén lerövidülése valóban eltérő versformára utal, vagy csak az egykori közreadók rövidítése.

XVIII. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. 6a. TUS 7. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság...*

Megegyezik a III. változattal. A 3. sornál áll a tus-jel, ami talán arra utal, hogy a pohár kiivását ezen a ponton kell kezdeni.

- XIX. *Szentpéteri Sámuel-ék.* (1832) STOLL 785. 28. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság...*
 3 vsz., szó szerint megegyezik az XVII. változattal, még a rövidített refrént sem oldja föl.
 + XX. *Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar dal...* (1832) 14. sz. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság...*
 3 vsz., dallammal.
- XXI. *Álmási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 68. sz. Ks.: *Ezt a pohárt megiszom, éljen a barátság...*
 3 vsz., dallammal. Sorrendjük a XVII.-hez képest: 3v, 1, 2. Első szakasza egyben a VII/3. vsz.-kal és a XIII/2.-kal is rokon:

Ezt a pohárt megiszom, éljen a barátság,
 Mind egy cseppig megiszom, éljen a barátság,
 Éljen, éljen etc.

- XXII. *Érztékeny és Vig dalok* (1834, Sárospatak) 161. Ks.: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság!*
 3 vsz., az 1. kiadástól (XVII.) csupán a refrénsorban tér el.
- XXIII. *Magyar Hazai Vándor* (1835) OSZK 734/1835. 58. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság!*
 Csak az első két sort idézi a közreadó, E. I. P. (Edvi Illés Pál) egy, a legények multságairól írt bekezdésében *Boriváskori danák (duscbok)* cím alatt, 3. szövegrészletként. A füzér kezdősora: *Elin-dula Szent Jakab Rómába...*
- XXIV. *Magyar ivó- és vig dalok* (1830-as évek) 1b. [Ks.]: *Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság...*
 2 vsz., rövidítve (mindkét szakasz nyitósortát együtt közli, majd a refrént külön). Néhány sor mellé az összeíró, Romy Károly György *d) és e)* betűket írt, nyilván az ivószokás forogatókönyve szerint.

POGÁNY Péter jegyzetei alapján megjelent az 1790 körüli, *Hat szép új világi énekek* c. ponyván is, mely jelenleg nem található (régijelzete: OSZK 72/2).

Csak a latin strófák szerepelnek az alábbi változatban:

Hoc poculum ebibam, vivat societas,
 Neque gutam omitam, vivat societas,
 Vivat vivat vivite
 Vivat vivat vivite
 Vivat societas.

Jam poculum ebibi, vivat societas,
 Neque gutam omisi, vivat societas,
 Vivat, vivat, vivite
 Vivat, vivat, vivite
 Vivat societas.

Buoc János-ék. (1770–1790) OSZK Quart. Lat. 2688.

Nótajelzésként szerepel (bár tévesen, egy más metrumú dalhoz): *Romy Károly György-gyűjt.* (1807–1829)
 II. sz. (*Ha veletek lebetek, én is iszom veletek egy pohár bort*).

Mint Mátray Gábor megjegyzi, az *Unser Gläschen* kezdetű német társas dalból ered. Német nyelvű, de olaszos refrénnel kombinált, altonai változatát Kerényi György jegyzeteiben olvashatjuk:

Ich nehm mein Gläschen in die Hand, vive la Companeaia!
 Und fahr' damit in's Unterland, vive la Companeaia!
 Vive la, vive la, vive la la,
 Vive la, vive la, hopsasa!
 Vive la Companeaia!

G. W. Finck közlése nyomán: MNT III/B 378.

XIX–XX. századi közköltészeti és folklórvariánsai pl.: KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, I. 79. sz.; *Szporényi József küldeménye* (1837–1844) MTA K Irodalom 8^t 206/167e, 15a; ERDÉLYI 1846–1848, II. 398. sz.; III. 76.; THALY 1864, II. 126.; BARTALUS 1873–1896, III. 164. sz.; *Margócsy József kézirata* (1850–60-as évek; MARGÓCSY 2004, 198.); LIMBAY 1879, 1880–1888, I. 66. sz.

A kalotaszegi Mérán *komásodási énekeként* maradt fenn a dal. Mivel talán maga a szokás is XVIII. századi eredetű, leírását közreadjuk:

„Beszélgetés, italozás közben néhány fiú kijelenti, hogy *komásodni* szeretne egyik-másik pajtásával. Ekkor a legidősebb fiú énekelni kezdi az ún. *komásodási éneket*:

Ez a pohár rendre jár, éljen a barátság!

[*Azután már mindnyájan daloltak:*]

Éljen köztünk, éljen hát,
Éljen köztünk az igaz,
Az igaz barátság!

[*A következő versszakokban már nem szabadott kiejteni a legényavatás előtt álló fiúknak a barátság szót; csak ilyen formán dalolhattak:*]

Nosza, pajtás, töltsd meg hát, éljen a barát...

[*Itt a poharakat megtöltötték:*]

Nosza, pajtás, állj fel hát, éljen a barát...

[*Most felálltak:*]

Nosza, pajtás, fogd meg hát, éljen a barát...

[*Itt megfogták poharaikat:*]

Nosza, pajtás, tedd szádhoz, éljen a barát...

[*Ennél a szakasznál karjaikat ünnepélyesen összefonták és poharaikat szájukhoz emelték:*]

Nosza, pajtás, igyál hát, éljen a barát...!
Éljen köztünk, éljen hát,
Éljen köztünk az igaz,
Az igaz barát...!

[*Erre ittak egyet:*]

Nosza, pajtás, [vedd] szádtól, éljen a barát...!

[*A barátok eltávolították szájuktól poharaikat:*]

Nosza, pajtás, tedd le hát, éljen a barát...!

[*Letették, de még fogták poharaikat:*]

Nosza, pajtás, engedd el, éljen a barát...!

[*Elengedték:*]

Nosza, pajtás, nyújts kezet, éljen a barát...!

[Kézet nyújtottak egymásnak.]

Nosza, pajtás, fogd meg hát, éljen a barát...!

[Mégfogták egymás kezét.]

Nosza, pajtás, köszönj hát, éljen a barát...!

[Köszöntek: Jó szerencsét, kedves kis koma! Aztán tovább fújták:]

Nosza, pajtás, örülj hát, éljen a barát...!

[Örültek, és most már mindnyájan éltették a legidősebb fiúval együtt magát a barátságot:]

Éljen köztünk, éljen hát,
Éljen köztünk az igaz,
Az igaz barátság!”

VASAS–SALAMON 1986, 182–184. (dallammal: 354–355.)

További népi változatok: MNGY XVI. 117. sz. (Moldva); MNT III/B 90. sz. (csak a refrént variálja; Kunszentmiklós, Pest m.); 104. sz. (Jakabszállás, Pest m., Nagymajtény, Szatmár m.), 105. sz. (Pesthidegkút, Pest m. = Magyarkirályfalva, Kis-Küküllő m.), 106. sz. (Szilvásszentmárton, Somogy m.); VASAS–SALAMON 1986, 354–355. (A₁₆₅, Kalotaszeg). További közép-európai népi változatainak felsorolása: MNT III/B 377-378.

*

Dallamát több forrásban megtaláljuk. Közülük a legkorábbi – legalábbis a széljegyzetek tanúsága szerint – Mátray Gábor kéziratából való (VII.), melyet saját átírásban közlünk (eredetileg B-dúr; a 13. hang tévesen egy tercelt lejjebb).

Ez a po - hár buj - dos - sék, él - jen a ba - rát - ság!
Kéz - ről kéz - re a - das - sék, él - jen a ba - rát - ság!
Él - jen, él - jen, él - jen az, Él - jen, él - jen, él - jen az,
Él - jen a ba - rát - ság!

Ezzel közel egykorú a XIII., melyet Domokos Mária olvasatában (ÉP 162. sz.) adunk közre.

Ez a po - hár buj - dos - sék, él - jen a ba - rát - ság!
Kéz - ről kéz - re a - das - sék, él - jen a ba - rát - ság!
Él - jen, él - jen, él - jen az, Él - jen a ba - rát - ság!

Mindszenty Dániel lejegyzését (XX.), Paksa Katalin átírása nyomán közöljük (PAKSA 1988, 26. sz., eredetileg A-dúr).

Az Almási Sámuel-féle XXI. változatot Bartha Dénes nyomán adjuk közre (eredetileg C-dúr; BARTHA–KISS J. 1953, 687.).

I9.

+ I. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 29b. [Ks.]: *Hála legyen, bála, lenyugszom...*

I vsz., egy tusfűzér 3. darabja. Jankovich az ivőszokás forgatókönyvét is feljegyezte, latin vezényszavakkal, melyek megmutatják, hogy mit kellett egyedül és mit kórusban énekelni a poharak kiívásakor. Ebben a formájában a *Jó bor, gazda* (4. sz.) záradékára emlékeztet.

II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 63a. [Ks.] *Hála legyen, lenyugszom...*

I vsz., az I. tusfűzér másolatának 3. egysége, forgatókönyv nélkül. A fűzér kezdősora: *E pohárra jól vigyázz...*

+ III. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) STOLL 1087. 262. Ks.: *Hála legyen, bála, lenyugszom...*

Egy szakasz. A kézirat 1807-ben leírt részében, a *Tus-nóták* c. sorozat 6. darabjaként, üresen hagyott kottasorokkal. Ez a változat a *Rákos-mezőn egyszer, pesti vásárkor* (RMKT XVIII/4. 117. sz.) kezdetű dal metrumával rokon.

IV. *Pálóczi Horváth Ádám: Ótájdíjű énekek* (1813) STOLL 639. 333. *BAJOMI TUS*. Ks.: *Hála legyen, bála, lenyugszom...*

Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 413; ÉP 256.

Egy szakasz, dallammal. A címe szerint Pálóczi Horváth Ádám lakhelyén, a Somogy megyei Nagybajomban is kedvelték.

XIX–XX. századi folklórváriánsai pl. KÁLMÁNY 1877, I. 173. (Pécska, Arad m.); LIMBAY 1879; 1880–1888, 1097. sz.

*

Dallamát a IV. változat őrizte meg. Domokos Mária olvasatában, az ÉP nyomán közöljük:

Há - lá lé - gyen, há - lá, le - nyug - szom,
Há - lá lé - gyen, há - lá, le - nyug - szom,

Mi - kor i - lyen ti - zen - ke - tőt meg - i - szom,
Mi - kor i - lyen ti - zen - ke - tőt meg - i - szom,

Meg - i - szom, Meg - i - szom,

Mi - kor i - lyen ti - zen - ke - tőt meg - i - szom.

20.

- + I. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 29b. [Ks.]: *Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle...*
I vsz., egy tusfűzér 4. darabja. A fűzér kezdősora: *E pohárra jól vigyázz.*
- + II. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. II. 4b. Ks.: *Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle...*
I vsz., önállóan.
- III. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 63a. [Ks.] *Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle...*
I vsz., az I. tusfűzér másolatának 4. egysége, forgatókönyv nélkül. A fűzér kezdősora: *E pohárra jól vigyázz...*
- + IV. *Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. 30b. Ks.: *Jó bort ittam, jó bort ittam, jó kedvem van tőle...*
Kiadása: STOLL 1984, 90.
Szerkezete megegyezik a II. változattal.

A részeges asszony mulatódala. Egykorú, tematikus rokonait l. a *Közköltészet I.* kötetben, pl. 20–22, 29–30. sz.

XIX. század végi változata: LIMBAY 1879, 1880–1888, II. 275. sz.

21.

- + I. *Horváth János-ék.* (1790) STOLL 395. 24a. BOROS PALACKHOZ VALÓ VÍG ÉNEK. Ks.: *Áldott palack, ki kezemben vagy...*
3 vsz. A 3. strófában a nyitó félsorok keresztímélése megszűnik, ezért ezeket nagysorba tördeltük.
- II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VI. 40a. Ks.: *Áldott palack, ki kezemben vagy...*
3 vsz., az I. másolata, cím nélkül.
- III. *Jankovich Miklós: Magyar énekek új gyűjteménye* (1800) STOLL 553. 17a. Ks.: *Áldott palack, ki kezemben vagy...*
Az I. másolata.

22.

- + I. *Horváth János-ék.* (1790) STOLL 395. 35a. Ks.: *Élj, barátom, sok üdöket...*
Nj.: *Erre noiára.*
Egy szakasz. Nótajelzése az előző versre utal (*Az esztendő díszjei* címmel, a tavaszról szóló első tétel kezdete: *Élj, jó öreg, mi tisztelünk;* 34b–35a). Az utolsó sor után az ismétlésre utaló *repete* olvasható, de nem tudjuk, hány sort kell ismételni.
- II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VI. 52a. *KÍVÁNÁS.* Ks.: *Élj, barátom, sok idöket...*
Egy szakasz, az I. másolata. A cím más kézzel, ceruzával.
- III. *Jankovich Miklós: Magyar énekek új gyűjteménye* (1800) STOLL 553. 250. Ks.: *Élj, barátom, sok idöket...*
Az I. másolata.

*

Az I. nótajelzését eddig nem sikerült feloldalni.

23.

- + I. *Kresznerics Ferenc dalgyűjt.* (1790–1809) STOLL 399. I. 28b–29b. Ks.: *Hallod-é, te szolgáló...*
8 vsz.
- + II. *Énekes Gyűjtemény II.* (1801; 1823) 87. sz. Ks.: *Kecskeméti csárdában...*
II vsz.
- + III. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. 8a–b. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
9 vsz.
- IV. *Pápai ék.* (1800–1806) STOLL 555. 16a–b. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
5 vsz.
- V. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 60a. Ks.: *Kecskeméti csárdába...*
10 vsz., a II.-hoz képest: 1–7, 9, 10. Kivágott, nyomtatott lap, a szelvényzet szerint a váci kalendáriumból (ennek azonosítása egyelőre nem sikerült). A nyomtatott fejléc tanúsága szerint az *Énekes Gyűjtemény' folytatása*, melyben a jelen dalszöveg 80., az öt követő *Honnan jöttél? Debrecenből* kezdetű férjcsúfoló a 81. sorszámmal szerepelnek (ezek az *Énekes Gyűjtemény II.* darabjában 87–88. sorszámmal jelentek meg, soronként tördelve, e kivágott laphoz képest gondosabb tipográfiával).
- VI. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1810–1816, Esztergom, Pest) I. 4. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
2 vsz., *Frissceskén* énekelendő dallammal. 2. strófája kontaminációval került ide:

Szomszédasszony kakasa
Felugrott a kapura,
Csak azt kukorékolja:
Ide lábad, nem oda!

Zongorakiséretes tisztázata: uo. I. 113.

- VII. *Pósfalvi Tullok Mihály-ék.* (1816) STOLL 660. 45. Ks.: *Kecskeméti csárdában...*
A kézirat jelenleg ismeretlen helyen van, tartalmáról csak MAGASSY Antal cikke tudósít (1901).
- VIII. *Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. 29b–30a. Ks.: *Hallod-e, te szolgáló...*
6 vsz., az I.-höz képest: 1–3, 6^v, 4, II/5.

- IX. *Szerelembegyí István-ék.* (1820) STOLL 692. 27b. Ks.: *Bort iszok én, nem vizet...*
7 vsz., az 1. csak két sornyi. Sorrendjük a III.-hoz képest: 1, 2^V, XII/2, 3, 4, XXIII/6^V, XII/5.
- X. *Hasznos Mulatságok* (1822, I. félesztendő) 41–42. KÖZNÉP DALL (FÁRSÁNGON). Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
7 vsz., sorrendjük megegyezik a XIII., XVI. és XXVII. változattal.
- XI. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 125I. 158–159. Ks.: *Bort iszom [!], nem vizet...*
4 vsz., sorrendjük a XII.-hez képest: 1–3, XIII/4. A vers végén (a gyűjtemény egészétől elütő módon): *díxi.*
- + XII. *Holmik és nóták* (1823–1824) STOLL 1246. 2. rész, 81a. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
5 vsz., sorrendjük a III.-hoz képest: 1, XIII/5, XVIII/2^V, 4^V, XXIII/5.
- XIII. *Felvidtő VI. Nóták II.* (1824 után) STOLL 720. 160. sz. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
7 vsz., sorrendjük azonos a X., XVI. és XXVII. változattal.
- XIV. *Kecskeméti Csapó Dániel-ék.* (1827–1830) STOLL 744. 28b. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
5 vsz., sorrendjük a XIII.-hoz képest: 1, 5, 2–4.
- XV. *Komáromi dalgyűjtemény* (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. 52a–b. Ks.: *Kecskeméti csárdában...*
11 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a II. változattal.
- XVI. *Komáromi dalgyűjtemény* (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. 135b–136a. SZ.-I ÉNEKE. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
7 vsz., sorrendjük azonos a X, XIII. és XXVII. változattal. Címe ismeretlen személy (vagy színpadi figura) dalára utal.
- XVII. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. 4b–5a. Ks.: *Ence, Bence, Velence...*
16 vsz. A kontaminált dal első öt szakasza egy másik szövegszaládból származik, majd az *Énekes Gyűjtemény* nyomán elterjedt, szintén kontaminált szövegpár következik, *Kanizsai pusztában* kezdettel. 6–16. szakaszának sorrendje megfelel a II. változatának, apróbb eltérésekkel. L. még: 57. szövegünket!
- XVIII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 25. sz. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
6 vsz., sorrendjük a XIII.-hoz képest: 1–3, 5–7.
- XIX. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 148. sz. Ks.: *Kecskeméti csárdában...*
8 vsz., a II.-hoz képest: 1–6, 10^V, 11. A 7. szakasz kezdősora:

Vizet tisztán nem iszom,
Véle a bort sem rontom...

- XX. *Tóth István: Ariák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. 115. (46. sz.) Ks.: *Kecskeméti csárdába...*
1 vsz., dallammal.
- XXI. *Tóth István: Ariák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. 145. (23I. sz.) Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
1 vsz., dallammal.
- XXII. *Bánda Péter-ék.* (1837) STOLL 819. 64. sz. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*
Kiadása: CSÖRSZ 2000, 113.
5 vsz., a XVIII. változathoz képest: 1, 2, 5, 4, 6^V. Utóbbit az al-csiki székely lejegyző jelentősen átfogalmazta:

Bort iszom hát, nem vizet,
Ez ad a szájnak ízet,
Ez vidítja a szívét,
S minden bűnnek gátot vet.

- + XXIII. *Horovicz Fülöp-dalgyűjt.* (1837) STOLL 820. II. 23–24. MAGYAR DAL. Ks.: *Víz van, de nem kellene...*
6 vsz., sorrendjük a III.-hoz képest: 2^V–1. (kontamináció), 4, XII/2, XIII/3, XII/5, IX/6^V.
Részben a korábbi sorparók átfogalmazásával és elkeverésével készült.

XXIV. *Pántzél János-éke.* (1839) STOLL 835. 20a–b. *POHÁRFELADÁS.* Ks.: *Bort igyunk most mi, nem vizet...*

9 vsz., sorrendjük az III.-hoz képest: 1, 2, E1, 3^V, I/3, 4, E2 (1^V), 8, 7. Vőfélyversek közt olvasható, ingadozó szótagszámokkal, kisebb-nagyobb szövegromlásokkal. Alább közölt 3. szakasza egyedi, míg a 6. strófa két különböző szakasz összevonásával jött létre:

Odavesszen a víz!	De ugyan a bor jó-é?
Nincs számnak tőle íz.	Tapasztalta ezt Noé,
Bort töltünk a gégégre,	Híába kapálta-é,
Úgy gyün egészségére.	Vidámít, hát való-é?

XXV. *Rumy Károly György népdalgyűjtése* (1830-as évek) 46a–b. Ks.: *Kecskeméti csárdában...*

10 vsz. Sorrendjük megegyezik az V. változatával, valószínűleg annak nyomtatott lapjáról másolta le később Rumy.

XXVI. *Magyar ivó- és víg dalok* (1830-as évek) 10a. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*

1 vsz., kissé átköltött tartalommal:

Bort iszom én, nem vizet,
Mert éntőlem kitelhet.
Ha mindenkor így volna,
Ingem, gatyám nem volna.

XXVII. *Énekeskönyv* (XIX. század 1. fele) STOLL 853. 116–118. Ks.: *Bort iszom én, nem vizet...*

7 vsz., sorrendjük megegyezik a X, XIII. és XVI. változattal. A *Népdalok* c. sorozat 2. darabja.

XXVIII. *Pisné* (XIX. század 1. fele) STOLL 1400. 5b. Ks.: *Kecskeméti csárdában...*

10 vsz., sorrendjük a II.-hoz képest: 1–9, 11.

A külön szövegcsaládként ide kapcsolódott *Kecskeméti csárdában* szövegrész töredéke néha önállóan, kontaminált helyzetben szerepel, pl.:

Kecskeméti csárdába'
Három betyár magába'
Héj! úgy megiszik búvába'
Kifordított bundába.

Szatzmári melodiárium (1820-as évek) STOLL 1295. 58. sz. (*A csengeri temetőn*; 3. vsz.)

A kecskeméti csárdából, vale,
Jön három betyár ki abból, vale,
És úgy megisznak bújokban,
Csak vezessétek jó útban,
Vale, vale, vale!

Viski István poétai gyűjteménye (1827) STOLL 749. I. 62. sz. I. vsz.

A változatok két textológiai főirány mentén helyezkednek el. A legkorábbi, I. változat és többé-kevésbé variált rokonai a bor és a víz vitájának régi, iskoladramákban is megverselt (néha ellenkező előjelű) feldolgozását parafrázálják: a vizet károsnak és állatiasnak, a bort viszont „emberhez méltó ital”-nak festik le. A váci *Énekes Gyűjtemény*, illetve a még nem azonosított váci kalendárium nyomtatott változatában (II.) a fenti alapszöveg elé egy másik, lezártnak tűnő zsánerezet kapcsolódik, melyet azonban egyelőre nem ismerünk korábbi független szöveggént. A későbbi változatok vagy ezt a kontaminált forrást örökítik tovább, vagy megmaradnak az ősrófa variálásánál, esetenként helyettesítésénél.

Előfordulásai a XIX. század közepén: KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, I. 3. sz. (3. vsz.: *Kecskeméti csárdában*); II. 4. sz., KRÍZA 1863, 262. sz. (táncszó); LIMBAY 1879, 1880–1888, II. 396. sz. (4.);

Szövegsaládnunk jellegzetes strófái más, szintén 4×7-es bordalokban és mulatónótákban is felbukkannak, így az itt közölt változatok leginkább azt érzékeltetik, hogy milyen asszociatív kapcsolatai voltak.

A 7+3 alapú tízes sorokból álló, XIX. század eleji bordal egyik változatában szövegsaládnunk néhány jellegzetes strófája is átalakul:

Hej, jurátus, jurátus, jurátus,
Jaj, de rád illik a tus, ez a tus!
Igyál tehát jurátus, jurátus,
Többet ér ez, mint a jus, mint a jus.

Árt a víz a csizmának, csizmának,
Kisasszony papucsának, -pucsának,
A paraszt bocskorának, -korának,
Hát az ember hasának, hasának!

Vizet iszik ökör, ló, ökör, ló,
Mert az azoknak való, -nak való,
Szénát nem eszem velek, -szem velek,
Így hát vizet sem nyelek, sem nyelek.

Árt az a doktoroknak, -toroknak,
Minden kurátoroknak, -toroknak,
Oskolarektoroknak, -toroknak,
Valamennyi toroknak, -toroknak.

Jurátus-nóta a XVIII. század végéről. D. dr. Nagy Sándor diákmelodióriumából (dallammal)

MOLNÁR P. é. n.; LUKÁCSY 1981, 227.

Folklorváltozatai – javarészt *Bort iszom én, nem vizet* kezdettel – pl. KÁLMÁNY 1877, I. 171. (Pécska, Arad m.), 1878, II. 153–154. (Pusztaföldvár, Arad m.; az etnikus ivószokások összevetésével); MNT III/B 376. (Felsőireg, Tolna, 4. vsz.; a 86. sz. jegyzetében); MNTK I/B IV (B) 81 b) (Karád, Somogy m.); DOMOKOS–RAJECZKY 1961, 29. sz. (szerelmi travesztia, Moldva); FARAGÓ–JAGAMAS 1956, 48. sz., 3. vsz. (Pusztina, Moldva). A *Kecskeméti csárdába...* kezdetű strófák változatai pl. MNT VI. 388. sz. (Szilvás, Baranya m.).

IV.

- 2 *Jáfet atya* – értsd: Jáfet atyja, Noé, aki a hagyomány szerint elültette a szőlő magját. Ezért az első szőlőművesként is tisztelik. Mivel Jáfet Noé részegségek szemérmesen viselkedett, őt és maradékait – köztük a régi történetírás toposza szerint a magyarok és hunok őseinek tartott Magógot – apja megáldotta (1Móz 9, 20–27)
- 29–32 *Hallad ama nagy Szent Pált...* – Pál apostol kísérője és segítőtársa a missziói munkában Timóteus. Hozzá írott első levelében az apostol így inti: „Ezután ne csak vizet igyál, hanem (...) élj egy kevés borral is (1Tim 5,23)

XIII.

- 2 *Jáfet apánk* – szövegromlás, l. IV/2 -re vonatkozó jegyzetünket.
- 16 *vizariius* – a *comissariius*-ra rímelő szójáték, értelem szerint: vízivő
- 28 *osztályá* – osztályrésze

XXIII.

- 4 *Josef atyja* – szövegromlás, l. IV/2 -re vonatkozó jegyzetünket.
- 24 *to moge* – az anyém (régai szlovák hangalak: *g = j*)

*

Dallamának legkorábbi feljegyzését Mátray Gábor kottás kéziratlapjain találjuk (VI.), saját olvasatban közöljük (eredeti hangnemből):

Bort i - szom én, nem vi - zet, Mert az tő - lem meg - le - het,
A - ki en - gem nem sze - ret, E - gye meg az e - ge - ret!

Időrendben második kottás feljegyzését Tóth Istvánnál, a XXI. változatnál találjuk meg (eredetileg D-dúr). Saját átírásban közöljük (CsÖRSZ 2000, 203.).

Bort i - szom én, nem vi - zet, Mit Já - fet aty - ja szer - zett,
Nem ám a - min e - ve - zett, A - mi min - dent el - vesz - tett.

Ugyanitt, a 115. lapon a különvált *Kecskeméti csárdába* szakaszt szintén dallammal találjuk (XX., eredetileg a-finalis). PAKSA Katalin olvasata nyomán adjuk közre (1988, 18. kottapélda; 1. még: BARTHA-KISS J. 1953, 652.). Tóthnál a 5–8. ütem ismétlődésben áll.

Kecs - ke - mé - ti csár - dá - ba Há - rom be - tyár ma - gá - ba,
Úgy meg - i - szik bú - já - ba Ki - for - dí - tott su - bá - ba.

24.

- + I. *Jankovich János versgyűjteménye* (1788–1793) STOLL 401. 101b. Ks. *Dunán innen, Dunán túl...*
- + II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. V. 63a. *IVÓ-ÉNEK*. Ks.: *Dunán innen, Dunán túl...*
A címet nem a vers feljegyzője írta be, ceruzával.
- + III. *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 340. sz. *DIÉTAI TUS*. Ks.: *Dunán innen, Dunán túl...*
Kiadása: BARTHA-KISS J. 1953, 416.; ÉP 257.
Egy szakasz, dallammal.
- IV. *Pósfalvi Tullok Mihály-ék.* (1816) STOLL 660. 141. Ks.: *Tiszán innen, Dunán túl...*
A lappangó versgyűjtemény tartalmáról MAGASSY Antal cikke tudósít (1901).
- V. *Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. 62a. [Ks.]: *Dunán innen, Dunán túl...*
A *Tus-énekek* c. füzér 3. szakasza. A füzér kezdősora: *Három leány a szőlőből, a szőlőből hazamégyen.*

*

Dallamát a III. változatból idézzük, Domokos Mária olvasata (ÉP 161. sz.) nyomán.

Du - nán in - nen, Du - nán túl, Ti - szán in - nen, Ti - szán túl,
 Drá - ván in - nen, Drá - ván túl, Szá - ván in - nen, Szá - ván túl,
 Drá - va, Szá - va, Du - na, Ti - sza, Kurv - any - ja, ki meg nem isz - szal
 Meg - isz - sza már, Meg - isz - sza már, Meg is it - ta már.

25.

Szeel Imre-ék. (1790–1794) STOLL 404. 60. Ks.: *Éljen, éljen, minden vendég éljen...*

26.

+ I. *Komoróczy Terka-ék.* (1796) STOLL 427. 68a–69b. Ks.: *Ittas vagyok, boros vagyok...*

Kiadása: RMKT XVII/14. 914.

2 vsz., a 2. egy XVII. század végi keserves szövegtípus kései változataiban bukkan fel, erről bővebben: RMKT XVII/14. 914–915.

+ II. *Battha Bálint kótatára* (1804–1808) STOLL 572. 315. Ks.: *Bort ittam én, boros vagyok...*

3 vsz.

+ III. *Felvidtő VI. Nóták II.* (1824) STOLL 720. 213. sz. Ks.: *Bort ittam én, boros vagyok...*

Kiadása: KODÁLY–GYULAI 1952, 123–124.

5 vsz. A 2. vsz. Czuczor Gergely szerzeménye, mint arra a lapszéli jegyzet (Erdélyi János?) utal.

IV. *Balla Pál-ék.* (1827) STOLL 741. 42b–43a Ks.: *Zsiros bajam vállam fedő...*

5 vsz., kontaminált strófákkal (vö. VIII.).

V. *Nóták* (1827) STOLL 1276. 58. sz. Ks.: *Árok, árok, de mély árok...*

3 vsz., kontaminált, szerelmi nyitóstrófával és egy boros tematikájú, de más szövegcsaládokban mozgó szakasszal (a 3.: *Bort ittam én, boros vagyok*):

Árok, árok, de mély árok,	Isten hozzád, édes eszem,
Többet utánad nem járok.	Már ma hasznodat nem veszem.
Szerettelek igen nagyon,	Kiöntlek ürge módjára,
De már annak vége nagyon.	Irigyimnek bosszújára.

VI. *Veress János-gyűjt.* (1828–1830) STOLL 1287. 161–162. Ks.: *Az én csizmám szentpéteri...*

Nj.: *Én vagyok a petri [gyűlés]*

7 vsz., kontaminált szerelmi, dicsekvő és mulató strófákból. Szövegcsaládunkhoz csupán a 2. vsz. tartozik (*Bort ittam én, ittas vagyok*).

VII. *Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar dal* (1832) 17. sz. Ks.: *Elmentem én a szőlőbe...*

6 vsz., dallammal. A szokásos 1–2. strófa (*Elmentem...*, *Bort ittam én...*) után kontaminált szerelmi strófák következnek, majd a (máshonnan nem ismert) 6. szakasz a kezdőkép variációjával, Czuczor stílusában keretezi be a dalfűzért:

Lejöttem én a szőlőből,
 Jól megázva kívül s belül.
 Siess, rózsám, adj inget rám,
 Míg élek, mindig csókol szám.

VIII. *Vári Szabó Sámuel-ék.* (1834) STOLL 803. 201. Ks.: *Kimentem én a szőlőbe...*
 6 vsz. Kontaminált szöveg, versszakai:

1. Kimentem én a szőlőbe...	5. Kis Komárom, nagy Komárom,
Be szép leány ez a három,
De szeretném az egyiket,
Három közül a szebbiket.
2. Bort ittam én, boros vagyok...	
3. Zsíros hajam vállam veri...	
4. Én húzom-vonom az igát,
Más eszi meg a pogácsát.
Feleségem hűségtelen,
Más fekszik az én helyemen.	6. Győr városa nem nagy helység,
Körülvette az ellenség,
Holnap lesz a patália,
Vérbe' lesz a farancia!

+ IX. *Érzékeny és Vig dalok* (1834, Sárospatak) 15–16. Ks.: *Kimentem én a szőlőbe...*

4 vsz., a megszokott 1–2. strófa után két kontaminált, szerelmi témájú szakasszal. Az 1. kiadás-ban (1826) még nem szerepelt.

X. *Márkus István-ék.* (1836) STOLL 816. 86. sz. Ks.: *Kimentem én a szőlőbe...*

6 vsz., a szintén pápai diák-kéziratból származó VIII. változattal megegyező strófák, sorrendjük ehhez képest: 1, 2, 6, 3, 5, 4.

XI. *Bándi Péter-ék.* (1837) STOLL 819. 69. Ks. *Ambár szegény legény vagyok...*

Kiadása: CSÖRSZ 2000, 79.

4 vsz. A *Kimenék én a szőlőbe* (3.) egy másik, dicsekvő strófa pár és egy politikai gúnyversszak társaságában szerepel.

XII. *Rumy Károly György népdalgyűjtése* (1830-as évek) 22b. 36. sz. Ks.: *Elmenek én a szőlőbe...*

2 vsz., a megszokott folytatása helyett egyéni megoldással és egy új, szerelmi strófával:

Elmenek én a szőlőbe, Kapát veszek a kezembe, Felakasztom almafára, Lefekszem az árnyékára.	A zöld gyöpön elaluszom, A zsidóval nem alkuszom, Hanem álmodom Zsuzsimról, Az én kedves Zsuzsikámról.
--	---

Nótajelzéseként:

Battha Bálint kótatára (1804–1808) STOLL 572. 255. (*Általmenyem a temetőn*; társ-nótautalás: *Az én csizmám [szentpéteri]*; nem kizárt azonban, hogy mindkettőt csak kezdősorával jelölt strófa-ként szűrte be az összeíró az ének elejére)

A *Bort ittam én...* strófa kontaminált helyzetben is gyakran szerepel, pl. Mátray Gábor kottás gyűjteményében (I. 91. *Azért, hogy kend kicsit ragyás*). A Czuczor-féle átköltés közköltészeti szempontból fontos megjelenése: *Taly Gáspár: Hasznos Mulatságok* (1821) STOLL 1237. 238b. *A BOROS VÁNDOR*; *Hasznos Mulatságok* (1837/II.) 263.

A szövegcsalád további előfordulásai a XIX. században pl. *Nagy Ferenc-ék.* (1843) 116. (2. vsz. magyarul, *Vinum bibi, ebrius sum* kezdettel latinul is); KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, I. 65. sz.; *Népdalok tudóstársasági névtelentől* (1840-es évek) MTAK Irodalom 8^f 206/60. 56. sz.; ERDÉLYI 1846–1848, II. 498–499. sz.; ARANY János: *A betyár* (románckör, 1850/65) I. rész (mottó és nótajelzés); SZÍNI 1865, 196.; *Bartalus István kézirata* (1871 k.) II. 115.; *Arany János dalgyűjteménye* (1874) 37. sz.; BARTALUS 1873–1896, VI. 83, 157; KÁLMÁNY 1877, 157.; LIMBAY 1879–1888, 642. sz. (2). Szerepel Arany János *A magyar nemzeti versidomról* c. tanulmányában is. További változatokról l. KODÁLY–GYULAI 1952, 123–124.

Homológ strófákba átírt, XIX. század közepi szerelmi változat (számos népköltési variánszal):

Elmentem én a szőlőbe,	Elmentem én a tanyára,	Onnan mentem a csárdába,
Ráhágtam a venyigére,	Ráhágtam a tökindára,	Barna rózsám látására,
Venyigéről venyigére,	Tökindáról tökindára,	Míg a barnát ölelgettem,
Fáj a szívem a szökére.	Fáj a szívem a barnára.	A szökét elfelejtettem.

K. R. *gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. V. 5a.

Népköltési változatai az egész magyar nyelvterületről előkerültek, köztük Moldvából is. A teljesség igénye nélkül pl. MNT VI. 529. sz. (6. vsz., Nagybacon, Háromszék m.), 530. sz. (Gyimesfelsőlok, Csík m.); 560. sz. (Szépvíz–Kóstelek, Csík m.); MNT X. 745–746, 749, 751, 756. sz. (Gyimes, Csík m.); POZSONY 1994, 57. sz. (Klézse, Moldva); FARAGÓ–JAGAMAS 1974, 143. sz. (travesztia; Ördöngösfüzes, Kolozs m.; vö. OLOSZ–ALMÁSI 1969, 203. sz.; Magyargyerőmonostor).

*

Dallamát Mindszenty Dániel jegyezte föl (VII.), melyet saját olvasatban, eredeti díszítőhangjaival együtt közlünk (eredetileg a-moll).

El - men - tem én a sző - lő - be, Ka - pát vet - tem a ke - zem - be,
Fel - a - kasz - tott - tam a fá - ra, Bort it - tam az ár - nyé - ká - ba,
Fel - a - kasz - tot - tam a fá - ra, Bort it - tam az ár - nyé - ká - ba.

Szintén ebből a korszakból származhat a Mátray Gábor kéziratában szereplő, keltezetlen változat, melyet saját olvasatban közlünk (II. 499; eredetileg d-finalis). A XIX. században főként az *Iriglyik a bajsuszomat* kezdetű dalt énekelték erre a dallamtípusra.

Bort it - tam én, bo - ros va - gyok,
Ha - za - men - nék, de nem tu - dok,
A - ki tud - ja, miért nem mond - ja,
Mer - re van az or - szág út - ja?

A VI. változat tanúsága szerint Édes Gergely folklorizálódott műdalának (*Én vagyok a petri gulyás*) dallamára is énekelték. Dallamát *Tóth István kézírata* nyomán, saját olvasatban közöljük (132., A-dúr), a VI. megfelelő strófájával. Tudomásunk szerint máskor soha nem fordult elő ezzel a szöveggel.

Bort it - tam én, it - tas va - gyok,
Ha - za - men - ni már nem tu - dok.

A - ki tud - ja, mért nem mond - ja, Hol a ga - lam - bom ka - pu - ja?

27.

- + I. *Szarka János melodiáriuma* (1798) STOLL 439. 216. TUS. Ks.: *Úr iszjik, úr...*
- + II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. V. 97a. *KÖSZÖNTŐ S IVÓ-ÉNEK*. Ks.: *Úr iszjik, úr...*
Egy szakasz, visszatérő nyitósorokkal. A címet utólag, ceruzával jegyezték föl.
- + III. *Csatáry József-ék.* (1814–1819) STOLL 645. 4. TUS. Ks.: *Úr iszjik, úr...*
Egy szakasz, visszatérő nyitósorppárral.
- + IV. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 157. sz. Ks.: *Úr iszjik, úr...*
Zárómotívumának rokonait l. az *Adjon Isten szerencsét* kezdetű tus (15. sz.) jegyzetében.

A 28. szövegsalád (*Víz, víz*) közeli rokona, tréfás pohárköszöntő, talán tuszfűzérben is előfordult. Előképei között az alábbi német diákdalt említhetjük (Csörsz 2005a, 245.):

Trink, Bruder, trink!
Und halt dich wacker flink!
Morgen kömmt der Engländer,
Bringt den Beutel mit dem gelde,
Trink, Bruder, trink!

Bergliederbüchlein (1730 k.), BÖHME 1966, 347. sz.

A környező szláv népek folklórájában a magyarnál régebb óta és változatosabban találjuk meg az efféle, ABA szerkezetű, többnyire 4 4 8 8 4 (4) szótagszámú daltípusokat. Az alábbi horvát népdal szintén ivónóta:

Pij, mila, pij!
Pij, draga, pij!
Èi zapiješ tristo zlati,
Dojde mila se naplati,
Pij, mila, pij!

ŽGANEC 1924, I. 54. sz.

Magyar népköltési változata pl. MNT III/B 61. sz. (Mohács, Baranya m.)

28.

- + I. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. 41a. Ks.: *Víz, víz, víz...*
Az *Ivó-dalok* c. sorozat 4. darabja. 2–4. szakasza megegyezik a X. változatával.
- II. *BARNA PÉTER, TSUDA FERKÓ, ÉS SALLAI PISTÁNAK KEDVES NÓTÁI* (é. n., 1810 k.) OSZK PNY 2.574. 3. sz. *A NAGYVÁRADI NÓTA*. Ks.: *Víz, víz, víz...*
Megegyezik a III–IV. változattal, a dal végén nem tér vissza a 2–3. sor. 2 vsz.-ba tördelve.

- III. *Barna Péter, Tsuda Ferkó, és Sallai Pistának kedves nótái* (é. n., 1810 k.) OSZK 821.147. 3. sz. *A NAGY-VÁRADI NÓTA*. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 Megegyezik a II. és IV. változattal, a dal végén nem tér vissza a 2–3. sor. 2 vsz.-ba tördelve.
- IV. *Barna Péter, Tsuda Ferkó, és Sallai Pistának kedves nótái* (é. n., 1810 k.) OSZK 820.797. *A NAGY-VÁRADI NÓTA*. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 Megegyezik a II–III. változattal, a dal végén nem tér vissza a 2–3. sor. 2 vsz.-ba tördelve.
- V. *SALLAI PISTA' és AMA' HÍRES, NEVEZETES BARNÁ PÉTER' NÓTÁJI* (é. n., 1810 k.) OSZK PNY 6.465. Ötödik. *A NAGYVÁRADI NÓTA*. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 2 vsz.-nyi, refrénnel váltakozó forma. 2 strófába tördelve.
- + VI. *Sallai Pista és ama' híres nevezetes Barna Péter' nótái* (é. n., 1810 k.) OSZK 803.103. 6. sz. *A NAGY-VÁRADI NÓTA*. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 2 vsz.-nyi, refrénnel váltakozó forma. 2 strófában. Megegyezik az V. és VII. változattal.
- VII. *Sallai Pista és ama' híres nevezetes Barna Péter' újdonton új kedves nótái* (é. n., 1810 k.) FSZEK Sz 4855. *A NAGYVÁRADI NÓTA*. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 2 vsz.-nyi, refrénnel váltakozó forma. 2 strófába tördelve. Megegyezik az V–VI. változattal.
- VIII. *Abonyi kézirat* (1816) STOLL 657. Ks.: *Víz, víz, víz, víz...*
 Kiadása: MNT III/B 373.
 A lappangó kéziratban a dallammal együtt följegyzett versnek csak a kezdete szerepelt.
- IX. *Hasznos Mulatságok* (1818, I. félesztendő) 57. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 Egy szakasz, ABA^V szerkezettel. A Békés vármegyeinek mondott dalrészlet Kulcsár István híres népköltési gyűjtőfelhívásának egyik versillusztrációja.
- X. *Hasznos Mulatságok* (1818, I. félesztendő) 160. *IVÓ-DAL*. Ks.: *Bor, bor, bor...*
 3 vsz., melyek a szokásos víz–bor ellentét helyett csak a bor dicséretéről szólnak, az egykori „szövegmag” továbbfogalmazásával:
Bor, bor, bor,	Bort, bort, bort,	Bort, bort, bort,
Ej, be jó a bor,	Tölts hát ide bort,	Igyunk tehát bort,
Torkainkat nedvesíti,	A szőlőnek édes leve,	A vendégek víg kedviért,
Elméinket élesíti,	Ettől Noé részeg leve,	A magyarok nagy neviért,
Bor, bor, bor,	Bort, bort, bort,	Bort, bort, bort,
Ej be jó a bor!	Tölts hát ide bort!	Igyunk tehát bort!
- + XI. *Felvidtő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 155. sz. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 3, zárt vsz., tematikus refrénnel (a 3. szakasz a kézirat *Tóldalékok* c. részében, 259.). A Bodrog és a mádi bor emlegetése a dal sárospataki aktualizálásának tünik.
- XII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 17. sz. Ks.: *Víz, víz, víz!*
 3 vsz., a XVI.-hoz képest: 2–4., a német bor megnevezése nélkül, a ponyvaváltozatokra jellemző 3, 5, 5 szótagszámú nyitósorokkal
- XIII. *Almásai Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 49. sz. Ks.: *Víz, víz, víz, víz...*
 I vsz., dallammal. A kézirat 1840-es évekbeli, átdolgozott változatában (*Magyar Dalnok*, I. 113. sz.; II. 150. sz.) Almási két ízben, ugyanezzel a dallammal, három, illetve négy versszakkal jegyezte fel.
- + XIV. *Horovicz Fülöp-dalgyűjt.* (1837) STOLL 820. IV. 15–16. Ks.: *Víz, víz, Tisza-víz...*
 3 vsz., a német bort szidalmazó szakasz is (vö. XVI.). A vers metrumtípusának egyik műköltészeti változata, Vörösmarty Mihály *Haj, szem, száj* c. verse előzi meg; l. alább.
- + XV. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. III. (4. csomó) 21a. Ks.: *Bor, bor, bor...*
 Nj.: *A Szabó Sándor verbunké nótájára*.
 2 vsz.
- + XVI. *Énekeskönyv* (XIX. század I. fele) STOLL 853. 71–72. Ks.: *Víz, víz, Körös-víz...*
- XVII. *Mátray Gábor kézírata* (XIX. század I. fele) 545. Ks.: *Víz, víz, víz...*
 Egy szakasz, dallammal.

POGÁNY Péter szerint megtalálható volt a *Sallai Pista*-ponyvafüzet egyik, általunk nem látott példányán is, amely Dörnyei Sándor tulajdona volt.

Külön figyelmet érdemel a refrének és versusok közti kapcsolódás rendszere. A dal följegyzései e tekintetben sem egységesek. Az egyik típusban a strófák ABA (RVR) jellegűek, tehát az új strófa a refrénnel kezdődik. Másutt viszont (pl. I.) a kontextus szerint változó refrének ABAB...A CDCDCDC rendszerben illeszkednek a versusokhoz. A XI. változat az alább idézett Vörösmarty-vershez hasonlóan tematikus refrénű: ABA CDC EFE, a refrének hossza megegyezik.

A szövegcsalád egyik előképe, egyben dallamrokona a *Fáj, fáj, fáj, fáj a szívem, fáj* kezdetű szerelmi dal, melyet a XIX. század legelejétől ismerünk:

Fáj, fáj, fáj, fáj,
Fáj a szívem, fáj!
Fáj a szívem teéretted,
Miólta megesmértelek,
Fáj, fáj, fáj a szívem, fáj!

Cím lap nélküli ponyvatöredék (OSZK 803.103) 2. sz.

A dal versformája előképéül szolgált Vörösmarty Mihály *Haj, száj, szem* c., 1829 tájára datálható verséhez, mint arra a XIV. változat kapcsán már utaltunk.

Haj, haj, haj,
Beh szép selyemhaj
Ez a leányhaj!
Bomlott fürti tengerében
Hattyuvállak fürdenek benn.
Haj, haj, haj,
Be szép selyemhaj
Ez a leányhaj.

Egy másik dal távolabbról követi ezt a késő rokokó versfaragó praxist. Mindszenty Dánielnél (XII.) éppenséggel a vizsgált szöveg előtt szerepel, s megtalálható a *Hasznos Mulatságok* lapjain is. Kazinczyhoz írott, 1812. október 6-i levelében Szemere Pál utal arra, hogy a versikét ő „penderítette” Gombán, a Fáy család vendégeként Fáy László Deutsch-dallamára (KERÉNYI 2002, 177–178.; *KazLev* X. 152):

Huss, huss, huss!
Ölbe huss,
Kedvesem
Hozzám juss.
Rajta szép leánykám,
Ölbe, kis báránykám,
Váltsunk esókot...

Rumy Károly György 1832 táján a daltípus víz- és bor-motivikájú szakaszáról is készített német prózafordítást (MTAK Irodalom 8^F 206/172/h, 10–11.).

Folklórváltozatait a XIX. század közepétől gyakran följegyzik, pl. ERDÉLYI 1846–1848, III. 165. sz. (Hegyalja). Arany János is említi *A magyar nemzeti versidomról* c. tanulmányában. A XX. századi népi feljegyzések a korábbi bordicsérő strófák variációján túl gyakran szerelmi-erotikus célozgatásokkal is kibővíülhetnek. Pl. VIKÁR 1906, II. 224–225; MNT III/B 32–40, 43–55. sz.; MNTK I/A III (G) /148 e) (főként dunántúli, kisebb részben észak-magyarországi és erdélyi falvakból). Asszonyecsúfoló változatban az *A, B, C, D*-szövegcsalád (2. sz.) motívumai is felbukkannak:

Hej, bir, bor!
 De jó ez a bor!
 Ha jó borok nem volnának,
 Félre kontyok sem állnának.
 Hej, bir, bor!
 De jó ez a bor!

Pécska (Arad m.) KÁLMÁNY 1877, I. 173.

*

Dallamának legkorábbi feljegyzése a Szalay Terézia nevét őrző, ismeretlen helyen lappangó *Abonyi kéziratban* (STOLL 657.) található, egy háromszólamú letét tenoraként. Ezt korábbi jegyzetek nyomán Kiss Lajos adta ki (MNT III/B, 373.). A népi változatok többségére jellemző moll olvasatban adjuk közre, saját ritmizálásban (az ének végén a nyitósor nyilván éppúgy visszatért, mint a szöveges lejegyzésekben).

Víz, víz, víz, víz, Nin-csen o - lyan víz...

Az 1830-as évekből való XIII. változat egyértelműen dúr hangsorú dallamát szintén saját olvasatban idézzük (közele rokona a *Fáj, fáj...* fentebb idézett szövegével terjedt). Eredeti hangneme A-dúr, ritmikáját kiigazítottuk. Almási Sámuel 1840-es évekbeli másik kottás kéziratában csaknem hangról hangra azonos formában szerepel.

Víz, víz, víz, víz, Nin-csen o - lyan víz, Mint a Sza - mos - víz.
 Csu - ka, poty - ka la - kik ben - ne, Szép me - nyecs - ke für - dik ben - ne,
 Nincs hát o - lyan víz, Mint a Sza - mos - víz!

Mátray Gábor a XVII. változatnál szintén dúrdallamot ad a szöveghez, melyet saját olvasatban közlünk (eredetileg G-dúr).

Víz, víz, víz, Nin-csen o - lyan víz, Mint a Du - na - víz.

Csu - ka, har - csa la - kik ben - ne,
Szép me - nyecs - ke für - dik ben - ne.

Víz, víz, víz, Nin-csen o - lyan víz, Mint a Du - na - víz.

29.

+ I. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. II. 41a. Ks.: *Nem kell nékem senki víze, barátom...*
Az *Ivó-dalok* c. ciklus darabja.

+ II. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1810–1816, Esztergom, Nógrád, Pest m.) I. 26. Ks.: *Nem kell nékem a te vízed, barátom...*

I vsz., *Lassacsán* éneklendő dallammal, kissé átalakult versformában.

Folklorizálódó változatait l. pl. *Dessenffy Virginia küldeménye* (1840-es évek) MTAI Irodalom 8^F 206/58. 17b; LIMBAY 1879–1888, V. 942. sz.

*

Dallamát Mátray Gábor feljegyzése nyomán, eredeti hangnemben közöljük. Motívumai a *Kocsmárosné kápolnája a pince* kezdetű dalnak az *Ötödélszáz énekek*ben szereplő dallamára (246. sz.; BARTHA-KISS J. 1953, 363.) emlékeztetnek. Talán valóban csak alkalmi dallam-tákolmányról van szó?

Nem kell né - kem a te vi - zed, ba - rá - tom,
Mert a bor - tól szí - vem vi - gád, azt lá - tom.

Ha egy po - hár nem lesz e - lég, dup - lá - zom,

Mert én az - tat sen - ki más - ra nem bí - zom.

Ó, be é - des, kel - le - me - tes,

Majd ü - res lesz, Majd ü - res lesz, Már ü - res lett, Már ü - res lett,

Ér - ted volt ez, ba - rá - tom!

30.

Horváth András-ék. (1799–1800) STOLL 444. II. 41b. Ks.: *Iszom, pajtás, nesze, igyál te is...*
Az *Ivó-dalok* c. ciklus része.

Nem kizárt, hogy Pázmándi Horváth Endre szerzeménye, legalábbis nagyon közel áll bordalainak stílusához, s egyetlen feljegyzését épp az ő kéziratából ismerjük, saját verseinek tőszomszédságából. A *Bort ide, bort...* kezdetű rész metrikai előképét a *Víz, víz...*-szövegsaládban találjuk meg (27–28. sz.).

31.

+ I. *Cantillena. Énekek. Pesnicki* (XVIII. század 2. fele) STOLL 452. 20b. *NOTA BACHI*. Ks.: *Isten áldjon, pajtás, nekem megbocsáss...*

+ II. Horváth András-ék. (1799–1800) STOLL 444. 40b. Ks.: *Isten hozzád, pajtás, nekem megbocsáss...*
Egy szakasz.

III. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) 261. Ks.: *Egészséggel, pajtás, nekem megbocsáss...*
Egy szakasz, az 1807-ben leírt *Tus-nóták* c. fejezet 3. darabjaként.

IV. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. 5b. Ks.: *Egészséggel, pajtás, nekem megbocsáss...*

Egy szakasz, a *Tusok* c. dalsorozat 2. darabja. Csaknem pontosan egyezik a VII. változattal.

V. *Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar Dal...* (1832) 85. sz. Ks.: *Isten áldjon, pajtás, nekem megbocsáss...*

Egy szakasz, dallammal. Érdekes, hogy a *korsót* helyett *karidot* forgattatna az ivópajtással.

+ VI. *Horovicz Fülöp-dalgyűjt.* (1837) STOLL 820. I. 13. Ks.: *Isten áldjon, pajtás, nekem megbocsáss...*
Egy szakasz, a korábbiaktól némileg eltérő versformában.

VII. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. I. (2. csomó) 10b. Ks.: *Isten áldjon meg, pajtás, nekem megbocsáss...*

Kiadása: RMKT XVII/3. 658.

Egy szakasz.

A dal nem más, mint egy XVII. századi szerelmi dal kiszakadt strófája, némi változtatással (STOLL Béla jegyzete szerint az alább idézett strófa egyébként későbbi az anyaszövegénél):

Isten hozzád, lelkem, megbocsáss,
Adja Isten, édes lelkem, víg napokat hogy láss,
Életednek folyásában búkat hogy ne láss,
Holtom után mennyországban veled együtt láss.

Vásárhelyi daloskönyv (1670 k.)

Árva fejem, mi haszna éltém..., RMKT XVII/3. 211/II., 6 vsz.

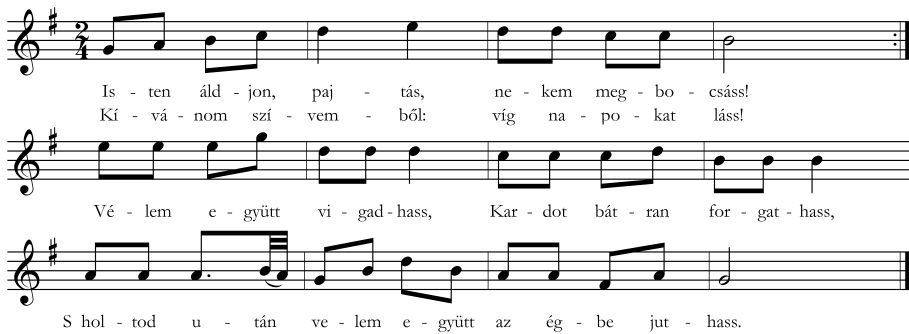
Folklorvariánsa pl. *Dessenffy Virginia küldeménye* (1840-es évek) MTAK Irodalom 8^r 206/58. 16b
(a *Pincseszeri dal, Márton-nap tájban* címmel közölt, *Megsavanyult már az újbor...* kezdetű dal függelékeként).

I.

cím (Alia) *Nota Bachi* – Bacchus (más) dala (lat.)

*

Dallamát Mindszenty Dániel nyomán (V.) idézzük, saját átírásban, eredeti hangnemben (kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 656.).

Is - ten áld - jon, paj - tás, ne - kem meg - bo - csáss!
 Kí - vá - nom szí - vem - ből: víg - na - po - kat láss!
 Vé - lem e - gyütt vi - gad - hass, Kar - dot bát - ran for - gat - hass,
 S hol - tod u - tán ve - lem e - gyütt az ég - be jut - hass.

32.

- + I. *Zejk János-ék.* (1799) STOLL 445. 12a (20. sz.) Ks.: *Hogy az ördög török uraimékat ijedtében...*
 2 szakaszra tördelve.
- II. *Szendrey Sándor-ék.* (1812) STOLL 1200. 73. Ks.: *Hogy az öreg ördög török uraimékat jó kedvébe...*
 2 szakaszra tördelve. Megegyezik az I. változattal.

Minden bizonnyal egy ismeretlen szerzőjű, folklorizálódott műköltői alkotás. A törökök szesztilalmának emlegetése a korszakban már fel-fellángoló keleti rokonszenv ellenére állandó toposz maradt a kalendáriumokban, s a magyarok borbarát karakterének ellenpárjaként szolgált. Az iszlám világban egyébként számos vallási irányzat képviselői, így a hódoltságban is közismert bektási (alevi) der-visek sem vették komolyan a borivás tilalmát, róluk épp ezért számtalan anekdota kering. A mámorban felvillanó transzcendens látás ugyanis épp annyira erős lehet, mint amit aszkézissal ér el az ember.

Változat I. ERDÉLYI 1846–1848, II. 406. sz. (A *Maga is meg...*-sorocskákat a beküldő szerint addig ismételték, amíg az ivócimbora fel nem hajtotta a poharát.)

Egyszer egy barát azt mondta,
 Egyszer egy barát azt mondta,
 Hogy Mahomet, hogy Mahomet rossz próféta.

Egykor egy bolond gondolat jött az eszébe,
 S a boritalt megtiltotta nagy hevenyébe.
 De mikor megokosodott,
 Maga is meg, maga is meg, maga is megittasodott.

33.

- + I. *Énekes Gyűjtemény I.* (1799) 9. sz. BORIVÁS ELŐTT S ALATT. Ks.: *Adná Isten, hogy száz esztendő múlva...*
- II. *Thaly-kolligátum* (XVIII–XIX. század) STOLL 511. 162a. BORIVÁS ELŐTT S ALATT. Ks.: *Adná Isten, hogy száz esztendő múlva...*
 Egy szakasz, melyet bizonyosan az I. nyomtatott változatából másoltak (a kolligátum ezen darabja kizárólag a váci *Énekes Gyűjtemény*ből vett szövegeket tartalmaz).
- III. *Horváth András-ék.* (1813) STOLL 637. 5b. MULATSÁG KÖZBEN. Ks.: *Adná Isten, hogy száz esztendő múlva...*
 Egy szakasz, melyet bizonyosan az I.-ről másoltak (Pázmándi Horváth Endre gyakran másolt a váci *Énekes Gyűjtemény*ből, I. STOLL 444. sz. kéziratát is).

A tus-műfaj kissé műköltői továbbfejlesztése.

- I. *Budai Zsuzsanna-ék.* (XIX. század eleje) STOLL 520. 18a–b. Ks.: *Igyunk, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
2 vsz., valójában csak a szokásos, egystrófányi szöveg refrénes átdolgozása:

Igyunk, barátim, kacagjuk a gondot,	Majd elég idő lesz az aggódásra, ha
Vígan háására fordítsuk a hordót!	Eljő a papok telhetetlen zsákja.
Míg az ember ifjú, töltse vígan életét,	Míg az ember ifjú, töltse vígan életét,
Hagyja vén korára a kedvetlenség terhét.	Hagyja vén korára a kedvetlenség terhét.

- + II. *Battha Bálint kótatára* (1804–1808) STOLL 572. 254–255. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
2 vsz., a másodikat az összeíró egy TT jellel toldotta az eredetileg a 255. lapon kezdődő szöveg után (a 254. aljáról). Az utolsó sorpár külön, de sorszám nélkül szerepel, ismét a 255-ön.
- + III. *Dávidné Dudája* (1809) STOLL 602. 9. Ks.: *Igyunk, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Kiadása: CSÖRSZ 2005d, 154.
Egy szakasz.
- IV. *Nagykaposi melodiárium* (1809–1848) STOLL 605. 334–335. *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
2 vsz., négyszólamú kottával.
- V. *Komoróczy Terka-ék.* (1796–1810) STOLL 427. 79a. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
2 vsz., a II.-nak megfelelő szöveg. Az 1810-es *Tóldalékban* szerepel.
- VI. *Szendrey Sándor gyűjteménye* (1812) STOLL 1200. 33. sz. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz, a II/1. strófának megfelelő szöveg.
- VII. *Marthon István-ék.* (1818) STOLL 674. 51a Ks.: *Vígan, barátim, tapodjuk le a gondot...*
Egy szakasz, a II/1. strófának megfelelő szöveg.
- VIII. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 1251. 80. Ks.: *Igyunk, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz; a III.-kal csaknem egyező változat.
- IX. *Fehvidító V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 215. sz. T[US]. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz, a II/1. strófának megfelelő szöveg.
- + X. *Régibb és újabb, részint érzékeny, részint vig, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826), 209. sz. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz, megegyezik a II/1. vsz.-kal.
- XI. *Kiss József-ék.* (1826 k.) STOLL 736. 1a–b. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
2 vsz. megegyezik a II. két teljes szövegű szakaszával.
- XII. *Kiss József-ék.* (1826 k.) STOLL 736. 25. sz. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
2 vsz., megegyezik a II. két teljes szövegű szakaszával.
- + XIII. *Keller Antal-ék.* (1827) STOLL 745. 300–301. [Ks.] *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Kiadása: PESOVÁR F. 1957, 305–306.
Egy szakasz, a II/1. strófának megfelelő szöveg. Egy háromtételes tuszfűzér 2. darabja. A fűzér kezdősora: *Múljon el a világ, csak teremjen szőlő...* (l. a 6. és 13. szövegcsaládok jegyzeteiben is!).
- XIV. *Szentpéteri Sámuel-ék.* (1832) STOLL 785. 29. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz, a II/1. strófának megfelelő szöveg.
- XV. *Érzékeny és Vig dalok* (1834, Sárospatak) 161. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz, a II/1. strófának megfelelő szöveg; megegyezik az 1826-os I. kiadással.
- XVI. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. I. (2. csomó) 10a. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz.
- XVII. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. VIII. (10. csomó) 9b–10a. Ks.: *Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot...*
Egy szakasz, a III. és VIII. változatokra jellemző szöveggel.

A változatok többsége egyetlen szakaszból áll; komolyabb különbséget csupán az tesz közöttük, hogy némelyikükben a 2. és 3. sorpár felcserélődött a megszokotthoz képest (pl. III, VIII, XVII.). Ez

utóbbi csoport valamely képviselője lehetett a közvetett mintája Csokonai Vitéz Mihály *Miért ne imánánk?* c., 1793-re datálható versének, mely az egyik alternatív kezdősört is idézi:

Igyunk barátim! a' komor
 Bú' lángja nem tsatázik,
 Ha mádi borral a' gyomor,
 A' kis pokol meg ázik.
 Igyál! ne, e' szőlő-gerezd'
 Levével öblödet fereszd.
 Vígadj ötsém! ma-holnap
 Zsákjába dughat a' pap.

CsÖM II. 166. sz. I vsz. A kérdésről: CSÖRSZ 2005d, 154–155.

XIX. századi folklórváriánsai pl. KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, II. 3. sz.; *Népdalok tudástársasági névtelentől* (1840-es évek) MTAK Irodalom 8^r 206/60. 93. sz.

II.

- 4 *Elhnyel a papok telbetetlen zsákja* – véged van; utalás egy szólásmondásra: *telbetetlen papzsák* (Kis-Viczay 1713); *telbetetlen, mint a pap(ok)zsákja / mint a barátzsák; a pap zsákjának nincs feneke* stb.
 10 *Szent Mihály ültet bólnap lóra* – Szent Mihály a holt lelkek kísérője, vö. *Szent Mihály lova*: halottszállító eszköz (saroglya)

*

Dallamát a IV. változat őrizte meg, a tenor szólamot saját átírásban és ritmizálással közöljük.

Vi - gan, ba - rá - tim, ka - cag - juk ki - a gon - dot,
 Majd e - lég i - dó lesz az ag - gó - dás - ra, ha

Ví - gan for - dít - suk szá - já - ra a hor - dót!
 El - nyelv a pa - pok tel - he - tet - len zsák - ja.

Míg az em - ber i - fi - ú, tölt - se ví - gan é - le - tét,
 Hagy - ja vén ko - rá - ra a ked - vet - len - ség ter - hét.

35.

+ I. *Nagy Iván-féle kolligátum* (XVIII–XIX. század fordulója) 48a–49a. Ks.: *E szép szóra: jurátus...*
 14 vsz., a 4×7-es versforma időnkénti variált echós kibővítésével.

II. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. 92b–94a. Ks.: *E szép szóra: jurátus, jurátus...*

12 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–10, 13–14. A 7-es sorok 5–7. szótagjának ismétlését következetesen jelöli.

A *Halod-é, te szolgáló...* kezdetű szövegcsaláddal kontaminálódott változatát Nagy Sándor XVIII. század végére datált melodiáriumból ismerjük, de csak XX. századi közlésben (MOLNÁR P., é. n., I. a 23. szöveg jegyzetében; I. még LUKÁCSY 1981, 226–227.).

Folklorvariánsai a XIX–XX. századból pl. *Dessenffy Virginia küldeménye* (1840-es évek) MTAK Irodalom 8^f 206/58. 19a; VIKÁR 1906, II. 217–218.

I.

21–24 utalás a zsidó nép Egyiptomból való kivonulására a Vörös-tengeren keresztül (2Móz 14,16.)

I. B) Mulatódalok

A mulatódalok nehezen körülhatárolható, átmeneti műfajába azokat a dalokat soroltuk, amelyek a társas mulatság lelkiállapotaiba engednek bepillantást, de a bor és a részegség nem játszik bennük központi szerepet (ezeket az előző fejezetben adtuk közre). A két nembeli fiatalság szerelmi együttléteiről, borrar és tánccal színezett erotikus mulatságairól tudósító énekek majd a sorozat IV. kötetében, a szerelmi költészet korpuszán belül kapnak helyet. A most közreadott dalok női szereplői többnyire csak kísérői a mulatságnak: csaplárosnék, könnyűvérű asszonyok stb., a lírai beszélőhöz érzelmileg is közelálló nőalakok csak ritkán kapnak szerepet: ez sokkal inkább a XIX. század első felében lesz általános.

A fennmaradó csoport tehát főként a mulatozásra, búfelejtésre biztató dalokat tartalmazza. Másrészt ennek az élménynek antikizáló, filozofikusabb megközelítését is több dalban megfigyelhetjük: a mulatságot mint a mulandóság feledtetésére szolgáló orvosságot ajánlják. Ennek az alműfajnak a legnépszerűbb képviselője a Páloői Horváth Ádám és Ujfalvy Krisztina nevével egyaránt terjedő, de biztonsággal mégsem szerzőhöz köthető, verbunkos dallamú *Vígán élem világom...* (59. sz.), mely 74 ismert változatával az egész közköltészeti korpusz leggyakoribb szövegei közé tartozik 1840 előtt.

A tablót a korbhelyek dicsekvései egészítik ki, s gyakran felbukkan a független, még nem családos férfiak dicsekvése „magabíró” mulatságaikkal. A deviáns közösségeket idéző lator mulatódalokat a sorozat III., társadalmi kötetében adjuk közre (e műfajváltozat szép példája az *Opre Tódor nótája* címen ismert dal, illetve a *Tobzódóké* címmel feljegyzett, szintén erdélyi szöveg, melynek előképe egy iskolai színdarabhoz vezet). A diákság mulatódalait is javarészt a III. kötetben fogjuk közölni, mivel ezek többségében a közösségi élet eseményeinek leírása is helyet kap.

E fejezet dalai a fentiek miatt tehát nem rendezhetők szigorú poétikai szabályrendszerbe, egy részüknél pedig a kontaminációnak valóságos tobzódását figyelhetjük meg. Érdekes, hogy mindez nem okvetlenül volt hatással a jelenkori népdalagyományra. Míg ugyanis a vándorstrófaból álló, laza szerkezetű *Bársak esne, bársak fíjna...* szövegcsalád (41. sz.) elemeivel – egykori népszerűségük ellenére – alig találkozunk a XX. századi folklórgyűjtésekben, egy másik szerteágazó mulatódalfűzér, a *Gyere be, rózsám...* (39. sz.) részletei máig gyakoriak a gyermekfolklórtól a szerelmi-keserves átdolgozásokig.

További kutatásokat igényel e műfajok társadalmi háttere. A XVIII. századi Magyarországon a korábbi századokhoz képest valóban megfigyelhetjük az életszínvonal emelkedését és a jólét bizonyos jeleit, s ez részint megmagyarázza a mulató- és bordalrepertoár gazdagodását. Másrészt a kendőzetlen életigenlés az énkép változásaira is figyelmeztet. A XVII. századi mulatódaltípusok például még csaknem mind karikatúriszikusak, csúfoló jellegűek voltak, tehát nem tekinthetők a felszabadult öröm megnyilatkozásainak, sokkal inkább a deviáns magatartásformák szerepdalba ágyazott, önmagukat leleplező kigúnyolásának. Az evilági örömeik korlátlan élvezete viszont még az „enyhülő” XVIII. században sem minden társadalmi réteg számára adatott meg. A nemritkán normasértő felhangú tombolást ezért gyakran a nincstelenség élménye is áthatja:

Jobb volna, ha pénzt olvasnál, ha vóna,
Jobb volna bort innál, ha volna.

Szükszai András-é. (1725–1752) STOLL 239. 56a.

36.

- + I. *Kökényesy Mihály-éke.* (1747 után) STOLL 214. 2a–b. *MULATÁSHOZ VALÓ NYÁJAS ÉNEK.* Ks.: *Élek én mind addig, míg Isten akarja...*

A szöveget megelőző, eredetileg üres lapra (1b) azonos kéz kissé későbbi, halványabb tintával jegyezte fel az *Én elvettem egy vénlányt...* kezdetű csúfolót (RMKT XVIII/4. 59/I. sz.), majd ennek folytatásaként az alábbi, kontaminált strófát, melyet refrénje már a főszövegben közölt mulató-dalhoz kapcsol:

Bujdosik a disznó kilenc malacával,
Utána a kondás üres tarisznyával,
Ó, Duna, Duna, dajnom,
Duna vize lementében
Ző-, ző-, zöldellő,
Kedves Duna-vizem,
Édes Tisza-vizem.

Főszövegünket a kézirat 7b lapján egy másik kéz ismét elkezdte, de az azonos címen és az első másfél soron kívül nem másolt le többet.

- + II. *Nyitrai éke.* (1809) STOLL 606. 28a. Ks.: *Akárki mit szóljon, engem rágalmazzon...*

A 2., kontaminált strófa a házasulandó legény töprengéséről szóló XVII–XVIII. századi verset idézi, l. kötetünk 74. szövegének 12. strófáját.

A játékos indulatszavakkal és alliterációkkal teli „dadogós” refrén egy kissé pityókás ember dalolásának/dünnyögésének érzetét kelti.

I.

- 33 Egy sok változatban ismert közmondásnak (*Jó tett helyébe jót várj*) már Szenci Molnár Albert által is idézett (1604) antonimája, ellentétes értelmű megfogalmazása (MARGALITS 1896, 388.)

37.

- + I. *Székesszai András-éke.* (1725–1752) STOLL 239. 47. sz. Ks.: *Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt...*
4 vsz. A 4. strófa később, a XIX. század elejétől gyakran kontaminálódott más 4×10-es vándorversszakokkal, l. alább.

- + II. *Régi magyar énekek* (1789–1790) STOLL 387. 13a–b. Ks.: *Mit búsulnék, mikor jól van dolgom...*
4 vsz.

- + III. *HAT VÍDÁM NÓTÁK* [1792] Kolozsvár, AK Misc. LVII 475. 128935. 4. sz. Ks.: *Bánatom nincs, élek vigassággal...*

8 vsz., megegyezik a IV–VI. változattal.

- IV. *Hat vidámító víg nóták* [1792] OSZK 819.067. 4. sz. Ks.: *Bánatom nincs, élek vigassággal...*

8 vsz., megegyezik a III. és V–VI. változattal. A két, egyező című ponyva nem két párhuzamos példányt takar, hanem újrakiadást.

- V. *Hat vidámító víg nóták* (é. n.) OSZK 820.835. 4. sz. Ks.: *Bánatom nincs, élek vigassággal...*

8 vsz., megegyezik a III–IV. és VI. változattal.

- VI. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 56. sz. Ks.: *Bánatom nincs, élek vigassággal...*

Nj.: *Azon nótára.*

8 vsz.. Ponyváról készült másolat; megegyezik a ponyvaváltozatokkal. Nótajelzése – valószínűleg tévesen – az előző szöveg (*Isten megáldjon, kedves barátom...*) dallamára utal.

- VII. *Miskolci melodiárium* (1792) STOLL 414. 2b. Ks.: *Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt...*

4 vsz., sorrendjük a II.-hoz képest: 2, 4, 3, 1.

VIII. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 66a–b. Ks.: *Bánatom nincs, élek vígassággal...*

A VI. változat egyező másolata.

Az *Úgy tetszik*-strófát a kortársak Vitkovics Mihálynak tulajdonították, aki kötetben is kiadta. Mégis valószínű, hogy ő – Fazekas Mihály vagy Pálóczy Horváth Ádám módjára – csupán továbbköltött egy népszerű közköltészeti alkotást. Az I. változat keltezése amúgy is elég bizonyítéka lehet a szöveg korábbi eredetének.

A *Bort nem iszom* (*Nem iszom bort*) kezdetű vsz. magányosan, kontaminált helyzetben áll. A XVIII. században még nem alkotott önálló szövegcsaládot, de a XIX. század első felében gyakran előfordul, pl. *Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 65. sz. (*Azt hallottam Körös városában...*) 6. vsz.; *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 208. sz. (kiadása: VÉV 295. sz.):

Nem iszom bort, fogadásom tartja,
Iszom vizet, ha a rózsám adja,
Még azt is úgy, ha szájából adja,
Mint a galamb a fiát itatja.

Ha megunom magam a pusztába,
Kapom magam, megyek a csárdába,
Parancsolom a csaplárosnének,
Hogy hozzon bort a bor ivójának.

Majd elmenjünk, rózsám, valamerre,
Nánás város kellő közepére,
Ott leszállunk liliom képébe
Édes anyánk háza eleibe.

Még azt mondják rólam az irigyek:
Ihatom bort, mert loptam eleget,
Nem kívánok én nekik egyebet:
Verje meg, aki engem teremtett.

Ott rakják a gyöngyöt a nyakunkra,
Aranyövet karcsú derekunkra,
Ott rakják a koszorút fejünkre,
Mosolyogva néznek személyünkre.

Nem kell nekem farmatring, sügyellő,
Mert van nekem szép szeretőm kettő,
Lovam is van jó futó, jó lépő,
Galambom is jókedvem kereső.

Egyező strófaból áll: *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. 2. csomó, 5a (*Paraszt dall*).

A *Cseke Sándor-ék.*-ben (1826, STOLL 732, 10a) ismét az *Úgy tetszik*... strófa társaságában szerepel. L. még: *Técsői Szabó István-gyűjt.* (1829) STOLL 765. 41. sz.; *Rumy-féle versgyűjtemény* (1830-as évek) 30b – egyetlen, átalakult metrumú strófa:

Bort nem iszom, fogadásom tartja,
Vizet innám, vizet innám, ha szeretőm adna.
Azt is úgy, azt is úgy, ha szájából adna,
Mint a galamb ő fiát, engem úgy itatna.

A fenti strófa folklórváltozatai: *Petrás Ince János: Moldvaboni Csángó Magyar Dallok* (1841–42) 2. füzet 39. (4. vsz. 3–4. sor, DOMOKOS–RAJECZKY 1956, 70.); MNT VII. 261. sz. (Kézse, Moldva); 263. sz. (Tild, Bars m.); 272. sz. 4. vsz. (Nagyvejke, Tolna m.).

Az *Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt* vándorstrófája a mai folklórban is felbukkan, pl. KODÁLY–VARGYAS 1952, Pt. 282. sz. (Nagymegeyer, Komárom m.); MNGY XV. 79. sz. (Nagyszalonta, Bihar m.)

*

Egykorú dallamát nem ismerjük megbízható lejegyzésből. A *Dávidné Soltár*-ban (VI.) szereplő dallam, melyre a nótajelzés utal, igen pontatlan. Bár szintén 4×10-es szöveghez társul (*Isten megáldjon, kedves barátom...*, 55. sz.), annak 5+5-ös cezurái vannak, míg ennek 4+6, néha 8+2, tehát egészen más metrikai szerveződésű.

- + I. *Szakolczai István-ék.* (1762) STOLL 266. 72a–73a. *MENNYORSZÁGRÓL.* Ks.: *Mennyországban jer, pajtás...*
A kézirat nem ad pontos ismétléjeleket; a sorokon belüli ismétléseket későbbi és népi változatok alapján rekonstruáltuk. A 2. és 4. sor ismétlésére – bár a folklórváriásokban ez is gyakori, variált dallammal – ez a feljegyzés sehol sem utal.
- II. *Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. 22–23. *DE CAELI BONITATE.* Ks.: *Mennyországba gyere, pajtás...*
5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 5.
- III. *Szép világi énekek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 478. 15b–16b. Ks.: *Mennyországban jer, pajtás, jer, pajtás...*
5 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal, még a félsorok ismétlését tekintve is.
- IV. *Hat szép új Mulatságos Világi Énekek* (é. n.) OSZK 821.155. 1. sz. *KATONASÁGRA BIZTATÓ ÉNEK.* Ks.: *A táborban jer, pajtás...*
5 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal. A katonaéletet dicséző változat valójában csak első és utolsó sorában tér el a szokásos formától:

A táborban jer, pajtás,
Ha meguntad életedet...

Azért, pajtás, elmenjünk,
A táborban siessünk.

- V. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 53a. *KATONASÁGRA BIZTATÓ ÉNEK.* Ks.: *A táborban jer, pajtás...*
5 vsz., sorrendjük megegyezik a IV. változattal. Jankovich bizonyára ponyváról másolta a katona-travesztiát (a kézirat e részében főként ponyvai eredetű szövegek találhatók).
- VI. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 112a–b. Ks.: *A táborba jer, pajtás...*
5 vsz., az V. másolata, kisebb eltérésekkel. Szintén a ponyvai katona-változat.
- VII. *Énekek gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 523. 61. sz. *TÁRSASÁGI DAL.* Ks.: *Mennyországba jer, pajtás...*
Kiadása: JENEI 1943, 37.
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 3, 4+2 (kontamináció), 5. A 3. vsz. két korábbi félstrófa kombinációja:

Mihent reggel ásítóz, ásítóz,
Az angyal pálinkát hoz.
Ürmös bor is ugyan dül, ugyan dül,
A kappany is majd megsül,
Hajdúkáposztával
Jó lakhatsz gáncával,
Kedved tartván sétálhatsz, sétálhatsz,
Avagy pedig kártyázhatsz.

- + VIII. *Sipos Péter melodiáriuma* (1818–1824) STOLL 675. 108–109. Ks.: *Mennyországba gyer, pajtás, gyer, pajtás...*
Egy szakasznyi, az 1. és a 3–4. vsz.-ből kombinált összefüggő szöveg (vö. IX, XI. és népköltési változatok).
- IX. *Énekeskönyv* (1824) STOLL 718. 32. *A MENNYORSZÁG.* Ks.: *Mennyországba jer, pajtás...*
Töredékes szöveg, egyetlen 7, 7, 6, 6, 7, 7-es strófa, csak a legfontosabb (több „külső” variánsban is megtalálható) motívumokkal:

Mennországba jer, pajtás,
Ott vagyon a jólakás,
Ser, bor foly, mint tenger,
Ihatik az ember,
Valahányszor ásítoz,
Az angyal pálinkát hoz.

- X. *Felvidítő VI. Nóták II.* (1824 után) STOLL 720. 51. Ks.: *Mennországba jer, pajtás, jer, pajtás...*
Kiadása: GULYÁS 1940, 393.
Egy vsz., kontaminált sorpárokkal, de a régies, hosszabb nyitómotívum megőrzésével:

Mennországba jer, pajtás, jer, pajtás,
Ha meguntad életedet.
Ott lesz ám a jó tartás, jó tartás,
Nem gyötröd életedet.
Ser, bor foly, mint tenger,
S ihatik az ember,
Valahányszor ásítoz, ásítoz,
Egy angyal pályinkát hoz.

- XI. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. 6b. *TUS II.* Ks.: *Mennországba jer, pajtás, jer, pajtás...*
Egy vsz., kontaminált motívumokkal:

Mennországba jer pajtás, jer pajtás,
Ott lesz ám a jó tartás, jó tartás,
Ser, bor, mint a tenger,
Ihatik az ember.
Egyik angyal furuglyál, furuglyál,
A másik csak trombitál.

Talán közös dallamukra utal, hogy rögtön utána az azonos metrumú, *Ha valaki vígan él...* kezdetű dicsekvő dal következik.

- XII. *Egynébány kiválogatott nóták* (XIX. század 1. fele) STOLL 1382. 20. sz. Ks.: *Mennországba jer, pajtás...*
A kézirat csonkasága miatt hiányzik, csupán a tartalomjegyzékből van tudomásunk róla.

A XVIII–XIX. század fordulóján egy travesztált változata is terjedt (főként ponyván), mely a katonaelet szépségét hirdette. Ezt azért vettük föl a variánsok közé, mivel a ponyvakiadók csak mechanikus átalakításokat végeztek a szövegen.

Hasonló, echózással játszó versformában maradt ránk egy verses illemtan-paródia, melyben a szelentés helyes módjáról olvashatunk (*Ha az basad korogni, korogni; Jankovich Miklós: Magyar világi énekek*, 1789–1793, STOLL 383. 69b).

Folklórvariánsait leginkább betlehemes játékok betétdalaiként ismerjük, a IX. és XII. változatokhoz hasonló, kombinált strófában. Pl.: MNGY I. 8. (Göcsej); *Ethn.* 1903, 429; MNT II. 366/VII. sz. (Áj, Abaij–Torna m.), 376/II. sz., 4. téma (*Gyertek, pajtás, mennországba, ott lesz majd a jó világ*; Gencsapáti, Vas m.); 472. sz. (Kocs, Komárom m.); 473. sz. (Kiskanizsa, Zala m.); 701. sz. (Sajólád, Borsod m.); 702. sz. (Pozsonycsákány, Pozsony m.); 704. sz. (Tiszacsege, Hajdú m.); B. KOVÁCS 1998, 336. (Krasznahorkaváralja–Pelsőc, Gömör m.); ÁG 1999, 192. (Nemesócsa, Csallóköz).

A *Sör, bor, mint a tenger* kezdetű sorpárt már önálló szólásmondásként idézi DUGONICS 1820, 195.

I.

¹⁹ *furuglyál* – furulyázik

²¹ *tomborál* – tomborán/tamburán játszik. A ma már tájnyelvnek érzett *tombora* kifejezést Faludi Ferenc is használta: „Vedd el ajándékul... tomborámat?” (*Pásztorversengés*). A hangszernévnek

több értelmezése is elképzelhető. A XVI–XVII. században valószínűleg a török, később a délszláv nyelvekben is elterjedt hosszúnyakú, fémhúros lantfélélt jelölte, a XIX. században azonban a jelentés részint áttevődött az időközben elterjedt lapos citerára is.

A középkori kettős étkezési rend szerint – amely a XVIII. századi Magyarországon még általános volt – a késő délelőtti ebéd és a késő délutáni estebéd (vacsora) egyaránt főtt, meleg ételekből állott. (Reggeli étkezés nem volt!) Az ételek mennyisége és minősége természetesen az anyagi helyzet függvénye volt. Ebben a katonaságra buzdító dalban a mennyei en bőséges és választékos étel-italkínálattal csábítják szolgálatra a legényeket.

39.

- + I. *Lőcsői ék.* (1768) STOLL 1080. 41. *ARLA DE AMAZLIA*. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, I. sz.
4 vsz., 4×8-as metrumban. 1–3. vsz.-ának beosztása nem kizárólagos érvényű, a rímek eltolódása miatt hiányzó sorokkal kell számolnunk. A 4. strófa tanúsága szerint az összeíró Kovács József jurátus.
- II. *Közma-ék.* (1777–1781) STOLL 327. 22b–23a. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXVIII. sz.
6 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban (a 4×8-as szakaszok megegyeznek). Vénlánycsúfóló szakaszai egyediek.
- + III. *Tolnay István-ék.* (1788–1791) STOLL 381. 16b–17a. Ks.: *Béborula, jaj, elműla a nap fényes világa...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXIX. sz.
2 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- IV. *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 14. Ks.: *Béborula, jaj, elműla a nap fényes világa...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXIV. sz.
3 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- V. *Dalok és példabeszédek* (1791–1808) STOLL 1110. 2a. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, III. sz.
3 vsz., 4×8-as metrumban.
- VI. *Verecs Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 69a. *Béborula, jaj, elműla a nap fényes világa...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXX. sz.
3 vsz.; az 1–2. heterometrikus, a 3. azonban csupán egy 4×8-as (talán a 2. szakaszban szereplő szövegrész alternatívája vagy ismétléskor éneklendő folytatása).
- VII. *Kunszentmiklósi ék.* (1797–1798) STOLL 438. 31. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXI. sz.
2 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- VIII. *Adorján Imre-ék.* (XVIII. század 2. fele) STOLL 446. 1. sz. Ks.: *Csicsiri borsó, vad lencse...*
Kiadásai: GYALUI 1895, 69; CSÖRSZ 2002, II. sz.
Egy 4×8-as szakasz, egy későbbi vándorstrófa.
- IX. *Énekeskönyv* (XVIII. század 2. fele) STOLL 457. 2a. Ks.: *Béborula, jaj, elműla a nap fényes világa...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXII. sz.
4 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- X. *Kresznerics Ferenc dalgyűjteményei II.* (1790–1809) STOLL 399. 128a. Ks.: *Karcsai hajdú vágok én...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, IV. sz.
Egy 4×8-as metrumú, későbbi vándorstrófa.
- XI. *Világi nóták* (XVIII. század vége) STOLL 516/A 28. sz. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXIII. sz.
2 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- XII. *Aranyosrákosi Székely István: Vanitas Vanitatum* (XVIII. század vége). Ks.: *Csicsiri borsó, vad lencse...*
Kiadása: KANYARÓ 1902, 460; CSÖRSZ 2002, V. sz.
Két sorpárnyi, 2×8, illetve 2×7 szótagú táncszó, egy hosszabb sorozat első két darabja.

- + XIII. *Herschman István-ék.* (1746–1797) STOLL 310. 161. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, VI. sz.
2 vsz., mindkettő 4×8-as. XIX. század eleji írással.
- XIV. *Szentgyörgyi István-ék.* (XIX. század eleje) STOLL 541. 84. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, VII. sz.
Egy 4×8-as szakasz.
- XV. *Kiss Pál-ék.* (1807–1808) STOLL 587. 82–83. Ks.: *Béborula, jaj, elmúla a nap fényes sugára...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXV. sz.
5 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- + XVI. *Dávidné Dudája* (1809) STOLL 602. 17. Ks.: *Gyere bé, rózsám, gyere bé...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, VIII. sz.
5 vsz., a 2. latin nyelvű, a *Gyere be, rózsám*-típus közhelyszerű részleteiből álló fordítás.
- XVII. *Fábián Gábor-ék.* (1810) STOLL 612. 4a–b. Ks.: *Béborula, jaj, elmúla a nap fényes világa...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXVI. sz.
2 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- XVIII. *Szirmay Antal: Quodlibet* (1812) STOLL 633. 48. sz. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
Kiadása: KÖNIG 1902, 208; CSÖRSZ 2002, IX. sz.
Egy 4×8-as szakasz.
- XIX. *Pálóczi Horváth Ádám: Örödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 253. sz. *GYERE BE, RÓZSÁM!* Ks.:
Béborula, már elmúla a nap fényes világa...
Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 369–370.; ÉP 111. sz.; CSÖRSZ 2002, XXXVII. sz.
2 vsz., dallammal, heterometrikus, kombinált strófákban (a táncstrófa mindig azonos).
- XX. *Kardos Antal-ék.* (1823) STOLL 712. 160–161. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXIX. sz.
3 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban. A 3. szakasz után még két töredékes sor olvasható, talán egy később lejegyzésre szánt 4. strófa záradékaként:

Olyat, mint egy köles halom,
Érted halok meg, galambom.

- XXI. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 1251. 105. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XXXVIII. sz.
4 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban. A 2. vsz. táncstrófájára az *etc.* rövidítés utal.
- XXII. *Felvidtő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 46. sz. Ks.: *Kassai bajdú vagyok én...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, X. sz.
3 vsz., 4×8-as metrumban.
- XXIII. *Nóták* (1827) STOLL 1276. 52–53. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XLI. sz.
3 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.
- XXIV. *Szatmári melodiárium* (1820-as évek) STOLL 1295. 111. sz. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*
Jelenleg nincs a közreadók birtokában. 4 heterometrikus szakaszból áll.
- + XXV. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1810–1847) I. 217–218. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
2 vsz., kétféle dallammal, széljegyzetben apró szövegváltozatokkal. Mátray Gábor szerint Pest és Zemplén vármegyékben volt népszerű.
- XXVI. *Rumy Károly György népdalgyűjtése* (1830-as évek) 44b. Ks.: *Csicseri borsó és lencse...*
Kiadása: CSÖRSZ 2002, XVI. sz.
Egy 4×8-as szakasz.
- XXVII. *Gyurikovics-gyűjt.* (1830–40-es évek) 3a. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*
Egy 4×8-as szakasz. A szöveg után, áthúzva: *Dárda Die 27o Nov 1807. ab Eva & Barbaro Lázár.*

XXVIII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 171. sz. Ks.: *Béborula, jaj, elmúla a nap fényes világa...*

Kiadása: CSÖRSZ 2002, XLII. sz.

3 vsz., heterometrikus, kombinált strófákban.

XXIX. *Almási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 143. sz. *NÉPDAL*. Ks.: *Csicsiri borsó, vad lence...*

Kiadása: KODÁLY–GYULAI 1952, 144; CSÖRSZ 2002, X. sz.

4 vsz., 4×8-as metrumban, dallammal. A kézirat 1840-es évekbeli változatában is szerepel (*Magyar Dalnok*, II. 155. sz.), három szakasszal.

XXX. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. 9. csomó, VII. 1a. Ks.: *Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek...*

Kiadása: CSÖRSZ 2002, XLIII. sz.

3 vsz., az első heterometrikus, kombinált strófában, a másik kettő 4×8-as.

XXXI. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. 5. csomó; IV. 19b. Ks.: *Gyere be, rózsám, gyere be...*

Kiadása: CSÖRSZ 2002, XV. sz.

2 vsz., 4×8-as metrumban. Nagyon közel áll az Erdélyi János által kiadott változathoz (1846–1848, II. 62., 116. sz.), nem kizárt, hogy onnan másolták; ez esetben a K. R.-féle lejegyzés 1847 utáni.

Nótajelzésként:

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 22b–23a; 46a.

A többféle kontaminációban, izo- és heterometrikus változatban egyaránt feljegyzett szövegsalád csaknem teljes korpusza, illetve a variálódás részletes elemzése Csörsz Rumen István tanulmányában (2002) olvasható, itt csak rövid összefoglalását adjuk. A párhuzamosan előforduló, különböző versformájú változatokat a szokott módon, időrendben listáztuk, de a főszövegben külön csoportosítottuk a kétféle metrum képviselőit. A két alcsoportot csillag (*) választja el. A harmadik alaptípus, a belső refrénes forma egyelőre nem adatolható XVIII. századi forrásokból, későbbi előfordulásait l. alább.

A kétféle strófából összeépült, sajátos variálódási pályát leíró *Béborula, már elmúla...*-típusban a megszokott 4×8-as szakaszt egy egyházi énekre emlékeztető, 4+4+7 tagolású sor előzi meg. Ezt önállóan csupán a XVIII. század végéről ismerjük, névnapki köszöntőként:

Béborula, már elmúla a nap kies világa.

A mezőkön, szép erdőkön gerlicék nem zengenek.

De mi éppen most másképpen folytatjuk dolgainkat.

Szép zengéssel, énekléssel palotádban megállunk.

Lóskay-kódex (1760–1761, STOLL 500.) 172a–b. 1–4. vsz.

CSÖRSZ 2002, 142.

A XIX. század első felében a vándorstrófák más, rokon versformájú füzereke is bekerültek, pl. a *Gyere be, rózsám* az *Egy-két pár csóke nem a világ* kezdetű dalba (*Balla Pál-ék.*, 1827, STOLL 741. 30. sz.; *Vári Szabó Sámuel-ék.* (1834) STOLL 803. 111. sz.; CSÖRSZ 2002, XI. és XIV. sz.). Még gyakoribb a kapcsolat egy másik szöveggel, melynek alábbi változatában két vándorstrófa is helyet kapott:

1. Szárad a bokor a tetőn,
Haragszik rám a szeretőm.
Verje meg az én Istenem,
Aki áskálódik ellenem. | 2. Hej, rózsá, rózsá, piros vagy,
Hajnali álom, édes vagy,
Te pedig, rózsám, enyím vagy,
Csak ezentúl is el ne hagyj! |
|---|--|

3. Gyere be, Ruzsim, gyere be,
Csak magam vagyok idebe.
Két cigánlegén hegedül,
Csak magam járom egyedül. | 4. Csicsiri borsó, vad lencse,
Fekete szemű menyecske.
Most adott Isten kezemre,
Majd meg is járom kedvemre. |
|--|---|

Kelemen László: Világi Énekes Könyv (1828), STOLL 1283. 76b–77a.
 CSÖRSZ 2002, XII. sz.

Az egykori izometrikus típusból alakult ki a – nyugat-európai mintákat követő – belső refrénes megoldás, melynek lejegyzéseit csak a XIX. század első feléből ismerjük. A legkorábbi itt közöljük:

1. Csicseri borsó, vad lencse,
 Csicseri borsó, libizom, lipszom, lobodai libidom, vad lencse.
2. Fekete szemű menyecske,
Fekete szemű, libizom, lipszom, lobodai libidom, menyecske.
3. Part alatt lakik a fecske,
Part alatt lakik, libizom, lipszom, lobodai libidom, a fecske.
4. Hej, dunyha, dunyha, de puha,
Hej, dunyha, dunyha, libizom, lipszom, lobodai libidom, de puha.
5. Amott egy lány azt mondja,
Amott egy lány, libizom, lipszom, lobodai libidom, azt mondja:
6. De kimaradtam alóla,
De kimaradtam, libizom, lipszom, lobodai libidom, alóla.
7. Add, Uram Isten, kezemre,
Add, Uram Isten, libizom, lipszom, lobodai libidom, kezemre.
8. Megjárom véle kedvemre,
Megjárom véle, libizom, lipszom, lobodai libidom, kedvemre.
9. Pitvarom, házom sepreten,
Pitvarom, házom, libizom, lipszom, lobodai libidom, sepreten.
10. Paplanos ágyom vetetlen.
Paplanos ágyom, libizom, lipszom, lobodai libidom, vetetlen.

Zsoldos Jákob-ék. (1817 után), STOLL 672. BALASSA 1902, 39. (6. sz.); CSÖRSZ 2002, XXV. sz.
 Hangjegyes változatai: *Tóth István: Áriák és dallok* (1832–1843), STOLL 786. II. 156. sz.;
Almási Sámuel: Magyar Dalnok (1834), STOLL 795. 168. sz. (CSÖRSZ 2002, XXVI–XXVII. sz.)

Előfordulásai a XIX. század közepétől pl. *Nagy Ferenc-ék.* (1843) MTAK Mf. 4667/I., 21. dal (3. vsz.); *Kiss Dénes dalgyjíteménye* (1844) OSZK Ms. mus. 1097. 10. sz.; *Sebesy Kálmán népdalgyjíteménye* (1846) MTAK Irodalom 8^F 206/97. 79b–80a; *Dalokkönyv* (1840-es évek) MTAK Irodalom 8^F 206/196. 37.; KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, IV. 89. sz.; ERDÉLYI 1846–1848, I. 125. sz., 446. sz., II. 116. sz., 411. sz.; SZÍNI 1865, 117, 176. (PAKSA 1988, 133. sz.), 213.; *Bartalus István kézírata* (1871 k.) II. 210.; LIM-BAY 1879–1888, I. 45. sz. (I, II), 83. sz., IV. 638. sz.

A *Gyere be, rózsám...* sorok variánsai pl. MNT VI. 297. sz. részlete, ill. 318. és 331. sz. (Karád, Somogy m.). Szerelmi-keserves változatban: MNT IX. 2. sz., 5–6. vsz. (Lőrincréve, Alsó-Fehér m.); 745. sz. (Székelykeve, Temes m.); FARAGÓ–JAGAMAS 1974, 242. sz., I. vsz. (Magyarózd)

A *Nyitva az ajtóm, bejöhetsz* sorok más (nem mindig mulatódal kontextusú) dalokban is előfordulnak. Népi változatai: pl. KÁLMÁNY 1877, I. 84–85. (Pécska, Arad m.).

Az *Addig a házamból ki nem mégy* kezdetű sorok népi változatai pl. MNT I. 392. sz., részlet (Cigánd, Zemplén m.), 845. sz. (Szihalom, Borsod m.); MNT VI. 262. sz. (2. vsz., Liszó, Somogy m.), illetve:

A'gyig innen, rózsám, e' nem mégy,
Még három szál gyertya e' nem ég.
A negyedik is má' félig-félig ég,
A szerelem mégse' vó't elég.

Pécska (Arad m.)

KÁLMÁNY 1877, I. 85, 3. vsz.

A *Csicseri borsó, vad lencse, / Fekete szemű menyecske...* sorpár más-más folytatással gyermekjátékdalként maradt fenn Komárom és Pozsony megyében (pl. MNT I. 621–624. sz.). A XVI. 5. vsz.-ának (*Karsai hajdú vagyok én...*) népi változatát egy különböző műfajú szövegelemekből kontaminált gyermekjátékdal kezdő stófiaként gyűjtötte Bartók 1910-ben (Nagymegyer, Komárom m.).

Karsai hajdú vagyok én,
Esz kapufélen lakom én,
Szeretnek engem a lányok,
Mert menyecskékhez nem járok...

(MNT I. 619. sz., vö. ÁG 1999, 66.)

*

A dal versformájának változásairól érdekes képet adnak a különböző korú dallamfeljegyzések. Legkorábbi a lassú, egyházi énekre emlékeztető első, majd táncos lüktetésű (a későbbi változatokhoz közel álló) második részből felépített, Pálóczi Horváth Ádám által megőrzött dallam, melyet Bartha Dénes olvasata nyomán közlök (BARTHA–KISS J. 1953, 633.).

Bé - bo - ru - la, már el - mú - la a nap fé - nyes vi - lá - ga.

Gye - re be, ró - zsám, gye - re be! Ad - dig a há - zam - búl ki nem mégy,
Csak ma - gam va - gyok i - de - be. Míg há - rom szál gyer - tyám el nem ég.

Mátray Gábor variánsai a 4×8-as formát őrzik meg, kétféle dallammal (eredetileg f-moll és F-dúr).

Gye - re be, ró - zsám, gye - re be, Csak ma - gam va - gyok i - de - be,

Két ci - gány - le - gény he - ge - dül, Csak ma - gam já - rom e - gye - dül.

Gye - re be, ró - zsám, gye - re be, Csak ma - gam va - gyok i - de - be,

Két ci - gány - le - gény he - ge - dül. Csak ma - gam já - rom e - gye - dül.

Kiss Dénes pápai joghallgató korában (1844) két dallamváltozatot is följegyzett, melyek szövegcsaládunk egy-egy vándorstrófájához tartoznak. Mindkettőt saját olvasatban közöljük, az első (10. sz.) eredetileg A-dúr, a második (uo., II. változat) a-moll.

Gye - re be, ró - zsa - m, gye - re be! Csak ma - gam já - rom i - de - be,
Két ci - gány le - gény he - ge - dül, Csak ma - gam já - rom e - gye - dül.
Csi - cse - ri bor - só, vad len - cse, Fe - ke - te sze - mű me - nyecs - ke,
Most a - dott Is - ten ke - zem - re, Meg - já - rom ve - led ked - vem - re.

40.

- + I. *Papszász György gyűjteménye* (1770 k.) STOLL 1093. 7a. Ks.: *Így vigadnak a gerlicék: túr, túr, túr...*
- + II. *Kassai új és ó kalendárium* (1811) OSZK PKB 20/1811. Ks.: *Így búsulnak a galambok: bú, bú, bú...*
Nj.: *Rákos mezőn egykor*
- + III. *Szirmay Antal: Quodlibet* (1812) STOLL 633. 93. sz. Ks.: *Így turbékol a gerlice: túr, túr, túr!*

*

Dallama a II. nótajelzése szerint megegyezett a *Rákos-mezőn egyszer, pesti vásártól* kezdetű daléval (RMKT XVIII/4. 117. sz.). Kottás feljegyzését az *Ötödfélszáz énekekből* ismerjük (1813, STOLL 639. 245. sz.), melyet az ÉP 103. sz. nyomán, néhol kisebb ritmikai és dallamváltoztatásokkal adunk közre:

Így bú - sul - nak a ga - lam - bok: bú, bú, bú,
Bú - val é - lik vi - lá - gu - kat, bú, bú, bú.
Bú, bú, bú, Bú, bú, bú,
Bú - val é - lik vi - lá - gu - kat, bú, bú, bú.
(Bú, bú - bú)

4I.

+ I. *Kulcsár Pál melodiáriuma* (1775–1785) STOLL 319. 98. [Ks.]: *Bárcsak esne, bárcsak fájna...*
9 vsz., a törzsanyagtól elütő, de mindenképp XVIII. századi írással. A kézirat sérülései miatt az egykori I. vsz.-nak csak a vége kivehető; a főszövegben olvasható változat a közreadók kiegészítése.

+ II. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 97. sz. Ks.: *Egy pár füles tallért adnék...*

Kiadása: STOLL 1984, 78–79.

17 vsz., dallammal. A vsz.-ok sorrendje a VI.-hoz képest: 1, 7, IV/5, 2, 3, E1–E2, 10, IV/2, I/6, IV/4, E3–8. Mesterkélts, egyedi zárószakasza ponyvai eredetre utalhat, ami a gyűjtemény más szövegeit tekintve nem volna meglepő. A többi változattól eltérő, egymással többnyire párokat alkotó vándorstrófái miatt főszövegben közöljük.

III. *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 129. Ks.: *Bárcsak esne, bárcsak fájna...*

10 vsz., sorrendjük az V.-höz képest: 2, 5, E1 (= VI/9^V), E2–3, 4, 7–8, 6, VI/9. Egyedi szakaszai:

E1 (3.) Nem bánom én, ha csikós is,
Gulyás lyánya vagyok én is,
Haja huja haj!

E2 (4.) Tudok járnai a kedvemre,
Míntha nőtt volna kezemre,
Haja huja haj!

E3 (5.) Rozmaringot sem szakasztál,
Engem, rózsám, elhervasztál,
Haja huja haj!

A refrént következetesen csak egysorúnyinak írja.

IV. *Rákosi Sámuel Holmija* (1785–1791) STOLL 409. 128a–b. *PRO MEMORIA*. Ks.: *A gazdasszony káposztát főz...*

Kiadása: STOLL 1984, 84–85.

11 vsz., sorrendjük a II.-höz képest: 4, 9^V, 10, 11, 3, E1, 1, VI/9, E2–E3, 2. Egyedi szakaszai részben a megszokottak továbbköltései:

E1 (6.) Aki mellett tántorodik,
Annak vére háborodik,
Hajja, szívem, hajja,
Hajja, szívem, hajja!

E2 (9.) Nem bánom én, ha dáma is,
Mert gavallér vagyok én is,
Hajja, szívem, hajja,
Hajja, szívem, hajja!

E3 (10.) Nem bánom én, ha kurva is,
Mert nagy lator vagyok én is,
Hajja, szívem, hajja,
Hajja, szívem, hajja!

A refrén változó (*Hajja, szívem, haj; Hajja, cicám, haj; Hajja-bujjom, haj*).

+ V. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 57b–58a. Ks.: *Más a poltra, más a tallér...*

Kiadása: STOLL 1984, 78–79.

15 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 9, 1, E1, III/6, 2, II/2, III/7, 5, E2 (3^V), XV/2–3^V, E3–6. A strófák számozása 13-tól téves; az összeíró két 12. szakaszt jelzett.

+ VI. *Világi nóták* (XVIII. század vége) STOLL 516/A. 40–41. Ks.: *Egy pár füles tallért adnék...*

10 vsz., sorrendjük a II.-höz képest: 1, 4, 5, E1–2, I/1, 7, I/9, III/10, 8.

VII. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 101a–b. Ks.: *Egy pár füles tallért adnék...*

17 vsz., a II. változat hű másolata. Ceruzával Jankovich (?) utólag fölírt: *feslett*.

VIII. *Szentgyörgyi István-ék.* (XIX. század eleje) STOLL 541. 5–6. *Bártsak esne, bártsak fújna...*

Kiadása: VÉV 293. sz.

8 vsz., sorrendjük a VI.-hoz képest: 7, 2, 8^V, IX/4, 1, I/4, 3, 6. Ritkább szakasza (4., vö. több későbbi variánsban):

A vénasszony köszörűkő,
Dörög-mörög, mint a menkő,
Haja, *cicám, haj,*
Haja, rózsám, haj!

IX. *Fejér-Göntzy-melodiárium* (1802) STOLL 566. 69–70. Ks.: *Egy-két tebén nem nagy csorda...*

8 vsz., sorrendjük a VI.-hoz képest: 7, 2, 8^V, VIII/4, 1, I/4, 3, 6. Kétsoros refrénje megegyezik a VIII. változatával.

X. *Thaly Lajos-ék.* (1807) STOLL 590. 80b. Ks.: *Csikós, gulyás bort ibatnék...*

6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 2, 1, E1, 4, E2, XIV/8^V. Egyedi és ritka szakaszai:

E1 (3.) Csikós, gulyás akkor hízik,
Mikor dögre jó bort iszik,
Hejje, bujja, haj!

E2 (5.) Ajtóm előtt van egy páros,
Szereti azt egy mézárós,
Hejje, bujja, haj!

6. A vénasszony nem kár volna,
Mínd pokolba láncon volna,
Hejje, bujja, haj!

A refrént következetesen csak egysornyinak írja. Néhány lappal később egy másik, vándorstrófákból álló füzér olvasható *Kocsmárosné káposztát főz* kezdettel. Egyetlen közös (de nem szó szerint egyező) szakaszuk ellenére akár folytatásnak is tekinthetjük (XI).

XI. *Thaly Lajos-ék.* (1807) STOLL 590. 91a. Ks.: *Kocsmárosné káposztát főz...*

7 vsz., sorrendjük a II.-hoz képest: 4, 5, E1, 2, I/9, E2–E3. A megszokott vsz.-ok közé újabb vándorstrófák keveredtek:

E1 (3.) Más a denka, más a gahér,
A fosóka nem sárfehér,
Hejje, bujja, haj!

E2 (6.) Komáromba' kidobolták,
Hogy a lencsét ne árulják,
Hejje, bujja, haj!

E3 (7.) Mert a lányok égen lusták,
A fazekat ki nem mossák,
Hejje, bujja, haj!

XII. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 84. sz. *Egy-két tebén nem nagy csorda...*

6 vsz., sorrendjük a VI.-hoz képest: 7, 8, 1, I/4, 2, 3. Refrénsorok nélkül.

XIII. *Komáromi dalgyűjtemény* (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. 46b. Ks.: *Bártsak esne, bártsak fagyna...*

9 vsz., sorrendjük az V.-hez képest: 2, 5, II/4, E1–E2, 7^V, 6, VI/3, E3. Egyedi strófái:

E1 (4.) Hányja-veti a kalanát,
Mert nem szereti az urát,
Heje, huja hej,
Heje, cucám, hej.

E2 (5.) Anyámasszony haluskát főz,
Lába közé – – – – a csősz.
(vö. V/9.)

E3 (9.) És így menünk hazafelé,
Csak úgy lóg – – – belé.

XIV. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 4b. *HEJE CICE*. Ks.: *Rajtad van a vászonnyereg...*
8 vsz., sorrendjük: E1, II/2, III/7, I/9, E2–E3, VIII/4, X/6. Szerelmi-latrikánus jellegű egyedi strófái:

E1 (1.) Rajtad van a vászonnyereg, E2 (5.) A pap húga szeret engem,
Biz' a válló közvérek, Hóna alá szorít engem,
Heje, cice, hm. Heje, cice, hm.

E3 (6.) Jaj, be jó a pogácsája,
Szinte oly édes a szája,
Heje, cice, hm.

Az összeíró megjegyzése szerint „Áriája klaviron különös”.

XV. *Almási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 33. sz. Ks.: *Egy-két tebén nem nagy csorda...*
5 vsz., dallammal. Sorrendjük az V.-hez képest: 6, 10, E1, 11, E2. Egyedi strófái nőcsúfoló-latrikánus felhangúak:

Tüzet inna, vasat – – –, Azt akarnám, a szép leány
Patkószegeket – – Rám ragadna, mint bojtorján.

Refrénje: *Haja, buja, buj!* A kézirat következő, 34. sz. dala a *Féjbezd adnám a lányomat* kezdetű csúfoló (RMKT XVIII/4. 7/XVI. sz.), melynek dallama azonos töről fakad, s más forrásokban a strófák közt is találunk közös használatúakat.

Nótajelzésként:

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 30b–31a; 47a–b (*El kell búcsúznom pártamtól* – két változatban, I. kötetünk lakodalmi fejezetében, 267. sz.)

XVIII. század végi eredetű, többféle kontaminációban élő, országosan ismert szövegcsalád. Időrendi alapon nem tudjuk biztonságos sztemmába rendezni az adatokat, s a változatok tartalmi szempontból sem egységesek. Az 1790 körüliek hangsúlyosan mulató-kicsapongó hangvételétől eltávolodva fokozatosan erősödik a házassági és női csúfolók vándorvsz.-ainak hatása, egészen az 1820–30-as évekre jellemző (vén)asszonycsúfoló karakterig. Az állandó elemek közé sorolhatjuk a trágár, obszcén célozgatást. A közös dallam, illetve a közösen használt strófák segítették szövegünk kapcsolódását az *Eladnám a leányomat* (RMKT XVIII/4. 7. sz., vö. fentebb, a XV. jegyzetével) és a *Bánom, hogy megbázasodtam* szövegcsaláddal (RMKT XVIII/4. 60. sz.), áttételesen pedig annak 4×8-as metrumra átdolgozott, majd önálló életre kelt változatával, az *Amely leány sokat szeret* kezdetű asszonycsúfolóval is (uo., 33. sz.). További satirikus-mulató vándorstrófák kapcsolódnak a III. változatba.

A strófalác néhány eleme a XIX. század első felében összeírt, hasonló jellegű füzérekben önállóan is előfordul, pl. az *A vénasszony káposztját főz* a *Három kita magva kender* kezdetű szövegben. A *Nem bánom én, ha csikós is* sorpár szintén közköltészeti toposz a korszakban:

Zöld asztalom, zöld abroszom,
Szolgaleány a galambom.
Nem bánom én, ha szolgál is,
Lesz még abból jó gazda is.

Felvidítő VI. Nóták II. (1824) STOLL 720. 75.

A késői változatok latrikánus szakaszai ugyanígy felbukkannak más, egykorú versekben (pl. XV.):

Azt akarnám, a szép leány
Ragadna rám, mint bojtortján.

Úgy szeretem a szép leányt,
Mint a disznó a jó csallyánt.

Úgy szeretem az ifiút,
Mint az ölü a tyúkfíút.

Azt akarnám, a menyecske
Szelíd volna, mint a fecske.

Azt akarnám, a menyecske
A combomhoz volna kötve.

Úgy járt a menyecske moston,
Gyermeket hozott a loccson.

Azt akarnám, a vénasszony s a t.

Gazdag Mihály-ék. (1813) STOLL 700. 89a.
Ks.: *Ég a berek, retteg a nád* (4–10. vsz.)

Arany János az egyik jellegzetes, proverbiális eredetű vándorsort idézi kései, groteszk versében:

Ki lett mondvá az ítélet,
Elodáznak engem tőled;
Ha is úgy lón: ide-oda!
Egy tehén még nem egy csorda.

Népdalok a kornak (1880 körül; 3. vsz.)

Érdekes, hogy ennek az erőteljesen népinek tűnő strófaláncnak csak néhány elemével találkozunk a jelenkori folklórban. Leggyakoribb az *XY káposztát főz*, illetve *XY tehenet fej* motívuma. Pl.: KÁLMÁNY 1877, I. 182–183, 197. (Pécska, Arad m.; kontaminációban más XVIII. századi nőcsúfolókkal); MNT IV. 373. sz.; 386. sz. (2. vsz.); 387. sz. (4. vsz.); 390. sz. (1. vsz.); 391. sz. (1. vsz.); 394. sz. (3. vsz.); 395. sz. (1. vsz.); 397. sz. (1. vsz.); 398. sz. (II/1. vsz.) 400, 402–404, 406–407, 409, 412, 415, 418, 420–422, 428, 464–466, 592–594, 597, 599–604. (túlnyomórészt dunántúli és szabolcsi adatok), 455. sz. (Moldva); MNT III/B 166, 361. sz. (59. csujogató); MNT VII. 331. sz. (2. vsz.); MNT VIII/A 680, 684. sz., 2. vsz.; MNT IX. 51. sz. (3. vsz.), 131. sz. (7. vsz.), 136. sz. (5. vsz.) 140–143, 148. sz.; OLOSZ–ALMÁSI 1969, 101. sz. (Erdély, Moldva, Szabolcs m., Észak-Magyarország stb.)

V.

10 *Bomlott fékta az eb adott* – a rímelés miatt megkevert szórendű, régies szitkozódás. Az *eb-fikta/ebfékta* „ebszülötte”, „eb ágyából esett” „ebanyájú” szitkok a kora újkorban a legsúlyosabb káromkodások közé tartoztak, hiszen az eb az ördög szinonimája volt.

*

A szövegcsalád egy-egy strófáját több dallammal is följegyezték a XIX. században. Elsőként Almási Sámuel gyűjteményéből idézzük (XV.), saját átírásban; eredetileg a-moll. Ilyen dallamot akarhatott rögzíteni a *Dávidné Solári* lejegyzője, Daróczi József is, azonban ezt hiányos zenei ismeretei meggátolták.

Egy - két te - hén nem nagy csor - da, Az asz - szony csak ol - dal - bor - da,
Haj - ja, huj - ja, haj! Haj - ja, huj - ja, haj!

Korszakhatárunknál csak négy évvel későbbi Kiss Dénes változata (1844, 98. sz.), melyet szintén saját olvasatomban adok közre, eredeti hangnemből.

Nem bá - nom én, ha csi - kós is, Gu - lyás lyá - nya va - gyok én is,
Hej - je huj - ja, haj, Haj, vi - o - lám, haj!

42.

- + I. Erdődy Lajos és mások versei (1776–1799) STOLL 1092. 169. Ks.: *Ó, te zsiros Kánaán, Hortobán* [*] mellyéke...*
2 vsz.
- + II. Kovács Ferenc-ék. (1777–1801) STOLL 326. 87b. Ks.: *Óh, te zsiros Kanabán! Hortobágy mellyéke...*
2 vsz., Álcíme (*Azonról*) az előző szövegre utal (*Igaz anya, magyar hazá...*), mely *A' magyar Hazáboz* címet viseli. A kézirat *Egynebány Világi Nóták* című, XIX. század eleji részében olvasható, Simon Pál írásával.
- III. Pápai ék. (1800–1806) STOLL 555. 21a. Ks.: *Ó, te áldott Kanabán, Balaton mellyéke...*
2 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a II. változattal. A dunántúli (pápai) összeíró a Hortobágy helyett a Balaton vidékét dicséri.
- IV. Kiss Pál-ék. (1807–1808) STOLL 587. 40. Ks.: *Ó, te zsiros Kanabám, Hortobágy mellyéke...*
2 vsz.
- V. Thaly Lajos-ék. (1807) STOLL 590. 70a. Ks.: *Ó, te zsiros Kánaán, Hortobágy mélyéke...*
2 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a II. változattal, a 3. sorok ismétlése nélkül.
- VI. BARNÁ PÉTER, TSUDA FERKÓ, ÉS SALLAI PISTÁNAK KEDVES NÓTÁI. (é. n., 1810 k.) OSZK PNY 2.574. 2. sz. Ks.: *Ó, te Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
1 vsz., folytatása az *Újvárosi kerek tóba* kezdetű szerelmi dal, melyben Barna Péter, a ponyva hőse is megszólal.
- VII. Barna Péter, Tsuda Ferkó, és Sallai Pistának kedves nótái (é. n., 1810 k.) 821.147. 2. sz. Ks.: *Ó, te Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
1 vsz., folytatása az *Újvárosi kerek tóba* kezdetű szerelmi dal (vö. VI, VIII–IX).
- VIII. Barna Péter, Tsuda Ferkó, és Sallai Pistának kedves nótái (é. n., 1810 k.) 820.797. Ks.: *Ó, te Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
1 vsz., megegyezik a VI–VII, illetve IX. változattal.
- IX. SALLAI PISTA' és AMA' HÍRES, NEVEZETES BARNÁ PÉTER' NÓTÁJI (é. n., 1810 k.) OSZK PNY 6.465. [Negyedik] Ks.: *Ó, te zsiros Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
1 vsz., folytatása az *Újvárosi kerek tóba* kezdetű szerelmi dal (vö. VI–VIII.).
- X. Sallai Pista és ama' híres nevezetes Barna Péter' nótái (é. n., 1810 k.) OSZK 803.103. Második. Ks.: *Ó, te zsiros Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
1 vsz., a 3–4. sor jelöletlen ismétlésével.
- XI. Sallai Pista és ama' híres nevezetes Barna Péter' újdoron új kedves nótái (é. n., 1810 k.) FSZEK Sz 4855. 5. sz. Ks.: *Ó, te Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
1 vsz., folytatása az *Újvárosi kerek tóba* kezdetű szerelmi dal, melyben Barna Péter is megszólal, bár a *Sallai Pistának kedves nótái* c. rész 2. szövegeként. Jellegében megegyezik a X. változattal.
- + XII. Fábián Gábor-ék. (1810) STOLL 612. 4b–5a 12. sz. Ks.: *Ó, te zsiros Kanabán, Hortobágy melléke!*
2 vsz., elkeveredett, ill. összevont, de így is értelmes szöveget adó félstrófákkal.
- XIII. Kovács József-ék. (1815) STOLL 652. 56a. Ks.: *Ó, te zsiros Kanabán, Balaton mellyéke...*
2 vsz., a II. változattal megegyező szakaszok, összekevert sorokkal; a Balatonra travesztálva, vö. III.

- XIV. *Juhász László-ék.* (1818) STOLL 1217. 35a. Ks.: *Ó, te Kanabó, Hortobágy mellyéke...*
 1 vsz., ponyváról készült másolat, mely a kontaminált folytatást is tartalmazza (*Újvárosi kerek tóba...*); vö. VI.
- XV. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 70a. Ks.: *Ó, te áldott Kanabán, Hortobágy melléke...*
 2 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal. A 2. vsz. csak első sorával szerepel.
- + XVI. *Rumy Károly György népdalgyűjtése* (1830-as évek) 28b. *A MAGYAR ORSZÁG.* Ks.: *Ó, te áldott Magyarország, be jó ország vagy te...*
 2 vsz., a törzsszöveg hazafias átköltése, többnyire 8+6-os osztású nagysorokkal.
- XVII. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 78. sz. Ks.: *Ó, te zsiros Kanabán, Hortobágy mellyéke!...*
 3 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a XXII. változattal.
- XVIII. *Dömötör Pál naplója* (1825) 90. Ks.: *Ó, te áldott Kanabán, két Kunság vidéke...*
 Kiadása: KODÁLY–GYULAI 1953, 117.
 2 vsz., a II.-nak megfelelő strófák. A kéziratos napló az 1920-as években Viski Károly birtokában volt (ma ismeretlen helyen). Gyulai Ágost korabeli jegyzetei alapján idézzük a patetikus bevezető szavakat: „Ó, te felejthetetlen kapitánya a kunoknak! Örökké él a te neved, Edumer, Bunger, Boyta, Oluptulma fiának szállásiban, melyeket bölcs kormányozás által oly boldogokká tettél, hogy mind a Géci, mind a Pista; úgy a Sári, mint a Mári a tanyán, a cserényben, a bográcshús és csobolyó bor mellett, a kútnál, a liba-mezőn s mindenütt így danolnak”.
- XIX. *Cseke Sándor-ék.* (1826) STOLL 732. 9a. Ks.: *Ó, te zsiros Kanabán, Hortobágy mellyéke...*
 3 vsz., néhány eltéréstől eltekintve megegyezik a XXIII. változattal. Közvetlenül utána egy azonos dallamra énekelt, egyedinek tűnő dal olvasható (*Orvosság krápula ellen semmi nincsen*).
- XX. *Tóth István: Ariák és dallók* (1832–1843) STOLL 786. 62. *HORTOBÁGY NÓTÁJA.* Ks.: *Ó, te zsiros Kanabán, Hortobágy mellyéke...*
 1 vsz., dallammal. A ponyvának megfelelő szöveg.
- XXI. *Bartay Endre: Eredeti népdalok* (1834).
 Jelenleg nincs a közreadók birtokában.
- XXII. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. 2. csomó 2b. Ks.: *Óh, te zsiros Kanabán, Hortobágy mellyéke!*
 Kiadása: VÉV 300. sz.
 3 vsz., csaknem szó szerint azonos a XVII. változattal:

1. Ó, te zsiros Kanabán, Hortobágy mellyéke!
 Be sok szegény legénynek édesanyja vagy te,
 Kenyeret adsz kezébe,
 Pénzt az erszényébe.
2. Nincsen itten drágaság, mert nem Tótország ez,
 Kedves nálunk a jó bor, mert Magyarország ez,
 Ó, be áldott jó föld ez,
 Nincs hasonló ehhez.
3. Dinnye terem a Nyírbe', búza a Kunságon,
 Alma, körtvély a Hegyközt majd' minden fa ágon,
 Ó, be áldott jó föld ez,
 Nincs hasonló ehhez.

Nótajelzésként:

Cseke Sándor-ék. (1826) STOLL 732. 9a. (*Orvosság krápula ellen semmi nincsen*).

POGÁNY Péter jegyzetei arra utalnak, hogy a *Sallai Pista*-ponyvának egy Dörnyei Sándor tulajdonában fennmaradt példányán is szerepelt.

Néhány XIX. századi előfordulása: KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, III. 3. sz.; ERDÉLYI 1846–1848, I. 207., 441.; MÁTRAY 1852–1858, I. 1. füz. 26–27, 55.; *Arany János dalgyűjteménye* (1874) 24. sz.; BARTALUS 1873–1896, VII. 117.; LIMBAY 1879–1888, V. 947. sz.

Az I. strófát Fazekas Mihálynak (1766–1828) tulajdonítja a hagyomány (*Hortobágyi dal*), így többek között KODÁLY–GYULAI 1952, 116. Bár a legkorábbi közköltészeti adatok lejegyzésének idején Fazekas már valóban alkotott, mégis valószínűbb, hogy ő csupán továbbköltötte a közismert dalt – akárcsak Pálóczi Horváth Ádám tette számtalan esetben. Az ő változatában a strófák 4×13-asak, míg a közköltészetiek csak 3×13-asak, s a harmadik gyakran „szétrímelődik” a 7, 6-os cezúra mentén.

Óh, te áldott Kanahám, Hortobágy mellyéke! Beh sok szegény legénynek Vagy te menedéke, Jó paripán ugratod, Pénzt adsz erszényébe, Szép menyecskét karjára, Jó bort a kezébe. Itt a szegény legénynek Uraság a dolga, Heverészhet kedvére, Nem lebernyés szolgál, Van húsa, szalonnája, Őt örü bundája, Szép zöldellő mezőben Legel a marhája.	Óh én édes Istenem! Adj jó békességet, Fordíts el országunkról Döghalált, inséget, Hogy ehessük békével Zsíros kenyereket, Áldj meg uram, teremtőm! Jó borral is minket. Csaplárosné, galambom! Tölts bort a kupába, A szegény magyar legény Hadd igyon bűvába; Pajtás! Isten áldjon meg, Őrizzen a kártól, Vármegyétől, fiscustól, Töröktől, tatártól.
--	--

Fazekas versének vége később visszakerült a közköltészetbe *Csaplárosné, galambom, tölts bort a kupába* kezdettel, pl. *Hasznos Mulatságok* (1820/I.) 289.; *Komáromi dalgyűjtemény* (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. 15b.

*

Egykorú dallamát Tóth István kéziratából idézzük (XX.), Paksa Katalin átírása nyomán (PAKSA 1988, 20. sz.).

Ó, te zsí - ros Ka - na - án, Hor - to - bágy mel - lé - ke,
De sok sze - gény le - gény - nek é - des - any - ja vagy te,
Ke - nye - ret adsz ke - zé - be, pénzt az er - szé - nyé - be.

43.

Alsókubini kézirat (1779–1782) STOLL 344. 28a–b. Ks.: *A, B, C, D, örvendezz te...*

A XVIII. század végétől divatba jövő, antikizáló mulatódalok korai képviselője, az *A, B, C, D, vigyázz ide...* kezdetű ivónóta-típus (l. 2. sorszámmal) travesztíája. Egyetlen, felvidéki eredetű kéziratból ismerjük.

I. *A' FÁRAHÓ MARADÉKINAK KESERVES PANASZAI...* (é. n., 1780 k.) OSZK 820.795. Ks.: *Katonának a temploma a pince...*

3 vsz., a dal-függelék első szövege. Csak első szakasza tartozik szövegcsaládunkhoz:

Katonának a temploma a pince, a pince,
Imádságos könyvecskéje az icce.
Katonának vagyon pénze, hadd költse, hadd költse,
Csaplárosné arra való, hadd töltse, hadd töltse.

A katonaeletről szóló 2–3. strófa alapján a *Középköltészet* III. kötetben kap helyet.

+ II. *A FÁRAHÓ MARADÉKINAK KESERVES PANASZSZAI ...* (é. n., 1780 k.) OSZK 190.547/6. I. sz. Ks.: *Katonának a temploma a pince...*

Csaknem szó szerint megegyezik az I. változattal.

+ III. *Kresznerics Ferenc dalgyjűteményei* (1790–1809) STOLL 399. I. 49b–50a. *KORCSMÁROSNÉ*. Ks.: *Korcsmárosné kápolnája a pince...*

IV. *Pálczy Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 246. sz. *HAMIS ROVÁS*. Ks.: *Korcsmárosné kápolnája a pince...*

Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 363.; VÉV 274. sz.

3 vsz., dallammal. A III. közeli változata.

V. *Berzsenyi Dániel népdalgyjűjt.* (1828 k.) 8. sz. Ks.: *Katonának a temploma a pince...*

Kiadása: BÖM I. 178.

Egy vsz., a ponyvaszövegnek megfelelő változat, szóismétlés nélkül.

VI. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. 6a. *TÚS 8*. Ks.: *Korcsmárosné kápolnája a pince...*

Csak a nyitóstrófa, mely következetesen végigviszi a templom-metaforát:

Korcsmárosné kápolnája a pince,
Imádságos könyvecskéje az icce,
Rójja, rójja olvasóján: hány icce?
Miatyánkra csak azt mondja: tíz icce.

Tusok közt szerepel.

VII. *Énekeskönyv* (XIX. század I. fele) STOLL 853. 119. Ks.: *Korcsmárosné kápolnája a pince...*

Csak a nyitóstrófa VI.-féle változata. A *Népdalok* c. sorozat 4. darabja.

VIII. *Világi énekek* (XIX. század I. fele) STOLL 883. 3a–b. *AZ ASSZONYOKRÓL*. Ks.: *Asszonyoknak kápolnája a pince...*

4 vsz., a részeges asszonyra travesztált, egyedi változat:

Asszonyoknak kápolnája a pince,
Imádságos könyvecskéjek az icce,
Olvasóját számlálhatja: hány icce,
Miatyánkról Miatyánkig tíz icce. –

A rosólist nem szeretem, mert édes,
Pálinkától azért félek, mert heves,
Kávét, cukor, csokoládé nem kedves,
Jobb, már látom, rossz gyomromnak borleves.

Felébredvén az álmából jó reggel,
Szolgálóját lármáztatja: „Te kelj fel!
Pince kulcsát hová tetted? keresd fel!
Az szílsőből hozzál egyet pintessel!

Ha megiszom s megrészegszem, jól vigyázz,
Hogy nyughassam, csendes légyen ám a ház,
Korsóm pedig teli álljon, ne hibázz,
Valahányszor szomjúhozom, fellármáz.”

A nyitóvsz. kontaminált helyzetben is előfordul a korszakban, pl.:

Katonának a temploma a pince,
Imádságos könyvecskéje az icce,
Csaplárosné arra való, hadd töltse,
Katonának van hópénze, hadd költse.

Felvidítő V. Nóták I. (1824) STOLL 720. 97. sz.; 2. vsz.;
Ks.: *El kell menni, masírozni messzjére...*

Katonának a temploma a pince, a pince,
Imádságos könyvecskéje az icce, az icce;
Katonának vagyon pénze, hadd költse, hadd költse,
Csaplárosné arra való, hadd töltse, hadd töltse.

Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar dal (1832) 87. sz.; 1. vsz. (kottával)

Korcsmárosné kápolnája a pince, Romané,
Imádságos könyvecskéje az icce, Románé,
Muzsikusnak préda pínze, hagy költse, Romané,
Arra való korcsmárosné, hogy töltse, Romané.

Kelecsényi József: Mulattatók Tára (1832–1840) STOLL 783. 68a; 3. vsz.;
Ks.: *Kinek nincsen szeretője, Romané...*

A deáknak teste-lelke a pince,
Könyörgéses könyvecskéje az icce.
Korcsmárosné, bort ide a kupába,
Hadd igyon a szegény diák bűvába'.

Túri Dániel-ék. (1834–1835) STOLL 802. 90. sz., 2. vsz.
Ks.: *Kiadták már a bizonyáslevelem...*

XIX–XX. századi folklórváriánsai pl. *Nagy Ferenc-ék.* (1843) 173. (2. vsz.); KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, III. 12. sz. (2. vsz.); *Tompai Mihály: Dalfűzér* (1844) 41. sz. *Szvorényi József küldeménye* (1837–1844) MTAK Irodalom 8^f 206/167c, 13a (*A deáknak a temploma a pince*); *Népdalok és más versek kézíratai* (XIX. század 1. fele) MTAK Irodalom 8^f 206/215. 7a; LIMBAY 1879–1888, II. 217. sz. (4, 5), III. 522. sz.; MNGY I. 310. (két változat; Sárospatak, Zemplén m.); MNGY XVII. I. 60. (20. sz.)

III.

- 3 *Rója, rója rovására, bány icce* – Régen a csapszékben az ún. *rovásfára* (egy négyszögletű pálca oldalaira) húzott bemetszésekkel jelezték a vendégek italfogyasztását. A számla törlesztésekor egyszerűen lefaragták a rovásfa megfelelő oldalát

*

Dallamát a IV. változatnál találjuk meg. Bartha Dénes olvasata nyomán közöljük (BARTHA–KISS J. 1953, 547.)

Korcs - má - ros - né ká - pol - ná - ja a pin - ce,
 I - mád - sá - gos köny - vecs - ké - je az ic - ce.
 Ró - ja, ró - ja ro - vá - sá - ra, hány ic - ce?
 Csak azt mond - ja a ven - dég - nek: fél ic - ce,
 fél ic - ce, fél ic - ce.

A katonára travesztált változatok közül Mindszenty Dánielnél találunk dallamfeljegyzést, melynek néhány motívuma közeli rokonságban áll az Angyal Bandiról szóló ponyvaballada régi dallamával. Saját olvasatban közöljük (eredetileg C-dúr).

Ka - to - ná - nak a temp - lo - ma a pin - ce, a pin - ce,
 I - mád - sá - gos - köny - vecs - ké - je az ic - ce, az ic - ce.
 Ka - to - ná - nak va - gyon pén - ze, hadd költ - se, hadd költ - se,
 Csap - lá - ros - né ar - ra va - ló, hadd tölt - se, hadd tölt - se!

45.

Aranka György gyűjteménye (1782–1790) STOLL 345. I. 77a. Ks.: *A farsáng ünnepe jött, jött...*

Farsangi mulatódal, talán egy iskolai színdarab betétdala. A szöveg a 3. strófa után csak a visszatérő 2., refrénszerű szakasz első sorára utal, majd megszakad. Más forrásból nem ismerjük.

- + I. *Kozma-ék.* (1777–1781) STOLL 327. 10a. *NOTA ELEGANS.* Ks.: *Haj, Mika, Mika, Mika, a Szemere szolgálja...*
1 vsz., mely későbbi változatokban már nem szerepel önállóan.
- II. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 46a. *JURISTA NÓTA.* Ks.: *Raki, raki, raki, raki...*
2 vsz., sorrendjük azonos a III.-ban szereplőkkel.
- + III. *Holmik és nóták* (1823–1824) STOLL 1246. 2. rész, 72a. Ks.: *Haj, raki, raki, raki...*
2 vsz. Az I. stófa végén nehéz megállapítani, hogy a XIX. század első felében divatos *Odal*-refrén hatásával, vagy egy rímét veszített egykori 6, 6-ossal van dolgunk (vö. 2. vsz.).
- + IV. *Felvidítő VI. Nóták II.* (1824) STOLL 720. 151. sz. Ks.: *Raki, raki, raki, raki...*
4 vsz. A gyűjtemény összeállítója (az első, 1824 körüli kézírású 11 sor után kihagyott helyre) kétféle későbbi írással pótolta a mai 12–16. sorokat. A sorpárok szokatlan sorrendjét ezzel magyarázhatjuk.
- V. *Tóth István: Áriák és dalok* (1832–1843) STOLL 786. 141. Ks.: *Igyál, szép szó, fizess, nem jó...*
Csak az 1–2. sor, dallammal.
- + VI. *Magyar ivó- és víg dalok* (1830-as évek) 8a. Ks.: *Hozz bort, Petró, a víz nem jó...*
4 vsz. Az összeíró, Rumy Károly jegyzete szerint a Petró „Szerb szó, Péter helyett”.
- + VII. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. VIII. 9a. Ks.: *Igyál, Pedró, fizess, nem jó...*
1 vsz.
- VIII. *Énekeskönyv* (XIX. század I. fele) STOLL 853. 94–95. Ks.: *Petró, fizess, nemigen jó...*
4 vsz.
- IX. *Mátray Gábor kézírata* (XIX. század I. fele) 516.. Ks.: *Igyál, Pedró, fizess, nem jó...*
1 vsz., dallammal.

Nótajelzéseként:

Nyáry Bálint-ék. (1823) STOLL 1251. 210–211. (*Nem kell nékem sem ciprusi...*; Pázmándi Horváth Endre népszerű bordala). A két dallam azonosságáról l. a zenei jegyzetet!

További feljegyzés a XIX. századból: *Dalokönyv* (1840-es évek) MTAI Irodalom 8^f 206/196. Népi változat pl. KODÁLY–VARGYAS 1952, 54. (Perjés, Gömör m.)

III.

9 *Itt marad a kankó* – zálogban marad a kisszúr az italfogyasztás fejében

*

Dallamát elsőként Tóth István jegyzi fel. Kodály Zoltán szerint ez a melódia Silberknoll József szerzeményére vezethető vissza, mely 1824-ben jelent meg a *Tudományos Gyűjteményben*, Pázmándi Horváth Endre említett *Ivó-dalával* (*Nem kell nékem sem ciprusi...*). Mindkettőt idézi KODÁLY–VARGYAS 1952, 53–54. Tóth István változatát (V., 141., 216. sz.) saját átírásban idézzük (eredeti hangneme A-dúr). A szövegnek csak az első két sora szerepel.

A fentivel közel egykorú Mátray Gábor feljegyzése (IX.), amelyet saját átírásban idézünk, néhol ritmikai javításokkal.

I-gyál, Pet - ró, fi - zess, nem jó, Ez az i - gaz ma - gyar szó,
Ha nincs ban - kó vagy réz - kon - gó, Itt ma - rad a kan - kó,
De az sem i - gen jó.

47.

+ I. *Székárosi-Járdánbázi-melodiárium* (1787–1792) STOLL 375. 251. Ks.: *Haj bum, bum, bum, galambom...*
Kiadása: HARSÁNYI 1913, 364; BARTHA 1935, 134. sz.

Egy szakasz, dallammal.

+ II. *Holmik és nóták* (1823–1824) STOLL 1246. 54b. Ks.: *Haja, bom, bom, galambom...*

A tapogató-motívum egykorú rokona egy ivónótában: *Örödfélszáz énekek* (1813), 354. sz. Népi mulatódal-változatát a *Hej, rozsmaring, rozsmaring* kezdetű szerelmi dallal kontaminálódva, annak 3. strófájaként énekelték a nógrádsipeki lakodalom héreszes asszonyai (Küllös Imola 1969-es gyűjtése, dallammal; SZEMERKÉNYI 1980, 544–545. 57. sz.; vö. MNT VIII/A 444. sz., 3. vsz.; 463. sz., 3. vsz.):

Hej, tom, tom, tom, tom, tom, tom,
Tapogasd meg a combom!
Tapogasd meg a jobb combom!
Még anyámnak se mondom!

II.

2 *Édes az én dorombom* – a női nemiszervet a közköltészetben és a népdalokban eufemizálva gyakran hasonlították húros, pengetős hangszerekhez, vö. *Cimbalom a rózsám p...ja...*

*

Dallamát saját átírásban közöljük (a 7. ütemben saját hangmódosítással).

Haj, bum, bum, bum, ga - lam - bom, Ta - po - gasd meg a com - bom!
Nem e - sik fá - rad - sá - god, hidd el, po - tom - ban.
Ne is kérj, ne is csalj, ked - ves ga - lam - bom!
Nem vesz - het el tő - lem az e - züst gom - bom.

Meg a - ka - rom tar - ta - ni, De ke - zed - be nyúj - ta - ni
 Jaj, nem le - het, ne is kérd, é - des a - ra - nyom!

48.

- + I. *Székárosi-Járdánbázi-melodiárium* (1787–1792) STOLL 375. 237. Ks.: *Szegény legény vagyok...*
 Kiadása: HARSÁNYI 1913, 298; BARTHA 1935, 28. sz.
 I szakasz, dallammal.
- + II. *Miskolci melodiárium* (1792) STOLL 414. 18a. Ks.: *Szegény legény vagyok...*
- + III. *Taby Gáspár: Hasznos Mulatságok* (1821) STOLL 1237. 205b. Ks.: *Szegény legény vagyok...*
 I teljes és I töredékes vsz., utóbbinak első 4 sora helyett – jel áll. A *Hasznos Mulatságok* 1821. évi 34. száma után bekötött, de későbbi kézírású lapon, a *Türedékek* sorozatában szerepel.

*

Dallamát az I. kéziratból, Barsi Ernő átírása nyomán közlöm (BARSÍ-SZABÓ 1984, 191.).

Sze - gény le - gény va - gyok, Sok bá - na - tim na - gyok,
 De még - sem bú - su - lok, Sőt in - kább vi - ga - dok.

Mi - kor tet - szik, ha ked - vem van a kocs - má - ra,
 Bát - ran me - gyek szí - vem vi - gasz - ta - lá - szá - ra.

49.

Tolvay István-ék. (1788–1791) STOLL 381. 24b Ks.: *Örül még a cigány is...*

Talán céhes névnapki köszöntés alkalmából énekelték. A sárospataki diák versgyűjteményen kívül más forrásból nem ismerjük.

50.

- + I. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 70b–71a. Ks.: *Kilenc fiam, kilenc leányom...*
 Kiadása: RMKT XVIII/4. 415. (a 41. sz. jegyzetében); VÉV 283. sz.

II. Jankovich Miklós: *Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 148a. Ks.: *Kilenc fiam, kilenc lányom...*

Az I. másolata.

A pannonhalmi Zsoldos Xavér versgyűjteményében (1768–1798), egy házastársi veszekedés részleteként is megtaláljuk a nyitóstrófa változatát, ahol a korhely férj így dicsekszik:

Kilenc fiam, kilenc leányom,
Vajon ki jobb gazda nálom?
Szaporodik gazdagságom,
Pinceházban a rovásom.
Csakazértis Marcaliban,
Elmegyek én pinceházban
Pap borára!

(*Készéts, asszon, sós pogácsát...*; RMKT XVIII/4., 41. sz., 5. vsz.)

A korhelydicsekvés rokon motívumokból álló folklórvariánsai pl. MNT VIII/A 345. sz., 7. vsz. (Kunszentmiklós, Pest m.); FARAGÓ–JAGAMAS 1956, 155. sz. (Templomfalva, Moldva; erősen átdolgozva: *Szerucc, Pista, szerucc, Jankó*), ill.

Elittam én mindenemet,
Vasas kocsi szekereimet,
Ösztökémet, taligámat,
Imádságos Bibliámat.

Bátya (Bács-Kiskun m.)

FEHÉR A. – Z. 1993, 17. sz., 3. vsz. (vö. uo. 22. sz., 2. vsz.)

51.

Rákosi Sámuel *Holmija* (1785–1791) STOLL 409. 33a–b. Ks.: *Makariás pórul jára...*

Kiadása: VÉV 286. sz.

- ¹
33 *Makariás* – minden valószínűség szerint a kocsmá bérlőjének/tulajdonosának a neve
Borban hever az igazság – a latin eredetre visszavezethető (*In vino veritas*) magyar közmondás
SZIRMAY Antalnál (1804) így fordul elő: *Borban lakik az igazság* (MARGALITS 1896, 76,
továbbá T. LITOVKINA 2005, 71.)

52.

+ I. Rákosi Sámuel *Holmija* (1785–1791) STOLL 409. 137a. Ks.: *Ha minden bosszúságot felvészek...*

Eredetileg két, számozott szakasz (a 2. a *Kiknek van kedvetek* sorával kezdődik).

+ II. Jánosi Sándor-é. (1802) STOLL 568. 19–20. LAKADALMI. Ks.: *Ha minden bosszúságot felvészkel...*
3 vsz., az I. változathoz képest 4 hatos sorral rövidebb szakaszok.

Mindkét forrás Erdélyből származik.

53.

+ I. Rákosi Sámuel *Holmija* (1785–1791) STOLL 409. 137a–b. Ks.: *Ifjak vagyunk, éljünk frissen...*

3 vsz., a harmadik, romlott strófában német sorokkal, melyek talán ezek lehettek:

Ganz unter er ist der Diener,
In aller vollkommen heut,
In aller vollkommen heut.

'Köztünk ő a szolgáló,
Ma mindenben kiváló,
Ma mindenben kiváló.'

+ II. *Gaal Miklós-ék.* (1810) STOLL 614. 88. sz. Ks.: *Ifjak vagyunk, éljünk frissen...*

3 vsz., sorrendjük megfelel az I.-ben szereplőknek (a német toldalék nélkül), de mivel épebb annál, főszövegben közöljük.

III. *Almási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 27. sz. *NÉPDAL.* Ks.: *Ifjak vagyunk, éljünk frissen...*

2 vsz., sorrendjük megegyezik az I. 1–2. szakaszával, a 2. végén egyszerűbb, de nem romlott sorismétlés. Dallammal.

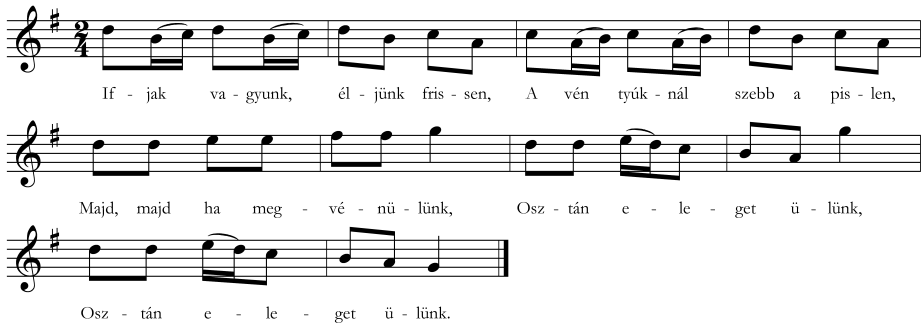
Kéziratai Erdélyhez és annak peremvidékéhez köthetők. Az I. vsz. 3–4. sorának továbbköltését szintén e vidékről, Al-Csíkból ismerjük egy reformkori mulatódal (*Ha bort iszom, vidor vagyok...*) egyedi travesztíájából:

Most vigadjon az ifjú,
Most kiáltsa: „Ujujuju!”
Mert ha megvénül,
Mínd a füttő mellett ül.

Bándi Péter-ék. (1837) STOLL 819. 62. sz., I. vsz.
(CSÖRSZ 2000, 111.)

*

Dallamát a III., kissé elmosódó feljegyzés nyomán adjuk közre, saját olvasatban (eredetileg A-dúr).

If - jak va - gyunk, él - jünk fris - sen, A vén tyúk - nál szebb a pis - len,
Majd, majd ha meg - vé - nü - lünk, Osz - tán e - le - get ü - lünk,
Osz - tán e - le - get ü - lünk.

54.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 71b. Ks.: *Ha elmegyek a korcsmába ballagvást...*

Kiadása: VÉV 285. sz.

55.

+ I. *Torockói kántorkönyv* (1772–1826) STOLL 670. 11. Ks.: *Hallod-é, sponyol király...*

Töredékes szöveg. A 3. sor ismétlését (túl a két kiírt soron) külön is jelzi.

+ II. *Zejk János-ék.* (1799) STOLL 445. 12a–b. Ks.: *Isten hozzád, ittasság...*

5 vsz.

III. *Kiss Pál-ék.* (1807–1808) STOLL 587. 108. Ks.: *Isten hozzád, ittasság...*

4 vsz.

- IV. *Gaal Miklós-ék.*-ben (1810) STOLL 614. 12. Ks.: *Csak én egy jó pincében...*
Csak a II/3. vsz.
- V. *Szalmárnémeti melodiárium* (1810-es évek) STOLL 1224. 84a. Ks.: *Jöszte elő, spanyol király...*
A szöveg jelenleg nincs a közreadók birtokában.
- VI. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 1251. 210. *IVÓ-DAL.* Ks.: *Hallod-é, spanyol király...*
4 vsz.; a 2. strófától kezdődően a szakaszok végén egy ismétlőjelre emlékeztető ábra látható, tehát valószínű, hogy a többi változat módjára a 2. nagysort felaprózva megismételték.
- + VII. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 221. sz. Ks.: *Hallod-é, spanyol király...*
4 vsz.
- VIII. *Veress János-gyűjt.* (1828–1830) STOLL 1287. 230–231. Ks.: *Hallod-é, spanyol király...*
4 vsz.
- + IX. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 172. sz. Ks.: *Isten hozzád, józanság...*
5 vsz. A nyitó- és zárószakasz keretes szerkezetbe foglalja a hetvenkedő, részeg katona monológiát (ezt más forrásból nem ismerjük). A félsorok belső ismétlését a kézirat nem jelöli.
- X. *Tóth István: Áriák és dalok* (1832–1843) STOLL 786. 135. Ks.: *Hallod-é, spanyol király...*
1 vsz., dallammal. A 4. sorban a belső ismétléseket is kírja.

Változata az 1840-es évekből: *Nagy Ferenc-ék.* (1843) 214.

*

Dallamát a X. változat nyomán, saját átírásban közöljük, eredeti hangnemben, a 7. ütemtől saját ütem- és szövegbeosztással.

Hal - lod - é, spa - nyol ki - rály! Most mind - járt e - lőm-be állj!

Az or - szá - god meg - ve - szem, A pénzt ér - te le - te - szem.
A pénzt ér - te, a pénzt ér - te, A pénzt ér - te le - te - szem.

56.

- + I. *Kresznerics Ferenc dalgyűjteményei* (1790–1809) STOLL 399. I. 27b–28b. Ks.: *Akinek ma kedve nincs...*
Kiadása: VÉV 284. sz.
- II. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 75a. Ks.: *Akinek most kedve nincs...*
1 vsz.
- + III. *Pannonbalmi ék.* (1796) STOLL 430. 47. Ks.: *Akinek ma kedve nincs...*
Kiadása: GÁLOS 1930, 22.
5 vsz.; a nyitóstrófán kívül csak egyedi szakaszok.
- IV. *Barra János-ék.* (1797) STOLL 431. 9b–10b. Ks.: *Akinek most kedve nincs...*
5 vsz. Az I. a megszokott nyitószakasz, a folytatás azonban egy diák tavaszdicserő és egy vén-asszonycsúfoló keveréke (vö. VIII.):

Akinek most kedve nincs,
Annak egy csepp esze sincs,
Igen lassan foly vízi, [!]
Vagy a lopó nem éri.
Hogy felkötnék a füstre
Vagy a pálinkás üstre,
Megérdemlené.

Plebus komor orcáját mosolygóra cserélte,
Veres bársony palástját vállára terítette,
Nem háló van nyakán [értsd: 'Nem halovány nyaka']
Rózsaszín orcáján
Rogyog ajaka.

Immár a vénasszony is nem kucorog a padkán,
Nem zsémbel, nem poszog már többet a megunt rokkán,
Nagy fényre vágódodik,
Fal alá vonódik,
S úgy bolhászódik.

Nézi magát elől is,
De hát görbe hátul is,
Próbálgatja, ha táncos,
Hát személye csúf, ráncos,
Hibát kap farában,
Búsul s haragjában
Halálát várja.

V. *Vass János-ék.* (1797–1812) STOLL 434. 11a–b. Ks.: *Akinek ma kedve nincs...*

6 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal.

VI. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) STOLL 1087. 245–246. *FARSANGI NÓTA.* Ks.: *Akinek ma kedve nincs...*

6 vsz., sorrendjük megegyezik a szintén dunántúli I. változattal. A zárósorok ismétlésére :// jel utal. Utolsó sorai:

Aki ebben ellent áll,
Vigye innét a tatár,
Vigadjunk mi most már!

A gyűjtemény 1807 körül összeírt részében található.

VII. *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 344. sz. *VÍG-DOMBI TUS.* Ks.: *Akinek most kedve nincs...*

Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 418.; ÉP 261.

1 vsz., dallammal. A zárósor itt nem 6, hanem 5 szótagú (l. alább, a dallam közlésénél).

+ VIII. *Borka Katalin-ék.* (1838?) STOLL 826. 21b. Ks.: *Akinek most kedve nincs...*

5 vsz., sorrendjük megegyezik a szintén erdélyi IV. változattal.

Mint azt a IV. és VIII. változat mutatja, az alapszöveg gyakran kontaminálódik egy tavaszdicserő dallal: *Phoebus komor orcáját mosolygóra cserélte* (önállóan pl. *Sziveket Újító Bokeréta*, 1770, STOLL 299. 86. sz.). Az *Ekelői gyűjt.* (1768–1795) 352b–353a lapjain mulatódalunk ennek csupán 7. vsz.-a:

Akinek most kedve nincs
Annak egy csepp esze sincs,
Vagy megveszett a véri,
Vagy a lopó sem éri.
Ha felkötnék a füstre
Vagy a pálinkás üstre,
Megérdemlené.

Nem meglepő, hogy az erdélyi változatok vénasszonycsúfoló motívumokkal egészülnek ki. Más mulatódalok is gyakran pocskondiázzák őket (pl. RMKT XVIII/4. 43. sz. *Száraz berket kaszálek...*).

A tavaszi tematikus kapcsolat lehetséges gyökereire utal, hogy egy, az 1780-as évekre jellemző kézírású iskolai versben is találkozunk egy kiszakadt strófájával, mely időrendben a legkorábbi előfordulása a szövegcsaládnak! Az ének a kollégiumi diákok számára szervezett ún. rekreációs kirándulásokhoz kapcsolódó versfüzér középső darabja; hasonló dalokat l. például a tamási diákok számára írt *Farkas Pál-gyűjt.*-ben (1773–1810, STOLL 1087; DOMOKOS P. P. 1981). A szokásról bővebben: KILIÁN 2005. Teljes szövegét idézzük:

Játszóhelyen mondandó ének

Megnyertük, amit kértünk,	Akinek most kedve nincs,
A játszóhelyre értünk,	Annak egy csepp esze sincs,
Rakjuk le ruháinkat,	Elfolyt annak a véri,
Vessük le csizmáinkat,	Már a lopó sem éri,
Itt vigadjunk,	Csak úgy gunnyaszt,
Mulatozzunk,	Jaj, de paraszt,
Kedvünkre játszadozzunk!	Rest aluvásra maraszt.

Aki most otthon vagyon,	Minden gyermek úgy játsszék,
Csak üsse magát agyon,	Hogy mással ne birkózzék,
Nem lehet annak kedve,	Fával, kövel ne hajgálj,
Haragszik, mint a medve,	Senkit ne is taszigálj!
Mert vagy sülyös,	Szitkozódás,
Kelevényes,	Csúfolódás,
Vagy korhely, vagy beteges.	Tiltatik visszavonás.

Nosza, pajtás, adj laptát,
Hajtsad az ebugattát!
Ereszd el már a kezem,
Mert játékra van kedvem.
Ti leányok,
Elváljatok,
Más seregbe álljatok.

Mólnár-ék. (1784–1826, STOLL 359. 60b–61a.

Átalakult strófaaképletű változatát közli ERDÉLYI János (1846–1848, I. 169. sz. (*Farsangban kell vigadni...*, 3. vsz.):

Akinek ma kedve nincs,
Annak csöpp esze sincs;
Meghült a vére.
Menjen csak izére,
Maga helyére,
Meleg kemencére.

A kezdősor népi változatai gyakran nem énekelt strófák, hanem tánc közbeni csujogatások, s így többnyire 2×8-as metrumúak, pl. MNGY XVI. 134. sz. (középrész); POZSONY 1994, 172. sz. (Klészse, Moldva); ZSÓK 1995, 195. (Csernakeresztúr, Hunyad m.).

I.

19–21 *Tépd le a barókáját, / Tedd ki neki rókJáját, / Ne töltsé burkáját!* – Szép sorozat a kocsmai atrocitásokból: Tépd le a parókáját, tedd ki a prémes mentéjét, ne töltsé a itt a belét!

26 *Azt tudja – azt hiszi*

29 *Ládujj ki... – lódujj ki!*

III.

34 *majaja – talán: mája*

*

Dallamának nyitómotívuma ugyanabba a verbunkos dallamtípusba tartozik, melybe a *Vígan élem világom*, illetve Csokonai Vitéz Mihály *Jövendölés az első oskoláról*, a *Somogyban* c. versének egykorú dallama. Pálóczi Horváth Ádám följegyzése nyomán, Bartha Dénes és Domokos Mária olvasatában közöljük (VII.; BARTHA–KISS J. 1953, 689; ÉP 261.).

A - ki - nek most ked - ve nincs, An - nak egy csepp e - sze sincs,
I - gen las - san foly vé - ri, Ta - lán lo - pó sem é - ri,
Ha fel - köt - nek a füst - re, Vagy a pá - lin - kás üst - re,
Meg - ér - dem - le - né.

57.

+ I. *Énekes Gyűjtemény I.* (1799, 1803) 24. sz. *VÍG ÉNEK*. Ks.: *Ence, Bence, medence...*

Kiadása: SEBESTYÉN 1913, 110; MEZEI 1983, 541–542.

3 vsz.

II. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. I. 27b. Ks.: *Ence, Bence, medence...*

3 vsz., az I. csaknem szó szerinti másolata.

III. *Magyar énekek* (1804) STOLL 573. 16a. *VÍG ÉNEK*. Ks.: *Ence, Bence, medence...*

3 vsz., az I. szó szerinti másolata, még a 6. sor sajtóhibáját is megőrzi (*A só!*).

IV. *G. S. énekeskönyve* (1828 k.) STOLL 753. 4b–5a. Ks.: *Ence, Bence, Velence...*

16 vsz., melyből azonban csak az első öt szakasz tartozik ide (4×7-essé alakult versformával):

Ence, Bence, Velence,
Kis kemence, medence,
Ne búsulj semmit, Vince,
Teli az icce, pince.

Ha bú éri apádot,
Apád után anyádot,
Üsd össze két bokádot,
Vígan légy, mint én, látod.

Nem tartom azt eszesnek,
Hanem eszeveszettnek,
Kik ha picinyt megesnek,
Jajgatnak, hogy elvesznek.

Nem szeretem a borsót,
Ásót, kapát, koporsót,
Jobb teli pintes korsót
Forgatni, mint az orsót.

Pénzen adják a kecskét,
Ingyen találhatsz fecskét,
De a magyar menyecskét
Becsüld, mert főz leveskét.

A folytatás (6–16.) *Kanizsai puszta*ban kezdetl egy másik szövegcsaládnak a váci *Énekes Gyűjtemény*ben (II., 1801) kiadott, kontaminált változata nyomán született (I. kötetünkben 23. sz.)

V. *Vári Szabó Sámuel-ék.* (1834) STOLL 803. 147. sz. Ks.: *Encze, Bence, medence...*

3 vsz., megegyezik az I. változattal.

VI. *Énekeskönyv-töredék* (XIX. század I. fele) STOLL 1383. 70b. Ks.: *Encze, Bence, medence...*

3 vsz., megegyezik az I. változattal, még a 6. sor sajtóhibáját is megőrzi (*A' söt*).

A nyitósorokban szereplő rímeket elsőként Rimay János *Én édes Ilonám...* kezdetű versében találjuk meg (RIMAY 1992, 70–71, a rímtoposzról: KOVÁCS S. I. 1988). A XVIII. századi magyar verskedvelők azonban már inkább Amade László halandzsászó mulatódalából ismerhették:

Encze, Bence, medencze,
Szép kemencze, Velencze,
Kurvanya, ki szánnya,
Hogy szivem vagy, bánya.

Dira, dura, la, la, la... (RMKT XVIII/7. 118. sz., 2. vsz.)

58.

+ I. *Cantillena. Énekek. Pesnicki.* (XVIII. század 2. fele) STOLL 452. 16b. *MAGYAR JÁSZBERINYI ÉNEK*. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*

[Nj.]: *Bibari. Három a tánc.*

4 vsz., a vers végén: *és a többi etc...* A kézirat 17b lapján magyar sorral kezdődő, de szlovák nyelvű változata olvasható: *Jankó bácsi, Gyurkó bácsi*. A *Cantillena* szövegét 1834 körül Kelecsényi József is lemásolta (XV.).

II. *Cantiones variae* (1800–1809) STOLL 552. 8. sz. Ks.: *Csaplárosné, gyűjts világot...*

Kiad.: [SOLYMOSSY] 1929, 117.

3 vsz.-nak megfelelő, hatsoros változat, a VI. 1–3. strófája. A jelenleg ismeretlen helyen őrzött kéziratról csak az *Ethnographia* közléséből van tudomásunk.

III. *Thaly Lajos-ék.* (1807) STOLL 590. 92b. Ks.: *Istók bácsi, Istók bácsi...*

3 vsz., sorrendjük megegyezik a VI/4–6. strófiával.

IV. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 13b. Ks.: *Korcsmárosné, gyűjts világot...*

6 szakaszos, egy többlétsort is tartalmazó változat.

V. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 39a. Ks.: *Istók bácsi, Jankó bácsi...*

4 vsz., a VIII.-hoz képest: I, 4, 5, 2.

+ VI. *Fábián Gábor-ék.* (1810) STOLL 612. 18b–19a. Ks.: *Csaplárosné, gyűjts világot...*

12 szakaszos, kontaminált strófiákat is tartalmazó füzér.

VII. *Gaal Miklós-ék.* (1810) STOLL 614. 34–35. Ks.: *Csaplárosné, gyűjts világot...*

9 vsz., a nyitószakasz kivételével szerelmi és keserves vándorstrófiákból.

- + VIII. *AZ ALLFÖLDRE MENENDŐ ANGYAL BANDI NÓTÁJA. ÉS Utolyára tétettek egynehány leg-újabb Világi ÉNEKEK.* (é. n.) OSZK PNY 736. 5. sz. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
8 vsz., sorrendjük megegyezik a IX. változattal. A címadó vers csak az 1–2. szöveget érinti.
- IX. *Az allföldre menendő Angyal Bandi nótáji* (1817) OSZK 821.146. 5. sz. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
8 vsz., sorrendjük megegyezik a VIII. változattal. A 4. strófa kissé átfogalmazva:

Einlösungschein van ám benne,
Hej ki ne vegye kend belőle...

- X. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1820-as évek) I. 35. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
2 vsz., *Frissen* éneklendő dallammal. Sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2. A kézirat 393–394. oldalán egyező dallammal, f-finalissal szerepel.
- XI. *Szeder Fábán gyűjt.* (1829) 8. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
8 vsz., sorrendjük megegyezik a VIII. változattal.
- XII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 30. sz. Ks.: *Csaplárosné, gyűjts világot...*
4 vsz., sorrendjük a VI.-hoz képest: 1–3, E1. Egyedi strófája:

Jó borodat iszogatjuk,
Héj! szép lányodat csókolgatjuk.

- XIII. *Tóth István: Áriák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. 138. (198. sz.) Ks.: *Pista bácsi, Gyurka bácsi...*
Egy szakasz, dallammal.
- XIV. *Almási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 50. sz. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
Egy szakasz, dallammal. A strófát egy „nem teljesített” hivatkozás követi, a lejegyző nyilván további szakaszokat is le akart írni a margóra vagy máshová.
- XV. *Kelecsényi József: Mulattatók Tára* (1832–1840) STOLL 783. 121a. *MAGYAR JÁSZBERÉNYI ÉNEK.* Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
Nj. (?): *Bibari. Három a tánc.*
4 vsz., az I. csaknem egyező másolata (*kökény szem leány* helyett *kökény szemű lány*). A nótajelzést a cím elemeként rögzíti.
- XVI. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. VIII. (10. csomó) 32b. Ks.: *János bácsi, Péter bácsi...*
5 vsz., a VIII.-hoz képest: 1–3., 8., 7.
- XVII. *Énekeskönyv* (XIX. század 1. fele) STOLL 853. 123. Ks.: *Jancsi bácsi, Pista bácsi...*
8 vsz., sorrendjük a VIII.-hoz képest: 1–2, E1, 4–8. A *Népdalok* 9. darabja. Egyedi szakasza:

A ládámot úgy nem bánom,
Ej, csak a ruhámot sajnálom...

Nótajelzésként: *Tíz új világi dallok* (é. n.) OSZK 821.157. 8. sz. (*Jósi bácsi, Péter bácsi...*); *ÚJ VILÁGI ÉNEKEK* (é. n.) OSZK PNY 723, 8. sz.

Kontaminált helyzetben bukkannak fel a mulató strófák az alábbi, XIX. század eleji változatban:

Egy csomó meg egy nyaláb nád, Ej, tagadd meg értem az anyád, Ej, tagadd meg értem az anyád!	Akinek van sok bankója,
Olyan igaz leszek hozzád, Ej, három szélből szabok gatyát, Ej, három szélből szabok gatyát.	Korcsmárosné, gyűjts világot! Hej, van-é kökényszemű jányod, Hej, van-é kökényszemű jányod?
Mellettem elszaladt a nyúl, Ej, már énhozzám senki se nyúl, Ej, már énhozzám senki se nyúl?	Serem is van, borom is van, Hej, kökényszemű jányom is van, Hej, kökényszemű jányom is van.

Ha nincs kökény szemű jányod,
Hej, aludjon el a világod,
Hej, aludjon el a világod!

Battha Bálint kótatára (1804–1808) STOLL 572. 251.

A kétsoros strófákba rendeződő alapváltozatokon kívül a XIX. század elejétől felbukkan a 4×8-as formájú, vándorstrófaként is élő típus (vö. Arany, Gaal). Ezek a szakaszok többnyire kontaminált, szerelmi műdalstrófákkal vegyített változatban bukkannak fel:

„Csaplárosné, gyűjts világod, Ha van kökényszemű lányod!”	Nézz ki, rózsám, ablakodból, Most indulok városodból.
„Vagyon, vagyon, még pedig szép, A szeme is világoskék.”	Nézz utánam keservesen, Látsz-é többet, vagy sohasem?

Angyalocskám, angyalocskám, Fekete szemű Rózsikám, Bárcsak egy álmat alhatnám, Hogy rólad ne gondolkodnám.	Kapud előtt egy mély árok, Többé utánad nem járok, Szeretöt mást is találók, Kivel csendesen tréfálok.
---	---

Uram, hozd el azt az napot,
Szabadítsd ki szegény rabot,
Rabot, rabot rabságából,
Engem e veszett világból.

Énekeskönyv (XIX. század I. fele) STOLL 846. 7.

A főszövegünkre nótajelzésként hivatkozó travesztia a XIX. század elején keletkezett, a lányso-lólok mintájára. Kínrímei és kissé ügyefogyott retorikája miatt nem lett népszerű; a kéziratokban egy-általán nem találjuk meg, ponyván is csak fenti két alkalommal (CSÖRSZ 1999, 77.):

XIX–XX. századi feljegyzései és népi változatai pl. *Kiss Dénes gyűjteménye* (1844) 31.; BARTALUS 1873–1896, IV. 16.; KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, II. 6. sz.; ERDÉLYI 1846–1848, II. 139, 235. sz.; KRÍZA 1863, 451. sz.; *Bartalus István kézírata* (1871 k.) I. 69., II. 475.; *Arany János dalgyűjteménye* (1874) 12. sz.; BARTALUS 1873–1896, V. 113–114. sz., KODÁLY–VARGYAS 1952, Pt. 258. sz. (Borsosberény, Nógrád m.); MNT VIII/A 1107–1108. sz. (Mohács, Baranya m.)

Erősen átalakult, kontaminált népi változata: KÁLMÁNY 1877, I. 193. (Pécska, Arad m.)

A *Csaplárosné, gyűjts világot...* kezdetű strófa (ill. a Battha Bálint kéziratából idézett utolsó három szakasz) a XIX. századi betyárdalok és -balladák egyik kedvelt vándormotívumává váltak. A I/1–2, ill. a VI/4–6. vsz.-ok viszont a lakodalmi ágyvivés kísérő énekeiként élnek tovább a folklórban (pl. MNT III/A 64–66. sz.).

*

Az I. nótajelzése szerint Bihari János (1764–1825 után) híres cigányprímás *Három a tánc* kezdetű dallamára énekelendő. Ennek szöveges lejegyzését 1840 előtről csak *Bukovitz Antal gyűjteményéből* ismerjük (XIX. század I. fele, STOLL 1375, 15a–b, 3. vsz.).

A főszöveg hangjegyes feljegyzései közül a legkorábbi Mátray Gáboré, melyet saját olvasatban közlök (eredetileg d-finalis, a kéziratban később f-finalis):

Pis - ta bá - csi, Jan - csi bá - csi, Hej, csak a lá - dám vi - gye kend ki,
Hej, csak a lá - dám vi - gye kend ki

Az 1830-as években megszaporodó kottás változatok közül az első Tóth István kéziratából való, melyet Paksa Katalin olvasatában adunk közre (XIII.; PAKSA 1988, 15. sz.; vö. BARTHA–KISS J. 1953, 683.).

Pis - ta bá - csi, Gyur - ka bá - csi, Héj, - csak a lá - dám nyit - sa kend ki,
Héj, csak a lá - dám nyit - sa kend ki!

Ezzel csaknem egykorú Almási Sámuelé, melyet saját olvasatban közlünk (XIV.; 50. sz., eredetileg D-dúr).

Jan - csi bá - csi, Pis - ta bá - csi, Héj, csak a lá - dám ne nyis - sa ki,
Héj, csak a lá - dám ne nyis - sa ki!

Kiss Dénes 1844-ből származó dallamváltozatát (31. sz.) szintén saját átírásban mutatjuk be (eredetileg B-dúr).

Korcs - má - ros - né, gyújt vi - lá - got! Ih! Van - e kö - kény - sze - mű lyá - nyod,
Ih! Van - e kö - kény - sze - mű lyá - nyod?

59.

+ I. *Egy igen furtsa történet a' tzigányokról...* (é. n.) OSZK 803.111. SZÉP VILÁGI ÉNEK. Ks.: *Vígan élem világom...*

Kiadása: VÉV 287. sz.

II. *Tíz új világi dallok* (é. n., XIX. század eleje) OSZK 821.157. 9. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*

7 vsz., sorrendjük azonos az I. változattal, egy-két szó eltéréssel megegyezik vele.

III. *ÚJ VILÁGI ÉNEKEK* (é. n.) OSZK PNY 723. 9. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*

7 vsz., sorrendjük azonos az I. változattal, egy-két szó eltéréssel megegyezik vele.

IV. *Nóták* (XVIII. század vége) STOLL 503. 1a. Ks.: *Addig élem világom...*

3 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 4. Ugyanebben a kéziratban *Vígan élem világom* kezdősorral is megtaláljuk a dal vázlatos kottás lejegyzését (3a, csak a szövegkezdet).

V. *Ráth Károly-ék.* (XVIII. század vége) STOLL 504. 10a–11a. Ks.: *Vígan élem világom...*

6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–5, 7.

VI. *Kovács Ferenc-ék.* (1777–1801) STOLL 326. 82a. EGY VIDÍTÓ NÓTA. Ks.: *Vígan élem világom...*

1 vsz., csak a nyitóstrófa. A kézirat XIX. század eleji részében.

VII. *Károlyi József-ék.* (1798–1814) STOLL 437. 45b–46a. Ks.: *Vígan élem világom...*

8 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–6, 7^v, E1. Egyedi szakasza, mely más forrásokban (pl. XLII.) is felbukkan:

Barátim, hát így éljünk,
És senkitől ne féljünk,
Együnk-igyunk kedvünkre,
Ne hajtsunk irigyünkre.
Eb az anyja, aki bánja barátságunk,
Legyen róla, ha irigyli boldogságunk.

Az ének után *Búval élem világom* kezdetű travesztiája olvasható, 6 strófányi terjedelemben, *Más Ugyan ez* címmel (46a–b; l. alább). A kézirat XIX. század eleji részében.

VIII. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1800–1847) I. 45. Ks.: *Vígan élem világom...*

5 vsz., *Lassacskaán* éneklendő dallammal. Sorrendjük az I.-höz képest: 1–3, 5, 6. Az 1. szakasz kezdősora mellett a margón, alternatívaként az *Addig* szó is szerepel, utalva a változatok egy csoportjára. A vers végén Horváth Ádámot tünteti fel szerzőként, elterjedési körként pedig Győr, Pest, Somogy, Sopron és Zemplén megyét, valamint Debrecent, Székesfehérvárt, Sárospatakot, a Székelyföldet és a Rábaközt jelöli meg.

IX. *Budai Zsuzsánna-ék.* (XIX. század eleje) STOLL 520. 9a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*

6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 4–7.

X. *Szirmay Antal: Collectio Ingeniosarum Cogitationum inchoata* (1782–1810) 95a–b. *IFIÚSÁG BOLOND-SÁG.* Ks.: *Vígan élem világom...*

8 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–4, E1–3, VII/8. Egyedi strófái:

- E1 (5.) A mosolygó kikelet
Váltja fel a mord telet,
A setét étszakára
Feljő a nap sugára.
Így ha néha ér bennünket keserűség,
Követi azt nemsokára gyönyörűség.
- E2 (6.) Fussatok hát, ó, kába
Búk s gondok, hamarjába!
Reám miért jöttetek?
Semmi közöm veletek.
Semmi bajom, mert kedvesemnek szemébe
Olvasom, hogy fel vagyok írva szívébe.
- E3 (7.) Hogyha pedig csalatom,
Vagy tőle utáltatom,
Hívebb után eredeck,
Azzal vígan nevetek,
Mégis megzavarni kedvem nem engedem,
S víg napom érette el nem temettetem.

A 8. vsz. után a XVII. századi eredetű, ekkoriban már csak tuszfűrzerben előforduló átokformulát írja le alternatív zárásként:

Kurva az anyja rossz embernek, egy szó úgy, mint száz,
Aki minket hátunk megett, nem szemben gyaláz.

A vers a kézirat 1800 után összeírt részében található. Néhány részletét Szirmay kiadta a *Hungaria in parabolis* c. munkájában is, l. alább (XV–XVI.).

XI. *Énekek gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 523. 61. sz. *A MEGELÉGEDÉS*. Ks.: *Vígan élem világom...*

Kiadása: JENEI 1943, 45–46.

7 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel.

XII. *Jánosi Sándor-ék.* (1802) STOLL 568. 119a–120a. *A BÚNAK ELFELEJTÉSÉRT*. Ks.: *Vígan élem világom...*

7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 6, 4–5, 3, 7^v. Átalakult utolsó strófája:

Ez az igaz boldogság,
Így élni már okosság,
Bolond, aki epeszi
Magát, s bűnnek ereszti,
Mert így ki-ki magát boldoggá teheti,
S e világi jókból részét kivetheti.

XIII. *Battha Bálint kótátára* (1804–1808) STOLL 572. 284. Ks.: *Vígan élem világom...*

6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–6.

XIV. *Thaly Lajos-ék.* (1807) STOLL 590. 90a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*

7 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel, de az 1. vsz. 5–6. sora felcserélve áll. A 7. strófa végén ugyanezek a sorok térnek vissza:

Búmban, hiszem, sohase [!] meg nem bolondulok,
Búsuljon hát, kinek tetszik, én vigadok.

XV. *Szirmay Antal: Hungaria in parabolis* (1807) 123. Ks.: *Szerezz jó barátokat...*

1 vsz. (a ponyvaváltozat 4. szakasza). Az *Amicus ad aras* címszónál szerepel, az alábbi bevezetővel: *Caeterum amicitiam sancte colunt Hungari. Namque nationalis eorum cantio est: Szerezz jó barátokat...*

XVI. *Szirmay Antal: Hungaria in parabolis* (1807) 149. Ks.: *A mosolygó kikelet...*

2 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: E1, 2. Egyedi szakasza:

A mosolygó kikelet
Váltja fel a mord telet,
A setét étszakára
Feljő a nap sugára.
Így ha néha ér bennünket keserűség,
Követi azt nem sokára gyönyörűség.

A versrészlet a *Non male semper erit* címszónál, a *Pokolban is esik egyszer vásár* közmondás után található.

XVII. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 31a–b. *ÁRLA*. Ks.: *Vígan élem világom...*

6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 6, 5, 3., valamint toldásként, a 23b lap alján az *A mosolygó kikelet* kezdetű, műköltői strófa található (vö. XVI.).

XVIII. *Kovács István-ék.* (1808–1818) STOLL 597. 129a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*

7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–6. (a 2. vsz. először elmosódottan, félbehagyva szerepel, utána előlről, hibátlanul).

XIX. *Dávidné Dudája* (1809) STOLL 602. 18. Ks.: *Vígan élem világom...*

5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–4, 6. (a XXI. változatra is jellemző sorkeveréssel).

XX. *Nagykaposi melodiárium* (1809–1848) STOLL 605. 477. [Ks.]: *Mézet lebet szedni itt minden virágról...*

5 vsz.-nyi, töredékes szöveg, sorrendjük az I.-höz képest: 2. (csak a 6. sor), 3–6. A kézirat előző lapja (476.) üres, de valószínűleg már a számozást megelőzően kiszakadt egy vagy több lappár, melyen a vers kezdete volt.

XXI. *Fa Imre-ék.* (1809 után) STOLL 1186. 12a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*

4 vsz., sorrendjük (az I.-höz képest): 1, 2, 4, 6., kisebb szövegkeveréssel, pl.:

Bakhus jóízű teje
Legkedvesebb csemege,
Ki az urával mértékletesen élhet,
Víg órákat, örömnapokat szemlélhet. (4)

- XXII. *Fábián Gábor-ék.* (1810) STOLL 612. 10a–11a, 24. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 5, 4, 3.
- XXIII. *Gaal Miklós-ék.* (1810) STOLL 614. 67–68. Ks.: *Vígan élem világom...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 4, 3, 5–7.
- XXIV. *Madácsy László-ék.* (1810 k.) STOLL 1191. 53. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
A kézirat jelenleg nem található.
- XXV. *Sebestyén Gábor-ék.* (1810–1813) STOLL 617. 113b–112b. Ks.: *Vígan élem világom...*
8 vsz., sorrendjük megegyezik a ponyvaszöveggel, de a 6. vsz. után Sebestyén Gábor még egyszer leírta, majd áthúzta a 3. strófát, az eredetileg kissé hiányosan lejegyzett *Elégedj meg sorsoddal* kezdetűt. A záróstrófa 5–6. sora helyén az 1. vsz.-ból származó *Búsuljon, aki tud hozzá...* sorok térnek vissza.
- XXVI. *Szendrey Sándor gyűjteménye* (1812) STOLL 1200. 11–12. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 5, 6.
- XXVII. *Révész Pál-ék.* (1813–1815) STOLL 640. 14a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–6, 3, 7^V. A záróstrófa 5–6. sora helyén az 1. vsz.-ból származó *Búsuljon, aki tud hozzá...* sorok térnek vissza.
- XXVIII. *Csatáry József-ék.* (1814–19) STOLL 645. 72–73. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–3, 5, 4, 6. Az 1. vsz. 5–6. sora felcserélve áll.
- XXIX. *Dávidné Soltári* (1814–1828) STOLL 647. 55–56. Ks.: *Vígan élem világom...*
Kiadása: BÀN–JULOW 1964, 114–115.
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 6, 5, 3, 7. A záróformula a nyitóstrófa 5–6. sorának átköltése (vö. XIV.).
- XXX. *UJDONNANUJ GAZDASÁGBÉLI HAZAI KALENDÁRIOM* (Pest, 1815) OSZK P 855/
1815. Ks.: *Vígan élem világom...*
Kiadása: MIKOS 2005, 179.
5 vsz., sorrendjük: 1–3, 5–6. Az *Elegy tárgyú dalok* c. sorozat 3. szövege.
- XXXI. *Pósfalvi Tullok Mihály-ék.* (1816) STOLL 660. 60. Ks.: *Vígan élem világom...*
A kézirat jelenleg ismeretlen helyen van, tartalmáról csak MAGASSY Antal cikke tudósít (1901).
- XXXII. *Benedek Elek énekeskönyv-kolligátuma* (1815–1835) STOLL 1207. 230–231. Ks.: *Vígan élem világom...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3. A kolligátum *Világi énekek* c., 1818 után összeírt részében. A dal után következő, 22. számú szöveg a *Búval élem világom* kezdetű, 7 strófányi negatív travesztia. Ennek 1. vsz.-ából – a derűsebb főváltozat 1. szakaszának 3–4. sorában – már akaratlanul idézett az összeíró, majd áthúzta a téves sorokat.
- XXXIII. *Szerelembegyi István-ék.* (1820) STOLL 692. 2a–b. Ks.: *Vígan élem világom s világom...*
6 vsz., sorrendjük a ponyvához képest: 1, 2, 4, 3, 6, 5; megegyezik az egykorú, szintén katonakönyvi XXXIX. változattal. A kezdősor véletlenül egy szóköztözléssel szerepel.
- XXXIV. *Zirci énekgyűjtemény* (1820–1825 k.) STOLL 694. Ks.: *Vígan élem világom...*
A kézirat tartalmáról csak a STOLL-bibliográfia nyomán tudunk.
- XXXV. *Gyulai Gaál Vince-ék.* (1821–1823) STOLL 1232. 69. Ks.: *Vígan élek világom...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 6. (vö. XX, XLIX, LXIX.)
- XXXVI. *Nótás Könyv* (1821–1828) STOLL 1234. 73–74. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–7. Utolsó strófájának második fele megegyezik a 2.-ével:

Nem kell mindjárt lemondani ez világról,
Mézet lehet itten szedni minden ágról.

- XXXVII. *Kardos Antal-ék.* (1823) STOLL 712. 90. Ks.: *Vígan élem világom...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3.
- XXXVIII. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 1251. 58–60. Ks.: *Vígan élem világom...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–6, 3, 7. (vö. XL). Az utolsó szakasz eredeti záradéka helyett az I. vsz. 5–6. sora tér vissza: *Búsuljon, aki tud bozózni...* (vö. XXV.).
- XXXIX. *Csőbrös István-ék.* (1823) STOLL 1240. 44. sz. *VILÁGI ÉNEK.* Ks.: *Vígan élem világom...*
Kiadása: KATONA–LÁBADI 1993, 147.
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 6, 5. (A sorrend megegyezik a XXXIII., szintén katonakönyvi változattal.)
- XL. *Holmik és nóták* (1823–1824) STOLL 1246. 2 rész, 14b–15a. Ks.: *Vígan élem világom...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–6, 3, 7.
- XLI. *Énekeskönyv* (1824) STOLL 718. 28–31. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 6, 5., vö. XXXIII, XXXIX, XLV. A vers végén Horváth Ádámot jelöli meg szerzőként.
- + XLII. *Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. 40. sz. Ks.: *Addig élem világom...*
7 vsz., sorrendjük: 1–2, 4–7, EI (a 7. szakasz 5–6. sorával). A ponyvától néhol jelentősen eltér, ám csaknem szó szerint egyezik a szintén sárospataki eredetű LII. változattal. Főszövegben közöljük.
- XLIII. *Pesti ék.* (1825) STOLL 730. 124a–125b. Ks.: *Addig élem világom...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 6, 5, 7. A mértéktartó borozást dicséror szakaszban *Bacchus* helyett következetesen *Vénus* áll. Az összeíró több helyen apró módosításokat végzett a megszokott szövegen, főként a 8+4-es cezúrák értelmi tagolásakor.
- XLIV. *Régibb és újabb, részint érzékeny, részint víg, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826), 53. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 5, 6. Megegyezik a 2. kiadás szövegével (LX.).
- XLV. *Kiss József-ék.* (1826) STOLL 736. 22b–23a, 62. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 6, 5.; a szavak szintjén kisebb eltérésekkel (vö. XXXIII, XXXIX, XLI.).
- XLVI. *Kecskeméti Csapó Dániel-ék.* (1827–1830) STOLL 744. 9a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*
4 vsz., sorrendjük a ponyvához képest: 1, 2, 6, 4.
- XLVII. *Viski István poétai gyűjteménye* (1827) STOLL 749. I. 221. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 4, 3, 5–7. A verset *Búval élem világom* kezdetű travesztíája követi.
- XLVIII. *Kelemen László: Világi Énekes Könyv* (1828) STOLL 1283. 37b–38a. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–6.
- XLIX. *Komáromi dalgűjtemény* (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. 46a–b. Ks.: *Addig élem világom...*
5 vsz., sorrendjük a ponyvához képest: 1, 2, 4, EI, 6^V. Egyedi strófáját (mely az I/5. változata) és a zárószakaszt közreadjuk:

Venus tüze melege
Legédesebb csemege,
De ne igyad poharát,
Mert örömré mérget ad,
Hogyha akarsz vele élni, csak kóstolgasd,
Nem émelgős az édes méz, csak nyalogasd.

Tiszteld Bachus oltárát,
Ivogassad nektárát,
Ez az öröm kútfeje,
Búnak temetőhelye,
Hogyha te mértékletesen evvel élhatsz,
Víg napokat, számos életkort szemlélhatsz.

- L. *Királyi Xavér József: Sententiae Diversorum Auctorum* (1828–1843) 113a. [Ks.]: *Addig élem világom...*
3 vsz.-nyi kontaminált szöveg, csak a 2. strófa tartozik ehhez a szövegcsaládhoz (az 1. szakasz Csokonai *Csikóbőrös kulacsának* kezdete, a 3. pedig a *Gyere, pajtás, katonának* kezdetű toborzó).
- LI. *Técsői Szabó István-ék.* (1829) STOLL 765. 4a–b. *VÍG DAL.* Ks.: *Addig élem világom...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 6.
- LII. *Szalmári melodiárium* (1820-as évek) STOLL 1295. 71. sz. Ks.: *Addig élem világom...*
7 vsz., sorrendjük megegyezik a szintén sárospataki eredetű XLII. változattal.
- LIII. *Szalmári melodiárium* (1820-as évek) STOLL 1295. 137. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
Jelenleg nincs a közreadók birtokában.
- LIV. *Polgár János-gyűjt.* (1830) STOLL 771. 110. Ks.: *Vígan élem világom...*
2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveg első két szakaszával.
- LV. *Magyarországi, különösen győri Kalendáriom* (Győr, 1830) OSZK 1517/1830. *POHARAZÁS MELLETT VALÓ DAL.* Ks.: *Vígan élem világom...*
Nj.: *Az egész országban esmeretes nótára.*
9 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–6, E1, 3, E2, E3. A törzsszakaszok néhány apró részletben térnek csak el a ponyvától. Egyedi strófáit itt közöljük:

E1 Órizd becsületedet,
Drágát, mint életedet!
S ki híreket mocskolja,
Érdemid legázolja:
Pírítsd meg, hogy míg él is, rá emlékezzen,
És a jelest letapodni felejtkezzen!

E2 Örülj ifjúságodnak,
Örvendj sok víg napodnak,
Ámde naped elmúlnak,
Friss rózsáid lehullnak:
Készítsd lelked poharid közt is az égre,
Köszönts egyet holtakra is véges végre!

E3 Holtak is hát éljenek,
Békével pihenjenek!
Minden bűnös ment legyen,
S többé pokol se kelljen!
Adjon Isten bátor válást ez életben,
Csendes nyugtot s egy kegyes szót ítéletben!

- LVI. *Szabó József-ék.* (1831) STOLL 779. 30a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*
5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–6.
- LVII. *Csiha úr versgyűjteménye* (1832) STOLL 1315. 74b–75a. Ks.: *Vígan élem világom...*
6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 5, 6.
- LVIII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) II. 3. sz. *ÖRÖM S VÍGSÁG.* Ks.: *Vígan élem világom...*
10 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 4, 3, 5–6, XVI/1, E1, 7^v, XLI/7. Átalakult 9. strófájának rokonát a XII. változatban találhatjuk meg, egyedi 8. vsz.-ának rokonát l. még a LXVII. változatban:

Ez az élet boldogság,
Így élni már okosság!
Bolond, aki epeszti
Magát, s bűnük ereszti:
Mert így ki-ki e világon boldog lehet,
S e világi jókból legtöbb részt vehet. [!]

Fussatok hát pokolba,
 Bús gondok! hamarjába,
 Rám ugyan ne jöjjetek,
 Semmi közöm veletek;
 Semmi bajom, mert barátomnak szemébe'
 Olvasom, hogy fel vagyok írva szívébe'.

Az ének 6 vsz.-nyi ellen-travesztiája is követi *Bú s bánat* címmel (*Búval élem világom...*, I. alább, vö. VII.).

- LIX. *Tóth István: Áriák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. 64. (118. sz.) Ks.: *Vígan élem világom...*
 Csak a nyitóstrófa, dallammal.
- LX. *Érzékeny és Vig dalok* (1834, Sárospatak) 81–82. Ks.: *Vígan élem világom...*
 6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3, 5, 6; megegyezik az I. kiadás (1826) szövegével (XLIV.).
- LXI. *Túri Dániel-ék.* (1834–1835) STOLL 802. 37b–38b. Ks.: *Vígan élem világom...*
 6 vsz., sorrendjük megegyezik az I. ponyvaszöveg 1–6. szakaszával.
- LXII. *Sokféle* (1835–1851) STOLL 1338. 56a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*
 4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 3. A törzsanyagétől eltérő kézírással.
- LXIII. *Kelecsényi József: Mulattatók Tára* (1832–1840) STOLL 783. 49b–50a. *POHARAZÁS MELLETT VALÓ DAL.* Ks.: *Vígan élem világom...*
 Nj.: *Az egész országban esméretes nótára.*
 9 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4–6, E1, 3, E2, E3. Az összeíró a vers végén megjegyzi, hogy az 1830. évi győri kalendáriumból másolta.
- LXIV. *Márkus István-ék.* (1836) STOLL 816. 96–98. Ks.: *Vígan élem világom...*
 7 vsz. (hibás számozással), megfelel a ponyvaszövegnek.
- LXV. *Horovics Fülöp-dalgyűjt.* (1837) STOLL 820. II. 45–46. Ks.: *Vígan élem világom...*
 6 vsz., sorrendjük: 1, 2, 4, 3, 5, 6., vö. a XLIV. és LX. változattal.
- LXVI. *Szabó József-ék.* (1838) STOLL 1361. 31b–32a. Ks.: *Vígan élem világom...*
 9 vsz., sorrendjük megegyezik az 1830. évi győri kalendárium változatáéval (LV.); a szatmári Szabó József kétségteljesül innen másolta.
- LXVII. *K. R. gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. IV. 24a–b. Ks.: *Vígan élem világom...*
 10 vsz., sorrendjük megegyezik a LVIII. változattal.
- LXVIII. *Gyurikovics-gyűjt.* (1830–40-es évek) 15a–b. *VIGASZTALÓ ÉNEK.* Ks.: *Vígan élek a világon...*
 4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, XVI/1, 2, 4. A későbbi tulajdonos, Rummy Károly György több szót áthúzott a versben, majd (csaknem változatlan formában, kissé korszerűbb helyesírással) újra odaírta őket. A szöveg végén olvasható *etc.* jelölés is tőle származik. A kéziratban néhány lappal később szereplő változatát I. alább.
- LXIX. *Gyurikovics-gyűjt.* (1830–40-es évek) 19b. Ks.: *Vígan élem világom...*
 4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 6. (vö. XXXV.). A Rummy Károly György javításait őrző, eltérő kézírású szöveg változatát ugyanebből a gyűjteményből I. föntebb.
- LXX. *Magyar ivó- és vig dalok* (1830-as évek) 3b. Ks.: *Vígan élek a világon...*
 7, részben átalakult vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, XVI/1, 2–4, 5. (kiegészítve a 6. strófa zárósoraival), 6^V (csak az 1–4. sor). Rummy Károly György írása.
- LXXI. *Neumann Károly dalgyűjteménye* (1837–1840) STOLL 1354. 24a. *ÉLJ A JELENNEL.* Ks.: *Vígan élem világom...*
 3 vsz.
- LXXII. *Adanitska József-ék.* (XIX. század I. fele) STOLL 841. 19a–b. 31. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
 3 vsz., sorrendjük megegyezik az I/1–3. strófával.
- LXXIII. *Pisné* (XIX. század I. fele) STOLL 1400. 4b. Ks.: *Vígan élem világom...*
 4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–3, 6.
- LXXIV. *Egynébány kiválogatott nóták* (XIX. század I. fele) 5b–6a. 20. sz. Ks.: *Vígan élem világom...*
 2 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2.

Nótajelzéseként:

Öt újdonton új világi énekek (é. n.) OSZK PNY 2.942 2. sz.; *Öt újdonton új világi énekek* (é. n.) MTAI Irodalom 8^r 206/172/a 66a–69b (*Gyászos napom siratom*); *Bándi Péter-ék.* (1837) STOLL 819.

„Vendégszövegként” szerepel egy asszonycsúfoló ponyvaversben, melyet a XIX. század elejére datálhatunk:

Ha vásár lesz Komáromban, majd eladlak,
Egy pentelben az úrfiknál majd elhagylak,
S vígan élem világom,
Míg virít ifjúságom,
A korcsmában, iju!
A korcsmában, iju!
A korcsmában, iju!

Öt újdonton új világi énekek (é. n.) OSZK PNY 2.942. I. sz.
RMKT XVIII/4. 66. sz. (6. vsz.)

XIX. századi előfordulásai még pl.: KECSKEMÉTHY CSAPÓ 1844–1846, I. 76. sz.; *Énekes Gyűjtemény* (1840 után) STOLL: Bevezetés, 78–80.; *Hoblik Márton küldeménye* (1833) MTAI Irodalom 8^r 206/59. 2. sz.; *Jenei József székelly népdalgyűjt.* (1840-es évek) MTAI Irodalom 8^r 206/87. 10. sz.; *Daloskönyv* (1840-es évek) MTAI Irodalom 8^r 206/196. 155; ERDÉLYI 1846–1848, II. 477. sz.; KRÍZA 1863, 35. sz.; BARTALUS 1873–1896, II. 57.; *Arany János dalgyűjteménye* (1874) II. 8. sz.; ARANY: *A magyar nemzeti versidomról.* További (pl. színpadi) változatokról l. KODÁLY–GYULAI 1952, 152–153.

A XIX. század elejétől, eltérő hosszúságban ismerjük ellen-parafrázísát, mely a csalóka, világi örömtől való tartózkodásra inti a hallgatót:

Búval élem világom, Elmúlt már ifjúságom! Étel-ital kelleetlen, Vigadni lehetetlen, Örüljön az, ki tud hozzá, én nem tudok, Bánatimban csak hogy meg nem bolondulok.	Az öröminnepeket Kerüld s minden szépeket, Öröm, szépség csaló lép, Vénus tüze rabló kép; Akármely szép színe nagyon a rabságnak, Csak rabság az, s vége van a szabadságnak.
---	---

Ez az élet máris sok, Azt tartják az okosok, Gyönyörködted néha bár, Élni benne mégis kár. Le kell róla hát mondani, sajnálva is, Mérget lehel itt a legszebb virágszál is.	Kerüld Bakhus oltárát, Ritkán ízleld nektárát, Bakhus szédítő teje A bolondság kútfeje. Csak annyit gyűjts, hogy holnapra jusson máról, Már azt hogy <i>költsd</i> , függ az idő mivoltáról.
--	---

Keress magánosságot, Kerüld a barátságot, A barátság kebele Kétszínűséggel tele. Csak egynek sincs szíve hozzád igazsággal, Szép szín alatt jégre viszen álnoksággal.	Ez a földi boldogság, Csak így élni okosság, A többi csak képzelet A szív érzési felett; Élj szemesen, ne keress itt boldogságot, Ezt is teszed, ha isméred a világot.
--	---

Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény (1832) II. 4. sz. *Bú s bánat*

A travesztia további előfordulásai (néha a mulatódal társaságában): *Károlyi József-ék.* (1798–1814) STOLL 437. 46a–b; *Benedek Elek-kolligátum* (1818 után) STOLL 1207. (*Világi énekek* c. kolligált kézirat, I. fentebb), 22. sz.; *Viski István poétai gyűjteménye* (1827) STOLL 749. I. 222. sz.; *Bándi Péter-ék.* (1837) STOLL 819. 29–30. (CSÖRSZ 2000, 51.)

A dal a XIX. századi irodalmi köztudatban Pálóczi Horváth Ádám verseként szerepelt, Arany János is így jegyezte fel dalgyűjteményébe (II. 8. sz.). Pálóczi szerzőségét semmi sem igazolja, valószínű tehát, hogy csak a költő borkedvelő természete miatt tulajdonították neki a verset. Az *Ez a világ úgyse soké* kezdetű strófát valószínűleg Ujfalvy Krisztina (1761–1818) írta (MEZEI 1983, 481.).

Recens folklórváltozatairól (pl. névnapköszöntőként) bővebben ír KATONA–LÁBADI 1993, 148–149. További adatok pl. MNGY I. 317. (táncszóként az *Ez a világ úgysem soké...* kezdetű sorpár); SZENDREI–DOBSZAY–RAJECZKY 1979, II/316/1–m kottapélda; MNGY XV. 96. sz. (Nagyszalonta. Bihar m., *Szerezz jó barátokat...*); SEBESTYÉN DOBÓ 2001, 23. sz. (Kászonyimpér, Csík m., *Ziataros néba bár, / Veszteget is, mégis kár...*).

I.

27 *Vénus tüze melege* – a testi szerelem metaforája

33 *Bakhus jó ízű teje* – a bor

*

Dallamát elsőként a IV. kéziratban találjuk meg, de a hangközök pontatlansága, továbbá a gondosabb lejegyzések nagy száma miatt nem közöljük. Időrendben másodikként Mátray Gábor kottázta le a dalt (VIII.), melyet saját olvasatban, eredeti hangnemben adunk közre.

Ví - gan é - lem vi - lá - gom, Míg vi - rít if - jú - sá - gom,
E - szem, i - szom, vi - ga - dok, A bú - nak helyt nem a - dok.

Bú - sul - jon az, ki - nek tet - szik, én vi - ga dok,
Búm - ban, tu - dom, so - ha meg nem bo - lon - du - lok.

Az 1830-as évekből Tóth István lejegyzését idézzük, saját átírásban, néhol egyszerűsítve.

Ví - gan é - lem vi - lá - gom, Míg vi - rít if - jú - sá - gom,
E - szem, i - szom, vi - ga - dok, A bú - nak u - tat a - dok.

Bú - sul - jon, a - ki tud hoz - zá, nem bú - su - lok,
Búm - ban, tu - dom, so - ha meg nem bo - lon - du - lok.

Kiss Dénes 1844-es pápai dallamváltozatában csak az 1–2. sor szövege szerepel. Saját olvasatban közöljük, az eredeti hangnemben.

Ví - gan é - lem vi - lá - gom, Míg vi - rit if - jú - sá - gom...

60.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 8b. Ks.: *Őszvekerülénk, angyalom...*
Nj.: *Volt szeretőm de[már nincsen]*

*

A nótajelzésben idézett dalt (*Volt szeretőm, de már nincsen*) korszakunkból csak Nagy Ferenc kézira-
taiból ismerjük (1806, 4a–b; 1812, 39b–40a), de kottás lejegyzés nélkül.

61.

Vinág Pál jegyzőkönyve (1797–1804) STOLL 1123. 16. RAB DANI DALA (1797). Ks.: *Tudtam én azt vilá-
guson...*

Mindössze egyetlen változatban ismerjük.

² *Belől vagyok az ágason – fedél van a fejem fölött (?); biztonságban vagyok (?)*

62.

Kresznerics Ferenc dalgyűjteményei (1790–1809) STOLL 399. II. 127a. Ks.: *Coki, kutya, coki, szajhának az ebe...*

63.

+ I. *Nóták* (XVIII. század vége) STOLL 503. 1a. Ks.: *Vasárnap kell inni...*

2 vsz.

+ II. *Notás Könyvecske* (1821) STOLL 1235. 8a. Ks.: *Vasárnap kell inni...*

3 vsz.

A korhely, rest ember heti időbeosztását soroló daltípus XIX. század közepi változata az Erdélyi
Jánosnak beküldött gyűjtemények egyikéből *Kovács-dal* címmel került elő:

Vasárnap bort iszom,
Hétfőn nem dolgozom,
Hej, kedden lefeködni,
Szeredán felkelni.

Csütörtök gyógyulni,
Pénteken számolni,
Hej, szombaton kérdezn:
Mit fogunk dolgozni?

Békásy József küldeménye (1844?, Erdély, Mátra-vidék),
MTA Irodalom 8^f 206/75. XVII. sz.

További népköltési változatok (némelyik a *Haragszik a gazda...* kezdetű mulatódallal kontaminálódva): BARTÓK 1991, 286d (Pográny, Nyitra m.); 311 (Tekerőpatak, Csík m.); 313a (Mohi, Bars m.); 313c (Alsóbalog, Gömör m. = KODÁLY–VARGYAS 1952, Pt. 344. sz.); 313h (Komáromváros, Zala m.); 313i (Mány, Fejér m.); 313j (Belezná, Somogy m.); MNT I. 872. sz. (Érsekújvár, Nyitra m., kissé átalakult strófában); FEHÉR A. – Z. 1993, 191. sz. (Bátya, Bács–Kiskun m.); ÁG 1999, 45. (Apácaszakállás, Csallóköz; *Hétfőn beverünk...*)

I. C) Táncnóták

A régi magyar közköltészetben – a paraszti folklórhoz hasonlóan – a táncmulatságokról viszonylag kevés konkrét szöveg szól. Ezeken az alkalmakon ugyanis (a hangszeres muzsika nyilvánvaló túlsúlya mellett) bármilyen más mulató vagy szerelmi dal elhangozhatott. Ráadásul még a XVIII. század elején is számos olyan vallásos kiadvány forgott közkézen, melyek a táncot – középkori szemlélettel – az ördög művének és az erkölcstelenség melegágyának tekintették, ezért tüzzel-vassal irtották. (E műfaj megszélesítését l. TÓVAY NAGY 2004.) Az ivó- és mulatónótákhoz hasonlóan számolnunk kell az iskolai színjátékokban szereplő betétdalok és (hol ironikus, hol „vállalható”) monológok hatásával. Egy 1773. május 4-én előadott csíksomlyói ferences drámában például így énekel az egyik *Saltator*, azaz táncos:

Ihaa, ahaa, mi vigadjunk,
És semmit ne szomorkodjunk,
Ujju, ujju, táncot járjunk,
Ne zsiibanjon meg a lábunk!
Rabsacesnek mi játéunk,
Szívességünk megmutassuk,
Vígan, vígan!

ALSZEGHY–SZLÁVIK 1913, 19.

A táncolást elítélő, kárhóztató művek ellenhatásaként a korszakban egyre gyakoribbak a táncot pártfogoló prózai szövegek. Apor Péter például a régi világ megtartandó örökségének tekinti a magyar tánckultúrát. A XVIII–XIX. század fordulóján (pl. Pálóczi Horváth Ádámnál, Csokonai Vitéz Mihálynál és Szirmay Antalnál), majd különösen a reformkorban a tánc már a magyar nemzeti karakter alapvető kifejezőeszközeként jelenik meg. Korszakunkban azonban a táncnóták még inkább csak a mulatódalok egyik alműfajának tűnnek, szövegükben pedig a táncok és az önfelelt mulatság leírása mellett (főként a fejezetet lezáró ponyvaversben) a táncféltoly elleni „egészségügyi” didaxis is helyet kapott.

- + I. *Szakolczi István-ék.* (1760–1762) STOLL 266. 6b–7a. *CANTUS CORYDONIS.* Ks.: *Kedves, vig barátom...*
5 vsz.
- II. *Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. 107–108. *ARLA DE SALTU.* Ks.: *Kedves, vég barátom...*
5 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal.
- III. *Dubinszky Máttyás-ék.* (1787) STOLL 373. 41a–b. Ks.: *Kedves, vig barátom...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 5.
- IV. *Cantillanae. Énekek. Pesnicki* (XVIII. század 2. fele) STOLL 452. 20a. Ks.: *Dínom-dánom, sógor...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 5, 4, 1, 2.; az egyes szakaszokon belül több sor összekeverve.
Címe szerint Stavnik-vidéki, Nyitra megyei dal (*Haec usquae Sthavnikiny*). 1834 körül Kelecsényi József is lemásolta saját kéziratába (l. alább).
- V. *Szirmay Antal: Quodlibet* (1812) STOLL 633. 72. sz. Ks.: *Szerelmes barátom...*
2 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2.
- VI. *Mátray Gábor-gyűjt.* (1810–1816, Esztergom, Pest) I. 6. Ks.: *Dínom-dánom, sógor...*
1 vsz., *Lassatskán* éneklendő dallammal, bordalként, átalakult versformában (l. alább, kottával).
Zongorakíséretes tisztázata: uo. I. 139.
- VII. *Komáromi dalgyűjtemény* (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. 124b. *CSALLÓKÖZI NÓTA.*
Ks.: *Édes jó barátom...*
3 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 5, 4.
- VIII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 26a–b. Ks.: *Kedves, vig barátom...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2. és 4–5.
- IX. *Kelecsényi József: Mulattatók Tára* (1832–1840) STOLL 783. 122b. *HIP-HOP!* Ks.: *Dínom-dánom, sógor...*
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 5, 4, 1, 2. A IV. változat másolata.
- X. *Horovicz Fülöp-dalgyűjt.* (1837) STOLL 820. III. 33. Ks.: *Kedves jó barátom...*
5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, 4, 5, E1. Egyedi strófája az *A, B, C, D, vigyázz ide* kezdetű szövegcsalád (kötetünkben 2. sz.) egyik jellegzetes szakaszát idézi:

Nem kell nekem kávé,
Semmi lemondé,
Mikor örömemben
Kulacs a kezemben
S kortyog a gégémben.

Az I. szöveg 3. vsz.-a (*Zendülj, begedűszó...*) csak a II.-ban található meg. A szöveg Amade-utánérzésnek tűnik; főként felvidéki gyűjteményekből ismerjük. Rímei és szójátékai már az alábbi Amade-versben megtalálhatók:

Szivem csöngetője,
Lelkem pengetője (...)
Karmasin csizmája,
Kedves bodza fája,
Pengő sarkantyúja
Tüzcsekémet fujja,
Kesztyűben ött uja,
Alle, alleluja! (...)

AMADE László: [*Szivem csöngetője...*]
RMKT XVIII/7. 93. sz.

XIX. századi folklórváriánsai pl. *Kelecsényi József küldeménye* (184?) MTAk Irodalom 8^t 206/63. 12a (*Dínom-dánom, sógor*); ERDÉLYI 1846–1848, II. 416. sz.

I.

- cím *Cantus Corydonis* – Corydon dala (lat.). A dalt talán egy iskoladramában énekelte Corydon, aki nevét Vergilius *Eclogáinak* egyik pásztorától kapta. Az efféle antikizáló pásztorneveket elsősorban a betlehemes játékok őrizték meg.
- 23 *Hozassunk rovásra* – I. kötetünkben a 44. szöveg (*Kocsmárosné kápolnája a pince...*) jegyzetét.

*

Dallamát Mátray Gábor kéziratából ismerjük (VI.; 1810–1816-os keltezéssel). Saját olvasatban közöljük; eredetileg Esz-dúr.

Dí - nom - dá - nom, só - gor,
I - gyunk, itt a jó bor!

Kö - szönt - sük egy - más - ra, Ho - zas - suk ro - vás - ra,
Kö - szönt - sük egy - más - ra, Ho - zas - suk ro - vás - ra!

65.

Ariae diversae nugivendolae pro Comediis (1774) STOLL 1089. II. ária. Ks.: *Telekes bocskor, gyöngyös kapca...*
Kiadása: KERÉNYI 1974, 213–214.

A nyitósorok változatát egy Pálóczi Horváth Ádám által továbbköltött szövegben megtaláljuk az *Ötödfele száz énekek*ben is (1813, STOLL 639. 277 sz.):

Járd meg, tubám! járd meg

Telekes bocskor, gyöngyös kapca, járd meg, tubám, járd meg!
Vörös nadrág, sárga csizma, járd meg, tubám, járd meg!
Majd elmenjünk a korcsmára, de engem is várj meg,
Megjárom én a kopogót – tubám, te is járd meg!

(BARTHA–KISS J. 1953, 381–382.)

Ennek szinte szó szerint egyező folklórváltozatát is ismerjük: FERENCZI–MOLNÁR 1972, 15. sz. (2–3. vsz.)

A főszóveg beékelődött középső sorait egy román eredetűnek tűnő, lator mulatódalban is megtaláljuk:

Másutt immár lefeküdtek,
Itt még ágyat sem vetettek,
Dur dur duj nám, duj duj nám.

Brassai Sámuel másolata egy 1698 körüli könyvtábla kéziratoss bejegyzéséről
KOCZIÁNY–KÖLLÖ 1972 nyomán: VÉV 244. sz.

Az iskolai színdarabban szereplő dallamát nem tudjuk rekonstruálni; Pálóczi Horváth Ádám lejegyzése más metrumú.

66.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. TUS. Ks.: *Verd ki, verd ki szívedből a szomorúságokat...*

67.

Széárosi–Járdánbázi-melodiárium (1787–1792) STOLL 375. 253. Ks.: *Azért adtam egy polturát...*

Kiadásai: HARSÁNYI 1913, 365; BARTHA 1935, 15. sz.; BARSÍ-SZABÓ 1984, 180.

Egy szakasz, dallammal.

Az *azért adtam X-t, hogy adj/tégy Y-t* szerkezetű, párhuzamos formulák a XVIII–XIX. századi mulatódalokban és a latrikánus költészetben is gyakoriak, pl.

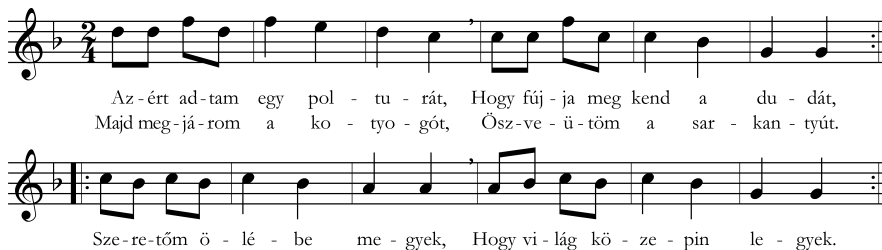
Azért adtam egy garast,
Hogy a pinád egy araszt,
Pilla álla, pilla-lála, pillalárum pillalla.

Versgyűjtemény (1811 után) STOLL 1195. 151b (*A csongrádi menyecske...*, 5. vsz.)

3 *Majd megjáróm a kotyogót* – utalás az ún. kotyogós táncra

*

Dallamát Barsi Ernő olvasata nyomán közöljük (BARSÍ-SZABÓ 1984, 180.).

Az-ért ad-tam egy pol - tu - rát, Hogy fűj - ja meg kend a du - dát,
Majd meg - já - rom a ko - tyo - gót, Ősz - ve - ü - tøm a sar - kan - tyút.
Sze - re - tøm ö - lé - be me - gyek, Hogy vi - lág kő - ze - pin le - gyek.

68.

Szeel Imre-ék. (1790–1794) STOLL 404. 41–42. Ks.: *Vízkeletes a talpam, bocca kezged, Sári...*

Kiadása: VÉV 265. sz.

Csak a 4. vsz.-ban szereplő a román–magyar jókívánságok találhatóak meg az alábbi változatokban:

Egész binye, fél multza, másfél szín...
Ez a pohár kendre jár, kedves domin...
Amennyiszer az oláh mondja: szinetátye,
Dedominye binyezu zuppanye fertátye!

Kozma-ék. STOLL 327. 58a; vö. *G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 653. 5b (*Tusok* 4. sz.)

Ugyanitt megtaláljuk a makaronikus szöveg tisztán magyar változatát is:

Egész szívvel, fél búval, másfél egészséggel,
Ez a pohár kedre száll kedves szelídséggel.
Lám, ameddig a magyar élt szép egységben,
Be szentül folyt a dolga arany csendességben!

G. S.-ék. 1828 k. STOLL 753. 5b, *Tusok Más 3.* (Csörsz 2005a, 233.)

A dal 7. vsz.-a egyértelműen utal arra, hogy lakodalmi táncnótával van dolgunk.

- 3 *az alak menyecske* – az „alak” szó régi jelentése Szabó T. Attila (EMSZT) szerint ’baba, bábú’,
itt talán a menyecske ’baba’-szépségére utalnak vele
- 7 *Ja frajlik* – igen, kisasszony
- 16 *binyezo* – Bune ziu! ’Jó napot!’ (rom.)
- 17 *üssük karikára* – álljunk körbe a legényes tánchoz
- 20 *Ládd, megy bor, rád, sógor* – a sorbaitatás szokására utal (vö. kötetünkben 18. számmal kiadott,
Ez a pobár bujdossék... kezdetű bordallal)

69.

- I. *ÚJ VILÁGI ÉNEKEK* (é. n.) OSZK PNy 723. 5. sz. Ks.: *Ó, átkozott kalamajka...*
6 vsz., sorrendjük megegyezik a főszöveg első hat szakaszával.
- II. *Tíz új világi dallok* (é. n.) OSZK 821.157. 5. sz. Ks.: *Ó, átkozott kalamajka...*
6 vsz., sorrendjük megegyezik a főszöveg első hat szakaszával.
- + III. *[Cím nélküli ponyva]* (é. n.) OSZK 803.103/I. 4. sz. Ks.: *Ó, átkozott kalamajka...*
8 vsz., így a változatok többségénél két szakasszal hosszabb.
- IV. *Hasznos Multságok* (1819, I. félesztendő) 301–302. *A TÁNCOS ÉNEKE*. Ks.: *Rontom-bontom testem, csontom...*
5 vsz., az V.-re jellemző, újraírt strófák. Sorrendjük a III.-hoz képest: V/1, 2, 6, 5, 4.
- + V. *Énekeskönyv* (XIX. SZÁZAD I. fele) STOLL 846. 9. sz. *KALAMAJKA*. Ks.: *Felbuzdulok és bevülök...*
2 vsz., a főszöveg kiszakadt sorparaiból újragyúrt strófák.
- VI. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 96. sz. Ks.: *Ó, átkozott kalamajka...*
6 vsz., sorrendjük megegyezik a főszöveg 1–6. szakaszával, néhol apró változtatásokkal.

A kalamajka ruszin-lengyel eredetű, komoly állóképességet igénylő tánc, mely a XVIII–XIX. század fordulóján nagyon divatos volt Közép-Európában. Egy másik ponyvaszöveg is megemlékezik róla, hasonlóképp elítélő hangon:

Kalamajka de csúnya tánc,
Van bugyogón bezzeg sok ránc,
Csillagom, galambom.

Leg-is leg-újabb négy világi énekek (é. n., XIX. század eleje)
OSZK PNy 2.926 (3. sz., 14. vsz.)

Kiadásai és folklorizálódó változatai pl. ERDÉLYI 1846–1848, II. 408. sz.; III. 331. sz. (csak egy szakasz); VASAS–SALAMON 1986, 338. (Kalotaszeg; *Jaj, Istenem, be szép dolog...*)

- 20 *Az vigan’ is* – a viganó is

II. A) Intő és oktató énekek

A lakodalmi intő és oktató énekek, házassági tanácsok és a házasságot dicsérető énekek egymástól alig elválasztható nagy családját alkotják a kora újkori alkalmi énekköltészetnek. A lakodalmi tanító énekek – melyeket elsősorban a menyasszonynak, illetve a fiatal menyecskéknak szántak – egyrészt kiváló példái, szinte gyűjtőmedencéi a korabeli valláserkölcson alapuló, közösségi normákat és elvárásokat közvetítő, szórakoztató didaxisnak. Másrészt mentalitástörténeti forrásul is szolgálnak, hiszen ezek az oktató, moralizáló énekek és versek a korszak széles társadalmi tablóját adják, jóllehet leginkább a kismemesi, paraszt-polgári, mezővárosi élet- és gondolkodásmód tükröképei. Emberábrázolásuk pontos és szellemes, bár gyakran karikatúraszerű; nyelvük részint prédikatori szófordulatokkal kevert, részint klasszikus és biblikus deákos műveltségről tanúskodó formuláris szöveg, amely gyakran keveredik ízes köznyelvi fordulatokkal. Ezekben a hol ünnepélyes, hol tréfás hosszú versezetekben az anonim versszerzők és előadók közösségük és alkalmi közönségük erkölcsi értékrendjét, magatartási normáit és mindennapi szokásait mutatják fel közérthető, nemegyszer gúnyolva szórakoztató formában. A lakodalom alkalmával (elsősorban Erdélyben) gyakran párbeszédés vetélkedés formájában adják elő ezeket a szövegeket. Mivel már a XVII. századból ismertek az e műfajcsoportba tartozó versek, ezeket XVIII–XIX. századi közköltészeti és XIX–XX. századi népköltészeti variánsaikkal összevetve nemcsak stílusbeli és poétikai, de etikai és erkölcsi változásokra – többek között a házasságról alkotott felfogás, a nő, a feleség és anya szerepkörének lassú változására – is következtethetünk.

A lakodalmi szórakoztatás egyik módja a szatirikus, ám egyúttal didaktikus célú párbeszédés jele- netek és versek előadása volt. A *commedia dell' arte* hatását tükröző párbeszédés *bázastársi veszekedések* műfajába tartozó szövegeket a *Közköltészet* I. kötetében közöltük, mivel ezeknek inkább mulattató-csúfoló jellege volt a domináns. A tanító szándék természetesen majd minden didaktikus versben összekapcsolódik a gúnyolódó vagy szatirikus hangvétellel, pl. a *Pázsintos udvaron lakik a szegénység...* kezdetű *házassági tanácsban* (71. sz.), vagy az ún. *legény/leány-válogató* versekben (*Könnyű venni feleséget...*; 73. sz.).

A nőknek szóló, hol emelkedettebb, hol profánabb stílusú intő és oktató verseket kezdetben a lelkipásztor, később egy hivatásos énekmondó, illetve a közösség egyik tiszteletreméltó, idősebb tagja, pl. a násznagy mondta el. Általában azzal a tanáccsal záródnak: „Asszonyok, ha nem akartok porul jární, ne ártsátok magatokat az uratok dolgába, mindenben neki engedelmesskedjétek, és tart- sátok a szátokat!” A házasulandó férfiaknak szóló *tanítások, tanácsok* pedig rendszerint a helyes párválasztás és házaseslet nehézségeit ecsetelik. Tematikusan ugyan ebbe a fejezetbe tartoznának a fe- leség- és férjpanaszok is, de az előbbieket – realista szemléletmódjuk, valós problémáik és hangvé- telük okán – a *Közköltészet* III. kötetében, a társadalmi csoportokhoz és szociális helyzetekhez fűződő panaszdalok között tesszük majd közzé. A kisebb számú, elsősorban mulattató-csúfoló céllal megírt *férj-panaszok*at viszont már kiadtuk sorozatunk I. kötetében (RMKT XVIII/4. 59–69. sz.; a műfajról: Csörsz. 2005c).

Ne gondoljuk, hogy a verses házassági tanítás műfaját csupán az anonim közköltészet kedvelte. Több, máig ismert hivatásos költő életművében találunk ilyen alkotásokat. *A leányhoz, úgymond, leghajlan- dóbb vérem* kezdetű, több kéziratba lemásolt vers például Mátyási József költeménye. Egy XIX. század eleji lejegyző, a literátus Sebestyén Gábor viszont arra hívja fel a figyelmet (STOLL 617. 36a), hogy az alábbi idézet nem más, mint Gyöngyösi István Kemény János-epozsának kiszakadt részlete:

Szűk a jó feleség, nehéz szerit tenni,
Hogysem pedig rosszat kárhozatra venni,
Caucasus hegyén túl jobb szaladva menni,
S ott a tigrisekkel egy barlangba lenni.

Gyöngyösi István: *Porából megelégett Főnix*
(1693; I. könyv, I. rész; GYÖNGYÖSI 1999, 15.)

Az intő-oktató versek és a férjpanaszok ötvözete Poóts András gyakran lemásolt, *Házi keresztj* című verse (*Véén e világot szemem cirkalmára*), amelynek kézíratos terjedéséről már 1784-ből tudunk (STOLL

1101). A *Náthy Ferenc-ék.*-ben rögtön ez után szerepel Amade László *Nőtelen és házaselete*, előtte pedig a *Bár megbázasodjál vagy maradj nőtelen* kezdetű, latin–magyar aforizmasorozat.

Az istenes élet reguláiként megfogalmazott családiszerep-leírások egyik szép, egykorú (vagy talán korábbi) példája a ponyván terjesztett *Keresztén bázis tükrök, melyben az egész Ház Nép meg-láthatja summás kötelességét* (é. n., Veszelszki Antal nyomdaja; OSZK 819.059).

70.

+ I. *Vásárbelyi dk.* (1672 k.) STOLL 96. 347a–354a. Ks.: *Édes komám, hallgasd meg...*

Kiadása: FERENCZI 1899, 224–231.

32 vsz. Az ének végén: *Finis per me*. A 26. strófát az eredeti 26. vsz. elé, lapalji alternatívaként írta be a feljegyző, sorszám nélkül. A 31. szakaszt tévesen 32.-nek jelölte.

II. *Szakmári Ötves János jegyzőkönyve* (XVIII. század I. fele) STOLL 231. 90b–102a. *EGY EMBERNEK KESERVES PANASZA, KIBEN AZ Ő FELESÉGÉNEK HALA [?] UTÁN ÉLTÉBEN ÓRAJTA ELTÖLT BOSSZUSÁGÁT ELŐBESZÉLI AZ Ő KEDVES KOMJÁNNAK ÉS OKTATÁS EGY EMBERNEK, HOGY KI-KI AFFÉLÉTŐL MAGÁT MEGOLTALMAZZA.* Ks.: *Édes komám, hallgasd meg...*

Kiadása: DÉKÁNI 1918, 393–396.

45 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: [1–4], 5^V, 6–8, 9^V, 10–12, 13^V, 14–17, 21–23, E1, E2, 29, 18, 19, 20^V, 24, 25, E3, 26^V, 27, E4–E9, 28^V, 30^V, E10, 31^V, E11, E12, 32, E13. Bár a közreadó, Dékányi Kálmán, ezt a hosszabb változatot tekinti autentikusnak, terjedelmi okokból itt csupán az egyedi szakaszokat közöljük, kisebb emendálásokkal:

E1 Így te minden szavának
Hangját ádáz kiáltásának,
Jámbor ember lévén,
Hallgatnod kell kételen,
Vagy akarod, avagy nem,
Csak ő ne pereljen.

E2 Azonba' maga dolgát,
Véghez viszi szándékát
Téged megtorkolván,
Azt cselekszi, mit akar,
Mindenkor ellened jár
Téged megvakítván.

E3 Az utcára ha szalad,
„Tolvaj, tolvaj!” – úgy kiált,
„Agyonver az uram!”
Ha nem volt mit mívelned,
Vagyon itt mit nevetned,
Édes komámuram.

E4 Hogyha egy atyjafia
Hozzád eljő is néha,
Szemeit reá sem veti.
Csak úgy ül, mint egy ördög,
Guzsaly alatt csak dörög,
Jó szót sem ad neki.

E5 Hogy mind olyak légyenek,
Kik úgy cselekedjenek,
Azt bizony nem mondom.
De bizony többen vadnak
Olyak, hogysem igazak,
Azt én nyilván tudom.

E6 Mert ha meg kell vallanom,
Igazán megmondanom:
Tíz-húszezer közül
Alig találhatsz egyet,
Ki nem szeret egyebet
Az ő urán kívül.

E7 Ha szintén nyilván nem is,
De gondolattal mégis
Ezt mondja szívéből:
„Ha meghalna az enyim,
Bezzeg jó volna nekem,
Ím, ez ifjú legény.”

E8 Ím, édes komámuram,
Eleget, úgy gondolom,
Hallottál éntölem.
Viselj gondot magadra,
Neked tanúságodra
Vagyon ez énekiem.

- E9 Feleségednek soha,
Mint fiának mostoha,
Vétkét el ne engedd,
Hanem jócskán és gyakran
Mozgasad meg, úgy osztán
Jobban függ tetőled.
- E10 Egyéb senki sem tudja,
Csak a jó Isten látja
Minden ő dolgokat.
Hát én, csekély elméjű,
Hogy mondhatnám ki azon
Sok praktikájokat?
- E11 Mert, Úristen, magam is
*Szint*ügy elmennék én is
Ti társaságokban,
Ha engem elhínátok,
Elmennék tihozzátok
Víg multságokban.
- E12 Éljetek szabadságban,
Gyönyörű jó korban
Azmíg ifjak vattok,
Addig legyen kedvetek,
Míg az világon éltek,
Nem mikor meghaltok.
- E13 Özvegy ember koromban
Íratott hamarjában
Ez egynehány ige.
Elromlott az pennám is,
Azért ez éneknek is
Itt legyen az vége.

Lakodalmi intő és oktató énekként előadott asszonybecsmérlő és -csúfoló. Erre a szituációra utal a záróstrófák (30–31. vsz.) adománykérő formulájában a keszkenő, ing és lábravaló kérése. Mindhárom kötelező jegyajándék volt, de keszkenőt a násznép, kalácsot és pogácsát pedig minden lakodalmi vendég is kapott. Más közösségi mulattató énekekben rendszerint csak az étel-ital- és pénzkérés szerepel. Tematikus párhuzama: *Letettem már gondolatom az házasság dolgáról...* (*Szíveket Újító Bokréta*, 1777, STOLL 299. 129–130. RMKT XVIII/4. 23. sz.).

I.

- 95 *Mediát megvágattam* – eret vágattam. Utalás a népszerű gyógymódra.
122–123 utalás egy ókori eredetű, nemzetközi elterjedtségű, a magyar népmesekincsben is többféle szüzsével közhismert állatmesére (vö. AaTh 1-69; MNK 1. 53^{xx} és 54^x)
- 159 *Mint egy bintóbeli* – mint egy úri hölgy
175–180 közhelystrófa, melyet elsősorban a bánat, keserűség, kín nagyságának hiperbolizált képeként alkalmaznak a folklórban. Első magyar előfordulásai a XVI. század elejéről valók, a *Példák könyvéből*, ill. a *Nagyszombati kódexből*: „Ha mind teljes világ hártya volna, és tenger tenta volna és fáknak minden levelei, füveknek minden magjai írók volnának...” (MONA 1963, 181.) Első két sora (a tenta/penna motívuma) megtalálható az *Ótődfélszáz énekek* (1813) 250. darabjának (az 1660 körül keletkezett, Rákóczy Sámuelről szóló történeti balladának) utolsó előtti szakaszaként. Igen közeli változatát találhatjuk kötetünk 71. szövegcsaládjá (*Pázsintos udvaron lakik az szegénység*) *Bocskor-kódex*beli (III.) variánsának 26. strófájában.

7 I.

- I. *Thoroczkai Zsigmond-ék.* (1695 után) STOLL 134. 1a–3a. [Ks.]: *Hol az ház kereszti rakva vagyon sze...*
Eredetileg 22 vsz. lehetett, a számozás is erre utal. Sorrendjük megegyezett a II. és IV–VI. változattal, de az 1–4. vsz. hiányzik a kézirat csonkasága miatt.
- + II. *Batbó Mihály-ék.* (1728) STOLL 189. 240–246. Ks.: *Pázsintos udvaron lakik a szegénység...*
Kiadása: KOCZIÁNYI 1957, 103–106.
22 vsz.

- + III. *Bocskor-kódex* (1716–1739) STOLL 180. 44a–49a. *CANTIO DE PIGRIS MULIERIBUS*. Ks.: *Pázsintos udvaron lakik az szegénység...*
Kiadása: FERENCZI 1898, 442–445.; CSÖRSZ 2003, 75–79.
29 vsz., sorrendjük a II.-hoz képest: 1, 2, E1–E2, 3, 5, 9, 8^V, E3–E8, 15, E9–E11, 14, 10, E12, 11, E13–E19. A kolofonban 1736-os dátummal. A 28. vsz. arra utal, hogy a verset a kézirat összeírója, a csikszentléleki Bocskor János maga bővítette ki néhány szakasszal.
- IV. *Böloni Kozma István-ék.* (1765–1768) STOLL 1076. 60b–63a. *VERSUS NUPTIALIS*. Ks.: *Pázsintos udvaron lakik a szegénység...*
22 vsz., sorrendjük megegyezik a II. és V–VI. változattal. Az ének végén: *Amen*.
- V. *Vegey gyűjtemény* (1767) STOLL 287. 14b–16b. Ks.: *[Pázsintos udvar]n lakik a szegénység...*
22 vsz., sorrendjük [13-ig] megegyezik a II, IV. és VI. változattal. Az erdélyi eredetű kézirat lapszélei hiányosak. Az ének végén: *Ugy legyen. Amen*.
- VI. *Balás József-ék.* (1784–1787) STOLL 357. 69b–73a. *CANTIO OPTIMA*. Ks.: *Pázsintos udvaron lakik az szegénység...*
22 vsz., sorrendjük megegyezik az II. és IV–V. változattal.
- VII. *Czombó Mózes-ék.* (1772–1801) STOLL 558. 252–259. Ks.: *Pázsintos udvaron lakik a szegénység...*
16 vsz., a II.-hoz képest: 1–3, [?], 6–17. A 4. strófa olvashatatlan. A zárószakasz utolsó sora is töredékes: *Nincs ott hiteli az aszonymnak*. Az ének végén: *vege*.
- VIII. *Bándi Péter-ék.* (1837) 50–54. Ks.: *Pázsintos udvaron lakik a szegénység...*
Nj. *Tulajdon*.
Kiadása: CSÖRSZ 2000, 65–67.
12 vsz., sorrendjük a III.-hoz képest: 1, 3, 2, 4, 5, 7, 22, 23^V, 9^V, 20, 21, 19. A *Bocskor-kódex*hez viszonyítás indokolt, mivel Bándi Péter éppúgy al-csíki (csekefalvi), s itt, úgy látszik, a versnek egy másik szövegbázisa terjedt el, mint a protestáns vidékeken.

Valószínűleg már a XVII. század végén (I.) kialakult erdélyi szövegcsalád, melynek korai, protestáns (unitárius) változatai azonos sorrendben közlik a házasulandó legénynek szánt tréfas tanácsait, a *Nézd meg az anyját, vedd el a lányát; Amilyen a gazda, olyan a háztája; Henyélő gazdának álmos a bérése; Nem keresbet annyit a jó gazda, amennyit a rossz gazdasszony el ne tékozzolna* (T. LITOVKINA 2005, 14.; 211–212.) közmondásokban megfogalmazott tanítás szellemében, nemegyszer ezek alapos kifejtésével. Lakodalmi előadására a IV. címe utal. A III. és VIII. szövegváltozat egy másik hagyományt követ, ezek ugyanis al-csíki katolikus személyektől származnak.

Bocskor János szövegének (III.) végén az énekmondó mentegetőzése, amellyel megköveti a női hallgatóságot, csaknem szó szerint egyezik a *Fonyóké történetében* olvashatóval (RMKT XVIII/4. 1. sz.).

XIX–XX. századi folklórváltozatai pl. ERDÉLYI 1846–1848, I. 316. sz. (moralizáló toldással); KRÍZA 1863, 45. sz. A jelenkori gyűjtésekben többnyire kétsoros szakaszokban találjuk, pl. MNTK I/A 99. (Nyárádköszvényes; töredékes változat egy keserves-paródiában); DOBSZAY 1984, 527. sz.; OLOSZ–ALMÁSI 1969, LXXXI. dallam (Magyargyerómonostor; lakodalmas csúfoló).

II.

- 1 *Pázsintos udvaron...* – a füves udvar azért jelentett szegénységet, mert a jó gazdánál, ahol háziállatok, baromfiak vannak, nem terem meg a fű, hiszen kitapodják, megeszik.
- 16 *Mert tollason kelsz fel, ha derékaljon hálsz* – ti. a háziasszonynak nincs lepedője, amit a derékaljra tegyen, mert lusta volt fonnai, szőni. A témával kapcsolatban I. az ismeretlen szerzőjű XVI. századi verses szatíráról *Az Deákne vásznáról* (RMKT XVI/11. 24. sz.). Ez az asszonycsúfoló egy olyan XVII. századi kolligátumban maradt fenn, amelybe a másoló régi lakodalmi énekeket is egybegyűjtött.
- 17 *ház gerezdi* – a mennyezeti gerendák
- 18 *pest megü dugva páccal...* – kemence mögé van dugva a legfinomabb len- és kenderszősz
- 19 *Az pucok nincs teli bol este szőszpökökkel* – ahol este nem fonnak az asszonyok

- 44 *Annak az tányérát nem viszik az torban* – nem kéri kölcsön nagyobb családi rendezvényre, pl. a halotti vagy disznótorhoz
- 45–46 *borzos fővel szítál, / Az lisztlangja fején, mint malomban, úgy áll* – fedetlen fejfel szítál, és a haja teli megy lisztporral, mint a molnárnak
- 59 *Sok „bestye lélek!”-nek gyakorta zúgását* – hangos káromkodást (gúnyos, ellentétes értelemben utal a pünkösdi „Szentlélek zúgása”-ra). *Bestye lélek*: népszerű szitkozódás a kora újkorban
- 60 *Simon bíró hajtja ott elől az lovat* – a régiségben közismert, gúnyos szólásmondás, mely arra utal, hogy az asszony az úr a háznál (l. MARGALITS 1896; eredetileg egy Luther-kori német szó-játék: *Sie ist der Mann*; RMKT XVI/11. 413.)
- 71 *félen néz* – kerüli a másik tekintetét; *szól egyet tíz szódboz* – a motívum ellentétét l. egy XVIII. század végi férjpanaszban: *Egy szavamra százat ad (Bujdosol, árva legény...; RMKT XVIII/4. 67. sz.)*
- 78 *mikor az másét már űzik* – későn fejnek, amikor más tehenét már a csordára hajtják
- 88 *otthon süljenek* – tréfás átok: maradjanak vénlányként a szülői háznál

III.

- cím Ének a rest asszonyokról (lat.)
- 8 *Tavalyi búzáját ritkán cséplik annak* – vö. a közmondással: *Az a jó gazda, kéinek ő búzája, avas szalonnája van* (T. LITOVKINA 2005, 211.)
- 11 *mellyékfonalat* – a motollára tekert fonalsomó. A szövésnél ezt „vetik fel” láncfonalként
- 22 *cserép mellyéke* – mázas csempéből rakott kemence melletti rész; *csepű* – kenderkóc
- 28 *türedék vásznak* – vég vásznak
- 43 *Pendelye ribancát elől s hátul nyomja* – előre-hátra húzkodva takargatja mocskos alsóingét
- 49 *mellye csak távta áll* – nyitva van elől az inge
- 61 *váslott csondoráját* – kopott, ócska felső ruháját
- 62 *tákos bocskor* – foltozott bocskor
- 64 *Ne véld, az szuszékét hogy teli elbagyja* – (az urától lopott) terményért vesz italt magának
- 65 *Ottan az süvegre az kontyot felvonták* – az asszony az úr a háznál
- 69 *Nem fognak ottan be csábúl s hízbúl batot* – nem fognak be hat ökröt (a *csá* és *hajszy*, itt: *bisz* ’jobb-ra/balra’ jelentésű terelőszavak)
- 87 *rám nem nebezkednek* – rám nem neheztelnek
- 89 *guzsalya felszúrva* – az övébe van dugva (Moldvában még a XX. század elején is így fontak az asszonyok, pl. a mezőre menet közben)

*

Bár a VIII. nótajelzésének tanúsága szerint énekelték („tulajdon” nótára), egykorú dallamát nem ismerjük.

72.

- + I. *Szükszai András-ék.* (1725–1752) STOLL 239. 42a–43a. Ks.: *Egyszer két leány virágot szedni...* 16 vsz.
- II. *Halasi jegyzetkönyv* (1745–1757) STOLL 211. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...* Kiadása: THURY 1901, 75–76. 12 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–4, 5^V, 6^V, 7, 13^V, 12, VII/12 (Gábor névvel), 15, 16^V. A kézirat eredetije a STOLL-bibliográfia szerint a kiskunhalasi Thorma János Múzeumban van, de kötetünk készítésekor (2003) nem találták, ezért a nyomtatott kiadásra támaszkodunk.
- + III. *Szádeczký-Miscellania* (1755) STOLL 251. 254–256. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...* Kiadása: MNT III/A 496–497. 12 vsz. Az ének végén: *Dixi*.

- IV. *Énekeskönyv* (1761) STOLL 263. 10b–11b. *LUSUS ANIMI*. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
12 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–5, 7, 6, 12, 10^V, VII/12^V, 13, 15. Az éneket a válogatós leány dala követi (*Kedves rajom, szép leányom...*; RMKT XVIII/4. 71/II. sz.).
- V. *Adorján Ferenc diáriuma* (1778–1780) STOLL 329. 76b–77a. Ks.: *Egyszer két leány virágot szedni...*
A jelenleg lappangó kézirat tartalmáról csupán a STOLL-bibliográfia tudósít.
- + VI. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 20a–b. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
13 vsz., néhány rímvároszó szövegromlással. A ponyvaktól és az egyéb kéziratossá váló változatoktól is több helyen eltér.
- + VII. *Szűz leányok' dalljai* (1790) OSZK 820.825. Első. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
12 vsz., főszövegben közöljük.
- VIII. *SZÜZ LEÁNYOK' DALLAJI* (1790) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475 k. 128037. I. sz. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
12 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a VII. változattal.
- IX. *SZÜZ LEÁNYOK' DALLAJI* (é. n.) OSZK PNY 2.960. Első. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
12 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a VII. változattal.
- X. *Férjhez menendő leányok' dalljai* (é. n.) OSZK 820.777. Első. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
Kiadása: POGÁNY 1978, 154–155. (fotómásolat), VÉV 90. sz.
12 vsz., néhány apró eltéréstől eltekintve megegyezik a VII. változattal.
- XI. *Férjhez menendő leányok' dalljai* (é. n.) FSZEK Sz 4785. Első. *LEÁNY-DAL*. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
12 vsz., néhány apró eltéréstől eltekintve megegyezik a VII. változattal.
- XII. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 134. sz. Ks.: *Egyszer két leány virágot szedni...*
12 vsz., vázlatos dallammal. Sorrendjük a VII.-hez képest: 1–7, 9, 8, 10–12. (a legények „sorszámá” is változik). Számos szövegszintű eltérése arra utal, hogy nem ponyváról másolták.
- XIII. *Világi nóták* (XVIII. század vége) STOLL 516/A 58–60. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
12 vsz., sorrendjük a megegyezik a VII. változattal, de az utolsó szakaszban csak első két sora szerepel, a többi – jelek helyettesítik. Az apró eltérések nyomán valószínű, hogy nem közvetlenül ponyváról másolták.
- XIV. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 136a–b. Ks.: *Egyszer két leány virágot szedni...*
12 vsz., a XII. változat hű másolata.
- + XV. *Dunántúli verseskönyv* (1802) STOLL 563. 19a–b. Ks.: *Egyszer két leányok elindulának...*
13 vsz., jelentős eltérésekkel a ponyvától, sok a szövegromlással, főként az újraköltött, de a rímet elrontó sorok miatt.
- XVI. *Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) 37a–38a. Ks.: *Egykor két lányok virágot szedni...*
12 vsz., néhány apró eltérést nem tekintve megegyezik a VII. változattal. Ilyen pl.: *Ha lépett volna virtus kertében*.
- XVII. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 99. sz. Ks.: *Egykor két leány virágot szedni...*
Néhány sorát a régies, mitológiai képek helyett újak helyettesítik, pl. a népköltésben gyakran alkalmazott kert-metafora (11–12.):

Inkább szeretném őtet kedvemre,
Ha gyakrabban jönne a kertembe.

Megtalálható még a *Férjhez menendő leányok' dalljai* c. keltezetlen ponyva egyik példányában is (Ballaszagyarmat, Palóc Múzeum). Kései ponyva- és antológia-kiadásai: *Szűz leányok dalljai* (1860, Debrecen) OSZK, lappang (r. j.: 43/78.); *Szűz leányok dalljai* (1861, Nagyvárad) OSZK, lappang (r. j.: 43/81.); BARTALUS 1873–1896, III. Függelék 5. sz.

A *tanácstalan legény* énektípus csúfondáros lánysorolóinak párja ez a lányok szájába adott legényválogató, -soroló. Stoll Béla hívta fel a figyelmet arra, hogy az *Egykor két leány* népi változatainak némelyikében a XVII. századi *Tudod-e, miért jöttem elődbe* kezdetű szöveg néhány szakaszának egyéb témaválto-

zatai, illetve motívumai is megtalálhatók, l. alább, a magyarázatoknál. A népköltési szövegekben ezt az „összetapadást” a közös versformának (*volta*-dallam) tulajdonítja (RMKT XVII/3. 185. sz. jegyzetei, 640.).

Feltűnő, hogy az ének népdalváltozatai jobbra a Felvidékről, a Dunántúlról és Csíkból kerültek elő: MNT III/A 443. sz. (Nagymegyer, Komárom m.); 444. sz. (Nyitraegerszeg, Nyitra m.); 446. sz. (Velem, Vas m.); 447. sz. (Nyitraacsehi, Nyitra m.); 449–450. és 461. sz. (Mohács, Baranya m.); 452. sz. (Gúta, Komárom m., csak az 1–5. vsz.); 453. sz. (Gerje, Tolna m., töredékes); 459. sz. (Zalaba, Hont m. töredékes); 460. sz. (Gyergyócsomafalva, Csík m.); 462. sz. (Kászonyjakabfalva, Csík m.); 463. sz. (Nemesnép, Zala m.); 468. sz. (Deményháza, Maros–Torda m.); 648. sz. (Mohi, Bars m., kontaminált); 653. sz. (Füzesgyarmat, Hont m.). További adatok a Vikár-áttételből Zala és Maros–Torda megyéből.

I.

- 5 *Engemet, mátká... – az ajándékcserével örök testvérbarátságot kötött lányok életük végéig mátkának/komának szólították egymást* (NL 3, *komatálkülődés*)

II.

- 12 *lépett volna Venus kertébe – szerelemben esett volna*
30 *fia Venusnak – Cupido, itt: szerelmes természetű*
56 *Ne vedd meg te hát e szép szüzeket! – ez a sor és a következő szakasz is arról árulkodik, hogy az énekszöveg eredetileg lánysoroló, -válogató volt.*
61–64 A strófa XVII. századi változatát megtaláljuk a *Vásárhelyi daloskönyv* egyik énekében, illetve *Szentsei-daloskönyv*beli (1704) változatában:

Pendelem gyolcsa hat arany ára,
Az felhajtása hat forint ára,
Minden öltése hatvan pénz ára...

(RMKT XVII/3. 185/I. 23. vsz.)

Péntölöm gyoicsa két forint ára,
Az fölhajtása kilenc pénz ára,
Minden munkája hat arany ára,
Minden munkája hat arany ára.

(RMKT XVII/3. 185/II. 16. vsz.)

III.

- 18 *rongyos és sövény – szegényes, sövényfalú, sárral betapasztott háza van, amelyről itt-ott lehullott a tapasztás, ezért „rongyos”.*
35 *szerelmében is sokféle kandász – szerelmében is állhatatlan; másra is tekinget*
46–48 *az orsó-borsó-korsó (koporsó) rímpárokat gyakran alkalmazták a XVIII–XIX. századi közköltészetben (pl. a bor- és mulatódalokban)*

*

Egykorú dallamát csak a XII. változat őrizte meg, ez azonban – az összeíró szerény zenei ismeretei miatt – nem megbízható. Népi dallamváltozatai a XVI. századi, nyugat-európai eredetű *volta*-dallamcsaládba tartoznak. E típus első hazai feljegyzését *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) c. gyűjteményében találjuk, egy saját politikai vershez társítva (*Légy te, nem bánom, anyjok azoknak...*, 44. sz.). Ezt a dallamot biztonsággal tekinthetjük azonosnak a legényválogató dalával, ezért az I. változatra alkalmazva e helyütt is közöljük, Bartha Dénes értelmezése nyomán (BARTHA–KISS J. 1953, 526.).

Egy - szer két le - ány vi - rá - got szed - ni
 El - in - du - lá - nak, kez - dé - nek men - ni,
 E - gyik má - sik - től kez - dé kér - de - ni:
 „Ment - é te - hoz - zád va - la - ki kér - ni?”

73.

- + I. *Szádeczky-Miscellania* (1755) STOLL 251. 5. [Ks.]: *Még az édes méz is, méz is keserű lesz...*
 Kiadása: VARGA 1955, 17.
 6 vsz.-nyi töredék; a szöveg eleje hiányzik. Az ének végén a *finis* ligatúrája.
- + II. *Salamon József-ék.* (1783–1797) STOLL 353. 68a–b. Ks.: *Könnyű venni feleséget...*
 4 vsz.
- + III. *Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 78. sz. Ks.: *Aki messze bujdos és jár...*
 8 vsz. Az ének végén a *finis* ligatúrája.
- IV. *Pálóczi Horváth Adám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 128. sz. *SZÁZ KÖZÜL EGY.* Ks.:
Könnyű venni feleséget...
 Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 254; ÉP 104.
 Csak a nyitóvsz., dallammal.

További előfordulásai a XIX. században: BARTALUS 1873–1896, VII. 162. sz. (az ÖÉ nyomán).

A szövegcsalád metrikai és tartalmi előképe már a XVII. században felbukkan *Aki indul bosszú útra* kezdettel; elsőként az *Istenes énekek* 1635–1640 körüli bártfai kiadásában jelent meg (RMKT XVII/3. 41. sz.). A *legényeknek szóló házassági tanács* szembefordul a XVI–XVII. századi prédikatori költészet keresztény moráljával, ugyanis házasságellenes. Ez, illetve az ún. *tanácstalan legény*-szüzsé egyaránt az 1670-re datált *Mint az útonjáró, ki két útra tanál* kezdetű versből (RMKT XVII/3. 105/I. *Kőrössy-kézirat*) veszi eredetét. Ebben a XVII. századi énekben a tanítás még nem direkt, hanem elmélkedésszerű: a párvalasztás buktatóit, a vagyoni és generációs különbségek okozta nehézségeket a házasuló ifjú egyes szám első személyben, monológ formájában számlálja elő. Mivel sem a fiatal, sem az öreg, sem a gazdag, sem a szegény lánnyal kötött frigy nem ígér felhőtlen boldogságot, a válogatós legény úgy dönt: *Jó lesz a legénység nékem továbbra is.*

Stoll Béla jegyzete szerint (RMKT XVII/3. 601.) e vers „Témája külföldi eredetű lehet, mert Káldi György prédikációiban olvassuk: »Más Filozófus pedig így okoskodott: Ha szépet vészek, gyanakodásban élek; ha rútat, nem szerethetem; ha gazdagot, kevély, és engedetlen leszen; ha szegént, kedvetlen, és bajos léssen. Az-okáért, jobb a nélkül lenni.« (Pozsony, 1631. I. köt. 150.)”

A szövegcsaládról és tematikus rokonságáról l. KÜLLŐS 2004, 135–140.

A téma folklórváltozatai általában *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom* kezdetű 1768-as ponyvakiadásra (*Három új világj énekek*) vezethetők vissza (kötetünkben 74. sz.).

A szövegcsalád közvetlen népi változatait *Könnyű venni feleséget* kezdettel Kodály Zoltán (MNT III/A 475. sz., Felsőrás, Gömör-Kishont m.), valamint Szabolcsi Bence (MNT III/A 476. sz., Pincehely, Tolna m.) gyűjtéséből ismerjük. L. még: MNTK I/B IV (A) /32 a) (Horgos, Csongrád m.)

I.

- 8 *Cégér nélkül kocsoma lesz feleséged* – nagy híre van, ezért olyan sokan járnak az asszonyhoz, mint a kocsmába
- 23 *az őt P-re* – a jó asszony „pia, prudens, pulchra, pudica, potens” (kegyes, okos, szép, szemérmes, vagonos), I. még 82. szövegünk címét (*Hallom, jó barátom, te is bázásodol*).

III.

- 11–12 laphiányos, romlott sorok

*

A változó zárósorú ének egykorú dallamát a IV. feljegyzés nyomán, Bartha Dénes olvasatában közöljük (BARTHA–KISS J. 1953, 575.).

Köny-nyű ven - ni fe - le - sé - get, A - vagy me - ró i - rígy - sé - get.
Csak - hogy ne végy el - len - sé - get,

Száz kö - zül is a - lig, a - lig, a - lig ta - lász e - gyet.

74.

- + I. *Három új világi énekek ...* (1768) OSZK PNY 690. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Nj.: *Boldogtalan fejem, mire jutott ügyem*
Kiadása: RMKT XVII/3, 601–602.
16 vsz., keltezése 1755 decemberére utal.
- II. *Négy új VILÁGI ÉNEKEK* (1785) OSZK 817.750; OSZK Fol. Hung. 1390. (181a–182a). 3. sz. Ks.:
Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...
Nj.: *Boldogtalan fejem mire jutott*
Kiadása: THALY 1864, II. 342–348.
16 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel. A kolofon 1765 decemberére utal.
- III. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 36b–37a. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Nj.: *Boldogtalan fejem, mire jutott*
16 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel. A kolofon 1765 decemberére utal; talán a Thaly-hagyatékban őrzött ponyva másolata.
- IV. *Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. 207–210. *ARLA DE UXORE*. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
16 vsz., sorrendjük megfelel az I. változatnak. Keltezése 1769 májusára utal.
- V. *Czombó Mózses-ék.* (1801) STOLL 558. I. Ks.: *Ma legény voltam[on] sokat gondolkodom...*
Kiadása: KOCZIÁNY 1957, 135–138.
20 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–9, E1, 10–16, E2–4. Egyedi strófáinak többsége kissé döcögős, szótagszámhibás, moralizáló függelékként kapcsolódik a vershez:

E1 Ha városit vészek, a pompát szereti,
Urát mint kutyáját úgy tartsa s neveít,
Más ha nem oly cifra, mindjárt megneveti,
Férjét hazugsággal tartsa s elhítheti.

- E2 Szent Pál apostol is nagyon commendálja:
Jobb feleség nélkül élni, s javasolja,
Ha meg nem tarthatja magát, megfontolja,
Hogy ki kelljen venni, azt jól meggondolja.
- E3 Mert az olyan jószág, hogy el nem hagyhatja,
Mint lába kapcáját, meg sem is tarthatja,
Hogy úgy tartja, nem is Isten akarja,
Ha így van a dolog, meg is gondolhatja.
- E4 Mert ha véle hamisan nagy esküvést vésszen,
Az oly megérdemlett büntetést vésszen,
Mikor a nagy roppant vígság vége leszén,
Akkor onéki pokol vagyón készen.

A kolofon 1772 novemberére utal.

- VI. *A' RENDES HÁZASSÁG' LE-IRÁSA, AVAGY A' LEÁNY-NÉZŐK' ÚTI-KALAUZA RÖVID VERSEKBEN MÁS KÉT ÉNEKEKKEL...* (é. n., Patzkó Ferenc nyomdája) OSZK 819.061. 2. sz. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
16 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–14, 16. A kolofon tehát hiányzik.
- VII. *Négy új Világi énekek* (é. n.) OSZK PNY 2.935. 3. sz. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
16 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel. A kolofon 1765 decemberére utal.
- VIII. *Világi énekek és versek* B. P. (1800) STOLL 557. 60a–61a. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
16 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel. A kolofon 1777 decemberére teszi a vers szerzettetését.
- IX. *Kolligátum* (1788 k.) STOLL 378. 51b–52b. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
12 vsz., sorrendjük: 1–2, 5^V, 6–9, 10^V, 11, 14, 13. Kolofonja nincs.
- X. *Szép öt egybe kapcsolt énekek* [1792] OSZK r. j. 64/78. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
A ponyvafüzet jelenleg nem található.
- XI. *A' HÁZASÚLÁNDÓ LEGÉNYEK HISTÓRIÁJA* (é. n.) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 128941. Második. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Kiadása: VÉV 91. sz.
15 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–14, 16. Mivel épp a kolofon hiányzik, a ponyva keltezése kérdéses.
- XII. *Három új világi énekek* (é. n.) OSZK 821.151. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Nj.: *Boldogtalan fejem, mire jutott*
16 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel. A kolofon azonban 1807 szeptemberét jelöli meg.
- XIII. *A' TSIKÓ BŐRŐS KULATSKÁNAK DÍTSÉRETE* (Szeged, é. n.) OSZK 803.108. 2. sz. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Nj.: *Boldogtalan fejem, mire jutott*
16 vsz., sorrendjük megegyezik az I.-vel. A kolofon 1808 szeptemberét jelöli meg.
- XIV. *Csöbrös István-ék.* (1823) STOLL 1240. 37. sz. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Kiadása: KATONA–LÁBADI 1993, 127–128.
15 vsz., sorrendjük megegyezik az I/1–15. szakaszával. A kolofon 1665 datálja a verset, ám, mint arra a közreadók jegyzetei is utalnak, 1765 a helyes. Minden bizonnyal ponyva nyomán készült másolat.
- XV. *Kelemen László: Világi Énekes Könyv* (1828) STOLL 1283. 45b. Ks.: *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom...*
Nj.: *Boldogtalan fejem, mire jutott*
14 vsz., sorrendjük megegyezik az I/1–14. szakaszával. E viszonylag kései, szintársulathoz köthető adat talán a vers alkalmi színpadi használatára utal? Kelemen László gyűjteményének kétségkívül ez a legrégebb szövege.

A ponyvaszöveg 12. strófáját egy mulatódalba ékelve őrzi a *Nyitrai ék.* (1809) STOLL 606. 28a (kötetünkben 36/II. sz., 8–11. sor).

Az ének – mint STOLL Béla rávilágított –, egy az 1680-as évektől ismert vers (*Mint az úton járó, ké két útra talál*) XVIII. századi átdolgozása, mely főként ponyván terjedt (RMKT XVII/3. 601–603.). Kéziratossal előfordulásai is többé-kevésbé híven követik a ponyvákat. Ezúttal nem a források időrendjét követtük a változatok sorszámozásakor, hanem a kolofonban olvasható évszámokét.

A házasodni induló tanácstalan legény énekének rövid, csak a szép és rút jövődöbeli oppozícióját említő szüzséjét megtaláljuk az egyik sárospataki iskolai színjátékban is, mely Péleusz és Thetisz házasságáról szól (Szabó József: *Játék kulcsa*, 1791).

PÉLEUS: Mert ha házasodom, úgy vagy szépet vészek;
Vagy rútat, így világ maskarája lészek,
Ha oldalbordámhoz egy szép személy tészek,
Küszöbön tapodni sokan lésznek készek.

A szépet, rútat is jobb lész hát megvetni,
Ha ki nem akarom magam nevetetni.
Isten oltja belénk, hogy tudjunk szeretni,
Ezt követem, talám nem fog megbüntetni.

(RMDE XVIII. I/2. 39. sz., 292–299. sor)

A szövegcsalád népi változatairól l. STOLL Béla jegyzeteit (RMKT XVII/3. 603.).

IV.

cím *Aria de uxore* – Ének a feleségről (lat.)

*

Csaknem minden változat nótajelzése egy (talán még XVII. század végi), a XVIII. században közismert keserves dallamára utal (*Boldogtalan fejem, mire jutott ügyem*), melynek versfői Bezerédj Imre kuruc vezér nevét őrzi. Ennek kottás feljegyzését nem ismerjük. A folklórból fennmaradt, régi eredetű dalmát Kodály Zoltán bukovinai gyűjtéséből adta közre DOBSZAY László (1983, 165/a dallampélda).

75.

Lőcsei ék (1768) STOLL 1080. 165–166. *ARLA DE VOLENTE DUCERE*. Ks.: *Ideje volna már nőtelen-ségem is...*

Hiányos, kontaminált szöveg. Az 1–4. vsz. a *tanácstalan legény*-dalcsoportnak a mai folklórból *El kéne indulni, meg kéne házasodni* kezdettel ismert szövegcsaládjához tartozik, bár az 1. vsz. 3. sora hiányzik. Az 5. vsz. társasági/lakodalmi ének, de nem ehhez a szövegcsaládhoz tartozik, a 6–7. vsz. pedig egy szerelmi búcsúdal.

cím *Aria de volente ducere* – Ének a nősülési szándékról (lat.)

9 *Csak fűaszfál körül szokott üldögélni* – úri társaságban érzi jól magát, (főaszfál környékén) szeret üldögélni

16 *ne kacogass* – ne kacsingass (?); ne ne vess (?)

76.

+ I. Erdődy Lajos és mások versei (1776–1799) STOLL 1092. 151–152. *PERORATIO ALLA*. Ks.: *Nincsen mélysegebb örvény...*

14 vsz., hatsoros strófákban.

II. *Mólnár-ék.* (1784–1826) STOLL 359. 120b–121b. *LAKODALMI VERSEK*. Ks.: *Nincsen mélysegebb örvény...*

105 sornyi, félstrófákra szétesett, néha össze is keveredett változat, számos apróbb eltéréssel. Hiányzik a főszöveg 4–6. sora. Egyedi szakaszai (az I/10. vsz. után):

[21–22.]	Válasszon társat magának, Ki legyen egész házának Igaz gondviselője. Légyen minden dolgaiban, Szándékiban s utáiban Hűséges segítője.	[23–24.]	Így nappala és éjjele, Fekete, járta, nyara s tele Lészen csendes folyással. Ha nem restell törekedni, Látja házát ékeskedni Sok bőséges áldással.
----------	--	----------	---

A főszöveg 11, illetve 12. vsz.-a után:

[26–27.]	Kinek boldog szerencsén, Víg lakodalmi idején Mi is vígan örvendünk. Kész köteles szolgálattal, Tiszta kegyes indulattal Kívánja szegény rendünk.	[30–31.]	Légyen hívségtek állandó, Társaságtok maradandó Galambi szeretettel, Vidám napokat érjenek, Mint pálfa nevedjenek Szép virágzó étlettel!
----------	--	----------	---

A magános férfiélet nehézségeit és a páros élet előnyeit fejtegető lakodalmi vers, mely a násznépre és az ifjú párra mondott áldással zárul. A korban viszonylag ritka ez a szüzsé, de tulajdonképpen a 77. szöveg is erről szól.

I.

cím *Peroratio alia* – más(ik) szónoklat, fejtegetés (lat.)

77.

Erdődy Lajos és mások versei (1776–1799) STOLL 1092. 150–151. Ks.: *Jaj, a magános élet...*

Nj.: *Mint medvék*

6 vsz.

A páros életet dicsérő ének.

A II. B fejezetben közreadott *Jeles s feles úri gyülekezet* kezdetű vers (111. sz.) közeli rokona, annak 5–7. és 9–10. strófájával még a rímzavak is egyeznek. A verstípusnak a rút vénlányt, a málészájú „fenyőfa”-legényt, illetve a felakasztását váró cigányt csúfoló témaváltozatai, melyek a metrikai keretet hasonlóan töltik ki: RMKT XVIII/4. 8, 48. és 100. sz.

29–30 egy korabeli, népszerű protestáns egyházi ének (*Ha megtérni szándékozol...*) két sorának variációja:

De azt bizony megsíratod,
Ha továbbra halasztgatod.

CSOMASZ TÓTH 1978, 183–184.

A nótajelzés feloldását jelenleg nem ismerjük. Dallama az egyező metrum miatt feltehetően azonos az *Ötödfejszáz éneke*kében (1813, 283. sz.) szereplő, *A szárazon ne úszkálj* kezdetű dalával. Közköltészeti sorozatunk I. kötetében, Bartha Dénes olvasata nyomán közöltük (BARTHA–KISS J. 1953, 384; RMKT XVIII/4. 425.).

78.

Erdődy Lajos és mások versei (1776–1799) STOLL 1092. 159–163. *PERORATIO ALLA PUERILIS*. Ks.: *Akik ide gyűltetek, mind ifjak, mind vének...*
26 vsz. A vers végén: *Dixi*.

Házassági tanácsok, melyeket az anyós nevében mondott el egy diák a menyasszonynak. Számos korábbi, XVI–XVII. századi intő és oktató vers kulcsmotívumait megtaláljuk benne. A 26. strófa utolsó két sora egyértelműen arra utal, hogy a verset lakodalomban adták elő.

- cím *Peroratio alia puerilis* – más gyermeki szónoklat (ti. másik diák verse, lat.)
- 13 *Cszimában költötök...* – ismert szólásmondás: ha szegényen takarékosan élsz, gazdagon már költhezhetsz; vö. *Bocskorban keresni, cszimában költeni* (KIS-VICZAY 1713); *Bocskorban keresni, cszimában költeni válik becsületre* (BALLAGI 1850). A továbbiakat l. MARGALITS 1896, 109–110.
- 16 *De nagyra ne vágjatok, mert hamar megestek* – vö. az alábbi közmondással: *Magasról nagyobbat lehet esni* (T. LITOVKINA 2005, 414.)
- 19–20 *A Ki korán kel, aranyat lel* közmondás kifejtése
- 25 *gonosz a török* – szólásmondás: *Nem érem, törökül beszél-e vagy tatárul* (Részeg; l. MARGALITS 1896, 724.) Itt: rossz, csúf dolog a részegség
- 53 *légy a dolog komja* – légy a munka barátja, azaz tartsd rendben a házadat
- 75 *maga mint Kolbis báránya* – utalás a mitológiai történetre, a kolkhiszi Arész berkében őrzött áldozati aranygyapjúra
- 88 *El ne hagyd gyermekedet, mint szokta a bába* – jelentése: ne légy gondatlan! Utalás arra a régiségben (és a népi elbeszélésekben is) gyakori esetre, hogy a lerészegedett bába a keresztelni vitt csecsemőt útközben elvesztette.
- 95–96 A XVIII. században Magyarországon és Erdélyben még a középkori kettős étkezési rend volt érvényben, délelőtti ebéddel és késő délutáni vacsorával. E szerint napjában kétszer ettek meleg ételt, csak az idősek és a kisgyermek kaphattak ezen kívül üres kenyeret.

79.

- + I. *Aranka György-gyűjt.* (1782–1790) STOLL 345. I. 77b. Ks.: *Sok nyomorúsággal élünk ez világon...*
7 vsz. A strófák hosszúsága ingadozik.
- + II. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VII. 28a–b. *A ROSSZ ASSZONY ORVÓSSÁGA*. Ks.: *Sok nyomorúsággal élünk ez világban...*
10 vsz., néhol ingadozó szótagszámú sorokkal.

Az asszonyok megregulázását javalló, veréssel és egyéb testi kínzásokkal teli „verses receptet” Aranka György kéziratában a *Sokféleképp fárasztottam elmémet beába* kezdetű szatirikus asszonypanasz követi. A műfaj legkorábbi, német eredetű hazai előképét a XVI. századból ismerjük *Igen basznos és drága nemes receptum avagy orvosság* címmel (1559–1574 k., Heltai-nyomda; kiadása: [TURÓCZI-] TROSTLER 1913).

80.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 123a. LAKODALMI ÉNEK. Ks.: *Szentírásron fundáltatott igazság...*

A vers első sorpárjának más metrumú változatát I. kötetünk 183. szövegében (*Magánosan, mint párosan, veszedelmesebb élni...*; 5. vsz.).

81.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 123a–b. MÁÁS AZONRA VALÓ KÖSZÖNTŐ. Ks.: *E világi életben nincs...*

Az új párra mondott áldással végződő verset, amely a bibliai „A derék asszony dicséreté”-nek parafrázisa (Példabeszédek 31,10–15.) az alábbi prózai megszólítás vezeti be: *Nemes lakodalmi frekvencia! Jó uraink és asszonyaink!* A szöveg elmondói a 14–15. vsz. tanúsága szerint diákok voltak, akik szolgálatukért a lakodalmi asztalról ennivalót kaptak.

A verset az alábbi prózai megszólítás vezeti be: *Nemes lakodalmi frekvencia! Jó uraink és asszonyaink!*

82.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 124a. SIT PLA, SIT PRUDENS, PULCHRA, PUDICA, POTENS. Ks.: *Hallom, jó barátom, te is házasodol...*

A cím és a szöveg 5. vsz.-a legfontosabb asszonyi erényeket, ill. a velük szemben támasztott elvárásokat tömöríti. A férjnek szóló tanács szerint ez az „öt fő dolog” a titka a szerencsés házasságnak. Az „öt p-re” mint a jó feleség kívánatos tulajdonságaira hivatkozik kötetünk 73. szövege is (I/23. sor).

Cím *Sit pia, sit prudens, pulchra, pudica, potens* – Legyen istenfélő, legyen okos, szép, szemérmes, vagyonos (lat.)

83.

+ I. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 38a–b. Ks.: *Okoson jó szeretni...*

A kézirat egyedi köszöntőversekből álló részében, a lakodalmi ciklusban található. Az ugyanitt, néhány lappal később feljegyzett II. változattól eltérően nem a *Világ haszontalanság* versformáját követi (7, 7, 6, 6, 7, 7), hanem izometrikus 6×7-es. A 3. és 7. sor végén a :/ jelzés talán sorismétlést jelez.

+ II. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 42b. Ks.: *Okoson jó szeretni...*

Nj.: *Világ haszontalanság*

7 vsz., szintén a kézirat lakodalmi fejezetében, a nótajelzéshez hű metrumban.

+ III. *Révész Pál-ék.* (1813–1815) STOLL 640. 43a–b. LAKODALMI VERSEK. Ks.: *Okoson jó szeretni...*

5 vsz., de csak az I. található meg az I.-ben. A szöveg *Alia Nota*, majd 76^{dik} *Más Nota* álcímei mellé utólag a *Lakodalmi szót* is odaírták, teljes címét pedig áthúzták.

Közmondásokból, ismert szólásokból és szentenciákból egybefűzött intő és oktató ének. Tematikus rokona az *Isten áldjon meg, édes/ kedves barátom...* (RMKT XVII/3. 263. sz.) kezdetű, számos kéziratban változatban ismert éneknek. Ennek népköltési változatait és rokonságát I. STOLL Béla jegyzeteiben (RMKT XVII/3. 700–701.), pl. MNT III/A 448, 451, 456. sz. stb.

I.

- 5–6 Légy óvatos! vö. *Addig fíjdd a kását, míg meg nem égeti a szádat* (T. LITOVKINA 2005, 321.)
 10 *A tótnál szállást nem kérsz* – könnyen rajtaveszthetsz; vö. *Adj a tótnak szállást, keiver a házból,*
 illetve *Tótnak tót az embersége* stb. szólásokkal (MARGALITS 1896, 722.)
 21 *Egy tál korpán megfejnék* – kevelssel is meg lehet vesztegetni; vö. *Megfejnék még tégedet egy tál kor-*
pán (MARGALITS 1896, 462.)
 23 *Éjjel tebén mind barna* – éjjel a fehér tehen is barna, vö. *Sötétben minden tebén feketek* (T. LITOV-
 KINA 2005, 793.)

II.

- 16 *Kongatni nem hagyják* – nem hagyják kipróbálni, „ép”-e, mint vásárban a cserépfazekat; vö. *Fa-*
zeket kongásán, ökröt vonásán válogatják a vásárban (T. LITOVKINA 2005, 738–739.)
 23–24 a szerencse véletlenszerűségéről szóló sorokat megtaláljuk az azonos kéziratból származó,
 kötetünkben 85. sz. alatt kiadott *Hát már osztán...* kezdetű dal 53–54. sorában
 30 *Virtusait szerette* – erényességéért szerette meg

*

Dallama a II. változat nótajelzése szerint megegyezik a *Világ baszontalanság* kezdetű divatcsúfolóé-
 val, ez pedig azonos a *Mi légyen a házasság* alább közreadott dallamával (92. sz.).

84.

- + I. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 44b. Ks.: *Gondotok légyen ezután kerek kerengő rengőre...*
 Nj.: *Gyalogolni kurta farkú*
 II. *Kiss Pál-ék.* (1807–1808) STOLL 587. 199. sz. Ks.: *Gondotok légyen ezután kerek kerengő rengőre...*
 Nj.: *eadem*
 2 vsz., a lakodalmi tanács után a nótajelzésben idézett szövegcsalád egyik kontaminált quodlibet-
 strófája olvasható:

Szapatlan dudatömlő, jöszte velem katonának,
 Egye meg kend, ha tojott kend már ma magának.
 Férevágtá komámasszony paszamántos kontyát,
 Ölbe hordja cigányasszony sipító porontyát,
 Aló neki, ha bévette, majd ki is okádja,
 Fördjünk meg, komámasszony, tágas a kend kádja!

A nótajelzésben idézett *Csipkebokor*-szövegcsaláddal kontaminálódott – néha csak egy-két sorpár-
 nyi emlékeztetőként megmaradt – további változatok: *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 45–46.
 (*Csipkebokor, kormos agyag énekemet énekeli*; 4. vsz.); *Világi nóták* (XVIII. század vége) STOLL 516/A
 33–35. (*Gyalogolni kurta farkú paripa körme tetéjén*; 3. vsz.); *Makói ék.* (1826 előtt) STOLL 1267. 33. (*Csipke-*
bokor, kormos agyag énekemet énekeli; 3. vsz.). A szövegcsalád variálódásáról részletesen I. CSÖRSZ 2005b.

- 2 *cickartonka* – itt: takaró

*

Dallama az I. nótajelzése szerint a XVIII. század végének népszerű, német–osztrák területeken és
 hazánkban is terjedő tánc típusa, a *Strassburger*. Az idézett szövegkezdet Pálóczi Horváth Ádám *Érthe-*
telten éneke (*Csipkebokor, kormos agyag énekemet énekeli*) 2., önállóan is élő strófájára utal. Bartha Dénes
 olvasata nyomán, egyszerűsített ritmikával, néhol kibővítve közöljük (*Ötödfejszáz énekek*, 1813;
 BARTHA–KISS J. 1953, 513.):

Gon - do - tok le - gyen ez - u - tán ké - rek ke - ren - gő ren - gő - re,
 Zub - bon - ra, cic - kar - ton - ká - ra, bá - dog cser - gő - re.
 Kell bok - ros ró - zsás fé - ke - tő, pánt - li - ka - ci - pel - lő,
 Hogy Pe - tit vagy Ju - lí - án - nát ne jár - ja a szel - lő.
 Köny - nyű lesz mind - ezt ven - ni Szent György - na - pi vá - sár - ba',
 Por lesz ak - kor a sá - tor - ba', nem lép - tek a sár - ba.

85.

Véress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 46b–47a. Ks.: *Hát már osztán kontyot kell bordożnom mindég...*

Nj.: *Hol lakik*

A kézirat korábbi lapjain szereplő, tréfás lány-vénlány-asszonycsúfoló alapváltozatot az RMKT XVIII/4. 35. sz. alatt adtuk közre. A továbbköltött szövegben az összeíró csupán a kezdősorával jelölte a beemelendő strófákat. Ezeket mi is ugyanonnan vettük át.

18–20 *Már mindenütt gyermek sír...* – e sorok a nótajelzésként idézett dal egyik szakaszának travesztái:

Máris tele a kuckó,
 Majd megbódul a fickó
 Bosszújában.

RMKT XVIII/4. 25/I. 18–20. sor

20 *ainz, czvaj, traj, fir* – egy, kettő, három, négy (ném.)

41–42 a sorokat lásd az azonos forrásból származó következő szöveg (86. sz., *Győszte, pajtás, katonának*) 27–28 soraként.

53–54 a szerence véletlenszerűségét kifejező szólást megtaláljuk kötetünk 83. szövegének (*Okoson jó szeretni...*) 23–24. sorában

*

A nótajelzés a korszak egyik legnépszerűbb daltípusára utal, mely a hegyaljai cigányzenekarok révén is terjedt (*Hol lakik kend, búgomasszony? Keresztúrba*; RMKT XVIII/4. 25. sz.). Dallamát *Tóth István: Áriák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. nyomán, saját olvasatban közöljük (RMKT XVIII/4. 393.):

Hát már osz-tán kon-tyot kell hor-do-z-nom min-dég,
A-kár-ki le-gyen a ház-nál gaz-da, ven-dég?
Jobb sze-ret-nék ka-la-pot Vi-sel-ni, mint egy kon-tyot,
Szom-széd-asz-szonyl!

86.

Véress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 31b–32a. Ks.: *Győszte, pajtás, katonának, csapj fel, ha magyar vagy, velem...*

Nj.: *Gyalogolni kurta farkú*

A 15. és 17. sor + jellel kezdődik, ami talán a szerzősége utal.

A házaselet viszontagságait hadi cselekményként leíró vers egy katonatorozó énekbe van beágyazva: a megpróbáltatásokkal teli katonaelet könnyebb, mint a házasemberé.

27–28 L. az azonos kéziratból származó előző szöveg (85. sz.; *Hát már a kontyomat kell bordoznom mindég*) 41–42. soraként is.

29 *Nincs itt pardon, sem retera, hanem szüntelen mars* – nincs itt kegyelem, sem visszavonulás, csak menetelés (a házasság leírása katonai kifejezésekkel)

*

Dallamát l. fentebb, a *Gondotok légyen ezután...* kezdetű szöveg (84. sz.) jegyzetében!

87.

Véress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 35b–36b. Ks.: *Irigy szarka, rosszul csörgél vesztetre, vesztetre...*

Nj.: *Sexták mondják, hogy atrium*

Egészen hasonló szótagszámú és ritmikájú „ekhózós” ének született az első lovasbetyárról, Angyal Bandiről (minden bizonnyal 1788-as kassai fogsága után), amely *Az Alföldre menendő Angyal Bandi nótája* címmel került ponyvára, és a XVIII. század végétől 1840-ig több mint 10 kéziratot énekeskönyvben is megtaláltuk (KÜLLŐS 2004, 285–287.). Idézzük néhány strófáját:

Lám, megmondtam, Angyal Bandi, ne menj az Alföldre,
Csikósoknak, gulyásoknak közibe, közibe,

Mert megtanulsz lovat lopni izibe, izibe,
Majd úgy kerülsz a vármegye kezébe, kezébe...

(ponyva nyomán: VÉV 21. sz.)

Ekkor jut el ebek harmincadjára – rossz sora lesz, nagy bajba kerül; vö. *Én is voltam az ebek harmincadján; Rákerült az ebek harmincadjára* (MARGALITS 1896. 311.)

*

A nótajelzés *A gúzs legjobb legerősebb tekerve* kezdetű, közmondásokból és szólásokból összegyűrt quodlibet egyik szakaszára utal (RMKT XVIII/4. 145. sz. 4. vsz.):

Sexták mondják, hogy atrium pítvar, tyú, -tyú, -tyú,
A papucs nem csizma, hanem csak lábtyú,
Télre való, nem is nyárra a kesztyű.

Dallamát szintén Veress Márton feljegyzésében ismerjük, egy kottával együtt szereplő szöveg nótajelzéseként (75a; *Én Diana seregébe vagyok ma...*; BARTHA 1935, 107. sz.). Saját olvasatban közöljük. (Szlovák és morva egykorú és népi változatokban a 3–4. ütemben *gg fisz* szokott állni.)

I - rigy szar - ka, ros - szul csőr - gél vesz - tem - re, vesz - tem - re,
Búk fel - le - git hoz - tál csen - des él - tem - re,
Búk fel - le - git hoz - tál csen - des él - tem - re.

88.

Virág Pál-ék. (1793) STOLL 420. 6a–b. Ks.: *A feleség mindég az urától féljen...*

9 vsz. A 4. vsz. kétsoros, de ellentétben a többi felező 12-es szakasszal ez 15/14 szótagos, rímtelesen, fogalmazványyszerű. A szövegben több helyütt áthúzás (javítás) is van.

Férfiaknak szóló tanács.

11–12 Vö. a közmondással: *Nézd meg az anyját, vedd el a lányát.*

89.

Andrási Zsigmond-ék. (1798) STOLL 1125. 4a. *HISTÓRIA SZÉP, TRÉFÁS.* Ks.: *Ha szép feleséget szerzettél magadnak...*

2 vsz.

Férfiaknak szóló oktató ének töredéke, mely a szép feleség hátrányait ecseteli.

- + I. *A' RENDES HÁZASSÁG' LE-IRÁSA, AVAGY A' LEÁNY-NÉZŐK' ÚTI-KALAUZA RÖVID VERSEKBE MÁS KÉT ÉNEKEKKEL...* (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, XVIII. század vége). OSZK 819.061. 1. sz. *ÚTBAIGAZÍTÁS*. Ks.: *Igen ritka madár a jámbor feleség...*
- II. *Féjbe menendő leányok' dalljai* (é. n.) FSZEK 4785. [Ks.]: *Azért ritka madár a jámbor feleség...*
12 soros, tömörített változat az I, a 12. és egy egyedi strofából. A *Boldogtalan sorsa siralmas életetek* (!) kezdetű ének után, sorkihagyással, de külön számozás nélkül egy vándorsorpar, majd a tankötemény kivonata következik:

Csak azért szeretik a magyar menyecskét,
Hogy ő jó' tud főzni savanyú levecskét.
Az Úrtól vagy az értelmes feleség.
(Példabeszédek Könyve)

Azért ritka madár a jámbor feleség.
Ha ki jóra talál, lesz ott fél-segítség,
De ha engedetlen léssen a feleség,
Egész életük lesz akkor csak vesződség.
Mert némely rest, tunya, dolgot halogató,
Némely pedig kényes, finnyás, válogató,
Ez hazug, részeges, sok helyt látogató,
Ez rút, pipes, mégis cifrára szaggató.
Szüzek, férjeteget ti megbecsüljétek,
Kontyot a süvegnél feljebb ne tegyétek,
Uraitoknak engedelmeskedjétek,
Így hát mennyország lesz egész életetek.

- III. *Féjbe menendő leányok' dalljai* (é. n.) OSZK 820.777. [Ks.]: *Azért ritka madár a jámbor feleség...*
Csaknem szó szerint azonos a II. változattal.
- IV. *Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. 53a. *A RENDES HÁZASSÁG LEÍRÁSA AVAGY A LEÁNYKÉRŐK ÚTI-KALAUZA. ÚTBAIGAZÍTÁS*. Ks.: *Igen ritka madár a jámbor feleség...*
Jankovich Miklós csak a kezdősört másolta le ponyváról, melynek címét a vershez tartozóként idézi, majd megjegyzi: *babet inter impressa No 1.*, nyilván az I. változatra utalva. (Az ún. *Póna*-kolligátum, melyben ezt a ponyvát őrzik, Jankovich könyvtárából került az OSZK-ba; régi jelzete: L. eleg. m. 935sx).

Megtalálható volt a *Féjbe menendő leányok' dalljai* c. keltezetlen ponyva egyik múzeumi példányán is (Balassagyarmat, Palóc Múzeum).

A vers a XVIII. századi ponyvákra terjedő *Ifjú legény lévén sokat gondolkodom* (kötetünkben 74. sz.) és a *Csalárd világ, álnok világ, mit csalogatsz engemet* kezdetű moralizáló vers társaságában szerepel. Egy időben Pápai Páriz Ferenc művének tartották, a kritikai kiadásba (RMKT XVII/13.) azonban nem került be.

Hogy a XVIII. század végi közbeszédben mennyire ismert volt a kezdősorban olvasható állítás, egy ugyancsak ponyván megjelent, prózai szövegrészlet példázza: „Mit nem kell másnak javallani? A házasságot, a hajókázást és a katonaságot: mert mind ezeknek kimenetelek bizonytalan. Mert a jó feleség igen ritka madár.” (*A' SZÁNTÓ VÉTŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI* (é. n.) OSZK PNY 2.955).

I.

- 6 *Sólyom helyett bagoly ne jusson kezédre* – azaz nemes, értékes „madár” (feleség) helyett ne válassz csúnyát, értéktelent. A sólyom–bagoly oppozíció a régi közmondásokban is gyakran szere-

- pelt, pl. *A bagolyt nagyobbra becsüli a sólyomná; Bagolyhoz kapott, sólymot elszalasztott; Nem lesz bagolynek soba sólyom fia* stb. (MARGALITS 1896, 652.)
- 14 *Ereszti a' magát kétséges kockára* – hazárdjátékot játszik. Vö. a következő szólásmondásokkal:
- 31 *Bizonytalan kocka az ember élete, Egynék batot, másnak vakot vet a világ kockája* (MARGALITS 1896, 451.)
- 48 *szűzesség laurusa* – szüzesség koszorúja
- pipés, cifrára szaggató* – magát piperéző, cifrázkodásra vágyódó

91.

- + I. *A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI* (é. n.) OSZK 820.774. I. sz. Ks.: *Házasságot, megtudjátok, Isten szerzette...*
- II. *A Magyar fő-félynek hármas lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. I. sz. Ks.: *Házasságot, megtudjátok, Isten szerzette...*
- Megegyezik az I. változattal.
- III. *Szép öt egybe kaptolt énekek* (1792) r. j. OSZK 64/78. Ks.: *Házasságot, megtudjátok, Isten szerzette...*
- A ponyvafüzet jelenleg nem található, tartalmáról csak POGÁNY Péter jegyzete nyomán van tudomásunk.

A 128. zoltár motívumaival megtűzdelt, néha zavaros rímelésű lakodalmi ének.

A versforma jól példázza a XVIII. század ambivalens metrikai hagyományát. A (nyilván többféle) verses előkép hatására bizonyos szakaszok négy soros, végrímes alakzatba rendeződnek, 13, 13, 14, 13 szótagszámmal. Mások azonban kétömbű, *reprida*-elvű (visszatérő nagysort tartalmazó) belsőrímes szakaszokká váltak, s valószínű, hogy a dallam is ezt sugallta, vö. *Ritka kertben...* Ezt a kettősséget a tördeléssel is érzékeltettük; a ponyvakiadásban eredetileg még sortörés sem volt.

A 12. szakasz csaknem szó szerinti átvétel a 128. zoltár egyik XVI. századi, anonim parafrázisából (RPHA 207, első kiadása: 1560–1561, Óvár, Debrecen)

Boldogok azok, kik Istent félük,
És igaz hittel kik őtet veszik.
Parancsolatját nékie teszik,
Kezek munkáját kik igazán eszik.

(Újfalvi Imre: *Keresztyéni énekek*, 1602; ÁCS 2004, 65)

A vers folklorizálódott, átalakult változata: MNT III/A 481. sz. (Berencs, Nyitra m.).

I.

- 10 *Kánaánba mélite* – Kánaánba ment
- 42–46 hibákkal teli utalás az ifjú Tóbiás bibliai történetére, aki apja pénzét behajtandó Ragesbe indul egy Rafael nevű angyal kíséretében, s útközben Ekbatánába érve feleségül veszi unokahúgát, Sárát. Lásd a *Tóbit könyve* című, i. e. II. században keletkezett nem kanonikus iratban (*Deuterokanonikus bibliai könyvek*, Bp., 1998.)

92.

- + I. *ÖT IGEN-IGEN SZÉP VILÁGI DALLOS, AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK* (é. n.) OSZK 819.068. I. sz. Ks.: *Mi légyen a házasság...*
- 24 vsz.
- II. *Öt igen-igen szép világi dallos, avagy nótás énekek* (é. n.) OSZK 820.841. Ks.: *Mi légyen a házasság...*
- 24 vsz.
- III. *Öt igen-igen szép világi dallos avagy nótás énekek* (é. n.) OSZK 821.154. I. sz. Ks.: *Mi légyen a házasság...*
- 24 vsz., szövegromlásai megegyeznek a II. változattal.

- IV. *ÖT IGEN-IGEN SZÉP VILÁGI DALLOS, AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK.* (é. n.) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 128956. 1. sz. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
24 vsz., megegyezik a többi ponyvaváltozattal.
- V. *Négy Igen-Igen Szép. VILÁGI DALLOS AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK.* (é. n.) OSZK PNy 2.949. 1. sz. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
24 vsz.
- VI. *Négy igen-igen Szép. VILÁGI DALLOS Avagy NÓTÁS ÉNEKEK* (é. n.) OSZK Fol. Hung. 1930, 159b–161a. 1. sz. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
24 vsz.
- VII. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 180. sz. *RECENTES TRANSSCRIPTA.* Ks.: *Mi legyen a házasság...*
24 vsz., megegyezik a ponyvákkal, a másoló még a csonka vagy zavaros sorokat sem javította, s megőrizte a kis- és nagybetűk különbségeit és aposztrófjait is (a korábbi lapokon ez nem jellemző). A kézirat törzsananyagától elütő, talán XIX. század eleji részben.
- VIII. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 180a–182a. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
24 vsz., a VII. másolata, az eredeti és továbbörökített sajtóhibák korrekciójával, pl. a 19. strófában:

Lapát, dézsa, meszelő,
Sajtár, túróreszelő,
Vasrostély, korsó,
Azután tejgyúró
Szükséges a gazdának,
Ki asszont vett magának.

- + IX. *Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1817) STOLL 1087. 257–258. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
15 vsz., a ponyvákhoz képest: 1, 2+3 (kont.), 5, 6^v, E1, 7^v, E2, 15^v+21 (kont.), E3–E7, 11^v, 24. Egyedi strófái az 1824-es kalendáriumi változattal rokoníthatók (XIV). A szöveg tartalmi és metrikai szinten is eltér a ponyvaktól; versformája itt: 6×7. A vers 1807-es dátummal, az *Asszonyokról való énekek* c. fejezet első darabjaként szerepel.
- X. *Nagy Ferenc-ék.* (1812–1816) STOLL 631. 94a–96b. Ks.: *Asztal, ágy, székek, fogas...*
18 vsz., sorrendjük megegyezik az I. 7–24. szakaszával.
- XI. *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfele száz énekek* (1813) STOLL 639. 134. sz. *FÉRFI-GOND, A NÉHAI KIS VILÁGBAN.* Ks.: *Mi legyen a házasság...*
Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 258–260; ÉP 111–115.
22 vsz., dallammal; sorrendjük az I.-höz képest: 1–3, 4^v, 5–8, 11–24. Pálóczi Horváth Ádám valószínűleg nem közvetlenül ponyváról másolta a dalt, amire a nagyszámú eltérés és a szövegromlások korrigálása utal.
- XII. *Ladányi Sándor-gyűjt.* (1822–1824) STOLL 704. 49–51. *AZ ASSZONYOKRÓL.* Ks.: *Mi legyen a házasság...*
Kiadása: BÀN–JULOW 1964, 142–144.
21 szakasz, sorrendjük az I.-höz képest: 1–11, 13^v, 14–15 (kompiláció), 16–17 (kompiláció), 18–21, 23, 24, E1. Egyedi szakasza (voltaképp másfél strófényi):
Nem üt-é a fejedbe,	Hogy élj magánosan,
Nagy szeget a mellyedbe?	De szüzen, okoson,
Nem ver-é szíved nagyon,	Így élsz boldog életet,
Tudván, hogy ez úgy vagon?	Melynél jobb nem is lehet.
Azért én ezt gondolom,	
Én így jobbnak találok,	

Az összeíró gyakran elvétette a strófahatárokat, s egybemosott néhány szakaszt. Jelentős változások jelzik (részben az egykori sajtóhibák javításaként), hogy a másoló nem ponyváról, hanem a kézíratos hagyományból merített.

- XIII. *Hasznos Mulságok* (1822, II. félesztendő) 281–283. *EGY PÁR SZÓ A HÁZASULANDÓKHOZ*. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
 13 vsz., megegyezik az 1824-es kalendáriumi változattal (XIV).
- + XIV. *Magyar, és Erdélyi országai Kalendárium* (Buda, 1824) OSZK 1491/1824, függelék. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
 13 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 5, 6^V, E1–E3, 11^V, E4–5, 15^V (részben a 21. vsz.-ből), E6–7, 24^V. A többi változattól való jelentős eltérések, összevonások és egyedi vsz.-ok miatt főszövegekben közöljük.
- XV. *Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) 93. sz. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
 19 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 3^V, 4–8, 11–12, 15–18, 20–21, 23–24, 14.
- XVI. *Lányi János-gyűjt.* (1759–1865) STOLL 257. 179–184. *A HÁZASULANDÓKHOZ, DE AKI MÁR MEGHÁZASODOTT, CSAK EMLEGETÉSÉHEZ*. Ks.: *Mi legyen a házasság...*
 5 vsz., sorrendjük a XIII.-hoz képest: 1–3, 12–13. A vers végén: „Jaszenán die 18 Julii 1832. J. Widouszky írta jó szívéből. – Fordítsd tóra, osztán nevesetek mind a ketten, ha nem igaz, adjatok nékem osztán egy nagy csókot.”
- XVII. *Tóth István: Áriák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. 152. (271. sz.) Ks.: *Mi legyen a házasság...*
 1 vsz., dallammal.

Nótajelzéseként:

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 11b (*Nincsen sobol szebb élet...*; kötetünkben 177. sz.)

Házassági tanács a völegénynek, mely egyben ún. *inventárium*-vers. A tematikus előképének tekinthető 1670-es változatban még csak 3 szakasznyi a „leltár”-toposz (RMKT XVII/3. 105/1. 25–27. vsz.). A szövegcsalád történeti változásáról l. KÜLLÖS 2004, 141–144. A XVIII–XIX. század fordulójára datálható, átdolgozott szövegét *Dolgát az szent házasságnak* kezdetű l. kötetünkben 93. számmal.

Töredékes ponyvaváltozatát megtaláljuk *Bodi Antal gyűjteményében* is (1823, MTAK Irodalom 8^F 206/177.). XIX–XX. századi kiadásai és folklórváltozatai pl. ERDÉLYI 1846–1848, I. 252, 256, 296. sz. (ponyván alapul); MNT III/A 482. sz. (Bágyog, Sopron m.; jegyzetei: 973–974.); BORÚS 1998, 167–169. (12-es vőfélyverssé átköltve; Felsőhegy–Pristina, 1940).

Töredékes népi változat: MNGY VI. 212. (*Házom előtt ha tót jár...*)

I.

- 61 *ha tót jár* – a XVIII–XIX. században többnyire az ún. gyalocsos tótok, vándorkereskedők áruzták a női pipereholmit és rövidárut
 102 *nix Tajts* – hibásan: nincs német; itt: „nem beszélek veled” értelemben

IX.

- 84 *vánkosfenék* – a díszesen felvetett ágyban csak az egymásra rakott hímzett, csipkebetétes vagy szövött párnavegek látszóttak. Az ágynemű minősége és mennyisége státuszszimbólum volt még a XX. századi hagyományőrző paraszti társadalomban is.
 86 *Arra eszöl* – azon jár az esze

XIII.

- 13 *Néha búbját neveli* – sok helyütt a főköto/fejkendő alá a hajra a fejet nyújtó, magasító, dobozszerű, textillel bevont kontyot raktak.
 14 *nagy búz* – nagy hiba, baj

*

Dallamát több egykorú forrásban megtaláljuk. Elsőként egy párhuzamosan terjedő szöveggel, a *Világ haszontalanság* kezdetű dallal jegyezték fel a sárospataki gyűjteményekbe. Ezeket a (csaknem hangtról hangra egyező) változatokat a *Közköltészet* III. kötetben, ennek a divatcsúfólok szövegnek a kritikai kiadásakor tesszük majd közzé (felsorolásuk és adataik: BARTHA 1935, 135. sz.). A *Mi legyen a há-*

zasság szövegkezdetű kottás feljegyzések közül Pálóczi Horváth Ádámé a legkorábbi (XI.), melyet Bartha Dénes olvasata nyomán adunk közre (BARTHA–KISS J. 1953, 580.):

Mi le-gyen a há-zas-ság? E vi-lá-gi pá-ros-ság?
No-ha nem pró-bál-tuk, Még ed-dig meg-áll-tuk,
De úgy hall-juk, hogy ba-jos, Sze-gény le-gény-nek ja-jos.

Második kottapéldánk Tóth István feljegyzése (XVII.), az előzőtől kissé eltérő ritmikai megoldásokkal. Saját olvasatban, apró módosításokkal közöljük (eredetileg A-dúr; vö. BARTHA 1935, 206.).

Mi le-gyen a há-zas-ság? E vi-lá-gi pá-ros-ság.
A-kik csak pró-bál-ták, Vagy pe-dig vizs-gál-ták,
Csak azt mond-ják, hogy ba-jos, Sze-gény le-gény-nek ja-jos.

93.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 80. sz. 49a–51a. Ks.: *Dolgát az szent házasságnak...*
A vers végén: *Amen.*

Részben házassági tanács a vőlegénynek, részben inventárium-vers. Néha szó szerinti, néha csak tematikus szinten követi előképét, a *Mi légyen a házasság* kezdetű ponyvaverset (92. sz.).

Az eredetiben 3 soros szakaszokba írva és számozva (32 vsz.). Mi az *aabcb* rímképlet alapján tördeltük strófákra. Kétséges még a 6. vsz. vége és a 7. vsz. tördelése.

35 *sok galibával* – sok bajjal, vesződséggel

67 *Mert a búcsút pénzzel járni* – *A búcsú (és vásár) pénzzel jár* szólásmondás változata

88–90 utalás a 128. zsoltár egyik áldására: „Meglátod gyermekidet Te asztalod körül, / Renddel mint olajvesszőt, Kikben szíved örül.” (Szenci Molnár Albert ford.)

94.

Horváth András-ék. (1799–1800) STOLL 444. 37a. Ks.: *Kerek az ég alja...*
Kiadása: VÉV 95. sz.

Kontaminált dal, csak a 4–8. vsz. házassági tanács. A 2–3. vsz egy a régi magyar költészetben és a verses folklórban igen kedvelt összetett hasonlatokból álló kép. Bővebben l. MONA 1963, 181., ill. kötetünk 70. szövegének jegyzetét.

Kéziratoss változatát l. *Cantiones variae* (1800–1809) STOLL 552. (3. sz.);

Most gondold meg, rózsám, elejit-utóját,
Kivel kötted bé szemeid világát!
Mert nem atyád, anyád, hogy azt itt hagyhatnád,
Se nem kölcsönkenyér, hogy visszaadhatnád.

[SOLYMOSSY] 1929, 116.

Kifejezetten a házasságra vonatkoztatott folklórváltozata:

Jól megdondold, rózsám, házasságod dolgát,
Hogy kivel kötöd be két szemed világát.
Mert nem tarka kendő, hogy megfordíthatnád,
Se nem kölcsön kenyér, hogy visszaadhatnád.

ERDÉLYI 1846–1848, III. 348. sz.

További népi változatait l. a MNT III/A kötetében: 56. sz. 4 vsz. (Borzavár, Veszprém m.); 107. sz. 1–2. vsz. (Nógrádmegyer, Nógrád m.); 193. sz. – egy 19 vsz.-os lakodalmi dalfűzér 1–2. vsz.-a (Gerencsér, Nyitra m.); 190. sz. 3 vsz. (Nagyhind, Nyitra m.); 592. sz., egy 9 vsz.-os menyasszonyfektető dalfűzér 8–9. vsz.-a (Kisbodak, Moson m.); 74. sz. (Hajdúszoboszló, Hajdú m.); 114. sz. 2 vsz. (Mátrakeresztes, Nógrád m.); 130. sz. (Szuhahuta, Nógrád m.); 131. sz. (Mátrászentistván, Heves m.); 136. sz. 4 szakaszos dal 1–2 vsz.-a (Nagyrozvagy, Zemplén m.); 3 vsz.-os dal 1. vsz.-a (a figyelmeztetést tartalmazó motívum első fele, Nagyrozvagy, Zemplén m.); 729. sz. 4 sor (Sajólád, Borsod m.).

95.

Miksa László-gyűjt. (XVIII. század vége – XIX. század eleje) STOLL 501. I. 53a. *EGY HÁZASULANDÓ IFJÚ GONDOLATJA.* Ks.: *Eljött az az idő, hogy megbázasodjam...*
Kiadása: VÉV 79. sz.

A tanácstalan, házasulandó legény szájába adott házassági tanítás, mely az *Ifjú legény lévén...* szöveg-típus gondolatsorát követi (kötetünkben 74. sz.). Valójában nem más, mint Mátyási József *A leányhoz, úgymond, leghajlandóbb vérem* kezdetű oktató versének (1784 előtt) néhány eleme egybefűzve.

3 *gyengébb* – itt: fiatalabb

96.

+ I. *Lóskay-kódex* (XVIII. század vége) STOLL 500. 123a–125b. *CANTIO ELEGANS.* Ks.: *A leány addig virágszál...*

8 vsz. Legényeknek szóló tanács, nőellenes felhangokkal. Néhány sora bizonytalan olvasatú, kusza értelmű.

- + II. *Világi nóták* (XVIII. század vége) STOLL 516/A 70. Ks.: *Addig a leány virágszál...*
I vsz., mely a kézirat töredékessége miatt nem folytatódik:

Addig a leány virágszál,
Míg másodmagával nem hál.
Becsülik, járnak utána,
Míg neve annak [!] Zsuzsánna.
Végre ha osztán jegyet vált,
Azonnal

- + III. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 53. sz. Ks.: *Bezzeg a pártám megégett...*
A 6. vsz. 2–4. sora – a téves másolás következtében – megismétlődik a 8. vsz.-ban. Az egész vers kontaminált alkotásnak tűnik, hiszen a beszélő alany (nő/férfi) folyton változik. Az 1–4. vsz + 11 vsz./1–2, 12. vsz./1–2 és 13. vsz. tűnik az egyik, a többi a másik (talán férfiszempontú) alkotásnak. *Metruma* is ingadozik a 4×8-as és a 8, 8, 7, 7-es között. A nyitóstrófa önálló változatát I. kötetünk 103. szövegeként.
- + IV. *Öt szép világi énekek* (é. n.) OSZK 820.811; Sárospatak, SS 295. (kolligátum 7. sz.) 3. sz. *A LEÁNYOK ÉNEKE*. Ks.: *A leány addig virágszál...*
9 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, E1, 2, 3, E2–6. Az eredetileg asszonyi oktatásnak szánt dalt a ponyva kiadója pártasíró és vénlánypanasz-részletekkel fejlette meg.
- V. *Kiss Pál-ék.* (1807–1808) STOLL 587. 82–83. Ks.: *Addig a leány virágszál...*
5 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, 4, E1–2. Egyedi szakaszai nem mások, mint kötetünk 106. és 107. szövegének egystrófás kivonatai:

E1	Az asszonság nem szolgálat, A konty nála nem utálat, Mert Cupidót nem bosszantom, Kijár tőle a prófontom. Ha elhull is a virágom, Van kedvesebb jószágom, Van oly uram, drágább kincs Akinél e földön nincs.	E2	Az egyes élet unalmas, De a páros nyugodalmas. Ha az én lábam tántorog, Ha a keregem nem forog, Megsegít az én kincsem, Ki az én szerelmesem, Nem leszen ellenségem, Kipótolja szükségem.
----	---	----	--

- VI. *Kiss József-ék.* (1829) STOLL 736. 10a. Ks.: *Addig a leány virágszál...*
5 vsz., sorrendjük megegyezik az V. változattal.

Nótajelzéseként szerepel:

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 82a. *Hallatik hogy egy lakbelyen (Bezzeg megégett a pártám változatban,*
8, 8, 8, 8, 7, 7, 5, 5 szótagú sorokkal)

Pogány Péter jegyzetei arra utalnak, hogy a vers megtalálható volt az 1790 körüli, *Hat szép új világi énekek* c. ponyván is, mely jelenleg nem található (régijelzete: OSZK 72/2).

Egyszakasznyi töredéke egy kontaminált szerelmi-mulató dalfűzér elején is felbukkan:

Szép a leány, gyöngy a neve,
De keserves az élete,
Mert nem tudja, kihez mégyen,
Ki s ki konyhájához férjen.

Világi nóták (XVIII. század vége) STOLL 516/A 33. sz., I. vsz.

A leány (göngy)virág(szál), az asszony/vénlány kóró, hervadt, ill. asszú ág oppozíció az egyik legkedveltebb motívum, közhelyszerű természeti kép a kora újkori közköltészetben és a XIX–XX. szá-

zadi folklórban. Elsősorban a lakodalmi dalokban és a halottas énekekben – tehát az emberélet nagy fordulóihoz kapcsolódó rítusköltészetben – alkalmazzák.

XIX–XX. századi folklórváltozatai pl. ERDÉLYI 1846–1848, II. 259. sz. (szerelmi tematikával); MNT III/A 52. sz., 3. vsz. (Barslédéc, Bars m.)

I.

cím *Cantio elegans* – Finom ének (lat.)

41–42 *Némely leány cifra tőke, / Mint a barna, jobb a szőke* – A sorpár, ill. a strófa első négy sora egy, a XVIII. század végén ismert dalra utal, melyet bedolgoztak egy sárospataki iskoladramába is (*A leendő művészeket édesgető játék*, 1791–1792). A Larvatus nevű „mókamester” ezzel kezdte a kontaminált, keveréknyelvű, halandzsászó énekét:

Az én kincsem arany tőke,
Szébb a barna, mint a szőke.
A szőkétől veszek vámot,
A barnára tartok számot.
De én teljes életemben
Nem háltam barna személlyel...

(RMDE XVIII. I/2. 40. sz. 11–16. sor)

III.

36 *Készt ki búszához fenjen* – kinek a konyhájáról éljen; vö. a szólásmondással: *Készt más asztalához / abroszához törli* (MARGALITS 1896, 429.)

IV.

9–16 a menyasszony kontyoláskor énekelt pártasiratójának gyakori toposza. A leányélet szabadságát és gondtalanságát szembeállítja az asszonyi kötelességekkel és terhekkel. Több népi változata is van *Mikor leány voltam, jaj de vígan éltem ~ szabad madár voltam* kezdettel (pl. MNT III/A 734, 849–852. sz.)

97.

Czombó Mózés-ék. (1772–1801) STOLL 558. 199–202. Ks.: *Tiszteletes, nemes lakodalmi sereg...*

Kiadása: KOCZIÁNY 1957, 200–201.

Töredékes, asszonycsúfolással kombinált, erdélyi tájszólásban készült oktató vers. A biblikus eredetű *derék asszony dicsérete* toposznál megszakadt a kézirat. A 6. vsz. egy párbeszédés rigmusban is felbukkan, szintén az erdélyi unitárius diákság köréből (*Süket a vőlegény s a dáma vak legyen*; kötetünkben 237. sz., 20. vsz.).

6 *Röpül a gölice elveszett párjáért* – a társához hű, magányos gerle toposza a II. század első felében írott Physiologusra vezethető vissza, s a XVI. századtól a magyar költészet minden szintjén (irodalom, közköltészet, népköltészet) elterjedt. (Bővebben: MAMÚL I., *állat- és növényismeretbőlmok*)

24 *Mint a csiki tubák* – ti. csípős, nyers, mint a csiki dohánylevél; szóláshasonlat

25 *De mast köntöst szabok már az asszonyokera* – öszintén elmondom, milyenek az asszonyok. Vö. a régiségben ismert szólásmondással: *Köntöst a testhez, tisztet az észhez kell szabni* (O. NAGY 1982, 1746. sz.)

- + I. *Jánosi Sándor-ék.* (1802) STOLL 568. 20–21. *LAKADALMI.* Ks.: *Szép a leány ideig...*
10 vsz., néhány zavaros szótagszámú sorral.
- II. *Benczédi Sámuel-ék.* (1806–1807) STOLL 581. *SZÉP A LEGÉNY.* 30b–31b. Ks.: *Szép a legény ideig...*
9 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–3, 5, 4, 6–8, majd a 9. strófa első sora (itt megszakad).
- III. *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfejszáz énekek* (1813) STOLL 639. 377. sz. *SZÉP LEÁNY.* Ks.: *Szép a leány ideig...*
Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 436.
1 vsz., dallammal. A versforma kibővül: 7, 7, 7, 11 (I. alább, kottájával együtt).
- IV. *Pesti ék.* (1825) STOLL 730. 77a. Ks.: *Szép a leány ideig...*
4 vsz., a legényéletet és a szabad szerelmet dicsőítő felhangokkal:

Szép a leány ideig,	A leány nevet szemében,
Tizennyolc esztendeig.	De forr a vér szívében,
De a legény mind addig,	Lelke repdes testében,
Még meg nem házasodik.	Minden rész örömeben.

Kacsint a leány szemében,	Én ugyan ha így élhetek,
Béülteté az öleiben,	Boldogabb már nem lehetek,
Gyöngy ajakit csókolja,	Meg sem is házasodom,
Orcáját nyalogatja.	Soha, aztat fogadom.

Kontaminált helyzetben: *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. VIII. 153a (9. vsz.).

XIX. századi népi változatai pl. ERDÉLYI 1846–1848, III. 199. sz.; BARTALUS 1873–1896, II. 105. sz. Csak a IV/I. folklórváltozata: KODÁLY–VARGYAS 1969, Pt. 56. sz. (Szegvár, Csongrád m.); csujogatóként: POZSONY 1994, 135. sz. (Klézse, Moldva). Más szövegbeosztással: LIMBAY 1879–1888, III. 412. sz. (1, 2).

*

Dallamát a III. változat nyomán, saját olvasatban közöljük (moll értelmezés is elképzelhető).

Szép a leány ideig, Tizennyolc esztendeig,

Ha idejét haladja, A legénynek a leány csak boldogja.

Jánosi Sándor-ék. (1802) STOLL 568. 146–148. *LAKADALMI.* Ks.: *Ha kívánsz unalmat...*
Nj.: *Vénus aranyalmát*

Néhány motívumának egykorú feljegyzését szintén Erdélyből ismerjük:

No, muzsika és víg tánc,
A szerelem aranylánc,
Egybenkötött sok egy párt,
A völegény is így járt,
Egy jó édest alig várt,
Kit szívében már bézárt.

A házasság kaloda,
Ne tedd lábadat oda.
A gond benne nemcsak egy,
Terhe nagyobb, mint egy hegy,
A cseresnye nem vadmeggy,
Étkes kövér, zsíros szegy.

Száraz kenyér rosszul csúsz,
Jobb, ha tálban hal is úsz,
Mégis inkább azt ennék,
Mint feleséget vennék,
Inkább remete lennék,
Mint *ily* nyúgre szert tennék.

Párta alatt áspis kél,
A konty alatt tigris él,
Asszonyi gyenge köröm
Nem mindenkor víg öröm,
Nem kívánnám ily töröm,
Resta lenne a bőröm.

Feleségre ki szert tett,
Majd ihatik szalar [?] sert,
Jaj a szegény férfinak,
A pucokban mind rínek,
Ha hunyorít Sárinak,
Nem lesz kedve Márinak.

Gondot tartnak szemére,
Hogy ne nézzen senkire.
Lépésit megszámlálják,
Hogy hol jár, kitalálják,
A guzsalyt ráhajgálják,
Haját felmatollálják.

Asszony ravaszágának,
Ravasz okosságának,
Bár százszemű Árgus légy,
Szemedre oculárt tégy,
Minden babot elévégy,
Mégis végére nem mégy.

Asszony mája kutyaháj,
Ha a szádba fogad fáj,
Azt is felfogadhatja,
Hogy onnan kivonatja,
Ha az hasát fájlhatja,
A tiéd laxáltassa.

Ha fájni kezd a mája,
Bár ugyan láss hozzája,
Mert halálos a veszély,
„Szívem, hol fáj?” – úgy beszélj,
Bár kellessék madártéj,
Azt is szerezz, s véle élj.

Hej, feleség, feleség,
Nincsen benned nyereség,
Mert nyakamat lúgozod,
Bőrömöt majd lenyúzódsz.
Mert félen áll az orrod,
.....

Benczédi Sámuel-ék. (1806–1807) STOLL 581. 28a–30a.

*

A nótajelzés a forrás egy másik lakodalmi énekére utal (kötetünkben 191. sz.), dallamát nem ismerjük.

100.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 79. sz. 49a. Ks.: *Aki gyors és serény asszonyt lelhet...*

Asszonydicsérő házasesnek eleje. A bibliai eredetű *A derék asszony dicsérete* szüzsé (Példabeszédek 31,10–15.) parafrázisa.

II. B) Házasénekek, házasságdicsérők és köszöntők

A lakodalom szertartásaihoz közvetlenül kapcsolódó verseket-dalokat három, igen terjedelmes csoportra osztottuk. Az elsőben (II. B) a diákok kórusa vagy a kántor által javarészt énekelve előadott, házassági tárgyú ünnepi dalokat közöljük. A másodikban (II. C) a nagyobb részét deklamálva vagy recitálva előadott köszöntőversek kaptak helyet, a harmadikban (II. D) pedig a vőfélyek és nászmagyok által elmondott rigmusok, amelyek az egyes szokásmozzanatokot és a lakodalmi ebédén/vacsorán feltálatl ételeket-italokat kínálták, kísérték.

Az ebben a fejezetben közreadott házasénekek a közköltészet egyedi, invariáns-termő második vonalához tartoznak, jóllehet az alkotások mind megfogalmazásukat, mind tartalmukat tekintve igen közeli rokonai egymásnak. A XVI–XVII. századból még nemigen ismerjük e műfaj előképeit; az akkori házasénekek inkább intő-oktató, illetve vallásos felhangúak. Nem kétséges, hogy az ókori görög és latin nászadalok (hajdan a természetességért mondott áldozati himnuszok) magyar nyelvű utódait főként a XVIII. század rokokó, majd érzékeny divathullámai – ide értve egyes heterometrikus versformák terjedését is – hozták be az irodalmi köztudatba. Jellegetesen csak a XVIII. században virágzott ez a műfaj Magyarországon, a későbbiekben pedig hamar kiment a divatból; az itt közölt verseknek alig ismerjük akár XIX. századi, akár recens folklórváltozatait. (A II. C fejezet 12-es sorokban megírt, hangosan felolvasott vagy deklamált diákrigmusainak hazai előzményei jóval régebbiek, utóéletük máig követhető, s fontos kapcsolatot tartanak az alkalmi költészet más műfajaival, így a névnapi és egyéb kalendáris köszöntőkkel, valamint a halotti búcsúversekkel.) A közhelyszerű rímokrok kőre szerveződő *epithalamion*ok füzéreket alkottak, s a nótajelzések tanúsága szerint énekeltek őket, talán a diákok kórusa vagy egymással felelgető szólisták. A nótajelzések főként népszerű világi dalokra utalnak, ritkábban zsoltármelódiaikra. Bár a didaxis is helyet kap bennük, leginkább a házasság dicsérete adja a témájukat, mitologizáló képsorokkal fűszerezve (nimfák felvonulása, virágmetaforák stb.).

A házasénekek egy része nagyon szoros kapcsolatot tart az egykorú műköltészetrel, antik és biblikus példák iskolázott szerzőkről tanúskodnak, s nem kizárt, hogy némelyiket ismert költők írták. Az 1826 előtt összeállított *Makói ék.* (STOLL 1267, 47b) egyik *Menyasszonyköszöntője* például nem más, mint Csokonai Vitéz Mihály *A' feléledt Pásztor* című, *Ott, hol a patakocska nyájas habjaival csereg* kezdetű versének önállósult 3. strófája: *Boldog pár, mely nyugszik a szerelem bíbor kötelén.*

IOI.

- + I. *Bathó Mibály-ék.* (1728) STOLL 189. 213–215. *NUPCLALIS*. Ks.: *Szép egységnek most derült fel napja...*
Kiadása: KOCZIÁNYI 1957, 91–93.
12 vsz. A menyegzői himnusz egy prózai *Salutatio nuptialis* követei.
- II. *Énlaki Török Sámuel-ék.* (1729–1730) STOLL 1046. 14b–16a. *CANTIO NUPTLALIS*. Ks.: *Szép egységnek most derült fel napja...*
12 vsz., sorrendjük megegyezik az I. és III–V. változattal.
- III. *Bölöni Kozma István-ék.* (1765–1768) STOLL 1076. 3a–4a. *CANTIO NUPTLALIS*. Ks.: *Szép egységnek most derült fel napja...*
12 vsz., sorrendjük megegyezik az I–II. és IV–V. változattal. A nyitó sor 12 szótagúvá vált az összeíró kezén, aki talán nem az énekelt hagyományból ismerte a verset.
- IV. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 5a–6b. Ks.: *Szép egységnek most derült fel napja...*
Nj.: *Örvendezetek az erős Istennek*
12 vsz., sorrendjük megegyezik az I–III. és V. változattal. Az 1–3. vsz. mellé utólag beírva: „Néked kin valónak adának dicséretnek jegyét mi immár menyből királyunknak mondunk néked éneket. || Azok kedvesek illőnek [...] tenéked kellessék mi d[...] kegyelmes Király Christus?”.
- V. *Köszöntő versek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 469. 14a–15a. Ks.: *Szép egységnek most derült fel napja...*

Zsoltárdallamra írt lakodalmi köszöntőének. Csak erdélyi protestáns kéziratokból ismerjük.

I.

- 11–12 utalás a mitológiai történetre, mely szerint Párizs görög királyfi Aphroditének (Venusnak), a szerelem istennőjének adta a legszebb istennőnek járó aranyalmát. A másik két istennőt (Hérát/Junót és Pallasz Athénét/Minervát) azért előzhette meg Venus, mert cserébe a Párizs-nak ígerte szép Helénát, Menelaosz feleségét. Szép Heléna elszöktetése robbantotta ki a trójai háborút (vö. Homérosz: *Íliász*). A népkönyvként számos kiadásban megjelent *Hármas história* (Haller János műve) tette a folklórban is ismertté a trójai háború történetét.
- 16 *Most vet Theseus Troján győzedelmet* – romlott sor! Thészeusz félisteni származású athéni hős (Héraklész vetélytársa), aki számos vitéz tettet hajtott végre (pl. legyőzte Kréta szigetén a bikafejű Minotauroszt, és szerelme, Ariadné fonala segítségével kijutott a labirintusból, járt az Alvilágban stb.), de a trójai háborúban nem volt szerepe (Ovidius: *Átváltozások*, VII–VIII.)
- 18 *Nem mint Leona* – valószínűleg: nem mint oroszlán (vö. latin *leo, nis*)
- 38 *Mint piros bársony* – ti. pirul a szemérmes menyasszony orcája. Szótaghányos sor, Kocziány László „Szép, piros bársony”-ra egészítette ki.

*

A IV. változat nótajelzése a LXXXI. genfi zsoltár dallamára utal, melyet a XIX. század eleji refomátus énekeskönyvek ritmizálásával adunk közre.

Szép e - ges - ség - nek Most de - rült fel nap - ja,
Mely - ben szív - ün - ket És mi lel - kü - n - ket
A víg öröm - kezt
Nagy ár - ja el - kap - ja.

IO2.

- + I. *Énekeskönyv* (1761) STOLL 263. 4a–b. Ks.: *Csak a frisset, jó Juno nénénk...*
6 vsz.
- + II. *Kulcsár Pál melodiáriuma* (1775–1785) STOLL 319. 73. Ks.: *Légyenek örvendetes napok...*
4 vsz., kétszólamú kottával. A 3. strófa első két sora hiányzik, az összeirő még helyet is hagyott nekik az utólagos pótlásra.
- III. *Zemplényi-kézirat* (1775–1785) STOLL 320. 46. sz. Ks.: *Légyenek örvendetes napok...*
Csak a szövegkezdet, kétszólamú kottával. (A Kulcsár Pál-féle II. szövegváltozat gépiratát utólag ragasztották be a kéziratba.)
- + IV. *Szentgyörgyi István-ék.* (1779) STOLL 333. 28–29. Ks.: *Légyenek örvendetes napok...*
Az ének végén: VÉGE.
- V. *Aranka György gyűjteménye* (1782–1790) STOLL 345. I. 73a–b. *LAKADALOMRA*. Ks.: *Légyenek tisztetes napok...*
3 vsz., a táncos és verekedő motívumok vegyítésével. A 4. strófának csak az eleje szerepel, a romlott 3. szakasz végén, folytatólagosan írva.

- VI. *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 59. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
2 vsz., majd egy indulatosabb travesztia követi (VII.).
- VII. *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 59–60. *HANC POLITICI ITA VERTUNT* [?]. Ks.:
Legyenek veszedelmes napok...
I vsz., travesztia:
- Legyenek veszedelmes napok,
Egybevesztek a papok,
Le van téve füstös kalapok.
Ha egy husángot kapok,
Paphátot,
Vagy hatot
Majd jól megdongattatok.
- VIII. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 55a. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
4 vsz., sorrendjük megegyezik a II. változattal. Az ott csonkán szereplő 3. strófa kezdete itt:
- Az erdők vetkezik gyászokat,
Vetik zöld ruhájokat...
- A kéziratban korábban nótajelzéseként többször is szerepelt a vers, pl. IX.
- + IX. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 34b. *PRO CONCLUSIONE*. Ks.: *Verd le fejeéről koszorúját...*
Nj.: *Legyenek örvedetes napok*
2 vsz., lakodalmi tematikával.
- X. *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 349. sz. *PAP-TUS*. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 420.
Egy szakasz, dallammal.
- + XI. *Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 125I. 216–217. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
3 vsz., kissé átalakult strófákban, itt-ott szövegromlással.
- XII. *Kardos Antal-ék.* (1823) STOLL 712. 139–140. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
3 vsz., szinte szó szerint megegyezik a XI. változattal. Kissé átalakult strófákban, itt-ott szövegromlással.
- XIII. *Felvidítő VI. Nóták II.* (1824) STOLL 720. 132. sz. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
3 vsz., szinte szó szerint megegyezik a XI. változattal.
- XIV. *Pesti ék.* (1825) STOLL 730. 52b. *FRISS NÓTA*. Ks.: *Öszvejöttek a papok...*
Egy szakasz, önállóan, kissé átalakult képlettel:
- Öszvejöttek a papok,
Ma van örvedetes napok,
Ha én egy botot lelek,
Majd papot,
Vagy hatot
Majd jól megtáncoltatok.
Majd papot,
Vagy hatot
Majd jól meg táncoltatok.
- XV. *Técsői Szabó István-ék.* (1829) STOLL 765. 23b–24a. *VÍG DAL*. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
3 vsz., megfelelnek a XI.-ben olvashatóknak, sorrendjük 1, 3, 2.
- XVI. *Szatmári melodiarium* (1820-as évek) STOLL 1295. 115. Ks.: *Légyenek örvedetes napok...*
Jelenleg nincs a közreadók birtokában.
- XVII. *Almási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. 62. sz. *Egybegyűltek a papok...*
6 vsz., dallammal. Az átalakult versformájú dalnak csak 1. vsz.-a tartozik szövegcsaládunkhoz, a többi a csúfoló tematikát folytatja (Almásí utólag, a szövegzáró jel után jegyezze le őket):

Egybegyültek a papok,
 Le van téve tisztos kalapok,
 Egy botot
 Majd kapok,
 Egy papot
 Vagy hatot
 Majd jól megtáncoltatok.

Kántor koma, hová mégy?
 Nyalakodni, mint a légy.
 Majd odább ballagunk,
 Lám, kitartjuk mi magunk.

Van-é húszasod, kántor?
 Koplalás nálam a tor,
 Majd odább...

Kántor koma, mit teszünk?
 Ha lesz mit, csak úgy eszünk.
 Majd odább...

Mi hír vagyon most Pesten?
 Nem segítenek a resten.
 Vigalom mi velünk,
 Ha együtt énekelünk.

Jó volna egy sült veréb,
 De elébb megfogni kék,
 Vigalom...

A XVIII. századi diákköltészetből táplálkozó szövegsalád többféle műfajt integrál: lakodalmi köszöntőt, diák mulatódalt, bukolikus idill-strófákat, a XIX. században pedig felerősödik a kántor-, illetve papcsúfoló hangnem. Ezek ritkán jelennek meg egyidejűleg, egy szövegben, ezért a rövidebb változatok néha nótajelzésként is hivatkoznak egymásra a tipikus verskezdetekkel. A legkorábbi adat (I.) talán egy iskolai színjáték betétdala volt – a nagyszámú, kedélyesen megszólított antik isten felvonultatását például ezzel magyarázhatjuk. A VII. változat negatív travesztia, vö. a *Bíval élelem világom* kezdetű dallal, valamint Pálóczi Horváth Ádám politikai aktualizálásaival.

Folklorizálódott későbbi változatát őrzi pl. *Szeberényi Lajos küldeménye* (1840-es évek, MTAK Irodalom 8^f 206/146/d) 14. sz.

IO gláris – kláris I.
 cím *Pro conclusione* – befejezésként (lat.) IX.

*

Dallamát a korai, sárospataki források (*Kulcsár Pál melodiárium*, *Zemplényi-kézirat*) csaknem egyező formában őrizték meg. Kulcsár a lenti 2. sort egy terccel mélyebben írta le, ez a jelenleg ismert többi változattól eltérő karktert és moll záródást adna a dallamnak. Bartha Dénes kiadása nyomán, saját átírásban közöljük (1935, 80. sz.).

Le - gye - nek ör - ven - de - tes na - pok, Egy - be - gyül - tek a pa - pok,
 Le van té - ve tisztos ka - la - pok. Ha egy cim - bal - mot ka - pok,
 Majd pa - pot vagy ha - tot Majd jól meg - tán - col - ta - tok.

Időrendben második kottás feljegyzését Pálóczi Horváth Ádámnak köszönhetjük (X.). Saját átírásban és ütemezéssel közöljük (BARTHA–KISS J. 1953, 420.).

Le - gye - nek ör - ven - de - tes na - pok, Egy - be - gyűl - tek a pa - pok,
Le van té - ve tisz - tes ka - la - pok. Ha egy cím - bal - mot ka - pok,

A - pol - lót, Tán - co - lót, Majd hí - vok mu - zsi - ká - lót.

Almásí Sámuel kéziratában a versformának későbbi, egyszerűsödött, a XIX. századi folklórban felbukkanó formájával találkozunk. Saját olvasatban közöljük. A dallam Tóth Istvánnál szereplő, 1832 körüli variánsát (*Kántor koma, hova mégy?*) I. BARTHA–KISS J. 1953, 693.

Egy - ben - gyűl - tek a pa - pok, Le van té - ve tisz - tes ka - la - pok,

Egy bo - tot majd ka - pok, Egy pa - pot vagy ha - tot Majd jól meg - tán - col - ta - tok.

I03.

Énekeskönyv (1761) STOLL 263. 13b–14a. Ks.: *Bezzeg a párta felégett...*

Kontaminált, későbbi változata: *Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 53. sz. (kötetünkben 96/III. sz.).

I04.

Énekeskönyv (1761) STOLL 263. 13b. *LUSUS ANIMI*. Ks.: *Marssal a fegyverét Pallás letette...*

Cím *Lusus animi* – A szív játéka (lat.)

I05.

Énekeskönyv (1761) STOLL 263. 13b–14a. Ks.: *A lakadalom nem bús sokadalom...*

I06.

Énekeskönyv (1761) STOLL 263. 14a. Ks.: *Az egyes élet unalmas...*

Az *Addig a leány virágszál* kezdetű, intő-oktató szövegcsaládba beépült, kontaminált változatát I. kötetünk 96/V–VI. szövegénél.

5–6 *hitvesem, (...) kenyeresem* – itt: hűséges barátom, kenyeres pajtásom

107.

Énekeskönyv (1761) STOLL 263. 15b–16a. Ks.: *Az asszonyosság nem szolgálát...*

Romlott, vázlatos vers. A 106. verssel együtt beépült egy későbbi intő-oktató szövegesládába (l. kötetünk 96/V–VI. szövegénél).

II *Hermofrodus* – Hermafroditus, azaz kétnemű

108.

+ I. *Ekeli gyűjtemény* (1767–1790) STOLL 1079. 6b. Ks.: *Hogyba sérelmére hangja chorusunknak...*

Az előző szöveget követő, talán záradék funkciójú dal. Utána szintén egy *Cantio nuptialis* következne, ám a kézirat összeírója csupán a címét jegyezte föl, s ezzel a lakodalmi ciklus lezárul.

II. *Nagy István-gyűjt.* (1778–1787) STOLL 347. 176. LAKODALMI BEKÖSZÖNTŐ. Ks.: *Hogyba sérelmére hangja chorusunknak...*

Egy szakasz, önállóan. Megegyezik az I. változattal.

+ III. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 35a. PRO INTROITU. Ks.: *Hogyba sérelmére hangja chorusunknak...*

A szakasz eredetileg az I. számot viselte, talán folytatni akarta az összeíró? Mindenesetre a következő szöveg (*Jaj már, mert már oda leányságom*) szorosán követi.

IV. *Szarka János melodiáriuma* (1798) STOLL 439. 112. Ks.: *Hogyba sérelmére...*

Csak a szövegkezdet, kottával.

A III. címe jelzi, hogy diákok által előadott lakodalmi köszöntősorozat első darabjával van dolgunk. Mindenesetre az ez után következő szöveg *Jaj már, mert már oda leányságom* (l. kötetünkben a 114. sz. alatt) egy pártasírató.

III.

Cím *Pro intr(oitu)* – beköszöntő, előjáték (lat.)

*

Dallamát a szöveg nélküli IV. változat őrizte meg. Saját olvasatban közöljük (BARTHA 1935, 180/b).

Hogy-ha sé - rel - mé - re hang - ja cho - ru - sunk - nak
Nem len - ne ter - hé - re vő - le - gény u - runk - nak,

Ked - vé - ért hár - fán - kat, Él - té - ért nó - tán - kat, Meg - pen - dít - jük mu - zsi - kán - kat.

109.

Ekeli gyűjtemény (1767–1790) STOLL 1079. 6a–b. PRO DIE NUPTIALI. Ks.: *Nosza, Múzsák, jöjjetek...*

Itt-ott ingadozó szótagszámú, deákos menyegzői köszöntő. Érdekes, hogy a vers címe eredetileg *Pro die onomastico*, azaz névnapköszöntő volt, ám a kézirat összeírója rögtön javította „Lakodalmi köszöntő”-re.

II O.

Gejzanovius József-ék. (1762–1769) STOLL 265. EPITHALAMION H. D. MICHAELI NAGY RECTORI THORDENSI DATU. Ks.: *Gyöngén kezd a vőlegény anyagi szólását...*

Mint a cím is utal rá, a párbeszédes házasének Nagy Mihály tordai rektor menyegzőjére készült.

- 3 *Marjulása van szívének* – szó szerint „kificamodása” lenne, itt a szív megsebződéséről van szó
32–36 *Synthesist, / Mathesist (...)* *mindent confundálunk* – azaz: a logikát, a matematikát, a fizikát, a szám-
tant, a doktorságot és a nyelvtant, mindent összekeverünk
53 *Halycioni kegyességét* – a jégmadár állatszimbólumként a béke és nyugalom jelképe (MAMÚL IV.)

III.

Menyekzői dalok (1760-as évek) STOLL 293. 1a–b. CANTIONES NUPTIALES HUNGARICAE. Ks.: *Jeles s feles úri gyülekezet...*

Nagy mitológiai apparátust felvonultató, bonyolult jelképiségű és metrikájú, emelkedett és finomkodó stílusú házasének. 5. strófájának közeli változatát 77. számmal adjuk közre (*Jaj, a magányos élet bizony ítélet*) – más metrumban, de egyező rímekkel. A 6. vsz. egy kedvelt, folklorizálódott közhelystrófa tudálékos kifejtése. A 64. sor a *Ritka kertben talál sz télben...* (112. sz.) egyik jellemző képét parafrázeálja.

- cím Magyar házasénekek (lat.)
8 *Pándora jóra nyíló ládáját* – egyedi átértelmezése a baljós jelentésű szelencének. Az antik monda szerint Epimétheusz, Prométheusz öccse, bátyja intése ellenére feleségül vette a szépséges Pandorát, aki hozományát, az istenektől kapott szelencét kíváncsiságból felnyitotta, s ezáltal a szelencéből kitóduló bajok özönét zúdította az emberiségre (Hésziodosz: *Munkák és napok*). A téma hazai ismertségét mutatja, hogy 1773-ban a sárospataki református kollégiumban mutatták be Szathmári Paksi Sámuel *Pandora* c. iskoladrámáját (RMDE XVIII. 1/2. 31. sz.)
19 *Lachésis fonalára...* – tulajdonképpen: könnyebben szembenéz a halállal. Lakheszisz a végzet istennőinek egyike az antik mitológiában. Klothó, az emberi élet fonlát fonja, Lakheszisz, aki hozzá a szöszet ereszti, és Atroposz az, aki végül a fonalat elvágja (l. *párkák*)
78 *Apelles* – l. *Apellész*
126 *Nárcissus-ággá válnak...* – vagy az önemésztő, szerelmi bánatában meghaló Narkisszosz (Narcissus) testéből sarjadt fehér nárcisz virágra, vagy a végtelen testvéri szeretetre utal az görög mitológiából ismert alak emlegetése.
136 *nem Megaera unokái* – nem az átkok és sorscsapások (Fúriáknak is nevezett) megtestesítői
157 *Aloës illatja* – az áloé virág illata
180 *Phoebus míglen a szép égen forgatja lovait* – jelentése: az idők végezetéig. Utalás a görög mitológiára, mely szerint a napisten négyesfogatú tüzes szekeren hajt át az égen nap mint nap.
182 *megszűn Clothó fonása* – vége az életnek (l. még a 19. sor jegyzetét)

II 2.

+ I. *Szíveket Újító Bokeréta* (1770) STOLL 299. 17. sz. Ks.: *Ritka kertben talál sz télben kinyílt virágot...*
Kiadása: VERSÉNYI 1914, 48.

4 vsz.

II. *Kulcsár Pál melodiáriuma* (1775–1785) STOLL 319. 58. Ks.: *Ritka kertben talál sz télben kinyílt virágot...*
Kiadása: BARTHA 1935, 128. sz.; SZABÓ T. A. 1970, 7. sz. (részletek)

1 vsz., dallammal.

- III. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 72. sz. Ks.: *Ritka kertben találsz téiben kinyílt virágot...*
 Kiadása: BARTHA 1935, 199.
 6 vsz., dallammal. Sorrendjük a IV.-hez képest: 1, 2, 6, 7, 4, 5.
- + IV. *Akadémiai verseskönyv* (XVIII. század 2. fele) STOLL 447. 2a–3a. Ks.: *Ritka kertben találsz téiben kinyílt virágot...*
 Kiadása: SZABÓ T. A. 1985, 177–179.
 8 vsz.
- V. *Thaly-kolligátum* (XVIII–XIX. század) STOLL 511. 21a. *VŐLEGÉNY ÉNEKE*. Ks.: *Ritka kertben találsz téiben kinyílt virágot...*
 3 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–2, E1. Egyedi strófája:

Szépen szerzé az Úristen az házosságot,
 Hogy az ember ne szeresse a bujaságot,
 Hanem ki-ki párjával,
 Éljen hűtös társával,
 Ezt tanítja az Úristen a Szentírásban.

- VI. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dallok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 73a. Ks.: *Ritka kertben találsz téiben kinyílt virágot...*
 6 vsz., a III. hű másolata.
- VII. *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) STOLL 639. 132. *TÉLI RÓZSA*. Ks.: *Ritka kertben találsz téiben kinyílt virágot...*
 Kiadása: BARTHA–KISS J. 1953, 256.
 1 vsz., dallammal.

Nótajelzéseként:

Szeel Imre-ék. (1790–1794) STOLL 404. 157. (*Olyan fürge, mint az ürge, a nyíri dáma...*)

Szeel György-ék. (1792–1794) STOLL 416. 58b.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. *Ez az óra a víg óra*

*

Dallamát a források csaknem egyező formában őrizték meg. Első hazai lejegyzése jóval korábbi, az 1670-es évekre datált felvidéki *Vietórisz-kézirat*ból való, de itt szövegkezdett nélkül található (FERENCZI–HULKOVÁ 1986, 140. sz.). A verset nem tarthatjuk egykorúnak, bár a mai népszerű kiadásokban néha ekként szerepel. XVIII. századi dallamváltozatai közül a legkorábbi (II.) saját olvasatban idézzük (BARTHA 1935, 128. sz.; vö. BARSÍ 1988, 20. sz.) A III. feljegyzés zenei szempontból nem használható, a VII. pedig csupán ritmizálásában tér el.

Rit - ka kert - ben ta - lál sz té - ben ki - nyílt vi - rá - got,
 Vagy zöl - del - lő, ked - ves, kel - lő pál - ma - fa - á - got,

De ím, mely nagy sze - ren - cse!
 Bár a - kár - ki te - kint - se,

Je - len va - gyon Is - te - nünk - nek leg - drá - gább kin - cse.

113.

I. *Kulcsár Pál melodiáriuma* (1775–1785) STOLL 319. 90. Ks.: *Kik vagytok? Pindusról jöttök-é, vagy honnan?*
Kiadása: BARTHA 1935, 51. sz.

Csak az első sor szövege, dallammal. Másolatát l. alább.

II. *Zempléni-kézirat* (1775–1785) STOLL 320. 55. sz. Ks.: *Kik vagytok? Pindusról...*

Csak az első sor szövege, négyszólamú kottával.

+ III. *Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 15b (26. sz.) Ks.: *Kik vagytok? Pindusról jöttetek, vagy honnan?*

+ IV. *Kiss József-ék.* (1826) STOLL 736. 11b. 43. sz. Ks.: *Kik vagytok? Pindusról jöttök, vagy honnan?*
2 vsz., a feleletet adó *Echo* megjelölésével.

Nótajelzéseként:

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 13b. *Mit láttok itt, Múzsák, hogy most mind örülnek...*
(179. sz.)

Párbeszédés lakodalmi párköszöntő. Az echós sorkapcsolás rokon példája egy Szatmár megyei névnapköszöntő:

Eljöttek a Mózsák neved tiszteletére, -ére,
Erre a polosi mulatoz kedvére, kedvére. értsd: Apolló is

Kedvére köszöntse, öntse,
Bétöltse, bétöltse.

Töltse bé az Isten mennyei áldásokkal, -sokkal,
Sokkal koronázza, sok jókkal, sok jókkal.

MNGY XX. 282.

További, rokon dallamú és rímjátékú népi névnapköszöntő (*múzsászó, múzsákoló*) változatokat közül Tiszabecsről és Erdélyből DANCs 1974.

3 *Múzsák* – itt: verselni és énekelni tudó diákok

*

Dallamát az I–II., töredékes szövegű változathoz jegyezték fel Sárospatakon, négyszólamú feldolgozásban. A tenort saját olvasatban közöljük, a Dancs Lajos által közreadott népi változatok moll hangsorát követve (BARTHA 1935, 51. sz.).

Kik vagy - tok? Pin - dus - ról jöt - tők - e, vagy hon - nan? - On - nan.

Nem le - het jobb hely - ről se - hon - nan.

114.

I. *Kulcsár Pál melodiáriuma* (1775–1785) STOLL 319. 81. Ks.: *Kriska, Miska, miért jöttél ide?*

Kiadása: BARTHA 1935, 96. sz.

5 vsz., dallammal. Az I. szakasz egy önállóan is előforduló lánycsúfoló:

Kriska, Miska, miért jöttél ide?
Menj el, térj el a guzsalyra, szösze!
Nem megyek fonní,
Szöszt, anya, vonni,
Mert megégett a kis tiló,
El is múlt a téli fonó,
Víg tavasz van.

A folytatás (2–5. vsz.) megegyezik a III. változattal. L. még: II.

II. *Zemplényi-kézirat* (1775–1785) STOLL 320. 34. Ks.: *Kriska, Miska, miért jöttél ide?*

5 vsz., dallammal. Megegyezik az I. változattal.

+ III. *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 128. Ks.: *Jaj, már, jaj, már oda szabadságom...*

+ IV. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 35a. Ks.: *Jaj már, mert már oda leányságom...*

Csak egy szakasz, kisebb módosításokkal.

Egy több feljegyzésből ismert, quodlibet jellegű közköltészeti dal, a *Kriska, Miska, miért jöttél ide?* (BARTHA 1935, 96. sz.) részlete önálló pártabúcsúztatóvá alakítva. Másik „átcsoportosított” félstrófáját l. 148. szövegünkben (*Már mi innét ezek után csak elmégünk*).

*

Dallamát a *Kulcsár-melodiáriumban* és a *Zemplényi-kéziratban* feljegyzett változat Bartha Dénes-féle olvasata nyomán közöljük. Hasonló melódiát jegyzett fel Pálóczi Horváth Ádám is (*Ötödfele száz énekek*, 1813, STOLL 639. 255. sz.).

Jaj, már, jaj, már o - da sza - bad - sá - gom!
Mert már, mert már o - da le - ány - sá - gom!

De én nem bá - nom, Ed - dig is azt ó - haj - tot - tam,

Szív - ből vár - tam.

115.

Szentgyörgyi István-ék. (1779) STOLL 333. 94–95. *LAKADALMI VERSEK*. Ks.: *Már e' bizony furcsa, akáarki megnézi...*

A két, összetartozó szöveg egyazon lakodalomra készült, s erre utalnak a versek nyelvi tréfái is. Az összeíró tanúsága szerint „A menyasszony Farkas leány volt, a férjét pedig Kérinek hívták”, a menyegző pedig Kecskeméten zajlott. A csillaggal elválasztott 3 strofa a 95. lapon, *Más* alcímmel szerepel.

116.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 168. (más számozás szerint: 114.) Ks.: *Csak ezek voltak azok, melyekre most érkezénk...*

Nj.: *Sírasd meg azt az időt*

Diákok lakodalmi köszöntőénekének vége. (Töredék?) A nótajelzésben idézett barátságfólió gúnydal (RMKT XVIII/4. 76. sz.) egyik jellemző motívuma az új szöveg 8. sorában is felbukkan:

Ezer bajod meg kettő, meg-meg kettő meg kettő...

*

A nótajelzés egy népszerű, tréfás és komoly változatban élő, XVIII. századi panaszdalra utal. Barátságfólió változatainak kritikai kiadása: RMKT XVIII/4. 76. sz.; a jegyzetekben (462.) kiadott dallamok közül itt a korábbi közöljük, saját olvasatban (*Kulcsár Pál melodiáriuma*, 1775–1785, STOLL 319, 78.).

Csak e - zek vol - tak a - zok, me - lyek - re most ér - ke - zénk,
De va - la - mint jól tud - tuk, úgy jól is el - vé - ge - zénk,
Más - szor hát töb - be - ket - meg - í - gér - ni me - rünk:
Több - ször is itt meg - ál - lunk, hogy - ha ked - vet nye - rünk.

117.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 168. (más számozás szerint: 114.) *CANTIO NUPTIALIS*.

Ks.: *Szívünk vigad és örül...*

Nj.: *Világ haszontalanság*

A 2. vsz. 1–2. sora a *Ritka kertben...* kezdetű ének (112. sz.) rímeit és szóképeit variálja.

cím Lakodalmi ének (lat.)

*

Dallamát l. a *Mi legyen a házasság* kezdetű szövegcsaládnál (92. sz.).

118.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 168. (más számozás szerint: 114.) *CONCLUSIO NUPTIALIS*. Ks.: *A mi versünk csak eddig volt...*

Nj.: *Ki nem kapott szeretőre*

Diákok zenés lakodalmi köszöntésének záróverse. Ezt tanúsítja a latin cím is: *A lakodalom lezárása*.

*

A nótajelzés egy népszerű szerelmi-moralizáló énekre utal, melyet több sárospataki melodiáriumban megtalálunk (*Ki nem kapott szeretőre*, illetve *Nézd el az egész világot* kezdettel). A rokon versforma miatt valószínű, hogy Csokonai erre a dallamra írta *Szép Szabadság! ob, sobol sincs* kezdetű versét (1786, CsÖM I. 31. sz.). *Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek* (1813) c. gyűjteményéből idézzük, Bartha Dénes olvasata nyomán (BARTHA–KISS J. 1953, 569.).

A mi ver-sünk csak ed - dig volt, He - ge - dű - sünk ta - lán meg - holt?
A - me - lyek - re kí - ván - koz - tunk, Már a - zok - ra el - ju - tot - tunk,
U - tol - já - ra is ezt mond - juk, Tel - jes szí - vünk - ből kí - ván - juk: Ví - gad - ja - tok!

I 19.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 173. (más számozás szerint: I 19.) *CANTIO NUPTIALIS*.

Ks.: *A pirosló rózsának...*

Nj.: *Világ haszontalanság*

Házasságdicsérvő vers.

*

Dallamát l. a *Mi légyen a házasság* kezdetű szövegcsaládnál (92. sz.).

I 20.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 174. (más számozás szerint: I 20.) *CANTIO NUPTIALIS*.
SPONSUS SPONSAM ALLOQUITUR. Ks.: *Állj meg, kegyes szívjem...*

Műfaját tekintve szerelmi vallomás. A 120–123. sz. alatt közölt versek összetartoznak, s felfoghatók egyetlen párbeszédés lakodalmi dalnak is.

cím Nászdal, melyet a vőlegény mond menyasszonyának (lat.)

I 21.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 175. (más számozás szerint: I 21.) *SPONSA*. Ks.: *A szót, mely fületem hatja...*

Nj.: *Ó, bársak egyszer*

Az előző vallomásra (I 20. sz.) adott válasz, melyben a menyasszony inkább a szűzies életet választja.

cím A menyasszony (lat.)

I 4 *Eneás* – l. Aeneas

*

Dallama valószínűleg azonos a diákmelodiáriumban előforduló *Hát majd testem porrá leszén* kezdetű halotti énekével, mely Bartha Dénes kutatásai szerint eredetileg az *Euge laeta turba chori* kezdetű világi dalhoz tartozott. A *Kovács Ferenc-ék.* (1777–1801) e latin szöveghez adja meg az *Ó, bársak egyszer* nótajelzést. A dallamot a *Kulcsár-melodiáriumból* (1777), saját olvasatban közöljük (BARTHA 1935, 64. sz.).

A szót, mely fü - le - met hat - ja, Mert méz - ben fony - nyasz - tó mér - get,
El - mém jól meg nem fog - hat - ja, Szép pi - ros ró - zsa - ban fér - get

El - rejt - ve csu - dá - lok, Jáj, tőr - re ta - lá - lok.

I22.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 175. (más számozás szerint: 121.) SPONSUS. Ks.: *Engemet ha szeretsz, ritka madárca...*
Nj.: *Bodrok partján nevelkedett*

A vőlegény ígéretek és hitvallást tartalmazó viszontválasza a menyasszonytól kapott elutasításra (l. 121. sz.)

*

A nótajelzésben idézett szerelmi dal (*Bodrok partján nevelkedett tulipán...*) legkorábbi kottás feljegyzését a *Kulcsár-melodiárium* (1777) őrizte meg (BARTHA 1935, 24. sz., l. majd közköltészeti sorozatunk 4., szerelmi kötetében). Kulcsár dallamát saját olvasatban közöljük, a megszokott módosítójelek elhagyásával, modális értelmezésével. A kurucos-verbunkos akkordokra vezető módosítójelek Mátray Gábor XIX. századi közlése nyomán kerültek a köztudatba, a XVIII. századi feljegyzésben még nincs nyomuk. A közismertebb változat modern kiadása: BARSÍ 1988, 37. sz. A népi változatokban az 1–2. ütemben *esz* hallható, tehát ezek is eltávolodtak a modalitástól.

En - ge - met ha sze - retsz, rit - ka ma - dár - ra
Ta - lálsz, ko - mor te - led for - dul jó nyár - ra,
Ho - mály nél - kül de - rült fel várt haj - na - lod,
Éjt - sza - ka nem kö - ve - ti szép nap - pa - lod.

I23.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 175. (más számozás szerint: 121.) SPONSA. Ks.: *Meggyőzted már szívemet...*
Nj.: *Csak az nékem keserves*

A menyasszony hitvallása.

*

A nótajelzésben idézett dal (*Ibol jön már a nagy nyár...*) legkorábbi kottás feljegyzését az *Ötödfejszáz éneke*ekben találjuk (1813, 290. és 308. sz.). Bartha Dénes nyomán közöljük (BARTHA–KISS J. 1953, 659.).

Meg - győz - ted már szí - ve - met, Né - ked a - dom ke - ze - met,
Sze - ret - lek, hit - ve - se - met, Úgy, mint ön - nön lel - ke - met.

I24.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 175–176. (más számozás szerint: 121–122.) *CANTIO NUP-TIALIS*. Ks.: *Miként felleg után fénylik az ég...*

Nj.: *Bámulva bámultam*

Lakodalmi ének, mely a 120–123. sz. alatt közölt párbeszédese ének áldásokkal teli, ünnepi lezárása.

*

A nótajelzésben szereplő vénlánycsúfolót sorozatunk I. kötetében adtuk közre (*Bámulva bámultam az apácán...*; RMKT XVIII/4. 57. sz.). A *Dávidné Soltári* (1791–1792) változatának jegyzeteiből (II.) sajnálatos módon kimaradt a nótajelzés: *Jaj, szívem, szép rózsám, be szeretlek*. Ezt a szerelmi dalt – mely néha a csúfolóval is kontaminálódik – megtaláljuk ugyanebben a gyűjteményben, kezdetleges hangjeggyírással (144. sz.). A hipotetikus dallamot saját olvasatban közöljük, moll hangsorban.

Mi - ként fel - leg u - tán fény - lik az ég,
Úgy na - pom tűn - dök - lik, mi - vel jó vég
Kö - vet - te - mert ü - röm He - lyett va - gyon ö - röm, Ú - jul szí - vem.

I25.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 124a. *KÉZFOGÁSKOR MONDATOTT EX TEMPORE*. Ks.: *Pallas, Thémis, Nymfa, Múza...*

A latin címből is kitetszően: a kézfogó alkalmával mondott rögtönzés.

I26.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 271a–b. *LAKADALMI DISTICHONOK*. Ks.: *Násznapy urunk nekünk megadá szabados menedékünk...*

A vers berekesztéséből is kiderül: egy bizonyos Hamvay úr és felesége köszöntésére, díjazás fejében készült ez az iskolás modorú, mitológiai hivatkozásokkal átszótt leoninus.

- 7 *Nincs Atalanta, Didó, kit meg ne gyalázza Cupidó* – a szerelem mindenkit legyőz. A futásban legyőzhetetlen Atalanta mondájának egyik változatát I. Ovidius: *Átváltozások*, X. 560–596. Dido és Aeneas szerelméről I. Vergilius eposzát.
- 41–42 Utalás a bibliai Salamon király bölcsességért való könyörgésére és az Úr általi megáldására (1Kír 3,5–15.)

I 27.

- I. *Székárosi–Járdánbázi-melodiárium* (1787–1792) STOLL 375. 254. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Kiadása: HARSÁNYI 1913, 365; BARTHA 1935, 79. sz.
Egy szakasz, dallammal.
- II. *Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. 16–17. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
I szakasz.
- III. *Novák Lajos-melodiárium* (1791–1792) STOLL 408. 111. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Egy szakasz, a basszus szólam kottájával.
- IV. *Szarka János melodáriuma* (1791 k.) STOLL 410. 95. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Egy szakasz, kottával.
- + V. *Véress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 47b. Ks.: *Ne búsulj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
2 vsz., a második egyedi kompillációnak tűnik (szövegváltozata: 138. sz. I/4. vsz.).
- VI. *Fejér–Göntzy-melodiárium* (1802) STOLL 566. 17b–18a. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Egy szakasz, hibásan lejegyzett dallammal (BARTHA 1935, 148.).
- VII. *Battba Bálint kótatára* (1804–1808) STOLL 572. 287. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Egy szakasz.
- VIII. *Régibb és újabb, részint érzékeny, részint víg, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826) 57. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Egy szakasz.
- + IX. *Érzékeny és Víg dalok* (Sárospatak, 1834) 83. Ks.: *Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodát...*
Egy szakasz.

*

Dallamát a XIX. században állítólag halottas énekként is használták. Az I. változat, saját olvasatban és ritmizálással nyomán közöljük; hasonló lehetett a hibásan feljegyzett VI. (BARTHA 1935, 79. sz.). A 2. kottasor ritmikája nagyobb ritmusértékekkel is elképzelhető.

Ne a-ludj im - már, drá - ga lé - lek, fel - ta - lál - tad pá - ro - dat.
Sze - re - tem szí - ved, né - ked é - lek, nem kí - vá - nom ká - ro - dat.

I - za - tes itt van, Itt ró - zsá - ja, fá - ja, Te - kint - se, kin - cse, bi - lin - cse,
Nin - csen zár, Nem lesz kár, Ö - le - lő kar - ja ké - sen vár.

128.

Rákosi Sámuel Holmija (1785–1791) STOLL 409. 19a–b. Ks.: *Ti szeretetek legyen egy és páros...*

Egy hosszú lakodalmi oráció (18a–19a) után következő záróvers, melyet egy újabb prózai szövegrész követ. A vers végén: *Elmondám.*

129.

Szeel György-gyűjt. (1792–1794) STOLL 416. CANTIO NUPTIALIS. Ks.: *Szép virágot, friss zöld ágat északi szélben...*

Nj.: *Ritka kertben találász*

Nemcsak nótajelzésében, hanem motivikájában is követi előképét (kötetünkben 112. sz.)

*

Nótajelzése egy közkedvelt házasénekre, kötetünk 112. versének dallamára utal; l. a jegyzetekben. Mivel azonban e vers csupán két nagysorból áll, a megismételt nyitószorra énekelhető.

130.

Szeel György-gyűjt. (1792–1794) STOLL 416. CANTIO NUPTIALIS. Ks.: *Ó, mely drága dolog, aki szolgál Venusnak...*

Nj.: *Sírasd meg azt az időt*

Úgy tűnik, hogy az ismeretlen szerző e vers írásakor nem tudott szabadulni az előző metrum, a *Ritka kertben...* nagysorának hatása alól: az 1. és 3. strófa kezdősorában ez tér vissza, emiatt a nótatalással jelölt dallamra e szövegrészek nem énekelhetők pontosan.

² *Phaphus* – l. Páfusz

¹² *Kiért a görögök is, tudom, megvívának* – utalás a trójai háborúra, mely Helené, Menelaosz spártai király világszép felesége miatt robbant ki

*

Nótajelzése egy közkedvelt barátságoló dalra utal, melyet kötetünk 116. sz., *Csak ezek voltak azok...* kezdetű versének jegyzetében közöltünk.

131.

Szeel György-gyűjt. (1792–1794) STOLL 416. CANTIO NUPTIALIS. Ks.: *Ez a lakodalmi sereg, trallallárom trallalla...*

Nj.: *Midőn szeretőjét várja*

A vers végén: *Vége.*

Lakodalmi mulatozásra biztató dal, a XVII. századi hagyományok folytatója. Az első szakasz metruma eltér a nótajelzésben szereplőtől, de később már pontosan követi azt.

¹³ *Ísziék a kunkapitány...* – ezt a félstrófát nem véletlenül írta át a szerző a 16–17. sorban. Először ugyanis tévedett! A *kunkapitány* (nagyobb vigasságok alkalmával a társaság köréből vá-

lasztott „felelős”) épp arról volt nevezetes, hogy nem ihatott bort: az ő tiszte volt veszély esetén az önfeledt mulatozókat figyelmeztetni, a túzoltást vagy menekülést megszervezni stb. Az átjavított változatban ezért a *kunkeapitány* zabálásával gúnyolódik.

39

főfély – vőfély

47

márs – mars, induló

*

Nótajelzése a Strassburger-téma egyik alváltozatára, a szintén nemzetközi ismertségű *Midón szere-tőjét várja, Phyllis magát kertben zárja* kezdetű dalra utal. Ennek legkorábbi hazai kottás lejegyzése a *Zemplé-nyi-kézirat*ból származik, de sajnos hibás. *Pálóczi Horváth Adám: Ötödfélszáz énekek* (1813) c. kéziratában a költő saját verseivel szerepel; Bartha Dénes olvasata nyomán közöljük (BARTHA–KISS J. 1953, 515.).

Ez a la - ko - dal - mi se - reg, tral - la - lal - lom tral - la - la,
 A - mint lá - tom, csak ke - se - reg, tral - la - lal - lom tral - la - la.

E - szik, í - szik, min - den ö - rül, Tán - col is, ha re - á ke - rül,

Tral - la - lal - lom, tral - la - lal - lom, tral - la - lal - lom tral - la - la.

I 32.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 30b. *LAKADALMI NÓTÁK PRO INTROITU*. Ks.: *Kiknek jöt-tünk tiszteletekre...*

A kézirat egyedi és félig-egyedi lakodalmi versfüzérének első darabja, nótajelzés nélkül.

cím

Pro introitu – beköszöntő, előjáték (lat.)

I 33.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 30b. Ks.: *Egybegyülekezett nemes frequentia...*

Nj.: *Hol lakik kend*

*

A nótajelzésben idézett dallamot I. a *Hát már osztán kontyot kell bardoznom mindég* kezdetű versnél, a II. A, *Intő és oktató énekek* fejezetben (85. sz.).

I 34.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 32a–33a. Ks.: *Márs jól tud a táborozásboz...*

Nj.: *Legyenek örvedetes napok*

A nótajelzésben megidézett szövegcsalád (I. kötetünkben 102. sz.) konkrét rímshavakkal és motívumokkal is be-beköszön a szövegbe: *cimbalom, dorombolnak, kántor* stb.

A szerelem és házasságharchoz, ostromhoz való hasonlítása régi költészeti toposz, ill. allegória. Ezt idézi az első nyolc strófa is.

*

Dallamát l. főntebb, a 102. szöveg jegyzetében!

I35.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 33a. Ks.: *Fére, pártá, konty helyébe, pusztulj, bánat fellege...*

Kiadása: BARTHA 1935, 38. sz. (I. vsz. és dallam)

Dallammal.

6

Tokba menj már – a kontyba tekert hajra gyakran tettek egy alsó, ún. *kéregfőkötőt*. Ennek alakja lehetett félgömb vagy kúp formájú. Anyaga is különféle volt: a tok többnyire keménypapírra ragasztott textil. Erre tették rá a szalagokkal díszes felső főkötőt, a fiatalasszonyok pedig a fátyolt (NL 2, *főkötő*)

*

Dallama csak a verset őrző kéziratban maradt fenn, s közeli változata a *Felix ille qui crumena...*, illetve *Szerencsés az, ki dagadott...* kezdettel ismert vers dallamának (BARTHA 1935, 37. sz.). Bartha Dénes kiadása nyomán, saját olvasatban közöljük (uo., 38. sz.).

Fé - re, pár - ta, konty he - lyé - be, o - szolj, bá - nat fel - le - ge!
 Fé - nye - sülj, sze - műnk vi - lá - ga, de - rül - jön ked - vünk e - ge!

Va - le mon - da - tik ti - nék - tek, va - le, szü - zek se - re - ge,

A - ki - ket meg nem he - ví - tett a sze - re - tet me - le - ge.

I36.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 34b. Ks.: *Gondos egek remeke...*

Egy közismert műköltői szöveg (*Gyöngy Marisom, kegyesem...*) egyik kiszakadt strófájának alkalmi továbbköltése.

I37.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 34b. PRO INTROITU. Ks.: *Ó, mennynek-földnek hatalmas királya...*

Nj.: *Rectius vivas Licini*

Az ifjú párra áldást kérő lakodalmi dal. A latin címből kitetszően a köszöntő szertatás első darabja.

cím *Pro introitu* – beköszöntő, előjáték (lat.)

*

A nótajelzésben idézett közismert, *Licinius*hoz szóló Horatius-vers (*Rectius vives Licini*) az iskolai oktatásban régóta szerepelt, több magyar fordítása fennmaradt a korszakból. A szapphói stófa tanításához már a XVI. században énekelték, Tritonius ódaskönyve nyomán Johannes Honterus is kiadta (1548; CSOMASZ TÓTH 1967, 213.). A protestáns kollégiumokban e dallam változatainak sokáig követhetjük nyomát. Ezúttal az *Ótűdfélszáz énekek*ben (1813, STOLL 639, 198. sz.) olvasható alakban közöljük, saját átírásban (BARTHA–KISS J. 1953, 329.). Az eredeti szapphói ritmikát valószínűleg nem mindig követték a dallam éneklésekor, s ez a mostani ütemhangsúlyos főszövegre is igaz lehet, csakúgy, mint a záró verssor variált megismétlése, melyet Pálóczi Horváth pontosan jelöl kottájában.

Ó, mennynek földnek ha-tal-mas ki-rá-lya, Tégy jót fi-a-id-dal,
Fel-sé-ges vol-tod nyel-vünk ma-gasz-tal-ja.

Áldd meg ja-va-id-dal Vó-le-gé-nyün-ke-t, Vó-le-gé-nyün-ke-t.

I38.

+ I. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 35a. Ks.: *Tor-é ez vagy lakodalom?*

+ II. *Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) 14b. Ks.: *Mikor ez házba bétértünk...*

Az 1. és 3. vsz.-ban az 5–6. sor egybeírva. A versforma átalakul, s a 8, 8, 8, 8, 7, 7-es lesz az alapforma – ezzel néhány sor szembeszegül, mivel a korábbi 4×8-as állapotot őrzi.

Nótajelzésként szerepel: *Lakodalmi énekek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 14a–b. (*Szárázon is, lám, a farsang...*; kötetünk 180. szövege).

Lakodalmi pohárköszöntő. Az I/4. stófa közeli változatát olvashatjuk fentebb, ugyanebből a kéziratból idézett 127. szövegünk (*Ne búsulj immár...*) záradékaként. A rímek és a motívumok Csokonai egyik, 1794-re datált köszöntőversében is felbukkannak (CSÖRSZ 2006a, 156–157.):

Egek! mi ez? menyegző é? avagy tán tor?
Már akármilyen – csontra minden kántor,
Ez nem komor estve,
Vígység van rá festve,
Mint mutatja a' bor.

[*Makó Mihály neve napjára*], I. vsz.
CsÖM III. 218. sz.

I39.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 35b. PRO CONCLUSIONE. Ks.: *Már minekelőtte elmennének...*

Nj.: *Legyenek örvendés napok*

A kézirat szerzője és szerkesztője itt is (miként számos más szövegénél) precízen megjelöli annak a szertartásban elfoglalt helyét.

cím *Pro conclusionem* – befejezésként (lat.)

*

Dallamát I. fentebb, a nótajelzésben idézett szövegcsalád jegyzetében (102. sz.).

I40.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 35b. Ks.: *Öröm bétélé szívünket...*

Nj.: *Ki nem kapott szeretőre*

13–14 *Tota compania vivant, / Omnes bibant* – nyersfordításban: Éljen az egész társaság és igyon mindenki! (lat.)

*

A nótajelzés nyomán azonosítható dallamot l. fentebb, az *A mi versünk csak eddig volt* kezdetű szöveg jegyzetében (118. sz.)

I41.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 36b–37a. Ks.: *De fordítjuk már beszédünket...*

13–14 *Pallásnak sokat táborában / Szolgáltál volt armadájában* – magyarán: sok időt eltöltöttél az iskolában, sokat tanultál

I42.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 37b. Ks.: *Látván víg örömtöket...*

Nj.: *Ki nem kapott*

*

Dallamát l. fentebb, az *A mi versünk csak eddig volt* kezdetű szöveg jegyzetében (118. sz.).

I43.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 38a. Ks.: *Ez volt régen várt öröme szíveteknek...*

Nj.: *Hol lakik kend*

*

Dallamát l. a *Hát már osztán kontyot kell hordoznom mindég* kezdetű versnél (85. sz.), a II. A (*Intő és oktató énekek*) fejezetben.

I44.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 38b–39a. Ks.: *A' biv társ készen minden bajt elvesz egészen...*

Párköszöntő, házasságdicsérő vers.

² *Jabesi jussa lebet* – utalás a Dávid királytól kapott áldásra azért, mert Jábes és emberei temették el Sault (2Sám 2,4–6), ill. „És Jábes az Izráel istenét hívá segítségül... És megadá Isten, amit kért vala.” (1Krón 4,10.)

I45.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 39a. *NINCS SZEBB ÉLET, MINT A PÁROS*. Ks.: *Ó, kegyességgel fénylő pár...*

Párköszöntő ének.

I46.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 39b. Ks.: *Távozzatok, bajoknak szívvesztő ártjai...*

Nj.: *Sírasd meg azt az időt*

*

Dallamát l. a I16. szöveg (*Csak ezek voltak azok, melyekre most érkezünk...*) jegyzetében.

I47.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 40a–41a. Ks.: *Nincs boldogabb állat, mint a kedvére repdeső madár...*

Nj.: *Gyalogolni kurta*

A rossz (szeretetlen) házasságot reális és a jó házasság ideális képét festi ez a közhelyekből építkező egyedi vers.

*

Dallamát l. föltebb, a *Gondotok légyen ezután...* kezdetű szövegcsalád (84. sz.) jegyzetében, a II. A (*Intő és oktató énekek*) fejezetben.

I48.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 41a–b. Ks.: *Már mi innét ezek után csak elmégyünk...*

Diákok által elmondott lakodalmi köszöntések záróverse; két, külön is feljegyzett közköltészeti dalrészlet kompilációja. Az I. szakasz kontaminációban áll a *Hol lakik kend, bígomasszony...* kezdetű dallal, mely valószínűleg nótajelzéseként is állhatna előtte. Ilyen típusú, vegyes változatokat l. RMKT XVIII/4, 25/II. és XV. A 2. strófa metruma eltér, s eredetileg a *Kriska, Miska, miért jöttél ide?* kezdetű csúfoló egyik félversszaka; ugyanebben a kéziratban az összöveggnél is szerepel. Ennek másik töredékét l. a I14. szövegünként (*Jaj már, mert már oda leányságom*).

*

Az I. szakasz a *Hol lakik kend, bígomasszony...* nótajelzésű versek (85. sz.) dallamára énekelendő, a 2. pedig a I14. sz. vers jegyzetében kiadott dallam második felére (BARTHA 1935, 96. sz.).

I49.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 41b. Ks.: *Egyes élet, nagy ítélet...*

Nj.: *Elmebetsz már, nem kellesz*

*

A nótajelzés Amade László *Élj vígan már* kezdetű versének (RMKT XVIII/7. 137. sz.) parafrázisára utal, mely a sárospataki diákok körében is népszerű volt. Kottás feljegyzését a *Zemplényi-kézirat*-ból ismerjük, és Szabolcsi Bence átírásában közöljük (1955, 75*).

E - gy es é - let, Nagy í - té - let, Mert tár - sa ki - nek nincs,
Bár sok le - gyen a kincs, De csak sze - gény Az a le - gény.

I50.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 41b–42a. Ks.: *Ez az óra a víg óra, ezen örülünk...*
Nj.: *Ritka kertben találsz*

Párköszöntő ének.

12 *quadrumplázzuk* – négyszerezük

*

Dallamát l. föntebb, a nótajelzésben idézett szövegcsalád jegyzetében (112. sz.).

I51.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 42a. Ks.: *Mi lehet, hogy ez a főrend, trallalallom...*
Nj.: *Mikor szeretőjét*

Közhelysorokból és motívumokból egybefűzött lakodalmi párköszöntő.

*

Nótajelzése a *Midőn szeretőjét várja* kezdetű dalra utal. Ezt fentebb, a 131. szöveg (*Ez a lakodalmi sereg...*) jegyzetében közöltük.

I52.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 44a–b. Ks.: *Szomorúságok, pusztuljatok...*
Nj.: *Legyenek örvedetes napok*

*

Dallamát l. föntebb, a nótajelzésben idézett szövegcsalád jegyzetében (102. sz.)!

I53.

Pál István-ék. (1796–1800) STOLL 429. 6b–8a. LAKADALMI ÉNEK. Ks.: *Változásról énekünk...*
A vers végén: *Stephanus Pal scripsit Anno 28 nov. MP....*

Az 1. vsz. első két sorát utólag újra befirkálták az első sorokhoz, mintha ismétlődő szerkezetű dal lenne. A 4. vsz. más metrumú, szintén erdélyi változatát l. kötetünk 192. szövegében (*Műzsák serge, vigadózz...*, 3. vsz.). A záróformula (95–97. sor) 12 szótagú változatai más lakodalmi és kalendáris diákrigmusok végén is felbukkannak a korszakban, főként az erdélyi forrásokban:

Torkam megszáradott, unam az orálást,
Az asztalhoz ülök, nem várok kínálást!
Helyemben orálni állítom a pajtást,
Mert ő is megunta a tetűvadászást.

Én vagyok az híres dativi cum verbo...
(*Dersi István-éke.*, 1793–1797; RMKT XVIII/4. 137. sz. 5 vsz.)

I54.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 12. Ks.: *Bizony, a páros élet...*

A páros életet dicsérő vers; a Szilágyi Anna lakodalmára készített versfüzér darabja (a sorozatról l. a 160. szöveg jegyzetét).

*

Bár nótajelzés nem kíséri a verset, a jellegzetes metrum nyomán valószínű, hogy a *Sirasd meg azt az időt...* kezdetű barátcsúfoló dallamára énekelték. L. fentebb, a 116. szöveg jegyzetében!

I55.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 12. Ks.: *Köss bokrétát, Flóra...*

I56.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 12–13. Ks.: *A szent egység és kötelesség...*

I57.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 12–13. Ks.: *Kiket a szűz Hymen egyesít...*

I58.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 13. Ks.: *Víg legyen a menyasszony...*

I59.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 13–14. Ks.: *E fénylő napnak vígsága...*

A vers 10. sorának változatát l. kezdősorként a 155. sz. énekben.

I60.

Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. 14. Ks.: *Mind a Természet egyenes törvénye...*

Ezzel a verssel zárul a Szilágyi Anna és lelkész férje lakodalmát ünneplő kézirat, amely egy hosszú, allegorikus versből (*Szűz Hymen vendégi s menyegzői népe...*, 223. sz.) és 7 rövid, házasságot dicsőítő dalból áll (kötetünkben 154–160. sz.). Mivel az allegorikus vers utolsó négy sorát a 10. oldalra egy gyakorlatlan, primitív kéz írta be, majd a 11. oldalon a szép írású első kéz „folytatta” a lakodalmi verseket (a *Más* alcím nélkül, amit a kézirat további részében mindig megtalálunk), azt gyaníthatjuk, hogy 1-2 lap hiányzik az eredeti kéziratból. A *Köss bokrétát, Flóra* kezdetű dal tehát talán nem is így kezdődött, csak valaminek a folytatása.

I61.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 47. Ks.: *Egy ártatlan kedves fogság az házasság...*

Nj.: *A bandéros magyar*

Az egyedi énekszöveg következetesen végigvitt, kifejtett allegóriája a *házasság* = *rabság* gondolatnak.

11 *Himenre* – 1. Hymen

14 *sentencia* – szentencia

24 *drabont* – darabont

4. vsz. *a bot... vérszínű pántlikájával* – a felszalagozott bot a vőfélyi tisztség szimbóluma volt a néphagyományban még a XX. századi falusi lakodalmakban is.

*

A nótajelzés egy korabeli magyar dicsekvő dalra utal, mely főként a sárospataki melodiáriumokban fordul elő (*A bandéros magyar legény aranyalma*). Dallamát a *Székesi–Járdánbázi melodiárium* (1787–1792) nyomán közöljük (BARTHA 1935, 113. sz.; BARS 1988, 28. sz.).

Egy ár - tat - lan ked - ves fog - ság a há - zas - ság,
 U - nal - mas sza - bad - ság a mord ma - gá - nos - ság,
 Töm - lőc a há - ló - szo - ba, A nyo - szo - lya ka - lo - da,
 Más bi - lin - csen A rab nin - csen, Csak az ő - lel - ke - ző két ka -
 rok gyen - gén szo - rí - tó lán - ca - in.

I62.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 47. Ks.: *Ki nem kap az házasságon...*

Kiadása: ERDÉLYI 1846–1848, II. 346. sz. (dunántúli szöveggént)

Nj.: *Ki nem kapott szeretőre*

A népszerű dallamra szerzett egyedi énekszöveg protestáns szerzőt sejtet. Az eredetiben (helytakarékosság miatt) 3 soros szakaszokba volt tördelve.

*

Dallamát l. föntebb, a 118. szöveg jegyzetében!

I63.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 48. Ks.: *Ez ifjú jól fordult, ma minden legény...*

Nj.: *A rózsaszálak közt*

*

A nótajelzés egy késő rokokó dalra utal (*A rózsaszálak közt mérges vipérák*). Kottás lejegyzését *Verecs Márton* ék.-éből (1793) ismerjük. A dallamot BARTHA Dénes nyomán (1935, 110. sz.), a szöveghez némiképp átszabva adjuk közre; az egykori 3–4. dallamsornak ugyanis nincs szöveges megfelelője.

Ez if - jú jól for - dult: ma min - den le - gény
A gon - dok - nak kö - döt osz - las - suk szély - lyel,
For - dul - jon, tánc - ba ke - re - ked - jen,
Min - de - nek - nek ked - vek e - red - jen,
Tölt - sük ví - gan a far - san - got,
Si - ket is hall - jon mu - zsi - ka - han - got!

I64.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 48. Ks.: *Ha Pünkösöd köt bokrétákat...*

Nj.: *Ki nem kapott szeretőre*

Az összeíró szerint „Az első levélen lévő *Oratio* előtt mondodott”.

16 *hiacintot – jácintot*

*

Dallamát l. föntebb, a 118. szöveg jegyzetében!

I65.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 48. ORÁCIÓ UTÁN. Ks.: *Egy ilyen kincs nagy behen nincs...*

Nj.: *Elmebetsz már*

Baki Mihály lakodalma valószínűleg 1798 telén zajlott Kunszentmiklóson (Szankpuszta, Szenttamás és Dunaföldvár említésével). Ott hangzott el a 164, illetve 166–168. sz. vers is.

- 11 *Böjtölbet pénteket* – utalás a hagyományban élő „ráböjtölés” szokására, amikor valaki valamely
 14 cél elérése érdekében bizonyos számú pénteki napra önkéntes böjtöt fogad
Szentmiklós Venusa – Kunszentmiklós legszebb leánya

*

Dallamát l. föntebb, a 149. szöveg jegyzetében!

166.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 49. UGYANAKKOR. Ks.: *Kész a préda, már tiéd a', szorítja hajló
 karod...*

Nj.: *A nap kerül*

A völegény a Kunszentmiklósához tartozó Szenttamási-pusztáról hozott feleséget a Tolna megyei
 Dunaföldvára.

*

A nótajelzésben idézett dal a XVIII. század végének egyik népszerű lelkesítő tábori éneke, melyet
 a sárospataki melodiáriumokban gyakran megtalálunk. *Kulsár Pál melodiáriumából* (1775–1785), saját
 olvasatban, egyenletes ritmikával adjuk közre (BARTHA 1935, 147. sz.; vö. BARSÍ 1988, 27. sz.). Moll
 értelmzés is elképzelhető.

Kész a pré - da, már ti - éd a', szo - rít - ja haj - ló ka - rod,
 Más ó - ra: kopp - ott légy, hipp-hopp, a - hol a - ka - rod.
 Du - na, vi - zed csen - des lé - gyen, Raj - tad egy ha - jó most mé - gyen: Egy jó fe - le - ség,
 No - hát, föld - vá - ri ré - vé - szek, Lé - gye - tek mind egy - ig ké - szek,
 E - vez - ze - tek, si - es - se - tek, vár Du - na - föld - vár!

167.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 49. Ks.: *Decemberbe' jön Szent Tamás...*

Nj.: *Ki nem kapott szeretőre*

A címhez fűzött jegyzet szerint: „Anno 1798. Az 7dik Levélen valo Oratio előtt mondodott. d. 13.
 Decb.”

Szójátékra épülő vers, mert a vőlegény a Kunszentmiklóshoz tartozó Szenttamási-pusztáról decemberben (Tamás napja körül) vitt feleséget a Tolna megyei Dunaföldvárra.

- 1 Tamás napja – december 29.
 3 Csak hideg ber a december – vő. a tréfás szólásmondással: *Hideg/Rossz ember a december*
 16 *pro fundus* – a jószágért, vagyonért

*

Dallamát l. föntebb, a 118. szöveg jegyzetében!

I68.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 49. ORÁCIÓ UTÁN. Ks.: *Bírd, boldog vitéz, hát e Belgrádot...*
 Nj.: *Búmat, gondomat*

Ez is szójátékokra épülő vers, mert Belgrád (a menyasszony) = fehér vár; akit a vőlegény a Kunszentmiklóshoz tartozó Szenttamási-pusztáról decemberben (Tamás napja körül) vett feleségül.

- 5 *Fejtsétek meg, ha tudósok vagytok, a mesénket* – ismert közhelysor, mely a lakodalomban szokásos tudáspróbákra, talalós kérdések megfejtésére utal. Ez a két násznép násznagya közötti vetélkedés egyik fajtája volt még a XX. századi parasztlakodalmakban is. Szó szerinti előképével találkozunk egy Pálóczy Horváth Ádám verséből folklorizálódott quodlibet, a *Csipkebokor, kormos agyag*-szövegcsalád egystrófányi változatainak végén (pl. CSÖRSZ 2005b, 68.).

*

A nótajelzésben idézett érzékeny dal (*Búmat, gondomat szélnek eresztem...*) sokkal bonyolultabb versformában íródott, mint főszövegünk: 10, 10, 6, 6, 8, 6, 6, 8, 10, 10, 10, 10, 13 szótagú sorokból áll. A lakodalmi köszöntőt ilyen formán csak az egykori dallam első két nagyobb periódusára kell énekelni, majd a mostani 2. vsz. következett; a 3. szakaszt valószínűleg nem énekelték, illetve ha mégis, talán a *Strassburger*-téma részletére (vő. a 85. szövegünk jegyzetében közölt dallam 5–6. sorát). A főtéma költés lejegyzései közül a *Szarka János melodáriumában* (1791 k., STOLL 410) szereplőt idézzük átdolgozva, saját olvasatban és ritmizálással (BARTHA 1935, 90. sz.).

Bírd, bol - dog vi - téz, bár e Bel - grá - dot,
 Me - lyet nász - nagy úr ke - zed - re a - dott,
 Mi - hely sze - med csor - bát Va - la - hol raj - ta lát,
 Csó - kok - kal ce - men - tezd fa - lát.

I69.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 49–50. Ks.: *Akik a nőtelenységnek...*
 Nj.: *Ki nem kap a házasságon*

Egy utalás szerint csupán valaminek „versus Ius”-a, tehát első strófája.

*

Nótajelzése egy fentebb már közreadott versre utal (162. sz.); ennek előképét és egykorú dallamát a nótajelzés (*Ki nem kapott szeretőre...*) nyomán l. a 118. szöveg (*A mi versünk csak eddig volt...*) jegyzetében.

I70.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 50. ORÁCIÓ UTÁN KÉT PÁRRÁ MONDATOTT. Ks.: *Boldog két pár, kezdődik már arany idejek...*

Nj.: *Igen fürge*

Az énekeskönyv alkalmi dalai és versei két nemesi pár (Baki Mihály és egy Mária nevű szanki leányzó, illetve Baky Zsófia és Csenteritz János) esküvőjére és lakodalmára alkalmára készültek.

*

Nótajelzése egy népszerű gúnyversre utal (RMKT XVIII/4. 80. sz.). Ennek egykorú dallama megegyezett a *Ritka kertben*-szövegcsaládjával (l. fentebb, a 112. szöveg jegyzeteiben).

I71.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 50. Ks.: *A Nap hogy a minap a Bak-jelbe ére...*

Nj.: *Örülj, magyar, igaz okod van reája*

A versben a *Bak–Baky* szópárhoz kapcsolódó, kissé erőltetett gondolattársítások hozzák közelebb a télen (a Bak jegyében) tartott esküvőt és a házasulandók családnevét.

*

A nótajelzésben idézett hazafias vers szerepel ugyan a kéziratban, de dallamát – kottás feljegyzés híján – egyelőre nem sikerült azonosítani.

I72.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 50–51. Ks.: *Már hát Szentmiklósnak...*

Nj.: *Már hát vége életnek*

A versek az ifjú párok lakóhelyének nevével (Kunszentmiklós, Szank-pusztá és Szenttamási-pusztá) játszik.

14–17 a latin sorok nyersfordítása: Minden hármasság tökéletes, Szank-pusztá ide van csalogtatva, / Szenttamás ide jön, / Itt nyugalmat talál.

23 *Mint madara, oly nyársa* – utalás egy szólásmondásra, melynek jelentése mindenki a magához illőt kapja. Vö. *Cinegének kóro a nyársa* (MARGALITS 1896, 576.)

*

A nótajelzésben idézett vers dallamát egyelőre nem sikerült azonosítani.

I73.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 7a–b. LAKODALMI NÓTÁK. Ks.: *Cypria, szentes lakodalmi szövétneket égess...*

A leoninusokban írt lakodalmi ódát a cím tanúsága szerint nem szavalták, hanem énekelték.

I74.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. Ks.: *Felderült immár az az óra...*

Nj.: *Báró, tartsd fel fejed*

Párköszöntő ének.

*

A nótajelzés a diákmelodiáriumok egyik kedvelt dallamára utal, mely többféle latin és magyar szöveggel fennmaradt. BARTHA Dénes (1935, 81. sz.) nyomán a *Kovács Ferenc-ék.*-ből idézzük, saját olvasatban (1777–1801, STOLL 326. 13a, Ks.: *Corrige nervos jam dissonos; ad notam Báró, tartsd fel fejed...*).

Fel - de - rült im - már az az ó - ra,
 Jut - ta - ta mely víg ö - röm - szó - ra,
 Szi - ve - tek mit ré - gen vá - ra, Ér - te - tek an - nak hal - má - ra.

I75.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 8a. Ks.: *Szívem amit várt...*

Nj.: *Mi hasznát vettem*

A 2. vsz. záróperiódusa csonka.

*

A nótajelzés a diák-melodiáriumokban népszerű rokokó szerelmi dalra utal (*Mi hasznát vettem, hogy így szerettem? Fáradtam csak buborékért...*). Legkorábbi kottás feljegyzése a *Veress Márton-ék.*-ben található (1793, STOLL 419. 72b). BARTHA Dénes (1935, 47. sz.) nyomán, saját átírással közöljük; az eredeti szöveg a záró nagyperiódus 1–2. ütemének ismétlése nélkül énekelhető.

Szi - vem a - mit várt, el - nyer - te a párt, fel - de - rü - le szép nap - fé - nyem,
 Már et - től el nem zár sem - mi ve - szély és kár, ben - ne va - gyon nagy re - mé - nyem.
 Tün - dök - lő e - ge - im mos - tan pi - rul - nak, Ó - szi sár - ga - sá - gát,
 Szép ci - te - rá - im zen - gés - re in - dul - nak, Or - cím her - va - dá - sát
 Vég - kép - pen el - hagy - ja, Hogy meg - ta - lál - ta jó pár - ját.
 So - ha nem ta - gad - ja,

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 10b–11b. Ks.: *Pinduson öröm vagyok...*
Nj.: *Ne síj, ne síj*

Az ismeretlen szerző ekhós verse jól példázza a korabeli műköltészet közvetlen hatását a lakodalmi poézisre. Szövegünk Gyöngyössi János egyik, nyomtatásban megjelent (1790) versére vezethető vissza, melyet Kemény Farkas lakodalmára szerzett. A tordai költő ugyanezeket a rímeket használta, s néhány sora kísértetiesen emlékeztet főszövegünkre, csupán metruma más:

[...] Öröm van Pinduson, az Ida hegyén is,
Örvend Vénus e pár sorsán s szépségén is,
Cupido e páron vett győzedelmén is,
Sőt ezeknek páros szerelmén is (Ekhó) Én is.
Vajon ez ki lén? (Ekhó) Én: bizonyly fogadok,
Nem más, hanem Ekhó. Közelebb szaladok!
Hol vagy? talán imitt? (Ekhó) Itt: Ah mint vígadok!
Kérlek adj szót, míg én itt maradok, (Ekhó) Adok.
Mért jöttél? talám hogy itt együtt örüljünk?
És talán Amazért (Ekhó) Azért: Hát itt ülünk?
Egy kevés beszédre már egybekerüljünk?
S ez örömben együtt részesüljünk? (Ekhó) Ülünk.
Esméred-é tehát, kérdlek szívesebben,
Az egybekerelőket? (Ekhó) Őket? Imhol ebben
Lássad festve készült képeket frissebben
Amott a palotán még készebben (Ekhó) Szebben.
Lásd, mely szépek! (Ekhó) Épek; frissen egyesülnek!
Egymáshoz igazok, (Ekhó) Azok: mint örülnek!
Cupido láncá közt semmit nem szédülnek,
Sőt egymás ölébe már készülnek, (Ekhó) Ülnek. [...]
De én sietek, mert céloamat elérem,
Ez egyet még szoros tisztünknek esmértem,
Hogy együtt megáldjuk e párt: ezt megértem,
Cselekedd meg; mert már megígértem (Ekhó) Értem.

MEZEI 1983, 446-447.

*

A nótajelzésben idézett dalt (*Ne síj, ne síj, gyermekem...*) egykorú kéziratokban – többek közt főszövegünk forrásában – sajnos csupán dallam nélkül találjuk meg.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 11b. Ks.: *Nincsen sobol szebb élet...*
Nj.: *Világ haszon[talanság]*

*

A nótajelzésben idézett divatcsúfoló, tréfás intő-oktató ének a XVIII. század végi ponyvákon jelent meg először. Dallamát a II. A fejezetben, a *Mi légyen a házasság* szövegcsaládnál (92. sz.) adtuk közre, valamennyi egykorú változatban.

I78.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 12a. Ks.: *Rosa fiat quid quid calcaveritis...*

Latin és magyar köszöntővers. Nyersfordítása: Rózsa legyen, akármit tapostok, / Sarjadjon ki, akármit ültettek. / Semmilyen zivatar ne homályosítsa szívetek, mielőtt / Majd eltávoztok egy hosszú évszázadot magatok mögött hagyva.

I79.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 13b. *LAKODALMI VERSEK*. Ks.: *Mit láttok itt, Műzsák, hogy most mind örülnek...*

Nj.: *Kik vagytok*

*

A nótajelzés az echós versek műfajának egykorú képviselőjére utal (kötetünkben 113. sz.). Dalmát l. ennek jegyzeteiben.

I80.

Lakodalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 14a–b. Ks.: *Szárázon is, lám, a farsang...*

Nj.: *Tor-e ez vagy lakodalom*

*

A nótajelzésben idézett verset csak dallam nélkül ismerjük, l. fentebb (138. sz.).

I81.

Magyar és latin köszöntőversek (XVIII. század 2. fele) STOLL 471. *CANTIO NUPTIALIS*. Ks.: *Mint hajnal pirul Phosporus felköltén...*

Nj.: *Örvendetes...*

Híres görög-római szerelmespárok és mitológiai alakok példázatával teletűzdelt vers. A szerző ismeretei azonban nem voltak mindig pontosak. A jóstehetségű Cassandra (Kasszandra) nem volt víg, és sem Hymennek, sem a szép Helenének nem volt a párja.

26 *Ariadna* – l. *Ariadné*

29 *Tiurinus* – helyesen: Turnus, a Laviniának kiszemelt férj, Aeneas ellenfele; l. *Lavinia*

31 *Publikán mutat szép piros rózsaszínt* – a pelikán a keresztény szimbolikában az önfeláldozó szeretet, Krisztus és az eucharisztia szimbóluma (*Szimbólumtár*, 2001). Ebben a vsz.-ban azonban egyáltalán nem világos metaforikus jelentése. Ennek egyik oka a *publikán* és a *pelikán* szavak állandó jelentéskeveredése: az előbbi eredetileg a papagájt jelentette!

36 *Jason* – l. *Iaszón*; *kolbisi* – kolkhiszi

*

A nótajelzés valószínűleg az *Örvendeztetek az erős Istennek* kezdetű, LXXXI. genfi zsoltárra utal, mely több más egykorú házasének dallamaként szerepel. Kötetünkben a *Szép egyességnek* kezdetű vers jegyzetében adtuk ki (101. sz.).

182.

Lóskay-kódex (XVIII. század vége) STOLL 500. 60b–61a. Ks.: *Feltetszett már nap fénye, reménye bétölt szívemnek...*

Nj.: *Búbánattal beborít*

Az ének végén: *Vége*. Az 1760–1820 között összeírt kézirat lakodalmi ciklusának javasolt keltezését Stoll Bélától vettük át (STOLL 2002, 253.)

Örömteli házasesének. Az eredetiben csak strófákba tördelve és számozva. Az 1. vsz.-ből kiteszően a szakaszok két utolsó sorát megismételték, de ez a 2–3-nál már nincs jelölve.

*

A nótajelzés egy XVIII. századi rokokó szerelmi dalra utal (*Búbánattal beborít, szomorít a víg szerelem...*). Egyházi eredetű dallama megegyezett az *Óhajással telnek el, kelnek el életem napjai...* kezdetű versével. Ez utóbbi feljegyzései közül a *Kulsár-melodíarium* (1775–1785) változatát közöljük, saját olvasatban (BARTHA 1935, 146. sz.). Dúr értelmezés is elképzelhető.

Fel - tet - szett már nap fé - nye, re - mé - nye bé - tölt szí - vem - nek,
 Ju - tot - tam bár so - ká - ra cél - já - ra víg ö - ró - mem - nek,
 Mert í - me, pár - já - hoz, ked - ves ga - lamb - já - hoz, tár - sá - hoz ju - ték él - tem - nek.

183.

Lóskay-kódex (1760–1820) STOLL 500. 81b–84a. *CANTIO NUPTIALIS. MENYEGZŐI ÉNEK*. Ks.: *Magánosan, mint párosan, veszedelmesebb élni...*

Kiadása: MNT III/A 475.

Bizonyára másolt szöveg ez a Laszli József református tiszteletes és Pálfi Erzsébet köszöntésére készült vers. A 14. szakaszt (ha volt egyáltalán) csak sorszámval jelezték, de nem írták le. (Elég mazna ifjú lehetett a vőlegény, ha csak az engedelmességét és együgyűségét hangsúlyozták. A vers mintha a menyasszony kiválóságát inkább kiemelné – talán az ő „oldaláról” került ki a vers szerzője.) A kézirat ez utáni részében sok a sárospataki vonatkozás, a Bodrog és a diákélet említése.

A vers 5. szakaszának kezdősorát más metrumban l. kötetünk 80. szövegének kezdeteként (*Szentírásan fundáltatott igazság...*).

1. vsz. E gondolatser eredetijét I. Pál apostol korinthusbeliekhez írt első levelében a 7. részben, különösen az alábbi igehelyen: „jobb házasságban élni, mint égni” (IKor 7,9.)
6. vsz. Keresztelő Szent János szüleiére vonatkozik. Zakariásnak, a kegyes életű papnak angyal adta híru, hogy felesége, a meddő Erzsébet idős kora ellenére fiút fog szülni (Lk 1, 5–25.)

184.

Lóskay-kódex (XVIII. század vége) STOLL 500. 111b–112a. Ks.: *Lakodalmi pompa, kik [mostan] idegyűltetek...*

Nj.: *Dicsőült hely[eken]*

Lakodalmi párköszöntő.

*

A nótajelzés Kanizsai Pálfi János (1584 k.–1641) CXLVIII. zsolttára utal, melyet a XVIII. században használatos dallamlejegyzés nyomán közlünk (református énekeskönyv, Debrecen, 1774; kiadása: RMDT II. 171/III).

La - ka dal - mi pom - pa, kik mos - tan i - de gyül - te - tek,
Hogy a - tya - fi - ú - i sze - re - tet - tel ö - rül - je - tek,
Kí - ván - juk szív - ből, hogy bé - kes - ség,
Köz - te - tek lé - gyen jó e - gyes - ség,
Tá - vaz - zék zúr - za - var, mér - ges - ség!

I85.

Makói ék. (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 14b (23. sz.) Ks.: *Vőlegényünk szívéből im, hogy a szomorúság...*

Lakodalmi párköszöntő. Több tollhibával. Az 1. vsz.-ban kiírt 4. sori belső ismétlést a többi szakaszra is alkalmaztuk, jóllehet az nincs jelölve (vö. *Mennycsörgőre jér, pajtás*, ill. *Ha valaki vígan él*).

*

Nótajelzése nem maradt fenn. Az egyező versforma jellegzetességei miatt mégis joggal gyaníthatjuk, hogy ezt a verset szintén a *Sirasd meg azt az időt...* kezdetű csúfoló dallamára énekelték. L. e kötet 116. szövegének jegyzetében!

I86.

Makói ék. (XVIII. század vége–1826) 48a (77. sz.) STOLL 1267. Ks.: *Az házasságnak isteni szentsége...*

Lakodalmi párköszöntő.

*

Nincs nótajelzése, ám versformája és más hasonló epithaliamionok egyértelműen arra utalnak, hogy a LXXXI. genfi zsolttár (*Örvendezzettek az erős Istennek*) dallamára énekelendő. L. fentebb, a *Szép egyeségnek most derült fel napja* kezdetű szöveg jegyzetében (101. sz.).

187.

Makói ék. (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 51b. (81. sz.) Ks.: *Ez nap fénylik újsággal...*

Lakodalmi párköszöntő vers.

188.

Csipkés János-ék. (XVIII. század vége – 1828) 1–2. *CANTIO NUPTALIS*. Ks.: *Mikor Phoebus, mint Epebus, estve felére...*

A kéziratos füzetke széle és sarkai rongyoltak, így néhány szó hiányzik, illetve olvashatatlan. A javítgatott kézírás másolatnak mutatja.

Diák mondta párköszöntő vers antik mitológiai példákkal átszőve.

- Cím lakodalmi köszöntő (lat.)
- I *Epebus* – nem tudjuk beazonosítani
- 11 *Volt Phyllisnek, volt Biblisnek sírú sírása* – utalás két, Ovidius által is feldolgozott ókori mondára; mindkettő a reménytelen, sóvárgó szerelemről szól. Phülliszről, aki férje, Démophoón utáni vágyakozásában mandulafává változott, a *Hósnők leveleiben* olvashatunk. Janus Pannonius is megverselte („Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még fecske e tájon...”) A bátyja, Caunis szerelméért sóvárgó Byblis bánatában forrása változott: „így maga könnyeivé olvad szét phoebusi Byblis, / s fordul forrassá...” (Ovidius: *Átváltozások* IX, 663–664. sor) Stoll Béla szerint e toposzá vált monda magyar népköltészeti megfogalmazása, a *Ha folyóvíz volnék, bánatot sem tudnék...* kezdetű dal a XVII. századi közköltészet hatására keletkezett (STOLL 1957)
- 14 *Szép Médéját s aranynyáját Jáson ellopta* – utalás az aranygyapjú ellopásának mitológiai történetére, amikor is Jaszónnak a kolkhiszi királylány, Médea segített. Köszönetképpen elszöktette és feleségül vette (Ovidius: *Átváltozások* VII, 1–158. sor)
- 19 *Venus itt (?) arany almát* – utalás a Párizs ítéletéről szóló közsímet ókori mondára

189.

Csipkés János-ék. (XVIII. század vége–1828) 3. *BENEDICTORLA APPENDIX*. Ks.: *Isten, az egekből / Tekints le mennyekből...*

Protestáns lelkészi lakodalmi áldás. A verset követően az alábbi prózai köszöntő olvasható a kéziratban (3–6.), amely az előző versek motívumait variálja. Hibás ortográfiával ugyan, de mind az öt nevezetes ókori szerelmespár említésre kerül, akiket a szerző a 188. sz. alatt közölt versében is felidézett. Több javítgatás utal a fogalmazás műhelymunkájára; az 5. lapon Csipkés János névbejegyzésével:

Salutatio nuptialis

Tiszteletes, tudós, nemes és nemzeti, minden rendből és minden nemből ez örömnök házában egybengyűlt díszes lakodalmi solennitás! Nagyon örvendez a jó orátor, ha nagy számú és érdemes hallgatók előtt történik orálás. Nekünk kis gyenge oráloknak vagy inkább Musáknak szánk zeng és szívünk örvend, hogy ez Hymén asztalához letelepedett öröm fiat és leányait vidám orcában és örvendezésnek ruhájában öltözve ily szép számban tisztelhetjük. De efelett neveli nagyán örömnöknek matériáját az, hogy nemcsak ez háznál örvendező vendégeket szemléljük, hanem ezek között vőlegénynek és menyasszonynak is halljuk emlékezeteket, kik e máj napon a kölcsönös szeretetnek aranyláncával a páros életre egybenkötettek és köteleztettek. Nem keresi már itt Ariadné Teszeust, nem kesergi Damnus (?) a Phyllis, nem siratja Canoniszt Biblis. Sőt inkább feltalálta Páris kedves Helénénáját (!), Jason Médéját, feltalálta itt bús gerlice párját. Kezünket, szemünket, szívünket, lelkünket emeljük hát a magas egekre,

és kérjük ama minden jóknak kifogyhatatlan kútfejét, az irgalmasságoknak szent Atyját, hogy kegyelemmel tekintsen a szép menyegzőre, tekéntszen ennek mind érdemes tagjaira, fiaira és leányira, és az ő kegyes atyai orcájának fényét rajtak tündekeltetni soha meg ne szűnjék. De kegyesen tekintsen ennek vőlegényére és menyasszonyára, és a szíves szeretetnek mágnésivel szíveteket egybenkapcsolja, házakban a békesség, szeretet és csendesség virágazzanak, mint a pálmafa, jó hírek, nevek magasan nevelkedjék, mint a cédrus, a libanusi. Mind benn s mind kívül ügyekezetekre áldásának aranycseppjeit harmataztassa, számláljan esztendejekhez számos esztendőket, napjaikhoz örvendetes napokat. Páras életeket kellemetes virágokkal, kedves magzattal gyümölcszetesse, ádo (?) mága (?) nagy nevinek dicsőségire, szerelmes fia piros vérén szerzett anyaszentegyházának épületire és maradására. Mikor pedig életeknek sárháza az halál által bomlik, az egekben hervadhatatlan laurussal, örök boldogsággal koronázza meg. E' szívünknek kívánsága.

cím *Benedictoria appendix* – Áldás(mondás) melléklet, függelék (lat.)

190.

Jánosi Sándor-ék. (1802) STOLL 568. 135–136. Ks.: *Aki próbál, csak a' nyér vagy vesz.*...
Nj.: *Hallatik a jel-trombita*

*

Dallamát a nótajelzés nyomán egyelőre nem sikerült azonosítani.

191.

Jánosi Sándor-ék. (1802) STOLL 568. 136–137. UGYAN LAKADALMI. Ks.: *Vénus aranyalmát nyert, s rég várt jutalmát...*

Nótajelzésként:

Jánosi Sándor-ék. (1802) STOLL 568. 146–148. LAKADALMI. Ks.: *Ha kívánsz unalmat...* (kötetünkben 99. sz.)

Lakodalmi párköszöntő; közhelysorokból és motívumokból egybeszerkesztett, deákos, egyedi vers.

192.

Jánosi Sándor-ék. (1802) STOLL 568. 107a–108a. LAKADALOMRA VALÓ. Ks.: *Múzsák serege, vigadozz...*

A 108a lap szélén könyvtárosi jegyzet: *Esterházy*.

Diákok által elmondott, mulatásra biztató lakodalmi örömeinek. A 3. vsz.-ot egy másik egykorú erdélyi kézirat is megőrizte, eltérő versformában; l. kötetünk 153. szövegének (*Változásról énekünke...*) 4. szakaszát. A 4. strófa utalása *Bánom, hogy megbázasodtam* kezdetű dalra (RMKT XVIII/4. 60. sz.).

¹ *Múzsák serege, vigadozz...* – értsd: a diákok serege

*

A jellegzetes metrum alapján feltehető, hogy a *Mi legyen a házasság*, illetve *Világ baszontalanság* kezdetű versek dallamára énekelték. Ennek egykorú feljegyzéseit l. kötetünkben l. az első szövegcsaládnál (92. sz.).

II. C) Lakodalmi köszöntőversek, diákrigmusok

A II. C) fejezet versanyagát két részre osztottuk, az egykori előadás módját véve alapul. A 193–234. szövegek egy versmondót, a 235–239. számúak pedig a lakodalom főszereplői és vendégeik számára nyújtott többszereplős, színjátékszerű előadást feltételeznek. Ezúttal (a szintén kettéosztott II. D) fejezethez hasonlóan) a két szövegcsoporthoz időrendjét is elkülönítettük egymástól. Az első csoportba tartozó tréfás diákszövegek egyébként nemcsak a lakodalom, hanem más ünnepi sokadalom alkalmával is elhangozhattak (karácsony, újév), s mivel egyik fontos funkciójuk a mulattatás és az adománykérés volt, a *Közjéltészet* I. kötetben adtuk ki a legismertebb szövegcsaládokat *Mulattató énekek, hazugságversek* elnevezéssel (RMKT XVIII/4. 123–139. sz.), jöllehet a 124/IV–V. és a 134, 137–139. szövegek még címükben is utaltak a lakodalomra mint helyszínrre. A fenti kötetben kiadott párbeszédesszövegek egyike, a *commedia dell' arte*-szerű *bázastársi veszekedés* szintén a násznépet szórakoztatta (uo., 38. sz.). Az *Ó, gonosz szerencse, be megjátszadtattál...* kezdetű szövegcsalád két változata ugyancsak megjelölte címében az előadás alkalmát: 38/IV. *Lakodalmat mulató köszöntések (Szikszai András-ék., 1746–1752)* és 38/V. *Lakodalomra avagy mulatságra való versek (Binetz József versfüzete, 1780)*. Van tehát némi átfedés korábbi kötetünk és a II. C) fejezet alkotásai között, de most közreadott szövegeink zömének tematikája kifejezetten a házasságkötés és a lakodalom; célja e fontos életforduló jelentőségének hangsúlyozása, a házasság intézményének, a „páros élet”-nek dicsérete. Ennek megfelelően hangvételük ünnepélyes, örvendező stílusa viszont sokszor tudálékos és patetikus. A versmondók igyekeztek megcsillogtatni klasszikus műveltségüket, verselésbeli ügyességüket, oratori képességeiket – még akkor is, amikor a közkézen (és közszájon) forgó populáris költészet jól ismert toposzaival, formuláival (mi több: bevált rimbokraival) éltek.

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a II. C) fejezethez sorolt szövegek számos egyedi vonással is rendelkeznek. Emiatt további alkotások felbukkanására számíthatunk. Gyűjteményünk ezért – sajnos – nem is törekedhetett a teljességre, bár az általunk feldolgozott, nem csekély számú forrás valamennyi szövegbe jöhető lakodalmi versét regisztráltuk. A műfaj határait azért így is kijelölik a közreadott versek, melyek széles műveltségi skálán helyezhetők el a mulattató, hazudozó mendikáns-dicsekvéstől a tanult poéták eredetiségre törő, olykor meghökkentő rímekkel és képzettársításokkal jelentkező, ám gyakran közhelyes stílusáig. Az alkalmi verselők különösen akkor törekedtek kitörni a szokványos formulák, képek és motívumok rengetegéből, amikor egy-egy konkrét menyegzőre szánták művüket, s – a II. B) fejezet házasenékeihez képest – vállaltan beépítették mondanivalójukba a megrendelő/vendéglátó családnak dicséretét, bőkezűbb jutalmazást remélve. Verseik tehát méltán érdemlik ki a *szekundér közjéltészet* kifejezést, mivel egyszeri használatukat a tartalmi és formai toposzok bősége ellensúlyozza, s ez összekapcsolja őket a régies diákrigmusok mitológiai vagy bibliai példázataival. Ráadásul az anonimitásba burkolózó szerzők nyilván maguk is újra meg újra elővették és (néhány év eltéréssel) átdolgozták korábbi szövegeiket. További árulkodó jel az alkalmi, egyedi művek közköltészeti létére és terjedésére, hogy nemcsak a verses, hanem esetenként a prózai lakodalmi köszöntések is szó szerint azonos formában (csupán hely-, időpont- és családnév-eltérésekkel) ismétlődnek a különböző kéziratokban.

A kéziratos és nyomtatott forrásokban található hosszabb prózai alkotások, az ún. *lakodalmi peroratóriák* vagy *oratóriák* a korábbi időkben a lelkész vagy iskolamester, a XIX. században már jobbára a vőfély/násznagy által elmondott, terjedelmes szövegek voltak, amelyek mitológiai, bibliai és történelmi személyek véleményét fejtették ki a házasság intézményéről, a páros élet „hasznáról”, a jó és a rossz feleségről. (A reformer lelkületű Tessedik Sámuel szarvasi evangélikus lelkész írja, hogy 1769-ben Szarvas mezőváros elöljárósága eltiltotta a tanítókat a lakodalomban, keresztelőkön és halotti torokon való részvételtől, amelyek a mértéktelen evés-ivás és egyéb „kilengések” alkalmai; TESSEDIK–BERZEVICZY 1979, 297.) A kéziratos füzetekben ránk maradt, klasszikus (deákos) műveltségről tanúskodó, prédikációs stílusú perorációkban a lakodalmi közköltészet minden toposzát, formuláját megtaláljuk. Bár az önálló prózai alkotások bemutatása terjedelmi okokból itt nem megoldható, de a versek tözszomszédságában feljegyzett, főként a lakodalmi ünnepségek bevezetéseként elhangzott prózai szövegeket közreadjuk a versek jegyzetében.

E fejezetben nem közöljük annak a (viszonylag ritka, régies) verses műfajnak az emlékeit, melyek a korabeli esküvő részletező, narratív leírását adják, mint például a *Kedves illatokkal bővelkedő virágos kert* (1794, STOLL 421.) *A dolognak kimenetele* című szövegét, amely Pálfi István és Dési Klára – korábbi kéziratlapokon olvasható – verses levelezésének és udvarlásának lezárásaképp leírja az 1775-ben tartott menyegzőt. Már a II. B) fejezetben is láthattuk, hogy több egykorú anonim vers mintája lehettek Gyöngyössi János munkái, pl. az 1792-ben Kolozsváron megjelent nyomtatott füzet, melyben *Böltés szeretet* címmel egy hosszú, jegyzetekkel ellátott menyegzői verset ad közre Bethlen Gergely és Bánffy Zsuzsanna lakodalmára (a költő felvette 1803. évi válogatott kötetébe is).

I93.

+ I. *Bocskor-kódex* (1716–1739) STOLL 180. 141a–144a. Ks.: *Halljátok meg panasziimat, bizony nem kicsin van...*

Kiadásai: FERENCZI 1898, 570–571.; VÉV 97. sz.; CSÖRSZ 2003, 80. sz.

A kódex 1720–30-as évekre jellemző kézírásával.

II. *Bathó Mibály-ék.* (1728) STOLL 189. 108. sz. Ks.: *Halljátok meg panasziimat, bizony nem kicsin van...*

Kiadása: KOCZIÁNY 1957, 36. sz. (113–115.)

10 vsz., (I-hez képest): 1, 2, E1, 3, 9, 5, 11, 10, 12, 7. Egyedi strófája:

3. Ne mosolyogj, jó vőlegény: majd egy cubókot adj,
Ezentúl sokat táncolhatsz, bár sokat ne sóhajts.
De engem ajtó megett hadsz,
Éhhel meghalni hadsz.

+ III. *ÖT KÜLÖMB-FÉLE SZÉP VÍGSÁGOS 'S MÓDOS VILÁGI DALLOKNAK LE-IRÁSA* (é. n.) OSZK Fol. Hung. 1390/I. 172a–173b. Ks.: *Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltak...*

Kiadása: THALY 1864, II. 382–384.

6 strófányi, eltérő hosszúságú szakaszokból álló kontaminált szöveg. Megegyezik a IV–VI. ponyvavariánsokkal.

IV. *ÖT KÜLÖMB-FÉLE SZÉP VÍGSÁGOS 'S MÓDOS VILÁGI DALLOKNAK LE-IRÁSA* (é. n.) OSZK PNY 2.952. Harmadik. Ks.: *Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltak...*

6 strófányi, eltérő hosszúságú szakaszokból álló szöveg. Megegyezik a IV–VI. ponyvaváltozatokkal.

V. *ÖT KÜLÖMB-FÉLE SZÉP VÍGSÁGOS 'S MÓDOS VILÁGI DALLOKNAK LE-IRÁSA* (é. n.) OSZK PNY 2.953. Harmadik. Ks.: *Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltak...*

6 strófányi, eltérő hosszúságú szakaszokból álló szöveg. Megegyezik a IV–VI. ponyvaváltozatokkal.

VI. *Fiatal Dallok* (é. n.) OSZK 803.106. Harmadik. Ks.: *Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltak...*

6 vsz., változó hosszúságban; kontaminált sorok és félstrófák füzére.

VII. *Mólnár-ék.* (1784–1826) STOLL 359. 102a *TRÉFA*. Ks.: *Mondjátok meg panasziimat, bizony nem kicsinylem...*

Töredékes, romlott szöveg. Jegyzetben közöljük.

Mondjátok meg panasziimat, bizony nem kicsinylem,
Mert hasamban nagy üresség jólakás miatt van,
Mondá ugyan a vőlegény, hogy majd küld egy lepént,
De én azzal nem terhelem tarisznyám fenekét,
Mert lehúzza a nyakamat,
Bé is metszi a vállomat,
Igen bánom én azt.

VIII. *Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. I. 38b. *KÖZNÉP ÉNEKE.* Ks.: *Elmenék én a szőlőbe szita kötögetni...*

5 szakasz; összeénekelte szöveg a VI. és hasonló ponyvák 3–5. vsz.-ának kissé átfogalmazott részleteiből (a kurzivált sorok változatai ott nem szerepelnek):

Elmenék én a szőlőbe szita kötögetni,
Utánam gyün Jankó bátyám engem ütögetni.

Beszaladok a nádasba, egy patkót találok,
S ottan a berek-kákóból sípot faragcsálok.

Az én sípom csak azt fújdogálja:
Dib-dáb, daruláb,
Karton szoknya, szép menyecske,
Fordulj az ölembe,
De nem az enyimbe,
Tűzes gerebenybe.

Nem szeretem az ipamnak azt a nagy szakállát;
Mert ellopta hat ökrömet, vasas szekeremet.
Az én édes bundám,
Jószágos tarisznyám
Minden alamizsnám.

Az én János bátyám eszét zacskóba kötötte,
A zacskó is zsíros volt, a kutya megette,
Már most János bátyámnak egy csöpp esze sincsen,
Egy csöpp esze sincsen!

IX. *Hasznos Mulatságok* (1818) II. félesztendő, 144–145. *KÖZNÉP ÉNEKE.* Ks.: *Elmenék én a szőlőbe szita kötögetni...*

Csaknem szó szerint megegyezik a VIII.-kal, még címük is azonos. Ha Pázmándi Horváth Endre esetleg innen másolta, az a VIII. forrásának keltezését is befolyásolná.

X. *Tudományos Gyűjtemény* (1827) XII. 21. Ks.: *Vőlegény uram, látom, szép személy mellett ül...*

Kiadása: UJVÁRY 2000, 80.

4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 10, 4, 9, 12. A XVIII. századi kéziratok és ponyvaváltozatok vegyüléke, több helyütt csonka, szótagszámhiányos strófákkal. Töközben gyűjtött, népi változat Edvi Illés Pál *A' Magyar Parasztok' lakodalmi szokásai* (3–25.) c. írásának versidézetei közül. Bevezetője szerint a vőfély „A vacsorázásra kihivatott sereg, minekutána jól lakozott, ismét bevezettetik a vendéges szobába a rend szerinti vőfél által, ki akkor ezeket szólja: [prózai szöveg, majd ezt követően] (...) Általád egy csutora bort, kulcsos kalácsokkal. Kívártatva ismét rákezd a vőfél, és így tréfálkozik:”

Vőlegény uram, látom, szép személy mellett ül,
Azt is látom, szíve bizony igen örül;
De én búsulok vesszettül,
Míg a sor rám kerül.

Bárcsak egyitek mondaná: ülj az asztal mellé –
Azt sem bánám, ha esném a menyasszony mellé,
De nem a kemence mellé,
Hanem a szép szüzek közül akármelyik mellé.

Vőlegény uram előtt a lepény majd elhül,
Menyasszonykám; a korsó bor előtte majd eldül;
Köszönje rám, torkom hevül,
És ne igya azt egyedül,
Mert feje elszedül.

Higgyétek el, hogy vőlegény bizony én is leszek,
Akkor zsíros pecsenyéim tányéromon lesznek,
Akkor szüzek, szép személyek,
Sok hivatalos vendégek
Engem megtisztelnek.

XI. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 21b. *MIKOR A VŐFÉLY ÖHETNÉK.* Ks.: *Halljátok meg panaszi-
mat, bizony nem kevés van...*

Romlott, töredékes változat; itt közöljük:

Halljátok meg panaszi-
mat, bizony nem kevés van,
A nagy éhség a hasamban jóllakás miatt van,
De sajnálom, hogy a tálban,
De nem az én tarisznyámban
Hever a sült kappan.

Látom, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltok,
Lúdcombbal ha hajigálnátok, éj, úgy vigadnátok,
Vőlegény uramat is látom, szép személy mellett ül,
Tudom is, hogy most a szíve a gatyába örül,
De én búsulok ezekről,
Hogy így élek csak egyedül,
Még az szőrön terám kerül. [értsd: Míg az szer reám kerül]

A szüzcsekék is suttognak,
De nem tudom, mit suttognak,
Talán bizon ők engemet jórtartani akarnak,
Avagy velem ugrándo-
zni, Szeretnének mulatozni,
Nem mondok én ellene
Jó akaratjoknak.

Ugyanebben a kéziratban, a 20. számú *Pobárfelköszöntés (Közzelebb jöttem e virágozó asztalhoz...)* rigmus-
fűzérében is szerepel a mendikáns ének töredéke:

Nem bánám én, ha mondanák: Ül az asztal mellé!
Oszk sem bánám, ha ülnék is a mönyasszony mellé,
Szüzek közül egyik mellé,
De nem a kemönce mellé,
Csak az asztal mellé.

Az I/9. strófa (*Vőlegény uram, elötted a lepény majd meghül...*) átalakult változatát a IX. szöveg for-
rásában, egy Kecskemét környéki vőfélykönyvben is megtaláljuk (l. a 254. szöveg jegyzetében).

Lakodalmi mulattató, adománykérő ének, mely mind tartalmával, mind poétikai eszköztárával a
korábbi hegedős-hagyományokat folytatja. A IX. (vőfély-kéziratból származó) variáns tanúsága szerint
a vőfély mondta el, amikor ő is enni készült. A ponyvaszöveg erősen kontaminált, többféle műfajú
mulattató strófákból áll.

A *Bartalus-kézirat*ból közölt XIX. századi változat a szöveget beépítette egy a násznagy szájába adott tréfás oktatásba (MNT III/A 437. sz. = DOBSZAY 1984, 223/II. szöveg). A strófák 3–4. sora többnyire 8 és 7 szótagú, a 6-os zárósort pedig eltérő dallamra megismétli.

1. Jó szerencsét egész háznép szép asztalvendéggel,
Víg mulatást, ezer áldást csendes békességgel
Kívánok szívemből néktek,
Amíg éltek, így éljetez,
Jó véget érjetez,
Jó véget érjetez!
2. Itt járkálva, nagy csudálva hirtelen megállék,
Zengést, pengést, hippot-hoppot, tippet-toppot hallék,
A paripa a bárányon
Nyargal, visít igen nagyon,
Ide besétálék,
Ugyan elbámulék.
3. Mi dolog, itt szembe ülve ily jó kedvvel vagytok,
Nagy örömmel esztek-isztok, párosan vigadtok?
Én magamban így gondolom,
Páros világ lakadalom,
Nincs itt aggodalom,
Nincsen itt síralom.
4. Halljatok meg, szánjatok meg, mert nagy panaszom van...
5. Látom, hogy mind vígan vagytok, s engem nem kínáltak...
6. Látom ugyan, a vőlegény szép személy mellett ül...
7. Jó vőlegény, házasodol, vígan párosodol,
Szabadságod most elzárod, nem is gondolkodol,
Fütyörészni az utcára,
Nyalakodni házról házra
Nem szabad kondizni,
Másét szolgatni.
8. Ha kerestél, pénzt szereztél, leszen becsületed,
Míg van kenyér, bor, pecsenye, lángol a szeretet.
Ha nem adhatsz a konyhára,
Hoppot főznek vacsorára,
Rágod a száraz málét,
Iszod a vizes kávé.
9. Főkötőre, keszkenőre, szép piros csizmára
Ha pénzt nem adsz, a malmodat adják árendára,
Magad eszel a szitából,
Más hőrpint a findzsiából,
Elfúvod: dínom-dánom,
Házasságomat bánom!

10. Na, menyasszony, búcsúzzál el a gyöngyös pártától,
Szabadsággal lobogó szép testszín pántlikától!
Majd tárihoppo nagy kontyot,
Fejedre rakják a gondot,
Ha nincs ebéd, vacsora,
Dúcot vernek hátadra.
11. Most édesem, majd kedvesem, ölelnek, csókolnak,
Azután lesz szedte-vette, még meg is botolnak,
Jövendőre, esztendőre
Gondod legyen a rengőre,
És pólakötőre,
És pólakötőre.

Az *Elmentem én a szőlőbe* kezdetű strófa változatai ma inkább a gyermekfolklorban bukkannak föl a magyar nyelvterület egymástól távoli pontjain is (pl. MNT I. 33, 456. és 532. sz.; FARAGÓ–FÁBIÁN 1982, 5262–5320. sz.; SERES 1984, 254. (572. sz.); GÉCZI 1998, 55.; GÁGYOR 1999, 731. sz.; ÁG 1999, 41.)

A *Dib-dáb, daruláb* kezdetű vendégszöveg többnyire gyerekjátékdalként ismert, pl.: DOMOKOS–RAJECZKY 1956, 237. (Mekényes, Moldva); FARAGÓ–FÁBIÁN 1982, 1974. sz.

A „zacskóba varrt ész” tréfás mesemotívumként (MNK 1962 C3^x) és szólásmondásként is elterjedt: *Zsíros zacskóban van esze* (DUGONICS 1820, I. 106.); *Ha zacskóba kötne az eszét, megenné a kutya* (ERDÉLYI 1851, 121, 2452.). Az RMKT XVIII/4. 44. szövegének 4. vsz.-ában is előfordul (vénasszony-csúfoló). Továbbá: BERZE NAGY 1940, I. 612.; SERES 1984, 375.; FEHÉR A. – Z. 1993, 190. sz. (Bátya, Bács–Kiskun m.).

További folkloradatok: ERDÉLYI 1846–1848, III. 311.; MNGY XX. 314. (betlehemes játék).

I.

- 8 *turocolnátok* – truccolnátok
9 *banyigálnátok* - hajigálnátok
12 *azzal sem keverem* – azzal sem piszkolom be
25 *Míg tart az verőben – ti. amíg van a csonton az ún. „verőmalac”* (süldő malac) húsából
51–52 későbbi előfordulását l. 214. szövegünk 18. versszakában

III.

- 13–18 sorok és a következő strófák vendégszövegek, amelyek metrikailag eltérnek a szokásos un-garesca-formától, és tartalmilag is a *Közélet* I. kötetben közölt, halandzsászó quodlibetekhez állnak közel.
30–31 latin–magyar makaronikus sorok. *Servus domine* – szolgája az úrnak (köszönésforma); *bika fecit magnum kár* – a bika nagy kárt csinált
33–36 *Finis hujus operis* – vége ennek a munkának (lat.); jellegzetes, deákos műveltségre valló záróformula, rokonai megtalálhatók a mendikáns rigmusokban

*

Hipotetikus dallamát a Bartalus-féle (Almási Sámuel kolozsvári kéziratában is szereplő) lejegyzés nyomán, saját rekonstrukcióban közölte CSÖRSZ 2003, 264.

194.

Batbó Mihály-ék. (1728) STOLL 189. 95–100. *RIGMI NUPCLALIS*. Ks.: *Jupiter az égben vendégséget hirdet...*
18 vsz., néhol nehezen olvasható.

A Párizs ítéletéről szóló mitológiai történet (mely a trójai háború kirobbantója lett) másik, lakodalmi verses feldolgozását l. kötetünk 208. szövegeként (*Régen a verseket szerző bölcs poéták*), néhány évtizeddel későbből.

cím	<i>Rigmi nupcialis</i> - Lakodalmi rigmusok (<i>bibás latinsággal</i>)
11	<i>Certissime deus</i> – Bizony isten! (lat.)
12	<i>Teséus</i> – l. Thészeusz
19	<i>Detur pucriori</i> – datur pulchriori (lat.), 'adassék a legszebbnek' (ti. az aranyalma)
24	<i>Paris</i> – l. Párizs
32	<i>Menerva</i> – l. Minerva
35	<i>vaxa is arra tért</i> – arra szavazott; <i>vaxa</i> – l. <i>vax</i>
40	<i>Amo te – szeretlek téged</i> (lat.)
53	<i>caetusunk – coetus</i> (lat.) gyülekezet, társaság; itt: a kollégiumi diákok közössége

195.

+ I. *Énlaki Török Sámuel-ék.* (1729–1730) STOLL 1046. 38a–40a. *RHYTHMI NUPTIALES*. Ks.: *Theseust régenten egy szűznek szerelme...*

II vsz., a végén: *Dixis*. A lapszámozás zavara miatt a kezdő oldal a 38b-nek felel meg.

II. *Böloni Kozma István-ék.* (1765–1768) STOLL 1076. 4a–6a. *VERSUS NUPTIALIS*. Ks.: *Theseust régenten egy szűznek szerelme...*

II vsz., sorrendjük azonos az I. változattal. A vers végén: *Amen*.

Lakodalmi köszöntő, mely az antik mitológiából vett példákkal (híres szerelmes párok esetének felidézésével) eseteli a szerelem hatalmát.

cím	<i>Rythmi nuptiales</i> – Lakodalmi rigmusok (lat.)
1	<i>Theseust régenten egy szűznek szerelme</i> – Ariadné, Minósz király leánya, az ő segítségével menekült meg Thészeusz a labirintusból, miután megölte Minotaurosz. Szerelmük történetét l. Ovidius <i>Hósnők levelei</i> c. költői ciklusában
7	<i>Dedalus várában</i> – a krétai király, Minósz várában élt Daidalosz (gör.), azaz Daedalus (lat.) híres faragó és kézműves, aki később maga csinálta szárnyak segítségével próbált onnan elmenekülni fiával, Ikarossszal együtt
12	Az antik mitológiai történetet a homéroszi himnuszokból és Ovidius <i>Metamorphoses</i> (<i>Átváltozások</i>) c. művéből is ismerjük, hogyan rabolta el Hádész (itt: Pluto), az alvilág ura Perszephonét (latinosan Proserpinát).
13	Iaszón Kolkhiszból Médeia segítségével hozta el az aranygyapjút. Tragikus szerelmükről, házasságukról Ovidiusnál az <i>Átváltozásokban</i> olvashatunk, s fontos szereplői még Euripidész <i>Médeia</i> c. tragédiájának
15	<i>Aenea</i> – Aeneas; Dido karthágói királynő és Aeneas szerelméről l. Vergilius <i>Aeneis</i> c. eposzát
15	<i>Deczjüst Rómából elvivé Paulina</i> – Decius Mundus lovag és Paulina történetéről l. a Szótárban szereplő esetet
16	<i>Az Palidornusért meghala Hecuba</i> – a szerző ismeretei pontatlanok. A korábbi antik példákkal ellentétben itt nem szerelmespárról, hanem anya–gyermek viszonyról van szó. Polüdórosz Priamosz király legkisebb fia volt, akit Euripidész szerint Hekabé (Hecuba), Priamosz

- második felesége (Homérosz *Iliász*ában pedig a király egyik ágyasa) szült. Hekabé megbosszulta kisleány halálát.
- 23 *Fébus* – Phoebus, azaz Apolló

I96.

Beregszászi Tóth Péter-gyűjt. (1736–1738) STOLL 197. II. 19b. *NUPTIALES*. Ks.: *Bölcs tanácsú Isten első teremtésben...*

Lakodalmi köszöntővers fogalmazványának töredéke. Különösen érdekes utalás e szempontból a 23. sor, ahol a versfaragó kijelölte, milyen szófajú szavakat kellene az „üres” szótaghelyekre beilleszteni: N V N, azaz két nomen (főnév) között egy verbum (ige) szerepelt volna.

- cím *Nuptiales* – lakodalmi [vers] (lat.)
 9–12 Utalás a *Példabeszédek könyvére* (31,10–31 „Derék asszony dicsérete”).
 13 *Cresus* – l. „Krózus”
 14 *Alexander* – l. Nagy Sándor
 15 *Epicurus* – l. Epikurosz
 25–26 *egy jót a püntumka / Hiában nem marad* – semmi, a legjelentéktelenebb betűcske és pontocska sem hiábavaló/ fölösleges. (A jottát ma csak tagadó formában használjuk vö. a közismert frázissal: *jottányit sem enged.*)

I97.

Beregszászi Tóth Péter-gyűjt. (1736–1738) STOLL 197. II. 25a–26a. *EPITHALAMION*. Ks.: *Zengedez ékesen serege Musáknak...*

- cím *Epithalamion* – nász dal (gör.)

I98.

Beregszászi Tóth Péter-gyűjt. (1736–1738) STOLL 197. II. 30a–35a. *EPITHALAMIA*. Ks.: *Musám, Párnásusból ki minap származtál...*

Mitológiai utalásokkal teli, kissé körülményes jelzőhasználatú köszöntővers. A célzott személyek egy beregszászi lelképítő és felesége voltak. A hibás rímek és néhány javítás, illetve az üresen hagyott fél-sorok-sorok miatt ezt is fogalmazványnak kell tartanunk, bár a szerző a 7–18. vsz.-okban igen ügyesen alkalmazta a népköltészet is kedvelte láncvers-technikát. A kézirat számos helyen nehezen olvasható.

- cím *Epithalamia* – nász dalok (gör.)
 1 *Párnásus* – l. *Parnasszosz*
 7 *kártádat* – talán: hártádat
 9 *Caucasus* – Kaukázus hegye nem szomszédos a görögországi Hélikonnal
 11–12 képzavarral teli sorok
 105–116 A női szépséget leíró reneszánsz képek fellelhetők a XVII–XVIII. századi közköltészet és a jelenkori népköltészet szerelmi dalaiban, pl. ERDÉLYI Jánosnál a *Teli kertem zsályával, szerelmemek lángjával* kezdetű székelyföldi dal 3–4. vsz.-a így hangzik:

Szemöldököd szívárvány	Hajad le van eresztve,
A homlokod kőmárvány,	Tested frissen feresztve,
Gyönyörű violám,	Gyönyörű violám,
Gyönyörűszip rózszám.	Gyönyörűszip rózszám.

- 125–132 a társához hú gerlice leírása a II. században keletkezett Physiologusra vezethető vissza (vö. MAMŰL I. *állat- és növényismeretbúlmok*)
 153–154 Sámuel Izráel legjelentősebb bírāja, próféta és pap (1Sám 1,20-28. és 2Krn 35,18.)
 173–174 *Ez királyi nemes városon kegyesen...* – Beregszász (ahonnan a kézirat származik) a hét magyar királyi város egyike volt
 213 *Tabitának* – Tábítha
 221–222 *Apellesnek győzi minden mesterségét* – szebb, mint Apellész portréi

I99.

- + I. *Benkő György diáriuma* (1738) STOLL 1049. 41b–42a? (39b–40a) *LAKODALMI KÖSZÖNÉS*. Ks.: *Tisztességre, becsületre méltó jó uraink...*
 A vers végén: *Amen*. A záró szakasz 4×12-es metrumú.
 II. *Köszöntő versek erdélyi gyűjteménye* (1759–1760) STOLL 1070. 21a–22a. *SALUTATIO NUPTIALIS*. Ks.: *Tisztességre, méltóságra méltó nagyuraink...*
 6 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–6. A vers végén: *vége*.

Lakodalmi köszöntővers, melyet csak két (viszonylag korai) erdélyi gyűjteményből ismerünk, bár képei és közhelysorai másutt is előfordulnak.

I.

- 18 *Vinus, mint Nirempbus(t)* – Venus, mint Nireust (?)

200.

- Benkő György diáriuma* (1738) STOLL 1049. 40a–41a. *LAKADALMI VERSEK*. Ks.: *Halljátok meg szót, kik ide gyűltetek...*
 A vers végén: *Amen*.

A hegedős mulattató hagyományokat folytató lakodalmi köszöntővers.

- 25–28 *mesét* – találós kérdést (megfejtését sajnos nem ismerjük). A lakodalmi szokásokban még a XIX–XX. században is fontos szerepe volt a két fél násznagya vagy vőfélye között vívott, találóskérdésekből álló tudáspróbának.
 37–39 *Mesém azért' halld meg...* – Megfejtése: vénlányból menyecske, vö.

Sohaem volt, nem is lesz:
 Mégis eszik húst, ha lesz. (Vén leányból fiatal menyecske)

SZILÁGYI 1858, 315.

- 41–44 Hazugságmeseként előadott találós kérdés. Megfejtése: tintába mártott (lúd)tollal készített írás.

201.

- Diák versek, mondókák* (1745–1749) STOLL 454. 77b. *JOCOSI*. Ks.: *Dikbadelesz bulesz szöphengyelesz gazó...*

Mulattató köszöntővers eleje. A vers cigány nyelvet imitáló halandzsázása érdekes nyitás, mely ugyanebben a kéziratban más szövegben is előfordul (RMKT XVIII/4. 125. sz. II/2. vsz.).

- cím Tréfásak (ti. versek)
6 *kecse-kicsé lé* – talán a *kecsege éles lében* játékos torzítása (egy XVII. századi receptkönyvből idézi KIRÁLY–KOVÁCS S. I. 1981, 221.)

202.

Szükszai András-ék. (1750–1752) STOLL 239. 29a–b. Ks.: *Ó, boldog anyáért be nagy kárt vallottam...*

Hegedős hagyományokat követő, adománykérő lakodalmi köszöntő, melybe saját nevét is belefoglalta a szerző (28. sor). Álcíme a kézirat előző szövegére utalt, mely szintén lakodalmi témájú: egy ún. házastársi veszekedés (RMKT XVIII/4. 38/IV. sz.).

- 7 *Jó futó kancámon te többet nyargalbass* – eufemisztikus, szexuális töltetű metafora. A „kanca” természetesen az énekmondó egykori kedvese.
15 *az fonóban meg is alkudtam volt* – a régiségben a fonóház adott teret és lehetőséget a kétnemű fiatalság társas életének, illetve szerelmi kapcsolatainak. Nem véletlenül prédikáltak ellene a papok. Miskolci Csulyak István XVII. századi zempléni esperes egyenesen kijelentette, hogy „a fonó nem egyéb, mint latorságnak hajléka”.
20 *énnekem re ad indikálja* – énnékem visszarendeli
27 *karikós táncsal* – körtáncsal
33 *megrezeltessen* – berezeltessen
42 *Cseberrúdon... kivettek* – állandósult szókapcsolat, jelentése: kidobtok, kihajítottok

203.

Köszöntő versek erdélyi gyűjteménye (1759–1760) STOLL 1070. 6a–7a. LAKADALMI. Ks.: *Köszöntöm örömmel ez öszveköötött párt...*

A vers végén: *Vége.*

Hegedős mulattató hagyományokat folytató, groteszk képekkel teli, diák köszöntővers, melyben az adománykérésen, az előadó tréfás önsajnáltságán van a hangsúly.

- 2 *Himaneus* – l. *Hymen*
16 után *omnia habeo* – mindenem van (lat.)

204.

Köszöntő versek erdélyi gyűjteménye (1759–1760) STOLL 1070. 3a–5b. SZAVAK. Ks.: *Miólta Istentől világ teremtett...*

A vers végén: *Vége.*

Prózai szövegrészekkel váltakozó, versbe szedett tanítás- és áldásfűzér lakodalomra, amit valószínűleg lelkész, de mindenképpen magasan iskolázott személy mondott el. Ezúttal a prózai részleteket is főszövegben adjuk.

Köszöntő versek erdélyi gyűjteménye (1759–1760) STOLL 1070. 6a–7a. *LÉHÁS LAKADALOMRA*. Ks.: *Lakadalmi házhoz egybengyűlt vendégek...*

Román szavakkal teli, a görögkeleti („oláh”) papokat csúfoló lakodalmi mulattató vers. A szóra-
kozottató célra utal a cím is. A záróversszak a mendikáns diákok jellegzetes, adománykérő tréfás átka,
mely a korabeli közköltészetben, különösen a mulattató hazugságversekben számos változatban elő-
fordul (RMKT XVIII/4. 124. sz., I./23. vsz.; II/10. vsz., III/8. vsz.; I25/10. vsz.; I29/9. vsz. stb.)

- 11 *De pereckurát is sokat dörmöltem fel* – ortodox áldozati kenyeret is sokat ettem (EMSZT II. *dör-
mésel* – elrágcsál, rág)
14 *templomba mergye* – templomba menés (m.–rom. makaronizmus)
15 *pomána* – adomány, felajánlás (rom.)
16 *beszerikál* – templomozik (rom.)
17 *fure és facsero* – lop és rosszat tesz (rom.)
19 *Nustia, nam vezut, azt mondja a maró* – nem tudom, nem láttam (rom.)

+ I. *Bölöni Kozma István-ék.* (1765–1768) STOLL 1076. 63a–64b. *VERSUS NUPTIALIS*. Ks.: *Hogyba
gyönyörködött Apolló Deában...*

A vers végén: *Amen.*

+ II. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 3b–4b. *LAKADALMI ÉNEKI*. Ks.: *Parnassus hegyein mu-
lató Múzsáknak...*

III. *Köszöntő versek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 469. 21a–22b. *CANTIO NUPTIALIS*. Ks.: *Parnas-
sus hegyein éneklő múzsáknak...*

9 vsz., sorrendjük a II.-hoz képest: 1–3, 5–10.

Erdélyi diák műveltségét fitogtató tréfás köszöntője. Az I. nyitó vsz.- át l. e kötet 235., dramatikuss
szövegének 25. strófájaként.

I.

- cím Lakodalmi vers (lat.)
1 *Deában* – helyesen: Delusban (Déloszban). Ez az égei-tengeri kis sziget Apollón születési
helye és fő kultuszhelye volt
2 Párisz trójai királyfit az istenek megbízásából Hermész kérte fel, hogy a legszebb isten-
nőnek adja Erisz almáját. A három vetélkedő istennő közül ~ Aphroditénak ítélte a díjat,
mert ő a legszebb földi nő, Helené (Menelaosz spártai király felesége) szerelmét ígérte neki.
Párisz megszöktette Helénát, és feleségül vette. Ezért robbant ki a háború a görögök és tró-
jaiak között. A két mellőzött istennő, Héra és Athéné ezért lett a nagy háborúban a trójaiak
ellenége s a görögök támogatója (vö. Homérosz: *Iliász*)
19 *a sírást becsüli két pénzre* – nem sokra tartja a sírást
35 *Bort jót adj, ne jöjjen kukuk a fészekre* – ne csald meg a vendégeket (ti. rossz borral), vö. a Kis-
Viczay Péter által publikált (1713) korabeli szólásmondással: *Kakukknál is ravaszabb* (MAR-
GALITS 1896, 392.)

II.

- 6 *idegyűlt Numerus* – idegyűlt nagyszámú közönség
7 *Phebus* – Phoibosz Apollón, a napisten, itt: tündököljél, Nap!
10 *Hippolitus* – l. Hippolütosz
27 *rádgy bé kést egy véggel* – adj be (ti. a vendégeknek) egy csomó kést

Bölini Kozma István-ék. (1765–1768) STOLL 1076. 36a–42b. LAKADALMI KÖSZÖNTŐ VERSEK.
Ks.: Minden rend, kevélség most mindjárt megszűnjen...

Adománykérő erdélyi diák latinos műveltségét fitogtató tréfás köszöntő verse. Bár közvetlen szövegváltozata nincs, ez a szöveg is közköltészeti toposzokból és elemekből építkezik. A 18–23. vsz. tréfas, grotesz strófáinak motívumai gyakran szerepelnek a kortárs mulattató költészetben, a diákok által összeszerkesztett és elmondott hazugságversekben (RMKT XVIII/4. 123–139. sz.) A 67–72. sor (11. vsz.) motívuma más erdélyi lakodalmi mulattató énekben is felbukkan (RMKT XVIII/4. 134/12. vsz.) A 73–76. sor (12. vsz) szövegváltozatát egy l. egy emberöltővel korábbi erdélyi kéziratban (RMKT XVIII/4. 124/12. vsz.)

- 9 *procurator patvaros actio* – ügyvédi veszekedés
11 *constructio* – szöfűzés, szerkezet, itt: elbeszélés, szónoklás értelemben (lat.)
27 *Tzibrédi* – valószínűleg a vőlegény neve
41 *Délus szigete* – l. Délosz
47 *vadra vontam tegezem* – vadra vontam fjam (a tegez csak nyíltartó!)
50 *küs discursust* – rövid, valószínűleg ágykikérő beszédet mondott
51–52 *parafernum / nyuszolya öltözet* – az asszony saját vagyona, kelengye, mely hagyományosan a menyasszony testi ruháiból, ágy- és asztalneműiből állt, és a ruhásládalával meg az ággal együtt került át a vőlegényes házhoz.
57 *alá néz* – lesüti a szemét, szemérmes
65 *nagy coma* – fontos státusz, mert a vőlegény násznépéhez tartozó komák, legénypajtások a násznagy és a vőfélyek irányításával rendezői, segítői voltak a lakodalmi mulatságnak
84 *Polivatx és mándro* – ? és pénz
85 *titulusom s titulusom* – címeimet s rangomat (tréfás szójáték)
105 *huc sitis intendi* (lat.) – ide figyeljete! (?)
106 *Ne csak a kancsóból légyetek contendi* – makaronizmus, jelentése: ne csak igyatok! Ugyanez a két sor egy kortárs erdélyi diákkéziratban így szerepelt:

Nohát, jó uraim, sitis hac attenti,
Ne csak a pohárban legyetek intenti...

(Diák versek és mondókák, 1745–1749; RMKT XVIII/4. 129. 29–30. sor)

- 128 *mászszor nem tesz kecskéket kertésznek* – Vö. az *Okos a kecskét nem teszi kertészé; Kertészkedik, mint kecske a káposztáskertben; Kecskére bízta a káposztát* stb. közismert szólásokkal (MARGALITS 1896, 407.)
131 *fel nem kél asztali ordo* – fel nem borul, meg nem változik az asztali (sor)rend
161–164 *Cloto, Lachesis, Atropos* – Klothó, Lakheszisz, Atroposz, a görög mitológiában a három párka (sorsistennő), akik az emberi élet fonalát sodorják, nyújtják, ill. elvágják

Menyekzői dalok (1760-as évek) STOLL 293. 2a–b. APOSTROPHE EPITHALAMICA AD CONNINAS LAM LAM CIBUM SUN...PTUROS. Ks.: Régen a verseket szerző bölcs poéták...

Péleusz királyfi és az „ezüstlábú” tengeri nimfa, Thetisz lakodalmán robbant ki az a vetélkedés Discordiának (Erisz), a viszály istennőjének arany almájért, amely a trójai háború okozója lett. A lakodalom mitológiai történetét felelevenítő házasének. Ugyanezt a témát dolgozta fel a 194. sz. vers is.

- cím *Apostrophe Epithalamica ad Coninas iam iam Cibum sun(t) ...pturos* – Menyegzői dal... (lat.)
 10 *Egyiknek sem esett pecsenyéje porba* – egyik sem járt rosszul, pórul
 18 *Nem dúlja asszonyát* – nem múlja fölül asszonyát
 29 A görög mitológia szerint Héra nászajándékba kapott aranyalmát őrizték a Heszperidák kertjében
 58 *alkhatnának* – alkudhatnának, egyezhetnének
 71–72 Utalás a kánai menyegző bibliai történetére, ahol Mária kérésére Jézus Krisztus első nyilvános csodáját tette (János 2,1–11.). A XVII. századtól a magyar közköltészet egyik legismertebb darabjaként terjedt a borra változtatott vízről szóló tréfás história (*Az igaz Messiás már eljött...*; RMKT XVII/10. 128. sz.), mely a környező szláv népek körében is közismert

209.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 16b–17b. *LAKADALMI KÖSZÖNTŐ*. Ks.: *Tekéntetes, nemes, vitéz, lő úri nép...*

A szövegből ítélve egy Szabolcs megyei (nyírségi) rokon hölgy lakodalomára készített alkalmi vers közköltészeti áldásmotívumokkal és -formulákkal.

- 37 *Közel járjon tehát a tüdő a májhoz* – dőljön el végre a dolog! E szólásmondás ellentétét (*Félre, tüdő, a májtól*) ERDÉLYI János gyűjteményében találjuk meg először (1851, 7999. és 1052. sz.). L. még: MARGALITS 1896, 530; O. NAGY 1982, 686.
 39 *A Taketa sem igen messze folyik Bájhoz* – talán Taktabáj község volt a lakodalom színhelye

210.

Magyar és latin köszöntőversek (XVIII. század 2. fele) STOLL 471. 19a–b. *VERSUS EPITHALAMICI*. Ks.: *Ariadna Theseust, Demophorust Phillis...*

- cím *Versus ephitalamici* – Menyegzői versek (lat.)
 2 *Kesergő Oinone* – siratja Páriszt, aki elhagyta szeretőjét, a folyónimfát
 3 Leánderért Hero – I. Hero és Leander
 13 *Ím, sólymát megfogta szeretetnek fia* – a lovagkor és a reneszánsz kedvelt madara a középkori trubadúrköltészet óta a szépség, a nemesség és a kedves szimbólumává vált. Ilyen értelemben ír róla Balassi is (*Én édes szerelmem...*) Vö. *Szimbólumtár* 2001, 425.
 23–24 *Szeretetnek tolla Icarus módjára / Ne légyen olvadó, érjen várt partjára* – utalás az antik mondára, mely szerint Daidalosz fiával, Ikarossal szárnyakon próbált elmenekülni Kréta szigetéről. Ikarosz merészen túl közel repült a Naphoz, a szárnytollait rögzítő viasz megolvadt, ezért a tengerbe zuhant

211.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 205–206. *BONYHÁDI MIHÁLY LAKODALMÁNAK TISZTELETÉRE ÍRATOTT KÖSZÖNTŐ VERSEK. ANNO 1787. DIE 17. JANUARIJ*. Ks.: *Becsületre méltó násznép s gyülekezet...*
 A vers végén: *Kívánom.*

- 8 *nem esett porba fáradsága* – képzavar, mely két közismert szólásmondás összevonásából keletkezett: *Porba esett pecsenyéje* és *Kárba veszett fáradsága*

212.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 206–208. (más számozás szerint: 148–150) *IFJ. TÓTH PÉTER LAKODALMÁNAK TISZTELETÉRE ÍRATOTT VERSEK. 1787. DIE 21. JANUARI.* Ks.: *Becsületre méltó lakodalmi sereg...*

Egyedi szöveg, mely közhelyszerű toposzokból és biblikus motívumokból van felépítve.

213.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 208–209. (más számozás szerint: 150–151.) *DÉSI ISTVÁN LAKODALMÁNAK ALKALMATOSSÁGÁVAL NAGYFALUBA' A LEÁNYOS HÁZNÁL ELMONDATOTT VERSEK 1787. DIE 31 JANUARI.* Ks.: *Minden becsületre méltó gyülekezet...*
Kiadása: BÀN–JULOW 1964, 21–22.

A debreceni kollégiumban végzett diák bejegyezte kéziratóba (62.), hogy 1785 áprilisában ment Nagytótfaluba (Baranya m.).

214.

Nagy István-gyűjt. (1778–1787) STOLL 347. 209–210. (más számozás szerint: 151–152.) *UGYANAZON LAKODALOMNAK ALKALMATOSSÁGÁVAL MÁS NAPRA, AZ ÚJ ASSZONYNAK TISZTELETÉRE IRATTATTAK.* Ks.: *Becsületre méltó víg lakodalmi nép...*

Újasszony-köszöntő vers, amelyet a lakodalom másnapján mondtak el. Ugyanarra az alkalomra készült, mint a 213. sz.

215.

+ I. *Erdődy Lajos és mások versei* (1776–1799) STOLL 1092. 150–151. Ks.: *Becsületre méltó lakodalmi sereg...* 21 vsz.

II. *Szeel György-gyűjt.* (1792–1794) STOLL 416. Ks.: *Becsületre méltó lakodalmi sereg...*

12 vsz., sorrendjük az 1.-höz képest: 1, 2, E1, E2, 5–8, 10^V, 12, 13, E3. Egyedi szakaszai más hasonló rímusok állandó fordulatait idézik:

- E1 Nem jó az embernek csak egyedül lenni,
Isten mondása ez, jól meg kell érteni,
Szerzek néki társat, kit magának venni
Tartozik, szintén úgy, mint magát, szeretni.
- E2 Azonban Ádámra mély álmat eresztett,
Az Isten egy csontot oldalából kivett,
Feleséget néki magából teremtett,
Mellyel a bölcs Isten valamit jelentett.
- E3 Éljenek hát vígan számos esztendőket,
Örvendetéseket, nem pedig meddűket,
Sok jó szerencsével, kedvvel telendőket,
Végre a szent Isten idvezítse őket!

A vers végén: *Amen.*

Feleség- és házasságdicsérő, tanító vers, szólásmondásokkal és adománykérő formulákkal megtoldva, amit feltehetően diák mondott el. Az I. változatban különösen nagy hangsúlyt kapnak a mendikáns hagyományok.

Az első emberpár teremtéséről, az Isten által szerzett házasságról szóló versek (gyakran további, pozitív biblikus példákkal kiegészítve) a XVIII. század végi ponyvákön és a népi kéziratosságban is megjelentek. A XIX–XX. századi falusi lakodalmakban a vacsora alkalmával a nagy vőfély mondta el őket (pl. BORÚS 1998, 60 és 119.), esetenként dramatikus formában, a kis vőfélyvel vitatkozva, aki a házasság ellen szólt (pl. kötetünkben a 238–239. szöveg).

A vers 6. szakasza nem más, mint a kötetünk II. A fejezetének jegyzeteinek elején idézett, Gyöngyösi István Kemény János-eposzából kiszakadt strófa átköltése, a mitológiai utalások nélkül. A 15. vsz. 4. sora (*Vége az egekbe magához fogadjon*) szintén több egyszerű fordulatnál: az egykorú vőfélyponyvákön is felbukkan, a menyasszony búcsúversének végén (kötetünkben: 257–258. sz.; *Vajda, hegedűnek álljon meg zengése*). Az I/12. vsz. változatát l. a 216/17. strófaíjaként.

- 22 *A szépbért s a jóért nem kár messze menni* – vö. a régiségben ismert szólásmondással: (*A*) *szépbért, jóért messze kell járadni* (O. NAGY 1982, 635.)
- 24 *bal körmű durcás asszony* – kikapós, rossz erkölcsű; vö. a szólásmondással: *Balkörmű kisasszony félreCAP* (vagyis ringyó, MARGALITS 1896, 40.)
- 25–26 Közismert proverbiumok, melyek a méltatlan, tiszteletlen, nem illő magatartásformákra (szokásokra) vonatkoznak (vö. T. LITOVKINA 2005, 543. és MARGALITS 1896, 274.)
- 69–70 a hegedős mulattató hagyományokat folytató énekmondók jellegzetes, groteszk képességű szófordulatai

216.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 275a–276b. LAKADALMI VERSEK. Ks.: *Nemmel, becsülettel ékeskedő fejek...*

- 25–32 *Az antik mitológia szerint Zeusz (Jupiter) aranyeső formájában tette magáévá a toronyba zárt Danaét*
- 26 *mibelyen csonka szárnya leve* – amikor kezdett nőiesedni
- 31 *Zsindelyezetet felbonta* – a zsindeletet felbontotta
- 56 *a Cupidó íve* – a szerelem nyila
- 63 *vállat* – ingvállat, azaz hosszú ujjú női inget
- 71 *kontyos mondéromat* – kontyos, azaz asszonyi öltözetemet
- 75 *nemo vivit ita* – senki nem él úgy (lat.)

217.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 276a–278a. LAKADALMI VERSEK. Ks.: *Siet a kék égnek felsőbb tetéjére...*

A 11–17. szakasz (egy oldalnyi szöveg) más duktusú, ritkásabb sortávú írással szerepel. A nyitó szakaszok a nyers fogalmazás jeleit mutatják. A kéziratról: MKSz 1890. 92–103.

Lakodalmi párköszöntő, amely két mitológiai szerelmespár – Hero és Leander (6–9. vsz.), valamint Atalanta és Melanion történetét (10–15. vsz.) – hozza fel példaként. Hero és Leander tragikus szerelmét egy másik kortárs lakodalmi versben is megtaláljuk (kötetünkben 210. sz.)

- 9 *Va nem Leves elnek e dolog hírekkkel...* – romlott sor
- 63 *hamarébb jutott ő a tett méhára* – hamarébb ért célba? Utalás egy régi, sok futással járó csoportos játékra, a *méhára*

75–76 A lakodalmi vacsora után volt az ún. menyasszonyfektetés. A fiatal pár külön szobába vagy (faluhelyen, szegényebb családnál) a padlásra vonult el a nászéjszakára.

218.

Szeel György-gyűjt. (1792–1794) STOLL 416. 124. *PERORATIO NUPTIALIS*. Ks.: *Tiszteletre méltó, szép lakodalmi nép...*

cím *Peroratio nuptialis* – Lakodalmi szónoklat (lat.)

Diákverselők lakodalmi köszöntésének eleje. Mint Klaniczay Tibornak az MTA Irodalomtudományi Intézetében őrzött kézirásos jegyzete utal rá, a vers I. szakaszának rímei egyértelműen a *Rákóczi-nóta* (*Jaj, régi szép magyar nép...*) ismeretére utalnak. A rímtoposz XVII. századi gyökereiről és jelentés-áryalatairól részletesen: IMRE 1995.

219.

Véress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 43a–44a. Ks.: *Lakodalm-é ez, avagy szomorú tor...*

A diákos köszöntőrigmusok és az alkalmi poézis határán mozgó szöveg. A kezdő s következetesen végigvitt motívumot (a lakodalom és a halotti tor szembeállítását) más verselők is előszeretettel alkalmazták (I. kötetünkben 138/I.).

220.

Dersi István-ék. (1793–1797) STOLL 418. 17b–18a. *VERSUS NUPCLIALIS*. Ks.: *Soba nincs szebb dolog, mint a lakodalom...*

Diákok alkalmi, lakodalmi köszöntőverse, melyet az erdélyi Városfalván (Udvarhelyszék) mondtak el.

cím *Versus nupcialis* – Lakodalmi vers (lat.)

6 *kánicula* – kánikula, hőség; itt: nyári szünidő

11 *kopac fereg* – kopasz fereg, tetű

20 *jó feles a szája* – jó tejeles a szája, azaz dúskáljon a javakban. Vö. a szólással: *Azt gondolja, fenéki tejjel* (MARGALITS 1896, 710.)

221.

+ I. Dersi István-ék. (1793–1797) STOLL 418. 27a–29a. *VERSUS NUPTIALES*. Ks.: *Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam...*

+ II. Dersi István-ék. (1793–1797) STOLL 418. 66a–67b. *VERSUS NUPTIALIS*. Ks.: *Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam...*

Azonos kulcsvsz.-okra épülő, de több részletében eltérő lakodalmi rigmus; a II. változat egy idősebb jegyespár, a (Kolozsvár melletti) Szentmihályon lakó, 30 körüli vénlány, Gombos Borbála és 40 éves vőlegénye köszöntésére készült. A II/9. strófában a Gyöngyösi Istvántól származó Kaukázus-kép is szerepel.

- cím *Versus nuptiales* – Lakodalmi vers (lat.)
- 15 *náladnál hosszabb a szakállam* – azaz: idősebb (és tapasztaltabb/okosabb) vagyok nálad. Vö. a hasonló jelentésű szólásmondásokkal: *Csak szakállára nézve tisztelendő; Félre bajusz, jön a szakáll; Nagy szakáll senkit tudóssá nem teszzen* (MARGALITS 1896, 656.)
- 16 *Nálad van nescio, scio vagyon nálam* – makaronizmus: nálad van a *nem tudom*; nálam a *tudom* (vagyis te nem tudod, én tudom)
- 25 *a vőlegény a nequam* – makaronizmus: a vőlegény, a haszontalan
- 40 *Még mikor jártanak Bánátus mezején* – bánatosak voltak. A bánat–Bánát hasonlóságára épülő szójáték. A Bánátus-patak egyébként Al-Csíkon folyik keresztül
- 41 *Már ketten felülnek az ugorkafára* – (hirtelen) jóra fordul a dolguk. Vö. a *Felkapaszzkodott/felmászott/felbágott az uborka/ugorkafára* szólással. O. Nagy Gábor szerint a szólásmondás antonimáját (*Leesett/lepottyant az ugorkafáról*) a régiségben gúnyos értelemben a házasságon kívül született gyerekekre is mondták (O. NAGY 1982, 695.)

222.

Makói ék. (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 51b–52b (82. sz.) Ks.: *Elcirkálta szemem a földkerekséget...*

Lakodalmi párköszöntő vers.

223.

Lakodalmi versek (1797?) STOLL 1121. 1–10. Ks.: *Szűz Hymen vendégi s menyegzői népe...*

Szilágyi Anna és református pap vőlegénye lakodalmára készített allegorikus köszöntővers, amely az antik mitológia alapos ismeretéről tesz tanúbizonyságot – jó stílusban, de terjengős, iskolás modorban. Ez, valamint a szép kézírás értelmiségi szerzőre utal. Az utolsó, 55. strófát egy gyakorlatlanabb, csúnya kézírású egyén vetette papírra. A lakodalmi köszöntés után (a szakás forgatókönyvének megfelelően) a szép betűvetésű kéz még 7 alkalmi éneket is leírt (l. kötetünkben 154–160. számmal).

- 10 *Kéfalus* – l. Cephalus (Kephalosz)
- 11 *Procris* – Cephalus felesége, l. Procris (Prokrisz)
- 13 *Tithon* – l. Tithónosz
- 17 *Éndymion* – l. Endümión, aki a monda szerint a Hold-istennő (Szeléné) szerelmese volt. Ebben a versben a Hajnal (Auróra) csábítgatja.
- 43 *Momus* – l. Momosz, aki az antik monda szerint még Aphroditében is hibát talált – a cipőjét kifogásolta.
- 48 *Szelíd galamb cukkját hol hagyta* – az antik mitológia szerint Venus szekerét galambok repítették. A *cukke* szót szótáraink nem ismerik (ném. *Zug?*)
- 75 *báz bájára* – ház tetejére
- 153 *Hesper* – l. Heszperosz
- 154 *Fébus* – l. Phoebus (Apolló)

224.

Miskolci melodiárium (1798–1829) STOLL 414. ? *VERSUS PRO OCCASIONE NUPTIENSIS*. Ks.: *Szűz Hymen vendégi, kedves frequentia...*

A jelenleg lappangó kézirat szövegét Kilián István átírása nyomán közöljük.

A vers kezdete igen közel áll az előző szövegéhez; az efféle formulák a kollégiumi hagyományban széles körben ismertek voltak. A 26. vsz. változatát például az előző, 223. szöveg 53. strófájaként is megtaláljuk. A kéziratot a STOLL-bibliográfia szerint Pávay Mihály írta össze, aki 1787–1798 között a sárospataki kollégiumban tanult, majd református lelkészként és rektorként szolgált több helyen, pl. Kistokajban és Bükkzsércen.

cím *Versus pro occasione nuptiensis* – Vers lakodalom alkalmára (lat.)

225.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 1–7. *LAKODALMI DICTIÓK 1. NEMES BAKY ZSÓFLA KISSZONY CSENTERITZ JÁNOS ÚRRAL VALÓ ÖSZVEKERÜLÉSE ALKALMATOSSÁGÁVAL ANNO 1798 DIE 18. DECEMBRIS.* Ks.: *A poéták írják: az istenek régen...*

Ugyanezt a mitológiai lakodalmi történetet, a trójai háború kirobbanásának okát idézi fel a 194. és a 208. sz. vers is. A hosszú, mitologikus és bibliai példákkal teli vers a *Suba subáboz, guba gubáboz* közmondás értelmében fogant, és hosszan dicséri a vőlegényt, aki magához illő, gazdag és szép menyasszonyt választott.

- 3 *Thetis* – I. Thetisz
 36 *bír sok császár képít* – sok pénze van
 79 *Ceres s Bakbus nélkül fájzik a Cúpido* – értsd: gabona (élelem) és bor nélkül nincs szerelem
 128 *Eliseum* – I. Elysium
 131 *kalabuzza* – kalauza, vezetője
 182 *Lengyel követ* (?), *Noé hollója: nem látod* – téves utalás az özönvíz történetére (1Móz 8,7.), ugyanis a holló visszaszállt a bárkába, mert nem talált még szárazföldet.
 193–194 utalás az erényes és becsületes, Pótfárné csábításának ellenálló József történetére (1Móz 39,1–18.)

226.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 10–11. [Ks.]: *A jó Isten pedig e kedves változást...*

A vers végén: *Vége.*

A vers egy hosszabb prózai lakodalmi köszöntés vége:

Örvendező nemes lakodalmi frequentia! Ama híres Augustus császárnak igen tudós kedves barátja, Horátius ezt mondotta a poetákról:

Aut prodesse volunt aut delectare Poetae
 A poeták vagy használnak
 Azzal, amit feltalálnak,
 Vagy szívünkbe vidámítanak,
 Midőn mesével tanítanak.

Igaz is az: mert hol az egeknek gyönyörködtető kárpitjába visznek, és ott a költött isteneknek ambróziájával s nectárjával indítanak bámulásra, hol pedig a tengereken szemléltetik vélünk Neptunusnak és Sireeneknek veszedelmes hajókázását és másokat hálóba kerítő énekléseit, hol pedig a szárazra hívnak, és itt majd az erdőknek árnyékában frissítetnek Pánnal, majd pedig a hegyek, völgyek között fásaztanak Diánnával, majd innen a rétekre és a kies lapos térségekbe, a Nymfáknak édes barátságokban csalogatnak. –

De kicsoda is volna az, aki könnyen nem engedné magát az olyan Nympfának barátságába csalattatni, akinek másoknak követésére van, mint Arethusának, aki midőn egy Alfeus nevű folyóvíznek partján pihenni leült volna, meglátván a víz ennek a Nympfának bámulásra méltó szépségét, kijön Arethusa után, kergeti nagy lármával, mindaddig, míg nem a Nympha ijedtíbe vízzé vált.

Ilyen szép, ilyen szemérmes, de nem olyan szerencsétlen egy pár Nympfára találtak a mi nemes vőlegényeink egy kies térségen, akik minekutánna mintegy szíveknek felére rátaláltak, nemhogy elszaladtak volna előttök, hanem inkább elhagyván gyönyörű tér lakó helyeket, mindaddig követik szerelmes párokat, míg csak asszonnyá nem válnak.

227.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 13–14. [Ks.]: *Nincs annak életében soha csendessége...*

A vers végén: *Vége.* A szöveg az alábbi prózai köszöntőbe épül be:

Tisztességgel, nemességgel fénylő lakodalmi frequentia! Halálához közelgetvén régen egy valaki, eképpen kiáltott fel, és szólott a körülötte állóknak:

Ad summam felicitatem mihi nihil defuisset, si uxor defuisset.

Életem lett volna csendes, békességes,
Ha nem lettem volna soha feleséges.

Ha ugyan tulajdon feleségének erkölcsstelensége és rosszasága tétette ki ezeket a szókat bús szívéből, nem lehet rajta csudálkozni: de ha a maga felforrott indulatja hajtotta ki belőle, nem különben bolondozott, mit Pithagoras, Diogenes és a bölcs Plátó is ebben a dologban.

Mert ámbár találtassanak is a páros élet miatt olyanok, akik szerencsétlen véget és halált találtak, mint Sámson, Africanus, Deifobus, Agamemnon, de csakugyan vagnak, ha mind kevesen is, dicséretet érdemlő Sárák, Máriák és egyebek, kiknek virtusaik és szelidségek méltán megfordítatják vélem így ama beteg elméknek fohászzkodását: Summa illi felicitas de est cui uxor de est. [...]

Nem egész ember az, akinek felesége nincsen, mert oda egy része: fél az asszony, nem egész férfi nélkül, mert oda egy nagy része. Ékessége, dicsősége az asszony a férfinak, azt mondja Szent Pál. Hát már ilyen feleségre találni nem nagy boldogság-e? Méltán mondhatod magadat boldognak, e mái napon egybekötöttet hív pár: megtaláltátok mindketten fele részeteket. [...]

² *Zoilusok fogók* – utalás a közmondásosan rosszindulatú, „rozsdás fogó” antik kritikusra

228.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 13–14. [Ks.]: *A bús élet lassú veszély...*

A vers végén: *Vége.*

A verses szövegrészek az alábbi prózai, illetve rímes köszöntőbe épülnek be:

Tisztos lakodalmi frequentia! Az emberi kívánság két dolgokat szeretne leginkább e világon. –

Egyiket ezt: hogy legboldogabb életet élhetne, másikat ezt: hogy soha meg ne halna. Ez ugyan mind a kettő jó volna, én ugyan Kleántes égő fáklóját nem sokat fársztottam, hogy hosszas vizsgálódásom után is reménylhetném, hogy ezen két nagy jókat bizonyosan feltalá-

lom. De minthogy a dolog nagy, megérdemli a próbát, nagy a feltétel, és nem tudom, kitől adatik néki hitel, minthogy az első könnyebnek látszik, először az elsőt keresem, t. i. a világi jók között a legnagyobb jót, amely az ember életét legboldogabbá teheti. –

Aligha jó jel, mert először is olyan dolog ötlött elmémbe, amely úgy látszik, hogy egészen bévágta Senecának ez a mondása.

Ó, mi nyavalyás életünk,
Mihelyt világra születünk,
Mindjárt létünk kezdetével
E világ itet epével.

– és úgy látszik, hogy le is tennék feltételemről, hanemha tudnám azt, hogy ámbár nyomorúságra születtetik is az ember; de mindazonáltal a tormába' is vagyon édesség. – Hozzáfogok azért az úthoz.

De hogy úgy ne járjak, mint a szegény Ixion Nubem pro Junone, még előre feltésem azt a nagy jónak próbakövét, melyet keresek, amely ez: A világi jók között ez a legnagyobb, amely legfőbb jót foglal magában, és amely a lélek csendességét meg nem háborítja. Mert [...]

Ezt a nagy jót tehát keresem először azok között a jók között, amelyeket nagyra tart a világ. Aholott is elsőnek tészem, a másik felett felemeltetett állapotot; de én ebbe egyebet nem látok a mások rólunk való vélekedésénél és a léleknek nyughatatlanságánál, ugyanis [...]

De számlálják a gazdagságot, amelybe ámbár van valami jó, de sokakra nézve csak annyit használ, mint a Tantalus szomjúságának megoltására a víznek bősége, melybe' torkig ült. Mert [...]

Azért ha valaki legtöbbet gyűjt is rakásra, nem nagy jóra talál, mert van alatta halál. Harmadiknak lehetne tenni a gyönyörűséget, de tartok attól, hogy ha még abba is keresem azt a nagy jót, a keresőre háruhána valami abból a titulusból, amellyel tiszteltetnek azok, akik ezt tartják legnagyobb jónak: Voluptas esca malorum.

Ezek közül, amint látom, egyik sem felel meg az oda feljebb tétetett próbakőnek. Hol keressen hát már?

Az astronomusok, mikor a csillagoknak fényességét és nagyságát vizsgálják, ezt az azzal ellenkező dolgokban cselekeszik, t. i. a setétségben keresik azt, nem nap-, hold- vagy gyertya-világnál, mert a setétségbe tetszik ki azoknak legnagyobb fényességek. –

Én is majd a legnagyobb világi jót a világi nagy gonoszok között keresem, amelyek közül ha kitapogathatom a legnagyobb gonoszt, könnyen reáakadok osztán a legnagyobb jóra. – Az a legnagyobb gonosz tehát nem egyéb, hanem a rossz feleség. – A legnagyobb jó pedig a jó és Istent félő feleség. Ilyen jó és Istent félő házastársra talált a mi nemes vőlegényünk, amidőn mellette örvendező nemes menyasszonyunkat magával eljegyzette: [...]

4 Zizifus – I. Sziszüphosz

229.

Kunszentmiklósi ék. (1798) STOLL 438. 17–21. KÉSZÍTETETT CHYRURGUS BALOGH FERENC ÚR ÉS JÓSA MÁRLA, UGYAN JÓSA DÁNIEL ÉS VALY ZSÓFLA HÁZASSÁGI EGYBEKELÉSEK ALKALMATOSSÁGÁRA, ANNO 1798 DIE 12 JUNII. [Ks.]: *Az házasságszerző Istennek jobb karja...*

A vers végén: *Ammen.* A verset hosszú, érdektelen próza előzi meg, mely a vőlegények személyét és családjukat dicséri (közlésétől eltekintünk). A záróformula:

De hogy a szentmiklósi, már régtől fogva sínlódó és keresztyéni reménységünk szerint az ő anyjának, a földnek ha kebelébe nem is, de minden bizonnyal annak hátára rövid időn nagy

recsegéssel leeresztkedő oskolának több áldásai is vannak. Ezen másik új páros személyekre is kiterjeszti áldását, kívánván, hogy [...]

cím *chirurgus* – I. kirurgus

230.

+ I. *Lakodalmi énekek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. 3a–4a. *LAKODALMI ORATIO*. Ks.: *Páros életeknek ma basadt hajnala...*

A vers végén: *Úgy legyen*. Előtte hosszabb prózai szöveg (I. alább).

II. *Kunszentmiklósi ék.* (1798) STOLL 438. 12. Ks.: *Páros életeknek ma basadt hajnala...*

10 sor, a fentivel szinte szó szerint megegyező prózai bevezetőt követően. A szövegegyüttes előtt a *Nemes lakodalmi frequentia!* megszólítás olvasható.

A vers 1–4. sorának változatát – egy hosszabb rímus részletként – egy XIX. századi vőfélykönyvben is olvashatjuk, egy korábbi, töredékes szövegben pedig más kézírással a záró négy sort:

Páros életeknek ma nyílt ki hajnala,
Hosszú esztendőknék legyen vég nappala,
Minden nap örömet hozzon felköltével,
Hagyjon békességet elenyészésével. [...]

Gyermek magzatokkal úgy gyümölcsözzetek,
Hogy öregségekre véle élhessetek,
Unokáitoknak lássátok fiait,
Haladván az idős Nestornak százait.

Pacséri vőfélykönyv (XIX. század 1. fele) 30b (*Midőn látá Jákob...*, 35. vsz.; BORÚS 1998, 125–126.);
9a (egy ismeretlen kezdetű szöveg zárószakasza)

Az I. rövid versszövege előtt hosszú, prózai bevezető áll, melyre valóban a lakodalmi oráció műfajmegjelölése illik:

Eleitől fogva sokat disputáltak sok tudósok azon, ha vajon házasságba' volna-e jobb élni vagy házasság nélkül? És többnyire a nőtelenséget magasztalják, mivel azt mondják: aki feleséget vészen, a' rabbá teszi magát, és nincs szűki a perlekedésbe', s a bánatoknak árja sok ezerszer úgy kiönt, hogy belé kellene fulladni; hanemha a békességes tűrés, mint egy bárka, készen lévén, mindaddig hanyattatik a szélvésznek között, mígnem osztán egy Ararátra talál, ahol kipihení magát. Lássák a nőtelenséget dicsérők, hogy emészti meg az ő napjaikat. Lelkeknek testektől való elválásán is ki fogja be szemeket? De én ugyan a tisztességes házasság mellé állok, és bölcs Salamonnal dicsérem a bölcs asszonyi állatot, aki építi az ő házát, s koronája az ő férjének. Amely asszonyi állat építi az ő házát, s koronája az ő férjének, nincsen ott rabság, nincs perlekedés, nem retteg ott a békességes tűrés a bánatok örömébe való süllyedéstől. Sőt inkább akinek ilyen feleséget adott az isteni gondviselés, a kapukban is esmérík azt, jóval illeti az ötet, nem gonosszal. Igaz ugyan, hogy találatnak hűségtelen Delilák, mennydörgő Kszántip-pék, de találatnak hűséges Sárák és kegyes Annák s az Úr törvénye szerint járó, Kristus lábait mosó Máriák; és az olyan egynéhány bal indulatúaknak fogyatkozásokért a jókat megvetni nem messzi volna az elmének értetlenségétől. Annyival inkább, mivel olyan a nőtelenségbe élő ember, mint egy kerítés nélkül való kert, amely nemcsak jövő-menő utasoknak, hanem a barmoknak is prédául van kitevé. Keres a férfiú, de a jó asszony őrzi meg azt az idegeneknek kezétől. Érezvén a mi érdemes vőlegényünk is a magánosságunk fogyatkozásokkal barátkozó bajait, vá-

lasztott magának egy szerelmes társat, akivel elűzhesse mindazokat a fogyatkozásokat okozható [?] fellegetek, melyek a magánosságra fel szoktak jöni. Kikre is méltó kívánságunkat kitöltjük minden szerencsét óhajtván nekik.

231.

Lóskay-kódex (XVIII. század vége) STOLL 500. 79b–80b. Ks.: *Zengjen Apollónak bangos citerája...*
A vers végén: *Ame.*

Diákos lakodalmi köszöntő és áldás.

A 13. vsz.-ban olvasható, a felfordult világot bemutató képsor hazai előzményeit Gyöngyösi Istvántól, valamint az 1670 körüli *Visszajár az üdö...* kezdetű moralizáló énekből ismerjük (RMKT XVII/11. 134. sz., a jegyzetekben számos analógiával).

3 *Charitesnek szája* – I. Gráciák, tehát a szerző tévesen véli egy személynek

232.

Lóskay-kódex (XVIII. század vége) STOLL 500. 102b. *ISZ [?] LAKODALMI KÖSZÖNTŐ P. SAJO.*
Ks.: *A felsőbb részéből Gömör vármegyének...*
A vers végén: *vége.*

Stehlo Mária és Putnoki István lakodalmára született alkalmi vers, gömöri földrajzi utalásokkal.

233.

Egyleveles verskézirat (XVIII. század vége; Kolozsvár, EK Ms. 2991/66.) 3a–b. Ks.: *Tudom, zergetőnek nyílik meg az ajtó...*
A vers végén: *elmondám.*

Az első négy versszak szép példája a proveriális beszédmódnak, a közismert szólásmondásokkal való érvelésnek.

30 *pince és bót* – pince és kamra

35 *Azt kereszteletlen cigány pap ne hagyja* – azt verjék meg jól a cigányok? Vö. az alábbi szólásokkal:
Keresztanyja lett – jól elnás pángolta; *Keresztapát választott* – alaposan elverték (O. NAGY 1982, 353.)

234.

Csipkés János-ék. (XVIII. század vége–1828). 6–10. *VERSUS NUPTIALES.* Ks.: *Kedves jó uraink, virtusok plántái...*

Az erdélyi tájszólás sajátosságait őrző, diákos lakodalmi köszöntő, amely olyan képi és nyelvi sablonokból építkezik, hogy bármely esküvő alkalmával „aktualizálható” (l. a 6. vsz.-ot, amelyben zárójelben latinul jegyzi meg, hogy ide kell illeszteni az aktuális vőlegény és menyasszony nevét) és elmondható.

16 *szórt* – szúrt

235.

- + I. *Dersi Biás-ék.* (1769) STOLL 289. 14a–20a. Ks.: *LAKADALMI VERSEK*. Ks.: *A jó szerencsének vagyon mit köszönjek...*
 II. *Balás József-ék.* (1784–1787) STOLL 357. 94b– Ks.: *A jó szerencsének vagyon mit köszönjek...*

Lakodalmi diákvetélkedés, köszöntés, némi mesterségcsúfolással Dersről (Udvarhely m.). A 25. strófát I. kötetünk 206. szövegének (*Hogyba gyönyörködött Apollo Deában...*) I/1. szakaszaként is. A szó-párbaj *Alter* ('az egyik') és *Alius* ('a másik') között folyik.

- 16 *kupta mesterség* – kukta mesterség
 33–36 *egy kis inspectorság...* – egy kis ellenőrzésnek vetették alá, mert eltetvesedett
 81 *Cannus* – I. Caunis
 82 *Biblis* – I. Büblisz, Caunis húga csak vágyódott bátyja szerelméért, és ez lett a veszte
 83 *Démophón* és *Phyllis* szomorú történetét, akárcsak a fentebb említett antik párokét, Ovidius dolgozta fel (I. Szótár)
 87 *resputát adnál* – helyesen: I. respectust, azaz tiszteletet adnál
 97 *Délus* – I. Délosz

236.

- + I. *Gyallay–Pap-ék.* (1808) STOLL 595. 35b–38b. *LAKADALMI VERSEK*. Ks.: *Micsoda sok ember, amelyet itt látok...*
 II. *Benczédi Sámuel-ék.* (1806–1807) STOLL 581. 13a–15b. *LAKADALMI VERS, FRISS*. Ks.: *Micsoda sok ember, amelyet itt látok...*
 Az I. változattal szinte szó szerint egyező szöveg. A vers végén: *Finis vége.*

- 22 *Ha fársáng eltelik, nem igazaszt tőkéje* – még a XX. században is létezett az a megszegyenítő célzatú népszokás, hogy a farsangban párt nem talált (de házasságra már alkalmas korú) fiatalokkal egy nagy fatuskót, „tőkét” húzattak végig a falun. Csokonai is említi több versében és a *Dorottyában* is a tőkehúzást mint vénlánycsúfoló szokást.
 43 *Jáson* – I. Jaszón

237.

- + I. *Gejzanovius József-ék.* (1762–1769) STOLL 265. 57b–59b. *VERSUS IN NUPTIIS A LARVATO DISTRIBUENDI*. Ks.: *Süket a vőlegény s a dáma vak legyen...*
 II. *Dersi István-ék.* (1793–1797) STOLL 418. 40a–42a. *LAKADALMI TRÉFA*. Ks.: *Egyszer az egerek oly törvént tettek...*
 14 vsz., az I./13–22. strófa változata. Az 1–10. vsz.-ot itt közöljük:

1. Egyszer az egerek oly törvént tettek,
 Hogy a bak macskára harangot kössenek,
 Vettek is csengettyút, s kötél kerestének,
 De aki felkösse, senkit nem leltének.
2. A nyoszolyó mindent felrak a hátára,
 Kár, hogy harangot is nem köt a nyakára.
 Jöjjön, kincsem, velem gavalériára,
 S ez a nyoszolyóság nem fordul kárára.

3. Egy hintó ment s repült egész vitorlákkal,
Egy légy verset [!] futott az hintós kancákkal,
Nem járt az ághegyen koslató bábákkal,
Együtt szekeredzik az pompás dámákkal.
4. A hintó tetején Cingur hegyesen ül,
Nagy por emelkedik s benn a dámákra gyűl,
Hákoknak a dámák, a légy meg esküt küld,
Hogy azt a nagy port mind ő rúgta egyedül.
5. Egy leány csak egy légy, nem csál sokadalmat,
Egy kártya víz soha nem hajt el egy malmot,
Ugyancsak ha nekünk ígérnek jutalmat,
Ma csapunk kednek is egy nagy lakadalmat.
6. Aki ma leány még, holnap férjhez mehet,
Ma koszorút s holnap potyolatot vehet,
Ágnes asszonnak is jó reménye lehet,
Ki tudja, fejére holnap kontyot tehet.
7. Ezer fickók között egy jót találni bűz,
Várj csak, holnap megnyúz, aki ma elgyűrűz,
Jól megnézd, kihez mégy, míg rabszíjon nem fűz,
Majd ostorral ölel s fűzhutyorával üz.
8. Akire ked vágjik, mérges, mint a medve,
Mint a dongó dunnog, soha nincs jókedve,
Éppen olyan, hogy már kimondjam kérkedve:
Mint a csíki tubák, mikor van leszedve.
9. Ládd, a gyapjú langol s csak hallgat a csepű,
A cséplés rég meggyólt, s nem füstöl a gypű,
Benn a légy olyan, mint a beteg tetű,
Házosodjál meg, mert megeszen a tetű!
10. Akit egyszer megszeg a deák ígélet,
Három esztendeig ihat szenes vizet,
Ha fordul a kocka s kezd mutatni tizet,
A virgonc dámára keresztet ő sem vet.
11. Hallottad-e hírit a Leel kardjának,
Melyet a cigányok Tordán csinálattak?
Azt hogy megszerezné Teleki magának,
Ezüst kardot adott érette Vidának.
12. Esett a minap is éppen ilyen vásár,
Melynek a tollóját heában fűjják már,
A csereberével ha maj sokszor így jár,
Az úr az országból csak bujdossék el bár.
13. Melyik úr az, aki vásárlott egy nyerget,
Aki magától is ellenséget kerget,
Hát még mikor az urakban béül s cserget,
Meggzalaszt egyedül akármely nagy serget.

14. Penig azt a nyeret nyírfából öntötték,
S a cigány püspököt arról köszöntötték,
Hogy bátor ijje [?] volt, minap azt költötték,
S jó drágán az úrnak nyakába sütötték.

(A 10. strófához: nem lehet meggyógyítani, akit egyszer megcsalt egy diák. Mágikus eljárással készített szenes vizet a megrontott, szemmel megvert emberrel szoktak itatni gyógyítás céljából.)

A párbeszédés vetélkedés az Erdélyben közsímsert monologikus oktató és mulattató rigmusok versszakaira épül, a 20. például megegyezik kötetünk 97. szövegének (*Tiszteletes, nemes lakadalmi sereg...*) 6. strófájával. A 11–14. vsz. változatát önálló szöveggként l. *Gejzanovius József-ék.* (1762–1769) STOLL 265. 66a. IN TRIBUNUM ANDRAE BATORI BELLUM...

- cím *Versus in nuptiis a Larvato distribuendi* – Álarcos szereplők között felosztott lakodalmi vers (lat.)
8 *Megfújja tollóját a meleg kásának* – máskor elővigyázatosabb, óvatosabb lesz. Vö. a korabeli, Kis-Viczay Péter gyűjteményéből való szólásmondással: *Kinek a kása megégeti a száját, még a tarbóját is megfújja.* További változatokat l. MARGALITS 1896, 406.; *tolló* – tarhó, azaz oltott tej, joghurt; valószínűleg elírás
- 13–16 A történetet megtaláljuk Bod Péter *Szent Hilárius* (1768) c. gyűjteményében az 502. sz. alatt (BOD 1987, 166.). Párhuzama egy nemzetközileg ismert mesetípusnak, amely a test különböző részeinek vitájáról szól (*A gyomor és a végtagok*, AaTh 293.), de rokoníthatjuk a *Róka és farkas* c. magyar mesével is (MNK 54*)
- 49–52 Egy nemzetközi mesetípus rövid szüzséje (AaTh 110.)
61–64 A történetet szintén szerepel Bod Péter *Szent Hilárius*-ában (1768) 552. sz. alatt (BOD 1987, 179.) Távoli párhuzama a *Nyúl és a sün versenyfutásáról* szóló mesének (AaTh 275A*)
- 65 *csál* – csinál
65–66 Mindkét sor az *Egy fecske nem csinál nyarat közmondás* jelentésének variációja
70 *patyolat* – patyolat, fátyolkendő
73 *Ezer fickók között egy jót találni bűz* – ezer között egy jót találni nagy újság. Vö. *bűzbe kever* 'rossz hírbe kever' (1691), ill. *bűzt költ* 'ocsmány híret kelti' (1719) EMSZT I. 1129.
76 *fűzhutyoróval* – fűzfahusáanggal
80 *Mint a csiki tubák, mikor le van szedve* – szóláshasonlat, bár sehol nem találtam nyomát, valószínűleg azt jelenti, hogy „nyers, csípős”
- 85–86 *Akít egyszer megfog a deák igazét, / Három esztendeig ibat szenes vizet* – ...de mégsem gyógyul ki a szerelem betegségéből. Egyértelmű utalás arra a népi gyógymódra, hogy a szemmelvert, „megigézett” gyermek/állat gyógyítására ún. szenes vizet kell készíteni, s a beteggel azt kell megitatni, ill. azzal kell megmosdatni. (MNL IV, 636–638. *szemverés*)

238.

- + I. VÓFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. EZ VERSEKBEN AZ ELSŐ VÓFÉNY AZ HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA. Ks.: *Uraim, halljunk szót, szőlők igazságot...*
13 (6+6+1) vsz.
- II. VÓFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. EZ VERSEKBEN AZ ELSŐ VÓFÉNY AZ HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA. Ks.: *Uraim, halljunk szót, mondok igazságot...*
13 (6+6+1) vsz.
- III. VÓFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmasoknak mulatságokra ki-nyomtattatott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. EZ VERSEKBEN AZ ELSŐ VÓFÉNY AZ HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA. Ks.: *Uraim, halljunk szót, mondok igazságot...*
13 (6+6+1) vsz.

- IV. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. ÍRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. E VERSEKBEN AZ ELSŐ VŐFÉNY A HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA. Ks.: *Uraim, halljunk szót, szólok igazságot...*
Kiadása: VÉV 83–85.
13 (6+6+1) vsz.
- V. A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Uraim, halljunk szót, szólok igazságot...*
13 (6+6+1) vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. VI. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk az 5., egyben utolsó egység.)
- VI. *A Magyar fő-félynek bármás lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2962. 3. sz. [Ks.]: *Uraim, halljunk szót, mondok igazságot...*
Kiadása: MNT III/A 532.
12 (5+6+1) vsz., megegyezik a főszöveg 1–4. és 6–13. szakaszával, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. V. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk az 5. egység.)
- VII. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 17b–18b. E VERSEKBEN AZ ELSŐ VŐFÉLY A HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA. Ks.: *Uraim, halljunk szót, szólok igazságot...*
A ponyvaszöveg másolata, kisebb eltérésekkel.
- VIII. *Magyar ország, vagy Pesti ó és Új Kalendárium* (1829) OSZK 1522/1829. EZEN VERSEKBEN AZ ELSŐ VŐFÉNY A HÁZASSÁGOT KOMMENDÁLJA. Ks.: *Uraim, halljunk szót, mondok igazságot...*
5 vsz., csak az első vőfély szövegének részlete (vö. VI.). A további szakaszok, illetve a fűzér későbbi versei is hiányoznak a kalendáriumból.
- IX. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 23b–25a. Ks.: *Kilenc kisasszonyok, magam úrfi köztök...*
Kiadása: BORÚS 1998, 119–120.
15 vsz. Három egyedi strófát követően a kétféle ponyvaszöveg (238. és 239. sz.) strófáinak kompilációja következik: E1–3, 238/1–4, 9^V, 239/3, 239/6–8, 239/11–12, 239/1. Egyedi szakaszai a hazugságversek és quodlibetek dicsekvő mendikánsainak világát idézi:

1. Kilenc kisasszonyok, magam úrfi köztök,
Karikás abroncsok, miért dörömböztök?
Ómagyar, újmagyar – sokan különböztök,
Sovány szerda után szomorú csütörtök.
2. Szivárvány zöldségen neveltetett tűzok,
Körmös gyermek légyen, kivel ujjat húzok,
Kicsiny bolondságon mindjárt orrok duzzog,
Üljenek a pócra, akik alamuszok!
3. De arról hallgatván térek más többekre,
Nem is terjede ki egyszer mindenekre,
Ha nem vetvén szemem a fényes egekre,
Onnan kérek erőt e gyenge versekre.

Biblikus példákkal teli érvelés a házasság mellett, ill. ellen. A két vőfély házassági tanácsokkal fűszerezett vetélkedését teljes hosszában közöljük; nem szakítjuk meg az alcímeknél. (Hasonlóképp jártunk el a menyasszony búcsúzásakor mondott versekkel, melyeket szintén egy csoportban hagyunk.)

Egy Kecskeméti környéki vőfélykönyvben csak töredékes, kontaminált formában találjuk meg a ponyvaszöveg egy-egy szakaszát, elvegyülve a *Mi légyen a házasság* (kötetünkben 92. sz.) motívu-
maival:

Az vőlegényről

Szerencsés jó napot mindőneknek kívánok,
E királi háznál akik egybengyűltek,
Hozzám tartozandó jámbor legényeknek,
Ide beszólitott szép kegyes szüzeknek,
Szólnék mostan egyet, hogyha megengednék,
Fő násznagy uramtúl engedelmet kérnék.

Látom, vőlegény, hogy megházasodtál,
De talán előre nem is gondolkodtál,
Vagy hogy mint lész dolgoz, azzal nem gondoltál,
Csak asszonnyal hálhass, te csak azon voltál,
Sok kell az asszonynak, te azt meg nem győződ,
Mert a dolgot, látom, nagyon elmellőződ.

Mert az asszonynak kell szita, rosta, kalány,
Azt akarná mindég, hogy száz ökröt hajtánál,
Még ott is vakarod, ahol nem is viszket,
Ha a feleséged ily dologra késztet.

Tudod, barátom, hogy az asszonynak sok köll,
Cipő, kapca, papucs, szoknya és fékető,
Ha elszámlálom, még ehhez több is köll,
Ha ezt meg nem teszed, még mellé sem feksző?

Azért hát igyekezz, vögyél elsőbb házat,
Azután mög pedig szitkát, rostát, tálat,
De még e' csak mind semmi, még ehhez töb is kell,
Sütőteknő, kis teknyő,
Hát még ha majd böcső kő',
A' pedig a legelső, ha asszonnyal lefeksző',
Hát még ha majd idővel meggazdagodsz gyerökből,
Akkor leszel ám nagy úr, ha teli lesz a kuckó,
Kilenc gyerök meg hét lány
Körül fognak a padkán,
Akkor, akkor, barátom, látom, hogy ihatnál.

Azér' immár csak ne légy szomorú,
A menyasszony legyen kövér farú,
Vivát, Isten éltesse ezen kis kerek kompaniát!

Pántzél János-ék. (1839) STOLL 835. 10. sz.

Erdélyi János a két vőfély vitájának a ponyvaszöveget követő változatát közli, számos átfogalmazott és új szakasszal (*Becsületre méltó jeles gyűlekezet*; 1846–1848, I. 172. sz.). Az első vőfély felelete például így folytatódik:

Mert mit ér a férfi, ha asszonya nincsen!
Nincs, ki bús sorsába rajta könnyebbítsen,
Sok aggságai közt rá nyugalmat hintsen,
Nincs, ki így biztassa: ne félj, édes kincsem!

Tudta ezt az Isten; azért feleséget
Szerzett a férfinak, olyan segítséget,
Ki férjének adjon minden tisztességet,
És ezzel megossza a bajt, vesződséget.

No hát, ti új párok! ti is ezenképen,
Éljetek sokáig az Úr kegyelmében.
Legyetek holtiglan egymás védelmére,
Amint esküdtetek, nem veszedelmére.

Így leszen rajtatok az Isten áldása,
Ha egymásban leszen szíveteknek mása;
Így lesz házatokban, szemetek meglássa,
Bor, búza, békesség, kukoricakása.

XIX–XX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirata* (1841-es kézírás, 105–107.). Néhány népi változatot nem szavalt rigmusként, hanem énekes változatban gyűjtöttek, pl. MNT III/A 472. sz. (Nagy-cétény, Nyitra m.); . Két nagysorból álló szakaszokra bomlott változata pl. MNT X. 341. sz. (Gyergyócsomafalva, Csík).

239.

+ I. ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.), OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. Ks.:
Sok szerencsétlenek voltak e világon...

Kiadása: VÉV 85. (csak a 4. vsz.), 87.

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 23b–25a. *MÁS EZ*. Ks.: *Kilenc kisasszonyok, magam úrfi közfők...*

15 vsz. Három egyedi strófát követően a kétféle ponyvaszöveg (238. és 239. sz.) strófáinak kompilációja következik: E1–3, 238/1–4, 9^v, 239/3, 239/6–8, 239/11–12, 239/1. Egyedi szakaszait l. főntebb, a 238. sz. jegyzeteiben.

A kis- és nagyvőfély vitájának másik, kevésbé elterjedt ponyvaváltozata, mely a szokások forgatókönyvében a káposzta feladását követi. A lakodalmi ételsor későbbi pontján, a tyúkhús behozatala után az utóbbi szereplő visszatér a vitához; ezt a szöveget folytatólagosan adjuk közre.

XIX. századi folklórváriánsa pl. *Kisgyőri kézirata* (1841-es kézírás, 65–67., a 238. szöveg nyitó strófájával).

II. D) Vőfélyrigmusok

Ebben a fejezetben a vőfélyek és a násznagyok által elmondott rigmusok találhatóak, amelyek az egyes szokásmozzanatokot és a lakodalmi ebéden/vacsorán feltalált ételeket-italokat kínálták, kísérték.

A vőfély a lakodalom legfontosabb tisztségviselője. „Eredeti feladata ... a házasságkötés végrehajtásának garantálása és az ünnepélyesség emelése, valamint szórakoztatás volt... A vőfélység félhivatásos tevékenységgé vált az ország nagy részén, ami rátermettséget kívánt: jó fellépést, határozottságot, tekintélyes magatartásra való képességet, rugalmasságot, előadói kézséget, jó emlékezőtehetséget, humorérzéklet, lélekjelenlétet és becsületességet is.” (GYÖRGYI 1990, 47.) Német nyelvterületen hasonló tisztségviselőre a középkor végétől vannak adatok. Hazánkban elsőként a XVI–XVII. századi lakodalmi énekek szövegében találunk ilyen utalásokat. A *Szentsei-dalokkönyv* (1704 előtt) például az alábbi tennivalókra figyelmezteti:

Vőfény, tisztedet
El ne felejtse,
Ejja!
Az főnnszólásra,
Gazdálkodásra,
Pohártöltésre,
Vigyázz mindenre,
Héj, fallala, la!

Az vőfények józanok,
Gyorsak és igazmondók,
Asztra vigyázók,
Tál, tányér beadók,
Beadók.

Lakjatok vígan... (22. vsz.)

Házosságra jaj, magam... (23. vsz.)

Egyetlen magyar városból, Debrecenből vannak adataink ún. *vőfélycéb* létezéséről a XIX. századból, másutt e funkció félhivatalos vagy baráti, rokon szolgálat volt. „A vőfélyeket munkájuk végzésében a XVIII. század óta mind több változatban kiadott vőfélykönyvek segítették, amelyek megadták a szokáskör vezérfonalát, forgatókönyvét, s ellátták a vőfélyeket mondanivalóval. E verseket azután a vőfélyek gyakran módosították a helyi vagy alkalmi körülményeknek megfelelően.” (GYÖRGYI 1990, 47.) A vőfélyversek a kora újkori populáris költészet jellegzetes termékei, melyek a XVII. századi közköltészet hagyományt folytatva kéziratos füzetekben, diák énekeskönyvekben másolatokban is terjedtek és variálódtak.

A vőfélykönyvek a lakodalom menetének megfelelő *tálalóverseket* és *borköszöntőket*, *szokásmozzanatokra* utaló *rigmusokat* (bokrétakikérés, kásapénz-szedés, pénzgyjűtés a muzsikuskoknak, menyasszonyfektetés, menyasszonytánc stb.), valamint hosszabb szertartásos (pár)*köszöntőket*, *búcsújátókat*, *mulattató (hazugság)verseket*, *tréfás „vetélkedéseket”*, *intő és oktató énekeket*; továbbá megadott nótára énekelhető *mulatódalokat* és prózai szövegeket is (lakodalomba való *bívatás*, a menyasszony, ill. az ágy *kikérése*, *találós kérdések* stb.) tartalmaztak.

Az első magyar nyelvű, nyomtatott vőfélykönyvek a XVIII. század végén abból a célból készültek, hogy a falusi, mezővárosi lakodalomban a vőfélyné, a lakodalom szertartásmesterének segítségére legyenek. (Később hasonló kiadványokat szerkesztettek a *násznapok* számára is.) Eddigi ismereteink szerint mind a három legkorábbi, ponnyán kiadott vőfélykönyv az 1793 körüli évekből, a váci nyomdából való. Az egyik szerzője az a külföldi egyetemest járt Mátyus Péter volt, aki 1784-ben Rát Mátyás után átvette a pozsonyi *Magyar Hírmondó* szerkesztését. A váci nyomda nemcsak a vőfélyek és násznagyok számára írt verses füzetkét, de kegyes elmélkedéseit és protestáns imádságait, valamint a Szentírás szavaiból összeszedetetett keresztény ABC-jét is kiadta (POGÁNY 1959, valamint KISBÁN 1993, 86.). A 8 oldalas *Vőfények kötelessége* a későbbi magyar vőfélykönyvek prototípusa lett, s a nagyszámú, közkézen forgó anonim vőfélykönyv mellett évtizedeken keresztül újra meg újra kinyomtatották az ország legkülönbözőbb vidékein: találkoznak 1850-ből, a budai Bagó-nyomdából, valamint 1861-ből, az aradi Réthy Lipót nyomdájából származó kiadásával is.

Részben mégis a váci nyomda 1793 után készített *Újdonnan új vőfény kötelesség* c. anonim füzeté vált a későbbi mezővárosi, paraszt-polgári vőfélykönyvek mintájává, alapszövegévé (POGÁNY 1959, 121; 19A sz. alatt. 12 lakodalmi ételköszöntő rigmusát kiadta KISBÁN 1993, 88–91.). A versfüzér lakodalmi ételsora megfelelt a lakodalmak főétkezése – a vacsora – addigra állandósult menüjének. Használhatóságát felismerve, változtatás nélkül vagy kisebb-nagyobb helyi/egyéni változtatásokkal – nem egyszer Mátyus Péter rigmusaival kombinálva – ezt is újranyomtatották (önálló ponnyán és kalendáriumokban egyaránt) és másolgatták kéziratos füzetekbe a következő 120 évben. Ezt a keveredést mutatják a 257–258. sz. alatt felsorolt kéziratos változatok is.

A XIX. század folyamán igen sok országos és helyi hagyományokat tartalmazó vőfélykönyv jelent meg, némelyik számos utánnomással, ilyen és ehhez hasonló címmel: Mátyus Péter: *Vőfények mulatásai* (XVIII. század vége), uő: *Vőfények kötelessége* (1829); *Legújabb vőfények kötelessége, mely az ilyen bívatásokban forgalodók' kedvéért külömbféle írásokból és szokássá vált ártatlan mulatásokból összeszedetett* (Buda, 1855; Arad, 1861); Hos József: *Az ügyes vőfél. Vőféli mondókák ú. m. vendégek meghívása, ágykikérés, mindennemű ételek, sütemények, siltek stb. fölött mondandó versek* (Szeged, 1863). További adatok: MNT III/A *Forrásművek*.

A nyomtatott vőfélykönyvek írói között akadtak egészen magas képzettségű értelmiségiek, mint a már említett Mátyus Péter vagy Egyed Antal római katolikus pap, a Tudományos Akadémia tagja, aki 1852-ben a dunaföldváriak számára állított össze vőfélykönyvet. „...ételsora valóságos dunaföldvári gyakorlatnak tekinthető. *Midőn a vendégeket asztalhoz ülteti* c. lakomajelző verse szorosan követi, helyenként kicsit variálja az 1793 utáni anonim váci vőfélykönyv szövegét. A többi verse önálló” – állapítja meg KISBÁN Eszter (1993, 96.). A Tatár Péter álnéven író Medve Imre, a pesti Bucsánszky-nyomda termékeny „házi szerzője” ügyvéd volt (*Vőfélyek köteleességei. A népszokásokhoz alkalmazva újonnan szerkeszté* Tatár Péter; Pest, 1863, 1868. POGÁNY 1978, 296.).

A vőfélyversek (újra)alkotói azonban többnyire ismeretlen iskolamesterek, kántorok, alkalmi falusi versfaragók voltak, akik a helyi, szóbeli hagyományok szellemében és stílusában megfogalmazott, alacsony művészi színvonalú szövegeikbe a deákos eredetű populáris költészetből átemelt nyakatekert frázisokat, és a falusi/paraszti körülményekhez nem illő, a zömében iskolázatlan nász nép által nem is értett sorokat, eltorzult neveket és kifejezéseket szőttek, l. példaként a *Makói ék.* egyik tálalóversének négy utolsó sorát (301. sz.), mely a trójai háború kitörésének okára, Párizs és Helené szerelmére utal. Ezt az antik példát – más mitológiai vagy biblikus történetekkel vegyítve – a XVIII. századi úri lakodalomban elmondott *bázisánek*ekben, *didaktikus versek*ben és *párköszöntők*ben is gyakran emlegetik.

Kifejezetten paraszti eredetű, ill. népi használatú kéziratos vőfélykönyvre először a Dél-Alföldről, Makóról és Kecskemétről van adatunk (*Makói ék.*, XVIII. század vége – 1826; *Pántzél János-ék.*, 1839).

Edvi Illés Pál (evangélikus lelkész, író) 1827-ben így összegzi a vőfélyrigmusokról gyűjtött tapasztalatait: „Azon beszédek és versek, melyeket könyv nélkül mondanak (mert olvasni sehol sem tapasztaltam) a leány-kéréskor, menyasszony elbúcsúztatásakor (siratónak mondják) vagy a lakodalmi vendégség közben (ez az úgynevezett vőféllével): mindnyájan és minden vidéken megegyeznek abban, hogy fölötte hosszúk, szószaporítással, allegoriákkal, vastag példalózásokkal és szentírási históriák belekeverésével rakvák. Egyébaránt annyifélek, ahányféle a vidék vagy vármegye. Hol szebbeket, hol silányabakat tudnak és mondanak. A komáromi könyvnyomtató műhelyben kinyomtatva is olvashatni, s található a köznép kezeiben; de azok már újítások jobbára, és nem régi eredeti formulák.” (*Tudományos Gyűjtemény*, 1827, XII. 6.)

Balogh Sámuel Gömör vármegyei lakodalomleírása részletesen tudósít a menyasszonyi búcsúztatásáról. Itt azonban nem a vőfély deklamált vagy énekelt a menyasszony nevében, hanem az egyik násznagya vagy más lakodalmi tisztviselő (*Rövid rajzolatja a' paraszt lakodalomnak Gömörben; Tudományos Gyűjtemény*, 1827, III. 44–45.; PALÁDI-KOVÁCS 1985, 148–162.).

Mint már említettük, a XVIII. század végi ponyvákön (követendő mintaként) prózai lakodalmi orációkat is kiadtak. Az alábbi, 1791-es keltezésű szöveget teljes terjedelmében idézzük, nemcsak azért, mert formulái, toposzai a vőfélyrigmusokban is megtalálhatóak, hanem azért is, mert a szöveg humorral vegyített patetizmusa sokat elárul a lakodalom szokásának mint az emberi élet fontos átmeneti ritusának hajdani, sokak által gyakorolt „tisztességes rend”-jéről:

Szép vőfényi köteleesség, amely igen rendes köz história

Uram, uram, násznagya uram! Uram, uram, násznagya uram! Uram, uram, násznagya uram! Halljon szót kegyelmetek, egy vagy két szóm volna kegyelmetekhez, ha meghallgatná kegyelmetek, nem más, hanem ez elsőben: Dicsértessék a Jézus! Vagyon ez háznak ura, ez urának násznagya, násznagynak vőlegénye, vőlegénynek menyasszonya. Áldom és magasztalom az Úristennek az ő szentséges szent nevét, hogy e máj (szent) napot meg adta érnünk, úgy mint jobb részit el is mulattuk; kívánom, ez reánk következő éjtszakának idejét is békével, egészséggel, jó szerencsével tölthesse kegyelmetek, ifjak, nemesek, szerencsevándor szép szüzek, magam az egyik. Ide hallgassatok, ne szomorkodjatok, most tőlem tanultok.

Így vettem fel ezen beszédeket 1791-ben januárius 27-én. Illyés László szólít engemet egy kis fáradságra avagy vőfényi köteleességre, és szolgálók néki tehetségem szerént, eljegyzette szerelmes páruul Német Mihálynak hajdon leányát, Katalint, elsőben jegyesül, másodsor gyűrűsül, harmadsor hitvesül: azért e máj napon vagyon annak öröme napja. –

Látván látom, kegyelmetek háza fel vagyon ékesítve asztalokkal, asztalok abroszokkal, tányérokkal, kalányokkal és égő gyertyákkal, asztal mellett lévő székekkel, becsületes hivata-

los vendégekkel; úgymint nevezet szerént szegfű színű leányokkal, rózsza színű menyetskéekkel, viola színű legényekkel, bárson színű öregekkel, látom, a kegyelmetek asztalát az Úristen megáldotta kenyérrrel és borral, de a kenyér és bor mellé étel is kívántatnék, vagyon nékem hatalmamban olyan élő föld, hogy a kegyelmetek asztalát ételből is meg tudnám elégtíteni, hogyha az én kevés vendégemet jó néven fogná kegyelmetek, hogyha jó néven nem fogja kegyelmetek, nemhogy megelégténém, sőt inkább elpusztítom. Ezen előszámlált kérdésekre alkalmas feleletet várok, de mivel előtte harmadnappal szólítottam kegyelmeteket egy tisztességes ebédre; de az időnek rövid alkalmatossága miatt a mi ebédünk vált vacsorává: mert láttam a népnek megsokasodását és letelepedését, gondolkodván gondolkodtam, tudok-é én ezen népnek elegendő ételt és italt adni, de gondolkodásomban juta eszemben egy igen nagy gazdag város, ki hívatatik téjjel és mézzel folyó Kanaán földinek, és elmegyek én oda annak a legfővebb való vendégfogadójában, és készítették én ott sok jó drága ételt és italt, akinek legelső zsengejét is énáltalam akarják bémutatni. De úgy gondolom, hogy az sem lenne elég, hanem elmegyek én, a Balatont megvadásztattam és a mellette lévő Badacsont meghalásztattam, abban fogának egy híres és nevezetes halat és vadat, gondolkodván gondolkodtam, hol találjak oly szakácsmestert, aki az én halamnak és vadamnak tetemít megkésztiténé, öszvejár-tam városunkat, de nemcsak városunkban, hanem még vármegyénkben sem találkozott. Hallottam híret Bécs városának, hogy ott volna egy híres szakácsmester, és elmegyek én oda magam személye szerént, egy jó nappal megköszöntém: beszéd közben meg is fogadá, de tudja kegyelmetek, hogy az nem szokott gyalog járni, sem szekéren, hanem fogadék én néki egy híres-nevezetes forgó csészát, kinek neve talyiga. Hazaérkezvén, megmutattam néki halaimat és vadaimat, s mind helyén hagyá: azután megkéré éntőlem ama fűszerszámokat, de gondolkodván gondolkodtam, hol találjak én oly fűszerszámokat, akit én tőlem kére; de hallottam híret Pestnek, Budának, és abban a megdöglött kalmároknak az eldült boltjokban hogy bővséggel volna, de magam személyem szerént nem meheték, hanem fogadék én egy friss, gyors járó embert, aki minden harmadnap nagy sietséggel elfut egy mértföldet, kis alacson, nagy magas, száraz, puffadt ember vala, és hogy megérkezvén ezen fűszerszámokkal, készítetttem ezekből, úgymint nevezet szerént nyúlnyomat, csukatalpat, gémhajat, szúnyogvaját, kecskeszarvat, lókörmöt, kemencenyögést, csikónyerítést, tyúklábat, ökörikrát, szarvas tagját. És mindezekből a halakból és vadakból készítetttem kegyelmeteknek egy vagy két tál étket és egy darab pecsenyét, egy pohár bort Illyés László vőlegény uramnak emberségéből, és mindezeket énáltalam akarják bémutatni kegyelmeteknek, hogyha jó néven fognák kegyelmetek; hogyha jó néven nem fogja kegyelmetek, városunkon kívül egy roppantott város, kinek neve kunyhó, abban lakik Nyári Mihály új polgár, várja vetett asztalával, víg nyájas cselédjével, és oda el fogom vinni tálam, szívesen fogja venni: de jól tudja kegyelmetek, hogy én nem vagyok írástudó, sem az én fejem nem kalendárium, hogy többet számlálhatnék, hanem amit gyenge elmémből kitanultam, csak azt magyarázhatom.

Vőfényi kötelességről... [1791] OSZK 820.772, 820.773.

A deákos verselési hagyományt folytató, nemegyszer azt popularizáló szertartásos vőfélyrigmusok az újkori (paraszt)polgári esküvők és lakodalmak szokás-forgatókönyvének megfelelően, *A Magyar Népzene Tára* III/A (1955) által rögzített sorrendben adjuk közre. A térben és időben is változó szokásmozzanatokhoz kapcsolódó hosszabb líro-epikus versek közül kiemeltük és külön csoportban közöljük a lakodalmi főétkezés (rendszerint a vacsora) rövid étel-köszöntőit és borkínálóit. Ugyanakkor ez utóbbiakat is megpróbáltuk a korban szokványos lakodalmi menüsor (KISBÁN Eszter néprajzkutató által rekonstruált) rendjében közölni, a kötet egészére érvényes időrendiség szem előtt tartásával.

a) Vőfélyversek

240.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 119a–b. *LEÁNYKÉRŐ LEVÉL.* [Ks.]: *Hanem amit szólok, szólok igazságot...*

A vers 1–3. szakasza előtt prózai bevezető olvasható, majd ezt követően és a szöveg végén további prózai részletek:

Megvallom, hogy szeméremmel vészem pennámat kezembe, és sokat tusakodtam magamban, ha vajon hozzáfogjak-é ahhoz a dologhoz, ami felől írok, vagy csak abban hadjam? Mivel egyfelől a szemérem, másfelül pedig a szégyenvallás forog szemem előtt: Utoljára mindazáltal e két dolognak meggondolása valamennyire meggyőzött 1°. Némának anyja sem érti szavát. 2°. Aki nem próbál, nem vesz utgyan, de semmit nem is nyér. Nohát szólok is, próbálok is: [...]

Ezen versekből capacitálódhatnak N. N. uramék, és mi nékem akaratom, bőven megért-hetik, mely telhetetlen voltam annak a drága szűznek szeretetiben. Minthogy pedig az ilyen do-logban az irigy nyelvek is hamar belékottyantanak, arra nézve: ha engem is tisztességemben gyaláznának, a felelet ez tőlem hozzájuk: [...]

Ez a vitéz tehát, aki mostan próbál, azért még a több írni való dolgokrúl hallgat, hogy amit mostan kardja helyett pennájával feljegyezni elmúlattott, ha a szerencse nem mostoháskodna, azt más érdemes emberek által fogja kipótolni. Most pedig semmit sem vár nehezebben, mintha az Isten úgy munkálkodnék N. N. uramék s a több atyafiaiknak szívekben és lelkek-ben, mint régenten a Béthuelében és Lábánében, akik az Izsáknak feleséget kérő Eliézernak azt felelték, ami vagyon: 1. Mós. 24:50, 51.

⁶
13–14 *Phébus* – 1. Phoebus (Phoibosz Apollón)
Szép volt az Apelles festett Helénája... – utalás a Plinius Secundus (Kr. u. 23–79) által leírt történetre, a nálunk Baranyai Decsinél (1598) proverbiumként megjelenő, DUGONICSNÁL (1820, II. 143.) pedig *Varga, a kaptánál ne tovább...* proverbiumot magyarázó jegyzetre, mely szerint Nagy Sándor udvari portréfestője közszemlére kitett műve mögé bújva hallgatta a bíráló megjegyzéseket, és azok értelmében javított a képen. A téma magyar felbukkanásának legutóbbi áttekintését l. UJVÁRY 2005, 197–200.

241.

Mólnár-ék. (1784–1826) STOLL 359. 120a–b. *HASONLÓ VERSEK.* Ks.: *Felfedezém titkát idejövése-mek...*

Kötetünk előző szövegét (240.) követő leánykérő vers. A házasulandó férfi az első két strófában szól választottjához, ő pedig öt szakaszban felel.

242.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 74b. *BOKRÉTAKIKÉRÉS.* Ks.: *Tudván kigyelme-tek idejövésünkenek...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 124.; KÜLLŐS 2004, 408.

A lakodalmi hívogatás azzal kezdődik, hogy a felkért vőfély a menyasszonyos háznál „kikéri a virágot/bokrétát” – ez kezdetben „téli zöld” [puszpáng] vagy rozmaring, később művirág –, amit a nyoszolyéleány(ok) a kalapja mellé, ill. a mellére tűz(nek) mint hivatalának jelvényét.

A vőlegény és hozzátartozói sok helyütt már előzőleg megállapodtak arról, mennyi „bokrétapénzt” kell fizetniük a menyasszonyos háznak e lakodalmi „jel”-ekért, amely a lakodalom idején természetesen a vőlegénynek is jár.

243.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 56a. *MIKOR A BOKRETÁT KIKÉRIK.* Ks.: *Köszönettel visszük ez ajándékodat...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 117.

A záróformulát utólag szúrták be a szövegbe (a 2. sor után); valószínűleg a vers végén mondandó.

244.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 69a. *HÍVOGATÁS.* Ks.: *Ezen háznépet is tisztetem, becsülöm...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 124.

Esküvői hívogató rigmus, amelybe bele kellett foglalni az aktuális személyneveket.

A szóbeli esküvői és lakodalmi meghívás (hívogatás) rendszerint a vőfély – Erdélyben a XVII. századtól a XX. századig létező *lakodalmi gazda* – feladata az esemény előtt kb. 1 héttel. Faluhelyen és a mezővárosokban egészen a XX. század közepéig szóban értesítették a rokonokat a templomi esküvő és a lakodalom helyszínéről, idejéről. A hívogatók (a kis- és nagyvőfély) ünnepi öltözékben és vőfélydíszben (bokrétás/keszkenős kalapban, mellre tűzött virággal és szalagokkal/kendőkkal díszített vőfélybottal) hívják meg a vendégeket: először a násznagyokat, aztán a menyasszony szüleit. A hívogatás nem személyekre, hanem mindig *háznépre* (átlagosan 3 főre) vonatkozik. A legközelebbi rokonokat, barátokat, lánypajtásokat a menyasszony és a vőlegény személyesen is meg szokta hívni. A hívogatással veszik kezdetüket a lakodalmi előkészületek, ui. a meghívott vendégek rokonsági fokuktól függően meghatározott mennyiségű baromfival, liszttel, tojással, süteménnyel stb. járultak hozzá a lakodalmi ebédhez, ill. vacsorához.

Az esküvők és lakodalmak zöme régen a késő őszi, téli hónapokra esett. A protestánsok mindig hétköznapokon, főként hétfőn, kedden és szerdán lakodalmaztak. A XVIII. században a katolikusok kedvelték a vasárnapokat és a nagy egyházi ünnepeket (pl. áldozócsüörtök, pünkösöd). Szerdán, mivel az böjtös, „tészta nap” volt, nem ültek lakodalmat. Természetesen advent és nagyböjt, valamint a pénteki nap mindegyik felekezet számára tilalmas volt.

³ Mert ez (s ez) általam tiszteli – szótaghiányos sor, ide kellett belefoglalni az örömapa nevét

245.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 59b–60a. *MIKOR A HÍVOGATÁST ELVÉGEZIK.* Ks.: *Áldott az utazók vezérlő Istene...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 120.

246.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 57b–58a. *MIKOR EL AKARNAK JÖNNI.* Ks.: *Kocsin futunk, mivel van az utca tele...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 118.

247.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 56a–b. *MIKOR EL AKARNAK JÖNNI.* Ks.: *Békesség adassék ez ház gazdájának...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 117.

248.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 56b–57a. *AZ ÁGYKIKÉRÉS.* Ks.: *Uraim, én megjelentem, azért jöttem hozzátok...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 118.; KÜLLŐS 2004, 408.
Prózai taldaléka: „Hogy pedig a mi idejövételünknek annál bizonyosabb jelét adjuk, ímhol vagyon a mi királyi házunktól küldetett pecsétes levél.”

Az ágykikérés és -vitel a lakodalom egyik legfontosabb mozzanata. A menyasszony nyoszolyáját a helyi elvárásoknak és vagyoni helyzetének megfelelő ágyneművel, valamint a kelengyét (ruháit, vászon- és asztalneműt) tartalmazó ládáját ünnepi menetben, kocsin szokták végigvinni a falun a vőlegény házába, hogy mindenki láthassa. Az ágy és a kelengye ugyanis státusszimbólum. Ebben a kikérő versben fel is sorolják, mi mindent kellett tartalmaznia a menyasszony ágyának a Dél-Alföldön a XVIII. század végén és a XIX. század elején.

Az ágyvitelre XIX–XX. századi parasztlakodalomban rendszerint a menyasszony búcsúztatása után, a menyasszonyvitellel egyidőben kerül sor, de a XVIII. században még az egyházi szertartás előtt megtörtént a menyasszony bútorainak (ágy, láda) és egyéb ingóságainak (a kenderfeldolgozáshoz szerszámok, edényfélék) átszállítása a vőlegény lakóhelyére. Az ágyért – tréfás alkudozás után – sok helyütt fizettek is a vőlegény emberei. A kelengye olyan nőági tulajdon volt, amelyet a házassági szerződésekben külön is megemlítenek, oly módon, hogy ha az asszony egy-két éven belül gemektelenül meghalna, ezek visszaszállnak szülei házába, hűgaira, ill. anyjára.

9 ... *ágyat, szépet, még ugyanis pubát* – a régi és a népi szóhasználatban a legutóbbi időkig csak az ágyneműket nevezték *ágyának*, a bútordarab neve *nyoszolya*

249.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 57b. *AZ ÁGYKIKÉRÉS UTÁN.* Ks.: *Kedves egészségbe' légyen ez egész ház...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 118.

250.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 60a. *AZ ÁGGYAL MEGÉRKEZÉS.* Ks.: *Mi gerlice galambunkat...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 120.

A 8. sorban szereplő „ez ez ez ez” a vőlegény nevének behelyettesítését teszi lehetővé, tehát a rigmus adaptálhatóságára, használatára utal. Az 5–6. sor közeli változatát a Mátyus Péter-féle vőfélyponyván szereplő menyasszonybúcsúban olvashatjuk:

Az Úr tinéktek is jó hitvestárst adjon,
Férjetekekkel együtt soha el ne hagyjon...

(1793; kötetünkben l. 257/10. vsz.)

251.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 18b–19b. *BÚCSÚZTATÓ*. Ks.: *Szívem kívánságát, kedves barátaim...*

Vőlegénybúcsúztató, amelyre még az esküvő előtt kerül sor. Bár a vers egyes szám első személyben szól, a lakodalmakban a vőfély vagy a násznagy mondta el a vőlegény nevében.

A búcsúztatásnak fontos ún. „elválasztó” (prelimináris) funkciója volt a lakodalomban, amely az emberi élet egyik legfontosabb átmeneti rítusa (vö. NIEDERMÜLLER 1983).

41 *Az nisdniüopolis víz* – bizonytalan olvasat, talán Nyizsnyijpolisz?

252.

+ I. *Balás József-ék.* (1784–1787) STOLL 357. 108a–111a. *BÚCSÚZTATÓ VERSEK. LAKADALMI*. Ks.: *Mikoron az fecskéké elmenni készülnek...*

13 vsz. A vers végén: *Amen*.

II. *Osvát Péter-ék.* (1781–1785) STOLL 341. 16a–17a. Ks.: *Mikoron az fecskéké elmenni készülnek...*

13 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal. A vers végén: *Búcsúztató lakadalmi Anno 1785*.

Menyasszonybúcsúztató, melyre a kora újkorban a „hitre való kikérés”-kor, tehát még az egyházi szertartás előtt került sor. A XIX–XX. századi lakodalmakban ez a mozzanat el is maradhatott, ill. átkerült a lányos háznál elköltött ebéd utánra, amikor a menyasszonyt hozományával és kelengyével együtt átvitték a vőlegényes házhoz.

Bár a menyasszony egyes szám első személyben búcsúzik szüleitől, testvéreitől és leánypajtásaitól – Isten áldását és bocsánatukat kérve –, szavait természetesen a vőfély/násznagy tolmácsolja. A hagyományos lakodalmi rítusban a menyasszony mindvégig passzív szereplő.

Apor Péter munkája (1736) is különböző búcsúzási időpontokat említ: az első napon a menyasszonytanc utáni, fektetés előtti búcsúztatást, valamint a lakodalom végén, amikor elviszik a háztól a menyasszonyt. „Mikor pedig az násznagy búcsúztatta az lakodalom napján az apjától, anyjától az menyasszonyt, az menyasszony akkor az apja s az anyja előtt térdre esett, és legelsőbben az apja és azután az anyja lábaihoz borult, és az násznagy az apjától és anyjától elbúcsúztatta, megköszöntetvén véle az többi között, hogy atyai- s anyaiképpen felnevelték, s gondját viselték, s most is tisztességesen férjnek adták...” (APOR 1978, 107.)

I.

5 *Plinius jedzette* – utalás az idősb Plinius római tudós enciklopedikus művére, a *Historia Naturalisra*, amely az ó- és középkorban (és még később is) a természettudományos ismeretek és a művészettörténet fontos forrása volt

52 *Mennyégben Báránhoz* – Krisztus elé

253.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 59a–b. *AZ ESKÜVÉS SRŐL MEGÉRKEZÉS HÁZRNÁL.* Ks.: *Ez a hely, ahová régen törekedtünk...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 119.

254.

+ I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.), OSZK 820.771; PNY 2.951. *MIKOR AZ ESKETŐRŐL A LAKADALMAS HÁZRNÁL VAGYNAK.* Ks.: *Drága jó uraim s nagy jó asszonyaim...*

Kiadása: VÉV 82–83.

II. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 14. sz. Ks.: *Mintbogy már a nagján immár általestünk...*

A 2. vőfély szövegének (5–6. vsz.) viszonylag ép másolata.

III. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 17. sz. *ÉTEL UTÁN KÖSZÖNTÉS.* Ks.: *Drága jó uraim, nagy jó asszonyaim...*

Az I. vőfély szövegének I. strófája, mely egy moralizáló, egyelőre invariáns jellegű verssel folytatódik.

Drága jó uraim, nagy jó asszonyaim,
Kik tekintvén szorgos fáradozásaim,
Hogy mög nem vetették hívogatásaim,
Tűrjék el, hogyha volt, fogadkozásaim. [!]

Ez királi háznak menyegző asztalán,
Látom, üres már minden tál és kalány,
De ha nem üres is, nem ösznek már talán,
Mert a menyasszonyunk szégyöllőni nyilván.

A vőlegényünk is, látom, szomorkodik,
Üres a zsebje, azon gondolkodik,
A kásapénz elő' nagyon húzódozik,
Most mitévő legyen, azon gondolkodik, sóhajtozik.

Igyál-ögyél, pajtás, úr lész most belőled,
De holnap nem kérdik, hogy van-e könyered,
Csak addig leszel úr, még mi leszünk veled,
Joblesz hogy a héten itt maradjunk veled.

Mert mit ér, barátom, az olyan uraság,
Ki addig tart, mint a pünkösdi királyság,
Igaz az, mert mi szöbb, mint a szép multság?
Ha mindég így lenne, úgy lenne boldogság.

Igyünk-ögyünk mostan, barátom, vőlegény,
Násznagy úr előtt is maj' möghül a lepény,
Ne csudálja aztat, hogy üres az edény,
Úgy sincs ögyíb haszna az ember illetin.

Kifordulok immár, megyek a konyhába
Mögnízöm, tettek-e valamit a tálba
Behozom aztat is, hogy ne veszen kárba,
Visszajövök mögént mindjárt hamarjában.

Addig is kívánok jó mulatós napot,
Kígyelmetek közé egy jó tudós papot
Amellé pediglen egy jó nagy kalapot,
Kit a póge [?] tehén az udvaron hagyott.

A muzsikust biztatva a 2. vőfély megemlíti és mesés történeti keretbe helyezi a *Rákóczi-nótát*, a XVIII–XIX. századi magyar közzene egyik legismertebb dallamcsoportját. Mind kesergő, mind induló-szerű változatainak lakodalmi elhangzásáról vannak népi adataink: utóbbit lakodalmi menetben, előbbit a tánc szüneteiben, hallgatónak játszották. A kesergő szöveg egykorú közköltészeti emlékeit I. szintén sorozatunk III. kötetében (*Jaj, régi szép magyar nép...*, illetve *Haj, Rákóczi, Bercsényi...* kezdettel).

A záróformula („mulassunk, nincsenek itt papi személyek”) közköltészeti toposz, s a táncot ellenző, nagyszámú egyházi traktátus ellenhatásaként jöhetett létre (ezekről bővebben I. TÓVAY NAGY 2004). Csokonai Vitéz Mihály is innen meríthette bordalának sorait:

Fére most az Étikával:
Nints itt pap:
Tántzra víg kompániával
Hap, hap, hap!

CSOKONAI VITÉZ Mihály: *Bakbusboz* (1798) 93–96. sor
(CsÖM IV. 120.)

XIX–XX. századi folklórváltozata pl. BORÚS 1998, 142. (Ómoravica, Bácska).

24 ... *mikor vívta Belgrád várát* – Laudon osztrák hadvezér 1789. október 7-én vette vissza a törököktől Belgrád várát. Belgrád török kézre jutását (1738. szept. 1.), majd visszafoglalását több XVIII. századi közköltészeti alkotás emlegeti; ezeket a *Közköltészet* III. kötetben adjuk közre. A győzelemre a fiatal Pálóczi Horváth Ádám is verset írt (*Belgrádra, viűezim, omoljatok...*), amely hamar popularizálódott.

255.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 47b–48a. Ks.: *Ameddig csak élek, s szívem bennem dobog...*

Menyasszonybúcsúztató.

A menyasszony búcsúztatásáról a Gömör vármegyei parasztlakodalomban Balogh Sámuel (1827) részletesen tudósít. Feltűnő, hogy itt nem a vőfély búcsúztatott, hanem egy másik lakodalmi tisztségviselő olvasta fel a menyasszony nevében szóló kézíratos búcsúverseket. „Mihelyt a menyasszonyt, aki már ekkor menyegzősen fel van öltöztetve s koszorúzva, a szent hitre kinyerhetik, azonnal a vőfélynak elmenetele után, egy az ékesenszóllóbbak közül elővesz egy írást, mely mintegy két ívni paraszt versekből áll, és elkezd a menyasszonyt szüleitől, testvéreitől, atyafaitól, minden jóakaróitól, barátneítől, komáitól sorról sora búcsúztatni, mintha végképen kikellene a világból mennie, melyre a szülék, testvérek nagy jajsót ütnek, és a legkeservesbb bánatnak minden jeleivel egész torokból siratják az elköltöző menyasszonyt, s a sympathia a több jelenlévőnek is könnyeket csal szemekbe, úgyhogy ekkor a lakodalmi ház egy igen keserves halotti búcsúztatást ábrázol, mely a versolvasónak csendes és tempóra tett komoly indifferens tónusával különösen contrastírozik. Azonban a búcsúztatónak utolsó szavá-

val jajszó, sírás egyszerre kettévágódik, s a legharsányabban jajgató, mintha nem is ő lett volna, első ugrik a legvígabb táncolásba.” (*Rövid rajzolatja a ’paraszt lakodalomnak Gömörben; Tudományos Gyűjtemény, 1827, III. 44–45.*)

256.

Közma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 19a–20b. BÚCSÚZIK A MENYASSZONY. Ks.: Szerencsés jó estvét, áldást, békeességet...

Menyasszonybúcsúztató, melynek I. vsz.-ából is kitetszik, hogy a vőfély mondta el. Ugyanezt a sémát követik a XVIII. századi ponyvanyomtatványok: figyelemkérés, búcsú az apától, anyától, testvérektől, esetleg a lánypajtásoktól, mindannyiukra Isten áldását és kegyelmét kérvén.

257.

+ I. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793). Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. A MENYASSZONY BÚCSÚZIK. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*

10 vsz.

II. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A’ LAKADALMASOKNAK MÚLTATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. A MENYASSZONY BÚCSÚZIK. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*

10 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a főszöveggel. A függelékben szereplő verset (a régi szerelmesek búcsúját, mely szerelmi dalok részleteiből áll össze) itt közöljük.

Ha amit vétettem tenéked, kedvesem,
Amidőn mulatott itt az én személyem,
Hogy nyavalyát nékem ne okozz, szerelmem,
Mindezekről mostan bocsánatot kérek.
Édes virágszálom ki voltál énnékem,
Vidámító íra az én életemnek,
Gyönyörködtetője csekély személyemnek,
Mind szívem-, mind lelkem-, mind belső részemnek.
Voltál bizonyára szívem táplálója,
Szívedben szívemnek megoltalmazója,
Mind belső részemnek megvidámítója,
Bú helyett szívemnek vígságot adója.
Már megbocsáss, szívem, most szívesen, kérlek,
Mert látom, én többször meg nem kereshetlek,
De e rossz világban valameddig élek,
Tégedet, szívemet, el nem felejtetek.

III. VŐFÉNYEK’ KÖTELESSÉGE, MELLY A’ Lakadalmásoknak mulatságokra ki-nyomtatott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. A MENYASSZONY BÚCSÚZIK. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
10 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a főszöveggel, függeléke azonos a II. változatéval.

IV. VŐFÉNYEK’ KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. A MENYASSZONY BÚCSÚZIK. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
10 vsz., csaknem szó szerint megegyezik a főszöveggel.

V. A’ MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. A MENYASSZONY BÚCSÚZIK. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
7 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1–3, 5–8. A verset a füzér első, tipográfiaiában is elkülönülő

- alcíme előzi meg; a korábbi rigmusok tagolatlanul vagy csupán széljegyzetekkel ellátva szerepeltek. Az összevont szöveg 2. vsz.-ában *Kedves édesanyám* megszólítás szerepel.
- VI. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. [201. sz.] *MENYASSZONY BÚCSÚZTATÁSA*. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
10 vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal, a megszólított személyek megjelölése nélkül. A *Lakodalomban való strophák* c. ciklus 9. darabja, a kézirat törzssanyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VII. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 20a–21b. *A MENYASSZONY BULCSÚZIK*. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
10 vsz., a ponyvaszöveg másolata (a szerelmi búcsúval együtt), több javítással és hiányzó sorral.
- VIII. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 197b–198a. *MENYASSZONY BÚCSÚZTATÁSA*. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
10 vsz., a VI. hű másolata.
- IX. *Tudományos Gyűjtemény* (1827) XII. 10–11. *SIRATÓKORI SZÓVETÉSE AZ EGYIK NÁSZ-NAGYNAK*. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*
Kiadása: UJVÁRY 2000, 68.
10 vsz., sorrendjük megegyezik az I. változattal. Veszprémi, népi szöveg Edvi Illés Pál *A' Magyar Parasztok' lakodalmi szokásaik* (3–25.) c. írásának versidézetei közül. Csaknem szó szerint azonos a ponyvával.
- X. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 11. sz. *A MENYASSZONYKIKÉRÉSRŐL*. Ks.: *Rúzsza színű szép szűzek és asszonyi seregek...*
A 257. és 258. sz. ponyvaszöveg közös, fontos szakaszainak átfogalmazott, néhol új strófákkal kevert, néhol sérült, szótagszámhibás változata. Szerkezete az I.-höz képest: E1–E4, 2, E5, 4, 266/9^V, E6, 10^V, 8^V, 9, E7. A primitív írású szöveg rekonstrukcióját itt közöljük:

Rúzsza színű szép szűzek és asszonyi seregek,
Nemes nemzetek, kik szép egységben gyűltek,
És vagynak e vígságos helyben,
Kérem hát, legyenek addig csendességben,
Még búcsúzásomat most vihessem végbe.

Jajszóra fakadok, amidőn említöm,
Hogy megváltoztatom leányi életet,
Előbb segítségül hívom én Istenem,
Ki minden sorsomba megsegít engemet.

Tekints rám, tekints rám, te szolgálódra,
Éltemet, kérlek, ne fordítsd bánatra,
Éltem után lelkem juttasd boldogságra.

Az egék ura amint elrendelte,
Madárnak is erős magányos élete,
Egyik pár másíknak segítsége lenne,
Szent rendelésének nem mondok ellene.

Elsőbb hát tehozzád nyújtom én szavamat,
Kedveséges atyám, én búcsúzásomat,
Mert Isten után viselted gondomat,
Én mostan sajnálom tőled válasomat.

Áldja meg az Isten egész életedet,
Szerencsésé tegye minden lépésedet,
Amikor eléred utolsó végedet,
Boldog mennyországba vigye bé lelkedet.

Kedves édes szülém, már tehozzád térek,
Még új szállásomra tetőled elérek,
Áldását Istennek én tereád kérek,
Akit én szívemből szüntelen dicsérek.

Köszönöm, jó szülém, hogy engem tartottál,
Kilenc hónapokig méhedben hordoztál,
Kegyess anya módra engemet dajkáltál,
Anyai öledből minap elszalajtál.

Kedves édes szülém, áldalak tégedet,
Vigasztalja Isten a te bús szívedet,
Hozza víg örömré szomorú életedet,
Végezetre mennybe vigye bé lelkedet.

Kedves testvéreim, tőletek búcsúzóok,
Szívemből nektek is ezeket kívánom,
Az nagy Úristennek áldása maradjon
Rajtatok mindaddig, még éltek, el sem is ne hagyjon,
Végre az egekbe magához fogadjon.

Az örök életben nektek is részt adjon.
Kedves lánybarátim, hozzátok fordulok,
Titeket meglátlak, ugyan megújulok,
De ugyan szívemben már nagyon búsulok,
Hogy seregetektől más útra indulok,

Nem lesz már véletek többé maradásom,
Elmúlik véletek közlött nyájasságom,
Az én férjemmel léssen én lakásom,
Amint uram fűjja, úgy léssz táncolásom.

Hanem adjon az Úristen nektek is jó hitvestársat,
És igaz szívből szeretett hitvőspárt,
Kikkel e világon éljetez,
Isten áldását hogy megnyerjétek,
Isten áldottjai örökké legyetek.
Szívemből óhajtok nektek minden jókat.

Kedves jóbarátim, kik itt jelen vagytok,
Örömem napjára e házhoz szálltatok,
Ily alacsony sorsban meg nem utáltatok,
Az Isten áldása maradjon rajtatok,
Kívánom szívemből mindezeket nektek.

XI. *A Magyar fő-félynék bármás lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. *A MENYASSZONY BÚCSÚZIK.* [Ks.]: *Vajda, hegedűnek álljon meg zengése...*
7 vsz., megegyezik az V. változattal.

A II–III. függelékében közölt búcsúvers 2–3. szakasza között quasi keresztrímes kapcsolat van.

Az 5, 7. vsz., valamint a 258. szöveg 12–13. strófájának vegyes, kontaminált változatát l. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század I. fele, 2a–3b, 13b–14b; BORÚS 1998, 98.). Ugyanitt (26b–27a) a leánybarátoktól való búcsúzás szakaszait is megtaláljuk, átdolgozott formában (BORÚS 1998, 110.).

XIX–XX. századi folklórváltozatai: *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 117., töredék).

A ponyvavers a szájhagyományban lerövidült, csak a búcsústrófákat őrizte meg, l. pl. a gyergyócsomafalvi, hatstrófás változatot (MNT III/A 255. sz.), amely az 1–2, 4–5. és 8–10. vsz.-ok szinte szó szerinti átvétele.

A ponyvavers 2, 4. és 8–9. szakaszának a *Csörög a kocsi, pattog a Jancsi* kezdetű dallal kontaminált 14 soros változatát l. MNT III/A 260. sz. (Nyitraegerszeg, Nyitra m.).

258.

ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.), OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. MENYASSZONY BÚCSÚZTATÁSA AZ ÉDESATYJÁTÓL; MENYASSZONY BÚCSÚZTATÁSA AZ ÉDESANYJÁTÓL. Ks.: *Vajda, begedűnek álljon meg zengése...*

Kiadása: VÉV 89. (részletek)

A másik vőfélyponyva-típus (1793, Mátyus Péter) szövegével itt találjuk a legtöbb egyezést; l. 257. sz. A továbbvariálódott népi változatok esetében nehéz eldönteni, melyik kiadványra vezethetők vissza.

259.

Lakadalmi búcsúzó vers (XIX. század eleje; Kolozsvár, EK 2991/266. sz.) Ks.: *Ez helyben egybengyült kedves gyülekezet...*

A ponyvaszöveg tömörített átdolgozása, melyben számos felső új rímet kapott. A nyomtatott kiadás folklorizálásának korai emléke.

260.

Dersi István-ék. (1793–1797) STOLL 418. 100b–102a. LAKADALMI BÚCSÚZTATÓ VERS. Ks.: *Valakinek szívét Cupido sebbeti...*

A vers végén: „N N Leán Vege”.

A 9. vsz. folklorizálódott lírai közhelystrófa, mely a szerelmi és búcsúénekekben, keservesekben gyakori. A záróvsz. közeli rokona a 261. szövegének, mely ugyanebből a kéziratból való.

261.

Dersi István-ék. (1793–1797) STOLL 418. 64a–b. LAKADALMI KURTA BÚCSÚZTATÓ. Ks.: *A búsgerlicéről írják a poéták...*

A kezdőstrófában felbukkanó, társát sirató „párjavesztett” gerlice olyan közköltészeti és folklorizálódott toposz, melynek eredetét a II. század első feléből Alexandriából származó Physiologusra vezethetjük vissza. Ez a mű a XV–XVI. század fordulójától ismert volt Magyarországon is, s mind a magyar, mind az európai teológiára, irodalmi és képzőművészeti szimbolikára nagy hatást gyakorolt (l. *Physiologus* 1986).

A záróvsz. közeli rokona a 260. szövegének, mely ugyanebből a kéziratból való.

262.

Dersi István-ék. (1793–1797) STOLL 418. 102a–104a. *AZON ALKALMATOSSÁG UGYANEFFÉLE, DERSI GYÖRGY ÁLTAL KÉSZÍTTEGETT MEGFELELŐ VERSEK.* Ks.: *Leányunk, ki valál házunkban szerelmes...*

A maga nemében páratlan, tanult emberre valló, gazdag szimbolikájú alkalmi búcsúztató vers.

- 49 *Ecséd s öcséd – értelemszerűen:* öcséd s húgod
 61 *Légy ékes Zsuzsanna kegyes példájával* – utalás a vének által házasságtöréssel megvádolt istenfélő zsidó asszony történetére: *Zsuzsanna és a vének (Deuterokanonikus bibliai könyvek, 173–178.)*
 62 *Nestor – I. Nesztor*
 76 *ne kezdjék készíteni föld várán a boltod* – ne ássák sírodat
 81 *gyönyörű élet* – a tökéletes, szép, tiszta élet metaforája
 91 *...a szaloni balaké* – talán az erdélyi Szalonna-patakára vitték a menyasszonyt.

263.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 18a–b. *OSKOLABÉLI GYERMEK-FELKÖSZÖNŐ.* Ks.: *Skólabéli ifjak éneket mondani...*

Az iskolás gyermekek alkalmi köszöntését „bekonferáló” és a násznépet adományozásra buzdító vőfélyrigmus.

264.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 17b–18a. *PÁRTAFELKÖSZÖNTŐ.* Ks.: *Herkules nagy vitéz volt, ezt tudhatjátok...*

A címadás itt és a következő versben is a lakodalomnak arról a régiségben élő, rituális „eltávolító” mozzanatról emlékezik meg mesés formában, amikor a szüzesség jelét, a koszorút (pártát, *koronkát*) karddal levették a menyasszony fejéről, mielőtt fektetni vitték.

Így ír erről a szokásról Apor Péter a *Methamorphosis Transylvania*ban: „...az menyasszonyt az vőlegény hálózataiba bevitték, s az vőlegénynek az vőfély presentálta, feláldván őket szép áldásokkal, azután az vőfély az kardját kivonta és karddal az menyasszony fejéről a koszorút lemetszette, és az kardja markolatáig lebecsátotta, mezítelen lévén az kard, (az azért volt, hogy emlékezzék meg a menyasszony, hogy mivel szüzességinek jegyét a koszorút karddal veszik le, úgy viselje magát az szent házasságban, hogyha azt megmocsolja, kard lészen az fején), azután az vőfély jó éjszakát vett az új házasságtól, és az nyoszolyókisasszonynak kezit fogván, mezítelen karddal, az koszorú az kardban lévén és az szvendékhordozók előtte menvén, az lakodalmas helyre visszament.” (APOR 1978, 108.)

KISS Lajos így foglalja össze a néphagyományban megőrzött régi szokást: „A menyasszony koszorúlevételét rendszerint a vőfély végzi... Van úgy, hogy a menyasszony vesz le sírva és a vőlegény kalapjára tűzi. Másutt a vőfély szúrja a kardjára a koszorút, amelyet négyfelé vág, jelképezve, hogy a menyasszony bevégezte lányságát. Ezután a koszorút botjára tűzve tréfás alkudozás köt elárverezi... A koszorúlevétel után legtöbb helyen tánc van...” (MNT III/A XXXV.)

265.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 28a–b. *PÁRTAFELKÖSZÖNŐ.* Ks.: *Híres Nagy Sándornak vagyok generálja...*

A koszorú (párta) levételéhez kapcsolódó, kissé homályos értelmű vers. L. az előző jegyzetet.

266.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 26a–b. FEKTETŐ VERS. LAKADALOMBA. Ks.: *Ragyognak, villognak a csillagok immár...*

Számos javítással és átfirkálással terhes szöveg.

A kézirat 26a lapján olvasható, *Mikor a menyasszonyt felviszik* címsor után, a vers előtt egy rövid prózai felvezetést olvashatunk:

Három kiváltképen valo dolgok tartoznak az életnek conservatiójára, úgmint...

Étel, ital, álom,
Szükséges ez három.

Már Isten kegyelméből az kettőn általmentünk, hanem az harmadikra is, mint a nyugalom-helyre terekedünk általam, szegény együgyű szolgálta által kíván búcsút venni atyjától s anyjától. Ilyeténképen szólván...

A kezdősor és a 4. vsz. elemeinek XX. századi folklórváriánsát l. MNT III/A 691. és 712. sz.

13 Változatát közmondásként közli Kis-Viczay Péter gyűjteménye (1713); MARGALITS 1896, 208.

267.

+ I. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 30b–31a. Ks.: *El kell búcsúznom pártántól...*

Nj.: *Bárcsak esne, bárcsak fájna*

II. *Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. 47a–b. Ks.: *El kell búcsúznom pártántól...*

Nj.: *Bárcsak esne*

A kézirat későbbi részében egy rövidített változatot is találunk, melyben a közös strófákat csupán kezdősoraik jelölik. Vsz.-ainak sorrendje az I.-höz képest: 1–3, E1, E2, 13–14. Egyedi szakaszai:

E1. De ha vagon meg kell lenni...

E2. Köszönöm szereteteket
velem közlött hivségeket
Mindég hálálom,
Míg lész halálom.

Az érzékeny stílusban megfogalmazott dal minden bizonnyal a felkontyolás mozzanatát kísérte. XIX–XX. századi tematikus és műfaji folklórváriánsait l. MNT III/A 848–853. sz.

*

A nótajelzés egy népszerű mulatódalra utal, mely a forráskéziratban is megtalálható. Kottás kiadását l. kötetünkben, a 41. szövegcsalád (*Egy-két tebén nem nagy csorda...*) jegyzetében.

268.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 60a–b. MENYASSZONY-FELKÖSZÖNTŐ. Ks.: *Most öltöztél új ruhába...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 120.

Az elhalás után a *konty* (az asszonyosra fésült és főkötővel/kendővel betakart haj,) az asszonyi státusz jele. A „ruhaváltás” régen csak a fej(dísz)re vonatkozott.

269.

+ I. ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.), OSZK 820.771; PNY 2.951. *MIDŐN MINDEN DOLGÁT ELVÉGEZTE, ÍGY BESZÉL A VENDÉGEKNEK*. Ks.: *Drága jó uraim s kedves asszonyaim...*

Kiadása: VÉV 90.

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 25b–26a. *A KOSZORÚKÖSZÖNÉS UTÁN EZT KELL*. Ks.: *Drága jó uraim s kedves asszonyaim...*

Kiadása: BORÚS 1998, 120–121.

4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 3, 2, 4. Egy-két eltéréssel a ponyvaszöveget követi.

III. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 31a. *MENYASSZONNYAL VALÓ BEKÖSZÖNÉS, MIKOR TÁNC[OL]*. Ks.: *Drága jó uraim és jó asszonyaim...*

Kiadása: BORÚS 1998, 127–128.

4 vsz., megegyezik a II. változattal, de más kéz írása.

A vőfély így beszél a koszorúlevétel, ill. a felkontyolás után a menyasszony nevében. A szöveg a lakodalom összetett rítusának a harmadik, ún. „befogadó” mozzanatát érzékelteti (NIEDERMÜLLER 1983).

270.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 37a–b. Ks.: *Életem búval teljes...*

A variáns nélküli, érzékeny stílusban megfogalmazott dal a vőlegény érzéseit fejezi ki.

*

Bár a vers nótajelzés nélkül maradt fenn, egyező metrumba miatt lehetséges, hogy a *Mi legyen a házasság* (illetve *Világ haszontalanság*) kezdetű tréfás oktató énekek dallamára énekelték. Ezt a dallamot I. kötetünk 92. szövegének jegyzetében!

271.

Veress Márton-ék. (1793) STOLL 419. 34a–b. Ks.: *Jaj fejednek, be megesezt...*

A variáns nélküli dal, egy lánypajtás „menyasszonysíratója”. Bár a XIX. századi, XX. század eleji folklórányagban a menyasszonybúcsúztatáskor volt szokás a *síratózás* (Moldvában és a palóc területen az anya siratta el a leányát, ill. a menyasszony önmagát), a XVIII. századi közköltészetben ennek nem találtuk előzményeit.

5 *A szerencse vakot vete* – vö. *Vakot vetett kockája* (MARGALITS 1896, 742.). A szókép a népszerű kockajátékra utal, amelyben a kocka üres oldala a „vak”, azaz a vesztes

b) Tálalóversek

A ponyván és kézíratos másolatokban terjesztett/terjedő vőfélykönyvekből, melyeket a mindenkori köznép számára készítettek, kiolvasható nemcsak a lakodalom szokásrendjének minden fontosabb mozzanata, hanem a parasztságnál szokásos lakodalmi ebéd, ill. vacsora jellegzetes menüsorozata is

(KISBÁN 1993). Már a legelső, Vácott nyomtatott vőfélykönyvekben is vannak *ételköszöntő* vagy ún. *tálaló* rigmusok. A XVII. századi kéziratos énekeskönyvek lakoma- és lakodalmi versei között viszont még nem találunk ilyeneket. (Ez természetesen nem zárja ki, hogy szóban azért elhangzottak effélék.) Bár a tálalórigmusokról nincsenek a XVIII. század legvégénél korábbi adataink, a zenés (fő)úri és céhes lakomákról viszont följegyezték – pl. Georg Daniel Speer kalandregényében, a XVII. századi szokásokról tudósító *Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus*-ban (1683; BARNÁ 1953, 495–514; SZABOLCSI 1936, 502–504.), illetve egy Freiburgban kelt politikai röpiratban (BARNÁ 1953, 33. jegyzet) –, hogy a zenészek ún. *fogásnótákat* játszottak, ill. trombitával, dobbal „tust fújtak” a serlegek ürtétekor. „Este a vacsoránál megkérdeztem a zenésztől, vagy akarom mondani: a magyar muzsikustól (aki minden fogáshoz, vagy tálhoz más más nótát, vagy szonátát tudott játszani, így a savanyúkáposztához a savanyúkáposzta-, a libához a liba-szonátát, a sült-höz a peccsenye- és minden más ételhez a megfelelő más nótát), honnan a háromszáz özvegyasszony tánca elnevezés?” (*Magyar Simplicissimus* 1956, 247.; XXIX. fejezet) A magyarok körében divó „fogásnóták”-ról több XVII–XVIII. századi forrás is beszámolt: említi pl. egy 1660 körül a *Mars és Bacchus egymással való viaskodásáról* írott vetélkedő vers, Forgách Simon gróf 1705-ben Rákóczihoz írott levele, Mikes egyik 1723-ban kelt levele és egy 1780 körül készült jezsuita iskoladráma, a *Tornyos Péter* is (RMDE XVIII. 4/1.; l. még: KÜLLÖS 2004).

Bár a rögtönzött, vagy félig rögtönzött zeneszóval kísért lakomázást az erdélyi nemesi udvarházaknál a XIX. században felváltotta „a jobban bétanult opera-darabok” divatja (Brassai Sámuel, 1860 nyomán: SZABOLCSI 1936, 504.), feltételezzük, hogy a *köznépi* lakodalmak ételkináló rigmusai e szokás leegyszerűsödött maradványai. Már csak azért is, mert nem egy tálalóversben, lakodalmi rigmusban elhangzik a felszólítás a zenélésre (276, 288. és 296. sz.), számos reformkori lakodalom-leírásban pedig szerepel, hogy a lakodalmi vacsorán a zenészek tusokat húznak, amire mindenkinek inni kell. Másrészt ezt a lehetséges eredeztetést igazolják az 1936-ban leírt nemespátrói parasztlakodalom *leves-, tyúkbús-, kalács-, paprika- és répa-nótái* (SEEMAYER 1936).

A tálalórigmusok nemcsak terjedelmileg, de poétikai megformáltságukat tekintve is különböznek a lakodalom egyéb közköltészeti alkotásaitól. Néhány lapos közhelysört, formulát ismételtetnek, variálnak, tehát az alkalmi versifikálás legelső szintjét képviselik. Talán éppen egyszerűségüknek és igénytelenségüknek köszönhetően maradtak meg napjainkig szórakoztató mozzanatként a lakodalmakban, s éltek túl a hagyományos népi/paraszti kultúra számos más elemét, művészibb szóbeli műfaját, amelyek a XIX–XX. századi társadalmi és életmódbeli változások során visszahozhatatlanul eltűntek (KÜLLÖS 2004, 259–279.)

E tálalóverseket abban a sorrendben adjuk, ahogyan az egyes fogások megjelentek a lakodalmi főétkezésen, a vacsorán. Erre nézvést a táplálkozástörténeti források felhasználásával készült néprajzi összefoglalásokra támaszkodtunk. A XVIII. században általánosan szokásos 9 fogásból álló ünnepi ételsort KISBÁN Eszter írta le egy 1793 után megjelent anonim váci ponyva, illetve egy 1847 után kiadott magyaróvári vőfélykönyv nyomán (KISBÁN 1993, vö. a *Magyar Néprajz* IV. *Életmód* c. kötetében: 557–563.). Bár e nyomtatványoknál részben korábbiak a kéziratos énekeskönyvekben ránk maradt szövegek, alapjaiban nem változtatják meg a Kisbán Eszter által rekonstruált, a magyar nyelvterület egészét tekintve kb. 1880-ig érvényes (bár természetesen a fogások számát és részleteit tekintve regionálisan módosuló) lakodalmi ételsort, inkább csak néhány ad hoc fogással gazdagítják azt. Ilyen pl. a *kecsonya* (amit adhattak a lakodalom másnapjának hajnalán is, vö. SEEMAYER 1936, 86–87.), a *nyúl-hús* vagy az egyelőre meg nem fejtett, *méz-es* elnevezésű csemege. A helyi ünnepi étkezési szokás érvényesítésére adtak lehetőséget továbbá a „semleges”, azaz nem konkrét ételt megnevező tálalóversek, mint pl. *Mikor a második ételt felviszi; a harmadik ételt felviszi; Másról;* „Ezen tál eledel, mely kezembe vagyon...” Ezeket értelemszerűen illesztettük be az ünnepi lakoma rendjébe.

A vőfélyrigmusok nemcsak étel- és ital-újdonságokat népszerűsítettek (szűrt húisleves, rántott csirke, kávé), hanem kulturáltabb étkezési és viselkedési szokásokat (pl. a villával, saját tányérból való evést) vagy forgatókönyvi mozzanatokot, mint a *kásapénzszedés* a szakácsnéknak és pénzgyűjtés a muzsikusoknak, emellett a regionális, lokális hagyományok, ill. egyedi jelenségek írásba rögzítésére is lehetőséget adtak (pl. a pörkölt mint lakodalmi étel az Alföldön – először 1837-ben Tahy Gáspár említi Heves és Külső-Szolnok vármegyék leírásakor. l. PALÁDI-KOVÁCS 1985, 234–244. –, ill. helybeli sze-

mélyek megemlítése a kéziratos *Pacséri vőfélykönyv* vendégsorolójában egy a vacsora alatt mondott, több műfajból kontaminált versbe applikálva). Ennek ellenére a lakodalmi szokások és a szokást kísérő rigmusok mégis épp a nyomtatott versek folklorizálódása révén váltak országosan ismertté – és közel egyformává – a magyar nyelvterületen. KISBÁN Eszter (1993) szerint pl. az 1839-re datált kecskeméti kéziratos vőfélykönyv (*Pántzél János-éke.*) 223 sorából 51 sor (helyenként szövegrontással) más „ősför-rásokból” származik. „...két részletben 15 sor a Mátyus Péter szöveggel, két részletben 28 sor az 1793 utáni anoním váci vőfélykönyvvel, három részletben 8 sor pedig az 1826-os makói kéziratos gyűjteménnyel egyezik” – írta (32. jegyzet; l. még a 25. és 26. jegyzetben írottakat).

A hagyományőrző vidékeken még a XX. században is használták, „aktualizálták” a generációról-generációra szálló, egymásról másolgatott kéziratos vőfélykönyveket, és eldeklamálják vagy felolvassák az olykor 150-200 éves (ma már nem is mindig érthető) rigmusokat.

272.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 60b. *VACSORA ELŐTT MONDANDÓ.* Ks.: *Fülemmel bangos zördülést hallottam...*
Kiadása: KÜLLÖS 1997, 120.

A 8. sorban a 4. sor megismétlése szövegromlásra utal. Itt értelemszerűen és a rímeket tekintve is olyasminek kellene állnia, mint: „Kezembe egy tálat mindjárt *adjanak*”...

A 3. vsz. külön rigmusként is felbukkan. l. kötetünkben a 278. sz. alatt.

273.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 18a. *ÉTEKFELKÖSZÖNŐ.* Ks.: *Egybegyűléstek, rendes üléstek...*

Asztali áldás.

274.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 18a. *ÉTELFELKÖSZÖNTŐ VERSEK.* Ks.: *Isten áldásait ez helyre felbozni...*

275.

+ I. *VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL* (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. *MIKOR A VŐFÉNY AZ ÉTELT FELVISZI.* Ks.: *Becsületre méltó jeles gyülekezet...*

3 vsz.

II. *VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT* (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. *MIKOR A VŐFÉNY AZ ÉTELT FELVISZI.* Ks.: *Becsületre méltó jeles gyülekezet...*

3 vsz.

III. *VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmasoknak mulatságokra ki-nyomtattott* (Vác, é. n.) OSZK 803.115. *MIKOR A VŐFÉNY AZ ÉTELT FELVISZI.* Ks.: *Becsületre méltó jeles gyülekezet...*

3 vsz.

IV. *VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. ÍRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL.* (é. n.) OSZK 820.770. *MIKOR A VŐFÉNY AZ ÉTELT FELVISZI.* Ks.: *Becsületre méltó jeles gyülekezet...*

- V. *A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI* (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. Ks.: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*
3 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül (vö. VI.).
- VI. *A Magyar fő-fények hármas lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2962. 3. sz. Ks.: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*
Kiadása: MNT III/A 531.
3 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül (vö. V.).
- VII. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 193. sz. *ELSŐ TÁL ÉTEL-FELKÖSZÖNTŐ*. Ks.: *Becsületre méltó nemes gyülekezet...*
3 vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal; a *Lakodalomban való strophák* c. ciklus első darabja, a kézirat törzsananyagának írásával. A margón 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VIII. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 17a. *MIKOR AZ ELSŐ FRÁJ AZ ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Becsületre méltó jeles gyülekezet...*
3 vsz. A ponyvaszöveg másolata, jelentéktelen módosításokkal.
- IX. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 196a. *ELSŐ TÁL ÉTEL*. Ks.: *Becsületre méltó nemes gyülekezet...*
3 vsz., a VII. hű másolata.
- X. *Magyar országai, vagy Pesti ó és Új Kalendárium* (1829) OSZK 1522/1829. *MIKOR A VŐFÉNY AZ ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Becsületre méltó nemes gyülekezet...*
3 vsz. Megegyezik a ponyvaszöveggel, jelentéktelen módosításokkal. A kalendárium függelékében, anekdoták és dalok társaságában kiadott, *Vőfények' Kötelessége* c. füzér I. szövege.
- XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 104.)

276.

- + I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.) OSZK 820.771; PNY 2.951. *MIKOR A VENDÉGEKET ASZTALHOZ ÜLTETI*. Ks.: *Uraim, az asztal meg vagyon terítve...*
- II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század I. fele) 7a. *MIKOR A VENDÉGET ASZTALHOZ ÜLTETI*. Ks.: *Uraim, az asztal meg vagyon terítve...*
Kiadása: BORÚS 1998, 102.
2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveg 1–8. sorával.
- III. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 11. sz. *MIKOR ASZTAL MEG VAN TERÍTVÉ*. Ks.: *Látom, az asztalok meg vagnak terítve...*
A ponyvaszöveg kissé módosult másolata, az alábbi záradékkal:

Most pedig kimegyek az konyhára,
S csinált étkeknek kegyes illatyára,
De egy holnap múlva ismét visszajövök mindenek láttára.

XIX–XX. századi folklórváltozatai pl. BORÚS 1998, 80. (Topolya, Bácska).

277.

- + I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *ELSŐ FOGÁS ÉTEL*. Ks.: *Itt van hát az első tál étel, bebozttam...*
- II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század I. fele) 7a–8b. *ELSŐ ÉTEL*. Ks.: *Itt van hát az első tál étel, bebozttam...*
Kiadása: BORÚS 1998, 102–103.
3 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel. A 3. strófát az összeíró később, a leves elfogytakor mondandó vershez tapadva is feljegyezte (281/II.).

- 9 *Rút a vén katona, rút a vén szerelmes...* – szólásmondásnak tűnik, de csak a második felének van párja: *Rút, mint a vén szerető* (MARGALITS 1896, 640.)

278.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 60b–61a. *ELŐ TÁL ÉTEL*. Ks.: *Ígéretem szerént, imé, beérkeztem...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 120.

Szó szerinti változata 272. szövegünk (*Füleimmel bangos zördülést ballottam...*) 3. stófájának.

279.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 64a. *LEVESRŐL*. Ks.: *Ennek neve leves...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 123.; KÜLLÓS 2004, 272.

A táplálkozástörténeti kutatások szerint (KISBÁN 1993) a szűrt, főtt (csiga) tésztával együtt tálalt (marha vagy baromfi)húsleves az 1700-as évek után vált első tál étellé az elitkultúrában, a XVIII. század közepén vette át a polgárság, s a paraszti rétegeknél csak ezután válhatott az ünnepi (lakodalmi) étkezés első fogásává. E rigmusnak is van némi bemutatató, ajánló, népszerűsítő jellege.

Egy reformkori (1827–28 körül) készített leírás szerint a násznép kétszer is evett marhahúsleves. Először reggel, a templomi esküvés után „fölstökömre” (melynek menüje: pálinka, marhahúsleves beleszeletelt kenyérrrel, hideg kocsonya), majd „délesti” ebédre ebben a sorrendben: „marhahúsleves; marhahús tormamártással feladva; töltött káposzta – szárma; tyúk- vagy lúdaprólék metélttel, gulyásos hús; sült marhahús, tyúk vagy lúd vagy malac egészen sülvé, mellé uborka. Csemegének sok helyeken szép téli almák.” (*A Köz-nép házasodásának módja Baranyában*, HOFFMANN 1954, 527.)

Egy másik, 1833–1847 között készített lelkészi feljegyzés szerint a Tolna megyei (evangélikus németek lakta) Apátiban a szegény és gazdag lakodalmakban egyformán ez volt az ünnepi ételsor: „jóízű csík [metélt tészta]-leves egy főzött tyúkkal”; marhahús ecetes tormával; káposzta vagy édes fehérrépa disznóhússal; becsinált; ürücomb vagy borjúpecsenye; tejes kása, „lefőzött szárított gyümölcs” (SCHRAM 1967, 575.)

A Balassi-strófa 2×19-es minor változata a XVIII–XIX. században az alkalmi költészetbe szorult vissza hazánkban, a szlovák, cseh-morva és lengyel folklórban viszont kedvelt, műfajtól semleges forma a néphagyományban. A háromperiódusos változatra a 292. szövegünk példa.

280.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 64a. *LEVESRŐL*. Ks.: *E marhahús-leves, mely kezembe' vagon...*

Kiadása: KÜLLÓS 1997, 123.

281.

+ I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.), OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *MIKOR LÁTJA, HOGY A LEVES FOGY*. Ks.: *Úgy bizony gyorsabban forgatom magamat...*

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 25a–b. *MIKOR A LEVES FOGY*. Ks.: *Úgy bizony gyorsabban forgatom magamat...*

Kiadása: BORÚS 1998, 120.

2 vsz. Az egyszakaszos ponyvaszöveg után ugyane kiadvány első tál ételhez mondandó rigmusának (*Itt van hát az első tál étel, bebozítam; 277. sz.*) 3. stófája következik: *Rút a vén katona, rút a vén szerelmes...* A kéziratban korábban teljes szöveggel is szerepel (277/II.).

III. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 15. sz. *ÉTEL FÖLÖTT.* Ks.: *Kedves jó uraim, egy újságot mondok...*
Az egyszakaszos ponyvavers egy hosszabb rímusfűzér közepére ékelődött:

Kedves jó uraim, egy újságot mondok,
Elhiggyék szavamat, bizony nem hazudok,
Mivelhogy a konyhán gyakran megfordulok,
Étellel, itallal serényen gondolok.

Most oly szerencsétlen eset esött rajtam,
Azt köllött próbálni, amit nem próbáltam,
A szakácsasszonnyal öszveháborodtam,
Mérgemben egy pohár bort bétaszintottam.

Vőlegény uram is vígan iszik, öszik,
De a vőfélyérül nem is emlékezik,
Pedig én is önnék, ha valaki adna,
Innék is, hogy egyszer borral megkínálna.

Hogy itt fáradozok, aztat nem sajnálom,
De fáradtságomnak jutalmát is várom,
Vivát, Isten tartsa násznagyunkat,
Vele együtt mindnyájunkat.

Úgy bizony gyorsabban forgatnám magamat,
Mintha bolhák csípnék a két oldalamat,
Hogyha bor áztatná meg száraz torkomat,
Nem minden szeméten találni páromat.
Már mostan elmégyek, italt, ételt hozok,
Jövök hamarjába', sokat nem motozok.

Ki ez napra fölvirradván,
Istennek hálákat adván,
Hogy ez napot adta érní,
Friss egészségben fölkelni,
Hajnalí fényes sugárok,
Engem ki homályban hoztok,
El ne hagyjatok, még élek,
Mert bennetek kedvet lelök.
Az Istentül is azt kéröm,
Ki mindönömben vezéröm,
Hogy több napokat örömmel
Érhessük friss egészségel,
Ha elvöszí életünket,
Adjon mennyei örömet.

XX. századi folklórváltozata pl. BORÚS 1998, 65. (Topolya, Bácska).

I.

4 *Nem minden szeméten találni páromat* – Ritka, vö. a szólásmondással: *Nem minden szeméten találás
ilyen embert* (MARGALITS 1896, 674.)

- + I. *VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL* (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793). Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. *MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
Egy szakasz.
- II. *VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT* (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. *MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
Egy szakasz, csaknem szó szerint megegyezik a főszöveggel.
- III. *VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmasoknak mulatságokra ki-nyomtattott* (Vác, é. n.) OSZK 803.115. *MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
Egy szakasz, csaknem szó szerint megegyezik a főszöveggel.
- IV. *VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL*. (é. n.) OSZK 820.770. *MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
Egy szakasz, csaknem szó szerint megegyezik a főszöveggel.
- V. *A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI* (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Hogy a mi vendégink ében le légyenek...*
1 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. VI. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet*).
- VI. *A Magyar fő-fehnyek hármas lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2962. 3. sz. [Ks.]: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
Kiadása: MNT III/A 531.
1 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. V. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 3. egység).
- VII. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 195. sz. *MÁSODIK TÁL ÉTEL-FELKÖSZÖNTŐ*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
1 vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal; a *Lakodalomban való strophák* c. ciklus 3. darabjaként, a kézirat törzszanyagának írásával. A ciklus elején az 1795-ös és 1796-os dátum olvasható.
- VIII. *Pál István-ék*. (1796–1800) STOLL 429. 17b. *MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne légyenek...*
Egy szakasz. A ponyvaszöveg másolata, apró eltérésekkel.
- IX. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 196a–b. *MÁSODIK TÁL ÉTEL*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne legyének...*
1 vsz., a VII. hű másolata.
- X. *Makói ék*. (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. 62b. *MÁSRÓL*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ébhel ne legyének...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 122.
1 vsz. A ponyvaszöveg másolata, apró eltérésekkel.
- XI. *Magyar országai, vagy Pesti ó és Új Kalendárium* (1829) OSZK 1522/1829. *MIKOR A MÁSODIK ÉTELT FELVISZI*. Ks.: *Hogy a mi vendégink ében ne legyének...*
1 vsz. A ponyvaszöveg másolata, apró eltérésekkel. A kalendárium függelékében, anekdoták és dalok társaságában kiadott, *Vőfények' Kötelessége* című fűzér 3. szövege.
- XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 105.)

283.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 61a. *A HIDEG HÚSRÓL, TORMÁSRÓL.* Ks.:
Ímé, itt van a hús téfellel, tormával...
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 121.; KÜLLŐS 2004, 267–268.

A levesben főtt (marha)hús hagyományosan a lakodalmi ételsor második fogása volt (l. még a 284–285. sz. rigmusokat.)

284.

- + I. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 60b. *TORMÁSRÓL.* Ks.: *A torma magába mérges keserűség...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 121.
- + II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 19b. *TÉJFELES LEVESHEZ VALÓ.* Ks.: *Ez ecetes torma mely nagy keserűség...*
Kiadása: BORÚS 1998, 115.
I vsz.

Egy szintén alföldi, Kecskemét környéki vőfélykönyvben ez a strófa a torma marhahús felhozatalakor hangzik el, egy hosszabb vers részleteként:

A tormához való

Szerencsés jó napot kívánok mindeneknek,
Ez királi házhoz akik egybengyűltek,
Hozzám tartozandó jámbor legényeknek,
Ide szólíttatott szép kegyes szüzeknek.

Ezt azonban úr násznagy vegye kedvesen,
Nagyobb ajándékunk ha most már nincsen,
De az nagy Úristen úr násznaggyal mennyben,
Dicsérje vőlegént a magos egekben.

Gyenge bornyú húsát hoztam tormával,
Gyenge ez, nem vén: harminc esztendeig járt ő az anyjával,
Már most a mészáros levágta baltával,
Tessék hát, egyenek Isten áldásával.

Itt vagyon a torma, mérges keserűség,
Vele együtt terjedett a nagy erősség,
De elnyomja őtet zelleri édesség,
Távozzon el tőlünk minden keserűség!

Pántzél János-ék. (1839) STOLL 835. 22. sz.

II.

3 *czelerté édesség – a zeller édessége*

- + I. ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. MIKOR A TEHÉNHÚST VISZI. Ks.: *Itt van a tehenbús mártással, tormával...*
- II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 7b. MIKOR A TEHÉNHÚST VISZI. Ks.: *Itt van a tehenbús mártással, tormával...*
Kiadása: BORÚS 1998, 103.
2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel, csak a *bering* szó maradt ki a 2. sorból.

- + I. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVISZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*
I vsz.
- II. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLTATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVISZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*
I vsz.
- III. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmosoknak multságokra ki-nyomtatott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVISZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*
I vsz.
- IV. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVISZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*
I vsz.
- V. A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*
I vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. VI. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 4. egység.)
- VI. *A Magyar fő-félynék bármás lakadalmi daltjai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*
Kiadása: MNT III/A 531.
I vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. V. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 4. egység.)
- VII. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. [195. sz.] HARMADIK TÁL ÉTEL-FELKÖSZÖNTŐ. Ks.: *Itt van, násznagy uram, a harmadik étel...*
I vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal; a *Lakodalomban való strophák* c. ciklus 4. darabja, a kézirat törzssanyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VIII. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 17b. MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVISZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, a harmadik étel...*
A ponyvaszöveg másolata.
- IX. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 196b. HARMADIK TÁL. Ks.: *Itt van, násznagy uram, a harmadik étel...*
I vsz., a VII. egyező másolata.
- X. *Tudományos Gyűjtemény* (1827) XII. 15. Ks.: *Itt van, násznagy uram, a harmadik étel...*
Kiadása: UJVÁRY 2000, 73.
I vsz., csaknem szó szerint azonos a ponyvaszöveggel. Töközben gyűjtött, népi változat Edvi Illés Pál *A' Magyar Parasztok' lakodalmi szokásaik* (3–25.) c. írásának versidézetei közül. Bevezetője szerint a vőfély „A harmadik étekfogás benyújtásakor így beszél”.

XI. *Magyarországi, vagy Pesti ó és Új Kalendárium* (1829) OSZK 1522/1829. MIKOR A HARMADIK ÉTELT FELVÍVIZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*

I vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel. A kalendárium függelékében, anekdoták és dalok társaságában kiadott, *Vőfények' Kötelessége* c. füzér 4. szövege.

XII. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 19a. MIKOR AZ HARMADIK ÉTELT BÉVÍVIZI. Ks.: *Itt van, násznagy uram, az harmadik étel...*

Kiadása: BORÚS 1998, 114.

I vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel.

XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 105.)

287.

+ I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.), OSZK 820.771; OSZK PNy 2.951. TYÚKBEVIVÉSKOR. Ks.: *Elhoztam a kakast egész tarójával...*

II. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 64a. RIZSKÁSÁRÓL. Ks.: *Béhoztam a kakast egész tarójával...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 123.; KÜLLŐS 2004, 409.

I vsz.

III. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 7b. TYÚKBEVIVÉSKOR. Ks.: *Elhoztam a kakast egész tarójával...*

Kiadása: BORÚS 1998, 103.

2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel. A kézirat 19a levelén a 2. szakasz a 288. szövegünkkel kapcsolódott össze.

XIX–XX. századi folklórváltozatai: BORÚS 1998, 55, 59. (Topolya, Bácska). A *volta* néven ismert reneszánsz táncdallamra énekelt ún. *kakasnótát* ugyanezzel a kezdősorral, de más folytatással Kodály Zoltán Nyitra megyében, a Zobor-vidéken gyűjtötte (MNT III/A 439, 442. sz.).

A lakodalmi kakasnak gazdag szexuális szimbolikája van a néphagyományban. „Talán a vőlegény férfiaságát jelképezi. Igen sok helyen elmaradhatatlan ajándék... A vacsorán a tyúkhús behozatalakor a vőfély köszöntője is a kakasról szól.” (MNT III/A XXXI–XXXII.)

288.

+ I. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 63b. METÉLTTRŐL AVAGY CSIGÁRÓL. Ks.: *Szakállát, baúszát ki-ki csinyogassa...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 122.

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 19a. EZ UTÁN MÁSIK JÖN, METÉLTHEZ VALÓ. Ks.: *Szakállát, bajuszát minden csinosgassa...*

Kiadása: BORÚS 1998, 114–115.

2 vsz., a 2. stófa a 287. ponyvaszöveg 2. szakaszával azonos (*A szakácsasszonyunk erősen esküszik...*).

A csiga(tészta) az ünnepi levesben főtt tészta, amely úgy készül, hogy a vékonyra nyújtott tésztát apró, rombusz alakú darabokra vágják, s ezeket egyenként egy szövőborda-darabra (*csigacsínálóra*) fektetve egy fa- vagy fémpálcikával megsodorják. A legkorábbi, évszámos, cifra csigacsínáló fatáblácska 1782-ből, Debrecenből való. A csigatésztát a lakodalom előtti napokban a rokon asszonyok kalákában készítették. Az Alföldön a szegényebb asszonyok nagy mennyiségben piaci eladásra is csinálták. A palóc vidékeken *bordás baluska* néven főtt tésztaként is fogyasztották. A levesbe másutt metélt tésztát (csikot) főztek, s ezt külön ételként is felszolgálták a főtt húshoz.

Az I. változat 4. sorának hiányzó betűit a II. alapján pótoltuk.

289.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 64b. *CSIGÁRÓL*. Ks.: *Ímé, felbozttam a tyúkbúst sok kungorgós csigával...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 123.; KÜLLŐS 2004, 410.

2 *iszterga* – eszterga

290.

+ I. ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *KÁPOSZTAFELADÁSKOR*. Ks.: *Itt a jó káposzta a friss disznóbússal...*

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 19b. *KÁPOSZTÁHOZ VALÓ*. Ks.: *Itt a jó káposzta a friss disznóbússal...*

Kiadása: BORÚS 1998, 115.

3 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel.

291.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 61b–62a. *SZÁRMÁRÓL*. Ks.: *E szárma-káposzta ímé, jelen vagyon...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 121.

A *szármakáposzta* nem más, mint a töltöttkáposzta, mely a XVIII. században már széles körben kedvelt étel. A lakodalmi menüsorban a húsdarabokkal főzött savanyú káposztát (főzeléket) váltja fel. A déli nyelvjárásokban használt *szárma*, ill. a már elavult erdélyi *dalma* megnevezés az étel török eredetére utal. Jelentése: ’betakart’, ’töltelék’.

292.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267.64b. *KÁPOSZTÁRÓL*. Ks.: *Ez az országunknak...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 123.; KÜLLŐS 2004, 272.

A Balassi-strófás vőfélyversekről l. a 279. szöveg jegyzetét. A 7–8. sor rímpárja közköltészeti toposz, l. a törzsökös nemességével dicsekvő, eszem-iszom ember kérkedő dalában:

Egyik része címeremnek a jó káposztás hús,
Melyre ha nincs kolbász rakva, a szívem is már bús.
Ó, áldott káposzta,
Paradicsom hozta,
Áldott, aki kolbással foldozta!

Dugonics András-ék. (1760–1763) STOLL 260. 11b.
(RMKT XVIII/4. 79. sz., I/4. vsz., *Nem vagyok én parasztember...*)

A káposzta mint a magyarok jellegzetes, (minden társadalmi réteg által fogyasztott) étele olyan XVIII. századi közköltészeti toposz, mely valószínűleg az első magyar kertészeti szakkönyv (Lippai János: *Posoni kert*, 1664) alábbi megjegyzésére vezethető vissza: „Ez a magyaroknál oly közönséges palánta, hogy alig élhet az szegény ember anélkül. Sőt, a savanyú káposztát még *az eleinktől maradt nével Magyarországnak címerének szokták nevezni.*” (NL 3, 41–43., kiemelés a szerkesztőtől). Hasonló módon ír róla az erdélyi Apor Péter (1736) és a zempléni Szirmay Antal (1804, 1807).

293.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 62a. *ISMÉT KÁPOSZTÁRÓL*. Ks.: *Itt van a káposzta, magyarok címere...*

Kiadása: KÜLLÖS 1997, 121.

294.

ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *MIKOR BECSINÁLTAT VISZ*. Ks.: *Itt a jó becsinált szegfűvel, babérral...*

Kiadása: VÉV 86.

Különféle lében s vegyülékkel készített húsételek a *becsináltak*. A szó etimológiája azt jelzi, hogy a „becsinált” eredetileg pástétomban (tésztából készült, tésztával lefedett fazékban), kemencében készült úri étel volt. Ismertek savanyú, édes, citromos stb. csibe-, borjú- és báránybecsináltat.

295.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 61b. *SÁVANYÚ BECSINÁLTRÓL*. Ks.: *Ugyan megakadtam mostan a napokban...*

Kiadása: KÜLLÖS 1997, 121.

- 3 *a görögöknek volt nagy karácsonyok* – utalás a görög nemzetiségű, ortodox vallású kereskedőkre, akik már a XVIII. században is két üzletet működtettek Makón. A *görög* a magyar népnyelvben a *boltos* szinonimájává vált. Több alföldi mezővárosban (Hódmezővásárhely, Karcag, Kecskemét, Szentes) szintén voltak nagyobb görög kolóniák.

296.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 62a. *MÁSRÓL*. Ks.: *Ezen tál eledel, mely kezembe vagy...*

Kiadása: KÜLLÖS 1997, 121.; KÜLLÖS 2004, 409.

Pontosan nem meghatározott meleg ételhez illő tálalóvers. A téma „hideg” változatát I. a kocsonya felhozatalakor mondandó rigmusnál (299. sz.).

297.

ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *DISZNÓ- FEJVTTELKOR*. Ks.: *Itt van a gyöptűró tejjellel, tormával...*

- ¹ *gyöptűró* – gyöptűró, azaz a disznó orra, feje

298.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 58b. *PALCALRÓL*. Ks.: *Mostan a mészáros megtisztelt bennünket...*

Kiadása: KÜLLÖS 1997, 119.

A refomkori Gömörben a marhabélbe törtött hurka és a tejből főtt pacal a parasztlakodalmak elmaradhatatlan étele volt. Baranyában a több napos lakodalom utolsó fogásaként szolgálták fel, és *kitoló hurkának* nevezték. Ez a fogás erotikus szimbolikája miatt „sok nevetető tréfás beszédre” adott lehetőséget (HOFFMANN 1954, 529.).

299.

- + I. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 63b. *KOCSONYÁRÓL*. Ks.: *Ezen tál eledel, mely kezembe' vagyon...*
Kiadása: KÜLLÖS 1997, 122.
- + II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század I. fele) 16b. Ks.: *E leveses étel, mely kezemben vagyon...*
Kiadása: BORÚS 1998, 112.
I vsz.

A kocsonya általában nem szerepelt a lakodalmi vacsora menüsorában, hanem csak mellékétkezőskor, pl. másnap reggel, ill. délben adták asztalra.

300.

- + I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *KÁSAFELADÁSKOR*. Ks.: *Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva...*
- II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század I. fele) 20b–21a. *KÖLESKÁSAHOZ VALÓ VERS*. Ks.: *Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva...*
Kiadása: BORÚS 1998, 116.
4 vsz., csaknem megegyezik a ponyvaszöveggel.
- III. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 27. sz. *AZ KÁSAHOZ*. Ks.: *Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva...*
3 vsz., a ponyvaszöveg I. és 2. szakaszának részletei, illetve a *Vőfények kötelessége* c. füzet pecsenyeversének részlete (304. sz.):

Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva,
Apró szőlővel van jól kipallérozva,
Meg van a teteje borsolva, zsírozva,
Nem is kapta ezt meg a tűznél a kozma.

Nem kel semmi erő ennek rágásához,
Hanem csak szellőcske a megfűvésáshoz,
Egyenek hát csak bátran, nem vallják nagy kárát,
Nem mondom, egy kicsint meg nem adják árát.

Jó a sült pecsenye az vajas kásával,
A disznó farka is sárgarépával,
Egyenek hát, jó uraim, Isten áldásával.

A hagyományos lakodalmi főétkezés utolsó fogása volt a tejből főtt, mézzel édesített, fahéjjal vagy főtt aszalékkal megszórt köles-, a Felföldön árpakása (a XIX–XX. században már a parasztlakodalmakban is leginkább rizskása). Nevezték *kitoló kásának* is. A tejbekása feltalálása után szedte a vőfély tréfás rígmus kíséretében a bekötött kezű szakácsné számára az ún. *kásapénzt*.

- + I. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 62b–63a. *RIZSKÁSÁRÓL*. Ks.: *Ezen rizskásáért sokat fáradoztam...*
Kiadása: KÜLLÖS 1997, 122.; KÜLLÖS 2004, 262.
- + II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 5a. *RIZSKÁSÁHOZ*. Ks.: *Ezen rizskásáért mely sokat fáradoztam...*
Kiadása: BORÚS 1998, 100.
2 vsz., a 2. megegyezik a 303. számmal önállóan közölt sült-hús-verssel (303/II).
- III. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 21a. *EZUTÁN MASIK JÖN, RIZSKÁSA*. Ks.: *Ezen rizskásáért mely sokat fáradoztam...*
Kiadása: BORÚS 1998, 116.
2 vsz., megegyezik a II. változattal, de más kéz írása.
- IV. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 24. sz. *RIZSKÁSÁHOZ*. Ks.: *Ezen rizskásáért sokat fáradoztam...*
3 vsz. A más formulákkal kibővült, szintén alföldi szöveget itt közöljük:

Ezen rizskásáért sokat fáradoztam,
Másfél óra alatt Pestet is megjártam,
Tülem a szeretet eztet okozta,
Hogy kigyelmeteknek kedvit találhassam.

Megrakattam tyúk, lúd lábszáraival,
Ebbe található ellebárd [?] pipiskét,
Ökörszöm velejét,
Veréb és pacsirta és pintyőke fejét.

Kinek-kinek teljék meg ettől a bögye,
Ki-ki ezt kezemből hogy mostan elvögye,
És mindjárt megegye, mert meghűl sokára,
Aki ebből eszik, forduljon hasznára!

Az importból származó rizs(kása) a XVIII. században mind zsíros, húsos, mind édes (tejben főtt) változatban csak ünnepi ételként fordult elő a parasztkonyhán, ill a köznépnél.

A messziről hozott étel-ital toposzát csaknem ugyanezekkel a szavakkal idézi fel a II. változat forrása, a Kecskemét környéki vőfélykönyv borköszöntője, valamint a gombaétel felhozatalakor mondott rigmus:

Mikor az bort felviszi

Mindnyájan most pedig vígan mulassanak,
Amint kedvük tartja, aszerént vigadnak,
Ez mulatás után bátron nyugodjanak,
A jóakarásban holtig maradjanak.

Ezen jó borokért már sokat fáradtam,
Másfél óra alatt Tokajt is megjártam,
Friss gyorsasággal onnét megjutottam,
Tartom szerencsémnek, hogy ide hozhattam.

Áldás, békesség reánk szálljon,
Szent János áldása rajtunk maradjon,
Az Atyának kegyelme,
A Fiúnak szerelme,
A Szentléleknek ereje
Rajtunk maradjon,

Szent János áldása szálljon mi fejükre,
Kinek bánatja van, fordítsa örömré,
Vigyázzon az Isten minden szükségünkre,
Vigye bé lelkünket az örök életre.
Vivát!

Pántzél János-ék. (1839) STOLL 835. 19. sz.

A gombához

Ezért az gombáért sokat fáradoztam,
Mert Balatont, Bakont mind öszvefutkostam,
Azért ide nehezen hozhattam,
Örülök, örvendek, ami kicsit hozhattam,
A szakácsasszonyunk kezébe adhattam,
És kigyelmeteknek ide felhozhattam.

Pántzél János-ék. (1839) STOLL 835. 26. sz.

302.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 68b–69a. Ks.: ... *elsőször bordadók...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 123.

303.

+ I. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 61a. *APRÓ JÓSZÁG, HÚS SÜLT.* Ks.: *Ezen tál ételbe' a pinyóke feje...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 121.

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 5a. *RIZSKÁSAHOZ.* Ks.: *Ezen rizksásáért mely sokat járadtam...*

2 vsz., a 2. a főszöveg változata (I. kötetünkben 301/II.).

Sült húsokat kínáló tréfás rigmus.

304.

+ I. *VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL* (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. *MIKOR A PECSENYÉT FELVISZI.* Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*

I vsz.

II. *VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT* (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. *MIKOR A PECSENYÉT FELVISZI.* Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*

I vsz.

III. *VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmosoknak multságokra ki-nyomtattott* (Vác, é. n.) OSZK 803.115. *MIKOR A PECSENYÉT FELVISZI.* Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*

I vsz.

IV. *VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. ÍRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL.* (é. n.) OSZK 820.770. *MIKOR A PECSENYÉT FELVISZI.* Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*

I vsz.

- V. *A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI* (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
I vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül (a versfűzér kezdősora: *Becsültre méltó magyar gyülekezét*).
- VI. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. [197. sz.] *NEGYEDIK TÁL ÉTEL-FELKÖSZÖNTŐ*. Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
I vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal; a *Lakodalomban való strophák* c. ciklus 5. darabja, a kézirat törzsananyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VII. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 19a. *MIKOR A PECSENYÉT FELVITSI*. Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
A ponyvaszöveg másolata.
- VIII. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 196b. *NEGYEDIK TÁL*. Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
I vsz., a VI. változat hű másolata.
- IX. *Tudományos Gyűjtemény* (1827) XII. 15. Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
Kiadása: UJVÁRY 2000, 73.
I vsz., a ponyvaszövegek kontaminált változata (utolsó sora a *Halljon szót Ádámnak minden maradéka* kezdetű vers zárómotívumával azonos; 309. sz.).

Jó a sült pecsenye a vajás kásával,
A sárgarépa is disznónak farkával.
Itt a sült pecsenye a vajás kásával,
Egyenek belőle, mert Isten áldása,
Aki ebből eszik, forduljon hasznára.

Tóközben gyűjtött, népi változat Edvi Illés Pál *A' Magyar Parasztok' lakodalmi szokásaik* (3–25.) c. írásának versidézetei közül. Bevezetője szerint a vőfély „A kását beadván így szól”. A közreadó a szövegomlásra is figyelmeztet a 3. sor jegyzetében: „Itt és mint híja van a versnek: de úgy adatik, mint az eredetiben találtatott”, bár, mint a cikk bevezetőjében írja, „az unalmasabb szóismétlésektől és grammaticai hibáktól valamennyire megtisztítva” (6.).

- X. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 10b. Ks.: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
Kiadása: BORÚS 1998, 106.
I vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel.
- XI. *A Magyar fő-félynék hármás lakodalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *Jó a sült pecsenye a vajás kásával...*
I vsz., szokásrendi tagolás nélkül. (A versfűzér kezdősora: *Becsültre méltó magyar gyülekezét...*; szövegünk a 6. egység.)

KISBÁN Eszter táplálkozástörténeti kutatásai szerint a lakodalmi káposztás ételek és a kemencében sült pecsenyék között rendszerint vajás kását, ill. savanyú vagy édes becsináltakat szolgáltak fel. A pecsenyét sosem adták együtt a kásával: ez a rigmusíró tévedése, amit a vőfélyek úgy korrigáltak, hogy ezzel a tálalóverssel csak a kását kínálták, majd külön hozták a sült hús(oka)t (KISBÁN 1993, 87.).

Az ünnepi/lakodalmi asztalok vízben főtt, vajás (kőles)kásájának első magyar említése 1600 körül az erdélyi fejedelmi udvar kéziratosa szakácskönyvében található. A szakácskönyv összeállítója az alábbi megjegyzést fűzte az ételhez: „Tudhatod magad is, hogy lakodalmakban utolsó tál éték az kása, de ugyan kedvesen elkél” (idézi KISBÁN 1993, 85.)

XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 108.)

305.

+ I. ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. PECSENYÉT HA VISZ. Ks.: *Pecsenyét is hoztam, de nemcsak egyfélélt...*

Kiadása: VEV 85.; KÜLLÖS 2004, 268.

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 19b–20a. PECSENYÉHEZ VALÓ VERS. Ks.: *Pecsenyét is hoztam, de nemcsak egyfélélt...*

Kiadása: BORÚS 1998, 115.

3 vsz., csaknem megegyezik a ponyvaszöveggel. A 12. sor: *Igaztsad hamar begedüdnék burját*. A további vsz.-ok (folytatólagos számozással) a ponyva süteményköszöntőjével azonosak (*Itt vagyon tésztából jóféle sütemény*, 312. sz.)

A (baromfi- vagy marha-/sertés-/bárány-/nyúl-) pecsenye mindenütt a lakodalmi főétkezés utolsó előtti fogása volt. Eredetileg kaláccsal, perocell vagy savanyúsággal, illetve befőttel együtt kínálták.

XX. századi folklórváltozatai pl. BORÚS 1998, 57–58, 78. (töredékes, továbbköltött változatok; Topolya, Bácska); 163. (Felsőhegy–Priština, 1940).

306.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 63a. PECSENYÉRŐL. Ks.: *Béugrik konyháról malac és a pulyka...*

Kiadása: KÜLLÖS 1997, 122.; KÜLLÖS 2004, 409.

307.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 63a–b. A NYÚLRÓL. Ks.: *Hogy jáger is ... ságod...*

Kiadása: KÜLLÖS 1997, 122.

308.

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 28b–29a. BÉLES-FELKÖSZÖNŐ. Ks.: *Nemes és nemzetes, jeles gyülekezét...*

A kézirat második lakodalmi versciklusában, egy pártafelköszöntő után található.

A nyoszolyóasszony „ajándéka” volt a különböző töltelékkel (rizskása, őzmáj, mézes szilva stb.) sütött béles. APOR Péter leírása szerint (1736) néha rongyokat és rézpálcákat is belesütöttek a vőfély asztalára küldött tésztába, hogy ezzel tegyék próbára. „Az mely vőfély tanulatlan volt, nekiesett az késsivel, hogy felbontsa, semmire nem mehetett, gyalázatban maradott, az expertus tanolt vőfély elsőbben a villájával megnyomogatta felyül, s beszúrogatta, mingyárt esziben vette, hogy micsodás béles, osztán szépen az villájával tánygyerra kiszedte az rézvesszőköt, azután mind az darab ruhákat belőle... Olyankor az nyoszolyóasszony neheztelt, hogy kitanálták mesterségit, az vőfélyt pedig mindnyájan megdicsérték” (*Metamorphosis Transylvaniae*; APOR 1978, 111–112.)

21 *Olasz tészta* – írósvajjal, olaszok módjára készített tészta

23 *Malozsaszóló* – mazsola

- + I. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. MIKOR NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁT FELVISZI. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz.
- II. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. MIKOR NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁT FELVISZI. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz.
- III. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmosoknak mulatságokra ki-nyomtattott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. MIKOR NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁT FELVISZI. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz.
- IV. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. ÍRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. MIKOR NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁT FELVISZI. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz.
- V. A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Nyoszólyóasszonyunk a vendég számára...*
1 vsz., megegyezik a főszöveg 2. strófájával. A szokásrendi tagolás nélküli füzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet.*
- VI. Dávidné Soltári (1790–1791) STOLL 393. [200. sz.] NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁNAK FELKÖSZÖNTÉSE. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel. A *Lakodalomban való strophák* c. ciklus 8. darabja, a kézirat törzsanyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VII. Pál István-ék. (1796–1800) STOLL 429. 20a. MIKOR A NYOSZOLYÓASSZONY AJÁNDÉKÁT FELVISZI. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
A ponyvaszöveg másolata.
- VIII. Jankovich Miklós: *Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 197a–b. NYOSZOLYÓASSZON AJÁNDÉKA KÖSZÖNTÉSE. Ks.: *Halljuk szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz., a VI. hű másolata.
- IX. Pántzél János-ék. (1839) STOLL 835. 22. sz. PÖRKÖLTHÚS-FÖLADÁS. Ks.: *Halljon szót Ádámnak minden maradéka...*
2 vsz., a ponyvaszöveg viszonylag ép másolata. A rigmus végén: *Páncél Jánosé.*
- X. *A Magyar fő-félynek bármás lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *Nyoszólyóasszonyunk a vendég számára...*
1 vsz., szokásrendi tagolás nélkül. (A versfüzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 10. egység.)
- XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 110.; kibővült szöveg)

- Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 59a. BÉLESRŐL, RÉTESRŐL. Ks.: *Ímé, jelen vagy on apró szőlés béles...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 119.

¹ *apró szőlő* – mazzola

311.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 62b. MÉZE SRŐL. Ks.: *Mostani órába hogy a könyvben voltam...*

Kiadása: KÜLLŐS 1997, 122.

Pontosan meg nem határozható édesség.

312.

+ I. ÚJDONNAN ÚJ VÓFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.) OSZK 820.771; OSZK PNY 2.951. *TÉSZTASÜTEMÉNYT MIKOR VISZ.* Ks.: *Itt vagon tésztábul jóféle sütemény...*

II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 20a–b. [Ks.]: *Itt vagon tésztábul jóféle sütemény...*

Kiadása: BORÚS 1998, 115–116.

3 vsz., csaknem megegyezik a ponyvaszöveggel. Cím nélkül, a pecsenyeköszöntő (*Pecsenyét is hoztam, de nemcsak egyfélét*; 305. sz.) folytatásaként, 4–6. strófaszámmal szerepel.

III. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 29. sz. *A TÉSZTASÜTEMÉNYRŐL.* Ks.: *Itt van a téasztábul jóféle sütemény...*

3 vsz., a ponyvaszöveg itt-ott romlott másolata.

XIX–XX. századi folklórváltozatai, néha a 293. szöveggel kombinálva pl. BORÚS 1998, 68, 79. (Topolya, Bácska); 141–142. (Ómoravica, Bácska); 163. (Felsőhegy–Priština, 1940).

313.

+ I. VÓFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. *IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL* (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. *MIKOR A BORT FELVISZI.* Ks.: *Szív vidámítására Isten a bort adta...*

2 vsz. A szótagszám-többletes nyitósort változatlanul hagytuk.

II. VÓFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. *MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT* (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. *MIKOR A BORT FELVISZI.* Ks.: *Szív vidámítására Isten a bort adta...*

2 vsz.

III. VÓFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, *MELLY A' Lakadalmasoknak multságokra ki-nyomtattatott* (Vác, é. n.) OSZK 803.115. *MIKOR A BORT FELVISZI.* Ks.: *Szív vidámítására Isten a bort adta...*

2 vsz.

IV. VÓFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. *IRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL.* (é. n.) OSZK 820.770. *MIKOR A BORT FELVISZI.* Ks.: *Szív vidámítására Isten a bort adta...*

Kiadása: VÉV 83.

2 vsz.

V. *A' MAGYAR VÓFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI* (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Szívvidámításra Isten a bort adta...*

2 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. VI. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezett...*).

VI. *A Magyar fő-félynek hármas lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *Szívvidámításra Isten a bort adta...*

Kiadása: MNT III/A 531.

2 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül, vö. V. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezett...*).

- VII. *Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. 194. sz. *BORFELKÖSZÖNTŐ*. Ks.: *Szűzvidámításra Isten a bort adta...*
2 vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal; a *Lakodalomban való strophák* c. ciklus második darabja, a kézirat törzsananyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VIII. *Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. 17a–b. *MIKOR A BORT FELVISZI*. Ks.: *Szűzvidámításra Isten a bort adta...*
A ponyvaszöveg másolata, apró eltérésekkel (pl. az I. sor szótagszámának kiigazításával).
- IX. *Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 196a. *BORFELKÖSZÖNTÉS*. Ks.: *Szűzvidámításra Isten a bort adta...*
2 vsz., a VII. hű másolata.
- X. *Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 58a–b. *BORRÓL*. Ks.: *Szűzvidámításra Isten a bort adta...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 119.
2 vsz. A ponyvaszöveg másolata, apró eltérésekkel.
- XI. *Magyar országi, vagy Pesti ó és Új Kalendárium* (1829) OSZK 1522/1829. Ks.: *Szűzvidámításra Isten a bort adta...*
2 vsz. A ponyvaszöveg másolata, apró eltérésekkel. A kalendárium függelékében, anekdoták és dalok társaságában kiadott, *Vőfények' Kötelessége* c. füzér I. szövege.
- XII. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század I. fele) 18b–19a. *MIKOR A BORT BÉVISZI*. Ks.: *Szűzvidámításra Isten a bort adta...*
Kiadása: BORÚS 1998, 114.
2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel.

² *Amint a zsolttárban Szent Dávid mondotta – vö. Zsolttárok* 104,15; „És bort, amely megvidámítja a halandónak szívét, fényesebbé teszi az orcát az olajnál”; ill. Szenci Molnár Albert fordításában: „Vigasságra bort adsz az embernek”.

XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 104.)

314.

Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 58b. *ISMÉT BORRÚL*. Ks.: *Jó borunk is vagyon, nem messzéről való...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 119.; KÜLLŐS 2004, 409.

A tokaji, szekszárdi, ménesi nemes borok mellett ezzel az egyedi rigmussal kínálhatta a vőfély a makói termést a násznépnek.

315.

Lóskay-kódex (XVIII. század vége) STOLL 500. 110b–111b. *MARASZTÓ VERSEK*. Ks.: *Még mi vagyon hátra, amit ti nem tudtok...*

Lakodalomban (vagy vendégségben) elmondott tréfás ételsoroló rigmus. A 4. vsz.-nak számos népi szövegváltozata ismert, a többi „fogás” egyedi.

A képtelen ételsor XIX–XX. századi folklórváltozatai pl. BORÚS 1998, 47, 50, 80. (Topolya, Bácska); 149. (Királyhalma, Bácska), 160. (Felsőhegy–Priština, 1940).

8 *bosporral* – borsporral

- + I. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. 475. LVII. 128940/7. VŐFÉNY A VENDÉGÉT BIZTATJA. Ks.: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
2 vsz.
- II. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. VŐFÉNY A VENDÉGÉT BIZTATJA. Ks.: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
2 vsz.
- III. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmasoknak mulatságokra ki-nyomtattott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. VŐFÉNY A VENDÉGÉT BIZTATJA. Ks.: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
2 vsz.
- IV. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. ÍRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. VŐFÉNY A VENDÉGÉT BIZTATJA. Ks.: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
Kiadása: VÉV 90.
2 vsz.
- V. A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. [Ks.]: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
2 vsz., megegyezik a főszöveggel, de a szokásrendi tagolás nélkül (a versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet*).
- VI. Pál István-ék. (1796–1800) STOLL 429. 19a. VŐFÉLY A VENDÉGET BIZTATJA. Ks.: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
A ponyvaszöveg másolata.
- VII. A Magyar fő-félynek hármas lakadalmi daltjai (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *Víg az örömapa, mi is vígan légyünk...*
2 vsz., szokásrendi tagolás nélkül, vö. V. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 7. egység.)

Érdekes, hogy a *Dávidné Soltár*ban olvasható, legkorábbiaként ismert másolatból ez a rigmus éppúgy hiányzik, mint a kis- és nagyvőfély vetélkedése. Az 1829-es pesti kalendáriumban (OSZK 1522/1829) sem jelent meg a versfűzér második fele.

A lakodalmi vendégség és a halotti tor szembeállítása más lakodalmi versekben is előfordul; pl. *A lakodalom nem bús sokadalom...* (105. sz.); ill. *Tor-é ez vagy lakodalom...* (138. sz.) kezdetűekben.

XIX. századi folklórváltozata pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 108.)

Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. 18b. SZAKÁCSASSZONY. Ks.: *A szakácsasszonyunk véletlenül jára...*

A kézirat első lakodalmi versciklusában, az „oskolabéli gyermek” rigmusa után található.

A lakodalmi főétkezés régen általában tejbekásával zárult. Ennek feltalálásakor, a lakodalom éjszakaiján gyűjtötte a gazdasszony a násznép tagjaitól az ún. *kásapénzt*, tréfás formában. Kezét vastagon bepólyálva jajveszékelve lépett be a szobába, és nagy kanalat nyújtott a vendégek elé. A kíséretében levő vőfély versben panasolta el, hogy a szakácsné a kása keverése közben megégette kezét, és a gyógyításhoz pénzre van szüksége. Bejöhetett „kásapénzt szedni” a gazdasszonyon kívül a többi főzőasszony is; esetleg az asszonyok meg sem jelentek, csak a vőfély gyűjtött számukra. A kásapénzgyűjtés e néven gyakran azt követően is fennmaradt, amikor a lakodalmi étlapon már nem szerepelt a kásaétel. Erről az országszerte gyakorolt szokásról – melynek célja a szertartásos pénzgyűjtés a lakodalmi főzőasszo-

nyoknak – a XIX. század első évtizedeiben készített néprajzi leírások rendre megemlékeztek, pl. PALÁDI-KOVÁCS (szerk.) 1985, 68. (Göcsej); 156. (Gömör); 194. (Eger); 276–277. (Tiszahát, Bereg m.); 397. (Dráván túli magyar falvak, Verőce m., ahol *szappanpénz*-szedés a szokás elnevezése, de a lakodalom utolsó napján itt is baromfi-aprólékkal készült húsos „kitoló” kását adtak a vendégeknek!)

318.

- + I. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. A SZAKÁCSASSZONYRÓL. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt perorálok...*
3 vsz.
- II. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MŰLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. A SZAKÁCSASSZONYRÓL. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt perorálok...*
3 vsz.
- III. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmosoknak multságokra ki-nyomtatott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. A SZAKÁCSASSZONYRÓL. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt perorálok...*
3 vsz.
- IV. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. A SZAKÁCSASSZONYRÓL. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt perorálok...*
3 vsz.
- V. A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. KÁSAPÉNZ. [Ks.]: *Bezzeg, jó uraim, szomorú bír vagyon...*
2 vsz., megegyezik a főszöveg 2–3. strófájával. Címe a szokásrendi tagolás nélküli, *Becsületre méltó magyar gyülekezet* kezdetű rigmusfűzérben csak nyomtatott széljegyzetként szerepel.
- VI. Dávidné Soltári (1790–1791) STOLL 393. [198. sz.] SZAKÁCSASSZONY FELKÖSZÖNTÉSE. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt perorálok...*
Kiadása: MNT III/A 645–646.
4 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 1, 2, E1, 3; több apró eltéréssel. Egyedi strófája:
- Már panaszkodik s igen sopánkodik,
Költsége nem lévén, azon rimánkodik,
Sebével nem gondol, csak hogy nem ihatik,
Holnap reggel mézes borra kívánkozik.
- A Lakodalomban való strophák c. ciklus 6. darabja, a kézirat törzsananyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VII. Pál István-ék. (1790–1800) STOLL 429. 19a–b. A SZAKÁCSASSZONYRÓL. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt prédikálok...*
A ponyvaszöveg másolata, kis eltérésekkel.
- VIII. Jankovich Miklós: *Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 196b–197a. SZAKÁCSASSZONY KÖSZÖNTÉSE. Ks.: *Halljuk szót, uraim, még itt perorálok...*
4 vsz., a VI. hú másolata.
- IX. Makói ék. (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 58a. KÁSÁRÓL. Ks.: *Kedves násznagy uram, már jelentést tészek...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 118.
Nyilvánvalóan romlott a rigmus szövege, kimaradt egy-egy fél sor.
- X. Tudományos Gyűjtemény (1827) XII. 16. Ks.: *Érdemes uraim, szomorú bír vagyon...*
Kiadása: UJVÁRY 2000, 74.
2 vsz., sorrendjük az I.-höz képest: 2–3. Töközben gyűjtött, népi változat Edvi Illés Pál *A' Magyar Parasztok' lakodalmi szokásai* (3–25.) c. írásának versidézetei közül, apró lexikális eltérésekkel a ponyvától. A bevezető szerint „A szakácsné számára így [gyűjtünk].”

- XI. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 31a–b. *KÁSAPÉNZT SZEDI, AKKORRA VALÓ*. Ks.: *Uraim, halljunk szót, még itt perolálok...*
Kiadása: BORÚS 1998, 128.
4 vsz., a kétféle ponyvaszöveg (318. és 319. sz.) összevonásával: 318/1–3, 319/2.
- XII. *Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. 30. sz. *A SZAKÁCSASSZONYRÚL*. Ks.: *Halljunk szót, uraim, még itt perolálok...*
3 vsz., az I. itt-ott romlott másolata.
- XIII. *A Magyar fő-félynék hármás lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *Bezzeg, jó uraim, szomorú bír vagyok...*
2 vsz., szokásrendi tagolás nélkül. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 8. egység.)
- XIX–XX. századi folklórváltozatai pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 108–109.); MNT III/A 583 sz. (Nyitraegerszeg, Nyitra m.); 587. sz. Nemespátró (Somogy m.)

319.

- + I. *ÚJDONNAN ÚJ VŐFÉNY KÖTELESSÉG...* (é. n.) OSZK 820.771; PNY 2.951. *MIKOR A KÁSAPÉNZT SZEDIK*. Ks.: *Hogy szegény szakácsnénk a kását keverte...*
Kiadása: VÉV 88.
- II. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 8a. *[MIKOR A] KÁSAPÉNZT SZEDIK*. Ks.: *Hogy szegény szakácsnénk a kását keverte...*
Kiadása: BORÚS 1998, 103.
2 vsz., megegyezik a ponyvaszöveggel.
- III. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 30b–31a. Ks.: *A szakácsasszonyunk a kását keverte...*
1 vsz., apróbb eltérésekkel megegyezik a ponyvaszöveg 1. szakaszával.
- IV. *Pacséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) 31a–b. *KÁSAPÉNZT SZEDI, AKKORRA VALÓ*. Ks.: *Uraim, halljunk szót, még itt perolálok...*
4 vsz.; csak a 4. tartozik ehhez a szövegcsaládhoz. A kétféle ponyvaszöveg (318. és 319. sz.) összevonásával létrejött szöveg szerkezete: 318/1–3, 319/2.

A *kásapénz* szó a váci Gottlieb Antal nyomdájából kikerült vőfélykönyvekben már XVIII. század végén előfordul, jöllehet az akadémiai *Nagyszótár* legkorábbi adatként egy 1809-ből származó feljegyzést tart számon (KISBÁN 1993).

XIX–XX. századi folklórváltozatai: MNT III/A 585. sz. (Alsóbodok, Nyitra m.)

320.

- Makói ék.* (XVIII. század vége – 1826) STOLL 1267. 59a. *VACSORA UTÁN*. Ks.: *Csekély vacsoránkért légyen engedelem...*
Kiadása: KÜLLŐS 1997, 119.

321.

- Kozma-ék.* (1777–1781) STOLL 327. 29a. *MUZSIKUS-FELKÖSZÖNTŐ*. Ks.: *Itt áll egy szép legény, Plutónak pajtása...*
A kézirat második lakodalmi versciklusának utolsó darabja.

A cigány zenészek számára (a tönkrement hangszerek pótlására) történő pénzgyűjtést, a *muzsikus-pénz-szedés* szokását először itt említik, majd a ponyván kiadott vőfélykönyvek népszerűsítik. A cigányok és az ördög rokonítása (barna bőrszínük miatt) a XVII. századtól ismert toposz a magyar irodalomban (KÜLLÖS 2003, 30–31.).

322.

- + I. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzkó Ferenc nyomdája, 1793) Kolozsvár, AK Misc. LVII. 475. 128940/7. A MUZSIKUSOKRÓL. Ks.: *Új hír a faluba', érdemes uraim...*
4 vsz.
- II. VŐFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MŰLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) OSZK 819.062. A MUZSIKUSRÓL. Ks.: *Új hír a faluba', érdemes uraim...*
4 vsz.
- III. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmosoknak multságokra ki-nyomtatott (Vác, é. n.) OSZK 803.115. A MUZSIKUSRÓL. Ks.: *Új hír a faluba', érdemes uraim...*
4 vsz.
- IV. VŐFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL. (é. n.) OSZK 820.770. A MUZSIKÁSRÓL. Ks.: *Új hír a faluba', érdemes uraim...*
Kiadása: VÉV 88.
4 vsz.
- V. A' MAGYAR VŐFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI (é. n.) OSZK 820.774. 3. sz. A MUZSIKAPÉNZ. [Ks.]: *A muzsikusunak nagy baja érkezett...*
3 vsz., megegyezik a főszöveg 2–4. strófájával. Címe a szokásrendi tagolás nélküli, *Becsületre méltó magyar gyülekezet* kezdetű rigmüsüzérben csak nyomtatott széljegyzetként szerepel.
- VI. Dávidné Soltári (1790–1791) STOLL 393. [199. sz.] MUZSIKUS FELKÖSZÖNTÉSE. Ks.: *Új hír a városban, érdemes uraim...*
Kiadása: MNT III/A 646.
4 vsz., a ponyvaszöveg másolata, kis módosításokkal; a *Lakodalomban való strophák* c. ciklus 7. darabja, a kézirat törzsanyagának írásával. A ciklus elején 1795 és 1796 dátuma olvasható.
- VII. Pál István-ék. (1796–1800) STOLL 429. 19b–20a. A MUZSIKUSRÓL. Ks.: *Új hír a faluba', érdemes uraim...*
4 vsz., a ponyvaszöveg másolata.
- VIII. Jankovich Miklós: *Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. III. 197a. MUZSIKUS FELKÖSZÖNTÉSE. Ks.: *Új hír a városban, érdemes uraim...*
4 vsz., a VI. hű másolata.
- IX. *A Magyar fő-félynek hármas lakadalmi daljai* (é. n.) OSZK PNY 2.962. 3. sz. [Ks.]: *A muzsikusunak nagy baja érkezett...*
3 vsz., szokásrendi tagolás nélkül. (A versfűzér kezdősora: *Becsületre méltó magyar gyülekezet...*; szövegünk a 9. egység.)

XIX–XX. századi folklórváltozatai pl. *Kisgyőri kézirat* (1841-es kézírás, 109.); MNT III/A 588–590. sz. (Mecsér, Moson m.).

MUTATÓK

Rövidítések jegyzéke

AaTh	nemzetközi mesekatalógus (AARNE, Antti – THOMPSON, Stith: <i>The Types of the Folktale</i> . Second revision, Helsinki, 1961.)
AK	Akadémiai Könyvtár (Kolozsvár)
bev.	bevezető tanulmányt írta, bevezette
c.	cím, /-ű
cig.	cigány
dk.	daloskönyv
E1, E2 stb.	egyedi (a szövegcsaládon belül csak egy változatban szereplő) strófák
é. n.	évszám nélkül
EA	A Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára (Budapest)
ed. / eds. by	szerkeszti, szerkesztették
EK	Egyetemi Könyvtár
EM	<i>Enzyklopädie des Märchens</i>
ék.	énekeskönyv
ÉP	<i>Énekes Poézis</i>
ErdMúz	<i>Erdélyi Múzeum</i>
etc.	és így tovább
Ethn.	<i>Ethnographia</i>
fr.	francia
FSZEK	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
gör.	görög
gyűjt.	gyűjtemény(e), gyűjtötte
hn.	kiadási hely nélkül
ill.	illetve, illetőleg
ItK	<i>Irodalomtörténeti Közlemények</i>
jegyz.	jegyzetek
k.	körül
Klny.	különlenyomat
Ks.	kezdősor
[Ks.]	valószínűsíthető vagy sérült kezdősor
kvtár	könyvtár
lat.	latin
l.	lásd
Lk	Lukács evangéliuma (Újszövetség)
m.	megye
MAMŰL	<i>Magyar Művelődéstörténeti Lexikon</i> I–VI. (szerk. KÖSZEGHY Péter)
Mf.	mikrofilm
ném.	német
MNGY	<i>Magyar Népköltési Gyűjtemény</i>
MNK	<i>Magyar Népmesekatalógus</i>
MNT	<i>A Magyar Népzene Tára</i>
MNTK	<i>A magyar népdaltípusok katalógusa</i>
MTA I. Oszt. Közl.	<i>A Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának Közleményei</i>
MTAK	a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
MTSZ	SZINNYEI József, <i>Magyar Tájszótár</i> I–II., Bp. 1893–1901.
Nj.	nótajelzés

NL	<i>Néprajzi Lexikon</i>
Nyr	<i>Magyar Nyelvőr</i>
OSZK	Országos Széchényi Könyvtár
összeáll.	összeállította/ -ák
pl.	például
Pt.	Példatár
RMDE	<i>Régi Magyar Drámai Emlékek</i>
RMKT	<i>Régi Magyar Költők Tára</i>
rom.	román
s. a. r.	sajtó alá rendezte
sh.	sajtóhiba
STOLL	STOLL Béla kéziratbibliográfiájának tételszáma (2002)
str.	strófa
sz.	szám, sorszám
szerk.	szerkesztette
szlov.	szlovák
u. i.	ugyanis
ÚMTSZ	<i>Új Magyar Tájszótár</i>
u. o.	ugyan ott
u. ö.	ugyanő
vál.	válogatta, /-ák
VÉV	<i>Világi énekek és versek</i>
VIL	<i>Világirodalmi Lexikon</i>
vm.	vármegye
vol.	kötet
vö.	vesd össze
vsz.	versszak

Szó- és névmagyarázatok

Absolon – Dávid király harmadik fia, aki fellázadt atyja ellen, s ezért életével fizetett (2Sám 16,16–23; 17; 18,1–18)

ad notam – dallamára (lat.)

adamás kő – gyémánt (vö. gör. *adamasz* 'törhetetlen'; lat. *adamas* 'acél, kemény'); a legyőzhetetlenség, állhatatosság szimbóluma

Adonis, Adónisz – szépséges ifjú a görög mitológiában, akit egy vadkan szétzaggatott. Az antik hagyomány szerint több istennő is szerelmes volt belé, Aphrodité megsíratta halálát. A télen meghaló, tavasszal megújuló természet szimbóluma.

Aeneas – trójai király, aki Trója pusztulása után Karthágóba menekülve beleszeretett Dido királynőbe, de hűtlenül elhagyta. Dido öngyilkosságot követett el (l. Vergilius *Aeneis* c. eposzát).

akó – űrmérték, tájanként változó, 50 liter körüli értékkel (kezdetben 32 pint, tehát 51 liter, később fél hektó, azaz 54,3 liter). Eredetileg egy bizonyos méretű, vasbronzos boroshordó neve.

Alexander – Alexandrosz, l. *Nagy Sándor*

alius – egyik (a kettő közül), a másik (lat.)

alter – egyik (a kettő közül), a másik (lat.)

Amor – Amor, l. *Cupido*

ánnya – vér szerinti férfirokon felesége

Apelles – *Apellész*, a leghíresebb ókori görög (portré)festő az i. e. IV. században, bár műveit csak legendákból ismerjük. Nagy Sándor udvarában élt.

Aphrodité – a szépség és szerelem, valamint a női termékenység istennője a görög mitológiában (a rómaiak Venus néven tisztelték); a boldogság és az életöröm jelképe.

apolgat – csókolgat

Apolló (Phoebus, Apollo) – Apollón (gör.); Zeusznek Létótól, egy titán lányától született fia. Jóstehetségű hangszerművész, a jogrend, törvény őre, a jóslás, költészet és zene istene, később napisten.

apetitus – étvágy (lat.)

applausus – köztetszés (lat.), itt: öröm

Ariadné – Minósz krétai király leánya, aki a Minotauros nevű bikafejű szörnynek áldozatul szánt. Thészeuszt kimentette a labirintusból

armada, armádia – (had)sereg

Artemisz – l. *Diána*

ártán(y) – kan disznó

áspis – mérges kígyó, átvitt értelemben: gonosz

Asztraia (gör.), *Astraeia* (lat.) – Zeusz és Themisz leánya, a Hórák egyike, az igazság és igazságosság istennője, a jog és igazságszolgáltatás védelmezője.

aszat – a gabona közt termő gyomnövény

Atalanta – *Atalanté* (gör.) görög mitológiai hősnő, aki csak ahhoz volt hajlandó férjhez menni, aki futásban legyőzi őt. A veszteseket leszúrta dárdájával. Aphrodité csellel segítette hozzá későbbi férjét, Híppomenészt a győzelemhez.

átrium – lakoszoba, csarnok, fogadóterem (lat.)

Bacchus, Bakbus – Bacchus (lat.), a görög-római mitológiában a bor és mámor istene

bács – számadójuhász, juhászgazda

bagaria – növényi anyagokkal cserzett marhabőr, lábbelik, lószerszámok alapanyaga

bagocs – bagócs, a cecelégycsaládjába tartozó vérszívó mezei légy

bagzjik – párzik (főként állat); bujálkodik

bátor – akár

bekeveri – bepiszkolja

békó – béklyó, lovak mellő lábára alkalmazott bilincsés zárszerkezet, átvitt értelemben: bilincs
Büblisz (*Byblis*) – Caunis húga, aki beleszeretett bátyjába. Amikor az visszautasította szerelmét, könnyei-
ben felolvadva forrássá változott. (Ovidius: *Átváltozások* IX. 418–665. sor)

birke – birka

borcsiszár – borkereskedő

borosta – disznóörtéből készített ecset, kefe, meszelő

bospor – borspor, azaz örölt bors

Böjtmás hava – március

brecska – cefre (ÚMTSZ I. 599.), löre, kotyvalék, vö. *breška* (szlov.)

brúgó – nagybögő

burgus, *burkus* – porosz

butella, *butellia*, *butélia*, *butília* – hosszú nyakú borospalack (üvegből vagy cserépből); vö. *bouteille* (fr.).

A szó német közvetítéssel került a magyarba.

bücsüs – becses, értékes

caetus – *coetus* (lat.), gyülekezet, társaság; itt: a kollégiumi diákok közössége

Calliópe – I. *Kalliopé*

cantio – ének (lat.)

cantator – énekes

capacitálódhatnak – rávesz, rábeszél; itt: megérthetik (lat. *capacitare*)

Cassandra – *Kasszandra* (gör.) Priamosz trójai király és Hekabé (Hecuba) jóstehetségű leánya

Cannis – Büblisz (Byblis) bátyja, aki visszautasította lánytestvére szerelmét

Cephalus – Kephalosz, Aeolus fia, Prokrisz (Procris) férje, akit a Hajnal istennője elragadott feleségétől,
s aki véletlenül dárddával halálra sebezte hűséges feleségét (Ovidius: *Átváltozások* VII. 661–865. sor)

Charites – I. *Gráciák*

chyragra – *chiragra*, köszvény, a felső végtagok ízületi betegsége

cibre, *cibere* – aszalt gyümölcsből vagy korpából készült savanyú, böjtös leves

cickarton – kartonszerű gyapotkelme

citera – a laton *citharis* mintájára: lant, általánosságban pengetős hangszer (a mai népzenei citera terjedéséről csak a XVIII. század óta vannak konkrét adatok)

classis – (iskolai) osztály

Cleopatra – *Kleopátra*, szépségéről, ravaszságáról és szerelmi viszonyairól híres egyiptomi királynő, Julius
Caesar, majd Antonius kedvese

cobóke, *cubák* – comb

coki! – takarodj, hordd el magad! Elsősorban állatnak mondják, emberre vonatkoztatva durva, népnyelvi.

commendál/-ni – ajánl/-ani (lat.)

comissarius – I. *komisszárius*

concionátor – népszónok (lat. *contionator*)

conditio – feltétel (lat.)

conscriptio – összeírás (lat.)

condora, *condra*, *candra*, *canda* – durva gyapjúposztó, ill. az ebből készült, kabátféle felsőruha. Főként férfiviselet. Pejoratív értelemben: rongyos ruha.

constructio – szófűzés, szerkezet (lat.)

Cresus – I. *Krózus*

cubák, *cobák*, *cubók*, *cupák* – mócsingos, húsos csont

Cupido, *Cupidó* – a görög Erósz latin neve (vö. *Amor*), a szerelem istennőjének, Venusnak szárnyakkal, íjjal, nyíllal és tegezzel ábrázolt, vaknak, pajkosnak, ravasznak tartott kisleánya. A szerelem istene, átvitt értelemben: maga a szerelem

curator – (egyház)gondnok

Cypria – Venus mellékneve szülőhelye, Ciprus szigete nyomán

Cytheris – felszabadított rabnő; Marcus Antonius triumvir és Cornelius Gallus költő szeretője

cseplesz – csenevész erdő, cserjés, bozótos hely (székely tájszó)
csepű – kenderkóc; a kendertörés után kihulló törmelék, a pozdorja neve az Alföldön
csömör – zsíros ételek és túlzott borfogyasztás okozta betegség.
csutora – kulacs. Fából esztergált vagy faragott bor- vagy pálinkatartó edény. A csutora elnevezés inkább a Dunántúlon és a Felföldön, a kulacs pedig az Alföldön terjedt el.

dagasztó-láb – a dagasztóteknőt tartó ollós faszervezet
Danaé – argoszi királylány, akit a monda szerint toronyba zártak, így Zeusz aranyeső formájában jutott be hozzá és ejtette teherbe. Ebből a nászból született Perszeusz.
darabont – gyalogos katona, testőr, a XVIII. században: vármegyei hajdú
Dávid – Izráel legnagyobb és legkedveltebb királya, a zsoltárok szerzője, aki Betlehemben született, és 40 évi uralkodás után, 70 éves korában halt meg (1Sám 16–31. és 2Sám több fejezete)
dávori, davoria – harsány ének, kurjongatás (horvát)
deductio – következtetés (lat.)
Delila – filiszteus nő, aki Sámsonat kiszolgáltatta a filiszteusoknak és a romlásba taszította (Bír 16,4–20.)
Delos – Délosz, sziget az Égei-tengeren, Apollón és Artemisz (Diana) szülőhelye, fő kultuszhelye
Demophon, Demophon – Thészeusz és Phaedra (Phaidra) fia, athéni király. Az antik monda szerint Trója falai alatt küzdött, majd Trójából hazajövet eljegyezte Phyllist, de nászuk előtt még hazautazott Athénbe. Mivel a kitűzött határidőre nem érkezett vissza, Phyllis búskomorságba esett, felakasztotta magát, mire a könyörülő istenek fává változtatták át (Ovidius: *Hösnők*).
descriptio – leírás (lat.)
deus – isten (lat.)
Diana – *Artemisz* görög istennő óitáliai, latin neve. Zeusznek Létótól (egy titán lányától) született leánya, Apollón ikertestvére, aki minden tulajdonságában Apollón női megfelelője. A vadászat, zene, jóslás, születés védelmező, szűz istennője, a nimfák vezetője.
Dido – Karthágó királynője, aki öngyilkos lett, miután Aeneas elhagyta (Vergilius: *Aeneis*)
díéta, -i – országgyűlés, -i
Dionysos, Dionüszosz (gör.) – 1. *Bacchus* (lat.)
Discordia – *Erisz* (gör.) a Viszály; a széthúzás istennője (lat.)
discursus – közlés, beszéd (lat.)
disputál – megvitát, kifejt, értekezik vmiről (vö. lat. *disputo*)
disputáció – vitatkozás, értekezés
dixi – elmondám, elmondtam (lat.)
dolorosa – fájdalommal teli (lat. *dolorosus*)
domboltam – tomboltam, vigadtam
doromb – régi, kezdetleges pengetős hangszer (keretre szerelt, megpengetett fémmelv vagy náddarab, melyet a szájjáreg elé tartanak, s így rezonál); általánosságban a hangszerek gúnyneve
driászok – 1. *nimfák*
dutka – 3 garasos aprópénzérme, már a XVI. század végén használják

eccse – öccse
echo – visszhang
ejtel – kupa; Erdélyben használatos bormérték, kb. 1,5 liter
ejteles üveg – kb. 1,5 literes üveg
égett bor – borpárlat, seprőpálinka
elért – idős, öreg
elig – alig
Elysium – *Élüzion* (gör.), Homérosznál a boldog életet élő hősök lakóhelye „a föld határán”, az Ókeanosz folyója mellett. Később a *Boldogok szigete*ivel is azonosították. Pindarosznál és Vergiliusnál pedig már az alvilágnak az a része, ahova a jámborok és istenfélők kerülnek holtuk után.
elprédál – elveszteget vmit; elragad vkitől vmit
Eneas – 1. *Aeneas*

Endymion – *Endümiön* (gör.), éliszi király, aki Szeléné holdistennővel 50 leányt nemzett. Más monda szerint vadász v. pásztor volt a káriai Latmosz-hegységben, s Zeusz – Szeléné kérésére vagy büntetésből – ifjúsággal és halhatatlansággal egybekötött örök álmatlanságot bocsátott rá. Szeléné minden éjjel leszáll az égről, hogy a szép alvót barlangjában megcsókolja. A két mondat később egybefonták.

Epicurus, *Epikuros* – athéni görög filozófus (i. e. 341–270), aki tanítványainak az örömet, az élet javainak meggondolt élvezetét hirdette

epithalamion – nászadal, házasesnek (gör.)

Epimetheus – *Epimétheusz* (gör.), Prométheusz titán öccse, aki a szépséges Pandorát bátyja intése ellenére feleségül vette (gör.)

Erató – a szerelmi (erotikus) költészet műzsája (gör.)

Eros – Erósz, l. *Cupido*; a szerelem istene az antik mitológiában

eszkábál – összeállít, gyorsan összeüt, összekapcsol

Euterpe – a lírai költészet műzsája (gör.)

farmatring (*formatring*) – farokleszorító lószerszám

felcsap – felhajt, felhörpint (bort)

felrontsa – feltörje, felsebezze

feria – ünnepnap(ok) (lat.)

fertályos – dongás faedény, egy nagyobb bormérték (13,4–14,7 liter) negyede

finis hujus operis – vége ennek a műnek (lat.)

finis operis... – vége a műnek (lat.)

firhang – függöny (ném. *Vorhang*)

fitogat – mutogat

flastrom – gyógytapasz (vö. ném. *Pflaster*)

Flora – a virágok, a tavasz, átvitt értelemben a virágzó ifjúság istennője a római mitológiában. I. e. 173-tól rendszeresített ünnepén (*Floralia*, április 28. és május 3. között) az ifjak virággal, főleg rózsákkal díszített ruhákba öltöztek, még az állatokat is felvirágozták.

fodor – göndör, bodros (haj, szőr)

frequentia – sokaság, gyülekezet (lat.)

fundál – (meg)alapoz, megerősít

fundus – telek, jószág (lat.)

furcsa – a régiségben: csinos, mutató

gánca, *gánica* – zsírba szaggatott, főtt burgonyapép; sterc

generális – hadvezér

generálja – generálja, hadvezére

gereben – a kenderkóc vagy gyapjú fésülésére szolgáló eszköz

gíga – gége

Giléád – Izráelnek a Jordántól keletre fekvő része

gölíce – gerlice, gilice, gerle

Gráciák (lat.) – Kháriszok (gör.), a báj/kellem istennői. Zeusz nemzette őket, hárman voltak. Átvitt értelemben: bájos nő

gúzs – párolással hajlékonyá tett, szívós ágból, szalmából vagy kenderből, ritkábban bőrből csavart kötél

guzsaly – faragott vagy festéssel díszített rúd, amelyre a rosttömeget (len- vagy kenderkócot) felkötik

Gyurkó, *Gyurkócska* – ember alakú, bortartásra alkalmas, cserépedény; boroskorsó (l. még: *Veres/Vörös Gyurkó*)

hajdúkáposzta – füstölt hússal, kolbásszal összefőzött savanyúkáposzta

hálción madár – jégmadár (Halcionidae); vizek közelében él, általában hallal táplálkozik

haracsol – harácsol, összekapar, gyűjt, zabráll; itt: legel

harába – csuhába

(ház)béja – ház teteje

Hekabé (gör.), *Hecuba* (lat.) – Priamosz király második felesége, aki Euripidész *Hekabé* című tragédiája és Ovidius szerint (*Átváltozások* XIII. 399–438. sor) Trója eleste és gyermekei halála után kétségbeesésében kutyává változva a tengerbe ugrott

hekátika – tüdőbaj

Héra – a görög mitológia főistenének, Zeusznak felesége; az örök nőiség megtestesítője, a házásélet őre (latin neve: *Juno*)

Héraklész (gör.), *Hercules* (lat.) – a görögök legkiválóbb nemzeti hőse, Zeusznak, a legfőbb istennek földi asszonytól született fia (következésképp Héra gyűlölte), aki kivételes tulajdonságokkal bír, és páratlanul nehéz feladatokkal kell megbirkóznia. Ezeket azonban sikeresen megoldja, s így magának a halhatatlanságot jóformán kierőszakolja. ~ egész lényében az isteni segítség által pártolt emberi erő küzdelmét, válságát és erkölcsi győzelmét személyesíti meg. Homérosz és Hésziodosz műveiben olvashatunk rendkívüli tetteiről.

Hermes, Hermész – a görög mitológia szél-, levegő- és tolvaj-istene. Lábain szárnyas saruval ábrázolják.

Hermaphroditus – *Hermaphroditosz* (gör.) kettős természetű (nemű) ember, aki egyszerre férfi és nő, a monda szerint Mercurius (Hermész) és Venus fia.

Hero és *Leander* (*Héró* és *Leandrosz*) – az ókor híres szerelmespárjainak egyike, akiknek tragikus története mind a népköltésben, mint az irodalomban és a képzőművészetben erős nyomokat hagyott. A monda szerint Héró Aphrodité istenasszony papnője volt, aki a Hellészpontosz mellett, egy toronyban lakott, és éjjelenként fáklyát lobogtatott kedvesének, Leandrosznak, aki aztán az adott jelre átúszta a Hellészpontoszt. Egy viharos éjjelen azonban a szél eloltotta a fáklyát, Leandrosz eltévedt a tengeren, és belefulladt. Holttestét a hullámok odasodorták a kétségbeesett Héróhoz, aki erre szintén a tengerbe ölte magát. Tragikus történetüket megverselte Muszaiosz görög költő, megörökítette Ovidius a *Heroidés*ben, Grillparzer egy színműben, Schiller pedig egy balladában. A magyar és európai folklórban ezt a témát őrzi a *Két királygyermek* balladája.

heveder – lószerszám, szalag vagy szíj a nyereg felcsatolására

Himen – l. *Hymenaeus* (lat.)

Hippolitosz (gör.), *Hippolytus* (lat.) – athéni királyfi, Thészeusz és az amazon királynő, Hippolüté fia.

A ~-történet fennmaradt ókori feldolgozásai közül Euripidész azonos című tragédiája ~t szüzies ifjúként állítja előnk, aki csak a vadászattal törődik, és mint anyja, a szűz Artemisznek (Dianának) hódol; ezzel Aphrodité (Venust) sérti, aki bosszúból bűnös szenvedélyt kelt iránta mostohaanyjában, Phaidrában (Phaedrában), akit ~ visszautasít. (Ovidius: *Átváltozások* XV. 479–551, Vergilius: *Aeneis*)

bocca – add ide!

borcogva – horkolva, hortyogva

burkó – furkó, bunkósbót

Hymenaeus (lat.) – *Hümenaiosz* (gör.) a házasság istene az antik mitológiában. Barátja és kísérője Erósnak, a szerelem istenének. A házasság védője és pártfogója vagy azon a réven lett, hogy szép fiatal halandó volt, aki éppen nászának napján halt meg, vagy azért (ez az elterjedtebb változat), mivel athéni ifjúként attikai szüzeket mentett meg a pelaszgoi kalózok kezéből, és hazájukba visszavezette őket, hogy ott törvényes frigyre léphessenek. Képzőművészeti ábrázolása erősen hasonlít az ifjú Dionüszoszéhoz. Szép, szöke ifjú, akit fáklyával, rózsá- vagy majoránnakoszorúval, ritkábban fuvalával ábrázolnak. Antik kultusza az argoszi nászénekekből maradt ránk. A nász nép közös éneke volt a *hymenae*. Homérosztól, Szapphótól és Catullustól is ismerünk ún. hymen-dalokat (nászdalokat)

Icarus (lat.) – l. *Ikarosz* (gör.)

Iason (lat.) – *Iaszón* (gör.) iólkoszi királyfi, az argonauták vezére, aki Médeia segítségével Kolkhiszból ellopta az aranygyapjút. A megszőktetett Médeiat feleségül is vette.

icce – ivóedény, ill. az abból kialakult kocsmái bormérték, kb. 0,65 l.

Ida – hegység Trójától délkeletre

Ikarosz – A görög mondavilág hőse, Daidalosz fia, aki szárnyakon próbált elmenekülni az apja által épített krétai labirintusból, de közel repülve a Naphoz, a szárnytollait rögzítő viasz megolvadt, s ő a tengerbe veszett.

ingváll – hosszú ujjú női ing
inspectorás – felügyelőség, ellenőrség (vö. lat. *inspicio*)
instáll – esedezve kér, könyörög (lat.)
Iris – *Irisz* (gör.) az eget és földet összekötő szivárvány megtestesítője, az istenek (elsősorban Héra/Juno) szüzies, szárnyas követe az antik mitológiában, így Hermész/Mercurius női megfelelője
iskátula – skatulya, doboz
iszteke, isztike – ösztöke: fanyelű vaseszköz, amellyel az ekéről le lehet tisztítani a rátapadt földet; szűkség esetén a lusta állatot is ezzel biztatják, „ösztökélik”
Izates – más néven *Bezutos*, Heléna pártus királynő zsidó hitre tért fia (Josephus Flavius is említi)

jáger – uradalmi vadász, vadőr (ném.)
Jáfét – Noé egyik fia, akit különösképpen megáldott (1Móz 9,27)
jota – *ióta*, az *i* betű neve a görög ábécében, mely azért lett a kicsiség, jelentéktelenség jelképe, mert csupán egy vonalnyi, és sokszor nem is ejtették, csak a mássalhangzók alá írt kis vessző jelezték.
Judit – istenfelő, kegyes életű zsidó hősnő, aki csellel megölte az ellenséges asszír sereg vezérét, Holofernést (*Judit könyve*, vö. *Deuterokanonikus bibliai könyvek*, 1998)
Juno (lat.) – l. *Héra* (gör.)
Jupiter (lat.) – l. *Zeusz* (gör.)
jurátus, jurista – joghallgató, jogász

kafé – kávé
kalamáris – tintatartó (lat.)
kalamus – író toll (lat.)
kalangya – learatott gabonakévékből rakott kereszt v. csomó
Kalliopé – az epikus költészet múzsája
kandarodik – (fel)kondorodik, itt: felül, felpattan a lovára
kandász – kandikál, kacsint, félre néz
kankó – térdig érő kisszûr
kántál – énekel (vö. lat. *canto*, 1)
kappan(y) – herélt kakas
káppasztani – megtépni, kitépni a (leforrázott szárnyas) tollait
káprál, káprály – káplár, altiszt
karbunkulus – vörös színű drágakő
karmazsin – sötétpiros (bőr vagy kelme)
Kármel – hegység, mely a Genázareti-tótól nyugatra a Földközi-tengerig nyúlik
kártya – fakanna, vizesceber (székely tájszó)
kas – vesszőből font terménytároló (pl. gabonakas, kukorica-góré)
ke'd – kend, magázó megszólítási forma
kerítő – házasságszerző
kézív – nyíl
kies – szemet gyönyörködtető, üde, kellemes
kirurgus – (seb)orvos, felcser
kláris – piros gyöngy, ill. az abból készült nyaklánc
Kleió – Clio (lat.), a történetírás múzsája
kólika, kólyika – hascsikarás, gyomorgörccs
kolláncs – kullancs
komisszárius – megbízott, tisztségviselő
konty – az összetekert hajfonatot beborító főkötő (vagy kendő), az asszonyiség jelképe
korda – a barátok kötélből készült öve (vö. latin *corda* 'húr', 'kötél')
kovártély, kvártély – szállás(hely)
könyv, -es, -ezik – a régiségben: könyv, -es, -ezik

krápulás – másnapos, korhely (lat.)

Krózus – Kroiszosz, mesés gazdagságú ókori líd király

kulináre – finom étel

kupa – ivóedényből lett bormérték. Kb. a pintnek felel meg. 1823-ig 1,36 liter.

kurál – gondoz vki vmit; kezel, gyógyít (lat.)

kuttog – magát meghúzva hallgat; sunnyog

küis – kis

küsség – kissé

laskanyújtó fa – sodrófa

lator – 1. rabló, zsvány; 2. fajtalan, kicsapongó, féktelenül szeretkező férfi

latríkánus, latríkámos, lutríkános – fajtalan, szemérmetlen, trágár

laurus – babér (-fa, -koszorú); átvitt értelemben: dicsőség (lat.)

laus – 1. dicséret, dicsőség, 2. átvitt értelemben: érdem (lat.)

Lavinia – Aeneas második felesége, akit anyja unokafivérének, Turnusnak ígért (Vergilius: *Aeneis*)

lejtő – lassú magyar tánc

lénung – zsold (ném. *Löhnung*)

Liger – Loire, folyó Franciaországban

lisztfláng – a legfinomabb liszt(por)

lopó – a hordóból a bor kiszívására szolgáló eszköz, amelyet eredetileg kitisztított, kiszáritott lopótökből készítettek

lucrum – nyereség, előny, haszon, átvitt értelemben: gazdagság (lat.)

luctus – gyász, szomorúság, siralom, átvitt értelemben: ok/alkalom a gyászra/szomorúságra (lat.)

Mabumet, Mabomet – 1. *Mohamed*

magyaró – mogyoró

malozsaszölő – mazsola

mándró – pénz (cig.)

mángorló – 1. *mángorló*

mángorló – 60-70 cm hosszú, 10-15 cm széles, egyik oldalán bordázott faeszköz a vászonneműk kisimítására.

matéria – anyag; átvitt értelemben: téma

materialiter – anyagszerűen, itt:híven

Mars – a római mitológiában a háború és a hadak istene (gör. *Arész*)

mars – (katonai, lakodalmi) induló

márjás – Szűz Mária és a kis Jézus képével díszített ezüsttallér, Magyarországon először I. Lipót idejében (1655–1705) vertek ilyen pénzt

Márta, Mártha – szorgalmáról elhíresült bibliai személy, Mária testvére (Lk 10,38, 40–41.)

mátka – barátnő, koma. A *mátkálás*nak is nevezett ajándékcserre szokását általában a húsvét vasárnap utáni *mátkáló-vasárnapon*, *fehérvasárnapon* gyakorolták a nagyobbacska lányok, örök barátságot fogadva egymásnak (NL 3., *komatál-küldés*)

Mátrid – Madrid, Spanyolország fővárosa

megbúrol – megszid, megdorgál

melence – kerek faedény (pl. dagasztásnál használták)

mellyeszti – kopasztja, tépi (eredetileg a tollat a szárnyasok melléről); átvitt értelemben: megöli

Memnon – Auróra fia, Aethiopia királya, Priamosz unokaöccse, ezért a trójaiak szövetségese

Mercurius (lat.) – 1. Hermész (gör.)

mester – iskolamester, protestáns tanító

meszely – változó nagyságú bormérték, az icce fele, 0,35–0,45 l.

Minerva (lat.) – 1. *Pallasz Athéné* (gör.)

Minotaurusz – mitológiai szörny, aki a krétai Minósz király felesége és egy bika bűnös nászából született

Mohamed – az iszlám vallás alapítója és szent prófétája, államférfi (Mekka, 570 k. – Medina, 632.)

Mómosz – Momus (lat.), a görög mitológiában (Hésziodosz szerint) az éjnek egyik fia, aki a gúny és a gáncsoskodás megszemélyesítője volt. Éles fogú, kiaszott vénembernek ábrázolták.

Mojses, Moyses – *Mózes*, ótestamentumi népvézér, törvényadó próféta Lévi törzsből, aki az izraelitákat kivezette Egyiptomból (Kr. e. 1440 v. 1225 körül)

morosa – rosszkedvű, zsémbes, akaratos, mogorva (lat. *morosus*)

motolla – a házilag megfont fonal lemérésére és motringba rendezésére szolgáló eszköz. Két fajtája van: a kézi és a kerek.

mulatozik – itt: múladozik, késlekedik

munus – kötelezettség, kötelesség, feladat (lat.)

mustra – 1. (áru)minta; 2. katonai szemle

mustrál – szemrevételez, itt: kipróbál (vö. olasz *mostrare* 'megmutat')

Múzsák – 1. a művészetek védnökei, Zeusz és Mnemoszüné lányai. Számuk a korábbi háromról vagy négyről előbb hétre, majd kilencre emelkedett; Homérosz is ennyit említ, Hésziodosz pedig már név szerint sorolja fel őket. 2. A XVIII. századi közköltésben ~nak, ill. múzsafiaknak nevezik a kollégiumban tanuló diákokat.

Nagy Sándor – *Alexandrosz* (i. e. 356–323), Makedónia királya, az első világbirodalom megteremtője, aki meghódította Ázsia nagy részét és Egyiptomot. Óriási birodalma halála után felbomlott.

nám – lám

nápa – anyós, a házastárs anyja

násznagy – a lakodalmi szokásrend köztisztelőben álló irányítója, ceremónia-mestere. Felesége a nyoszolyóasszony. Rendszerint mindketten idősebbek, és a menyasszony vagy a vőlegény közvetlen rokonságából kerülnek ki.

nektár – az antik istenek itala, mely halhatatlanságot biztosított nekik; átvitt értelemben: édes ital

nem tom – nem tudom

Neptun(us) – Jupiter testvére, a vizek istene az antik mitológiában (görög nevén *Poszzejidón*)

Nesztor – A trójai háborúba vonult görög hősök egyike; neve és alakja közmondássá lett az olyan valakire, aki valamely társaságban vagy területen a legkorosabb, legélemedettebb.

nimpha, nimfák – természetfeletti erejű félistennők az antik mitológiában, akik a hegyek, erdők, berkek, források, folyók és a tengerek lakói és védőszellemei. Diana (Artemisz) istennő vadászársai, nagy szerepük van az isteni geneológiában is. Átvitt értelemben: isteni szépségű nők

Nireus – görög király, aki Trója falai alatt is harcolt; Szümé (ma Szimi) szigetén – amely Rhodosz és Knidosz közt fekszik – uralkodott. Nem vitézsége, hanem szépsége vált közmondássá.

nuptialis, Nupcialis – lakodalmi, menyegzői (lat.)

nyőszés – nősítés, házasodás

nyoszolyó – nyoszolyó asszony, a násznagy felesége, a menyasszonnyal kapcsolatos lakodalmi szokások egyik fő irányítója. Felügyelete alá tartoznak a főzőasszonyok (szakácsnők) és a nyoszolyólányok (a menyasszony barátnői).

nyüst – a szövőszék fő alkatrésze, melynek segítségével a készülő szövet hosszanti fonalainak síkját választják ketté.

odorosa – bűdös (vö. lat. *odor* 'szag, illat, bűz')

Oinoné – folyónimfa, Párizs szeretője, ill. felesége

oratio – szónoklat (lat.)

ordel – szakasz, csapat, rend (vö. lat. *ordo*)

originál(ja) – eredeti(je)

Orpheus – *Orpheusz* (gör.) a görög mitológia híres, isteni származású énekese és lantosa; a múzsai művészetek, elsősorban a költészet és a zene képviselője, aki még az Alvilágba is eljutott, hogy a művészetével kiszabadítsa onnan halott szerelmét, Eurüdikét (Ovidius: *Átváltozások* X, XI.)

orsó – végén karikával ellátott, kézben pörgetett fapálca. Először erre tekerték fel a megsodort fonalat.

örömanya, örömapa – a menyasszony és vőlegény szüleinek neve a lakodalom idején

pálfa – pálmafa

Pallasz, *Athéné* (gör.) – a görög mitológia egyik legismertebb, szűz istennője. A bölcsesség istennője, a szövés-fonás, a földművelés és az orvosok patrónája. *Minerva*, római megfelelője az iskolák és a kézműipar védelmező istennőjévé, valamint a kulturáltság, az emberi haladás jelképévé vált.

pantalléros – vállszíjas

Páfosz – Paphosz, Ciprus fővárosa, az Aphrodité/Venus-kultusz egyik központja

Pán (gör.) – *Pan* (lat.), az erdők és pásztorok istene, a termékenység biztosítója az antik mitológiában, aki (félíg emberi félíg kecskebak alakjában) a természet erőit testesíti meg

Pandóra – Héphaisztosz által agyagból formált, szépséges nő, aki az istenektől nászajándékul kapott szelencét kíváncsiságból felnyitotta, s az abból kitóduló bajokat és nyomorúságokat özönével zúdította az emberiségre (Hésziodosz: *Munkák és napok*, 48. és köv. fejezete)

parafernum (lat.) – a nő külön vagyona a házasságban, kelengye

parcák – l. *párkák*

Paris – l. *Párisz*

Paris – Párizs, Franciaország fővárosa

Párisz – Parisz trójai királyfi, aki a vendégjog megsértésével megszőktette Helénát (Helenét), a spártai király, Menelaosz feleségét. Az antik monda szerint jutalmul kapta Aphroditétől a legszebb földi asszonyt, azért, mert a viszály istennőjének aranyalmját a három egymással versengő isten-asszony (Héra, Athéné és Aphrodité) közül ez utóbbinak, a szerelem istennőjének juttatta. A trójai veszedelemlről szóló história az első története volt az évszázadokon át igen népszerű, Haller János fordította *Hármas históriának* (első kiadása: 1695).

páriszalma – piros almafajta

párkák – *moirák* (gör.) a három sorsistennő. Klothó az emberi élet fonalát fonja, Lakheszisz hozzá a szöszet eresztí, tehát nyújtja, és Atroposz az, aki végül elvágja az emberi élet fonalát.

Parnasszosz (gör.) – *Parnassus* (lat.), közép-görögországi hegység Delphoi közelében; az antik mitológiában Apollón és a Múzsák kedvelt tartózkodási és kultuszhelye.

paszita – keresztelői lakoma

patruljörög – járőrözik, őriz, vigyáz vö. *patrul/patruj* katonai járőr, járőrcsapat

Paulina – erényes római hölgy, az Isis-kultusz buzgó követője. Decius Mundus lovag elhitette vele, hogy a szentély főpapi szobájában maga Anubis isten akar vele szeretkezni (ezt a szerepet a lovag vállalta magára). Másnap a lovag felfedte kilétét, s kárörvendőn emlékeztette Paulinát, hogy noha korábban nemet mondott a lovag 200 000 denariust érő ajánlatára, az előző éjjel két alkalommal is ingyen magáévá tette. Paulina férje feljelentést tett a papok és a lovag ellen; a főpapot kivégezték, a szentélyt lerombolták, Decius azonban csupán száműzték

pázsint, pázsit – 1. füves parlag; 2. legelő (EMSZT)

Pegasus, Pegásus, Pegazus – *Pégaszosz* (gör.), a görög mondavilág szárnyas lova, a szárnyaló költői ihlet jelképe.

Peleus – Péleusz thesszáliai királyfi, akinek Thetisszel kötött házasságából született Akhilleusz

pemet, pemete – hosszú rúd nyelére erősített seprű, amivel a kenyérsütőkemencét takarítják ki

pendely – szoknya alatt viselt, női vászon ing (fehérenmü)

penna – lúdtollból készített írószerszám

perorál – szónokol

peroratio – szónoklat (lat.)

pest – kemence

peták – 5 krajcár értékű XVII. századi aprópénz, átvitt értelemben: csekély pénzösszeg

Phyllis – *Phüllisz* (gör.) Szithón thrák király leánya, Demophoón jegyese. Az antik monda szerint nászuk előtt Demophoónnak még haza kellett mennie Athénba. Mivel a kitűzött határidőre nem érkezett vissza, Phüllisz búskomorságba esett, felakasztotta magát, mire a könyörülő istenek fáva változtatták át. (Ovidius: *Hősnők*)

Phoebus – *Phoibosz* (gör.) a napisten mellékeve a mitológiában, l. *Apolló*

Pbosphorus – hajnalcsillag

Pindus – Pündösz, közép-görögországi hegység, a Múzsák kedvelt tartózkodási helye

piba – fúj! Undort kifejező régies indulatszó

pint – ivóedényből lett régi bormérték, 2 icce, azaz kb. 1,3 l. A pint úrtartalma koronként és területenként 1–4 literig változó.

pintes korsó – kb. 1,3 literes boros edény

píntli – homlokkötő (az asszonyi főkötő része)

pirottodik – elpirul

pislen – csirke, kis csibe (székely tájszó)

pius, pia – kegyes, jámbor, istenfélő (lat.)

plágáz – vesszöz, bottal (meg)ver

Plinius Secundus, Caius (i. sz. 23–79) – az idősb Plinius, római tudós, író és katona. Nagy hatású enciklopedikus műve a 37 könyvből álló *Historia naturalis* az ó- és középkoron át (és még később is) a természettudományos ismeretek és a művészettörténet fontos forrása volt.

plundra, puntra – ócska, rossz ruha (ném.)

Plutarchus – Plutarkhosz görög író és filozófus (i. sz. 46–120). Legkiemelkedőbb műve a *Párbuszamos életrajzok*, mely az európai irodalomra is nagy hatással volt

Plútó – Plutón (gör.), Pluto (lat.); az alvilág (Hádész) ura; a magyar népryelvben az egyik fő ördög neve

podagra – köszvény, a végtagok ízületi betegsége

podácsa – a régiségben: (kovásztalan) lepénykenyér

póka – pulyka

pomagránát – gránátalma

pomána – halotti tor (rom.)

porond – homok, fövény

potomba, potomra – hitelbe, azaz nem sokba, ill. semmibe vesz vki vmit.

pótra, poltra – poltúra, másfél krajcár értékű ezüstpénz a XVII–XVIII. században (lengyel), l. még: *susták*

pomádé – (haj)kenőcs

porond – fövény, homok, kavics

pozdorja – a kendertörés során kihulló törmelék

pökszösz – a kenderfonal nyállal való megsodrása után a szájából kiköpött hulladék

püszlés – szörme hulladék

pratta, patta – női nemi szerv. Vö. *Nem eszjék a patta dinnyét* (Felvidítő, 1824 után), ill. *feleségét... úgy megprattáztá* (Makóai ék.)

praeceptor – tanító (lat.)

princípium – 1. kezdet, eredet; 2. átvitt értelemben: alap (lat.)

procurator patvaros actio – ügyvédi veszekedés, védőbeszéd (lat.)

Procris – *Prokrisz* (gör.), Erekhtheusz atikai király leánya, Kephalosz felesége

prófont, prófunt, – komiszkenyér; a katonák számára sült, kincstári barnakenyér

prókátor – ügyvéd, vö. *procurator* (lat.)

Proserpina (lat.) – Perszephoné (gör.), Zeusz és Démétér lánya, akit az alvilág istene elrabolt és feleségévé tett

publikán – pelikán; a XVII. században még: papagáj!

pucok, pucik – kemencezug, kemencepadka, mely alvóhelyül is szolgált

pundrámban – *plundrámban*, ócska, rossz ruhában

puntum, punctum – *punctum* (lat.); pont, írásjel

réce, ruca – kacsa

recommendatio – ismételt ajánlás (lat.)

rector – tanító

regnál – uralkodik (lat.)

regula – szabály (lat.)

rengő – bölcső

respectus – tekintély, tisztelet
részkegő – aprópénz(-érme), rézkrajcár
ribancos – csúnya, rendetlen
rokkéa – a fonásnál használt, lábbal hajtott, kerékáttétellel működő XVIII. századi faeszköz, amely egyidejűleg sodorta és fel is csévélte a vízszintesen fekvő orsóra a fonalat.
rozsolis – fahéjjal és más fűszerekkel ízesített likőrféle. Talán régi márkanév (vö. lat. *ros solis* 'nap-harmit')
russzisan – oroszosan, itt: szlávosan

sajtár – dongás tej ill. bortartó faedény
Salamon – ótestamentumi zsidó király, Dávid Betshabétól származó fia, aki bölcsességéről híresült el (l. a neki tulajdonított *Példabeszédek*et a Bibliában)
Sámsón – Dán törzsből származó nagyerejű hős, több éven át Izráel bírása, aki egész életét Istennek szentelte. Delila fondorlatossága segítségével megvakították és megláncolták a filiszteusok. Úgy halt meg, hogy ledöntötte Dágon templomának tartóoszlopát, amelyhez hozzákötötték. (Bír 13–16; Zsid 11,32.)
Sámuel – Izráel legjelentősebb bírása, Mózes után az első próféta és pap
Sára – Ábrahám felesége, Izsák anyja (1Móz 11,29; 21,2–3. engedelmességét l. 1Pét 3,6)
salus – egészség (lat.) itt: Egészségére! Egészségedre!
schola – skóla, iskola (lat.)
Semiramis – *Szemirámisz*, AsszírIA isteni származású királynője. Építkezéseivel (függökertjei Babilonban az ókori világ hét csodájának egyike volt; a Ván mai török város citadellájában található sziklavár építése is az ő nevéhez fűződik), hadjárataival, valamint kegyetlen és buja természetével tűnt ki.
sextáké – 6. osztályba járó (felsőbb éves) diákok (lat.)
Silvanus – a római mitológiában az erdők istene
sing – régi hossz mérték, 0,633 m
spacirozni – sétálni (ném.)
sponsus – vőlegény, jegyes (lat.)
sponsa – menyasszony, jegyes (lat.)
sódor, *sódar* – sonka, a disznó mellső lába (esetleg a lapockája) pácolva és megfüstölve
sollemnitas – ünnepelő közösség (vö. lat. *sollemne* 'ünnepély')
supka – zsák? (szótáraink nem ismerik)
sustáké – aprópénz, l. poltura
sut – a kemence mögötti zug, általában a gyermekek és öregek hálólhelye
svéeg – nemezsből v. prémből készült, magas, csúcsos férfi fejfedő

szagat – vágyódik, sóvárog vmi után
szapulás – hamulós vízben való áztatás; hajdanán ez volt a mosás első fázisa; átvitt értelemben: szidás
szapuló – lúgos (fahamos), meleg vizes, áztató (dézsa)
szárma – töltött káposzta
szecska – apróra vágott árpa- v. zabszalma, állati takarmány
szelence – kis doboz
Szent Iván hava – június
Szent Ivó – az ügyvédek védőszentje
szentencia – ítélet
szér – sor
szérdék – aludttej; friss tehéntúró
szérdékcsupor – aludttejes köcsög
Sziszüpbosz – thesszáliai király, aki agyfúrt és gátlástalan volt, túljárt emberek és istenek eszén. Büntetésből hatalmas követ kell egy hegy tetejére felgörgötnie, de amint célhoz érne, a kő mindig visszazuhan. Ezért nevezik ma is a kilátástalan fáradozást a név latinos alakja nyomán sziszifuszi munkának. – Az ókorban Homérosz, Szophoklész, Ovidius és mások írtak róla.
Szolón, *Solon* (lat.) – athéni görög költő és törvényalkotó (i. e. 640/630–559.)

szugoly – zugoly, zug, sarok
szurkas – szurtos, mocskos
szuszék, szuszik – liszt vagy szemestermény tárolására alkalmas, fedeles (fa)láda
szügyellő – lószerszám

Tábita – más néven: Dorkas, egy jócselekedeteiről és adományairól ismert Krisztus-követő asszony

Joppében, akit Péter feltámasztott (ApCsel 9,36–41.)

Takta – a Tisza egyik mellékfolyója Szabolcs és Zemplén megye határán

ták – foltnak való bőrdarab

tallér – régi pénzérmé

tám – tán, talán

Tantalosz, Tantalus (lat.) – görög mitológiai személy, akinek földi büneiről az Alvilágban a kielégítetlen éhség és szomjúság gyötrelmei, a „tantaluszi kínokat” kell elviselnie

tegez – nyíltartó tok, puzdra

Tbália – a drámaköltészet (később a színház) műsája

Themis – Themisz (gör.) Uranosznak és Gaiának a leánya; Zeusz korábbi felesége, a törvényes világrend mitológiai megszemélyesítése; a jog és igazság istennője

temonda – pletyka, szóbeszéd

Terpszikhoré – a tánc(művészet) műsája (gör.)

Teséus – I. *Theseus*

Tethisz (gör.), *Tethis* (lat.) – tengeri nimfa, Akhilleusz anyja, a monda szerint az ő lakodalmán került sor Párizs sok bajt okozó ítéletére.

Theseus – Thészusz (gör.) az antik mítoszok egyik legnépszerűbb, félisteni származású hőse, aki elrabolta és Athénbe vitte a szép Helenét; megölte a krétai szörnyet, Minotauruszt, és szerelme, Ariadné segítségével kijutott a krétai labirintusból

Timotheus, Timótheus – görög apa és zsidó anya gyermeke, Pál apostol egyik kedvelt tanítványa és segítőtársa a missziós munkában (ApCsel 16,1–3.)

tinó – kiherélt bikaborjú

Tithónosz – Laomédón mitikus trójai király fia. Éosz (Auróra) megszőktette, s Zeusztól halhatatlanságot kért számára, de elfelejtett örök ifjúságot is kérni. Megöregedett, összetöpörödött és tücsökké változott. Fiai: Memnón és Emathion.

titulus – cím, címzés, rang, méltóság

tomborál – tamburán/tomborán azaz ujjakkal pengetett húros hangszeren játszik.

trupp – csapat

truccol – dacosan viselkedik; dacol. 2. (ritka) Dühösködik, duzzog (vö. ném. *Trotz*)

tutor – pártfogó

üllő-rokka – Ilyen kifejezést a szakirodalom nem ismer. Feltehetőleg az egy- vagy kéttalpas guzsalyról van szó, amelynek a lapos talpára ültek, egyik kézzel sodorták, a másikkal a függőlegesen kézben tartott órsóra tekerték az arról lesodort fonalat. L. még *rokka*.

vackor – vadkörte

vaj ki – kb. jaj, de; régies indulatszó

vakarodjál – siess el, tűnj el!

vakszem – halánték

vale! – *Isten veled!* (lat.)

valét mondani – búcsút, „Isten hozzád”-ot mondani (lat. *valé*)

vaskó – kés

venia – szívesség, kedvezés, kegy; *veniam dat-* kedvébe jár vkinek (lat.)

Venus, Vénusz – I. *Aphrodité* (gör.)

veres ~ vörös Gyurkó – bor tárolására alkalmas, vörös agyagból készült, mázatlan, ember alakú cserépkorsó (vö. a Miska-kancsó elnevezésével.)

Vesta-szüzek (Virgines Vestales) – Vesta istenasszony papnőinek elnevezése, akik eleinte négyen voltak, utóbb hatan. Kislánykoruktól 30 éven át kellett tisztüket ellátniuk. Személyük szent és sértetlen volt.

vetrece(levés) – sült szalonna vagy hússzelettel, olykor kolbásszal készített vöröshagymás leves

viganó – a felsőrésszel egybevarrt, a XIX. század elején divatos selyemruha; selyemszoknya

virtus – férfiasság, bátorság, erény, érték (lat.)

vox – szó, beszéd, nyilatkozat, szavazat

voxál – beszél, nyilatkozik (lat.)

Zacheus, Zákeus – fővámszedő Jerikóban (Lk 19,1–10.)

zavár – puska zárszerkezete (vö. szláv *zavor*)

Zeusz – az antik mitológia főistene, aki szerelmi kalandjairól is elhíresült (lat. *Jupiter*)

zsana – feleség (vö. szláv *zsena*)

zsarátak – zsarát, tüzes hamu, pernye, parázs (átvitt értelemben: tűz)

zsinatlani – fecsegni, eredetileg: tanácskozni

Forrásjegyzék

I. Kéziratos források

- Abonyi kézirat* (1816) STOLL 657. – Ism. helyen (egykori jelzete: Bp., OSZK Ms. mus. 986.) – 28/VIII.
- Adanitska József-ék.* (XIX. század 1. fele) STOLL 841. – Bp., MTAK Irodalom 8^r 143. – 59/LXXII.
- Adorján Ferenc diáriuma* (1778–1780) STOLL 329. – Debrecen, Egyetemi Néprajzi Intézet Adattára 501. – 72/V.
- Adorján Imre-ék.* (XVIII. század 2. fele) STOLL 446. – Ism. helyen. – 39/VIII.
- Akadémiai verseskönyv* (XVIII. század 2. fele) STOLL 447. – Bp., MTAK Irodalom 8^r 206/207. – 112/IV.
- Almási Sámuel: Magyar Dalnok* (1834) STOLL 795. – Bp., MTAK Ms. 10,002. – 2/XIII, 18/XXI, 28/XIII, 39/XXIX, 41/XV, 53/III, 58/XIV, 102/XVII.
- Alsókubini kézirat* (1779–1782) STOLL 344. – Alsókubin (Dolný Kubín, SK), Csaplovics-ktár 8. 3/117a. Mf.: MTAK 1078/B – 43.
- Andrási Zsigmond-ék.* (1798) STOLL 1125. – Bp., MTA Néprajzi Kutatóintézet, KI. 462. – 89.
- Araneka György-gyűjt.* (1782–1790) STOLL 345. – Bp., OSZK Fol. Hung. 126. – 11, 45, 79/I, 102/V.
- Aranyosrákosi Székely István: Vanitas Vanitatum* (XVIII. század vége) – Ism. helyen. – 39/XII.
- Ariae diversae nugivendolae pro Comediis* (1774) STOLL 1089. – Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár 118 H 5/12. Mf.: OSZK FM1/910. – 65.
- Balás József-ék.* (1784–1787) STOLL 357. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1183. Mf.: MTAK 183/IX. – 71/VI, 235/II, 252/I.
- Balla Pál-ék.* (1827) STOLL 741. – Győr, Állami Zeneiskola 88. sz. Mf.: MTAK A 632/VI. – 26/IV.
- Bándi Péter-ék.* (1837) STOLL 819. – Csíkszereda (Miercurea Ciuc, RO), Csíki Székely Múzeum 4127. Mf.: MTAK 8990/II. – 23/XXII, 26/XI, 71/VIII.
- Barra János-ék.* (1797) STOLL 431. – Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc, RO), Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára, 74.818. Mf.: MTAK A 143/V. – 56/IV.
- Batbó Mihály-ék.* (1728) STOLL 189. – Székelykeresztúr (Cristuru Secuiesc, RO), múzeum 55. Mf.: MTAK 193/I. – 71/II, 101/I, 193/II, 194.
- Battba Bálint kótatára* (1804–1808) STOLL 572. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1666. Mf.: MTAK 3267/II. – 26/II, 34/II, 59/XIII, 127/VII.
- Benczédi Sámuel-ék.* (1806–1807) STOLL 581. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1236/I–II. Mf.: MTAK 298/II. – 6/IV, 10/III, 98/II, 236/II.
- Benedek Elek énekeskönyv-kolligátuma* (1815–1835) STOLL 1207. – Bp., Néprajzi Múzeum EA 5616. – 59/XXXII.
- Benkő György diáriuma* (1738) STOLL 1049. – Bp., Piarista Központi Levéltár V 416/47. – 199/I, 200.
- Beregszászi Tóth Péter gyűjt.* (1736–1738) STOLL 197. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 670. Mf.: MTAK 1182/V. – 1/I, 196–198.
- Bergsenyi Dániel népdalgyűjt.* (1828 k.) – Ism. helyen. – 44/V.
- Bocskor-kódex* (1716–1739) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 12. Mf.: OSZK FM 1/073, MTAK 1139/I. – 71/III, 193/I.
- Borka Katalin-ék.* (1838?) STOLL 826. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1246/XIV. Mf.: MTAK A 367/X. – 56/VIII.
- Bölni Kozma István-ék.* (1765–1768) STOLL 1076. – Bp., OSZK Duod. Hung. 174. – 7, 71/IV, 101/III, 195/II, 206/I, 207.
- Budai Zsuzsanna-ék.* (XIX. század eleje) STOLL 520. – Bp., MTAK Ms. 201. Mf.: MTAK 990/V. – 34/I, 59/IX.

- Cantillanae. Énekek. Pesnicki* (XVIII. század 2. fele) STOLL 452. – Pozsony (Bratislava, SK), Szlovák Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete. Mf.: MTAK B 1078/I. – 6/III, 31/I, 58/I, 64/IV.
- Cantiones variae* (1800–1809) STOLL 552. – Ism. helyen. – 58/II.
- Czombó Mózses-ék.* (1772–1801) STOLL 558. – Székelykeresztúr (Cristuru Secuiesc, RO), múzeum. Mf.: MTAK 193/III. – 71/VII, 74/V, 97.
- Csatáry József-ék.* (1814–1819) STOLL 645. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 2757. – 27/III, 59/XXVIII.
- Cseke Sándor-ék.* (1826) STOLL 732. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 436. – 13/XVII, 42/XIX.
- Csiba úr versgyűjteménye* (1832) STOLL 1315. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1939. – 59/LVII.
- Csipkés János-ék.* (XVIII. század vége–1828) – MTAK MS 6226/124. – 188, 189, 234.
- Csőbrös István-ék.* (1823) STOLL 1240. – Magántulajdon. – 59/XXXIX, 74/XIV.
- Dalok és példabeszédek* (1791–1808) STOLL 1110. – Bp., OSZK Oct. Hung. 920. – 39/V.
- Dávidné Dudája* (1809) STOLL 602. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1668. Mf.: MTAK A 3268/V. – 34/III, 39/XVI, 59/XIX.
- Dávidné Soltári* (1790–1791) STOLL 393. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 630. Mf.: MTAK 3206/III. – 37/VI, 41/II, 72/XII, 92/VII, 112/III, 257/VI, 275/VII, 282/VII, 286/VII, 304/VI, 309/VI, 313/VII, 318/VI, 322/VI.
- Dávidné Soltári* (1814–1828) STOLL 647. – Debrecen, Déri Múzeum, Néprajzi Adattár 604. – 59/XXIX.
- Dersi Biás-ék.* (1769) STOLL 289. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK Ms. 10. Mf.: OSZK FM 1/01. – 235/I.
- Dersi István-ék.* (1793–1797) STOLL 418. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1224. Mf.: MTAK 189/V. – 220, 221/I, II, 237/II, 260–262
- Diák versek, mondókák* (1745–1749) STOLL 454. – Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc, RO), Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára 2037. – 201.
- Dömötör Pál naplója* (1825) – Ism. helyen. – 42/XVIII.
- Dubinszky Mátyás-ék.* (1787) STOLL 373. – Bp., OSZK Oct. Lat. 96. – 64/III.
- Dunántúli verseskönyv* (1802) STOLL 563. – Bp., OSZK Quart. Lat. 700. – 2/VIII, 72/XV.
- Egyleves verskézirat* (XVIII. század vége) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK Ms. 2991/66. – 233.
- Egynéhány kiválogatott nóták* (XIX. század 1. fele) STOLL 1382. – Bp., MTAK Ms. 923. – 38/XII, 59/LXXIV.
- Ekelői gyűjtemény* (1767–1790) STOLL 1079. – OSZK Quart. Hung. 3651. – 16/I, 108/I, 109.
- Énekek gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 523. – Győr, Egyházmegyei Könyvtár. – 38/VII, 59/XI.
- Énekeskönyv* (1761) STOLL 263. – Bp., OSZK Oct. Hung. 962. – 72/IV, 102/I, 103–107.
- Énekeskönyv* (1810-es évek) STOLL 684. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1088. – 14/VII, 18/XIV, 20/IV, 23/VIII, 24/V.
- Énekeskönyv* (1824) STOLL 718. – Bp., MTAK Irodalom 4^r 374. – 38/X, 59/XLI.
- Énekeskönyv* (XIX. század 1. fele) STOLL 846. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1255/IX. Mf.: MTAK A 367/XI. – 4/XII, 69/V.
- Énekeskönyv* (XIX. század 1. fele) STOLL 853. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1487. – 2/XV, 23/XXXVII, 28/XVI, 44/VII, 46/VIII, 58/XVII.
- Énekeskönyv* (XVIII. század 2. fele) STOLL 457. – Bp., MTAK Irodalom 8^r 206/211. – 39/IX.
- Énekeskönyv-töredék* (XIX. század 1. fele) STOLL 1383. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1449. 58a–87b. – 57/VI.
- Énlaki Török Sámuel-ék.* (1729–1730) STOLL 1046. – Bp., OSZK Duod. Hung. 180. – 101/II, 195/I.
- Erdődy Lajos és mások versei* (1776–1799) STOLL 1092. – Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár 10a F 193. – 42/I, 76/I, 77, 78, 215/I.

- Fa Imre-ék.* (1809 után) STOLL 1186. – Magántulajdon. Mf.: MTAK 6549/IV. – 59/XXI.
- Fábián Gábor-ék.* (1810) STOLL 612. – Ism. helyen. Részleges másolata: MTAK Irodalom 8^f 206/98. – 39/XVII, 42/XII, 58/VI, 59/XXII.
- Farkas Pál-gyűjt.* (1773–1810) STOLL 1087. – Szekszárd, Tolna Megyei Levéltár Tm. L. XIV/4. – 4/IX, 13/IX, 16/III, 17/IV, 18/XI, 19/III, 31/III, 56/VI, 92/IX.
- Fejér–Göntyű-melodiárium* (1802) STOLL 566. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/180. – 41/IX, 127/VI.
- Felvidítő V. Nóták I.* (1824) STOLL 720. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 130. Mf.: MTAK A 1568/III. – 2/XI, 6/VII, 13/XIV, 18/XVI, 27/IV, 28/XI, 34/IX, 39/XXII, 41/XII, 42/XVII, 55/VII, 59/XLII.
- Felvidítő VI. Nóták II.* (1824) STOLL 720. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 131. Mf.: MTAK 1568/IV. – 4/XIII, 23/XIII, 26/III, 38/X, 46/IV, 102/XIII.
- Furugyás-ék.* (1764 k.) STOLL 272. – Győr, papnevelő intézet H. XIX. b. 11. Mf.: MTAK 269/VIII. – 2/II.
- G. S.-ék.* (1828 k.) STOLL 753. – Bp., OSZK Oct. Hung. 769. – 18/XVIII, 23/XVII, 31/IV, 35/II, 38/XI, 44/VI, 57/IV.
- Gaal Miklós-ék.*-ben (1810) STOLL 614. – Bp., MTAK Ms. 16. – 53/II, 55/IV, 58/VII, 59/XXIII.
- Gejzanovius József-ék.* (1762–1769) STOLL 265. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK Ms. 969. Mf.: MTAK 369/III. – 110, 237/I.
- Gyallay-Pap-ék.* (1808) STOLL 595. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK Ms. 1811. Mf.: MTAK 21/VI. – 236/I.
- Gyulai Gaál Vince-ék.* (1821–1823) STOLL 1232. – Turócszentmárton (Martin, SK), Matica Slovenská LAMS B 98. Mf.: MTAK 1629/V, OSZK Ft 1/1546. – 59/XXXV.
- Gyurikovics-gyűjt.* (1830–40-es évek) – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/172/e. – 8/IX, 13/XXIV, 39/XXVII, 59/LXVIII, LXIX.
- Halasi jegyzetkönyv* (1745–1757) STOLL 211. – Kiskunhalas, Thorma János Múzeum 1469. – 72/II.
- Herschman István-ék.* (1746–1797) STOLL 310. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1664. Mf.: MTAK 3268/I. – 39/XIII.
- Holmik és nóták* (1823–1824) STOLL 1246. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1976. – 23/XII, 46/III, 47/II, 59/XL.
- Horovicz Fülöp-dalgyűjt.* (1837) STOLL 820. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/89. – 23/XXIII, 28/XIV, 31/VI, 59/LXV, 64/X.
- Horváth András-ék.* (1799–1800) STOLL 444. – Bp., MTAK Irodalom 4^f 121. – 13/V, VI, 18/III, 20/II, 23/III, 28/I, 29/I, 30, 31/II, 57/II, 94, 193/VIII.
- Horváth András-ék.* (1813) STOLL 637. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/181. – 33/III.
- Horváth János-ék.* (1790) STOLL 395. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1158. – 21/I, 22/I.
- Jankovich János versgyűjteménye* (1788–1793) STOLL 401. – Bp., OSZK Quart. Hung. 1931/I. 101a–122b. – 6/II, 17/II, 18/II, 24/I.
- Jankovich Miklós: Magyar énekek új gyűjteménye* (1800) STOLL 553. – Bp., OSZK Quart. Hung. 178. – 21/III, 22/III.
- Jankovich Miklós: Magyar világi énekek* (1789–1793) STOLL 383. – Bp., OSZK Quart. Hung. 175. – 13/II, 14/I, 17/I, 18/I, 19/I, 20/I, 38/V, 50/I, 72/VI, 74/III, 79/II, 90/IV.
- Jankovich Miklós: Nemzeti Dalok Gyűjteménye* (XIX. század eleje) STOLL 531. – Bp., OSZK Quart. Hung. 173. – 13/VII, 14/VI, 16/II, 17/III, 18/VI, 19/II, 20/III, 21/II, 22/II, 24/II, 27/I, 37/VIII, 38/VI, 41/VII, 50/II, 72/XIV, 92/VIII, 112/VI, 257/VIII, 275/IX, 282/IX, 286/IX, 304/VIII, 309/VIII, 313/IX, 318/VIII, 322/VIII.
- Jánosi Sándor-ék.* (1802) STOLL 568. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1058. Mf.: MTAK 24/II. – 52/II, 59/XII, 98/I, 99, 190–192.
- Juhász László-ék.* (1818) STOLL 1217. – Kiskunhalas, Thorma János Múzeum 5508. – 42/XIV.

- K. R. *gyűjteménye* (1839–1843) STOLL 833. – Debrecen, Déri Múzeum Néprajzi Adattára 209–216. – 2/XIV, 16/V, 28/XV, 31/VII, 34/XVI, XVII. 39/XXX, XXXI, 42/XXII, 46/VII, 58/XVI, 59/LXVII.
- Kardos Antal-ék. (1823) STOLL 712. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 2730. – 39/XX, 59/XXXVII, 102/XII.
- Károlyi József-ék. (1798–1814) STOLL 437. – Bp., OSZK Oct. Hung. 80. – 59/VII.
- Kecskeméthy Csapó Dániel-ék. (1827–1830) STOLL 744. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/55/a. – 13/XVIII, 23/XIV, 59/XLVI.
- Kelecsényi József: *Mulattatók Tára* (1832–1840) STOLL 783. – Bp., OSZK Oct. Hung. 497. – 6/XII, 8/VIII, 58/XV, 59/LXIII, 64/IX.
- Kelemen László: *Világi Énekes Könyv* (1828) STOLL 1283. – OSZK Oct. Hung. 1874. – 59/XLVIII, 74/XV.
- Keller Antal-ék. (1827) STOLL 745. – Kiskunfélegyháza, múzeum. Mf.: MTAK A 115/II. – 6/IX, 13/XIX, 34/XIII.
- Királyi Xavér József: *Sententiae Diversorum Auctorum* (1828–1843) – Pozsony (Bratislava, SK), EK Ms 326. – 8/IV, 59/L.
- Kiss József-ék. (1826 k.) STOLL 736. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 129. – 34/XI, XII, 59/XLV, 96/VI, 113/IV.
- Kiss Pál-ék. (1807–1808) STOLL 587. – Hódmezővásárhely, gimnázium. Mf.: MTAK 1988/II. – 13/X, 18/IX, 39/XV, 42/IV, 55/III, 84/II, 96/V.
- Kolligátum (1788 k.) STOLL 378. – Bp., OSZK Oct. Hung. 919. – 74/IX.
- Komáromi dalgűjtemény (1828–XIX. század közepe) STOLL 1284. – Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár 10a E 31. – 23/XV, XVI, 41/XIII, 59/XLIX, 64/VII.
- Komoróczy Terka-ék. (1796) STOLL 427. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 123. – 6/I, 34/V.
- Kovács Ferenc-ék. (1777–1801) STOLL 326. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 62. – 42/II, 59/VI.
- Kovács István-ék. (1808–1818) STOLL 597. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1631. – 59/XVIII.
- Kovács József-ék. (1815) STOLL 652. – Bp., OSZK Oct. Hung. 56. – 42/XIII.
- Kozma-ék. (1777–1781) STOLL 327. – Bp., OSZK Oct. Hung. 685. – 39/II, 46/I, 209, 251, 256, 263–266, 273, 274, 308, 317, 321.
- Kökényesy Mihály-ék. (1747 után) STOLL 214. – Bp., OSZK Oct. Hung. 960. – 36/I.
- Köszöntő versek (XVIII. század 2. fele) STOLL 469. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1181. Mf.: MTAK A 367/III. – 101/V, 206/III.
- Köszöntő versek erdélyi gyűjteménye (1759–1760) STOLL 1070. – Bp., MTAK Ms. 5890/18. – 199/II, 203–205.
- Kresznerics Ferenc dalgűjteménye (1790–1809) STOLL 399. – MTAK Irodalom 8^f 206/184. – 23/I, 39/X, 44/III, 56/I, 62.
- Kulsár Pál *melodiáriuma* (1775–1785) STOLL 319. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1770. Mf.: MTAK 113/VI., 3287/I. – 41/I, 102/II, 112/II, 113/I, 114/I.
- Kunszentmiklósi ék. (1797–1798) STOLL 438. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 656. – 39/VII, 161–172, 225–229, 230/II.
- L. J. *énekeskönyve* (1830–1835 k.) STOLL 864. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1697. – 8/VII.
- Ladányi Sándor-gyűjt. (1822–1824) STOLL 704. – Debrecen, Déri Múzeum Néprajzi Adattára 360. – 92/XII.
- Lakadalmi búcsúzó vers (XIX. század eleje) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 2991/266. sz. – 259.
- Lakadalmi énekek (XVIII. század 2. fele) STOLL 470. – Bp., Ráday Könyvtár K-1.416. – 60, 173–180, 230/I.
- Lakodalmi versek (1797 k.) STOLL 1121. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1794. Mf.: MTAK 3291/III. – 154–160, 223.
- Lányi János-gyűjt. (1759 után) STOLL 257. – Pozsony (Bratislava, SK), EK SG 2288. Mf.: MTAK C 818–9. – 92/XVI.
- Lóskay-kódex (XVIII. század vége) STOLL 500. – Bp., OSZK Oct. Hung. 706. – 96/I, 182–184, 231, 232, 315.

- Lőcsei ék.* (1768) STOLL 1080. – Magántulajdon. – 1/III, 2/III, 8/I, 38/II, 39/I, 64/II, 74/IV, 75.
- Madácsy László-ék.* (1810 k.) STOLL 1191. – Bp., MTA Néprajzi Kutatóintézet KI. 463. – 59/XXIV.
- Magyar énekek* (1804) STOLL 573. – Bp., OSZK Quart. Hung. 177. – 57/III.
- Magyar és latin köszöntőversek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 471. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1225. Mf.: MTAK A 367/IV. – 181, 210.
- Magyar ivó- és víg dalok* (1830-as évek) – Bp., MTAK Irodalom 8r 206/172/? – 4/XIV, 8/V, 13/XXV, 16/VI, 18/XXIV, 23/XXVI, 46/VI, 59/LXX.
- Makói ék.* (XVIII. század vége–1826) STOLL 1267. – Makó, Református Egyház Irattára, Makó M. 151. – 10/II, 73/III, 93, 96/III, 100, 113/III, 138/II, 185–187, 222, 242–250, 253, 268, 272, 278–280, 282/X, 283, 284/I, 287/II, 288/I, 289, 291–293, 295, 296, 298, 299/I, 301/I, 302, 303/I, 306, 307, 310, 311, 313/X, 314, 318/IX, 320.
- Márkus István-ék.* (1836) STOLL 816. – Bp., OSZK Ms. Mus. 2300. – 26/X, 59/LXIV.
- Marthon István-ék.* (1818) STOLL 674. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1282. – 34/VII.
- Mátray Gábor-gyűjt.* (1800–1817) – Bp., Néprajzi Múzeum EA 2969. – 4/VIII, 18/VII, 23/VI, 28/XVII, 29/II, 39/XXV, 46/IX, 58/X, 59/VIII, 64/VI.
- Menyegzői dalok* (1760-as évek) STOLL 293. – Bp., OSZK Fol. Hung. 622. – 111, 208.
- Miksa László-gyűjt.* (XVIII. század vége–XIX. század eleje) STOLL 501. – Székelyudvarhely (Odorheiu Secuiesc, RO), Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára Y 1223, Y 1235–1238. – 2/VII, 95.
- Mindenes gyűjtemény* (1830-as évek) STOLL 1363. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1115. – 8/VI.
- Mindszenty Dániel: 88 eredeti magyar dall...* (1832) – MTAK Irodalom 4^r 324. – 6/X, 16/IV, 18/XX, 26/VII, 31/V.
- Mindszenty Dániel: Nemzeti Dalgyűjtemény* (1832) – Bp., MTAK Irodalom 8^r 206/56. – 13/XXI, 23/XVIII, XIX, 28/XII, 39/XXVIII, 55/IX, 58/XII, 59/LVIII, 64/VIII, 69/VI, 72/XVII, 92/XV.
- Miskolci melodiárium* (1792) STOLL 414. – Miskolc, Megyei Levéltár XII-I./8. Fs. XXV. No. 16. – 37/VII, 48/II, 224.
- Mólnár-ék.* (1784–1826) STOLL 359. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1075. – 66, 76/II, 80, 81, 82, 125, 126, 193/VII, 216, 217, 240, 241.
- Nagy Ferenc-ék.* (1812–1816) STOLL 631. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1162. – 92/X.
- Nagy István-gyűjt.* (1778–1787) STOLL 347. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 667. Mf.: MTAK A 132/I. – 108/II, 116–124, 211–214.
- Nagy Iván-féle kolligátum* (XVIII–XIX. század fordulója) – OSZK Quart. Hung. 1931/I. – 35/I.
- Nagykaposi melodiárium* (1809–1848) STOLL 605. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1316. Mf.: MTAK A 1638/II, A 3282/I. – 34/IV, 59/XX.
- Neumann Károly dalgyűjteménye* (1837–1840) STOLL 1354. – Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum 3743. – 59/LXXI.
- Nóták* (1827) STOLL 1276. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 4091. – 26/V, 39/XXIII.
- Nóták* (XVIII. század vége) STOLL 503. – Bp., MTAK Irodalom 8^r 206/146/c. – 59/IV, 63/I.
- Nótás Könyv* (1821–1828) STOLL 1234. – Debrecen, EK Ms. 167. – 59/XXXVI.
- Notás Könyveske* (1821) STOLL 1235. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1752. – 63/II.
- Novák Lajos-melodiárium* (1791–1792) STOLL 408. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1717. Mf.: MTAK A 113/I, 3274/I. – 127/III.
- Nyáry Bálint-ék.* (1823) STOLL 1251. – Kiskunhalas, Thorma János Múzeum 3667. – 10/IV, 18/XV, 23/XI, 34/VIII, 39/XXI, 55/VI, 59/XXXVIII, 102/XI.
- Nyitrai ék.* (1809) STOLL 606. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1352. – 36/II.
- Osvát Péter-ék.* (1781–1785) STOLL 341. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 1184. Mf.: MTAK A 134/I, 220/II. – 252/II.

- Paccséri vőfélykönyv* (XIX. század 1. fele) – Magántulajdon. – 238/IX. = 239/II, 269/II, III, 276/II, 277/II, 281/II, 282/II, 285/II, 286/XII, 287/III, 288/II, 290/II, 299/II, 300/II, 301/II. = 303/II, 301/III, 304/X, 305/II, 312/II, 313/XII, 318/XI. = 319/IV, 319/II, III.
- Pál István-ék.* (1796–1800) STOLL 429. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK MSU 603. Mf.: MTAK A 172/VI, 134/III. – 101/IV, 153, 206/II, 238/VII, 257/VII, 275/VIII, 282/VIII, 286/VIII, 304/VII, 309/VII, 313/VIII, 316/VI, 318/VII, 322/VII.
- Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfejszáz éneke* (1813) STOLL 639. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 46. – 4/XI, 5/II, 6/V, 18/XIII, 19/IV, 24/III, 39/XIX, 44/IV, 56/VII, 73/IV, 92/XI, 98/III, 102/X, 112/VII.
- Pannonbalmi ék.* (1796) STOLL 430. – Pannonhalmi, Főapátsági Könyvtár 10a E 8/1. Mf.: MTAK A 314/VII, OSZK FM1/2189. – 56/III.
- Pántzél János-ék.* (1839) STOLL 835. – Bp., OSZK Oct. Hung. 416. – 23/XXIV, 193/XI, 254/II, III, 257/X, 276/III, 281/III, 300/III, 301/IV, 309/IX, 312/III, 318/XII.
- Pap Mihály melodiáriuma* (1789 ?) STOLL 386. – Bp., MTAK K 112. – 15.
- Pápai ék.* (1800–1806) STOLL 555. – Bp., OSZK Oct. Hung. 926. – 23/IV, 42/III.
- Papszász György gyűjteménye* (1770 k.) STOLL 1093. – Debrecen, Irodalmi Múzeum K X. 75.114. – 40/I.
- Pesti énekeskönyv* (1825) STOLL 730. – Bp., OSZK Oct. Hung. 49. – 13/XV, 59/XLIII, 98/IV, 102/XIV.
- Pisné* (XIX. század 1. fele) STOLL 1400. – Turócszentmárton (Martin, SK), Matica Slovenská (kjn.) Mf.: OSZK FM1/1544. – 23/XXVIII, 59/LXXIII.
- Polgár János-gyűjt.* (1830) STOLL 771. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1667. Mf.: MTAK A 3268/IV. – 59/LIV.
- Pósfalvi Tullok Mihály-ék.* (1816) STOLL 660. – Ism. helyen. – 23/VII, 24/IV, 59/XXXI.
- Rákosi Sámuel Holmija* (1785–1791) STOLL 409. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK Ms 4359. Mf.: MTAK A 151/V. – 41/IV, 51, 52/I, 53/I, 128.
- Ráth Károly-ék.* (XVIII. század vége) STOLL 504. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/140. – 59/V.
- Régi magyar énekek* (1789–1790) STOLL 387. – Bp., MTAK Irodalom 4^f 360. – 37/II.
- Révész Pál-ék.* (1813–1815) STOLL 640. – Bp., MTAK Ms. 206. – 13/XIII, 59/XXVII, 83/III.
- Rumy Károly György népdalgyűjtése* (1830-as évek) – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/172/g. – 23/XXV, 39/XXVI, 42/XVI.
- Rumy Károly György-gyűjt.* (1807–1829) – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/172/a. – 2/IX, 4/X. 8/III, 13/XI, 18/X, 23/V, 41/XIV, 42/XV, 46/II, 58/IV, V, 59/XVII, 72/XVI.
- Salamon József-ék.* (1783–1797) STOLL 353. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 138. – 73/II.
- Sebestyén Gábor-ék.* (1810–1813) STOLL 617. – Bp., OSZK Oct. Hung. 543. – 13/XII, 18/XII, 59/XXV.
- Sebestyén Gyula-ék.* (XIX. század 1. fele) STOLL 875. – Bp., OSZK Oct. Hung. 476. – 6/XIII.
- Sipos Péter melodiáriuma* (1818–1824) STOLL 675. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK ref. koll. 1241. Mf.: MTAK A 369/I. – 38/VIII.
- Soksféle* (1835–1851) STOLL 1338. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1708. – 59/LXII.
- Szabó József-ék.* (1831) STOLL 779. – Bp., OSZK Oct. Hung. 917. – 59/LVI.
- Szabó József-ék.* (1838) STOLL 1361. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1449. 22a–36b. – 59/LXVI.
- Szádeczky-Miscellania* (1755) STOLL 251. – Szeged, EK MS 394. Mf.: MTAK A 5509/VII. – 2/I, 72/III, 73/I.
- Szakmári Ötves János jegyzőkönyve* (XVIII. század 1. fele) STOLL 231. – Marosvásárhely (Târgu Mureș, RO), Bolyai Könyvtár 377. Mf.: MTAK A 195/III. – 70/II.
- Szokolczy István-ék.* (1760–1762) STOLL 266. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1085. – 3/I, 4/I, 5/I, 6/I, 38/I, 64/I.
- Szarka János melodiáriuma* (1798) STOLL 439. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 514. Mf.: MTAK A 113/V. – 13/IV, 27/I, 108/IV, 127/IV.
- Szárnyai Márton-ék.* (1772) STOLL 1086. – Turócszentmárton (Martin, SK), Matica Slovenská (kjn.) Mf.: OSZK FM1/1543. – 9.

- Szatmári melodiárium* (1820-as évek) STOLL 1295. – Szatmárnémeti (Satu Mare, RO), Szatmár Megyei Könyvtár MS II. 20. – 39/XXIV, 59/LII, LIII, 102/XVI.
- Szatmárnémeti melodiárium* (1810-es évek) STOLL 1224. – Szatmárnémeti (Satu Mare, RO), Szatmár Megyei Könyvtár MS 38. – 55/V.
- Szedler Fábán gyűjt.* (1829) – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/172/b. – 58/XI.
- Szeel György-gyűjt.* (1792–1794) STOLL 416. – Prága (Praha, CZ), EK Kubelík (Széll) gyűjt. è. 124. Mf.: MTAK A 161/V, 1226/II. – 129–131, 215/II, 218.
- Szeel Imre-ék.* (1790–1794) STOLL 404. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 141. – 25, 39/IV, 41/III, 68, 102/VI, VII, 113/III, 127/II.
- Szendrey Sándor gyűjteménye* (1812) STOLL 1200. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 1669. Mf.: MTAK 3267/III. – 32/II, 34/VI, 59/XXVI.
- Szentgyörgyi István-ék.* (XIX. század eleje) STOLL 541. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 124. – 39/XIV, 41/VIII, 102/IV, 115.
- Szentgyörgyi József-ék.* (1779) STOLL 333. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 702ff. – 10/I.
- Szentpéteri Sámuel-ék.* (1832) STOLL 785. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 734. Mf.: MTAK A 3224/V. – 13/XX, 18/XIX, 34/XIV.
- Szép világi énekek* (XVIII. század 2. fele) STOLL 478. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/193/22. – 38/III.
- Szerelembeyi István-ék.* (1820) STOLL 692. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 206/190. – 23/IX, 59/XXXIII.
- Székesszai András-ék.* (1725–1752) STOLL 239. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 137. – 37/I, 72/I, 202.
- Szirmay Antal: Collectio Ingeniosarum Cogitationum incholata* (1782–1810) – Bp., OSZK Fol. Lat. 1699. – 59/X.
- Szirmay Antal: Quodlibet* (1812) STOLL 633. – Bp., OSZK Quart. Hung. 225. – 39/XVIII, 40/III, 64/V.
- Sziveket Újító Bokréta* (1770) STOLL 299. – Ism. helyen. – 112/I.
- Székárosi–Járdánbázi-melodiárium* (1787–1792) STOLL 375. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei 513. Mf.: MTAK A 113/IV, 3182/III. – 13/I, 47/I, 48/I, 67, 127/I.
- Taly Gáspár: Hasznos Multságok* (1821–1839) STOLL 1237. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1809. – 6/VI, 48/III.
- Técsői Szabó István-ék.* (1829) STOLL 765. – Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára R. 2729. – 59/LI, 102/XV.
- Thaly Lajos-ék.* (1807) STOLL 590. – Bp., OSZK Fol. Hung. 1390. 70a–93b. – 41/X, XI, 42/V, 58/III, 59/XIV.
- Thaly-kolligátum* (XVIII–XIX. század) STOLL 511. – Bp., OSZK Oct. Hung. 73. – 14/III, 33/II, 112/V.
- Thoroczkai Zsigmond-ék.* (1695 után) STOLL 134. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 2682. Mf.: MTAK A 18/II, 220/II. – 71/I.
- Tolnay István-ék.* (1788–1791) STOLL 381. – Bp., OSZK Oct. Hung. 654. – 39/III, 49.
- Torockói kántorkönyv* (1772–1826) STOLL 670. – Bp., Néprajzi Múzeum EA 193. – 55/I.
- Tóth István: Áriák és dallok* (1832–1843) STOLL 786. – Bp., MTAK Irodalom 8^f 83. – 23/XX, XXI, 42/XX, 46/V, 55/X, 58/XIII, 59/LIX, 92/XVII.
- Tökemagfílkő – jezsuita iskolai színjáték* (Sárospatak, 1768). – Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár BK 188/I. 12, Czuczor-hagyaték, I. füzet – 1/II.
- Túri Dániel-ék.* (1834–1835) STOLL 802. – Bp., OSZK Oct. Hung. 522. – 13/XXIII, 59/LXI.
- Vári Szabó Sámuel-ék.* (1834) STOLL 803. – Prága (Praha, CZ), EK Kubelík (Széll) gyűjt. è. 23. Mf.: MTAK A 162/IV. – 26/VIII, 57/V.
- Vásárhelyi ék.* (1672 k.) STOLL 96. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 9. Mf.: OSZK FM 1/074. – 70/I.
- Vass János-ék.* (1797–1812) STOLL 434. – Bp., OSZK Oct. Hung. 161. – 14/II, 56/V.
- Vegey gyűjtemény* (1767) STOLL 287. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), Unitárius Teológia Könyvtára. Mf.: MTAK A 251/II. – 71/V.

- Veress János-gyűjt.* (1828–1830) STOLL 1287. – Curgó, Református Gimnázium K 235. – 2/XII, 26/VI, 55/VIII.
- Veress Márton-ék.* (1793) STOLL 419. – Bp., OSZK Oct. Hung. 496. – 13/III, 39/VI, 41/V, 54, 56/II, 83/I, II, 84/I, 85–87, 102/VIII, IX, 108/III, 113/IV, 127/V, 132–137, 138/I, 139–152, 219, 255, 267/I, II, 270, 271.
- Vígjáték-töredék* (1768 k.) – Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár BK 188/I. 12, Czuczor-hagyaték, I. füzet – 2/IV.
- Világi énekek* (XIX. század I. fele) STOLL 883. – Bp., OSZK Oct. Hung. 1414/I. – 44/VIII.
- Világi énekek és versek* B. P. (1800) STOLL 557. – Bp., OSZK Quart. Hung. 2910. – 74/VIII.
- Világi nóták* (XVIII. század vége) STOLL 516/A – Bp., MTAK Ms. 846. – 39/XI, 41/VI, 72/XIII, 96/II.
- Virág Pál jegyzőkönyve* (1797–1804) STOLL 1123. – Bp., Ráday Könyvtár K 1-432. – 61.
- Virág Pál-ék.* (1793) STOLL 420. – Bp., Ráday Könyvtár K 1-420. – 88.
- Viski István poétai gyűjteménye* (1827) STOLL 749. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 20. – 59/XLVII.
- Wén József-ék.* (1809–1810) STOLL 610. – Sárospatak, Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei a. 277. Mf.: MTAK A – 2/X.
- Zejk János-ék.* (1799) STOLL 445. – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), EK 3102. Mf.: MTAK A 369/IX. – 32/I, 55/II.
- Zemplényi-kézirat* (1775–1785) STOLL 320. – Bp., OSZK Ms. mus. 122/a. – 102/III, 113/II, 114/II.
- Zirci énekgyűjtemény* (1820–1825 k.) STOLL 694. – Zirc, apátsági levéltár. – 59/XXXIV.

II. Nyomtatott források

[*Cím nélküli ponyva*] (é. n.) – Bp., OSZK 803.103/I. – 69/III.

- A FÁRAHÓ MARADÉKINAK KESERVES PANASZSZAI ...* (é. n., 1780 k.) – Bp., OSZK 190.547/6. – 44/II.
- A' FÁRAHÓ MARADÉKINAK KESERVES PANASZSZAI...* (1780 k.) – Bp., OSZK 820.795. – 44/I.
- A' HÁZASÜLÁNDÓ LEGÉNYEK HISTÓRIÁJA* (é. n.) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK Misc. LVII. 128941. – 74/XI.
- A Magyar fő-félynek hármas lakadalmi daljai* (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2962. – 91/II, 238/VI, 257/X, 275/VI, 282/VI, 286/VI, 304/XI, 313/VI, 316/VII, 318/XIII, 322/IX, 309/X
- A' MAGYAR VÓFÉNYEK HÁRMAS LAKADALMI DALJAI* (é. n.) – Bp., OSZK 820.774. – 91/I, 238/V, 257/V, 282/V, 286/V, 304/V, 309/V, 313/V, 316/V, 318/V, 322/V.
- A rendes pipázás privilégiumjai ...* (é. n.) – Bp., OSZK 820.783; 803.097. – 2/VI.
- A szántó-vető-embernek igen-igen szép hármas éneki* (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2.961. – 4/III.
- A' RENDES HÁZASSÁG' LE-IRÁSA, AVAGY A' LEÁNY-NÉZŐK' ÚTI-KALAUZA RÖVID VERSEKBEN MÁS KÉT ÉNEKEKKEL...* (é. n., Patzkó Ferenc nyomdája) – Bp., OSZK 819.061. – 74/VI, 90/I.
- A' SZÁNTÓ-VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI.* (é. n.) – Bp., OSZK 819.060. – 4/II, 12/II, 18/VI.
- A' SZÁNTÓ VETŐ-EMBERNEK IGEN-IGEN SZÉP HÁRMAS ÉNEKI* (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2.955. – 4/IV, 12/I, 18/IV.
- A' TSIKÓ BŐRÖS KULATSKÁNAK DÍTSÉRETE* (Szeged, é. n.) – Bp., OSZK 803.108. – 74/XIII.
- AZ ALLFÖLDRE MENENDŐ ANGYAL BANDI NŐTÁJA. ÉS Utollyára tétettek egynebány leg-újabb Világi ÉNEKEK.* (é. n.) – Bp., OSZK PNY 736. – 58/VIII.

- Az allföldre menendő Angyal Bandi nótái* (1817) – Bp., OSZK 821.146. – 58/IX.
- BARNA PÉTER, TSUDA FERKÓ, ÉS SALLAI PISTÁNAK KEDVES NÓTÁI (é. n., 1810 k.) – Bp., OSZK PNY 2.574. – 28/II, 42/VI.
- Barna Péter, Tsuda Ferkó, és Sallai Pistának kedves nótái* (é. n., 1810 k.) – Bp., OSZK 821.147. – 28/III, 42/VII.
- Barna Péter, Tsuda Ferkó, és Sallai Pistának kedves nótái* (é. n., 1810 k.) – Bp., OSZK 820.797. – 28/IV, 42/VIII.
- Bartay Endre: Eredeti népdalok* (1834) – 42/XXI.
- Dugonics András: Magyar példa beszédek és jeles mondások* (1820) – 3/II.
- Eb-marásra Kutya-szőr* (é. n.) – Bp., OSZK 803.098. – 2/V.
- Egy igen furtsa történet a' tzigányokról...* (é. n.) – Bp., OSZK 803.111. – 59/I.
- Énekes Gyűjtemény I.* (Vác, 1799) – 33/I, 57/I.
- Énekes Gyűjtemény II.* (1801) – 14/IV, 23/II.
- Énekes Gyűjtemény II.* (1823) – 14/V.
- Érzékeny és Vig Dalok* (1834) – 6/XI, 13/XXII, 18/XXII, 26/IX, 34/XV, 59/LX, 127/IX.
- Férjhez menendő leányok' daljai* (é. n.) – Bp., OSZK 820.777. – 72/X, 90/III.
- Férjhez menendő leányok' dalljai* (é. n.) – Bp., FSZEK Sz 4785. – 72/XI, 90/II.
- Fiatal Dallok* (é. n.) – Bp., OSZK 803.106. – 193/VI.
- HAMAR ELMÉJŰ FURTSA TALÁLMA NYÚ MÉSÉK... (é. n.) Bp., OSZK 820.790. – 4/VI.
- Három új világi énekek* (é. n.) – Bp., OSZK 821.151. – 74/XII.
- Három új világi énekek ...* (1768) – Bp., OSZK PNY 690. – 74/I.
- Hasznos Multságok* (1818, 1819, 1822) – 23/X, 28/IX, X, 69/IV, 92/XIII, 193/IX.
- Hat szép új Multságos Világi Énekek* (é. n.) – Bp., OSZK 821.155. – 38/IV.
- HAT VÍDÁM NÓTÁK [1792] – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK Misc. LVII. 475 128935. – 37/III.
- Hat vidámitó vig nóták* (é. n.) – Bp., OSZK 820.835. – 37/V.
- Hat vidámitó vig nóták* [1792] – Bp., OSZK 819.067. – 37/IV.
- Kassai új és ó kealendarium* (1811) – Bp., OSZK PKB 20/1811. – 40/II.
- Két szép Világi énekek* (é. n.) – Bp., OSZK 803.113. – 12/III.
- KI-VÁLOGATOTT FURTSA MÉSÉK... (é. n.) – Bp., OSZK 819.069. – 4/V.
- Magyar Hazai Vándor* (1835) – Bp., OSZK 734/1835. – 18/XXIII.
- Magyar ország, különösen győri Kalendárium (Győr, 1830)* – Bp., OSZK 1517/1830. – 59/LV.
- Magyar ország, vagy Pesti ó és Új Kalendárium* (1829) – Bp., OSZK 1522/1829. – 238/VIII, 275/X, 282/XI, 286/XI, 313/XI.
- Magyar, és Erdély országai Kalendárium* (Buda, 1824) – Bp., OSZK 1491/1824. – 92/XIV.
- Négy igen-igen Szép. VILÁGI DALLOS AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK* (é. n.) – Bp., OSZK Fol. Hung. 1930, 159b–161a. – 92/VI.
- Négy Igen-Igen Szép. VILÁGI DALLOS AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK.* (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2.949. – 92/V.
- Négy új VILÁGI ÉNEKEK* (1785) – Bp., OSZK 817.750; OSZK Fol. Hung. 1390. (181a–182a). – 74/II.
- Négy új Világi énekek* (é. n.) Bp., OSZK PNY 2.935. – 74/VII.
- ÖT IGEN-IGEN SZÉP VILÁGI DALLOS, AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK. (é. n.) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK Misc. LVII. 128956 (Mf.: MTAK 271/II.). – 92/IV.

- Öt igen-igen szép világi dallos, avagy nótás énekek* (é. n.) – Bp., OSZK 820.841. – 92/II.
 ÖT IGEN-IGEN SZÉP VILÁGI DALLOS, AVAGY NÓTÁS ÉNEKEK (é. n.) – Bp., OSZK 819.068. – 92/I.
 ÖT KÜLÖMB-FÉLE SZÉP VIGSÁGOS 'S MÓDOS VILÁGI DALLOKNAK LE-IRÁSA (é. n.) – Bp., OSZK Fol. Hung. 1390/I., 172a–173b. – 193/III.
 ÖT KÜLÖMB-FÉLE SZÉP VIGSÁGOS 'S MÓDOS VILÁGI DALLOKNAK LE-IRÁSA (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2.953. – 193/V.
 ÖT KÜLÖMB-FÉLE SZÉP VIGSÁGOS 'S MÓDOS VILÁGI DALLOKNAK LE-IRÁSA (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2.952. – 193/IV.
Öt szép világi énekek (é. n.) – Bp., OSZK 820.811; Sárospatak, SS 295. (kolligátum 7. sz.) – 96/IV.
Öt igen-igen szép világi dallos avagy nótás énekek (é. n.) – Bp., OSZK 821.154. – 92/III.
- Régibb és újabb, részint érzékeny, részint vig, többnyire eredeti dalok gyűjteménye* (Sárospatak, 1826) – 6/VIII, 13/XVI, 18/XVII, 34/X, 59/XLIV, 127/VIII.
- Sallai Pista és ama' híres nevezetes Barna Péter' nótái* (é. n., 1810 k.) – Bp., OSZK 803.103. – 28/VI, 42/IX.
Sallai Pista és ama' híres nevezetes Barna Péter' újdonton új kedves nótái (é. n., 1810 k.) – Bp., FSZEK Sz 4855. – 28/VII, 42/XI.
 SALLAI PISTA' és AMA' HÍRES, NEVEZETES BARNÁ PÉTER' NÓTÁJI (é. n., 1810 k.) – Bp., OSZK PNY 6.465. – 28/V, 42/IX.
- Szép öt egybe kapcsolt énekek* [1792] – ismeretlen helyen, r. j.: Bp., OSZK 64/78. – 74/X, 91/III.
Szirmay Antal: Hungaria in parabolis sive commentariis... (1804, 1807) – 4/VII, 8/II, 13/VIII, 18/VIII, 59/XV, XVI.
 SZÜZ LEÁNYOK' DALLAJI (1790) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK Misc. LVII. 475 k. 128037. – 72/VIII.
 SZÜZ LEÁNYOK' DALLAJI (é. n.) – Bp., OSZK PNY 2.960. – 72/IX.
Szűz leányok' dalljai (1790) – Bp., OSZK 820.825. – 72/VII.
- Tíz új világi dallók* (é. n., XIX. század eleje) – Bp., OSZK 821.157. – 59/II, 69/II.
Tudományos Gyűjtemény (1827) – 193/X, 257/IX, 286/X, 304/IX, 318/X.
- ÚJ VILÁGI ÉNEKEK (é. n.) – Bp., OSZK PNY 723. – 59/III, 69/I.
 ÚJDONNANUJ GAZDASÁGBÉLI HAZAI KALENDÁRIOM (Pest, 1815) – Bp., OSZK P 855/1815. – 59/XXX.
 ÚJDONNAN ÚJ VÓFÉNY KÖTELESSÉG... (é. n.), – Bp., OSZK 820.771; Bp., OSZK PNY 2.951. – 239/I, 254/I, 258, 269/I, 276/I, 277/I, 281/I, 285/I, 287/I, 290/I, 294, 297, 300/I, 305/I, 312/I, 319/I.
- VÓFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. IRATTATOTT MÁTYUS PÉTER ÁLTAL (Pest, Patzko Ferenc nyomdája, 1793) – Kolozsvár (Cluj-Napoca, RO), AK Misc. 475. 128940/7. – 238/I, 257/I, 275/I, 282/I, 286/I, 304/I, 309/I, 313/I, 316/I, 318/I, 322/I.
 VÓFÉNYEK, KÖTELESSÉGE. MELLY A' LAKADALMASOKNAK MÚLATSÁGOKRA KI-NYOMTATTATOTT (Vác, Gottlieb Antal, 1793) – Bp., OSZK 819.062. – 238/II, 257/II, 275/II, 282/II, 286/II, 304/II, 309/II, 313/II, 316/II, 318/II, 322/II.
 VÓFÉNYEK' KÖTELESSÉGE, MELLY A' Lakadalmasoknak mulatságokra ki-nyomtattott (Vác, é. n.) – Bp., OSZK 803.115. – 238/III, 257/III, 275/III, 282/III, 286/III, 304/III, 309/III, 313/III, 316/III, 318/III, 322/III.
 VÓFÉNYEK' KÖTELESSÉGE. ÍRATTATOTT MATYÚS PÉTER ÁLTAL (é. n.) – Bp., OSZK 820.770. – 238/IV, 257/IV, 275/IV, 282/IV, 286/IV, 304/IV, 309/IV, 313/IV, 316/IV, 318/IV, 322/IV.

Bibliográfia

- ÁCS Pál (s. a. r.), *Újfalvi Imre: Keresztényi énekek; Debrecen, 1602*; Bp., Balassi, 2004. (*Bibliotheca Antiqua Hungarica*)
- ÁG Tibor, *Az Aranykert muzsikája: Csallóközi népdalok*, Pozsony, Kalligram, 1999.
- ALSZEGHY Zsolt – SZLÁVIK Ferencz, *Csikósmlyói iskoladramák*, kiad. ~. Bp., 1913.
- APOR Péter, *Metamorphosis Transylvaniae*, előszó, jegyz.: KOCZLÁNY László, szöv. gond. LÖRINCZY Réka, Bukarest, 1978.
- B. KOVÁCS István, *Hervadatlan rózsgyűker: Gömör-Kisbont magyar népköltészete*, Pozsony, Lilium Aurum, 1998.
- BALASSA József, *Magyar népdalok a XIX. század elejéről*, Ethnographia, 1902, 38–39.
- BALLAGI Mór, *Magyar példabeszédek, közmondások, szójárások gyűjteménye*, 1–2., Szarvas, 1850.
- BÁN Imre – JULOW Viktor, *Debreceni diákirodalom a felvilágosodás korában*, Bp., Akadémiai, 1964.
- BARNA István, „*Ungarischer Simplicissimus*”: *Adalékok a XVII. század magyar zenei művelődéstörténetéhez*, in: *Emlékkönyv Kodály Zoltán 70. születésnapjára*, szerk. SZABOLCSI Bence és BARTHA Dénes, Bp., Akadémiai, 1953, 495–514.
- BARSI Ernő, „*Bodrog partján nevededett tulipán...*” *Sárospataki diákdalok a 18. századból*, Sárospatak, 1988.
- BARSI Ernő – SZABÓ Ernő, *A pataki kollégium zenei krónikája*, Bp., Zeneműkiadó, 1984.
- BARTALUS István, *Magyar Népdalok Egyetemes Gyűjteménye*, I–VII. Pest, 1873–1896
- BARTHA Dénes, *A XVIII. század magyar dallamai: Énekelt versek a magyar kollégiumok diák-melodíariumaiból (1770–1800)*, Bp., MTA, 1935.
- BARTHA Dénes – KISS József (s. a. r.), *Ötödfélszáz Énekek: Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteménye az 1813. évből*, Bp., Akadémiai, 1953.
- BARTÓK Béla, *Magyar népdalok. Egyetemes gyűjtemény. I/A osztály* 1–416. sz., s. a. r.: KOVÁCS Sándor és SEBŐ Ferenc, Bp., Akadémiai, 1991.
- BERZE NAGY János, *Baranyai magyar néphagyományok I–III.*, gyűjt., szerk., jegyz. ~, Pécs, 1940.
- BOD Péter, *Szent Hilárus*, s. a. r. HARGITTAY Emil, Bp., 1987. (*Magyar Ritkaságok*)
- BORÚS RÓZSA, *Bácskai lakodalmak*, Topolya, 1998.
- BÖHME, Franz Magnus, *Altdeutsches Liederbuch. Volkslieder der Deutschen nach Wort und Weise aus dem 12. bis 17. Jahrhundert* [1877], Reprint, Hildesheim, 1966.
- BÖM = *Berzsenyi Dániel Összes Művei*
I. *Költői művei*, s. a. r. MERÉNYI Oszkár, Bp., Akadémiai, 1979.
- CSOMASZ TÓTH Kálmán, *A humanista metrikus dallamok Magyarországon*, Bp., Akadémiai, 1967.
- CSOMASZ TÓTH Kálmán, *Maróthi György és a kollégiumi zene*, Bp., Akadémiai, 1978.
- CsÖM = *Csokonai Vitéz Mibály Összes Művei*
I. *Költevények 1. (1785–1790)*, s. a. r. SZILÁGYI Ferenc, Bp., Akadémiai, 1975.
II. *Költevények 2. (1791–1793)*, s. a. r. SZILÁGYI Ferenc, Bp., Akadémiai, 1988.
III. *Költevények 3. (1794–1796)*, s. a. r. SZILÁGYI Ferenc, Bp., Akadémiai, 1992.
IV. *Költevények 4. (1797–1799)*, s. a. r. SZILÁGYI Ferenc, Bp., Akadémiai, 1994.
- CSÖRSZ Rumen István, *Könyvek önmagunknak. Magyar kézirat-típusok a 18–19. században*, in: *Az olvasó – az olvasás: Irodalmi tanulmányok*, szerk. L. SIMON László – THIMÁR Attila, Bp., 1999 (*FISZ Könyvek*, 1.), 75–89.
- CSÖRSZ Rumen István, *Bándi Péter énekeskönyve 1837*, DOMOKOS Pál Péter hagyatékából s. a. r. ~, Kolozsvár–Bukarest, Kriterion, 2000.
- CSÖRSZ Rumen István, *Vagy egyképpen, vagy másképpen. Egy XVIII–XIX. századi mulatónóta variációs rendszere*, in: *Ünnepi kötet Faragó József 80. születésnapjára*, szerk. DEÁKY ZITA, Bp., 2002 (*A Néprajzi Látóbatár Kiskönyvtára*, 8.), 134–174.
- CSÖRSZ Rumen István, *Bocskor János énekeskönyve 1716–1739*, DOMOKOS Pál Péter hagyatékából s. a. r. ~, Kolozsvár, Kriterion, 2003.

- CSÖRSZ Rumen István, *Közköltészet a többnyelvű Magyarországon (1700–1840)*, in: *Tanulmányok a magyar nyelv ügyének 18. századi történetéből*, szerk. BÍRÓ Ferenc, Bp., Argumentum, 2005, 207–260. [2005a]
- CSÖRSZ Rumen István, „*Csipkekökor, kormos agyag énekemet énekeli*”: *Közköltészeti cserefolyamatok Pálóczi Horváth Adám Értetetlen énekében*, in: *Folklor és irodalom*, szerk. SZEMERKÉNYI Ágnes, Bp., Akadémiai, 2005 (*Folklor a magyar művelődéstörténetben*, 1.), 61–78. [2005b]
- CSÖRSZ Rumen István, *Másnak vettem feleséget: Férfi-panaszok a 18–19. századi magyar közköltészetben*, in: *Mindenes Gyűjtemény I, Tanulmányok Küllös Imola 60. születésnapjára*, szerk. CSÖRSZ Rumen István, Bp., ELTE BTK Folklore Tanszék, 2005 (*Artes Populares*, 21.), 63–74. [2005c]
- CSÖRSZ Rumen István, „*Zörgettek rózsám ablakán*”: *Csokonai a közköltészet kapujában*, in: „*Et in Arcadia ego*”: *A klasszikus magyar irodalmi örökség feltárása és értelmezése*, szerk. DEBRECZENI Attila, GÖNCZY Monika, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005 (*Csokonai Könyvtár*, 36), 150–170. [2005d]
- CSÖRSZ Rumen István, *Vinum facit rusticum optimum latinum: Latin bordalok a 18–19. századi magyar közköltészetben*, in: „*Nem súlyed az emberiség...*” *Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára*, főszerk. JANKOVICS József, SZABÓ G. Zoltán, Szeged. – megjelenés alatt. [2006a]
- CSÖRSZ Rumen István, *Közköltészet – irodalom alatt, kultúrák fölött*, *Literatura*, 2006/2, 273–282. [2006b]
- CSÖRSZ Rumen István – KÜLLÖS Imola, *A XVIII. századi közköltészet textológiai problémái*, *It*, 2004/3, 345–355.
- DANCS Lajos, *Eljötték a Műzsák... (Egy tiszabecsi névnapköszöntő dallam kapcsolatai a 18. századi magyar kollégiumi zenével)*, *Acta Academiae Paedagogicae Nyíregyháziensis*, Tom. 6, 1974, 55–69.
- DÉKÁNI Kálmán, *Kurucz kori énekek*, ItK, 1918, 390–396.
- DOBSZAY László, *A siratóstílus dallamköre zenetörténetünkben és népzeneünkben*, Bp., Akadémiai, 1983.
- DOBSZAY László, *A magyar dal könyve*, Bp., Zeneműkiadó, 1984.
- DOMOKOS Pál Péter, *Új énekek – amellek Farkas Pál tamási nótárius által költek üdörről üdöre 1773 és 1810 között*, *Zenatudományi Dolgozatok*, 1981, 47–76.
- DOMOKOS Pál Péter – RAJECZKY Benjamin, *Csángó népzene I*, Bp., Zeneműkiadó, 1956.
- DOMOKOS Pál Péter – RAJECZKY Benjamin, *Csángó népzene II*, Bp., Zeneműkiadó, 1961.
- DUGONICS András, *Magyar példa beszédek és jeles mondások*, 1–2, Szeged, 1820.
- ÉP = *Énekes poézis, Válogatás Pálóczi Horváth Adám Ötödfélszáz énekeiből*, s. a. r. KATONA Tamás, KÜLLÖS Imola, DOMOKOS Mária, Bp., Magyar Helikon, 1979.
- ERDÉLYI János, *Népdalok és mondák*, I–III, Pest, 1846–1848.
- ERDÉLYI János, *Magyar közmondások könyve*, Pest, Kozma Vazul, 1851.
- FARAGÓ József – FÁBIÁN Imre, *Bihari gyermekmondókák*, Bukarest, Kriterion, 1982.
- FARAGÓ József – JAGAMAS János, *Moldvai csángó népdalok és népballadák*, Bukarest, Szépirodalmi, 1956.
- FARAGÓ József – JAGAMAS János, *Romániai magyar népdalok*, Bukarest, Kriterion, 1974.
- FEHÉR Anikó – FEHÉR Zoltán, *Bátya népzeneje*. Kecskemét, Katona József Múzeum, 1993.
- FERENCZI Ilona – HULKOVÁ, Marta, *Tabulatura Vietoris saeculi XVII*, közreadják: ~, Bratislava, 1986. (*Musicalia Danubiana*, 5.)
- FERENCZI Imre – MOLNÁR Mátyás, *Fordulj kedves lovam... Rákóczi és kuruc néphagyományok Szabolcs-Szatmárban*, Vaja, 1972.
- FERENCZI Zoltán, *A Bocskor-dalokönyv énekei*, ErdMúz, 1898, 372–383, 441–455, 510–522, 570–577.
- FERENCZI Zoltán, *Vásárhelyi dalokönyv. XVI–XVII. századi szerelmi és tréfás énekek*, kiadta: ~, Bp., 1899. (*Régi Magyar Könyvtár*, 15.)
- GÁGYOR József, *Kislibáim, gyertek baha! Népi mondókák és gyermekjátékok*, gyűjt. és feldolg. ~, Pozsony/Bratislava, 1999.
- GÁLOS Rezső, *Pannonbalmi énekeskönyv (1796)*, kiadja ~, Győr, 1930. (*A Győri Szemle Könyvtára*, 5.)
- GÉCZI Lajos, *Ondava menti népköltészet*, gyűjt., bev. ~, Pozsony/Bratislava, 1998.
- GULYÁS József, *Mennyországba jer pajtás!* ItK, 1940, 393.

- GYALUI Farkas, *Egy székegy katonaköltő a múlt századból*, ErdMúz, 1895, 77–83.
- GYÖNGYÖSI István, *Porából megéledett Főnix, avagy Kemény János emlékezete*, s. a. r. JANKOVICS József, NYERGES Judit, utószó JANKOVICS József, Bp., Balassi, 1999.
- GYÖRGYI Erzsébet, *A házasságkötés szokásai*, in: *Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság*, főszerk. DÖMÖTÖR Tekla, szerk. HOPPÁL Mihály, munk. BARNÁ Gábor, Bp., Akadémiai, 1990, 32–66.
- HARSÁNYI István, *Két XVIII. századi dalgyűjtemény sárospataki kézírata*, Ethnographia, 1913, 295–302, 361–369.
- HOFFMANN Tamás, *A Köz-nép házasodásának módja Baranyában*, Közli ~, Ethnographia, 1954, 517–529.
- IMRE Mihály, „Magyarország panasza”: *A Querela Hungariae toposz a XVI–XVII. század irodalmában*, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1995. (*Csokonai Universitas Könyvtár*, 5.)
- JENEI Ferenc, *Énekek gyűjteménye*, Győr, 1943.
- KÁLMÁNY Lajos, *Koszorúk az Alföld vad virágaiból*, Szeged, 1877.
- KANYARÓ Ferenc, *Székegy táncszökök és elmés mondások a XVIII. századból*, Ethnographia, 1902, 459–463.
- KATONA Imre – LÁBADI Károly (s. a. r.), „Egy szép dologról én emlékezem”: *Csőbrös István kopácsi énekeskönyve*, Újvidék, Forum, 1993.
- KazLev = KAZINCZY Ferenc *összes művei: Harmadik osztály, Levelezés*, s. a. r. VÁCZY János, I–XXI, Bp., MTA, 1891–1911.
- KECSKEMÉTHY CSAPÓ Dániel, *Dalfűzérke*, Pest, 1844–1846.
- KERÉNYI Ferenc, *A hajdútánc XVIII. századi szövegéről*, ItK, 1974, 213–214.
- KERÉNYI Ferenc, *Pest vármegye irodalmi élete (1790–1867)*, Bp., Pest Megye Monográfia Közalapítvány, 2002. (*Előmunkálatok Pest Megye Monográfiájához*, 3)
- KILIÁN István, *A gergehelyzés szokása a 18. században néhány jezsuita iskolában*, in: *Mindenes Gyűjtemény I, Tanulmányok Küllös Imola 60. születésnapjára*, szerk. CSÖRSZ Rumen István, Bp., ELTE BTK Folklore Tanszék, 2005 (*Artes Populares*, 21.), 375–386.
- KIRÁLY Erzsébet – KOVÁCS Sándor Iván, *Szakácsmesterségeknek könyvecskéje: A csáktornyai Zrínyi-udvar XVII. századi kézíratos szakácskönyve és a Tótfalusi Kis Miklós által kiadott kolozsvári szakácskönyv*, Bp., Magvető, 1981 (*Magyar Hírmondó*).
- KISBÁN Eszter, *Táplálkozáskultúra*, in: *Magyar Néprajz IV, Életmód*, főszerk. BALASSA Iván, szerk. FÜZES Endre, KISBÁN Eszter, Bp., Akadémiai, 1997, 417–583.
- KOCSI László, *Őszi barmat után... Szemelvények két ismeretlen, XVIII. századbeli énekeskönyvből*, bev., jegyz.: ~, (*Haladó hagyományaink* 22.), Bukarest, 1957.
- KOCSI László – KÖLLÖ Károly, *Égő lángban forog szívem. Régi magyar kézíratos énekeskönyvben fennmaradt román világi énekek*, Kolozsvár, 1972.
- KODÁLY Zoltán, *A magyar népzene*, a példatár szerk. VARGYAS Lajos, Bp., Zeneműkiadó, 1952. [KODÁLY–VARGYAS 1952]
- KODÁLY Zoltán – GYULAI Ágost, *Arany János népdalgyűjteménye*, közzéteszi ~, Bp., Akadémiai, 1952.
- KOVÁCS Sándor Iván, *Szelence – kemence – Velence: egy Rimay-rimtoposz diadalmenete és bukása*, in: *Újbold Évkönyv*, 1988, 362–385.
- KÖNIG György, *Népdalok és egyéb versek gyűjteménye (1812)*, ItK, 1902, 65–77, 206–216.
- KRÍZA János, *Vadrózsák, Székegy népköltési gyűjtemény*, Kolozsvár, 1863.
- KÜLLÖS Imola, *Balassi-strófiák egy múlt századi vőfélykönyvben (Újabb adatok a Balassi-strófia életörténetéhez)*, in: *Morzsák. Tanulmányok Kisbán Eszter tiszteletére*, szerk. KUTI Klára, Bp., 1997, 105–125.
- KÜLLÖS Imola, *Cigányok a régi magyar közköltészetben a XVII. századtól a reformkorig*, Szekszárd, 2003. (*Romológiai Kutatóintézet Közleményei*, 9)
- KÜLLÖS Imola, *Közköltészet és népköltészet. A XVII–XIX. századi magyar világi közköltészet összehasonlító műfaj-, szűz- és motívumtörténeti vizsgálata*, Bp., L'Harmattan, 2004. (*Szóhagyomány*)
- KÜLLÖS Imola, *Ismert témák, dalok „ismeretlen” XVIII. századi iskolai színjátékokban* [2006; megjelenés alatt a 2003. évi drámatörténeti konferencia tanulmánykötetében]

- LIMBAY Elemér, *Magyar daltár: A magyar nép dalainak egyetemes gyűjteménye, dallam szerinti rendben*, I–VI., Győr, 1879, 1880–1888
- LUKÁCSY András, *Kiment a ház az ablakon: Költészet és játék*, Bp., Gondolat, 1981.
- MAGASSY Antal, *Egy kéziratgyűjtemény a XIX. század első évtizedeiből*, EPhK, 1901, 287–297, 382–395.
- MARGALITS Ede, *Magyar közmondások és közmondásszerű szólások*, Bp., 1896 (reprint kiadása: 1995).
- MARGÓCSY István, „Vedd szívessen csekély iratotat...” (*Irodalom családi használatra*), s. a. r. ~, Nyíregyháza, Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Levéltár, 2004.
- MÁTRAY Gábor, *Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye*, Pest, 1852–1858.
- MEZEI Márta (szerk.), *Magyar költők 18. század*, Bp., Szépirodalmi, 1983. (*Magyar Remekírók*)
- MIKOS Éva, *Szerelemdal... Megjegyzések egy Csokonai-vers társadalom- és művelődéstörténeti kapcsolatairól, valamint népszerűségéről 19. századi kalendáriumok alapján*, in: *Mindenes Gyűjtemény II, Tanulmányok Küllös Imola 60. születésnapjára*, szerk. GULYÁS Judit, TÓTH Arnold, Bp., ELTE Néprajzi Intézet, 2005 (*Artes Populares*, 22.), 169–189.
- MINÁRIK, Jozef, *Samopášaná viola da gamba, alebo Veselé piesne a verše, čo naši šibalskí dedovia, pradedovia a prapradedovia vyludžovali na šiestich figliarských strunách... Vjber zo slovenskej rukopisnej humornej poézie (1457–1870)*, Bratislava, Tatran, 1984.
- MNGY = *Magyar Népköltési Gyűjtemény*
- I. *Elegyes gyűjtések Magyarország és Erdély különböző részeiből*, szerk. ARANY László és GYULAI Pál, Pest, 1872.
 - II. *Csongrád megyei gyűjtés*, szerk. TÖRÖK Károly, Pest, 1872.
 - VI. *Somogy megye népköltése*, gyűjtötte VIKÁR Béla, Bp., 1904.
 - XV. *Kodály Zoltán nagyszalonai gyűjtése*, szerk. SZALAY Olga, RUDASNÉ BAJCSAY Márta, Bp., Balassi, 2001.
 - XVI. *Moldvai gyűjtés*, gyűjt. VERESS Sándor, szerk. BERLÁSZ Melinda, SZALAY Olga, Bp., Múzsák, 1989.
 - XVII. *Szatmári gyűjtés I–II.*, gyűjt. MÓRICZ Zsigmond, szerk. KATONA Imre, Bp., Magyar Néprajzi Társaság – MTA Néprajzi Kutatóintézet, 1991.
 - XX. *Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez*, összeáll. MAKKAI Endre–NAGY Ödön, szerk. BARNA Gábor, Bp., 1993.
- MNK = *Magyar Népmesekatalógus*
- MNT = *A Magyar Népzene Tára*
- I. *Gyermekjátékok*, s. a. r.: KERÉNYI György, Bp., Akadémiai, 1951.
 - II. *Jeles napok*, s. a. r.: KERÉNYI György, Bp., Akadémiai, 1953.
 - III/A–B *Lakodalom*, s. a. r. KISS Lajos, Bp., Akadémiai, 1955.
 - IV. *Párosítók*, s. a. r. KERÉNYI György, Bp., Akadémiai, 1959.
 - VI. *Népdaltípusok 1*, s. a. r. JÁRDÁNYI Pál és OLSVAI Imre, Bp., Akadémiai, 1973.
 - VII. *Népdaltípusok 2*, JÁRDÁNYI Pál rendszerezésben s. a. r. OLSVAI Imre, Bp., Akadémiai, 1987.
 - VIII. *Népdaltípusok 3*, s. a. r. VARGYAS Lajos, Bp., Akadémiai–Balassi, 1992.
 - IX. *Népdaltípusok 4*, s. a. r. DOMOKOS Mária, Bp., Balassi, 1995.
 - X. *Népdaltípusok 5*, s. a. r. PAKSA Katalin, Bp., Balassi, 1997.
- MNTK = *A magyar népdaltípusok katalógusa stílusok szerint rendezve I.*, s. a. r. DOBSZAY László, SZENDREI Janka, Bp., MTA ZTI, 1988.
- MOLNÁR Pál, *Debrecen a régi magyar irodalomban*, szerk. és s. a. r. –, Bp., é. n. (*Magyar Irodalmi Ritkaságok*, LVIII.)
- MONA Ilona, *Adatok a középkori magyar irodalom és a magyar népdalszövegek kölcsönhatásához*, Ethnographia, 1963, 181–201.
- MURÁNYI Róbert Árpád, *Pap Mihály melodiáriuma*, in: *Magyar zenetörténeti tanulmányok Szabolcsi Bence 70. születésnapjára*, szerk. BÓNIS Ferenc, Bp., Zeneműkiadó, 1969, 113–129.
- NIEDERMÜLLER Péter, *Az akció mítosza*, in: *Lakodalom*, szerk. NOVÁK László – UJVÁRY Zoltán, Debrecen, 1983 (*Folklor és etnográfia*, 9.), 409–427.

- O. NAGY Gábor, *Magyar szólások és közmondások*, Bp., Gondolat, 1982.
- OLOSZ Katalin – ÁLMÁSI István, *Magyargyerőmonostori népköltészet*, Bukarest, Irodalmi Könyvkiadó, 1969.
- PAKSA Katalin, *Magyar népzenekeutatis a 19. században*, Bp., 1988. (*Műhelytanulmányok a magyar zene-történethez*, 9.)
- PALÁDI-KOVÁCS Attila (szerk.), *Magyar tájak néprajzi felfedezői*, Bp., Gondolat, 1985.
- PESOVÁR Ferenc, *Kézírtos daloskönyv 1827-ből*, Néprajzi Közlemények, 1957/3–4, 294–308.
- Physiologus. A Zsámboki-kódex állatábrázolásai*, ford. MOHAY András, utószó, képmagyarázatok KÁDÁR Zoltán, Bp., 1986.
- POGÁNY Péter, *Folklor és irodalom kölcsönhatása a régi váci nyomda működése nyomán 1770–1832*, Budapest, Akadémiai, 1959. (*Irodalomtörténeti Füzetek*)
- POGÁNY Péter, *A magyar ponyva tüköre*, Bp., Magyar Helikon, 1978.
- POZSONY Ferenc, *Szeret víze martján: Moldvai csángómagyar népköltészet*, s. a. r.: ~, Kolozsvár, 1994.
- RIMAY János *írásai*, összeáll., szöv. gond., utószó, jegyz.: ÁCS Pál, Bp., Balassi, 1992. (*Régi Magyar Könyvtár, Források*, 1.)
- RMDE XVIII. = *Régi Magyar Drámai Emlékek. XVIII. század.*
- 1/1–2. *Protestáns iskoladramák*, s. a. r. VARGA Imre, Bp., 1989.
3. *Pálos iskoladramák, királyi tanintézmények, katolikus papneveldek színjátékai*, s. a. r. VARGA Imre, Bp., Akadémiai, 1990.
- 4/1–2. *Jezsuita iskoladramák*, s. a. r. ALSZEGHY Zsoltné, CZIBULA Katalin, VARGA Imre (1), ALSZEGHY Zsoltné, BERECZ Ágnes, KERESZTES Attila, KISS Katalin, KNAPP Éva, VARGA Imre (2), Bp., Argumentum–Akadémiai, 1992–1995.
- RMDT = *Régi Magyar Dallamok Tára*
- II. *A XVII. század énekelt dallamai*, s. a. r. PAPP Géza, Bp., Akadémiai, 1970.
- RMKT XVI. = *Régi Magyar Költők Tára, XVI. század*
11. *Kozárvári Mátyás, Decsi Gáspár, Decsi Mihály, Tolnai Fabricius Bálint, Pécsi János, Murád dragomán (Somlyai Balázs), Szepesi György, Vajdakamarási Lőrinc, Skaricza Máté, Zombori Antal, Tardi György, Tasnádi Péter, Hegedűs Márton, Moldovai Mihály és ismeretlen szerzők énekei 1579–1588*, s. a. r. ÁCS Pál, Bp., Akadémiai–Orex, 1999.
- RMKT XVII. = *Régi Magyar Költők Tára, XVII. század*
3. *Szerelemi és lakodalmi versek*, s. a. r. STOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1961.
11. *Az első kuruc mozgalmak korának költészete (1672–1686)*, s. a. r. VARGA Imre, Bp., Akadémiai, 1986.
14. *Énekek és versek (1686–1700)*, s. a. r. JANKOVICS József, Bp., Akadémiai, 1991.
- RMKT XVIII. = *Régi Magyar Költők Tára XVIII. század*
4. *Középköltészet I. Mulattatók*, s. a. r. KÜLLÖS Imola, munkatárs CsÖRSZ Rumen István, Bp., Balassi, 2000.
7. *Amade László versei*, s. a. r. AJKAY Alinka, SCHILLER Erzsébet, Bp., Balassi, 2004.
- RPHA = *Répertoire de la poésie hongroise ancienne, Manuel de correction d'erreurs dans la base de données*, dir. Iván HORVÁTH, Paris, 1992.
- SCHRAM Ferenc, *Reformkori néprajzi gyűjtés Tolna megyéből*, Ethnographia, 1967, 570–577.
- SEBESTYÉN Gyula, *A váci Énekes Gyűjtemény*, Ethnographia, 1913, 104–114.
- SEBESTYÉN DOBÓ Klára, *Én elmegyek kicsi búval: Kászoni népzene és néphagyományok 1952-ből*, gyűjt. és közreadja ~, Bukarest–Kolozsvár, Kriterion, 2001.
- SEEMAYER Vilmos, *A régi lakodalom Nemespátrón*, Ethnographia XLVII., 1936, 72–90.
- SERES András, *Barcasági magyar népköltészet és népszokások*, s. a. r. KESZEG Vilmos, Bukarest, 1984.
- [SOLYMOSSY Sándor], *Népies nóták 1800-ból*, Ethnographia, 1929, 116–118.
- STOLL Béla, *Ovidius egyik helye a magyar népköltészetben*, Antik Tanulmányok, 1957, 124–126.
- STOLL Béla, *Pajkos énekek*, vál. ~, Bp., Szépirodalmi, 1984.

- STOLL Béla, *A magyar kézíratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, 2., jav. és bőv. kiadás, Bp., Balassi, 2002.
- SZABÓ T. Attila, *Haja haja virágom*, Virágénekek ~ gondozásában és bevezetőjével, illusztr. GY. SZABÓ Béla, Bukarest, Kriterion, 1970. [2., jav., bőv. kiad.: Kolozsvár, Kriterion, 2007, s. a. r. CSÖRSZ Rumen István; megjelenés alatt]
- SZABÓ T. Attila, *Ismeretlen irodalomtörténeti adatok erdélyi könyv- és kézírattárakból* (1932), in: *Tallózás a múltban: Válogatott tanulmányok, cikkek* VI. Bukarest, Kriterion, 1985, 143–172.
- SZABOLCSI Bence, *A magyar zenei történet kézikönyve*, Második, átdolg. kiad. Bp., Zeneműkiadó, 1955.
- SZABOLCSI Bence, *Tus és fogásnóta*, Tükör, 1936, 502–504.
- SZEMERKÉNYI Ágnes (szerk.), *Nógrádsípek: Tanulmányok egy észak-magyarországi falu mai folklorjából*, Bp., Akadémiai, 1980. (*Néprajzi Tanulmányok*)
- SZENDREI Janka – DOBSZAY László – RAJECZKY Benjamin, *XVI–XVII. századi dallamaink a népi emlékekben* I–II, Bp., Akadémiai, 1979.
- SZILÁGYI István, *Ugocsai nép-talányok. (Folytatás): II. (Gyűjtve Fertős-Almásan)*, Magyar Nyelvészet IV, 1958, 314–318.
- Szimbólumtár: Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 2001. (2. kiadás)
- SZÍNI Károly, *A magyar nép dalai és dallamai*, Pest, 1865.
- TESSEDIK Sámuel – BERZEVICZY Gergely, *A parasztlak állapotáról Magyarországon*. Bp., Gondolat, 1979.
- THALY Kálmán, *Régi magyar népzenei énekek és elegyes dalok XVI-ik, XVII-ik és XVIII-ik századbeli eredeti kéziratokból* I–II., Bp., 1864.
- THURY József, *Magyar versek a XVIII. század első feléből*, ItK, 1901, 68–81.
- T. LITOVKINA Anna, *Magyar közmondástár. Közmondások értelmező szótára példákkal szemlélve*, Bp., Tinta, 2005.
- TÓTH Arnold, *18–19. századi vőfélyversek egy kisközi népi kézíratos gyűjteményben*, A Miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyve, XLI, 2002, 335–377.
- TÓVAY NAGY Péter, „Szabad hát a Táncz?” *A tánc motívuma a XVI–XVII. századi magyar és latin nyelvű egyházi irodalomban. Pázmány Péter, Gyulai Mihály, Patbai Baracsi János, Szentpéteri István művei alapján*, Sic itur ad astra, 2004/1–2, 169–260.
- [TURÓCZI-] TROSTLER József, *Az „igen hasznos es draga nemes receptum” német eredetije*, ItK, 1913, 385–390.
- ÚJVÁRY Zoltán, *Kis folklor-történet*, I–IV, Debrecen, 2000–2001.
- ÚJVÁRY Zoltán, „Varga, ne tovább a kaptafánál!” in: *Mindenes Gyűjtemény I, Tanulmányok Küllös Imola 60. születésnapjára*, szerk. CSÖRSZ Rumen István, Bp., ELTE BTK Folklore Tanszék, 2005 (*Artes Populares*, 21.), 197–200.
- VARGA Imre, *Százécske-Miscellanea: Egy XVIII. századi versgyűjtemény ismertetése*, Bp., 1955. (*Irodalomtörténeti Füzetek*)
- VASAS Samu – SALAMON Anikó, *Kalotaszegi ünnepek*, Bp., Gondolat, 1986.
- VERSÉNYI György, *Sziveket újító bokréta. XVIII. évszázbeli dalgyűjtemény*, Bp., 1914
- VÉV = *Világi énekek és versek* (1720–1846), vál. és a szövegeket gondozta CSÖRSZ Rumen István, a műfaji bevezetőket írta KÜLLÖS Imola, Bp., Unikornis, 2001. (*A magyar költészet kincstára*, 97.)
- VIKÁR Béla, *A magyar népköltés remekei* I–II, Bp., Lampel, 1906.
- ŽGANEC, Vinko, *Hrvatske pučke pripjeverke iz Međumurja*, I–II, Zagreb, 1924–1925 (Zbornik jugoslovenskih pučkih pripjevaka).
- ZSÓK Béla, *Element a madárka: Bukovinai székely népzenei emlékek*, gyűjt., s. a. r. ~, Bukarest, 1995.

Kezdősormutató

A dölt szedésű számok a főszevegben közölt változatokat jelölik.

... *először bordadók* – 302.

A bús élet lassú veszély – 228.
A bús gerlicéről írják a poéták – 261.
A fársáng ünnepe jött, jött – 45.
A feleség mindég az urától féljen – 88.
A felsőbb részéből Gömör vármegyének – 232.
A gazdasszony káposztát főz – 41/IV.
A jó Isten pedig e kedves változást – 226.
A jó szerencsének vagyon mit köszönjek – 235/I.
A lakadalom nem bús sokadalom – 105.
A leány addig virágszál – 96/I, IV.
A mi versünk csak eddig volt – 118.
A mosolygó kikelet – 59/XVI.
A muzikusunknak nagy baja érkezett – 322/V, IX.
A Nap hogy a minap a Bak-jelbe ére – 171.
A pirosló rózsának – 119.
A poéták írják: az istenek régen – 225.
A szakácsasszonyunk a kását keverte – 319/III.
A szakácsasszonyunk véletlenül jára – 317/I.
A szent egyesség és kötelesség – 156.
A szót, mely fülemet hatja – 121.
A táborba jer, pajtás – 38/IV–VI.
A torma magába' mérges keserűség – 284/I.
A, A, A, szomorú Pannonia – 9.
A, B, C, D, lucrum cede – 2/V, VI.
A, B, C, D, luctus C, D – 2/VII, VIII, XIII.
A, B, C, D, luctus cede – 2/IV, X–XII.
A, B, C, D, örvendezz te – 43.
A, B, C, D, vigyázz ide – 2/I, III, IX.
A, B, C, D, vigyázz, Tádé – 2/XV.
A, B, C, D, luctu cede – 2/XIV
A' hív társ készen minden bajt elvesz egészen – 144.
Addig a leány virágszál – 96/II, V, VI.
Addig élem világom – 59/IV, XLII, XLIII, XLIX–LII.
Adjon Isten szerencsét – 15.
Adná Isten, hogy száz esztendő múlva – 33/I, II, III.
Akárki mit szóljon, engem rágalmazzon – 36/II.
Aki gyors és derék asszonyt lelhet – 100.
Aki messze bujdos és jár – 73/III.

Aki próbál, csak a' nyér avagy veszt – 190.
Aki a nőtelenségnek – 169.
Aki idegyültetek, mind ifjak, mind vének – 78.
Akinek ma kedve nincs – 56/I, III, V, VI.
Akinek most kedve nincs – 56/II, IV, VII, VIII.
Áldott az utazók vezérlő Istene – 245.
Áldott palack, ki kezemben vagy – 21/I, II, III.
Alle Tag, alle Tag muß mein gut Wein trinken – 6/XIII.
Állj meg, kegyes szüzem – 120.
Ámbár szegény legény vagyok – 26/XI.
Ameddig csak élek, s szívem bennem dobog – 255.
Ariadna Theseust, Demophorust Phillis – 210.
Árok, árok, de mély árok – 26/V.
Asszonyoknak kápolnája a pince – 44/VIII.
Asztal, ágy, szék, fogas – 92/X.
Az asszonyosság nem szolgálat – 107.
Az egyes élet unalmas – 106.
Az én csizmám szentpéterei – 26/VI.
Az erdőben, a mezőben gerlicék zengedeznek – 39/II, VII, XI, XX, XXI, XXIII, XXIV, XXX.
Az házasságnak isteni szentsége – 186.
Az házasságszerző Istennek jobb karja – 229.
Azért adtam egy polturát – 67.
Azért ritka madár a jámbor feleség – 90/II, III.
Bánatom nincs, élek vigassággal – 37/III, IV–VI, VIII.
Bar, ber, bir, bor – 2/II.
Bárcsak esne, bárcsak fagyna – 41/XIII.
Bárcsak esne, bárcsak fújna – 41/I, III, VIII.
Béborula, jaj, elmúla a nap fényes sugára – 39/XV.
Béborula, jaj, elmúla a nap fényes világa – 39/III, IV, VI, IX, XVII, XXVIII.
Béborula, már elmúla a nap fényes világa – 39/XIX.
Becsületre méltó jeles gyülekezet – 275/I, II–IV, VIII.
Becsületre méltó lakodalmi sereg – 212, 215/I, II.
Becsületre méltó magyar gyülekezet – 275/V, VI.

- Becsületre méltó násznép s gyülekezet – 211.
 Becsületre méltó nemes gyülekezet – 275/VII,
 IX, X.
 Becsületre méltó víg lakodalmi nép – 214.
 Béhoztam a kakast egész taréjával – 287/II.
 Békesség adassék ez ház gazdájának – 247.
 Béugrik konyháról malac és a pulyka – 306.
 Bezzeg a párta felégett – 103.
 Bezzeg a pártám megégett – 96/III.
 Bezzeg, jó uraim, szomorú hír vagyok – 318/V,
 XIII.
 Bírd, boldog vitéz, hát e Belgrádot – 168.
 Bizony, a páros élet – 154.
 Boldog két pár, kezdődik már arany idejek –
 170.
 Boldogsággal fémljék minden, aki igaz – 7.
 Bor, bor, bor – 28/X, XVI.
 Bort igyunk most mi, nem vizet – 23/XXIV.
 Bort iszok én, nem vizet – 23/IX.
 Bort iszom én, nem vizet – 23/III, IV, VI, X,
 XII, XIII, XIV, XVI, XVIII, XXI, XXII,
 XXVI, XXVII.
 Bort iszom, nem vizet – 23/XI.
 Bort ittam én, boros vagyok – 26/II, III.
 Bölcs tanácsú Isten első teremtésben – 196.
 Coki, kutya, coki, szajhának az ebe – 62.
 Cur moratur otiatur nostrum poculum – 10/I.
 Cur muratur, ociatur nostrum poculum – 10/II.
 Cypria, szentséges lakodalmi szövétneket égess
 – 173.
 Csak a frisset, jó Juno nénénk – 102/I.
 Csak én egy jó pincében – 55/IV.
 Csak ezek voltak azok, melyekre most érkezénk
 – 116.
 Csaplárosné, gyújts világot – 58/II, VI, VII,
 XII.
 Csekély vacsoránkért légyen engedelem – 320.
 Csicseri borsó és lencse – 39/XXVI.
 Csicsiri borsó, vad lencse – 39/VIII, XII,
 XXIX.
 Csikós, gulyás bort ihatnék – 41/X.
 De diem in diem vinum est bibendum – 6/V,
 VII.
 De fordítjuk már beszédünket – 141.
 Decemberbe' jön Szent Tamás – 167.
 Dikhadelesz bulesz szophengeylesz gazó – 201.
 Dínom-dánom, sógor – 64/IV, VI, IX.
 Dolgát az szent házasságnak – 93.
 Drága jó uraim és jó asszonyaim – 269/III.
 Drága jó uraim s kedves asszonyaim – 269/I, II.
 Drága jó uraim s nagy jó asszonyaim – 254/I.
 Drága jó uraim, nagy jó asszonyaim – 254/III.
 Dunán innen, Dunán túl – 24/I–III, V.
 E fénylő napnak vígsága – 159.
 E leveses étel, mely kezemben vagyok – 299/II.
 E marhahús-leves, mely kezembe' vagyok –
 280.
 E pohárra jól vigyázz – 17/I, II, III, IV.
 E szárna-káposzta ímé, jelen vagyok – 291.
 E szép szóra: jurátus – 35/I.
 E szép szóra: jurátus, jurátus – 35/II.
 E világi életben nincs – 81.
 Édes jó barátom – 64/VII.
 Édes komám, hallgass meg – 70/I, II.
 Egészséggel, pajtás, nékem megbocsáss –
 31/III, IV.
 Egy ártatlan kedves fogság az házasság – 161.
 Egy ilyen kincs nagy helyen nincs – 165.
 Egy pár füles tallért adnék – 41/II, VI, VII.
 Egybegyülekezett nemes frequentia – 133.
 Egybegyüléstek, rendes üléstek – 273.
 Egybegyültek a papok – 102/XVII.
 Egyes élet, nagy ítélet – 149.
 Egy-két tehén nem nagy csorda – 41/IX, XII,
 XV.
 Egykor két leány virágot szedni – 72/II, III,
 IV, VI, VII, VIII–XI, XIII, XVI, XVII.
 Egyszer az egerek oly törvént tettenek – 237/II.
 Egyszer két leány virágot szedni – 72/I, V, XII,
 XIV.
 Egyszer két leányok elindulának – 72/XV.
 Ej, korszó, kis korszó – 3/II.
 El kell búcsúznom pártamtól – 267/I, II.
 Elcirkálta szemem a földkerekséget – 222.
 Élek én mind addig, míg Isten akarja – 36/I.
 Életem búval teljes – 270.
 Elhoztam a kakast egész taréjával – 287/I, III.
 Élj, barátom, sok időket – 22/I, II, III.
 Éljen, éljen, minden vendég éljen – 25.
 Eljött az az idő, hogy megházasodjam – 95.
 Elkopok én, attól kell félnem – 6/VIII, IX, XI.
 Elmenek én a szőlőbe – 26/XII.
 Elmenék én a szőlőbe szita kötögetni –
 193/VIII, IX.
 Elmentem én a szőlőbe – 26/VII.
 Ence, Bence, medence – 57/I, II, III, V, VI.
 Ence, Bence, Velence – 23/XVII. = 57/IV.
 Engemet ha szeretsz, ritka madárra – 122.
 Ennek neve leves – 279.
 Érdemes uraim, szomorú hír vagyok – 318/X.

- Ez a hely, ahová régen törekedtünk – 253.
 Ez a lakodalmi sereg, trallallárom trallalla – 131.
 Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság – 18/II, VI, IX, X, XI, XIII–XVI, XVIII, XXII, XXIII.
 Ez a pohár bujdosik, éljen a pajtás – 18/IV, V.
 Ez a pohár bujdosik, ilyen a barátság – 18/I, VIII, XI, XIX, XX, XXIV.
 Ez a pohár bujdosik, éljen a barátság – 18/III, VII.
 Ez az óra a víg óra, ezen örülünk – 150.
 Ez az országunknak – 292.
 Ez ecetes tormás mely nagy keserűség – 284/II.
 Ez helyben egybengyúlt kedves gyülekezet – 259.
 Ez ifjú jól fordult, ma minden legény – 163.
 Ez nap fénylik újsággal – 187.
 Ez volt régen várt öröme szíveteknek – 143.
 Ezen háznépzet is tisztetem, becsülöm – 244.
 Ezen rizksásáért mely sokat fáradtam – 301/II, = 303/II, 301/III.
 Ezen rizksásáért sokat fáradoztam – 301/I, IV.
 Ezen tál eledel, mely kezembe' vagyok – 296, 299/I.
 Ezen tál ételbe' a pintyöke feje – 303/I.
 Ezt a pohárt megiszom, éljen a barátság – 18/XXI.
- Felbuzdulok és hevülök – 69/V.
 Felderült immár az az óra – 174.
 Felfedezém titkát idejövösemnek – 241.
 Feltetszett már nap fénye, reménye bétölt szí-
 vemnek – 182.
 Fére, párta, konty helyébe, pusztulj, bánat fel-
 lege – 135.
 Füleimmel hangos zördülést hallottam – 272.
- Gondos égek remeke – 136.
 Gondotok légyen ezután kerek kerengő ren-
 göre – 84/I, II.
- Gyere be, rózsám, gyere be – 39/I, V, XIII, XIV, XVI, XVIII, XXI, XXVII, XXXI.
 Gyöngén kezdi a völegény angyali szólását – 110.
 Győzste, pajtás, katonának, csapj fel, ha magyar vagy, velem – 86.
- Ha elmegyek a korcsmába ballagvást – 54.
 Ha kívánsz unalmat – 99.
 Ha minden bosszúságot felvészek – 52/I.
- Ha minden bosszúságot felvészel – 52/II.
 Ha Pünkösöd köt bokkrétákat – 164.
 Ha szép feleséget szerzettél magadnak – 89.
 Haj bum, bum, bum, galambom – 47/I.
 Haj, raki, raki, raki – 46/III.
 Haja, bom, bom, galambom – 47/II.
 Hála légyen, elnyugszom – 19/II.
 Hála légyen, hála, elnyugszom – 19/I.
 Hálá légyen, hálá, lenyugszom – 19/III, IV.
 Halljátok meg panaszimat, bizony nem kicsin van – 193/I, II.
 Halljátok meg panaszimat, bizony nem kevés van – 193/XI.
 Halljátok meg szómat, kik ide gyűltetek – 200.
 Halljon szót Ádámnak minden maradéka – 309/I, II–IX.
 Halljunk szót, uraim, még itt perorálok – 318/I, II–IV, VI, VIII.
 Halljunk szót, uraim, még itt prédikálok – 318/VII.
 Hallod-é, spanyol király – 55/I, VI, VII, VIII, X.
 Hallod-e, te szolgáló – 23/I, VIII.
 Hallom, jó barátom, te is házasodol – 82.
 Hanem amit szólok, szólok igazságot – 240.
 Hát már osztán kontyot kell hordoznom mindég – 85.
 Házasságot, megtudjátok, Isten szerette – 91/I, II, III.
 Hej, korsó, kis korsó – 3/I.
 Hej, Mika, Mika, Mika, a Szemere szolgálja – 46/I.
 Herkules nagy vitéz volt, ezt tudhatjátok – 264.
 Híres Nagy Sándornak vagyok generálja – 265.
 Hoc poculum vagatur, vivat societas – 18/XII.
 Hogy a mi vendégink éhen ne légyenek – 282/I, II–IX, XI.
 Hogy a mi vendégink éhkel ne legyének – 282/X.
 Hogy az ördög török uraimékat ijedtében – 32/I.
 Hogy az öreg ördög török uraimékat jó ked-
 vébe – 32/II.
 Hogy jáger is ... ságod – 307.
 Hogy szegény szakácsnének a kását keverte – 319/I, II.
 Hogyha gyönyörködött Apolló Deában – 206/I.
 Hogyha sérelmére hangja chorusunknak – 108/I, II, III, IV.
 Hol az ház kereszti rakva vagyok szeptember – 71/I.
 Hozz bort, Petró, a víz nem jó – 46/VI.
- Ideje volna már nötelenségem is – 75.
 Ifjak vagyunk, éljünk frissen – 53/I, II, III.

Ifjú legény lévén sokat gondolkodom – 74/I,
II–IV, VI–XV.
Igen ritka madár a jámbor feleség – 90/I, IV.
Ígéretem szerént, ímé, beérkeztem – 278.
Így búsulnak a galambok: bú, bú, bú – 40/II.
Így turbékol a gerlice: túr, túr, túr! – 40/III.
Így vigadnak a gerlicék: túr, túr, túr – 40/I.
Igyál, Pedró, fizess, nem jó – 46/VII, IX.
Igyál, szép szó, fizess, nem jó – 46/V
Igyunk egy pohár bort jó egészségéért – 14/I, II,
III, IV, V, VI, VII.
Igyunk reggelig gazda rovására – 5/II.
Igyunk, barátim, kacagjuk ki a gondot – 34/I,
III, VIII.
Ímé, felhoztam a tyúkhúst sok kungorgós csigá-
val – 289.
Ímé, itt van a hús téfellel, tormával – 283.
Ímé, jelen vagyok apró szőlős béles – 310.
Irígy szarka, rosszul csörgél vesztetre, vesz-
temtre – 87.
Isten áldásait ez helyre felhozni – 274.
Isten áldjon meg, pajtás, nékem megbocsáss –
31/VII.
Isten áldjon, pajtás, nékem megbocsáss – 31/I,
V, VI.
Isten hozzád, ittasság – 55/II, III.
Isten hozzád, józanság – 55/LX.
Isten hozzád, pajtás, nékem megbocsáss – 31/II.
Isten, az egekből, tekints le mennyekből – 189.
Istók bácsi, Istók bácsi – 58/III.
Istók bácsi, Jankó bácsi – 58/V.
Iszom, pajtás, nesze, igyál te is – 30.
Itt a jó becsinált szegfűvel, babérral – 294.
Itt a jó káposzta a friss disznóhússal – 290/I, II.
Itt áll egy szép legény, Plutónak pajtása – 321.
Itt vagyok tésztából jóféle sütemény – 312/I, II.
Itt van a gyöptűró tejfellel, tormával – 297.
Itt van a káposzta, magyarok címere – 293.
Itt van a tehénhús mártással, tormával – 285/I, II.
Itt van a tésztából jóféle sütemény – 312/III.
Itt van hát az első tál étel, behoztam – 277/I, II.
Itt van, násznagy uram, az harmadik étel –
286/I, II–XII.
Ittas vagyok, boros vagyok – 26/I.

Jaj fejednek, be megesett – 271.
Jaj már, mert már oda leányságom – 114/IV.
Jaj, a magányos élet – 77.
Jaj, már, jaj, már oda szabadságom – 114/III.
Jancsi bácsi, Pista bácsi – 58/I, VIII, IX–XI,
XIV, XV, XVII.
János bácsi, Péter bácsi – 58/XVI.

Jeles s feles úri gyülekezet – 111.
Jó a sült pecsenye a vajas kásával – 304/I, II–XI.
Jó bor ez, gazda – 4/I, VII, VIII, IX–XIV.
Jó bor, gazda – 4/II–VI.
Jó bort ittam, jó bort ittam, jókedvem van tőle
– 20/I, II, III, IV.
Jó borunk is vagyon, nem messzéről való – 314.
Jószte elő, spanyol király – 55/V.
Jupiter az égben vendégséget hirdet – 194.

Karcsai hajdú vagyok én – 39/X.
Kassai hajdú vagyok én – 39/XXII.
Katonának a temploma a pince – 44/I, II, V.
Kecskeméti csárdában – 23/II, V, VII, XV,
XIX, XX, XXV, XXVIII.
Kedves egészségbe' légyen ez egész ház – 249.
Kedves jó barátom – 64/X.
Kedves jó uraim, egy újságot mondok – 281/III.
Kedves jó uraink, virtusok plántái – 234.
Kedves násznagy uram, már jelentést tészek –
318/IX.
Kedves, víg barátom – 64/I, II, III, VIII.
Kerek az ég alja – 94.
Kész a préda, már tiéd a', szorítja hajló karod –
166.
Ki nem kap az házasságon – 162.
Kik vagytok? Pindusról jöttetek, vagy honnan?
– 113/III.
Kik vagytok? Pindusról jöttök, vagy honnan? –
113/IV.
Kik vagytok? Pindusról jöttök-é, vagy honnan?
– 113/I, II.
Kiket a szűz Hymen egyesít – 157.
Kiknek jöttünk tiszteletre – 132.
Kilenc fiam, kilenc lányom – 50/I, II.
Kilenc kisasszonyok, magam úrfi köztök –
238/IX. = 239/II.
Kimentem én a szőlőbe – 26/VIII, IX, X.
Kinek vagyok kedve mulatságra – 5/I.
Kocsin futunk, mivel van az utca tele – 246.
Kocsmárosné káposztát főz – 41/XI.
Korcsmárosné kápolnája a pince – 44/III, IV,
VI, VII.
Korcsmárosné, gyűjts világot – 58/IV.
Köleskását hoztam, mégpedig cukrozva –
300/I, II, III.
Könnyű venni feleséget – 73/II, IV.
Köss bokkrétát, Flóra – 155.
Köszönettel visszük ez ajándékodat – 243.
Köszöntöm örömmel ez öszveköztözött párt –
203.
Kriska, Miska, miért jöttél ide? – 114/I, II.

Lakadalmi házhoz egybengyúlt vendégek – 205.
Lakadalmi pompa, kik mostan idegyültetek – 184.
Lakadalom-é ez, avagy szomorú tor – 219.
Látom, az asztalok meg vagynak terítve – 276/III.
Látván, hogy vígan vagytok, engem nem kínáltak – 193/III, IV–VI.
Látván víg örömtöket – 142.
Leányunk, ki valál házunkban szerelmes – 262.
Legyenek örvendetes napok – 102/II, III, IV, VI, VIII, X, XI, XII, XIII, XV, XVI.
Legyenek tiszteletes napok – 102/V.
Legyenek veszedelmes napok – 102/VII.

Ma legény voltamon sokat gondolkodom – 74/V.
Magánosan, mint párosan, veszedelmesebb élni – 183.
Makariás pórul jára – 51.
Már e' bizony furcsa, akárki megnézi – 115.
Már mi innét ezek után csak elmegyünk – 148.
Már minekelötte elmennék – 139.
Már tehát Szentmiklósnak – 172.
Márs jól tud a táborozáshoz – 134.
Marssal a fegyverét Pallás letehetette – 104.
Más a poltra, más a tallér – 41/V.
Még az édes méz is, méz is keserű lesz – 73/I.
Még mi vagyon hátra, amit ti nem tudtok – 315.
Meggyőzted már szívemet – 123.
Mennyországba gyere, pajtás – 38/II.
Mennyországba jer, pajtás – 38/I, VII, IX, XII.
Mennyországban jer, pajtás, jer, pajtás – 38/III, VIII, X, XI.
Mézet lehet szedni itt minden virágról – 59/XX.
Mi gerlice galambunkat – 250.
Mi légyen a házasság – 92/I, II–VIII, IX, XI–XIII, XIV, XV–XVII.
Mi lehet, hogy ez a főrend, trallalallom – 151.
Micsoda sok ember, amelyet itt látok – 236/I, II.
Miért késik, mulatozik a mi poharunk – 10/IV.
Miként felleg után fénylik az ég – 124.
Mikor ez házba bétértünk – 138/II.
Mikor Phoebus, mint Epesbus, estve felére – 188.
Mikoron az fecskék elmenni készülnek – 252/I, II.
Mind a Természet egyenes törvénye – 160.
Minden becsületre méltó gyülekezet – 213.
Minden nap, minden nap jó borral kell élnem – 6/III, XII.

Minden nap, minden nap jó borral kell élni – 6/I, II, IV, VI, X.
Minden rend, kevélség most mindjárt megszűnjen – 207.
Mint hajnal pirul Phosporus felköltén – 181.
Mínthogy már a nagyján immár általestünk – 254/II.
Miólta Istentől világ teremtetett – 204.
Mit búsulnék, mikor jól van dolgom – 37/II.
Mit láttok itt, Múzsák, hogy most mind örülnek – 179.
Mondjátok meg panasziomat, bizony nem kicsinylem – 193/VII.
Most öltöztél új ruhába – 268.
Mostan a mézszáros megtisztelt bennünket – 298.
Mostani órába hogy a konyhán voltam – 311.
Múlják el a világ, csak teremjen szőlő – 13/XXI.
Múljon el a világ, csak teremjen szőlő – 13/XIV, XIX, XX, XXIII.
Múljon el az világ, maradjon az szőlő – 13/XV.
Múljon el e világ, csak teremjen szőlő – 13/XVI, XXII.
Musám, Párnásusból ki minap származtál – 198.
Múzsák serge, vigadozz – 192.

Nagy dologhoz fognék, de vékony az inam – 221/I, II.
Násznagy urunk nekünk megadá szabados menedékünk – 126.
Ne aludj immár, drága lélek, fentaláltad párodat – 127/VIII, IX.
Ne aludj immár, drága lélek, megtaláltad párodat – 127/I–IV, VI, VII.
Ne búsulj immár, drága lélek, megtaláltad párodat – 127/V.
Nem kell nékem a te vized, barátom – 29/II.
Nem kell nékem senki vize, barátom – 29/I.
Nemes és nemzetes, jeles gyülekezet – 308.
Nemmel, becsülettel ékeskedő fejek – 216.
Nincs annak éltében soha csendessége – 227.
Nincs boldogabb állat, mint a kedvére repdeső madár – 147.
Nincsen mélységesebb örvény – 76/I, II.
Nincsen sohol szebb élet – 177.
Nosza, Múzsák, jöjjetek – 109.

Nyolcan vannak a mi ludaink – 16/I, V.
Nyolcan voltak a mi ludaink – 16/II, IV.
Nyolcan voltak a mi lúdjaink – 16/VI.
Nyoszolyóasszonyunk a vendég számára – 309/V, X.

- Ó, átkozott kalamajka – 69/I, II, III, VI.
Ó, boldog anyáért be nagy kárt vallottam – 202.
Ó, kegyességgel fénylő pár – 145.
Ó, mely drága dolog, aki szolgál Venusnak – 130.
Ó, mely szerencsétlen sorsom – 11.
Ó, mennynek-földnek hatalmas királya – 137.
Ó, te áldott Kanahán, Balaton mellyéke – 42/III.
Ó, te áldott Kanahán, Hortobágy melléke – 42/XV.
Ó, te áldott Kanahán, két Kunság vidéke – 42/XVIII.
Ó, te áldott Magyarország, be jó ország vagy te – 42/XVI.
Ó, te Kanahó, Hortobágy mellyéke – 42/VI–VIII, XI, XIV.
Ó, te zsíros Kánaán, Hortobágy mellyéke – 42/I, II, IV, V, XII, XVII, XIX, XX, XXII.
Ó, te zsíros Kanahán, Balaton mellyéke – 42/XIII.
Ó, te zsíros Kanahó, Hortobágy mellyéke – 42/IX–X.
Okosan jó szeretni – 83/I–III.
Országunkban egy nagy vár, kinek neve Buda – 8/I.
Öröm bételé szívünket – 140.
Örül még a cigány is – 49.
Őszvejttek a papok – 102/XIV.
Őszvekerülénk, angyalom – 60.
Pallás, Themis, nimfa, Múzsza – 125.
Parnassus hegyein éneklő Múzsáknak – 206/III.
Parnassus hegyein mulató Múzsáknak – 206/II.
Páros élteteknek ma hasadt hajnala – 230/I, II.
Pázsintos udvaron lakik a szegénység – 71/II, III, IV–VIII.
Pecsenyét is hoztam, de nemcsak egyféléte – 305/I, II.
Pest alatt egy víz, melynek neve Duna – 8/VI, VIII.
Petró, fízzes, nem igen jó – 46/VIII.
Pinduson öröm vagyon – 176.
Pista bácsi, Gyurka bácsi – 58/XIII.
Prosit potus nunc exhaustus tibi, domine – 10/III.
Ragyognak, villognak a csillagok immár – 266.
Rajtad van a vászonnyereg – 41/XIV.
Raki, raki, raki, raki – 46/II, IV.
Régen a verseket szerző bölcs poéták – 208.
Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot – 112/I, II, III, IV, V–VII.
Rontom-bontom testem, csontom – 69/IV.
Rosa fiat quid quid calcaveritis – 178.
Rúzsza színű szép szüzek és asszonyi seregek – 257/X.
Siet a kék égnek felsőbb tetejére – 217.
Skólabéli ifjak éneket mondani – 263.
Soha nincs szebb dolog, mint a lakodalom – 220.
Sok nyomorúsággal élünk ez világban – 79/I, II.
Sok szerencsétlenek voltak e világon – 239/I.
Süket a völegény s a dáma vak légyen – 237/I.
Szakállát, bajuszát minden csinosgassa – 288/II.
Szakállát, bauszát ki-ki csinyozgassa – 288/I.
Szárason is, lám, a farsang – 180.
Szegény legény vagyok – 48/I–III.
Szentírásom fundáltatott igazság – 80.
Szép a leány ideig – 98/I, III, IV,
Szép a legény ideig – 98/II.
Szép egyenességnek most derült fel napja – 101/III.
Szép egyességnek most derül fel napja – 101/IV.
Szép egyességnek most derült fel napja – 101/I, II, V.
Szép virágot, friss zöld ágot északi szélben – 129.
Szerelmes barátom – 64/V.
Szerencsés jó estvét, áldást, békességet – 256.
Szerezz jó barátokat – 59/XV.
Szív vidámítására Isten a bort adta – 313/I, II–IV.
Szívem, amit várt – 175.
Szívem kívánságát, kedves barátaim – 251.
Szívünk vigád és örül – 117.
Szívvidámításra Isten a bort adá – 313/X.
Szívvidámításra Isten a bort adta – 313/V–IX, XI, XII.
Szomorúságok, pusztuljatok – 152.
Szűz Hymen vendégi s menyegzői népe – 223.
Szűz Hymen vendégi, kedves frequentia – 224.
Távozzatok, bajoknak szívepesztő árjai – 146.
Tekéntetes, nemes, vitézlő úri nép – 209.
Telekes bocskor, gyöngyös kapca – 65.
Theseust régenten egy szűznek szerelme – 195/I, II.
Ti szeretetek légyen egy és páros – 128.
Tiszán innen, Dunán túl – 24/IV.
Tiszteletes, nemes lakadalmi sereg – 97.

- Tiszteletre méltó, szép lakadalmi nép – 218.
Tisztességre, becsületre méltó jó uraink – 199/I.
Tisztességre, méltóságra méltó nagyuraink – 199/II.
Tor-é ez vagy lakodalmom? – 138/I.
Tudom, zergetőnek nyílik meg az ajtó – 233.
Tudtam én azt világosan – 61.
Tudván kigyelmeitek idejövésünneknek – 242.
Úgy bizony gyorsabban forgatom magamat – 281/I, II.
Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt – 37/I, VII.
Ugyan megakadtam mostan a napokban – 295.
Új hír a faluba', érdemes uraim – 322/I, II–IV, VII.
Új hír a városban, érdemes uraim – 322/VI, VIII.
Úr iszik, úr – 27/I–IV.
Úr Zacheus, úr Zacheus, ez ugyan derék ember – 12/I, II, III.
Uraim, az asztal meg vagyon terítve – 276/I, II.
Uraim, én megjelentem, azért jöttem hozzátok – 248.
Uraim, halljunk szót, még itt perolálok – 318/XI. = 319/IV, 318/XII.
Uraim, halljunk szót, mondok igazságot – 238/II, III, VI, VIII.
Uraim, halljunk szót, szólok igazságot – 238/I, IV, V, VII.
Vagyon egy fő város, melynek neve Buda – 8/II, III–VI, IX.
Vagyon nekünk nyolc ludank – 16/III.
Vajda, hegedűnek álljon meg zengése – 257/VI, VIII.
Vajda, hegedűnek álljon meg zengése – 257/I, II–V, VII, IX, X, 258.
Valakinek szívét Cupido sebhethi – 260.
Változásról énekünk – 153.
Vasárnap kell inni – 63/I–II.
Vénus aranyalmát nyert, s rég várt jutalmát – 191.
Verd ki, verd ki szívedből a szomorúságokat – 66.
Verd le fejéről koszorúját – 102/IX.
Vesszen el a kender, maradjon csak szőlő – 13/V, VI.
Vesszen el a világ, csak maradjon szőlő – 13/III, XVIII.
Vesszen el a világ, csak teremjen szőlő – 13/XIII, XVII.
Vesszen el a világ, maradjon a szőlő – 13/II, VII, VIII, XI, XXIV, XXV.
Vesszen el az világ, maradjon csak szőlő – 13/IX.
Vesszen el e világ, csak maradjon szőlő – 13/X, XII.
Vesszen el e világ, csak teremjen szőlő – 13/I, IV.
Víg az örömapa, mi is vígan légyünk – 316/I, II–VII.
Víg légyen a menyasszony – 158.
Vígan élek a világon – 59/LXVIII, LXX.
Vígan élek világon – 59/XXXV.
Vígan élem világom – 59/I, II, III, V–XIV, XVII–XIX, XXI–XXIII, XXV–XXXII, XXXIV, XXXVI–XLI, XLIV–XLVIII, LIII–LXVII, LXIX, LXXII–LXXXIV.
Vígan élem világom s világom – 59/XXXIII.
Vígan, barátim, kacagjuk ki a gondot – 34/II, IV–VI, IX, X, XI, XII, XIII, XIV–XVII.
Vígan, barátim, tapodjuk le a gondot – 34/VII.
Viszketeges a talpam, hocca kezed, Sári – 68.
Víz van, de nem kellene – 23/XXXIII.
Víz, víz, Körös-víz – 28/XVI.
Víz, víz, Tisza-víz – 28/XIV.
Víz, víz, víz – 28/I, II–V, VI, VII, IX, XI, XII, XVII.
Víz, víz, víz, víz – 28/VIII, XIII.
Vizet, pajtás, te ne igyál – 1/I, II, III.
Völegény uram, látom, szép személy mellett ül – 193/X.
Völegényünk szívéről nemhogy a szomorúság – 185.
Zengedez ékesen serege Musáknak – 197.
Zengjen Apollónak hangos citerája – 231.
Zsíros hajam vállam fedí – 26/IV.

Címmutató

A dőlt szedésű számok a főszövegben közölt változatokat jelölik.

- A búnak elfelejtéséért – 59/XII.
A házasulandókhoz, de aki már megházasodott,
csak emlegetéséhez – 92/XVI.
A hideg húsról, tormásról – 283.
A koszorúköszönés után ezt kell – 269/II.
A leányok éneke – 96/IV.
A magyar ország – 42/XVI.
A megelégedés – 59/XI.
A menyasszony búcsúzik – 257/I, II–V, VII,
XI.
A menyasszonykikérésről – 257/X.
A Mennyország – 38/IX.
A muzsikapénz – 322/V.
A muzsikásról – 322/IV.
A muzsikusokról – 322/I.
A muzsikusról – 322/II, III, VII.
A nagyváradi nóta – 28/II–V, VI, VII.
A nyúlról – 307.
A rendes házasság leírása avagy a leánykérők
útikalauza. Útbaigazítás – 90/IV.
A rossz asszony orvossága – 79/II.
A szakácsasszonyról – 318/I, II–IV, VII, XII.
A táncos éneke – 69/IV.
A tézstasüteményről – 312/III.
ABC-ének – 2/V, VI.
Apostrophe Epithalamica ad Conninas iam iam
Cibum sunt ...pturos – 208.
Apró jószág, hús sült – 303/I.
Ária – 59/XVII.
Aria de amazia – 39/I.
Aria de arce Budensi – 8/I
Aria de Bacho – 2/III.
Aria de odio aquae – 1/III.
Aria de saltu – 64/II.
Aria de uxore – 74/IV.
Aria de volente ducere – 75.
Az ágygal megérkezés – 250.
Az ágykikérés – 248.
Az ágykikérés után – 249.
Az asszonyokról – 44/VIII.; 92/XII
Az esküvésről megérkezés háznál – 253.
Az káshoz – 300/III.
Azon alkalmatosság ugyanefféle, Dersi György
által készítettet megfelelő versek – 262.
Bajomi tus – 19/IV.
Barátságos köszöntés – 14/IV, V.
Béles-felköszönő – 308.
Bélesről, rétesről – 310.
Benedictoria appendix – 189.
Bokrétakikérés – 242.
Bonyhádi Mihály lakodalmának tiszteletére íra-
tott köszöntő versek. Anno 1787. die 17.
Januarii – 211.
Borfelköszöntés – 313/IX
Borfelköszöntő – 313/VII
Boriszákok ABC-je – 2/XV.
Borivás előtt s alatt – 33/II, II.
Bornak dicséreti – 1/I.
Borról – 313/X
Búcsúzik a menyasszony – 256.
Búcsúztató – 251.
Búcsúztató versek. Lakadalmi – 252/I.
Canticum trium perversorum puerorum – 2/VII.
Cantio de pigris mulieribus – 71/III.
Cantio nuptialis – 101/II, III., 117, 119, 124,
129, 130, 131, 181, 188, 206/III.
Cantio nuptialis. Menyegzői ének – 183.
Cantio nuptialis. Sponsus sponsam alloquitur –
120.
Cantio optima – 71/VI.
Cantiones nuptiales Hungaricae – 111.
Cantus Corydonis – 64/I.
Conclusio nuptialis – 118.
Csallóközi nóta – 64/VII.
Csigáról – 289.
De caeli bonitate – 38/II.
Dési István lakodalmának alkalmatosságával
Nagyfaluba' a leányos háznál elmondott
versek 1787. die 31 Januarii – 213.
Diétai tus – 24/III.
Disznófejvitelkor – 297.
Egy embernek keserves panasa, koben az ő
feleségének halála után éltében őrajta eltölt
bosszúságát előbeszéli az ő kedves komjá-
nak és oktatás egy embernek, hogy ki-ki
affélétől magát megoltalmazza – 70/II.

- Egy házasulandó ifjú gondolata – 95.
 Egy pár szó a házasulandókhöz – 92/XIII.
 Egy vidító nóta – 59/VI
 Éjféleli tus – 5/II.
 Élj a jelennel – 59/LXXI.
 Éljen a barátság – 8/VIII.
 Első étel – 277/II.
 Első fogás étel – 277/I.
 Első tál étel – 275/VIII, 278.
 Első tál étel-felköszöntő – 275/VI
 Epithalamia – 198.
 Epithalamion – 197.
 Epithalamion H. D. Michaeli Nagy Rectori
 Thordensi datu – 110.
 Étekelköszönő – 273.
 Étél fölött – 281/III.
 Étél után köszöntés – 254/III.
 Étefelköszöntő versek – 274.
 Ez után másik jön, metélthez való – 288/II.
 Ez versekben az első vőfény az házasságot
 commendálja – 238/I, II–IV, VII
 Ezen versekben az első vőfény a házasságot
 commendálja – 238/VIII.
 Ezután másik jön, rizskása – 301/III.
- Farsangi nóta – 56/VI.
 Fektető vers. Lakadalomba – 266.
 Férfi-gond, a néhai kis világban – 92/XI.
 Friss nóta – 102/XIV.
- Gyere be, rózsám! – 39/XIX.
- Hamis rovás – 44/IV.
 Hanc politici ita vertunt – 102/VII.
 Harmadik tál – 286/IX.
 Harmadik tál étel-felköszöntő – 286/VII.
 Hasonló versek – 241.
 Heje cice – 41/XIV
 Hip-hop! – 64/IX.
 Hívogatás – 244.
 Hortobágy nótája – 42/XX.
- Ifúság bolondság – 59/X.
 Ifj. Tóth Péter lakodalmának tiszteletére íratott
 versek. 1787. die 21. Januarii – 212.
 Inni köll – 6/XII.
 Ismét borrhul – 314.
 Ismét káposztáról – 293.
 Isz [?] Lakodalmi köszöntő P. Sajo – 232.
 Ivás közben való ének – 14/III.
 Ivó-dal – 2/IX; 28/X.; 55/VI.
 Ivó-ének – 24/II.
- Jocosi – 201.
 Jurista nóta – 46/II.
- Kalamájka – 69/V.
 Káposztafeladaskor – 290/I.
 Káposztához való – 290/II.
 Káposztáról – 292.
 Kásafeladaskor – 300/I.
 Kásapénzt szedi, akkorra való – 318/XI. =
 319/IV.
 Kásáról – 318/IX.
 Katonaságra biztató ének – 38/IV, V.
 Kerengő tus – 18/XIII.
 Készítettett chyrurgus Balogh Ferenc úr és Jósa
 Mária, ugyan Jósa Dániel és Valy Zsófia há-
 zassági egybekelések alkalmosságára, Anno
 1798 die 12 Junii – 229.
 Kézfogaskor mondatott ex tempore – 125.
 Kívánás – 22/II.
 Kocsonyáról – 299/I.
 Korcsmárosné – 44/III
 Köleskásához való vers – 300/II.
 Köszöntő – 8/IV.
 Köszöntő s ivó-ének – 27/II.
 Köznép-dal (fárságon) – 23/X.
 Köznép éneke – 193/VIII, IX.
 Kráplás tus – 6/V.
- Lakadalmi – 52/II, 98/I, 99, 203
 Lakadalmi búcsúztató vers – 260.
 Lakadalmi distichonok – 126.
 Lakadalmi éneki – 206/II.
 Lakadalmi köszöntő – 209.
 Lakadalmi köszöntő versek – 207.
 Lakadalmi kurta búcsúztató – 261.
 Lakadalmi nóták pro introitu – 132.
 Lakadalmi tréfa – 237/II.
 Lakadalmi vers, friss – 236/II.
 Lakadalomra való – 192.
 Lakodalmi beköszöntő – 108/II.
 Lakodalmi dictiók I. Nemes Baky Zsófia kis-
 asszony Csenteritz János úrral való öszveke-
 rülése alkalmosságával Anno 1798 die 18.
 Decembris – 225.
 Lakodalmi ének – 80, 153.
 Lakodalmi köszönés – 199/I.
 Lakodalmi nóták – 173.
 Lakodalmi oratio – 230/I.
 Lakodalmi versek – 76/II, 83/III, 115, 179,
 200, 216, 217, 236/I.
 Lakodalomra – 102/V.
 Leány-dal – 72/XI.

- Leánykérő levél – 240.
 Léhás lakadalomra – 205.
 Levesről – 279, 280.
 Lusus animi – 72/IV.; 104.
- Magyar dal – 23/XXIII.
 Magyar jászberényi ének – 58/I, XV.
 Magyar tus, a boriváskor – 13/XVII.
 Marasztó versek – 315.
 Más azonra való köszöntő – 81.
 Második tál étel – 282/IX
 Második tál étel-felköszöntő – 282/VII.
 Másról – 282/X, 296.
 Menyasszony búcsúztatása – 257/VI, VIII.
 Menyasszony búcsúztatása az édesatyjától;
 Menyasszony búcsúztatása az édesanyjától
 – 258.
 Menyasszony-felköszöntő – 268.
 Menyasszonnyal való beköszönés, mikor táncol
 – 269/III.
 Mennyországról – 38/I
 Metéltről avagy csigáról – 288/I.
 Mézseről – 311.
 Midőn minden dolgát elvégezte, így beszél a
 vendégeknek – 269/I.
 Mikor a bokretát kikérik – 243.
 Mikor a bort béviszi – 313/XII.
 Mikor a bort felviszi – 313/I, II–V, VIII.
 Mikor a harmadik ételt felviszi – 286/I, II–IV,
 VIII, XI.
 Mikor a hívogatást elvégzik – 245.
 Mikor a leves fogy – 281/II.
 Mikor a második ételt felviszi – 282/I, II–IV,
 VIII, XI.
 Mikor a nyoszolyóasszony ajándékát felviszi –
 309/VII.
 Mikor a pecsenyét felviszi – 304/I, II–IV, VII.
 Mikor a tehénhúst viszi – 285/I, II.
 Mikor a vendégeket asztalhoz ülteti – 276/I.
 Mikor a vendéget asztalhoz ülteti – 276/II.
 Mikor a vőfély öhetnék – 193/XI.
 Mikor a vőfény az ételt felviszi – 275/I, II–IV, X.
 Mikor asztal meg van terítve – 276/III.
 Mikor az első fráj az ételt felviszi – 275/VII.
 Mikor az esketőrül a lakadalmas háznál vagnak
 – 254/I.
 Mikor az harmadik ételt béviszi – 286/XII.
 Mikor becsináltat visz – 294.
 Mikor el akarnak jönni – 246, 247.
 Mikor látja, hogy a leves fogy – 281/I.
 Mikor nyoszolyóasszony ajándékát felviszi –
 309/I, II–IV.
- Mikor versekkel akarod elköszönni az pohárt,
 így köszönd – 7.
 Mulatáshoz való nyájás ének – 36/I.
 Multság közben – 33/III.
 Muzsikus felköszöntése – 322/VI, VIII.
 Muzsikus-felköszöntő – 321.
- Negyedik tál – 304/VIII.
 Negyedik tál étel-felköszöntő – 304/VI.
 Népdal – 39/XXIX, 53/III.
 Nincs szebb élet, mint a páros – 145.
 Nota Bachí – 31/I.
 Nota elegans – 46/I.
 Nupcialis – 101/I.
 Nuptiales – 196.
- Nyoszolyóasszon ajándéka köszöntése –
 309/VIII.
 Nyoszolyóasszony ajándékának felköszöntése
 – 309/VI.
- Oráció után – 165, 168.
 Oráció után két párra mondatott – 170.
 Oskolabéli gyermek-felköszönő – 263.
- Öröm s vígság – 59/LVIII.
- Palcalról – 298.
 Pap-tus – 102/X.
 Pártafelköszönő – 265.
 Pártafelköszöntő – 264.
 Pecsényéhez való vers – 305/II.
 Pecsényéről – 306.
 Pecsényét ha visz – 305/I.
 Peroratio alia – 76/I.
 Peroratio alia puerilis – 78.
 Peroratio nuptialis – 218.
 Poculum vini propinandi formula – 8/VI.
 Poharazás mellett való dal – 59/LV, LXIII.
 Pohárfeladás – 23/XXIV.
 Pörkölt-hús-főladás – 309/IX.
 Pro conclusione – 102/IX, 139.
 Pro die nuptiali – 109.
 Pro introitu – 108/III, 137.
 Pro memoria – 41/IV.
- Rab Dani dala (1797) – 61.
 Recentess transcripta – 92/VII.
 Rhythmi nuptiales – 195/I.
 Rigmi nupcialis – 194.
 Rizskásához – 301/II. = 303/II, 301/IV.
 Rizskásáról – 287/II, 301/I.

Salutatio nuptialis – 199/II.
Savanyú becsináltról – 295.
Sermo latinus – 10/II.
Siratókori szövetése az egyik násznagynak – 257/IX.
Sit pia, sit prudens, pulchra, pudica, potens – 82.
Sponsa – 121, 123.
Sponsus – 122.
Sz.-i éneke – 23/XVI.

Szakácsasszony – 317.
Szakácsasszony felköszöntése – 318/VI.
Szakácsasszony köszöntése – 318/VIII.
Szármáról – 291.
Szavak – 204.
Száz közül egy – 73/IV.
Szép a legény – 98/II.
Szép leány – 98/III.
Szép világi ének – 59/I,
Szívvigasztaló ének – 4/I, 6/I.
Szüreti tus – 4/XI.

Társasági dal – 38/VII.
Téjfeles leveshez való – 284/II.
Téli rózsza – 112/VII.
Tésztaüteményt mikor visz – 312/I.
Tormásról – 284/I.
Tréfa – 193/VII.

Tréfás énekecske – 5/I.
Tus – 6/IV, 10/III, 13/III, IV, XIV, XX, 18/XVIII, 27/III, 38/XI, 66.

Tyúkbevívéskor – 287/I, III.

Ugyan lakadalmi – 191.
Ugyanakkor [Oratio után] – 166.
Ugyanazon lakodalomnak alkalmatosságával más napra, az új asszonynak tiszteletére íratattak – 214.
Útbaigazítás – 90/I.

Vacsora előtt mondandó – 272.
Vacsora után – 320.
Versus epithalamici – 210.
Versus in nuptiis a Larvato distribuendi – 237/I.
Versus nuptiales – 221/I, 234.
Versus nuptialis – 71/IV, 195/II, 206/I, 220, 221/II.
Versus pro occasione nuptiensis – 224.
Víg dal – 59/LI, 102/XV.
Víg ének – 57/I, III.
Vigasztaló ének – 59/LXVIII.
Víg-dombi tus – 56/VII.
Világi ének – 59/XXXIX.
Vőfény a vendégét biztatja – 316/I, II–IV, VI.
Vőlegény éneke – 112/V.

Nótajelzések mutatója

A kurzív kezdősorok helyett eredetileg az adott forrásban korábban feljegyzett szövegekre vonatkozó utalás szerepel, pl. *Azön nótára*, *Eadem* stb.
Nem tüntettük fel az álcímekhez hasonló nótautalásokat, pl. *Tulajdon*.

- A bandéros magyar [legény aranyalma] – 161
A nap kerül, [hajnal derül, már a szabott óra cseng] – 166.
A rózsaszálak közt [mérges viperák] – 163.
A Szabó Sándor verbunk nótájára – 28/XV.
Az egész országban esmeretes nótára – 59/LV, LXIII.
- Bámulva bámultam [az apácán] – 124
Bárcsak esne, bárcsak fújna (41. sz.) — 267/I, II.
Báró, tartsd fel fejed, [hét óra] – 174.
Bihari. Három a tánc – 58/I, XV.
Bodrok partján nevelkedett [tulipán] – 122.
Boldogtalan fejem, mire jutott ügyem – 74/I–III, XII, XIII, XV.
Búbánattal beborít, [szomorít a víg szerelem] – 182.
Búmat, gondomat [szélnek eresztem] – 168.
- Csak az nékem keserves – 123
- Dicsőült hely[eken] – 184.
- Élj, jó öreg, mi tisztelünk* – 22/I.
Elmehetsz már, nem kellesz [már] – 149, 165.
Én vagyok a petri [gulyás] – 26/VI.
- Gyalogolni kurta farkú [paripa körme tetején] – 84/I, II, 86, 147.
- Hallatik a jel-trombita – 190.
Hol lakik [kend, húgomasszony] – 85, 133, 143.
- Igen fürge, [mint az ürge, a nyíri dáma] – 170.
Isten megáldjon, kedves barátom – 37/VI.
- Ki nem kap a házasságon (162. sz.) – 169.
Ki nem kapott szeretőre – 118, 140, 142, 162, 164, 167.
Kik vagytok? [Pindusról jöttetek, vagy honnan?] (113. sz.) – 179.
Legyenek örvendetes napok (102. sz.) – 102/IX, 134, 139, 152.
Már hát vége éltemnek – 172.
Mi hasznát vettem – 175.
Midőn szeretőjét várja (Mikor szeretőjét várja) – 131, 151.
Mint medvék – 77.
- Ne sírj, ne sírj, [gyermekem] – 176.
- Ó, bárcsak egyszer – 121
Örülj, magyar, igaz okod van reája – 171.
Örvendetes I. Örvendeztetek az erős Istennek
Örvendeztetek az erős Istennek – 101/IV, 181.
- Rákos mezőn egykor [pesti vásárról] – 40/II.
Rectius vives Licini – 137
Ritka kertben találsz [télben kinyílt virágot] (112. sz.) – 129, 150
- Sexták mondják, hogy atrium [pitvarnyű] – 87.
Sirasd meg azt az időt [, melyben barátta lettél] – 116, 130, 146
- Tor-e ez vagy lakodalom (138. sz.) – 180
- Vénus aranyalmát (191. sz.) – 99,
Világ haszontalanság – 83/II, 117, 119, 177
Volt szeretőm, de [már nincsen] – 60.

Névmutató

- Aarne, Antti – 693
Ábrahám – 447, 705
Absolon (Absolom) – 319, 695
Ács Pál – 579, 718, 722
Adalus – 47, 483
Ádám – 17, 164, 165, 184, 291, 310, 344, 349, 353, 404, 405, 457, 636
Adanitska József – 551, 708
Adónisz (Adonis) – 346, 695
Adorján Ferenc – 565, 708
Adorján Imre – 517, 708
Aeneas (Aénea, Eneas) – 33, 241, 308, 382, 383, 396, 599, 602, 629, 695, 697
Aeolus *lásd* Aiolosz
Africanus – 641
Ág Tibor – 516, 520, 555, 628, 718
Agamemnon – 641
Aiolosz (Aeolus) – 696
Ajkay Alinka – 722
Akhilleusz – 703, 706
Alexandrosz (Alexander) – 310, 630, 695
(lásd még: Sándor, Nagy)
Alfeus – 641
Almási István – 502, 526, 563, 722
Almási Sámuel – 471, 490, 493, 504, 506, 519, 520, 525, 526, 537, 543, 545, 590, 592, 628, 708
Alszegehy Zsolt – 555, 718
Alszegehy Zsoltné – 722
Amade László – 472, 542, 556, 561, 609, 722
Amor (Ámor) – 296, 306, 347, 382, 695
Andrási Zsigmond – 577, 708
Angyal Bandi – 532, 543, 576, 715
Anna – 643
Antonius, Marcus – 696
Anubis – 703
Apellész (Apelles) – 228, 320, 408, 594, 631, 654, 695
Aphrodité – 589, 633, 639, 695, 699, 703, 706
Apollón (Apollo) – 13, 14, 111, 215, 217, 222, 226, 230, 283, 296, 333, 335, 388, 396, 397, 596, 630, 633, 644, 645, 695, 697, 703, 726, 730 *(lásd még: Phoebus)*
Apor Péter – 555, 657, 664, 676, 682, 718
Aranka György – 482, 532, 572, 589, 708
Arany János – 501, 505, 526, 528, 544, 552, 553, 720
Arany László – 721
Aranyosrákosi Székely István – 517, 708
Arész – 572, 701 *(lásd még: Mars)*
Arethusa – 641
Árgus – 587
Ariadné (Ariadna, Ariadna) – 13, 289, 346, 589, 618, 621, 629, 635, 695, 706, 724
Artemisz – 695, 697, 699, 702 *(lásd még: Diana)*
Asztraia (Astraea) – 375, 695
Atalanté (Atalanta) – 244, 360, 602, 637, 695
Athéné *lásd* Pallasz Athéné
Atilla *lásd* Attila, hun király
Atroposz – 594, 634, 703
Attila, hun király – 176
Augustus Caesar – 640
Auróra – 639, 706
B. Kovács István – 516, 718
B. P. – 569, 715
Bacchus (Bachus, Bakhus) – 5, 7, 33, 34, 38, 78, 108, 113, 122, 123, 146, 382, 473, 482, 508, 548, 549, 552, 553, 640, 667, 695, 731, 733
(lásd még: Dionüszosz)
Baki Mihály – 280, 612, 615
Baky család – 382
Baky Zsófia – 14, 380, 382, 385, 615, 640, 732
Balás József – 563, 645, 657, 708
Balassa Iván – 720
Balassa József – 520, 718
Balassi Bálint – 635
Balla Pál – 500, 519, 708
Ballagi Mór – 572, 718
Balogh Ferenc – 14, 387, 642, 732
Balogh Sámuel – 652, 659
Bán Imre – 548, 580, 636, 718
Bándi Péter – 496, 501, 537, 552, 563, 708, 718
Bánffy Zsuzsanna – 624
Baranyai Decsi János – 654
Barna Gábor – 720, 721
Barna István – 667, 718
Barna Péter – 503, 504, 527, 716, 717
Barra János – 538, 708
Barsi Ernő – 535, 558, 595, 600, 611, 613, 718
Bartalus István – 479, 485, 487, 491, 501, 520, 528, 544, 552, 565, 567, 586, 627, 628, 718
Bartay Endre – 528, 716

- Bárh Dániel – 24
 Bartha Dénes – 472, 475–477, 479, 483, 485, 486, 489, 493, 499, 507, 508, 518, 521, 530, 531, 534, 535, 539, 541, 545, 557, 558, 566–568, 572, 574, 577, 580–582, 586, 590–596, 599, 600, 602, 604–606, 608, 611–614, 616, 619, 718
 Bartók Béla – 521, 555, 718
 Bathó Mihály – 562, 588, 624, 629, 708
 Báthory András – 647
 Bátori András *lásd* Báthory András
 Batha Bálint – 500, 501, 510, 544, 547, 602, 708
 Békásy József – 555
 Benczédi Sámuel – 472, 477, 482, 586, 587, 645, 708
 Benedek Elek – 548, 552, 708
 Benedek Katalin – 24
 Benkő György – 631, 708
 Bercsényi Miklós – 659
 Berecz Ágnes – 722
 Beregszászi Tóth Péter – 469, 472, 630, 708
 Berlász Melinda – 721
 Berze Nagy János – 628, 718
 Berzeviczy Gergely – 623, 723
 Berzsenyi Dániel – 530, 708, 718
 Bethlen Gergely – 624
 Betshabé – 705
 Bezerédj Imre – 570
 Biblis, Byblis *lásd* Büblisz
 Bihari János – 118, 542, 543, 544, 735
 Binetz József – 623
 Bíró Ferenc – 24, 719
 Bocskai István – 176
 Bocskor János – 562, 563, 624, 708, 718, 719
 Bod Péter – 647, 718
 Bodi Antal – 581
 Bónis Ferenc – 721
 Bonyhádi Mihály – 13, 348, 635, 731
 Borka Katalin – 539, 708
 Borús Rózsa – 24, 581, 637, 643, 648, 659, 663, 666, 669–671, 673–676, 678, 679, 681, 682, 684, 685, 688, 718
 Boyta – 528
 Böhme, Franz Magnus – 503, 718
 Bölöni Kozma István – 467, 480, 563, 588, 629, 633, 634, 708
 Brassai Sámuel – 557, 667
 Bretz Annamária – 24
 Bucsanszky család – 652
 Budai Zsuzsánna – 510, 546, 708
 Bukovitz Antal – 544
 Bunger – 528
 Buoc János (Ján Buoc) – 490
 Büblisz (Byblis, Biblis) – 296, 621, 645, 696
 Calliope, Calliöpe *lásd* Kalliopé
 Cannus, Canunis *lásd* Caunis
 Cassandra *lásd* Kasszandra
 Catullus, Caius Valerius – 699
 Caunis – 396, 621, 645, 696
 Cephalus *lásd* Kephalosz
 Ceres – 382, 640
 Charites *lásd* Kháriszok
 Cingur *lásd* Szingur
 Cleopatra *lásd* Kleopátra
 Clio *lásd* Kleió
 Clothó, Cloto *lásd* Klothó
 Corydon – 8, 126, 556, 557, 731
 Cresus, Crésus *lásd* Kroiszosz
 Cupido (Cupidó) – 15, 202, 221, 223, 273, 282, 284, 356–358, 372, 374, 382, 392, 393, 425, 566, 584, 602, 617, 637, 640, 663, 695, 696, 698, 730 (*lásd még*: Erósz, Amor)
 Cynthia (Czintzia) – 214
 Cypria – 12, 282, 372, 615, 696, 725 (*lásd még*: Venus, Aphrodité)
 Cytheris – 282, 696
 Czibula Katalin – 722
 Czintzia *lásd* Cynthia
 Czombó Mózes – 563, 568, 585, 709
 Czuczor Gergely – 68, 500, 501
 Csatáry József – 503, 548, 709
 Cseke Sándor – 484, 514, 528, 709
 Csenteritz János – 14, 380, 382, 615, 640, 732
 Csiha – 550, 709
 Csiki András – 427
 Csiki Zsigmond – 428
 Csapkés János – 621, 644, 709
 Csokonai Vitéz Mihály – 511, 541, 550, 555, 588, 599, 606, 645, 659, 718, 719
 Csomasz Tóth Kálmán – 571, 606, 718
 Csöbrös István – 549, 569, 709
 Csörsz Rumen István – 23, 467, 469, 496, 499, 501, 503, 510, 511, 517–520, 537, 544, 552, 559, 560, 563, 574, 606, 614, 624, 628, 718, 719, 722, 723
 Csuda Ferkó – 503, 504, 527, 716
 Daedalus – 629
 Dágon – 705
 Daidalosz – 308, 629, 635, 699
 Damnus – 621
 Dán – 705

- Danaé (Danaë) – 356, 637, 697
Dancs Lajos – 596, 719
Dandalus *lásd* Tantalosz
Dareiosz, I., perzsa király (Dárius) – 393
Daróczi József – 526
Dávid (Szent Dávid) – 319, 459, 607, 685, 695, 697
Dávidné – 479, 510, 513, 514, 518, 523, 526, 547, 548, 565, 580, 595, 601, 661, 669, 672, 674, 681, 683, 685, 686, 687, 689, 705, 709
Deákné – 563
Deáky Zita – 718
Debreczeni Attila – 24, 719
Decius Mundus – 308, 629, 703
Decsi Gáspár – 722
Decsi Mihály – 722
Dedalus *lásd* Daidalosz
Deiphobus (Deifobus) – 641
Dékáni Kálmán – 561, 719
Delila (Délila) – 405, 407, 643, 697, 705
Démétér – 704
Demophoón (Demophon, Demophorus) – 13, 346, 396, 621, 635, 645, 697, 703, 724
Dersi Biás – 645, 709
Dersi György – 15, 428, 664, 731
Dersi István – 610, 638, 645, 663, 664, 709
Dési István – 13, 350, 636, 731
Dési Klára – 624
Dessewffy Virginia – 486, 507, 508, 512
Dézsi Lajos – 482
Diana (Diána, Diánna) – 225, 230, 241, 283, 287, 289, 320, 335, 337, 338, 577, 640, 697, 699, 702
Dido (Didó) – 33, 241, 244, 308, 375, 382, 396, 602, 629, 695, 697
Diogenész (Diogenes) – 641
Dionüszosz – 697 (*lásd még*: Bacchus)
Discordia – 305, 342, 344, 634, 697 (*lásd még*: Erisz)
Dobszay László – 479, 553, 563, 570, 627, 719, 721, 723
Domokos Mária – 24, 492, 494, 500, 541, 719, 721
Domokos Pál Péter – 498, 514, 540, 628, 718, 719
Dorkas – 706 (*lásd még*: Tábita)
Dömötör Pál – 528, 709
Dömötör Tekla – 720
Dörnyei Sándor – 505, 528
Dubinszky Mátyás – 556, 709
Dugonics András – 467, 474, 483, 516, 628, 654, 676, 716, 719
Dúzs Istvánné – 97
Echo (Ekho) – 262, 596, 617
Édes Gergely – 502
Edumer – 528
Edvi Illés Pál – 490, 625, 652, 661, 674, 681, 687
Egyed Antal – 652
Ekhó *lásd* Echo
Eliézer – 654
Emathion – 706
Endümión (Éndymion) – 371, 639, 698
Eneas *lásd* Aeneas
Énlaki Török Sámuel – 588, 629, 709
Éosz *lásd* Auróra
Epesbus – 12, 296, 728
Epikurosz (Epicurus) – 310, 630, 698
Epimétheusz (Epimetheus) – 594, 698
Erató (Erato, Eráto) – 311, 312, 313, 698
Erdélyi János – 475, 479, 485, 491, 500, 501, 505, 509, 519, 520, 528, 540, 544, 552, 554, 556, 559, 563, 581, 583, 585, 586, 611, 628, 630, 635, 649, 719
Erdődy Lajos – 527, 571, 572, 636, 709
Erekteusz – 704
Erisz – 633, 634, 697
Erósz (Eros) – 232, 696, 698, 699 (*lásd még*: Amor, Cupido)
Erzsébet – 292, 405, 619
Esterházy – 622
Euphrosína (Eufrosina) – 244
Euripidész – 629, 699
Eurüdiké – 702
Euterpé (Euterpe) – 312, 698
Éva – 161, 184, 291, 310, 344, 349, 353, 404
Fa Imre – 547, 710
Fábián Gábor – 518, 527, 542, 548, 710
Fábián Imre – 473, 628, 719
Faludi Ferenc – 516
Faragó József – 473, 498, 502, 520, 536, 628, 718, 719
Farkas család – 597
Farkas Pál – 475, 484, 486–489, 493, 508, 539, 540, 580, 710, 719
Fáy család – 505
Fáy László – 505
Fazekas Mihály – 514, 529
Fébus *lásd* Phoebus
Fegyverneki – 468
Fehér Anikó – 536, 555, 628, 719
Fehér Zoltán – 536, 555, 628, 719
Fejér György – 468
Fejér János – 524, 602, 710
Félegyházi Lajos – 468

- Ferenczi Ilona – 595, 719
 Ferenczi Imre – 557, 719
 Ferenczi Zoltán – 561, 563, 624, 719
 Finck, G. W. – 490
 Flora (Flóra) – 11, 271, 273, 276, 375, 439, 610, 611, 698, 727
 Forgách Simon – 667
 Fúriák – 594
 Furuglyás Péter – 470, 472, 710
 Füzes Endre – 720

 G. S. – 489, 496, 508, 511, 516, 530, 541, 558, 559, 710
 Gaal Miklós – 537, 538, 542, 544, 548, 710
 Gágyor József – 628, 719
 Gaia – 706
 Gallus, Cornelius – 696
 Gálos Rezső – 538, 719
 Gazdag Mihály – 526
 Géczy Lajos – 628, 719
 Gejzanovius József – 594, 645, 647, 710
 Gombos Borbála (Borbára) – 368, 638
 Gottlieb Antal – 647, 660, 668, 672, 674, 680, 683, 684, 686–689, 717
 Gönczy Monika – 24, 719
 Göntzy István – 524, 602, 710
 Gratia, Gratiák (Gráciák) – 376, 384, 644, 696, 698 (*lásd még:* Kháriszok)
 Grillparzer, Franz – 699
 Gulyás József – 516, 719
 Gulyás Judit – 721

 Gyallay–Pap család – 645, 710
 Gyalui Farkas – 517, 720
 Gyöngyösi István – 560, 637, 638, 644, 720
 Gyöngyössi János – 617, 624
 György, Szent – 173, 575
 Györgyi Erzsébet – 650, 651, 720
 Gyulai Ágost – 500, 501, 519, 528, 529, 552, 720
 Gyulai Gaál Vince – 548, 710
 Gyulai Mihály – 723
 Gyulai Pál – 721
 Gyurikovics György – 481, 484, 518, 551, 710

 Hádész – 629, 704 (*lásd még:* Pluto)
 Hajdú István – 266, 363
 Haller János – 589, 703
 Hamvay – 244, 601
 Hargittay Emil – 24, 718
 Harsányi István – 483, 485, 534, 535, 558, 602, 720
 Háy János – 473
 Hász-Fehér Katalin – 24

 Hecuba *lásd* Hekabé
 Hegedüs Béla – 24
 Hegedüs Márton – 722
 Hekabé (Hecuba, Hekuba) – 308, 629, 696, 699
 Helena (Heléna, Héléna, Helené) – 212, 213, 229, 230, 283, 289, 296, 308, 319, 333, 375, 397, 399, 408, 409, 453, 589, 603, 618, 621, 633, 703, 706
 Heléna, pártus királynő – 700
 Heltai Gáspár – 572
 Héphaisztosz – 703
 Héra – 589, 633, 635, 699, 700, 703
 Héraklész (Hercules, Herkules) – 15, 396, 431, 432, 664, 699
 Hermaphroditus (Hermofrodus) – 221, 699
 Hermész – 633, 699–701 (*lásd még:* Mercurius)
 Héró (Hero, Heró) – 346, 635, 637, 699
 Herschman István – 472, 518, 710
 Hesper, Hesperus *lásd* Heszperosz
 Hésziodosz – 594, 699, 702, 703
 Heszperidák – 635
 Heszperosz – 342, 375, 639
 Hilárius, Szent – 647, 718
 Himaneus *lásd* Hymen
 Himen, Hímen *lásd* Hymen
 Hippolitus *lásd* Hippolütosz
 Hippolüté – 699
 Hippolütosz – 335, 633, 699
 Hoblik Márton – 552
 Hoffmann Tamás – 467, 670, 678, 720
 Holofernész – 700
 Homérosz – 589, 630, 633, 697, 699, 702, 705
 Honterus, Johannes – 606
 Hoppál Mihály – 720
 Hórák – 695
 Horatius Flaccus, Quintus (Horátius) – 606, 640
 Horovicz Fülöp – 496, 504, 508, 551, 556, 710
 Horvát család – 365
 Horváth Ádám *lásd* Pálóczi Horváth Ádám
 Horváth András *lásd* Pázmándi Horváth Endre
 Horváth Iván – 722
 Horváth János – 494, 495, 710
 Hos József – 651
 Hovánszki Mária – 24
 Högyész Ferenc – 472
 Hulková, Márta – 595, 719
 Hübele Balázs – 169, 171, 172
 Hymen (Himen, Hímen, Hümenaiosz, Hymenaeus) – 11, 14, 212, 226, 229, 231, 253, 258, 261, 272, 274, 279, 289, 290, 328, 346, 371, 374, 375, 377, 392, 610, 611, 618, 632, 639, 699, 727, 729

- Iaszón (Jáson, Jason, Iason) – 289, 296, 308, 383, 399, 618, 621, 629, 645, 699
- Ikarosz (Icarus) – 347, 629, 635, 699
- Illyés László – 652, 653
- Imre Mihály – 638, 720
- Iris – 214, 220, 375, 700
- Isis – 703
- Iuno, Iúnó *lásd* Juno
- Iupiter *lásd* Jupiter
- Iván, Szent *lásd* János, Szent
- Ivó, Szent – 81, 705
- Ixión (Ixion) – 642
- Izates – 246, 700
- Izsák – 654, 705
- Jábes – 607
- Jáfet – 64, 498, 499, 700
- Jagamás János – 498, 502, 520, 536, 719
- Jakab, Szent – 490
- Jákob – 643
- Jankovich János – 477, 488, 499, 710
- Jankovich Miklós – 483, 485, 487, 488, 493–495, 499, 503, 514–516, 523, 535, 536, 565, 568, 572, 578, 580, 586, 595, 661, 669, 672, 674, 681, 683, 685, 687, 689, 710
- Jankovics József – 24, 719, 722
- János, Keresztelő Szent – 236, 397, 619, 679, 705
- János, Szent – 635
- Jánosi Sándor – 536, 547, 586, 622, 710
- Janus Pannonius – 621
- Járdánházi János – 483, 534, 535, 558, 602, 611, 714
- Járdányi Pál – 721
- Jason, Jáson *lásd* Iaszón
- Jenei Ferenc – 515, 547, 720
- Jenei József – 552
- Jézus (Krisztus) – 81, 318, 405, 414, 421, 422, 430, 588, 618, 635, 643, 652, 657, 701, 706
- Jókai Mór – 467
- Jósa Dániel – 14, 387, 642, 732
- Jósa Mária – 14, 387, 642, 732
- Josef *lásd* József
- Josephus Flavius – 700
- József – 65, 385, 498, 640
- Júdás (Judás) – 407
- Judit – 320, 700
- Juhász László – 528, 710
- Julius Caesar – 696
- Julow Viktor – 548, 580, 636, 718
- Juno (Júnó, Iuno, Iúnó) – 10, 214, 271, 274, 287, 288, 305–308, 342, 343, 374, 375, 381, 399, 589, 642, 699, 700, 725 (*lásd még*: Héra)
- Jupiter – 12, 145, 305, 306, 308, 342, 343, 347, 356, 399, 637, 700, 702, 707, 727 (*lásd még*: Zeusz)
- K. R. – 472, 487, 502, 504, 508, 510, 514, 519, 528, 533, 543, 551, 711
- Kádár Zoltán – 722
- Káldi György – 567
- Kalliopé – 222, 388, 696, 700
- Kálmány Lajos – 493, 498, 501, 506, 521, 526, 544, 720
- Kanizsai Pálfi János – 620
- Kanyaró Ferenc – 517, 720
- Kardos Antal – 518, 549, 590, 711
- Károlyi József – 546, 552, 711
- Kasszandra – 289, 618, 696
- Katona Imre – 549, 553, 569, 720, 721
- Katona Tamás – 719
- Kazinczy Ferenc – 505, 720
- Kecskeméthy Csapó Dániel (Kecskeméthy) – 484, 485, 491, 496, 498, 501, 511, 520, 528, 531, 544, 549, 552, 711, 720
- Kecskés András – 24
- Kéfalus *lásd* Kephalosz
- Kelecsényi József – 477, 478, 481, 531, 542, 543, 551, 556, 711
- Kelemen László – 520, 549, 569, 711
- Keller Antal – 478, 484, 510, 711
- Kemény Farkas – 617
- Kemény János – 560, 637
- Kephalosz – 371, 639, 696, 704
- Kerényi Ferenc – 21, 24, 505, 557, 720
- Kerényi György – 490, 721
- Keresztes Attila – 722
- Kéri – 237, 597
- Keszeg Anna – 24
- Keszeg Vilmos – 722
- Kháriszok – 388, 644, 696, 698
- Kilián István – 24, 540, 639, 720
- Király Erzsébet – 632, 720
- Királyi Xavér József – 480, 550, 711
- Kis-Viczay Péter – 511, 572, 633, 647, 665
- Kisbán Eszter – 24, 651–653, 667, 668, 670, 681, 688, 720
- Kiss Dénes – 23, 520, 522, 526, 545, 553
- Kiss József (XIX. század) – 510, 549, 584, 596, 711
- Kiss József (XX. század) – 472, 475–477, 479, 486, 489, 493, 499, 507, 508, 518, 521, 530, 531, 539, 541, 545, 557, 566–568, 572, 574, 580, 582, 586, 590–592, 595, 599, 600, 606, 718
- Kiss Katalin – 722

- Kiss Lajos (XIX. század) – 479
 Kiss Lajos (XX. század) – 506, 664, 721
 Kiss Pál – 484, 489, 518, 527, 537, 574, 584, 711
 Klaniczay Tibor – 638
 Kleantész (Kleantes) – 641
 Kleió (Klió, Clio) – 388, 700
 Kleopátra – 320, 696
 Klothó – 231, 341, 594, 634, 703
 Knapp Éva – 722
 Kobzos Kiss Tamás – 24
 Kocziány László – 557, 562, 568, 585, 588, 589, 624, 718, 720
 Kodály Zoltán – 473, 500, 501, 514, 519, 528, 529, 533, 544, 552, 555, 567, 570, 586, 675, 694, 718, 720
 Komoróczy Terka – 500, 510, 711
 Korompay H. János – 24
 Kovács Ferenc – 527, 545, 599, 616, 711
 Kovács István – 547, 711
 Kovács József (XIX. század) – 527, 711
 Kovács József, jurátus – 88, 517
 Kovács Sándor – 718
 Kovács Sándor Iván – 542, 632, 720
 Kozárvári Mátyás – 722
 Kozma Gábor – 474, 517, 519, 533, 558, 635, 657, 660, 664, 665, 668, 682, 686, 688, 711
 Kozma Mihály – 474, 517, 519, 533, 558, 635, 657, 660, 664, 665, 668, 682, 686, 688, 711
 Kökényessy Mihály – 513, 711
 Köllő Károly – 557, 720
 König György – 518, 720
 Körössy György – 567
 Köszegehy Péter – 693
 Kresznerics Ferenc – 495, 517, 530, 538, 554, 711
 Kristus, Krisztus *lásd* Jézus
 Kríza János – 498, 544, 552, 563, 720
 Kroiszosz (Cresus, Crésus, Krözus) – 245, 310, 630, 696, 701
 Kszántippe *lásd* Xanthippé
 Kulcsár Pál – 523, 589, 591, 594, 596–599, 613, 619, 711
 Kultsár István – 504
 Kuti Klára – 720
 Küllös Imola – 23, 467, 482, 534, 567, 576, 581, 654–656, 658, 665, 667, 668, 670, 672, 673, 675–680, 682–685, 687–689, 719–723

 L. J. – 481, 711
 L. Simon László – 718
 Lábadi Károly – 549, 553, 569, 720
 Lachésis *lásd* Lakheszisz
 Ladányi Sándor – 580, 711

 Lakheszisz – 227, 341, 594, 634, 703
 Lányi János – 581, 711
 Laomedón – 706
 Larvatus – 14, 585, 645, 647, 734
 Laszli József – 292, 619
 László Pál – 220
 Laudon, Gideon Ernst – 659
 Lavinia – 289, 618, 701
 Lázár Borbála – 518
 Lázár Éva – 518
 Leandrosz (Leander, Leänder) – 346, 359, 635, 637, 699
 Lehel (Leel) – 646
 Létó – 695, 697
 Lévi – 702
 Licinius – 254, 605, 606, 735
 Limbay Elemér – 479, 485, 487, 491, 493, 494, 498, 501, 507, 520, 528, 531, 586, 721
 Lipót, I., magyar király, német–római császár – 701
 Lipót, II., magyar király, német–római császár – 472
 Lippai János – 676
 Litovkina Anna, T. – 536, 563, 564, 572, 574, 637, 723
 Lóskay Benedek – 519, 583, 619, 644, 685, 711
 Lőrinczy Réka – 718
 Luciana – 220
 Lucina – 214
 Lucretia – 385
 Lukács – 619, 701, 707
 Lukácsy András (Sándor) – 483, 498, 512, 721
 Luther, Martin – 564
 Lydia – 319

 Madácsy László – 548, 712
 Magassy Antal – 495, 499, 548, 721
 Magóg – 498
 Mahomet, Mahumet *lásd* Mohamed
 Makkai Endre – 721
 Makó Mihály – 606
 Marcellus – 402
 Margalits Ede – 513, 536, 564, 572, 574, 577, 579, 585, 615, 633–635, 637–639, 647, 665, 666, 670, 671, 721
 Margócsy István – 24, 491, 721
 Margócsy József – 491
 Maria *lásd* Mária, Szűz
 Mária, Szűz – 82, 184, 405, 635, 641, 701
 Márkus István – 501, 551, 712
 Mars (Márs) – 10, 219, 250, 342, 343, 592, 604, 667, 701 (*lásd még:* Arész)
 Márta (Mártha) – 319, 701

- Marthon István – 510, 712
Mártzellus *lásd* Marcellus
Mátray Gábor – 475, 476, 488, 490, 492, 495, 498, 501, 502, 504, 506, 507, 518, 521, 528, 533, 534, 543, 544, 546, 553, 556, 557, 600, 721
Mátray Gábor – 56, 90
Mátyási József – 560
Mátyus (Matyús) Péter – 647, 648, 651, 652, 657, 660, 663, 668, 672, 674, 680, 683, 684, 686, 687, 689, 717
Médeia (Medea, Médéja, Média) – 289, 296, 399, 621, 629, 699
Medve Imre – 652
Megaera – 230, 594
Melanion — 637
Memnón – 371, 701, 706
Menelaosz – 589, 603, 633, 703
Menerva *lásd* Minerva
Mercurius – 343, 699, 700, 701 (*lásd még*: Hermész)
Merényi Oszkár – 718
Mezei Márta – 541, 553, 617, 721
Mihály, Szent (arkangyal) – 80, 511
Mikes Kelemen – 667
Miklós, Szent – 281
Mikos Éva – 548, 721
Miksa László – 470, 583, 712
Minárik, Jozef – 24, 469, 721
Mindszenty Dániel – 478, 479, 484, 487, 490, 493, 496, 500, 502, 504, 505, 508, 519, 531, 532, 538, 543, 550, 552, 556, 559, 565, 581, 712
Minerva (Menerva) – 225, 305, 306, 313, 318, 342, 589, 701, 703 (*lásd még*: Pallasz Athéné)
Minósz – 629, 695, 701
Minotaurusz (Minotaurus) – 308, 589, 629, 695, 701, 706
Miskolci Csulyak István – 632
Mnémoszüné – 702
Mohamed (Mahomet, Mahumet) – 79, 509, 701
Mohay András – 722
Moirák – 703 (*lásd még*: Párkák)
Mójses *lásd* Mózes
Moldovai Mihály – 722
Mólnár – 482, 540, 558, 571, 573, 584, 601, 624, 637, 654, 712
Molnár Mátyás – 557, 719
Molnár Pál – 498, 512, 721
Mómosz (Momus) – 372, 639, 702
Mona Ilona – 562, 583, 721
Móricz Zsigmond – 721
Mózes (Moses, Moyses, Mójses) – 81, 404, 498, 512, 640, 654, 700, 702, 705
Murád dragomán *lásd* Somlyai Balázs
Murányi Róbert Árpád – 486, 721
Musák *lásd* Múzsák
Muszaiosz – 699
Múzsza, Múzsák (Musák) – 10, 12, 13, 222, 234, 256, 286, 296, 299, 300, 308, 311, 313, 315, 335, 341, 375, 388, 392, 394, 593, 596, 601, 610, 618, 622, 630, 633, 702–704, 728–730
Nagy Ferenc – 501, 520, 531, 538, 580, 712
Nagy István – 593, 598–601, 635, 636, 712
Nagy Iván – 511, 712
Nagy Mihály – 10, 223, 732
Nagy Ödön – 721
Nagy Sándor, D. – 498, 512
Narkisszosz (Nárcissus) – 594
Nátly Ferenc – 561
Német Katalin – 652
Német Mihály – 652
Neptunus – 335, 342, 482, 640, 702 (*lásd még*: Poszeidon)
Nesztor (Nestor) – 388, 430, 643, 664
Neumann Károly – 551, 712
Niedermüller Péter – 666, 721
Nireus (Niremphus) – 324, 631, 702
Noé (Nóé) – 64, 66, 72, 385, 497, 498, 504, 640, 700
Novák Lajos – 602, 712
Novák László – 721
Nyári Mihály – 653
Nyáry Bálint – 482, 489, 496, 510, 518, 533, 538, 549, 590, 712
Nyerges Judit – 720
O. Nagy Gábor – 585, 635, 637, 639, 644, 722
Oioné – 346, 635, 702
Olosz Katalin – 502, 526, 563, 722
Olsvai Imre – 721
Oluptulma – 528
Opre Tódor – 512
Orpheusz (Orphéus) – 111, 309, 335, 702
Osvát Péter – 657, 712
Ovidius Naso, Publius – 589, 602, 621, 629, 645, 696, 697, 699, 702, 703, 705
Padányi Bíró Márton – 467
Paksa Katalin – 493, 499, 520, 529, 545, 721, 722
Pál István – 588, 609, 648, 661, 669, 672, 674, 681, 683, 685–687, 689, 713
Pál József – 723
Pál, Szent – 63, 291, 405–407, 498, 569, 619, 641, 706

- Paládi-Kovács Attila – 652, 667, 687, 722
 Palás *lásd* Pallasz Athéné
 Pálfi Erzsébet – 292, 293
 Pálfi István – 624
 Palidorus *lásd* Polüdórosz
 Pallasz Athéné (Pallás) – 10, 219, 243, 257, 271, 305, 313, 343, 374, 375, 381, 388, 392, 589, 592, 601, 633, 701, 703, 728, 729 (*lásd még*: Mínerva)
 Pálóczi Horváth Ádám – 472, 474, 475, 477, 479, 486, 489, 493, 499, 512, 514, 518, 521, 529, 530, 539, 541, 546, 549, 553, 555, 557, 558, 566, 567, 574, 580, 582, 586, 590, 591, 595, 597, 599, 604, 606, 614, 659, 713, 718, 719
 Pán – 226, 640, 703
 Pandóra (Pándora) – 375, 594, 698, 703
 Pántzél János – 21, 475, 497, 626, 649, 652, 658, 661, 668, 669, 671, 673, 678–680, 683, 684, 688, 713
 Pap Mihály – 486, 713
 Pápai Páriz Ferenc – 578
 Papp Géza – 722
 Papszász György – 522, 713
 Parcak *lásd* Párkák
 Párizs (Páris, Paris, Páris, París) – 212, 229, 230, 283, 296, 306, 308, 333, 346, 347, 369, 372, 375, 381, 382, 397, 399, 409, 453, 588, 621, 629, 633, 635, 652, 702, 703, 706
 Párkák (Parcak) – 430, 703 (*lásd még*: Moirák, Atroposz, Klothó, Lakheszisz)
 Pathai Baracsi János – 723
 Patzkó Ferenc – 569, 578, 647, 660, 668, 672, 674, 680, 683, 684, 686, 687, 689, 715, 717
 Paulina – 308, 629, 703
 Pávay Mihály – 640
 Pázmándi Horváth Endre – 483, 488, 494, 495, 503, 507, 508, 509, 533, 541, 583, 625, 710
 Pázmány Péter – 723
 Pécsi János – 722
 Pégaszosz (Pégasus) – 313, 703
 Péleusz (Peleus) – 341, 570, 703
 Perszephoné – 629, 704 (*lásd még*: Proserpina)
 Perszeusz – 697
 Pesovár Ferenc – 478, 484, 510, 722
 Péter, Szent – 184, 705, 706
 Petrás Ince János – 514
 Phaidra (Phaedra) – 697, 699
 Phebus, Phébus *lásd* Phoebus
 Phillis, Phyllis *lásd* Phüüllisz
 Phoebus (Phebus, Phébus, Fébus, Plebus) – 12, 231, 296, 309, 335, 375, 408, 539, 594, 630, 633, 639, 654, 695, 703, 728 (*lásd még*: Apollón)
 Phoibosz Apollón – 633, 654, 703 (*lásd még* Phoebus, Apollón)
 Phosphorus (Phosporus) – 12, 288, 618, 704, 728
 Phüüllisz (Phillis, Phyllis) – 13, 296, 346, 396, 604, 621, 635, 645, 697, 703, 724
 Physiologus – 585, 631, 663, 722
 Pindaros – 697
 Pithagoras *lásd* Püthagorász
 Platón (Pláto) – 641
 Plebus *lásd* Phoebus
 Plinius Secundus, Caius (Pilineus) – 317, 654, 657, 704
 Plutarkhosz (Plutarchus) – 330, 704
 Pluto (Plutho, Plutó, Plutón) – 18, 308, 342, 463, 629, 688, 704, 727 (*lásd még*: Hádész)
 Pogány Péter – 490, 505, 528, 565, 579, 584, 651, 722
 Polgár János – 550, 713
 Polüdórosz (Palidorus) – 308, 629
 Poóts András – 560
 Pósfalvi Tullok Mihály – 495, 499, 548, 713
 Poszeidón – 702 (*lásd még*: Neptunus)
 Pótifárné – 640
 Pozsony Ferenc – 502, 541, 586, 722
 Pöna – 578
 Priamosz – 629, 696, 699, 701
 Prokrisz (Procris) – 371, 639, 696, 704
 Prométheusz – 594, 698
 Proserpina – 308, 629, 704 (*lásd még*: Perszephoné)
 Putnoki István – 390, 644
 Püthagorász (Pithagoras) – 641
 Rab Dani – 8, 124, 554, 733
 Rafael, arkangyal – 185, 579
 Rajeczky Benjamin – 498, 514, 553, 628, 719, 723
 Rákóczi Ferenc, II., erdélyi fejedelem (Rákótzai) – 417, 467, 638, 659, 667, 719
 Rákóczy Sámuel – 562
 Rákosi Sámuel – 523, 536, 603, 713
 Rákótzai *lásd* Rákóczi Ferenc, II.
 Rát Mátyás – 651
 Ráth Károly – 545, 713
 Réthy Lipót – 651
 Révész Pál – 484, 548, 573, 713
 Rimay János – 542, 720, 722
 Róbert Zsófia – 24
 Rudasné Bajcsay Márta – 721
 Rummy Károly György – 471, 475, 480, 481, 484, 487, 489, 490, 495, 497, 501, 505, 514, 518, 525, 528, 533, 542, 547, 551, 565, 713

- Salamon – 245, 310, 337, 602, 643, 705
Salamon Anikó – 481, 492, 559, 723
Salamon József – 567, 713
Sallai Pista – 503, 504, 505, 527, 716, 717
Sámson – 405, 407, 641, 697, 705
Sámuel – 318, 607, 631, 697, 705
Sándor, (Nagy), makedón király – 15, 432, 630, 654, 664, 695, 702, 726 (*lásd még:* Alexandrosz)
Sára – 405, 447, 579, 641, 643, 705
Saul – 607
Schiller Erzsébet – 722
Schiller, Friedrich – 699
Schram Ferenc – 670, 722
Sebestyén Dobó Klára – 553, 722
Sebestyén Gábor – 484, 489, 548, 560, 713
Sebestyén Gyula – 478, 485, 541, 713, 722
Sebesy Kálmán – 520
Sebő Ferenc – 718
Seemayer Vilmos – 667, 722
Semiramis *lásd* Szemiramisz
Seneca, Lucius Annaeus – 642
Seres András – 628, 722
Silberknoll József – 533
Silvanus – 311, 705
Simplicissimus – 718
Sipos Péter – 515, 713
Skaricza Máté – 722
Solymossy Sándor – 542, 583, 722
Somlyai Balázs – 722
Speer, Georg Daniel – 667
Stehlo Mária – 390, 644
Stoll Béla – 21, 23, 467, 469–490, 493–497, 499–520, 522–554, 556–578, 580–590, 592–622, 624–626, 629–649, 654–661, 663–666, 668–689, 694, 708–715, 722, 723
Sylvanus *lásd* Silvanus
- Sz.-i – 496, 734
Szabó Béla, Gy. – 723
Szabó Ernő – 535, 558, 718
Szabó G. Zoltán – 719
Szabó József (XIX. század) – 550, 551, 713
Szabó József (XVIII. század) – 570
Szabó Sándor – 75, 504, 735
Szabó T. Attila – 559, 594, 595, 723
Szabolcsi Bence – 567, 609, 667, 718, 721, 723
Szádeczky-Kardoss Lajos – 470, 564, 567, 713, 723
Szakmári Ötves János – 561, 713
Szakolczai István – 474, 476, 477, 515, 556, 713
Szalay Olga – 721
Szalay Terézia – 506
- Szapphó – 699
Szarka János – 483, 503, 593, 602, 614, 713
Szárnyai Márton – 481, 713
Szathári Paksi Sámuel – 594
Szeberényi Lajos – 591
Szeder Fábián – 543, 714
Szeel György – 595, 603, 636, 638, 714
Szeel Imre – 500, 517, 523, 558, 574, 590, 595, 597, 602, 714
Szeléné – 639, 698
Szemere – 103, 726
Szemere Pál – 505
Szemerkényi Ágnes – 534, 719, 723
Szemiramisz (Semiramis) – 262, 705
Szenci Molnár Albert – 513, 582, 685
Szendrei Janka – 553, 721, 723
Szendrey Sándor – 509, 510, 548, 714
Szentgyörgyi István – 518, 524, 589, 597, 714
Szentgyörgyi József – 482, 714
Szentpéteri István – 723
Szentpéteri Sámuel – 484, 490, 510, 714
Szentsei György – 566, 650
Szepesi György – 722
Szerelemhegyi István – 496, 548, 714
Szikszai András – 512, 513, 564, 623, 632, 714
Szilágyi Anna – 376, 610, 611, 639
Szilágyi Ferenc – 718
Szilágyi István – 631, 723
Szilágyi N. Sándor – 24
Szilágyi N. Zsuzsa – 24
Szingur (Cingur) – 403, 646
Színi Károly – 479, 485, 501, 520, 723
Szinyei József – 693
Szirmay Antal – 475, 480, 483, 489, 518, 522, 536, 546, 547, 555, 556, 676, 714, 717
Sziszüphosz (Zizifus) – 386, 642, 705
Szkárosi István – 483, 534, 535, 558, 602, 611, 714
Szlávik Ferenc – 555, 718
Szólón (Szolon) – 472, 705
Szophoklész – 705
Szörényi László – 24, 719
Szvorényi József – 491, 531
- T. K. Sámuel – 257
Tábita (Tabita) – 320, 631, 706
Tahy Gáspár – 477, 501, 535, 667, 714
Tamás, Szent – 12, 278, 281, 613, 614, 725
Tantalosz (Tantalus) – 47, 483, 642, 706
Tardi György – 722
Tari Lujza – 24
Tasnádi Péter – 722

- Tatár Péter *lásd* Medve Imre
 Técsői Szabó István – 514, 550, 590, 714
 Teleki (kisasszony) – 366
 Terpszikhoré (Terpsicore) – 312
 Teseus, Teséus *lásd* Thészeusz
 Tessedik Sámuel – 623, 723
 Teszeus *lásd* Thészeusz
 Thália – 244, 706
 Thaly Kálmán – 475, 485, 491, 509, 568, 595, 624, 714, 723
 Thaly Lajos – 524, 527, 542, 547, 714
 Themisz (Themis) – 10, 243, 601, 695, 706, 729
 Thészeusz (Theseus, Teseus, Teséus) – 13, 212, 289, 308, 346, 589, 621, 629, 635, 695, 697, 699, 706, 724, 729
 Thetisz (Thetis) – 341, 380, 570, 634, 640, 703, 706
 Thimár Attila – 24, 718
 Thompson, Stith – 693
 Thoroczkai Zsigmond – 562, 714
 Thury József – 564, 723
 Timóteus (Timotheus) – 63, 319, 498, 706
 Tithónosz (Tithón) – 371, 639, 706
 Tiurnus *lásd* Turnus
 Tóbiás – 185, 579
 Tóbit – 579
 Tolnai Fabricius Bálint – 722
 Tolvay István – 517, 535, 714
 Tompa Mihály – 531
 Tornyos Péter – 667
 Tótfalusi Kis Miklós – 720
 Tóth Arnold – 24, 721, 723
 Tóth István – 496, 499, 502, 520, 528, 529, 533, 538, 543, 545, 551, 553, 575, 581, 582, 592, 714
 Tóth Péter, Ifj. – 13, 349, 636, 732
 Tóvay Nagy Péter – 555, 659, 723
 Török Károly – 721
 Trattner Károly – 480
 Tritonius, Petrus – 606
 Túri Dániel – 484, 531, 551, 714
 Turnus (Tiurnus) – 289, 618, 701
 Turóczi-Trostler József – 572, 723
 Tündér Ilona – 345
 Tüskés Gábor – 24
 Tzibrédi – 337, 634
 Újfalvi Imre – 579, 718
 Újfalvy Krisztina – 512, 553
 Újvári Edit – 723
 Ujváry Zoltán – 625, 654, 661, 674, 681, 687, 721, 723
 Uranosz – 706
 Váczy János – 720
 Vajdakamarási Lőrinc – 722
 Vak Tamás – 279
 Valy Zsófia – 14, 387, 642, 732
 Varga Imre – 567, 722, 723
 Vargyas Lajos – 514, 533, 544, 555, 586, 694, 720, 721
 Vári Szabó Sámuel – 501, 519, 542, 714
 Vasas Samu – 481, 492, 558, 723
 Vass János – 485, 539
 Venus (Vénus, Venús) – 11, 12, 121, 123, 144, 146–149, 212, 225, 226, 229, 244, 247, 251, 257, 270, 274, 276, 277, 287, 296, 299, 305, 306, 309, 311, 320, 324, 335, 342, 343, 356, 368, 372, 374, 377, 381, 388, 396, 397, 402, 549, 552, 553, 566, 586, 589, 603, 613, 617, 621, 622, 631, 639, 695, 696, 699, 703, 706, 729, 735 (*lásd még:* Aphrodité, Cypria)
 Veress János – 471, 500, 538, 715
 Veress Márton – 483, 517, 523, 525, 537, 538, 573–577, 590, 593, 595, 597, 602, 604–609, 612, 616, 638, 659, 665, 666, 715
 Veress Sándor – 721
 Vergilius Maro, Publius – 557, 602, 695, 697, 699, 701
 Versényi György – 232, 594, 723
 Vesta – 374, 384, 706
 Veszelszki Antal – 561
 Vida – 646
 Vietórisz család – 595, 719
 Vikár Béla – 487, 505, 512, 566, 721, 723
 Vinus *lásd* Venus
 Virág Pál – 554, 577, 715
 Viski István – 497, 549, 552, 715
 Viski Károly – 528
 Vitkovics Mihály – 514
 Voigt Vilmos – 24
 Vörösmarty Mihály – 504, 505
 Wén József – 471, 715
 Widouszky, J. – 581
 Xanthippé (Kszántippe) – 643
 Zacheus *lásd* Zákeus
 Zakariás – 292, 619
 Zákeus – 5, 48, 474, 483, 707, 730
 Zejk János – 509, 537, 715
 Zemplényi – 589, 591, 596, 597, 604, 609, 715
 Zeus – 637, 695, 697, 698, 699, 700, 702, 704, 706, 707 (*lásd még:* Jupiter)
 Zizifus *lásd* Sziszüphosz

Zóizosz (Zoilus) – 386, 641

Zombori Antal – 722

Zrínyi család – 720

Žganec, Vinko – 503, 723

Zsók Béla – 541, 723

Zsoldos Jákob – 520

Zsoldos Xavér – 536

Zsuzsanna – 430, 664

FÜGGELÉK

20 tuetur, guttatim enim aliquando crocinum ius de-
 21 fluens sordidum hominem reddidit. Croco enim, et
 22 Cariophyllis, Cinnamomo, et pipere, Zinsibereque,
 23 et speciebus in maxima copia vntur. Nam cum
 24 Hungari sint robustioris, calidiorisque naturae, quam
 25 Itali, non videtur abs re factum: vt speciebus vnan-
 26 tur. A iure autem crocino praesertim vniques, et
 27 digitos, quibus escam apprehendimus, fieri crocinos
 28 nullus ambigit. Sed Rex Matthias omnia manibus
 29 pertractans nunquam fit sordidus, quamuis locutioni
 30 intentus, semper enim in eius conuiuio disputatur,
 31 aut sermo de re honesta, aut incunda habetur, aut
 32 carmen cantatur. Sunt enim ibi Musici, et Citha-
 33 tharaedi, qui fortium gesta in lingua patria ad men-
 34 sam in lyra decantant. " Moris etiam fuit post an-
 35 num 1600. apud Hungaros: vt quisque cochlear, cul-
 36 trum, et furcillas pro conuiuio seum adferre debuerit.
 37 Cochlearia argentea, cultorum autem, et furcillarum
 38 manubria conchyliis exposita (*Gyöngy házas*) vel
 39 maxime in vsu erant. Consuetudo haec herum do-
 40 mus sollicitum non tenuit, quaeque suum apparatus
 41 a furtis famulorum tutum praeserauit, sensim tamen
 42 in Hungaria exoleuit.

§. 98. Sunt et singulares apud Hungaros poculum
 vini propinandi formulae. Antiquissima est: *Szálló*
Kendnek! quam aliqui a Latino *Satus tibi!* alii a *Szol-*
gátok kelnek! per abbreviationem deriuant. Dein pro
 varietate temporum erant diuersae: *Viuat Hunni cum*
Croatia, arma Suae Maiestatis! *Viuat sincera sincero-*
rum sinceritas! Kurva az anyja rossz embernek, egy
 száz, úgy mint száz! a' ki minket hátunk megett, nem
 szemben gyaláz! Ollyha tartom rossz embernek reám
 szállását, mint szemeten gubás ebnek az ugatását. Hát
 koptassák a' nyelveket haszontalanul, engem sem hágy
 én

én Istenem gyámoltalanul! Ökür iszik kelve, ember ha-
 rátságért. Jó bor e' gazda, jó szálló hozta, az Úr Isten
 áldgya meg, a' ki ezt kopálta! et repetitum: a' ki ezt
 hozatta! a' ki ezt meg iszta! Iszsa már! iszsa már!
 Kend iszsa már! Ez a' pohár bujdosik, ilyen a' barát-
 ság! Kézrül kézre adatik, ilyen a' barátság! Nosza
pajtás! töltis innom, ilyen a' barátság? fellyebb föl-
 tted poharom, ilyen a' barátság! ilyen, ilyen, ilyen
 az, ilyen a' barátság! *) Edgyet tojik a' Fúrjetske,
 három, három, három! Rettye, ruttya, szénám rendem,
 rendem, rendem, három! Sárga rigó, tarka túró rezes
 kalapátsot, búkfa nadrág, tüdös korka mámoros ko-
 vátsot. Komám asszonyjére tsapta paszamántos kon-
 tyát, ölbe hordgya Czigány asszonyi sikétő poronytát.
 Fürödgyünk meg Komám asszony! elég nagy a' kádja,
 Hagyma, rapé, répa, retek légyen kamarába. Jaj! be
 bolond ének Pajtás! se füle, se farka, kinek kinek te-
 le légyen jó borral a' marka. Száz esztendő kan Ve-
 rébnek, száz esztendő kan Verébnek, hátul van a' farka,
 hátul van a' farka! Vesszen el a' világ, maradjon
 a' szőlő, mely kapállás nélkül légyen mindegyerm!
 torkainkat nedvesítse, az elménket élésítse! hajts!
 hajts! hajts! egy itallal felis hajts! Noszza pajtás!
 Te-is hajts! Vagyon egy fő város, melynek neve
 Buda! Buda mellett egy víz, melynek neve Duna, a'
 Dunában egy hal, melynek neve Harsta! egy más sze-
 retöket az Úr Isten tartsa! Éllyenek azok, a' kik igazok,
 a' kik nem azok, legyenek gazok! Adgyon Isten min-
 den jót, tele légyen mint a' pintze, mint a' bót, ne lé-
 gyen a' ruhankon semmi nemű fölt, szolgályon a' Ma-
 gyarnak Oláh, Német és, a' Tót! Adgyon Isten minden
 jót, bort, petsenyét, ótsó sőt, a' Lengyelnek sok borsót,
 el-

*) *Pajtás* Commisio, socius malorum ex *Bajtárs* deriuatus.

Tusfűzér részlete Szirmay Antal *Hungaria in parabolis...* c. könyvének 2. kiadásából (1807)

170.

Col. VI.

✱
 Via via via
 Minden olyan via
 Mint a Budog via
 Harsta potyka lakik benne
 Szép menyeketke földik benne
 Via via via
 Minden olyan via
 Mint a Kudog via.
 2) Bor bor bor
 Minden olyan bor
 Mint a Mádi bor
 Meltyő, az uf. szexelmes
 A Kiváfony engedelmes
 Bor bor bor
 Minden olyan bor
 Mint a Mádi bor.

172

Col. VII.

Ut iszik Ur,
 Most iszik a'lli
 Telk kancsó a kezébe
 Kanna leány az ölébe
 Ur iszik Ur
 Most iszik a'lli
 Igjál ke is Amália
 Tel a tele bucellia
 Egység utánna if
 Minden ari kívánja.
Col. VIII.
 ✱
 Nem öröm én senki jaha'
 Tel nekem a kívánsá ruhái
 Komor inget komor gatyai
 Tökös kévely paripói

Két közismert bordal a sárospataki *Felvidítő V. Nóták* 1. c. kéziratból (1824 körül)

Cantio de pigris Mulieribus⁴²

1. Actus. I. Scena.

Pászintos udvaron lakik a B szegénység
 Ott a kamara és a konyha a B szegénység.
 Ha a negye szállt az a B szegénység
 nem jellek ottan ki a B szegénység.
 Ahol a B kereszt vromag allok.
 Fel kérem magamra is újat gyűjtögetem
 Ahol a B dolga és a B szegénység
 Javaj ki baját ritken fejele annak.

A. S. L.

A Pászintos udvaron lakik az szegénység kezdetű intő-oktató ének első szakaszai a Bocskor-kódexből (1736)

E l s ő.

Mi légyen a' Házafűg, E' világi párosfűg?
 Noha nem próbáltuk, még eddig meg-
 áltuk: De ugy halljuk, hogy bajos, Szegény
 Legénynek jajos.

Ezt mindenek meg-vallják, Valakik tapaf-
 talják, Addig él kedvére, a' Legény kényvére,
 míg meg-nem házafodik, Öszvé nem párofodik.
 De ha egyfzer máffal hál, Baja nő mint a'
 fű-fűzál, Gondja szaporodik, Pénze takarodik,
 laposúl az erizényne, fogyatkozik reményne.

Házát miként tarthalla, Társa kedvét láthalla,
 mind azon törődik, ezse tekeredik, Még álma-is
 abból áll, Bár feleséggel hál.

E' bizony nem tuda, Mert a' mit nem tuda.
 Az Afűzön tudtára, ezse bunkójára, adja az ő
 Fértiének, Így nő baja fűvének.

Gazda-Afűzönynak kell tűz, ház, ha ninta
 tudd-meg hogy meg ráz, üressel ha teli, már
 kedvét nem leli, Panaszfűzál lát dolgához, Ha-
 raggal Éóll Urához.

Afűzál, ágy, fűzék, fogas, Mellyre tálát tá-
 magafű, Házad' ékesítse, a' kantsó kerítse:
 Mert ha külömben léfűzen, Afűzönyn kedvet
 nem véfűzen.

Tűkör házban ha nintsen, Mellvébe belé te-
 kintsen, Már morog magába, dűl-fűl, haragfűzába:
 Mert fél, hogy éri fűzűgen, ha haja fűre mégyen.

Pe.

157

2. Actus. I. Scena.

Nővekednek Az Akonyokhoz Viki Enekek.

Mi legyem a' házafűg, e' világi párosfűg?
 Noha nem próbáltuk, még eddig meg-
 áltuk: De ugy halljuk, hogy bajos, Szegény
 Legénynek jajos.

Ezt mindenek meg-vallják, Valakik tapaf-
 talják, Addig él kedvére, a' Legény kényvére,
 míg meg-nem házafodik, Öszvé nem párofodik.
 De ha egyfzer máffal hál, Baja nő mint a'
 fű-fűzál, Gondja szaporodik, Pénze takarodik,
 laposúl az erizényne, fogyatkozik reményne.

Házát miként tarthalla, Társa kedvét láthalla,
 mind azon törődik, ezse tekeredik, Még álma-is
 abból áll, Bár feleséggel hál.

E' bizony nem tuda, Mert a' mit nem tuda.
 Az Afűzön tudtára, ezse bunkójára, adja az ő
 Fértiének, Így nő baja fűvének.

Gazda-Afűzönynak kell tűz, ház, ha ninta
 tudd-meg hogy meg ráz, üressel ha teli, már
 kedvét nem leli, Panaszfűzál lát dolgához, Ha-
 raggal Éóll Urához.

Afűzál, ágy, fűzék, fogas, Mellyre tálát tá-
 magafű, Házad' ékesítse, a' kantsó kerítse:
 Mert ha külömben léfűzen, Afűzönyn kedvet
 nem véfűzen.

Tűkör házban ha nintsen, Mellvébe belé te-
 kintsen, Már morog magába, dűl-fűl, haragfűzába:
 Mert fél, hogy éri fűzűgen, ha haja fűre mégyen.

Pe.

A Mi légyen a házasság kezdetű intő-oktató ének az Őt igen-igen szép nótás... énekek (é. n.) c. ponyván (balra) és Farkas Pál gyűjteményében (1807)

N° 1. a. k.

Legyenek örvendés napok Egy s gyűléseket
 Kézen táncos kalapok Ha egy hímbelem elyok
 Nagy papot nagy kántort Mely jól meg tanítanak
 De vig an élnek a kántorok Nem úgy mind a' életkorok
 Kiváltságok Ravagyon korbó Nem hárak meg a' korbó
 Kántorok táborok Kérem olyan Párorok

Oh Párorok kövessék dolgotok Didallalok noteszjolat
 Oh ékén ékéselnék sörök durva marokkai.
 A' Marokkai kőrele ofelmak A' Jüvön kancsokalmak
 Kéhek Pongenként omoknak A' Dancsok mormoknak
 Jeneben kerekben A' Dongók Dorombolnak.

A Legyenek örvendés napok kezdetű lakodalmi mulatódal egyik sárospataki, kottás változata (Kulesár Pál melodiáriuma, 1775–1785)

17. *Ellyen síté*
 Ma Holnap kedves
 Söt ezüstünis Soki jó Napotis
 Tőbösx illyentis Ellyen kedves
 Vége

Mis Lakodalmi ének

1. Változástól énkiünké
 Legyen mákés mükölkünké
 Lakodalmi Brevi.
 Azvittessék mutarni, Legyen
 Magokar meg nyugtarni
 Fudosen halgatni miv kántorok
 Változást mák, nagy bva
 Magyarországok leg jók a
 Követ kőrele Lakodalmi változást

2. Változik az ének
 Ö urak, új jövend
 Tán jóra menend

Változástól énkiünké
 Vígó ságra kántorok
 Jellemi életünké

A' síté síté
 Hogy a' modhasztuk síté síté
 Lakodalmi ének

20.
 Ma Holnap kedves
 Söt ezüstünis Soki jó Napotis
 Tőbösx illyentis Ellyen kedves
 Vége

Mis Lakodalmi ének

1. Változástól énkiünké
 Legyen mákés mükölkünké
 Lakodalmi Brevi.
 Azvittessék mutarni, Legyen
 Magokar meg nyugtarni
 Fudosen halgatni miv kántorok
 Változást mák, nagy bva
 Magyarországok leg jók a
 Követ kőrele Lakodalmi változást

2. Változik az ének
 Ö urak, új jövend
 Tán jóra menend

Változástól énkiünké
 Vígó ságra kántorok
 Jellemi életünké

A' síté síté
 Hogy a' modhasztuk síté síté
 Lakodalmi ének

Lakodalmi énekek erdélyi kéziratokból (Pál István-ék., 1796; Jánosi Sándor-ék., 1809)

Páros galambok egy menyegzői nyomtatványról (Pozsony, 1726)

Más lakodalmi

Göpönyöm örömmel ez öfve körött párt,
 Himeneus rajok vehet kelnessé várt,
 Ez öfve gyűlt sereg, unalom s zűrtösvan,
 Döztököt me tegyen szre dűi gyatvart.
 Hanem az, e jelség nívón béke s bégnel,
 Regyes élet néme ez a fűrtösvan,
 Győr koronája legyen fűrtösvan,
 An dűsség dűtű legyűtű elre bűnöl.
 Szab eddig nagyvált most en aldás mondásim,
 Melvöl most pallatoké drága halgatöim
 Ezek unan lassuk egy kevé vűrtösvan,
 Melvöl halgatöim, villagöim ucaim!
 Kűd van dűrtösvan en vűtű almavram,
 Egy darab kalászot a pajamba fűrtösvan,
 A mellé két fűrtösvan halgatöim vűrtösvan,
F. 16

Peroratio Nuptialis

1. Tűrtösvan méltó hej lakodalmi néj Műrtösvan ez egy dűrtösvan fűrtösvan s néj
 Fűrtösvan e az minden valatűrtösvan bűrtösvan, fűrtösvan, fűrtösvan, fűrtösvan s fűrtösvan
 2. Műrtösvan jelen vűrtösvan anűrtösvan mártösvan e dűrtösvan fűrtösvan dűrtösvan en bűrtösvan fűrtösvan
 fűrtösvan dűrtösvan igen jűrtösvan Hűrtösvan nem elefösvan igen fűrtösvan fűrtösvan
 3. A műrtösvan által fűrtösvan bűrtösvan dűrtösvan az övösvan, az vűrtösvan műrtösvan fűrtösvan vűrtösvan
 Egy fűrtösvan gyűrtösvan nűrtösvan hűrtösvan dűrtösvan dűrtösvan a fűrtösvan fűrtösvan el fűrtösvan fűrtösvan
 4. A dűrtösvan el műrtösvan mártösvan fűrtösvan övösvan Kűrtösvan ily hej vűrtösvan lát unan iton vűrtösvan
 Kűrtösvan hogy ha belűrtösvan talalunűrtösvan fűrtösvan: Így vűrtösvan dűrtösvan vűrtösvan vűrtösvan hűrtösvan.

Lakodalmi rigmusok; fent: Köszöntő versek erdélyi gyűjteménye (1759–1760);

lent: Szeel György-gyűjtemény (1792–1794)

VÖFÉNYEK,

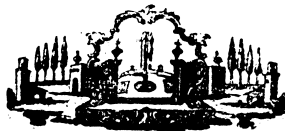
KOTELESSÉGE.

IRATTATOTT
MÁTYUS PÉTER
ÁLTAL.

PESTHÉN

Nyomatottat Parók Ferencz betűvel 1793.

Mikor a' Püfny en étek felvívja.

Betűllere méltó jéls Gyűlekezet,
Férj, 's Afzöny rendbél álló felekezet,
Kiket a' Szereret ide böblezet.
Haljon főc valaki ez helyre érkezet,
Nem tzelom hogy itten foká perordjak,
'S a' hofzfas befzédél únalma tündjak,
Tzalom hogy tiztomben éntnyen el-írjak,
Étek hozzak 's értla inér el-é-írjak,
Nagy öröme vagyon a' gazdák felvívok,
Hogy illy szép vendégi káféba gyűlének,
Azért parantsolta nékem Vöfények,
Hozzak étek, hogy az vendégi énnéek.

Mikor a' Hort felvívja.

Sziv Vidmításra Isten a' bort adta,
A' mint a' Sólárban Szent Dévid mondotta:
Azér-is hordójt gazdánk ki-furatta,
Teli kanteó borát ide fel-hozatta.

As;

Menny anyony Dicsővátása
1. *Vigyá Hegő-ütnel álljon gzenyése*
A' Sarkantyúknak jünyön gpenyése
Mert bucsur adomnak most lépen kénye
Légyünk csendy jégben mi lépen végreje
2. *Előbb is te hová nyujtom én faszam*
Redves édes Anyám en faszorgom
Mert én téll voltam vijellyé gondom
Sajnálom is mostan téllé voljom
3. *Azér-üv kívánom az ének atyjak*
Szálltja tead mint bó vir ávaldóat
A mikor elveje ed éled folyóat
Aja meg lelkednek övölly fállóját
4. *Redves süte Anyám márté gyúvóat*
Mig üj fállóvómra te tölle dótát
Áldásos Irennel én renad kécel
A kis én fiv emből övöllyé Réfóat

S. Hedves

ÜJDONNAN ÚJ
VÖFÉNYEK
KOTELESSÉG,
NELLYET
AZ ELYEN HÍVATALOSBAN FOGADÓDOK
hordóvát kiadott, és kiadott
EGY VERSELLÓ.

Nyomatottat Sz. Jekab Mátyusok adák napján.

Mátyus Péter vöfélyponyvája:

lent az 1793. évi pesti kiadás címlapja (balra) és első oldala (jobbra);
lent a menyasszonybúcsúztató vers kéziratos másolata (Dávidné Soltári, 1795–1796, balra)
és a másik, anonim verses ponyva címlapja a vöfély ábrázolásával

Második
 Hoz ami vemogint ebel
 ne legyenek
 Hoz ives zomvoral haza
 ne memeked
 Mas etelo is hoztam ozer
 hat egenek
 Hon jo voltabol megeligen
 senek
Megcsont
 Mostani ovaba hoz a lany
 han voltam
 Szakasz szonyunk al vigyog
 ta nyultram
 Gyontal elodok edersigre hoz
 tam
 Mem eg katan mijer felera
 hoz dojtam
Arstasarot
 Ezen rifestasien fotas fara
 dojtam
 Lova alar pestre ejd
 tam

Faia to vagom uraim meg re
 hogy kaphattam
 Derentsemnek partom hoz
 ide hozhattam
 Nem kolumben en is valam
 kint Garat
 Eoytam sengerem medre fol
 ten is
 Helenas nem lattam talalk
 en mist is
 Akinek sulgallok tezembe
 aral is
Tersemyerot
 Be igrit lany harol malat
 es a nyulka
 Nem faja nozgas tolle vers
 to la
 Malasnak isem kint hujon
 of a farka
 Dija hujal teljen kinek lona
 zomra
Arnyutrot
 Hoz jageris

Arnyutrot
 De a jo kapocca a zms dno hasal
 Sol meg iskabulva mint aocokor quaal
 Egyenek tsak ebol unyim quaal
 Legyenek mind rigig jo appetitusal
 Ca a magavoknak hores eladale
 Molyet ha valaki jo isen nyedele
 Nem let anak az nap semi veszedelme
 Ore inkab tavozat o minden jelelme
 Ugyonul jo gazdank havendogi ornek
 Longgy portajokat ebol is beseresnek
 Gy tudom kedvete most mungajan azenek
 Nagyak isen ives gyommal nem lesenek
 De azeset vala
 E taveset tormas mely nagy keseriseg
 Vél egyice zermet igen nagy eroseg
 De ebol oter celelve edoseg
 Had tavozon tulle minden keseriseg
 Beserisek is hoztam denem tsak egy filer
 tavozalja leni jal meg evi keze

ha szamara eszense is olgvanak
 Mogyitasara : Pent adgassanak
 minden bodonol fastromot hozzanak
 es merges seb jec fot be gyogyujjanak
 esmit szinklen fozdolma sebjenek
 az orvasagert Doktorhoz kiildenek
 kelmeteket meg zomvoral segennek
 es unyerkaba egy felt penot sebnek
 meher az menyaszonyt be uterol
 regete kevinak kerestek jorru
 ut menyaszonyal ide be hussoni
 es koretokbe magat multogani
 e jot mideneknek jo reggelt mondani
 anator napra imar fel viradot
 toalyunk hogy ebbe gyazeba nem marad
 mert a keseruseg oket el kerultte
 es mijat a szive meg sem is serdode
 hat ort kivonom hogy hasu idokkel
 szlyon meg az isten sok bi evendokkel
 es trushoz hasonlo gyenge semetekkel
 es egy mas hoz valo igaz szeretettel
 on helyfeletok szerelem szalasa
 azon rajta az egyek aldira

Folklorizálóó vöfélyversek

fent: Makói ék. (XVIII. század vége – 1826); lent: Pacséri vöfélykönyv (XIX. század első fele)